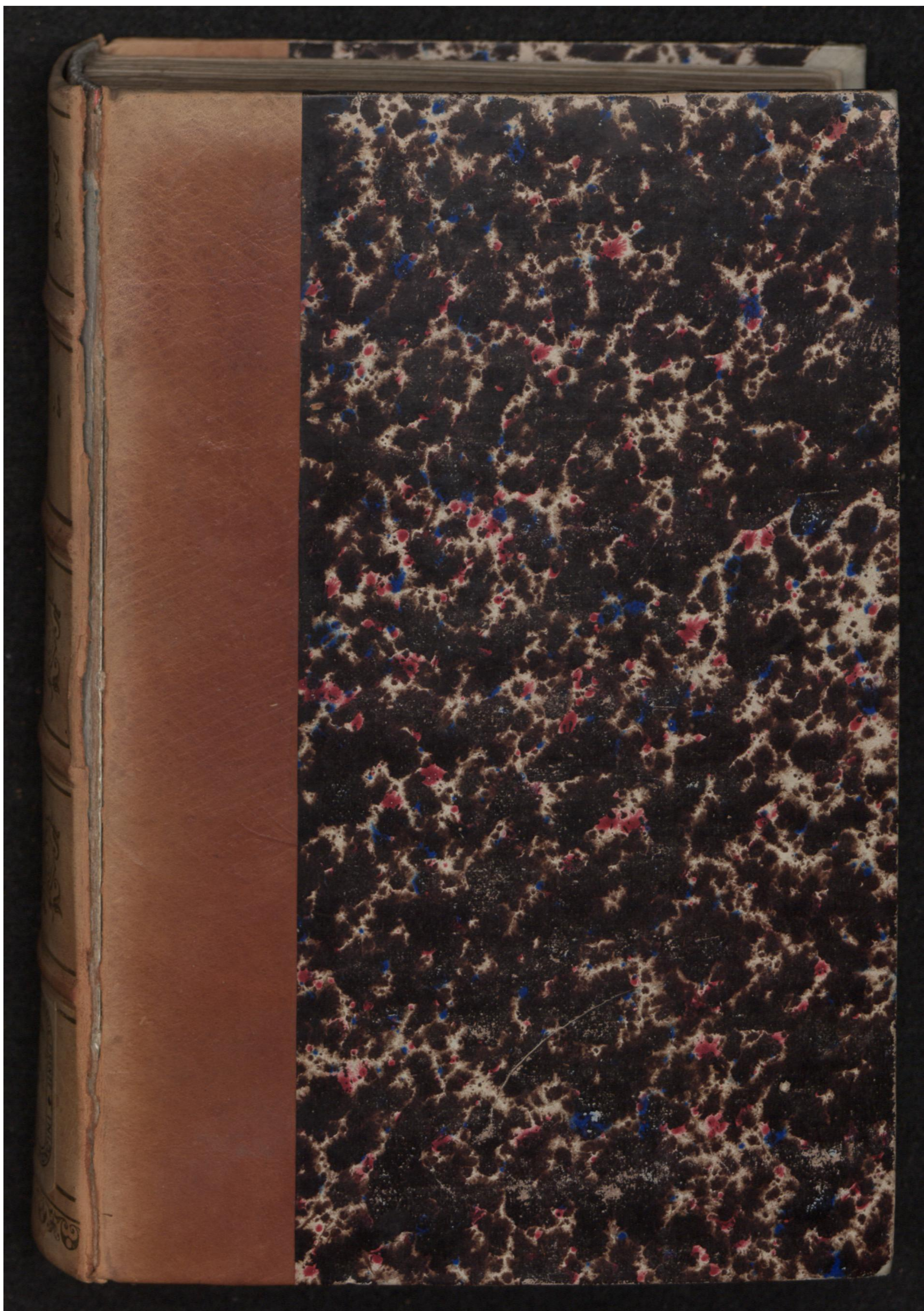
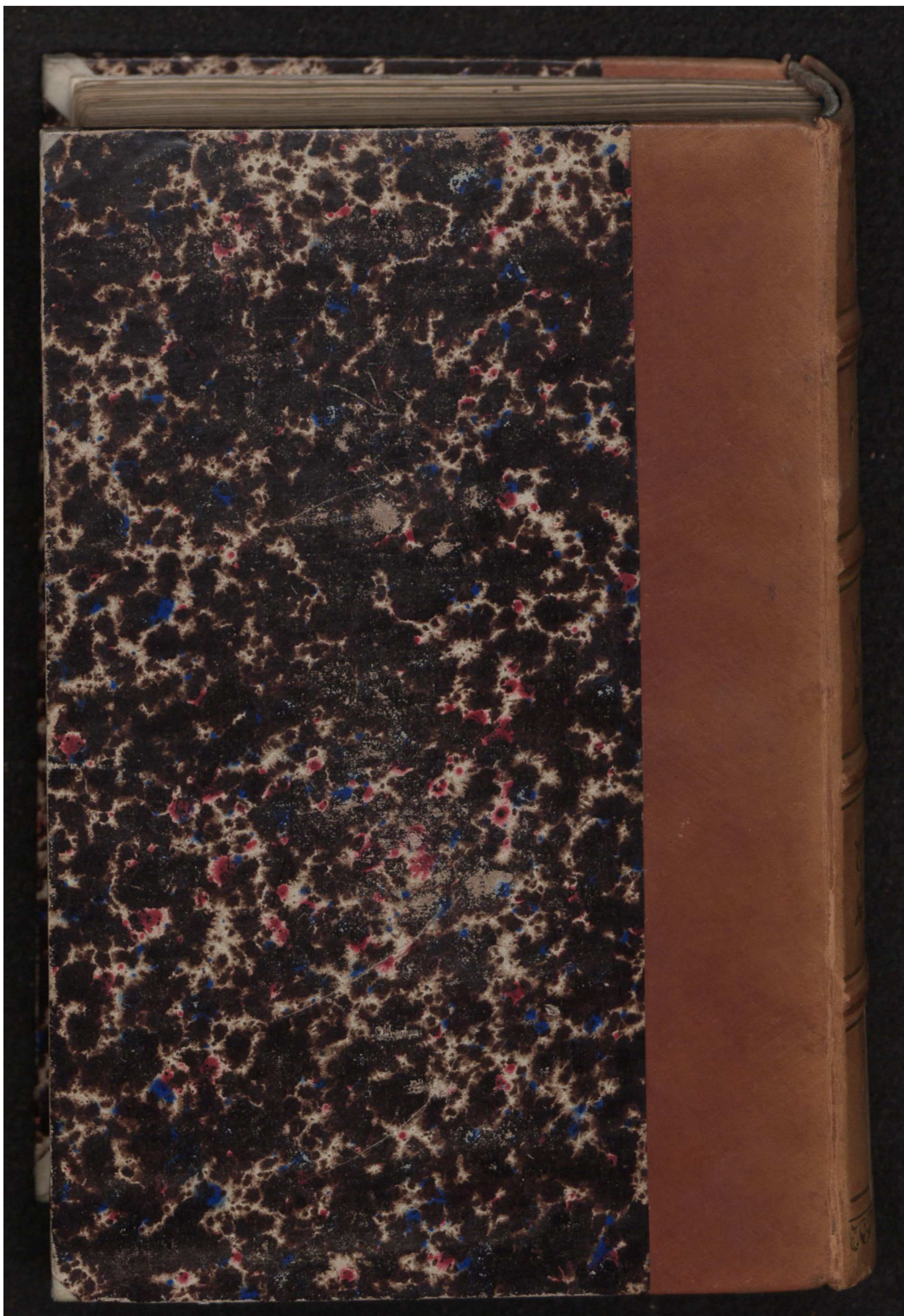
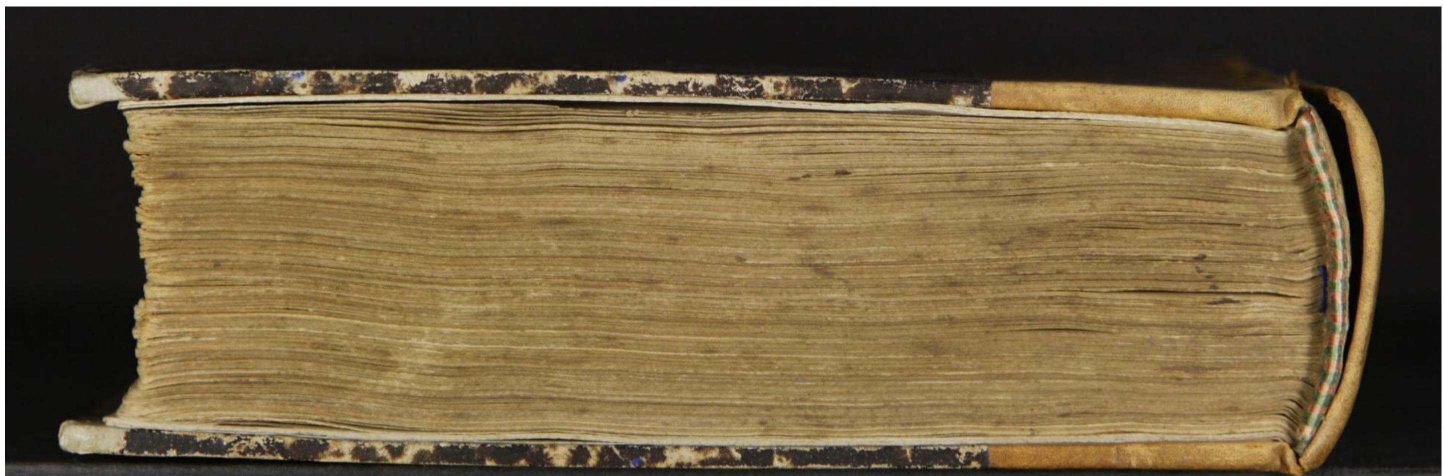

PRISCIANUS
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE ◆ RACCOLTA NENCINI ◆
ALDINI
III
4
10

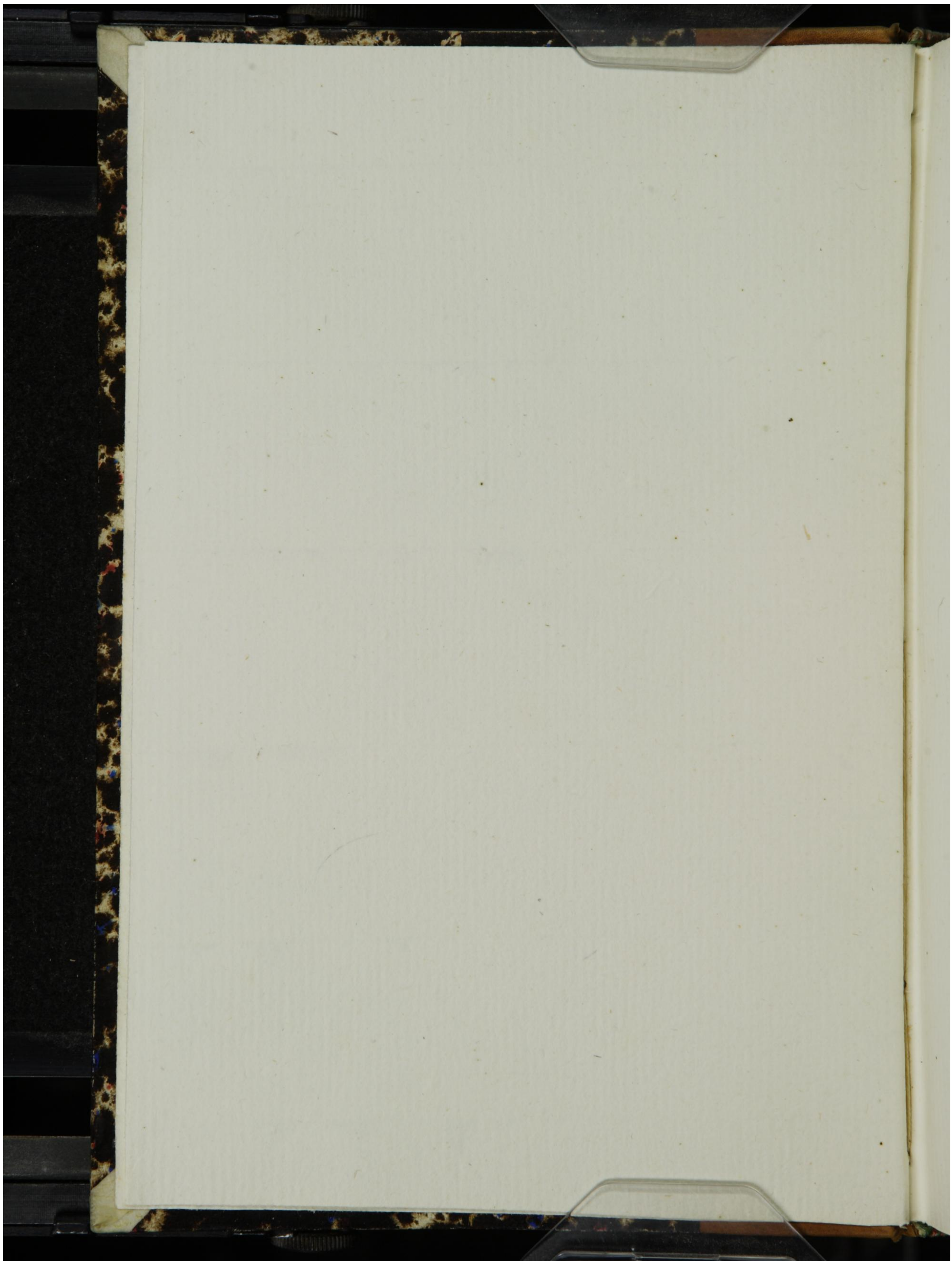

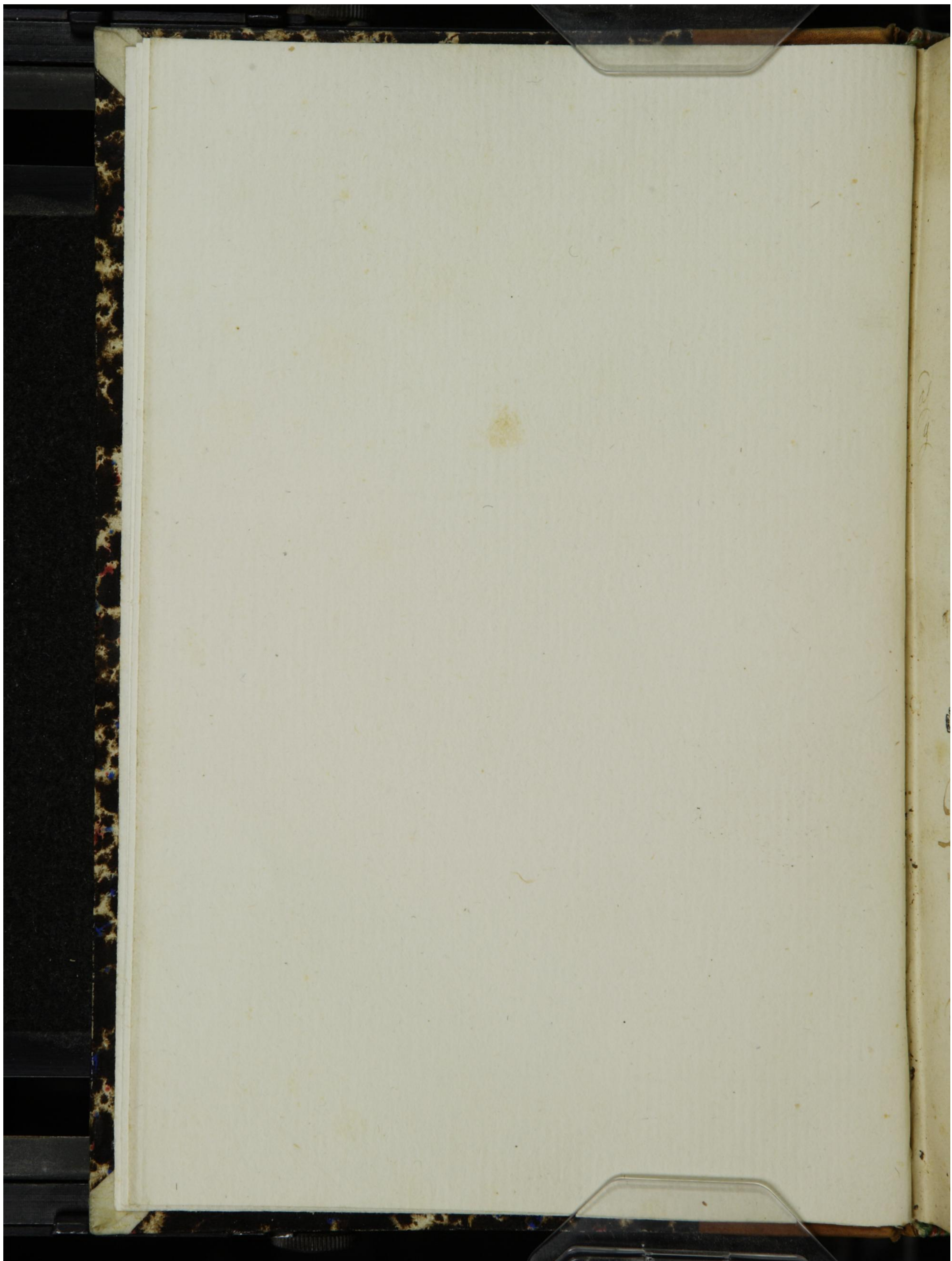

PRISC· GRAM·

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
III
4
10
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Ioannis Nencini
1874

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBRI OMNES.

De octo partibus orationis, XVI. deq; earundem constructione. II.

De duodecim primis Aeneidos librorum carminibus.

De accentibus.

De ponderibus, & mensuris.

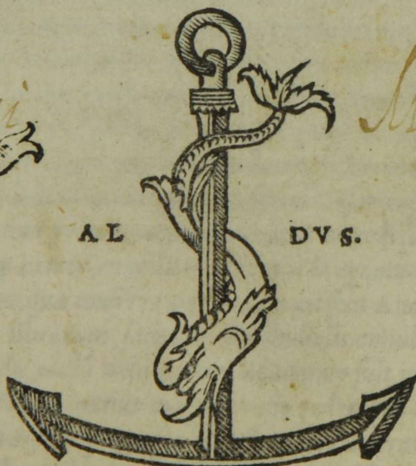
De praeexercitamentis Rhetoricae ex Hermogene.

De uersibus comicis.

Rufini item de metris comicis, & oratorijs numeris.

Quibus omnibus ad suum decus restituendis quantã adhibuerimus diligentiam, facile cognosces, si hanc nostram editionem conferes non modo cum caeteris editionibus, sed etiam cum ea quae proxime Florentiae ante hanc nostram facta est. et omnes in primis locos ubi graecũ quod deerat, restituimus. in illis enim, sed & in multis alijs tantam differentiã deprahendes inter hanc & illam, ut illud musicorum sis dicturus δὶς διὰ πασῶν. Vale.

DONATVS VERONENSIS ARTIS GRAMMATICAE STVDIOSIS. S.

FATEOR equidem primis illis uetustissimisq; temporibus, quibus homines rudes adhuc, cultum uitæ morumq; in dies augebant, præstantissimi cuiusq; ingenij officium fuisse, nouam quotidie aliquam rē ad cōmunem humani generis utilitatem, in mediū proferre. Nihil dū enim priorum operum offendi poterat, quod labefactatum, aut deprauatum instauratoris cuiuspiam manum postularet. Nunc autem, in hac tum deprauatione tum amissione librorum, quasi pulcherrimorum ædificiorum, quæ nobis prisci illi reliquerant, fœdissima ruina, mihi officio fungi præcunctis cæteris illi uidentur, qui quæ opera forte collapsa offenderint, ea & instaurare, & erigere, & in pristinum decus restituere conantur. In quo quidem genere laboris mihi uidetur illorum multo felicior industria, qui marmoreum, lapideumue, aut etiam æreum aliquod opus decurtatum, aut alioqui fractum, instaurare aggrediuntur. quàm qui scriptū deprauatum, aut lacerum restituere. Illis enim, si id ipsum quod operi uetustas ademerit, forte nacti non fuerint, etiam de suo restituere permissum est. his autem, si quid tale moliti sint, impudentiæ illico, temeritati, arrogantiæ, fraudi etiam adscribi solet. Tametsi ne horum quidem infelicitas omni solatio caret. Nam labori illorum plerunq;, quanto facilior exitus, tanto horum merces & honestior, & uerior solet contingere. Sic nostra ætate multi dum & græca, & latina opera antiquorū, à situ, squallore, tenebris, interitu uendicant, immortalem laudem adepti sunt. Sic tandem, ne omnia diutius desyderarentur, quæ amissa putabãtur, talium uirorum opera, atq; industria pfectum est. Multo id quidem præclarius, meo & eruditorum iudicio, quàm si bonam magnamq; partem ætatis conscribēdis nouis, longisq; authorū enarrationibus consumpsissent. qui tamen sic quoq; nō nihil efficere uideri possent, si delectum quendam modumq; rebus interpretandis adhiberēt. Hoc animo quum essem, Prisciani Cæsariensis, cui planè inter grammaticos primus ab omnibus locus concedi solet, scripta omnia, quæcunq; extant, emendanda suscepi. Magnam mihi exemplarium ueterum, quæ conferre possem, copiam fecit Andreas Asulanus, cuius officina librorum, satis iam diu studiosis omnibus nota est. Ita illis conferendis, nullū mihi maiori adiumento fuit, quàm quod olim è Gallia Aldus Manutius magno pretio redemptū attulerat. Tanta huius codicis, tamq; egregia de octo partibus oratiōis, deq; earūdem constructione duntaxat bonitas, atq; integritas extitit, & alte-

rius item uetustissimi de duodecim Aeneidos primis librorum carmi nibus, ut horum collatione tria hæc sperem me ita restituisse, ut uel ipsum Priscianum hoc tempore uix putem fuisse emendatiora daturum. In reliquis uero eiusdem grammatici commentarijs, qui tribus illis multo sunt contractiores, tantam diligentiam mihi adhibuisse uideor, ut exceptis paucis locis, in quibus græca uerba, quæ desunt, inuenire non potui, nihil me arbitrer cæteris, qui eandem operam aggredi uelint, emendandum reliquisse. Ergo tandem, litterarum nostrarum græcarumq; studiosissimi quicunq; estis, laborũ meorũ primitias, qualescunq; sint, suscipite. quas si bonis, ut spero, & opto, uos prosecutos omnibus sensero, crescet in dies animus ad maiora elaboranda. Vnum illud superest adhuc quod uos moneam. Progymnasmata, quæ Priscianus de græco in latinum conuertit, in nouissima quidẽ editione accepta referri Sophistæ Aphthonio. Nobis autem suo authori, qui est Hermogenes ea restituere placuisse. & quamuis ex ipsa collatione utrorumq; per singulas sẽtẽtias non esse Aphthoniũ à Prisciano conuersum appareat, tamen uno saltem loco, & eo quidem certissimo, Hermogenis interpretationem illam esse non Aphthonij qui uis facile animaduertere potest. De usu sic Priscianus. Vsus est, quem græci χρείαν uocant, cõmemoratio alicuius oratiõis uel facti, uel utriusq; simul celerem habens demonstrationem, quæ utilitatis alicuius causa plerunq; profertur. Quid Aphthonius? χρεία ἐστὶν ἀπομνημόνευμα σύντομον, εὐστόχως ἐπί τι πρόσωπον ἀναφέρουσα. χρειώδης δὲ οὖσα προσαγορεύεται χρεία. uidetis profecto quãta sit utriusq; diuersitas. quum in latino neq; ulla personæ mentio fiat, neq; appellationis ipsius ulla ratio reddatur. Quid porro Hermogenes? χρεία ἐστὶν ἀπομνημόνευμα λόγου τινὸς ἢ πράξεως, ἢ τὸ συναμφότερον, σύντομον ἔχον δήλωσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρησίμου τινὸς ἕνεκα. Iam ab his uerbis Prisciani uerba nulla in parte discrepant, ut admouendæ sint faces oculis, qui non in tanta luce perspiciant ueritatem. Valete.

RERUM QUAE INVENTU DIGNIORES VIDEBANTUR INDEX κατὰ στοιχεῖον.

apud

Q

R

EX BAPTISTA GVARINO.

PRISCIANVS est nomen deriuatum à Prisco, sed melius à Præscio uerbo, ut ipse dicit, quod fuit eruditus septem artibus liberalibus: natiuitate Romanus, Sed ideo Cæsariensis, quia ibi didicit literas: Idcirco uerius est, quia illic suum edidit librũ: Cæsareæ enim sunt tres, una Cappadociæ, quam ædificauit Perseus, altera Mauritaniæ, quam Iuba Rex Maurorum amore Cæsaris augusti condidit, & ex eius nomine Cæsareã appellauit: Sic & Herodes Cæsareã tertiam in Palæstina, quæ nũc est Vrbs clarissima, de qua iste Priscianus fuisse dicitur. Scribit opus Iuliano. XLIII. Imperatori, qui fuit tempore Diui Hieronymi, sub cuius fine Imperij mortuus est Hieronymus: qui Iulianus regnauit anno uno, & mensibus septem.

IVLIANO CONSVLI AC PATRICIO PRISCIANVS SALVTEM.

c VM Omnis eloquentiæ doctrinam & om=
ne studiorum genus, sapientiæ luce præfulgens
à græcorum fontibus deriuatum, latinos pro
prio sermone inuenio celebrasse, & in om=
nibus illorum uestigia liberalibus consecutos
artib uideo, nec in his solum quæ emenda=
te ab illis sunt scripta, sed etiam quosdam er
rores eorum, amore doctorum deceptos imitari, in qui bus maxime
uetustissima ætas grammaticæ in arte arguitur peccasse, cuius au-
ctores quanto sunt iuniores tanto perspicaciores, & ingenijs floruisse,
& diligẽtia ualuisse omnium iudicio confirmatur eruditissimorum.
Quid enim Herodiani artibus certius? Quid Apollonij scrupulosis
quæstionibus enucleatius possit inueniri? Cũ igitur eos omnia ferè ui
tia quæcũq; antiquorum græcorũ cõmentarijs sunt relicta artis grã=
maticæ, expurgasse cõperio, certisq; rationis legibus emẽdasse, nostro
rum autem neminem post illos imitatorem eorum extitisse, quippe in
negligentiam cadentibus studijs litterarum, propter inopiam scripto=
rum, quãuis audacter sed non impudenter, ut puto, conatus sum pro
uiribus, rem arduam quidem, sed officio professionis non inde itam,
supra nominatorũ præcæpta uirorum, quæ congrua sunt uisa, in lati
num transferre sermonem, collectis etiã omnibus ferè, quæcunq; ne-
cessaria nostrorũ quoq; inueniuntur artiũ commentarijs grãmatico-
rum. quod gratum fore credidi tẽperamentum, si exutriusq; linguæ
moderatoribus elegantiora in unũ coeant corpus, meo labore facien-
te. Quia nec uituperandũ me esse credo si eos imitor qui principatũ
inter graios scriptores artis grãmaticæ possident, cũ ueteres nostri in
erroribus etiam (ut dictum est) græcos æquiparantes, maximam ta-
men laudẽ sunt consecuti. Exemplum etiam proponere placuit, ne pi
geat alios ẽt à me uel ignorantia forte prætermissa, uel uitiose dicta.
(Nihil. n. ex omni parte perfectum in humanis inuẽtionibus esse pos
se credo) sua quoq; industria ad cõmuné litteratoriæ professionis utili
tatem congrua rationis proportione uel addere uel mutare tractan=
tes. Namq; festinantius quàm uolui hos edere me libros compulerunt,
qui alienis laboribus insidian es, furtimq;, & quasi per latrocinia
scripta ab alijs surripientes, unius nominis ad titulum pertinentis in-
fanda mutatione, totius operis gloriam in se trãsferre conantur. Sed
quoniam in tanta operis materia impossi ile est aliquid perfectum

breuiter exponi, spacij quoq; ueniã peto, quanuis ad Herodiani scriptorũ pelagus, & ad eius patris Apollonij spaciosa uolumina, meorum compendiosa sunt existimanda scripta librorum, huius tamen operis te hortatorem sortitus Iudicem quoq; facio Iuliane Consul ac patricie, cui summos dignitatis gradus summa acquisiuit in omni studio ingenij claritudo, non tantum accipiens ab excelsis gradibus honorum precij, quantum illis decoris addens tui, Cuius mẽtem tam Homeri credo quàm Virgilij anima constare. Quorum uterq; arcẽ possedit musicæ, te tertium ex utroq; compositum esse ego confirmãs, quippe non minus græcorum quàm latinorum in omni genere doctrinæ præfulgentẽ. Tibi igitur hoc opus deuoueo omnis eloquẽtiæ præsul, Vt quantamcunq; mihi deus annuerit suscæpti laboris gloriam, te comite quasi Sole quodam dilucidius crescat. Titulos etiã uniuersi operis per singulos posui libros, quo facilius quicquid ex eis quæratur, discretis possit locis inueniri.

PRIMVS Liber continet de uoce & eius speciebus. De litera, qd sit litera. De generibus eius & speciebus. De singularum potestate, quæ & in quas trãseunt per declinationes & compositiones partium orationis.

Secundus de syllaba. Quid sit syllaba, Quot litteris constare potest, & quo ordine, & quo sono. De accidentibus singulis syllabis. De dictione, Quid sit dictio, Quæ eius differentia ad syllabam. De oratione, Quid sit oratio, Quot sunt eius partes, de earum proprietate & ordinatione. De nomine, Quid sit nomẽ. de accidẽtibus ei, Quot sunt species propriorum nominum, Quot appellatiuorum, Quot adiectiuorum, Quod deriuatiuorum. de patronymicis, quot eorum formæ, quomodo deriuantur, & quibus primitiuis.

De diuersis possessiuorum terminationibus, & eorum regulis.

Tertius de comparatiuis & superlatiuis, & eorum diuersis extremitatibus, ex quibus positiuis & qua ratione formantur. De diminutiuis, quot eorum species, ex quibus declinationibus nominum, quomodo formantur.

Quartus de denominatiuis & uerbalibus, & participialibus, & aduerbialibus, quot eorum species, ex quibus primitiuis, quomodo nascuntur.

Quintus de generibus dignoscendis per singulas terminationes. De numeris, de figuris, & earum compage. De casu.

Sextus de nominatiuo casu per singulas extremitates omnium nominum, tam in uocales quàm in consonantes desinentium per ordinem.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER PRIMVS.

DE VOCE.

PHILOSOPHI definiunt uocem esse aerem tenuissimum ictum, uel suum sensibile aurium, idest quod propriæ auribus accidit. Et est prior definitio à substantia sumpta, Altera uero à notione quam græci ἔννοιαν dicunt, hoc est ab accidentibus. Accidit enim uoci auditus quantum in ipsa est. Vocis autem differentiæ sunt quatuor, articulata, inarticulata, litterata, illiterata. Articulata est quæ coarctata, hoc est copulata cum aliquo sensu mentis eius qui loquitur, profertur. Inarticulata est contraria, quæ à nullo proficiscitur affectu mentis. Litterata est quæ scribi potest. Illiterata quæ scribi nō pōt. Inueniuntur igitur quædam uoces articulatæ, quæ & scribi possunt, & intelligi, ut Arma uirumq; cano. Quædam quæ nō possunt scribi, intelliguntur tn̄, ut sibili hominū & gemitus, hæ enim uoces quanuis sensum aliquē significent proferentis eas, scribi tn̄ nō possunt. Aliæ uero sunt quæ quanuis scribantur, tn̄ inarticulatæ dicuntur, cum nihil significent, ut coax, cra. Eas eni uoces quanquam intelligimus de qua sint uolucre profectæ, tamen inarticulatæ dicūtur, quia uox (ut superius dixi) inarticulata est, quæ à nullo affectu proficiscitur. Aliæ sunt inarticulatæ & illitteratæ, quæ nec scribi possunt nec intelligi, ut strepitus, mugitus, & his similia. Scire autem debemus, quòd has quatuor species uocum pficiunt quatuor superiores differentiæ generaliter uoci accidentes, binæ per singulas inuicem coeuntes. Vox autem dicta est uel à uocando, ut dux à ducendo, uel ἀπὸ τοῦ βοάω βοῶ. ut quibusdā placet.

DE LITTERA.

LITTERA Est pars minima uocis compositæ, hoc est uocis quæ constat compositione litterarū, minima autem quantum ad totam comprehensionem uocis litteratæ, ad hanc enim etiam productæ uocales breuissimæ partes inueniuntur, uel quòd omnium est breuissimum eorum quæ diuidi possunt, id quod diuidi non potest. Possumus & sic definire. Littera ē uox quæ scribi potest indiuidua. Dicitur autem littera uel quasi

legitera, eo quod legendi iter præbeat, uel à lituris (ut quibusdã placet) quòd plerunq; in cæratis tabulis antiqui scribere solebant, & postea delere. Litteras aũt, etiam elementorum uocabulo nuncupauerunt, ad similitudinem mundi elementorum. Sicut enim illa coeũtia omne corpus perficiunt, sic etiã hæ coniunctæ litteralẽ uocem quasi corpus aliquod componunt, uel magis uere corpus, nã si aer corpus est, & uox quæ ex aere icto constat, corpus esse ostenditur, quippe cum & tangit aurem, & tripartito diuiditur, quod est suũ corporis, hoc est in altitudinem, latitudinem, longitudinem, unde ex omni parte potest audiri. Præterea tamen singulæ syllabæ altitudinẽ quidem habent in tenore, crassitudinem uero et latitudinem in spiritu, longitudinem in tempore. Littera igitur est nota elementi, & uelut imago quædam uocis litteratæ, quæ cognoscitur ex qualitate & q̃titate figuræ linearũ. Hoc ergo interest inter elementa, & litteras, quòd elementa proprie dicuntur ipsæ pronunciationes. Notæ autem earũ litteræ. Abusiue tamen & elementa pro litteris, & litteræ pro elementis uocantur. Cum enim dicimus non posse constare in eadem syllaba. R, ante. P, nõ de litteris dicimus, sed de pronunciatione earum. nam quantum ad scripturam possunt coniungi, non tamen etiã enunciari, nisi postposita. R, ut princeps. Sunt igitur figuræ litterarum quibus nos utimur. XXIII. Ipsæ uero pronunciationes earũ multo ampliores. Quippe cum singulæ uocales denos inueniantur habentes sonos, uel plures, Vt puta. a, littera breuis quatuor habet soni differentias, cum habet aspirationem, acuitur uel grauatur, & rursus cum sine aspiratiõe acuitur uel grauatur, ut habeo habemus, abeo abimus. Longa uero eadem sex modis sonat, cum habet aspirationem, & acuitur uel grauatur, uel circunflectitur, ut hámis hàmorũ hâmus. Et rursus cum sine aspiratione acuitur uel grauatur uel circunflectitur, ut áræ àrarum âra. Similiter aliæ uocales possunt proferri. Præterea tamen. i, & . u, uocales, quando mediæ sunt alternos inter se sonos uidẽtur confundere, teste Donato. i, ut uir. u, ut optumus, Et. i, quidem quando post. u, consonantem loco digamma. F, functam Aeolici ponitur breuis, sequente. d, uel. m, uel. r, uel. t, uel. x, sonum. y, græcæ uidetur habere, ut uideo, uim, uirtus, uitium, uix. V, autem quanuis contractum eundem tamen sonum, hoc est. y, habet, inter. q, & . e, uel. i, uel. æ, diphthongum positum, ut que quis quæ. Necnon inter. g, & easdem uocales, cum in una syllaba sic inuenitur, ut pingue, sanguis, linguæ. In consonantibus etiam sunt differentiæ plures, transeuntium in alias consonantes, & non transeuntium, quippe diuersæ sunt potestatis.

DE ACCIDENTIBVS. LITTERAE.

Cadit igitur litteræ nomen, figura, potestas. Nomen ueluti.a.b.c. Et sunt indeclinabilia, tam apud græcos elemẽtorum nomina, quàm apud latinos. Siue ꝙ à barbaris inuenta dicuntur, siue ꝙ simplicia hæc & stabilia esse debent, quasi fundamentum omnis doctrinæ immobile, siue ꝙ nec aliter apud latinos poterat esse, cum à suis uocibus uocales nominentur, Semiuocales uero in se desinant, Mutæ autem à se incipientes uocali terminẽtur, quas si flectas significatio quoq; nominum unà euanescit. Vocales igitur (ut dictum est) per se prolatæ nomen suũ ostendunt. Semiuocales uero ab.e, incipientes, & in se terminantes. Absq; x, quæ sola ab.i, incipit per anastrophen græci nominis.xi. quia necesse fuit, cum sit semiuocalis, à uocali incipere, & in se terminare. quæ.x, nouissime à latinis assumpta, post omnes ponitur litteras, ꝗbus latinæ dictiones egent. ꝙ autem ab.i, incipit eius nomen, ostendit etiam Sergius in Commento quod scripsit in Donatum his uerbis. Sunt septem semiuocales, quæ ita proferuntur, ut inchoent ab.e, littera, & desinant in naturalẽ sonum, ut.f.l.m.n.r.s.x. Sed.x, ab.i, inchoat. Id etiam Eutropius confirmat dicens. Vna duplex.x, quæ ideo ab.i, incipit, quia apud græcos in eandem desinit. Mutæ autem à se incipientes, & in.e, uocalem desinentes, exceptis.K, et.q, quarum altera in a, altera in.u, finitur, sua conficiũt nomina. H, enim aspirationis magis est nota. Figuræ accidunt quas uidemus in singulis litteris. Potestas uero ipsa pronũciatio, propter quã, Et figuræ & nõia sunt facta. Quidam etiã addunt ordinem, sed est pars potestatis litterarum. Ex his uocales dicuntur, quæ per se uoces perficiunt, uel sine quibus uox litteralis proferri non potest, unde & nomen hoc præcipue sibi defẽdunt. Cæteræ enim quæ cum his proferuntur consonantes appellantur. Sunt igitur uocales numero quinque.a.e.i.o.u. utimur etiã.y, græcorum causa nominum. Consonantiũ aliæ sunt semiuocales, aliæ mutæ. Semiuocales sunt ut plerisq; latinorum placuit septem.f.l.m n.r.s.x. Sed.f.multis ostenditur modis muta magis, de qua post docebimus. Z, quoque utimur in græcis dictionibus. hæ ergo, hoc est semiuocales, quantum uincuntur à uocalibus, tantum superant mutas. ideo apud græcos quidem omnes dictiones, uel in uocales uel in semiuocales, quæ secundam habent euphoniam, desinunt, quam nos sonoritatem possumus dicere, apud latinos autem, ex maxima parte, nõ tamen omnes. Inueniuntur enim quædam etiam in mutas desinẽtes.

Semeuocales autem sunt appellatæ, quæ plenam uocem non habent, ut semideos & semiuiros appellamus, non qui dimidiam partem habent deorum, uel uirorum, sed qui pleni dij uel uiri non sunt. Reliquæ sunt mutæ, ut quibusdam uidetur, numero nouem. b. c. d. g. h. k. p. q. t. Et sunt qui non bene hoc nomen putant eas accæpisse, cum hæ quoq; partes sint uocis. qui nesciunt, q ad comparationem bene sonantium ita sunt nominatæ, uelut informis dicitur mulier, non quæ caret forma, sed quæ male est formata, & frigidum dicimus eum, non qui penitus expers est caloris, sed qui minimo hoc utitur. Sic igitur mutas, non quæ omnino uoce carent, sed quæ exiguam partem uocis habent. Vocales autem apud latinos omnes sunt ancipites, uel liquidæ, hoc est quæ facile modo produci, modo corripi possunt, Sicut etiam apud antiquissimos erant græcorum ante inuentionem η, & ω, quibus inuentis ε, & ο, quæ ante ancipites erant remanserunt perpetuæ breues, cum earum productarum loca possessa sint à supradictis uocalibus semper longis. Sunt etiam in consonantibus lõgæ, ut puta duplices. x, & z. Sicut enim longæ uocales, sic hæ quoq; longam faciunt syllabam. Sunt similiter in consonantibus ancipites uel liquidæ, ut l, & r, quæ modo longam modo breuem post mutas positæ in eadem syllaba faciunt syllabam. his quidam addunt non irrationabiliter m, & n, quia ipsæ quoq; communes faciunt syllabas post mutas positæ, quod diuersorũ confirmatur auctoritate tam græcorum, q̃ latinorum. Ouidius in decimo Metamorphoseos.

Piscosamq; gnidon, grauidamq; Amathunta metallis.

Euripides in Phœnissis. ἰσότης ἔταξε κἀριθμὸν διώρισεν.

In eisdem. ἀπωλόμεσθα. δύω κακὼ ἀσύδεις τέκνον, apud græcos inuenitur tamen m, ante n, posita nec producens ante se uocalem more mutarum. Callimachus.

τὼς μὲν ὁ μνησάρχειος ἔφη ξένος ὤλεσεν αἰνῶν. Apud antiquissimos græcorum non plusq̃ sedecim erant litteræ, quibus ab illis accæptis latini antiquitatem seruauerunt perpetuam, Nam si uerissime uelimus inspicere eas, (hoc est sedecim) non plusq̃ duas additas in latino inueniemus sermone F. Aeolicum digamma qđ apud antiquissimos latinorum eandem uim, quam apud Aeoles habuit, eum autem propè sonum quem nunc habet. F, significabat p, cum aspiratione. Sicut etiam apud ueteres græcos pro φ, π, & t. Vnde nunc quoque in græcis nominibus antiquam scripturam seruamus pro φ p, & h, ponentes, ut Orpheus Phaethon. postea uero in latinis placuit uerbis pro p, & h, f, scribi, ut fama, filius, facio, loco autem digamma, V, pro consonante. quod cognatione soni uidebatur affinis esse digamma

ea littera. Quare cum.f,loco mutæ ponatur idest p, &.h, siue.φ, miror hanc inter semiuocales posuisse artium scriptores. nihil.n.aliud habet hæc littera semiuocalis,nisi nominis prolationẽ, quæ à uocali incipit. Sed hæc potestatem mutare litteræ non debuit. si enim esset semiuocalis,necessario terminalis nominũ inueniretur. quod minime reperies.nec ante.l, uel.r, in eadem syllaba poni posset,qui locus mutarum est duntaxat.nec communem ante easdem posita faceret syllabam. Postremo græci (quibus in omni doctrina auctoribus utimur).φ,cuius locum apud nos.f,optinet,quod ostenditur in his maxime dictionibus quas à græcis sumpsimus, hoc est fama, fuga, fur, mutam esse confirmant. Sciendum tamẽ ꝙ hic quoq; error à quibusdam antiquis græcorum grammaticis inuasit latinos, qui.φ,θ,χ.semiuocales putabant, nulla alia causa, nisi ꝙ spiritus in eis abundet inducti.quod si esset uerum,debuit.c,quoq; uel.t, addita aspiratione semiuocalis esse.quod omni caret ratione.spiritus enim potestatem litteræ non mutat. unde nec uocales addita aspiratione aliæ fiunt, & aliæ ea dempta. Hoc tamen scire debemus ꝙ non tam fixis labris est pronuncianda.f,quomodo.p,&.h,atq; hoc solum interest inter.f,& ph,X,etiam duplicem loco,c,&.s,uel g,&.s,postea à græcis inuẽtam assumpsimus,ut dux ducis,rex regis.K,enim & q,quanuis figura & nomine uideantur aliquam habere differentiam,cum.C,tñ eadẽ tam in so io uo um q̃ in metro,continent potestatem.&.K,quidem penitus superuacua est,Nulla.n. ratio uidetur cur.a,sequente.K,scribi debeat.C rthago.n.& caput,siue per.c, siue per.K,scribantur, nullam faciunt, nec in sono nec in potestate eiusdem cosonantis differentiam. Q,uero propter nihil aliud scribenda uidetur esse,nisi ut ostendat sequens.u,ante alteram uocalem in eadem syllaba positum perdere uim litteræ in metro. ꝙ si alia ideo littera est existimanda q̃.c,debet.g,quoq; cum similiter præponitur.u, amittenti uim litteræ alia putari, & alia cum id non facit,dicimus enim anguis sicuti quis, & augur sicuti cur. Vnde si uelimus cũ ueritate contemplari(ut diximus) non plus quàm decem & octo litteras,in latino sermone habemus, hoc est sedecim antiquas græcorum &.f,&.x,postea additas,& eas quoq; ab eisdem sumptas.nam.y,&.z.græcorum causa nominum(ut supra dictum est) asciuimus.H, uero aspirationis est nota, & nihil aliud habet litteræ nisi figuram,& ꝙ in uersu scribitur inter alias litteras. Quod si sufficeret ut elementum putaretur, nihilominus quorundam etiam numerorum figuræ,quia in uersu inter alias litteras scribuntur,quanuis eis dissimiles sint,elementa sint habenda.sed minime hoc est adhibendum ,nec aliud aliquid ex accidentibus pro=

prietatem ostendit uniuscuiusq; elementi, quomodo potestas, qua caret aspiratio. neq; enim uocalis nec consonans esse potest. uocalis non est. h, quia à se uocem non facit, nec semiuocalis cum nulla syllaba latina uel græca per integras dictiões in eam desinat, nec muta cum in eadem syllaba, cum duabus mutis bis ponitur, ut phthius, Erichthonius. nulla enim syllaba plus duabus mutis potest habere iuxta se positis, nec plus tribus consonantibus continuare. auctoritas quoq; tam Varronis q̃ Macri, teste Censorino, nec. K, nec. q, neq;. h, in numero adhibet litterarum. Videntur tamen. i, & . u, cum in consonantes trãseunt quantum ad potestatem, quod maximum est in elementis, aliæ litteræ esse præter supradictas. multum enim interest utrum uocales sint an consonantes. sicut enim, quamuis in uaria figura, & uario nomine sint. K, & . q, & . c, tamen quia unam uim habent tam in metro q̃ in sono, pro una littera accipi debent, sic. i, & . u, quamuis unum nomen, & unam habeant figuram, tam uocales q̃ consonantes, tamen quia diuersum sonum, & diuersam uim habent in metris, & in pronunciatione syllabarum, non sunt in eisdem, meo iudicio, elementis accipiendæ. quamuis & Censorino doctissimo artis grammaticæ idem placuit. multa enim est differentia inter consonantes, ut diximus, & uocales. tantum enim ferè interest inter uocales & consonantes, quantum inter animas & corpora, animæ enim per se mouentur, ut philosophis uidetur, & corpora mouent, corpora uero nec per se sine anima moueri possunt, nec animas mouent, sed ab illis mouentur. Vocales similiter & per se mouentur, ad perficiendã syllabam, & consonantes mouent secum, consonantes uero sine uocalibus immobiles sunt. Et. I, quidem modo pro simplici, modo pro duplici accipitur consonante. pro simplici, quando ab eo incipit syllaba in principio dictionis posita, subsequente uocali in eadem syllaba, ut Iuno Iuppiter. pro duplici autem quando in medio dictionis ab eo incipit syllaba post uocalem ante se positam, su' sequente quoq; uocali in eadem syllaba, ut maius, peius, eius, in quo loco antiqui solebant geminare eandem. ĩ, litteram, & maijus, peijus, eijus scribere, quod non aliter pronunciari posset quàm si cum superiore syllaba prior I, cum sequente altera proferretur, ut peijus, eijus, maijus, & duo. ij, pro duabus consonantibus accipiebant. nam quamuis. I, sit consonans in eadem syllaba geminata iungi non posset. ergo non aliter quàm tellus, mannus proferri debuit. unde Pompeiij quoque genitiuum per tria. i, antiqui scribebant, quorum duo superiora loco consonãtium accipiebant, ut si dicas Pompeiij, nam tribus ĩĩĩ, iunctis qualis posset syllaba pronunciari? nam postremum. ĩ, pro uocali est

i necessario [illegible] in H [illegible] [illegible] et similia

i accipitur duplici et simplici consonante

accipiendum. quod Cæsari doctissimo artis grammaticæ placitum fuisse à Victore quoque in arte grammatica de syllabis comprobatur. Pro simplici quoq; in media dictione inuenitur, sed in cõpositis, ut iniuria, adiungo, eiectus, reijce. Virgilius in Bucolicis. Tityre pascentes à flumine reijce capellas. proceleusmaticum posuit pro dactylo.

Nunquam autem potest ante. ĩ, litteram loco positam consonantis, aspiratio inueniri, sicut nec ante. ũ, consonantem. unde hiulcus trisyllabum est, nulla enim consonans ante se aspirationem recipit. V, uero loco consonantis posita eandem prorsus in omnibus uim habuit apud latinos, quàm apud Aeoles digamma, F. Vnde à plerisq; ei nomen hoc datur, quod apud Aeoles habuit olim, F, digãma i. uau, ab ipsius uoce profectum teste Varrone, & Didymo, qui id ei nomen esse ostendũt. pro quo Cæsar hanc figuram. Ⅎ, scribere uoluit, quod quanuis illi recte uisum est, tamen consuetudo antiqua superauit. Adeo autem hoc uerum est, ꝙ pro Aeolico. F, digamma. ũ, ponitur, quòd sicut illi solebant accipere digamma. F, pro consonante simplici, teste Astyage, qui diuersis hoc ostendit uersibus, ut in hoc uersu ὀιό μενος Fελένην ἑλικώπιδα, sic nos quoq; pro simplici habemus consonante plerunq;. ũ, loco. F. digamma positum, ut,

At Venus haud animo ne quicq̃ exterrita mater.

Est tamen quando Aeoles idem. F, inueniuntur pro duplici quoq; cõsonante digamma posuisse, ut νέσορα δὲ Fοῦ παιδὸς. Nos quoq; uidemur hoc sequi in præterito perfecto & plusquam perfecto tertiæ & quartæ coniugationis, in quibus, I, ante. ũ, consonantem posita producitur, eademq; subtracta corripitur, ut cupiui cupij, cupiueram cupieram, audiui audij, audiueram audieram. Inueniuntur etiam pro uocali correpta hoc digamma illi usi, ut Alcman. καὶ χεῖμα πῦρ τε δάFιον. Est enim dimetrum iambicum, & sic est proferendum, F, ut faciat breuem syllabam. Nostri quoq; hoc ipsum fecisse inueniuntur, & pro consonante. ũ, uocalem breuem accæpisse, ut Horatius, sylũæ trisyllabum protulit in Epodo hoc uersu.

=niuesq; deducunt Iouem,
Nunc mare nunc sylũæ.

Est enim dimetrum iambicum coniunctum penthemimeri heroicæ, quod aliter stare non potest, nisi syluæ trisyllabum accipiatur. Similiter Catullus Veronensis, ꝙ Zonam solũit diu ligatam, inter Endecasyllabos Phalecios posuit. ergo nisi soluit trisyllabum accipias, uersus stare non potest. hoc tamen ipsum in deriuatiuis uel compositis frequenter solet fieri, ut uoluo uolutus, soluo solutus, auis, auceps, auspi-

cium, augurium, augustus, lauo lautus, faueo, fautor. F, digamma apud Aeoles est, quando in metris pro nihilo accipiebant, ut ἄμμες δFειρή ναντο θεοὶ τοὶ δ' ὤμοσαν Fαιὲν. Est enim hexametrum heroicum. apud latinos quoq; hoc idem. ū, inuenitur pro nihilo in metris, & maxime apud uetustissimos comicorum, ut Terentius in Andria.

Sine inuidia laudem inuenias, Et amicos pares. est. n. iambicum trimetrū, quod nisi, sine inui, pro tribracho accipiatur, stare uersus non potest. sciendū tamen ꝙ hoc ipsum Aeoles quidem, ubiq; loco aspirationis ponebant effugientes spiritus asperitatem. nos aūt in multis quidem, non tamen in omnibus illos sequimur, ut cum dicimus uespera, uis, uestis. hiatus quoq; causa solebant illi interponere. F, digāma, quod ostendunt ēt Poetæ Aeolidæ usi, Alcman καὶ χεῖμα πῦρτε δαFίον et Epigrammata, quæ egomet legi in tripode uetustissimo Apollinis qui stat in Xerolopho Byzātij sic scripta, δημοφάFων, λαFοκάFων. Et nos quoq; hiatus causa interponimus. V. loco digāma, F, ut dauus, arguus, pauo, ouum, ouis, bouis. hoc tamen etiam per alias quasdam cōsonantes hiatus uel euphoniæ causa solet fieri, ut prodest, cōburo, sicubi, nūcubi, quod græci quoq; solent facere μηκέτι, οὐκέτι. Sed tamen hoc attendendum est quod præualuit in hac littera, idest, in. u, loco digamma posito, potestas simplicis consonantis apud omnium poetarum doctissimos. In. b, ēt solet apud Aeoles transire. F, digāma quotiens ab ρ, incipit dictio quæ solet aspirari, ut ῥήτωρ βρήτωρ dicunt quod digamma nisi uocali præponi & in principio syllabæ non potest. ideo autem locum quoq; transmutauit, quia. B, uel digamma post. ρ, in eadem syllaba pronunciari non potest. Apud nos quoq; est inuenire ꝙ pro. ū, consonante. b, ponitur, Cœlebs cœlestium uitā ducens, per. b, scribitur ꝙ. ū. consonans ante consonantem poni non potest. sicut etiā bruges & Belenam antiquissimi dicebant teste Quintiliano, qui hoc ostēdit in primo Institutionum oratoriarum. nec mirum cum. b, quoq; in ū, euphoniæ causa conuerti inuenimus, ut aufero pro abfero. Aspiratio quoq; ante uocales omnes poni potest, post consonantes autem quattuor tantummodo more antiquo græcorū. c, t, p, r, ut habeo, Herennius, heros, hyems, homo, humus, hylas, Cremes, Thraso, Philippus, Pyrrhus. ideo autem extrinsecus ascribitur uocalibus, ut minimum sonet, consonantibus autem intrinsecus, ut plurimū. Omnis enim littera siue uox plus sonat ipsa sese, cum postponitur, quàm cum anteponitur, qđ uocalibus accidens esse uidetur. nec si tollatur ea, perit etiam uis significationis, ut si dicam Erennius absq; aspiratione, q̃uis uitium uidear facere, intellectus tamen integer permanet. Consonantibus autem sic cohæret, ut eiusdem penitus substantiæ sit, ut si auferatur,

significationis uim minuat prorsus.ut si dicã Cremes pro Chremes.
unde hac consyderata ratione græcorum doctissimi, singulas fecerũt
eas quoq; litteras, quippe pro, th, θ, pro, ph, φ, pro , ch, χ , scribentes,
nos autem antiquam scripturam seruamus. In latinis tamen dictio
nibus nos quoq; pro, ph, cœpimus, f, scribere, ut filius, fama, fuga, nisi
quòd (ut supra docuimus) est aliqua in pronũciatione eius litteræ dif-
ferẽtia, f, cum sono, ph, ut ostendit ipsius palati pulsus, linguæ, labro
rum. Rh, autem ideo non est translatum abillis in aliam figuram, ꝙ
nec sic cohæret huic quomodo mutis, nec (si tollatur) minuit significa
tionem, quamuis enim subtracta aspiratione dicamus, retor , Pyrrus,
intellectus permanet, non aliter quàm si antecedens uocalibus aufe-
ratur. Vnde ostenditur ex hoc quoq; aliqua esse cognatio. r, litteræ cũ
uocalibus. ex quo quidam dubitauerũt, utrum præponi debeat huic
aspiratio, an subiungi, unde Aeoles loco (ut diximus) aspirationis di-
gamma ponentes in dictionibus ab. ρ, incipientibus solent loco digam
ma. B, scribere, iudicantes debere præponi digamma quasi uocali, sed
rursus quasi consonanti digamma in eadem syllaba præponere re-
cusantes, cõmutabant id in. B, βρήτωρ βρόδος, dicentes. Sed apud græ
cos hæc littera, idest, ρ. multis modis fungitur loco uocalis, ut in decli
natione nominum in, ρα, & in α, puram desinentium, quæ similiter.
a, seruant per obliquos casus, ut ὥρα ὥρας, σοφία σοφίας. Apud lati
nos autem non adeo. Quæritur cur in uah & ah post uocales poni
tur aspiratio. & dicimus quòd apocopa facta est extremæ uocalis
cui præponebatur aspiratio, nam perfecta uaha aha sunt. ideo au-
tem abscissione facta extremæ uocalis, tamen aspiratio mansit ex su
periore pendens uocali, quia suum est interiectionis uoce abscondita
proferri. Itaq; pars absconditæ extremitatis uidetur congrue in in=
teriteriectionis naturali prolatione remansisse. nec mirum cum in Sy
rorum Aegyptiorumq; dictionibus, soleant etiam in fine aspirari uo
cales. Interiectionum autem pleræq; communes sunt naturaliter om-
nium gentium uoces. Inter. c, sine aspiratione, & cum aspiratione est
g, inter. t, quoq; &, th, est. d, & inter. p, &, ph, siue. f, est. b. Sunt igi-
tur hæ tres, hoc est. b. g, d, mediæ, quæ nec penitus carent aspiratio-
ne, nec eam plenam possident. hoc autem ostendit etiam ipsius pa-
lati pulsus, & linguæ uel labrorũ consimilis quidem in ternis, inter.
p. & . ph. uel. f. & . b. & rursus inter. c. & . ch. & . g. similiter inter. t
& . th. & . d. sed in leuibus exterior fit pulsus, in asperis interior, in me
dijs inter utrũq; supradictorũ locũ. qđ facile dignoscitur, si attẽdamus
in supradictis motibus ora mirabili naturæ lege modulãtia uoces. Tã
ta autẽ ẽ cognatio earũ ꝙ inuicẽ inueniũtur pro se positæ in qbusdã

dictionibus, ut ambo pro ἄμφω, buxus pro πύξος, & publicus pro πούπλικος, triumphus pro θρίαμβος, gubernator pro κυβερνήτης, gobius pro κωβιὸς, cære ἀπὸ τοῦ χαίρε puniceus φοινίκεος deus θεὸς purpureum πορφύρεον. Hoc quoq; obseruandum est φ ad comparationem aliarum cōsonantium quæ solent mutari uel abijci per casus, immutabiles sunt apud nos tres. l. n. r. per omnes enim casus eædem permanent, ut sal salis, flumen fluminis, cæsar cæsaris. t. quoq; & . c. quāuis in tribus solis inueniantur nominibus quæ possint declinari, hoc idem seruant, ut caput capitis, & ab eo cōposita, ut sinciput sincipitis, occiput occipitis, alec alecis, lac lactis, in quo etiā t. additur. quare quibusdam non irrationabiliter nominatiuus hoc lacte prolatus inuenitur. Reliquæ uero cōsonantes mutantur, uel abijciuntur. d. ut aliquid alicuius. m. ut templum, templi, pelium pelij. s. ut magnus magni. x. rex regis nix niuis. In uerborum quoq; præteritis perfectis solent omnes modo mutari modo manere, exceptis. l. p. s. x. hæ enim nunq̄ mutantur, ut habeo habui, iubeo iussi, compesco compescui, dico dixi, ascendo ascendi, lædo læsi, lego legi, pingo pinxi, demo dempsi, premo pressi, moneo monui, sino siui, nequeo nequiui, torqueo torsi, dissero disserui, uro ussi, uerto uerti, flecto flexi. Illæ autem quattuor ut supra diximus nūquam mutantur, in præterito perfecto. l. ut cælo cælaui, doleo dolui, uolo uolui, mollio molliui. p. turpo turpaui, stupeo stupui, scalpo scalpsi, lippio lippiui. s. quasso quassaui, censeo censui. arcesso arcessiui. x. nexo nexui. Vocales quoq; in eisdē præteritis perfectis quæ in principalibus syllabis inueniuntur uerborum, modo ex correptis producuntur, modo mutantur in alias uocales, modo manent eædē. Producuntur plerunq; omnes, ut faueo fāui, caueo cāui. sedeo sēdi, lego lēgi, uideo uīdi, moueo mōui, foueo fōui, fugio fūgi. Mutantur. a. & . e. a. quidem in. e. modo productam modo correptam. Productam, ut ăgo ēgi, căpio cēpi, făcio fēci. frăngo fregi. correptā, tango tĕtigi, cădo cĕcidi, parco pĕperci. E. uero transit in. i. ut eo iui, uel. ij. Solinus in collectaneis uel polyhistore. Tatius in arce ubi nūc ædes est Iunonis Monetæ, qui anno q̄nto q̄ ingressus urbem fuerat à laurētibus interēptus est, septima & uigessima olimpiade hominem exiuit. Queo quiui uel quij. Hæc eadem uocalis penultima in uerbis secundæ coniugatiōis sæpe mutatur in. u. ut doceo docui, moneo monui, doleo dolui. quod similiter est quādo in tertia uel quarta coniugatione patitur. i. ut rapio rapui, aperio aperui. u. & . o. manēt in principalibus syllabis positæ immutabiles, temporum quoq; in quibusdam. ut ruo rui, domo domui, doceo docui. Hoc quoq; obseruandū est φ nunq̄ in supradicto tempore potest geminari

neq; in principio neq; in fine ſyllaba niſi quæ à muta incipit . ut tondeo totondi, pendeo uel pendo pependi , diſco didici , poſco popoſci, tundo tutudi, pedo pepedi, tango tetigi, cædo cecidi , cado cecĭdi , pello pepuli, fallo fefelli, prodo prodidi , uendo uendidi. ex quo etiam apparet .f. uim magis mutæ obtinere à qua incipiens eſt geminata ſyllaba. S. ante mutam poſita inueniuntur duo uerba quæ geminant ſyllabam in præterito. ſto ſteti, ſpondeo ſpopondi. Antiquiſſimi etiam, ſcindo ſciſcidi dicebant , ꝙ iuniores ſcidi dixerunt , ut in præterito perfecto uerbi oſtendemus . nec ſine ratione. s. ante mutam poſita inuenitur geminatum uerbum, cum. s. amittit uim ſuam plerunq; ſic poſita ante mutam, unde nec in ſecunda ſyllaba repetitur. M. quoq; geminatur , mordeo momordi , quæ loco mutæ in multis fungitur, nam ante. n. poſita communem facit ſyllabam, ut ramnes ramnetis , ſicut Cremes Cremetis. Iamlica enim ſunt quæ ſic declinantur , quod Callimachi quoque auctoritate confirmatur in Aetijs, ſicut iam ſupradictum eſt hoc uerſu τὼς μὲν ὁ μνησάρχειος ἔφη ξένος ὡ λετειν αἰνῶς. Et nunquam tamen eadem. m. ante ſe natura longam uocalem patitur in eadem ſyllaba eſſe , ut illam , artem , puppim, illum , rem, ſpem , diem , cum aliæ omnes ſemiuocales hoc habent, ut Mecænas , pæan , ſol, pax, par . præterea ſola hæc ſemiuocalis poſt. s. ponitur, quod mutarū eſt, ut ſmyrna, ſmaragdus, & ante liquidam ut ſamnĭs, & ꝙ ante. s. poſita in finali ſyllaba nominis, more mutæ interpoſita. i. facit genitiuū hyems hyemis, uel uti inops inopis, cœlebs cœlibis. Apparet igitur, ꝙ elementorū alia ſunt eiuſdē generis, ut uocales, & conſonantes. alia eiuſdē ſpeciei, ut in uocalibus breues, & longæ , & in conſonantibus ſimplices, & duplices , quæ habent aſpirationē, & quæ non habent , & earum mediæ. aliæ uero ſibi ſunt affines per cōmutationē, ideſt ꝙ inuicem pro ſe poſitæ inueniuntur, ut breues, & longæ quæ habent aſpirationem, et quæ carent ea. Aliæ autem per cōiugationem, uel cognationem cognatæ litteræ, & ꝑ ſe inuicem poſitæ, ut. b. p. f. necnon. g. & . c. cum aſpiratione ſiue ſine ea. x. quoq; duplex, ſimiliter. d. & . t. cum aſpiratione uel ſine ea, & cum his. z. duples. unde ſæpe. d ſcribentes latini hanc exprimunt ſono, ut medidies, hodie, antiquiſſimi quoq; Medentius dicebant, pro mezentius . Quinetiam. ſ. ſimplex habet aliquam cum ſupradictis cognationem, unde ſæpe pro. z. eam ſolemus geminatam ponere, ut patriſſo pro πατρίζω pitiſſo pro πιτίζω maſſa pro μάζα. & dores τὺ pro σύ. unde nos quoq; tu pro σὺ & te pro σέ. Attici autem θάλαττα pro θάλασσα & θρῆττα pro θρῆσσα & ἧττον pro ἧσσον, & ξύμμαχος pro σύμμαχος . Romani etiam aiax pro αἴας. In uocalibus

quoq; ſunt affines.ĕ.correpta ſiue producta cum ei dipthongo, qua ue
teres latini utebantur ubiq; loco .ī.longæ.nunc aūt contra pro ea.ī.
longā ponimus, uel.ē.productam, ut νεῖλος nīlus, καλλιοπεῖα callio=
pēa χορεῖα chorēa.ē. penultima modo correpta modo producta. ŏ
breuis, ſiue longa cum.u.ut bos pro βοῦς ebur, robur, pro ebor ro=
bor, & platanus pro πλάτανος. A. quoq; cum.e.&.i.arceo & coer-
ceo. facio inficio, necnon aliæ cum alĳs. & quia frequenter hæ in om-
nibus penè litteris mutationes non ſolum per caſus, uel tempora, ſed
etiam per figurarum compoſitiones, uel deriuationes & tran-
ſlationes à græco in latinum fieri ſolent, neceſſarium eſt earum po
nere exempla. A. correpta conuertitur in productam, faueo fāui,
In. e. correptam parco pēperci, armatus inērmis. In. e. produ-
ctam facio fēci, capio cēpi. producta quoque.a.in.e.productam in-
uenitur, halitus, anhēlitus in. i. correptam amicus inimīcus, in
o. etiam μάρμαρος marmor. in. u. ſalſus inſulſus, ara arula. E. cor
repta tranſit in. e. productam, lego lēgi. in. a. ſero sātus, reor ra
tus. in. i correptam moneo monitus, lego diligo. in. o. tego toga.
Antiqui quoque amploctí pro amplecti dicebant. Et animaduorti
pro animaaduerti. In.u.tĕgo tŭgurium. Et apud antiquiſſimos quoti
eſcunq;.n.d.ſequuntur in his uerbis quæ à tertia coniugatiõe naſcun
tur loco.e.u.ſcriptum inuenimus, ut faciundum, legundū, dicundum,
uertundum, pro faciendum, legendum, dicendum, uertendum. I. tran
ſit in.a.ut genus, generis, generatim, paulus pauli, paulatim.in, e. for
tis forte fortiter, ſapiens ſapientis ſapienter. in.o. patris patronus, &
patro uerbum, olli pro illi, ſaxi ſaxoſus. in.u.carnis carnufex anti-
qui pro carnifex, ut lubens, pro libēs & peſſumus pro peſſimus. Sci-
endum tamen eſt ꝙ pleraq; nomina quæ cum uerbis ſiue participĳs
componuntur, uel nominatiui mutant extremam ſyllabam in.i. cor
reptam, ut arma armipotens, homo homicida, cornu corniger, ſtella
ſtelliger, arcus arcitenēs, fatum fatidicus, aurum aurifex, cauſa cauſi=
dicus, luctus luctificus, cornu cornicen, tuba tubicen, fidis fidicen, fi=
des plurale, cuius ſingulare fidis eſt, unde etiam diminutiuum fidi=
cula. tibia tibīcen, pro tibĳcen, tibia enim.a.in.i. debuit mutare, ut ſu
pradictum eſt, unde pro duabus.ĳ. breuibus una lõga facta eſt, quod
in alia huiuſcemodi compoſitione non inuenies. uulnus uulnĭficus,
magnus magnĭficus, amplus amplĭficus, fructus fructĭficus, opus
opĭfex. uel genitiui. ut uir uiri, uirĭpotens, par paris parrĭci=
da quod uel a pari componitur, uel ut alĳ dicunt à patre. ergo ſi
eſt à pari.r. euphoniæ cauſa additur, ſin à patre.t.in.r. conuerti-
tur, quibuſdam tamen à parente uidetur eſſe compoſitum, & pro

parenticida per syncopen, & commutationem .t. in .r. factum parricida frater fratris, fratricida soror sororis, sororicida, lux quoq; lucis lucifer, flos floris florifer, sacer sacri sacrificus, ars artis artifex. Pauca sunt quæ hanc non seruant regulam, ut auceps, aues capiens, menceps, mentecaptus, municeps munera capiens, auctus augustus & similia. & quæ ex duobus nominatiuis componuntur, utputa iusiurandum, respu. non mutant extremam syllabam, sed ea cum de figuris dicemus latius tractabimus. O, aliquot Italiæ ciuitates teste Plinio, non habebant, sed loco eius ponebant .u. & maxime, Vmbri, & Thusci. O, transit in .a. ut creo creaui. in .e. ut tutor, tutela, bonus bene γόνυ genu πούς pes. antiqui compes pro compos. in quo æoles sequimur. Illi enim ἐδόντα pro ὀδόντα dicunt. o. conuertitur in .i, uirgo uirginis. in .u. tremo tremui, huc illuc pro hoc illoc. Virg. in viij. Hoc tunc ignipotẽs cœlo descẽdit ab alto. et pleraq; quæ apud græcos nominatiuum in, os. terminant, o. in .u. conuertunt apud nos. ut κύρος Cyrus, σπονδεῖος spondeus, κύπρος cyprus, πέλαγος pelagus. Multa præterea uetustissimi etiam in principalibus mutabãt syllabis, ut cungrum pro congrum, cunchin pro conchin, huminem pro hominem proferentes, funtes pro fontes, frundes pro frondes. Vnde Lucretius in .i. libro Angustoq; fretu rapidum mare diuidit undis, pro freto, Idem in tertio, Atqui animorum etiam quæcunq; acherunte profundo pro acheronte. in eodem. Nec tityon uolucres ineunt acherunte iacentem, Quæ tamen à iunioribus repudiata sunt, quasi rustico more dicta. V, quoque multis Italiæ populis in usu nõ erat, sed e contrario utebantur .o. unde romanorum quoq; uetustissimi, in multis dictionibus loco eius .o. posuisse inueniuntur, poblicũ pro publicũ, qđ testatur Papirianus de orthographia, polchrum pro pulchrũ, colpam pro culpam dicẽtes, & hercolẽ pro herculẽ, & maxime digamma antecedente hoc faciebant, ut seruos pro seruus, uolgus pro uulgus, dauos pro dauus. Transit in .a. ut ueredus ueredarius, in .e. pondus ponderis, deierat peierat pro deiurat peiurat, labrum labellum, sacrum sacellum, antiqui auger, & augeratus pro augur, et auguratus dicebant. In .i. cornu cornicen, arcus arcitenens, fluctus fluctiuagus, cursus, uel currus curriculus, uel curriculum in .o. nemus nemoris, ebur eboris, robur roboris. Ponitur hæc eadem littera in græcis nominibus modo loco .οῦ. dephthongi, ut musa pro μοῦσα modo pro .ὄ. correpta ut homerus pro ὅμηρος pro eadem producta ut fur pro φώρ, sicut e contrario pro βοῦς bos. modo pro .ῦ. lõga, ut pro μῦς mus, modo pro correpta πόρφυρα purpura. In plerisq; tamen æoles secuti hoc facimus. Illi enim θουγάτηρ dicunt pro θυγάτηρ .ου. cor=

ripiẽtes

ripientes, uel magis .υ. sono .u. soliti pronunciare, ideoq; ascribunt .o. non ut diphthongum faciant ibi, sed ut sonum .υ. æolicum ostendant ut Callimachus καλλιχώρου χθονὸς, οὐρίας θουγάτηρ. Quod nos secuti .u, modo correptam modo productam habemus, quamuis uideatur .ου. diphthongi sonum habere. Pro .ο, quoq; .ου, solent frequenter ponere græci οὖρος οὖλος pro ὄρος ὅλος, νοῦσος pro νόσος dicentes, quod nos frequenter habemus in finalibus maxime syllabis, ut Priamus, pylus, pelium .u, tamen corripientes. Est quando amittit .u, uim tam uocalis quam consonantis, ut cum inter .q, & aliam uocalem ponitur, sicut iam commemorauimus, ut quisquam. Hoc idem plerunq; patitur etiam inter .g, & aliquam uocalem, ut sanguis lingua. S, quoq; antecedente u, & sequente .a, uel .e, hoc idem sæpe fit, ut suadeo suauis, suesco suetus, quod apud æoles quoq; .υ, sæpe patitur et amittit uim litteræ in metro, ut σαπφὼ, ἀλλὰ τυί δ' ἐα ἔλθετε ποτί σατε ἔρωτα, similiter πήλυι disyllabum inuenitur apud eosdem cum .υ. non est dipthongus. Est, quando transit in consonantem idem .u, ut ναύτης nauta, nauita, gaudeo gauisus, sicut econtra, à consonante transit in uocalem, ut supra diximus, caueo cautus, soluo solutus, faueo fautor, uoluo uolutus. sæpe .u, interponitur inter .cl, uel .cm, in græcis nominibus, ut ἡρακλῆς hercules ἀσκληπιὸς æsculapius & antiqui, ἀλκμήνη alcumena, ἀλκμαίων alcumæon. In consonantibus quoq; multæ sunt similiter conmutationes. L, triplicem, ut Plinio uidetur, sonum habet, exilem, quando geminatur secundo loco posita, ut ille, metellus, plenum, quando finit nomina uel syllabas, & quando habet ante se in eadem syllaba aliquam consonantem, ut sol, sylua, flauus, clarus, medium in alijs, ut lectus lecta lectum. L, transit in .x, ut paulum pauxillum, mala maxilla, uelum uexillum, in .r, ut tabula taberna. M, obscurum inextremitate dictionum sonat, ut templum, apertum in principio, ut magnus, mediocre in medijs, ut umbra. transit in .n, & maxime .d, uel t, uel .c, uel .q, sequentibus, ut tam tandem, tantum tantundem, idem identidem, num nuncubi, & ut Plinio placet, nunquis, nunquam, anceps, pro amceps. am enim præpositio .f, uel .c, uel .q, sequentibus in .n, mutat .m, ut anfractus, ancisus, anquiro, uocali uero sequente intercipit .b, ut ambitus, ambesus, ambustus, ambages, necnon etiam in comburo combustus idem fit. Finalis dictionis subtrahitur, m, in metro plerunq; si à uocali incipit sequens dictio, ut

" Illum expirantem transfixo pectore flammas.

" Vetustissimi tamen non semper eam subtrahebant.

" Ennius in .x. annalium.

" Insignita ferè tum millia militum octo

» Duxit delectos bellum tollerare potentes.

N. quoque plenior in primis sonat, & in ultimis partibus syllabarum, ut nomen, stamen, exilior in medijs, ut amnis, damnum, transit in. g, ut ignosco, ignauus, ignotus, ignarus, ignominia, cognosco, cognatus. potest tamen in quibusdam eorum sermonum etiam per concisionem adempta uideri. n, quia in simplicibus quoque potest inueniri per adiectionem. g, ut gnatus gnarus. & sequente. g, uel. c, pro ea g, scribunt græci. & quidam tamen uetustissimi auctores Romanorum euphoniæ causa bene hoc facientes, ut agchises, agceps, aggulus, aggens. quod ostendit Varro. i. de origine linguæ latinæ his uerbis.

» Aggulus aggens aggulla iggerunt. In eiusmodi græci & Actius noster binam. g. scribunt, alij. n, & . g, quod in hoc ueritatem facile uidere non est, similiter agceps & agcora. transit etiam. n, in. l, ut unus ullus, nullus, uinum uillum, catena catella, bonus bellus, catinum catillum, similiter collega, colligo, illido, collido, transit in. m. sequentibus. b. uel. m. uel. p. auctore Plinio & Papiriano, & Probo, ut imbibo, imbellis, imbutus, immineo, immitto, immotus, improbus, imperator, impello, similiter in græcis nominibus neutris in. on. desinentibus παλλάδιον palladium πήλεον pelium, transit etiam in. r. ut corrigo, corrunpo, irrito. Hanc autem mutationem litterarum sciendum est quadam naturali fieri uocis ratione, propter celeriorẽ motum linguæ labrorumq; ad uicinos facilius transeuntium pulsus. Trãsit supradicta consonans. n, etiam in. s, scando scissus, findo fissus, in. t. canis catulus, catellus. in. c. ecquid pro enquid. Expellitur. n, à græcis in. ων. desinentibus, cum in latinam transeunt formam, ut demipho, simo, leo, draco, sicut contra additur latinis nominibus in. o. desinentibus apud græcos ut κικέρων, κάτων, pro cicero, cato. Transit in. u. consonãtem, ut, sino siui, sterno, straui. R. sine aspiratione ponitur in latinis, in græcis uero principalis uel geminata, in media dictione aspiratur, ut rhetor, rhenus, rhodus, pyrrhus, tyrrhenus, orrhena, pro quo nũc osrena dicentes aspirationem post. r. antiquæ seruant scripturæ. trãsit in. l. niger nigellus. umbra, umbella. in. s. ut arbos pro arbor, odos, pro odor. Plautus in Captiuis. Quorum odos sub basilicanos omnes abigit in forũ. uerror, uersus. in duas. ss. uro ussi, gero gessi, in. u. consonantem, tero triui, sero seui. in. n, æneus pro æreus. S. in metro apud uetustissimos, uim suam frequenter amittit.

» Virgilius in. xi. æneidos, Ponite spes sibi quisq;. Idem in. xii.

» Inter se coijsse uiros, & decernere ferro.

Ne autem coniunctione sequente cum apostropho penitus tollitur ut uiden, satin, uim, pro uides'ne satis'ne uis'ne. necnon etiam in græ-

cis nominibus as uel es terminantibus plerunq; tollitur, cũ sint primæ declinationis, ut Geta, Birrhia, Phedria, Cherea poeta quoque sophista, scytha, citharista. in quibus etiã, ης, producta in ᾰ correptam conuertitur. transit hæc eadem in. m. ut rursum pro rursus, dimminuo pro disminuo. Terentius in adelphis dimminuetur tibi cerebrum, in. n. mutatur. s. sanguis sanguinis. in. r. flos floris, ius iuris, cursus curriculus, uel curriculum. in. x. aiax pro aias & pistrix propistris. in quo sequimur dores. illi enim ὄρνιξ pro ὄρνις. in. d. custos custodis, pes pedis, præses præsidis, palus paludis. in. t. nepos nepotis, uirtus uirtutis, samnis samnitis. in. u. consonantem bos bouis. sæpe pro aspiratione ponitur in his dictionibus quas à græcis sumpsimus, ut semis, sex, septem, se sal. nam ἡμὶν. ἕξ. ἑπτὰ. ἕ. ἅλς. apud illos aspirationem habent in principio. adeo autem cognatio est huic litteræ idest. s, cum aspiratione, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant bœoti idest pro. s. h. scribere, muha pro musa, dicentes. huic. s. præponitur. p. et loco. ψ. græce fungitur, pro qua Claudius Cæsar antisigma. ͻC. hac figura scribi uoluit. sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare, quamuis non sine ratione hæc puoq; duplex à græcis addita uideatur, nam multo meliorem, & uolubiliorem sonitum habet. ψ. quàm. ps. uel. bs. hæ tamen idest. bs non alias debent poni pro. ψ. hoc est in eadem syllaba coniunctæ, nisi in fine nominatiui, cuius genitiuus in bis desinit, ut urbs urbis, cœlebs cœlibis, araps arabis. Sicut ergo. ψ. melius sonat quàm ps. uel. bs. sic. x. etiam quàm. gs. uel. cs. & . x. quidem assumpsimus. ψ. autem non. sed quantum expeditior est. ψ. quàm. ps. tantum ps. quàm bs. ideoq; non irrationabiliter plerisq; loco uidetur. ψ. ps. debere scribi, quod de ordine litterarum docentes plenius tractabimus. x. duplex modo pro cs. modo pro. gs. accipitur, ut apex apicis, grex gregis, transit tamen etiam in. u. consonantem, ut nix niuis, necnon in. ct. ut nox noctis, supellex supellectilis. Sed hæc contra regulam declinari uidentur. subit etiam. x. littera loco aspirationis, ut ueho uexi traho traxi. x. uertitur in. f. ut efficio effero. & sciendum ꝙ quotiescunq;. ex. præpositio, præponitur composita dictionibus à uocalibus incipientibus, uel ab his quattuor consonantibus, hoc est. c. p. t. s. integra manet, ut exaro, exeo, exigo, exoleo, exuro, excutio, expeto, extraho, exequor, exspes, in quo uidemur contra græcorum facere consuetudinem. illi enim. σ. sequente nunquam. ξ. præponunt, sed. κ. pro ea, ut ἕκσαστις. melius ergo nos quoq;. x. solam ponimus, quæ locum obtinet. cs. cuius rationem non solum ipse sonus auriũ iudicio possit reddere, sed etiã hoc ꝙ geminari. s. aliqua consonante antecedente

minime potest. geminari autem uidetur post consonantem. s. x. antecedente, quæ loco. c. & s. fungitur si ipsa consequatur, ut exsequiæ exsequor. quod si liceret, licebat etiam post. bs, uel. ps. quas loco. ψ. dupli cis accipimus addere. s, ut diceremus obsſessus, absſectus, quod minime licet. nunquam enim nec. s, nec alia consonans geminari potest, ut diximus, alia antecedente consonante. nunc de mutis dicemus. B. transit in. c, ut occurro succurro, in. f, ut officio, sufficio, suffio, in. g, ut suggero, in. m, ut summitto, globus glomus, in. p, ut suppono, in. r, ut surripio, arripio, in. s, ut iubeo iussi. nam suscipio & sustuli à susum uel sursum aduerbio composita sunt, unde subtinnio & subcumbo non mutauerunt. b. in. s. suspicor quoque & suspicio à susum uel sursum componuntur, sed abijciunt unam. s. non enim dicimus susspicio sed suspicio, quia non potest duplicari consonans alia subsequente consonante, quomodo nec antecedente, nisi sit muta ante liquidam, ut supplex suffragor, sufflo, effluo, effringo, quomodo & apud græcos συγγρηγορῶ συγγνώμη, συγγλύφω, συμμνήμων, φθέγγμα. C. transit in. u, consonantem, ut quiesco quieui, pasco paui, ascisco asciui, in. x, ut dico dixi, duco duxi, noceo noxa noxius, in. s, parco parsi, uel peperci, in. g, antecedente. n, quadringenta, quingenta, septingenta. ango quoque pro ancho. et notandum est quod ante hanc solam mutam finalem inueniuntur longæ uocales, ut hōc, hāc, sīc, hīc aduerbium. nam ante. t, si qua inueniatur uocalis longa, per concisionem hoc euenit, ut audit, munīt fumāt, pro audiuit, muniuit, fumauit. necnon post. s, posita trāsit aliquando in. t, uel assumit eam, ut irascor iratus, nanciscor nactus, nascor natus, paciscor pactus, pascor pastus. D. transit in. c, ut accidit, quicquam, in. g. ut aggero, in. l, ut allido, in. p, ut appono, in. r, ut arrideo, meridies, antiquissimi uero pro ad frequentissime, ar, ponebant, aruenas, aruentores, aruocatos, arfines, aruolare, arfari, dicētes, pro aduenas, aduentores, aduocatos, adfines, aduolare, adfari. unde ostenditur recte arcesso dici ab arcio uerbo, quod nunc accio dicimus, quod est ex ad & cio compositum. arger quoque dicebant pro agger. transit etiam in. s. ut assideo, rado rasi, suadeo suasi, in duas quoque ss. ut cedo cessi, fodio fossus, in. t, attinet, attamino, attingo. hæc eadem tamen. d, frequenter interponitur in compositis hiatus causa prohibēdi, ut redigo, redarguo, prodest. subtrahitur etiam cum sequens sylla ba ab. s. & alia consonante incipit, ut aspiro, aspicio, ascendo, asto. F. multis modis muta magis ostenditur, cum pro. p, et aspiratione quæ similiter muta est accipitur, de quo sufficiēter superius diximus. quāquam antiqui Romanorum æoles sequentes loco aspirationis eam ponebant, effugientes ipsi quoque aspirationem. & maxime cum

consonante, recusabant eam proferre in latino sermone. habebat autem hæc. f. littera hunc sonum quem nunc habet. u. loco consonantis posita, unde antiqui. af. pro ab, scribere solebant, sed quia non potest uau, idest digamma in fine syllabæ inueniri, ideo mutata est. f. in. b. sifilum quoq; pro sibilum, teste Nonio Marcello de doctorum indagine, dicebant. G. transit in. s. spargo sparsi, mergo mersi, in. x. tego texi, pingo pinxi, in. ct. agor actus, legor lectus, pingor pictus. H. litterã non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam græcorum antiquissimi similiter ut latini in uersu scribebant, nunc autem diuiserunt, & dextram eius partem supra litteram ponentes, psilen notam habent, quam Remnius Palæmon exilem uocat. Grillius uero ad Virgilium de accentibus scribens, lenem nominat, sinistram autem contrariæ illi aspirationis dasiam, quam Grillus flatilem uocat. K. superuacua est, ut supra diximus, quæ quamuis scribatur nullam aliam uim habet quam. c. De. q. quoq; sufficienter supra tractatum est, quæ nisi eandem uim haberet quam. c. nunquam in principijs infinitorum uel interrogatiuorum quorundam nominum posita per obliquos casus in illam transiret, ut quis cuius cui. similiter à uerbis. q. habentibus in quibusdam participijs in. c. transfertur, ut, sequor secutus, loquor locutus. trãsit in. s. ut, torqueo torsi, sicut & . c. parco parsi. similiter abijcit. n, in præterito sicut & . c. linquo liqui, uinco uici. transit etiam in. x. ut, coquo coxi, duco duxi, apud antiquos frequentissime loco. cu. syllabæ, quu, ponebatur, & econtrario, ut arquus coquus, oquulus, pro arcus, cocus, oculus, quum pro cũ, quur pro cur. trãsit in. s. ut uerto uersus, concutio concussus, ὄσσα græcũ pro ossa. c. uero antecedente, transit. t. in. x. ut pecto pexui, flecto flexi. υ, & , ζ, tantummodo ponuntur in græcis dictionibus, quamuis in multis ueteres hæc quoq; mutasse inueniantur, & pro. υ. u. pro. ζ. uero quod pro. ss. coniunctis accipitur. s. uel. d. posuisse, ut fuga murrha pro φυγὴ, μύῤῥα, saguntum massa pro ζάκυνθος μᾶζα, odor quoq; ἀπὸ τοῦ ὄζειν, sethus pro ζῆθος dicentes, & Medentius pro Mezentius. ergo corylus & limpha, ex ipsa scriptura à græcis sumpta non est dubium, cum p υ. scribãtur ἀπὸ τοῦ κόρυλος καὶ τοῦ νύμφη. Solebãt enim uetustissimi græcorum. l. pro. n. scribere, unde quinquaginta quoq; numeri signum, quod illi per. n, scribunt, nos per. l. more illorum antiquissimo scribimus.

De ordine litterarum.

Rdo quoq; accidit litteris, qui quamuis in syllabis dignoscitur, tamen quia coniunctus esse uidetur cum potestate elementorum, non absurdum puto ei nunc illum subiungere.

Sunt igitur uocales præpositiuæ alijs uocalibus subsequentibus in eis-
dem syllabis.a.e.o. subiũctiuæ.e.u.ut.ae.au.eu.oe.I.quoq; apud anti
quos post.e.ponebatur, & .ei.diphthongum faciebat, quã pro.omni.i,
lõga scribebant more antiquo græcorũ. Inuenitur hæc eadem.i,post
v.in græcis nominibus,ut,ἅρπυια,nam.yι.diphthongus est. Sunt igitur
diphthongi quibus nunc utimur quattuor. diphthongi autem dicun-
tur ꝙ binos phthongos,hoc est,uoces comprehendunt. nam singulæ uo
cales suas uoces habent, & .ae.quando à poetis per diæresim profer
tur secundum græcos per.a. & .i.scribitur,ut aulaï,pictaï,pro aulæ
& pictæ. Et Virgilius in tertio.

Aulaï in medio libabant pocula bacchi. idem in octauo.

Diues equum diues pictaï uestis & auri. in græcis uero quoties hu-
iuscemodi fit apud nos diæresis penultimæ syllabæ.ï.pro duplici con
sonante accipitur,ut maia pro μαῖα aiax pro αἴας. Trãsit in ī, pro
ductam,ut quæro inquīro,exquīro,quamuis exquæro Plautus dixit
in Aulularia. Intro exquære sit ne ita ut ego prædico. lædo illīdo,
cædo occīdo. Ponitur pro.ē.longa,ut σκηνὴ,scæna & pro.a.ut æscu-
lapius pro ἀσκληπιός, in quo æoles sequimur. Illi enim νύμφαις pro
νύμφας & φαισὶν pro φασὶν dicunt. Inuenitur tamen hæc diphthon
gus in media dictione correpta tunc,quando compositæ dictionis ante
cedentis in fine est sequente uocali,ut præustis. Virgilius in septimo.

Stipitibus duris agitur sudibus'ue præustis. Homerus ἀντιπόποδες χα
μαιεῦναι.

sicut etiam longæ uocales solent corripi,ut dehisco, Virgi.in quinto.

Infindunt pariter sulcos,totum'q; dĕhiscit,

Conuulsum remis rostris'q; tridentibus æquor. Oe.quoq; idem pati-
tur apud græcos Aeschylus οἶστρος τοιαύτας παρθένους μαιεύεται. Vn
de quidam non sine ratione unum tempus & semis singulas eas ha-
bere dicunt. Ideo'q; si consequatur consonans quæ dimidium tempus
habet,omni modo producuntur. Au.quoq; uidetur quasi pati diuisio
nem cum.i.post.u.addita,transit eadem.u.in consonantium potesta-
tem ut,gaudeo gauisus,ναύτης nauita, & ναῦς nauis. transit et in.b.
ut,aufero abstuli ablatus. Et sciendum ꝙ pro ab præpositione.au. po
nitur in his uerbis,aufugio & aufero. E contrario quoq; frequenter so
let fieri ut antecedente.a. & .u loco consonantis sequente,si abijcia-
tur uocalis posita post eam idest post.u.consonantem.au.diphthongus
fiat.u.redeunte in uocalem,ut lauor lautus, fauco fautor,auis auceps,
augurium,augustus.transit in.o.productam more antiquo, ut lotus
pro lautus,plostrum pro plaustrum,cotes pro cautes,sicut etiam con-
tra pro.o.au.ut austrum pro ostrum,ausculum pro osculun,frequen

tiſſimeq; hoc faciebant antiqui, in .u. quoq; longam tranſit fraudo de
frudo, claudo includo. Eu tranſit in .ē. longam, ut Achilles pro ἀχιλ-
λεὺς. Vlyxes pro ὀδυσσεὺς, quod oſtenditur in genitiuo ulyxei, Hora.
in primo carminum, Nec curſus duplices per mare Vlyxei. In .u. etiã
mutatur fugio pro φεύγω. Oe. eſt quando per diæreſim profertur in
græcis nominibus & græcam ſeruat ſcripturam pro .o. enim & .i.
ponitur, quæ tamen (ſicut ſupradictum eſt) locum duplicis optinet
conſonantis, ut troia pro τροΐα, maia pro μαῖα. In hoc quoq; æoles ſe-
quimur. ſic enim illi diuidẽtes diphthongum κόϊλον pro κοῖλον dicũt.
Apud græcos tamen quoq; .i. ſequente producere licet antecedentem
breuem, ut Homerus in hoc uerſu

νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν, ἰαχὴ πινόντα περ ἔμπης

aufertur ei. ideſt .oe. diphthongo, altera uocalis ſequente .ē. longa more
attico, ut poēta pro ποιητὴς, poema pro ποίημα, necnon pro, ωι. diph-
thongo græca, nos hanc ideſt .oe. ponimus, ut κωμῳδία comœdia, τρα-
γῳδία tragœdia dicentes, nec mirum cum pro .ω. quoq; habemus .o.
& pro .ï. e. in diphthõgo accipimus. hoc tamen ad imitationem bœo
torum ſolemus facere. Tranſit in .u. longam, ut phœnices, punices, phœ
niceon puniceum, pœna punio. Nunquam diphthongus in præterito
perfecto mutatur, ut hæreo hæſi, audio audiui, mœnio mœniui, ex-
cepto cædo cecidi. Ei. diphthongo nunc non utimur, ſed loco eius in
græcis nominibus .e. uel .i. productas ponimus. Et in priore ſequimur
Aeoles. Illi enim τῷ δημοσθένῃ dicunt pro δημοσθένει & ἦπον pro
εἶπον. Et nos plerunq; cum .ει. apud græcos ſit pura penultima, in
illis maxime fœmininis quæ per adiectionem aſſumunt .α. apud græ
cos mutamus .ει. in .e. productam, ut δηϊόπη δηϊόπεια. deiopea. καλλιό
πη καλλιόπεια calliopea. nam in illis quæ in .ia. ſolum deſinunt apud
græcos raro, fit hoc, ut argia, alexandria, nicomedia, langia, lampia.
Statius in .iiij.

Candensq; iugis Lampia niuoſis, idem in eodem,
Hoc quoq; ſecreta nutrit Langia ſub umbra. idem in ſecundo.
Tunc donis Argia nitet, uilesq; ſororis,
Ornatus ſacro præculta ſuperuenit auro. Raro autem diximus pro-
pter Medeam, plateam, niceam. Nam quod Virgi. Qui tela tiphoea
temnis .e. correptam protulit, doricum eſt, illi enim ſolent .ει. diph-
thongo abijcere .i, In latinis autem dictionibus difficile inuenies .i,
longam ante uocalem poſitam niſi in genitiuis in ius deſinentibus, ut
illius, ſolius, ullius, quæ tamen licet & corripere in metro & in uer
bo fiam fias fiat, quod ipſum quoq; contra aliorum eiuſdem coniuga
tionis fit regulam uerborum. In maſculinis quoq; .ει. pura in .ē. lon-

gam conuertitur, ut ἀχιλλεῖος Achilleus, ἀλφεῖος alpheus σπονδεῖος spondeus. non sine ratione tamen hoc fit, sed quia. i, pura penultima ante. us, uel. a, uel. um, per nominatiuos non inuenitur producta in latinis dictionibus nisi in disyllabis & ipsis graecis. Nam in graecis saepe inuenimus ut chius & dia, & in uno trisyllabo quod apud Statium legi, ut licyus. Statius in decimo Thebaidos. Ad patrias si quando domos optataq; paean. Templa licye dabis tot ditia dona sacratis Postibus, & totidem uoti memor exiget auros. In alijs uero cõsonante, l, sequente pro εἰ diphthongo longam. i, ponimus ut νεῖλος nilus. In semiuocalibus similiter sunt aliae praepositiuae alijs semiuocalibus in eadẽ syllaba, ut. m, sequente. n, ut mnesteus, amnis. S, quoq; sequente. m, ut smyrna, smaragdus. nam uitium faciunt qui. z, ante m, scribunt. Nunquam enim duplex in capite syllabae posita potest cum alia iungi consonante. Lucanus quoq; hoc ostendit in decimo. Terga sedent crebro maculas distincta smaragdo. nam si esset. z, ante. m, subtrahi in metro minime posset, nec staret uersus. S, enim in metro saepe uim consonantis amittit. in fine autem syllabae omnes liquidae solent ante. s, poni, ut plus hyems, mons, ars. similiter ante. x, excepta. m, ut falx lanx arx. In mutis praeponuntur. b, & . g, sequente. d, ut βδελυρὸς bdellium genus lapidis, abdir, abdomen, mygdonides. C, uero & . p, praeponuntur sequente. t, ut actus, lectus, aptus, diphthongus. Semiuocalis nulla praeponitur mutis nisi. s, sequẽte. b, ut asbestus asbustes. c, uel. q, ut scutũ squallor. p, ut spes sphaera. t, status, sthennius. Ante aliam autem nullam mutarum. Mutae uero semiuocalibus praeponuntur liquidis absq; m, omnes penè omnibus. bl, ut blandus cl, ut clarus. dl, abodlas nomen barbarum. fl, flauus. gl. gladius glabrio. tl, tlepolemus, atlas. pl, planus. bn, abnuo sed. b, magis superioris est syllabae. cn, cnidus. dn, cidnus ariadne. gn, gneus. tn, aetna. pn, therapne, sipnus. br, brennus, umbra. cr, creber. dr, drances. gr, gratus. fr, frater. pr, pratum. tr, tractus. Ante. m, aũt inueniũtur. c. d. g. t. ut pyracmon, alcmene, dragma, dmois, admetus, agmẽ, tmolus, istmos. Tres aũt cõsonãtes nõ aliter possunt iungi in principio syllabae nisi sit prima. s, uel. c, uel. p, secunda post. s, quidem. c, uel. t, uel. p. Post. c, autẽ aut. p, principales secunda. t, tertia. l, uel. r, sed. l, in solis illis quae ab. s, incipiunt. ut Asclepiodotus, scriba, stlopus, splendidus, spretus. In graecis etiam. φ, secunda ponitur quàm nos per. ph, plerunq; scribimus. σφραγὶς uictrix. sceptrum. Nam post. pt, uel. ct, simul iunctas l. non inuenitur, ut ostendimus, ipsa soni natura prohibente. In fine uero dictionis contra inuenimus primam liquidam, sequentem mutã, postremam. s, ut urbs, stirps. sin autem in duas desinat consonantes

dictio

dictio, necesse est priorem liquidam esse, et sequentē .s. uel .x. ut supra ostendimus, uel .c. uel .t. antecedente .n, ut hinc, dicunt, amāt, hunc, uel loco .ψ. græce bs uel ps scribere pro ratione genitiui, ut arabs arabis, pelops pelopis, cœleps cœlibis, princeps principis. Quibusdam tamē ut supra docuimus, non aliter uidetur .ψ. græca nisi pro .ps, scribenda. quanquam enim ratio genitiui supradictam exigat scripturam, tamen cognationem soni ad hoc procliuiorem esse aiunt. hoc tamen sciendum est, ꝙ principium syllabæ omnimodo pro .ψ. ps, debet habere, ut psitacus, pseudolus, ipse, nubo quoq; nupsi, scribo scripsi faciunt, quanuis analogia per .b, cogat scribere, sed euphonia superat, quæ etiam nuptam non nubtam, & scriptum non scribtum compellit per .p, non .b, dicere & scribere.

LIBER SECVNDVS.

DE SYLLABA.

SYLLABA est comprehensio litterarum consequens, sub uno accentu, & uno spiritu prolata. Abusiue tamen etiam singularum uocalium sonos, syllabas nominamus. possumus tamen & sic diffinire. Syllaba est uox litteralis quæ sub uno accentu, & uno spiritu, indistanter profertur. ab singulis tamen incipiens non plusq̄ ad sex litteras procedere syllaba potest in latino sermone, ut a, ab, arx, mars, stans, stirps. Et sciendum ꝙ syllabæ quæ ex singulis constant litteris, non plures sunt quàm ipsæ uocales, ex quibus fiunt. quæ autem ex amplioribus litteris penè innumerabiles. nulla syllaba tres uocales habet, unde .u. & .i. non aliter iunguntur dipthongis, nisi loco positæ consonantium .u, tamen etiam tunc coniungi potest dipthongo, cum amittit uim litteræ, ut quæ, linguæ. Sæpe inueniuntur pro duabus uocalibus iunctis, hoc est, pro diphthongo singulæ uocales positæ, ut plostrum pro plaustrum, & inquiro pro inquæro, & ubiq; pro ei diphthongo .e. producta uel .i. sicut supra dictum est. pro .ου. autem .u. in græcis ponimus dictionibus, ut σπονδεῖος spondeus, νεῖλος nilus, μοῦσα musa, quæ singularum litterarum sunt syllabæ, ex uocalibus constant, ut dictum est, ut .a. e. quæ autē ex duabus constant, uel à uocalibus fiunt, & inuenitur diphthongus, ut au. oe. uel à uocali & consonante antecedente & sequente, antecedente ut da, sequente ut ad. non plures tamen q̄ tres consonantes antecedere uocalem, nec

rursus, nisi tres consequi possunt. sed tamen hoc notandum est, ꝙ si antecedant tres consonantes, non possunt nisi duæ consequi uocalem, ut monstrans, nec iterum, si consequantur tres, possunt antecedere nisi duæ, ut stirps. si antecedens syllaba terminet in consonantem, necesse est etiam sequentem à consonãte incipere, ut artus, ille, arduus, nisi sit compositum, ut abeo, adeo, pereo. Herodianus tamen de orthographia, ostendit rationabilius esse sonoriusq; quantum ad ipsam uocis prolationem, in compositis quoq; simplicium regulam, in ordinandis syllabarum litteris seruare. obijcitur tamen huic illud, quod oportet oblitus, ablatus, obruo, abrado & similia, si. b. transit in secundam syllabam more simplicium dictionum, primam cõmunem habere in metris, ut possit etiam corripi. sed hoc nusq̃ inuenitur. præterea circumeo & circumago, & similia non paterentur elisionem. m. in pronunciatione, si transiret in sequentem syllabam. m. nec in perhibeo, exhibeo, inhumatus, anhelo, inhibeo, adhuc, abhinc, & similibus secundæ syllabæ principalis aspiraretur uocalis, si terminalis consonãs præpositionis in eam transiret, quo modo in istic istec istac. Si in media dictione syllaba à uocali incipit, necesse est antecedetetem quoq; nisi sit composita, in uocalem terminari, ut pietas, curialis, pareo ruo, munio. Est tamen quando in compositis etiam subtrahitur consonans, ut coeo cois. Principales syllabæ hoc est in principio dictionum positæ, ab omnibus incipere litteris, desinere tamen non in omnes possunt, sed in has. Vocales quidem omnes, à quacunq; consonante incipiat sequens syllaba, ut mare, genus, filius uotum, ludus. In consonantes uero si sequens syllaba à uocali incipiat non possunt desinere, nisi sicut supra dictum est in dictionibus, quæ ex præpositionibus in consonantes desinentibus, uel alijs partibus orationis, sint compositæ, ut abutor, obedio, subeo, aduro, ineo, exacuo, intereo, perago, transeo, prætereo. nec tamen si sequens à consonante incipiat licet antecedentem in quãcunque consonantem desinere, Ergo per singulas consonantes (ut potero) id tractare conabor. In. b. inuenitur syllaba desinens, si sequẽs quoque ab eadem incipiat, ut sabura, sabbata, gibbus, gibberosus, gibber, obba. composita quoq; sunt à præpositionibus in. b. desinentibus, & alijs dictionibus à. b. incipientibus, ut subbibo. Quæ tamen consonans. c. sequente solet plerunq; in eam mutari, ut occido, occumbo, succino, succido. in quibusdam tamen pro ab, abs præpositio, cum dictionibus à. c. incipientibus componitur, ut abscondo, abscedo, abscindo. Ob quoq; est quando assumit. s. cum componitur cum dictione à. c. incipiente ut obscurus, obscœnus. F. etiam sequente in eandem conuertitur. b. uel, in. u. uocalem. ut officio, offundo, sufficio, suffero, suf=

fio, similiter, aufero, aufugio, ne si affero affugio dicimus, pro adfero & adfugio accipiantur. G. quoq; sequente in eam transit. b, ut suggero, ogganio. necnon etiam in. m, ut summitto. praeterea omitto pro ommitto dicimus. Terentius in adelph.

Omitte mulierem. Horatius in secundo sermonum.

Aut spem deponas, aut partem illusus omittas.

idem patitur. p, sequente, ut oppono, suppono. R, quoq; sequente plerunq; in eam conuertitur, ut arripio, surripio. In quibusdam tamen manet immutabilis, ut abrogo, abrado, & puto differentiae causa, ne si dicam arrogo, dubium sit ab, an ad, sit praepositio, quae mutauit suam consonantem in. r, alijs autem quibuscunq; litteris sequentibus integra manet b, ut abdo, obdo, subdolus, abhinc, abluo, sublatus, obloquor, abnego, obnitor, subnixus. ergo nulla, nisi praepositio cogat, antecedens syllaba, in. b, potest desinere, nisi consequens quoq; à. b. incipiat, ut in suprascriptis ostendimus nominibus. in. c, quoq; nulla syllaba superior desinit nisi sequens à. c. uel à q. incipiat, ut bacca, bucca, soccus, ecquis, quicq̃. Atq; ex hoc quoq; ostenditur eandem uim haberc. c. et. q. In. d. pariter nulla potest syllaba desinere praepositiua nisi sequens quoq; ab eadem incipiat, in simplicibus dictionibus, & in plerisq; compositis ut abaddir, uel abaddier addo reddo redduco, quod etiam reduco dicitur. Virgilius in. ix.

Reddit una boum uocem.

Terentius in Phormione. Sectari in ludum ducere atq; reducere,

Horatius in Epodo.

Deus haec fortasse benigna reducet In sedē uicae. Virgilius i. iiij. Aene.

Eiectam classem socios à morte rēduxi.

haec tamen ipsa consonans in ad praepositione mutatur sequēte. c. uel. g. uel. p. uel. t. accumbo, accido, aggrego, applico, appello, attingo, attinet. F, quoq; sequēte rationabilius, ut affectus. l, allido. r, arrideo. n, annuo. s, assiduus. subtrahitur etiam in quibusdam cum sequens dictio à. gn, uel sp, uel sc, incipit, ut agnitus, aspectus, ascendo. alijs enim sequentibus litteris, integra manet in compositione, ut adbibo, adhaereo, admitto, adquiro, aduoco. Frequenter tamen inuenimus. f. uel. n. uel. l. uel. r. uel. s, sequentibus. d, scriptam, ut adfatur, adludo, adrideo, admittor, adsumo. errore tñ scriptorū hoc magis fieri puto q̃ ratione. nā quae sit differētia euphoniae, ut cū eadē consonans sit sequēs, in alijs trāsferatur. d. in alijs nō, scire nō possum. ut cum dicā, affectus, allido, assiduus, bene sonet, cū aūt adfatur, adludo, adsisto, male. In. f. nulla desinit syllaba, nisi loco. b. uel. d. uel. x. uel. s, in praepositionibus posita, cum sequens dictio ab eadem incipit consonante, ut officio, suffi-

cio, affectus, efficio, difficilis, diffundo. Ex hoc quoq; muta esse ostenditur, ꝙ cum omnes semiuocales simplices soleant in medijs dictionibus geminari, hæc non geminatur, nec terminat eas sicut ille, nisi in suo nomine. sed & præponitur liquidis. l. & . r. mutarum more. G. apud latinos nullius syllabæ est terminalis nisi cum loco. d. uel. b. ponitur in ad, uel sub, uel ob, præpositione, ut supra diximus, ut aggero, agger, suggero, oggannio. græci tamen solent loco. n, ante. g. uel. c. positæ hanc ponere, ut, ἄγγελος, λογγῖνος, ἄγκιστρον, ἀγχίσης. Apud latinos tamen seruatur. n, ut angelus, longinus, anchises. Est quando. n, principalis syllabæ ante se assumit. g. ut natus, gnatus, notus, gnotus antiq; unde ignotus, nosco gnosco, noui gnoui. & post se tamen. c. sæpe positum. n, in. g. conuertit, ut in numeris, quadringenti pro quadrincenti à centum, quingenti, septingenti, octingenti. adeo enim, n, præposita facit. c. in. g. conuerti, ꝙ in quibus ea numeris nõ est, seruatur. c. ducenti, trecenti, sexcenti. In. h. quæ est nota aspirationis non potest terminari syllaba, inuenio tamen in uah & ah, interiectionibus terminalem uideri syllabæ. h. sed magis puto, ut superius dictum est, per apocopen hoc solere fieri, cum perfecta uaha, & aha sint, uel ꝙ abscondita uoce solent interiectiones, & huiusmodi uoces proferri, ut etiam aha hehe. K. nullius syllabæ potest esse terminalis. L. quacunq; consonante sequente potest antecedentem terminare syllabam, ut albus, ulcus, soldum, ualde, Alfenus, algeo, illud, ulmus, alnus, culpa, fulsit, altus, sylua, mulxi. Q. & . r. solis sequentibus, non inueni antecedentem. l. nam. h. & . K. nec possunt post hanc inueniri. In. m. inuenitur syllaba desinens in media dictione quando sequens à. b. uel. p. uel altera. m. incipit, ut Cambyses, ambo, imperium, comparo, summus, Hammon. In. n, terminatur antecedens syllaba sequentibus. c. uel. d. uel. f. uel. g. uel altera. n, uel. q. uel. r. ut quibusdam placet, uel. s. uel. t. uel. i. uel. u. etiam pro consonantibus positis; uel. x. ut concinnus, mancus, conduco, pondus, confiteor, infundo, coniunctus, congius, angulus, annos, inquiro, conquiro, linquo, inrumpo, inruo. In multis tamen inuenio. r. sequente. n, in. r. conuerti, ut corruo, corrumpo, & penè ubicunq; con, præpositio ante dictionem ab. r. incipientẽ componitur hoc idem patitur, ut corruo, corrigo. Nec mirum cum apud græco auctores artium, hoc idem soleat fieri, ut συῤῥέω, συῤῥήσσω συῤῥήγνυμι, συῤῥάπτω. ergo rationalibus esse uidetur, in, quoq; cum in quibusdam mutet. n, in. r. ut irrito, irriguus, in reliquis quoq; euphonia hoc exigente, seruare, & irruo, & irrumpo dicere, cum nec in simplicibus inueniatur dictionibus. n, ante. r. S, quoq; sequente uel. t. uel. i, uel. u. loco consonantium, uel. x. integrum manet, ut consitus, sponsus, tonsus, Antonius, Mã-

tua, coniungò, conuerto, anxius. B. autem sequente, uel. p. in. m. conuertitur. l uero uel. m. in eas cõmutatur, ut imbuo, impius, combibo, compitum, collido, illudo, illido, immunis, cõmunis. P. nullã terminat syllabam, nisi sequente quoq; ab ea incipiente, ut lippus, apparet, hippocoon. R. quacunq; consonante sequẽte excæpta. K. potest terminare priorem syllabam, ut morbus, parcus, ordo, perficio, Confinium, margo, perhibeo, pergo, perluceo, interlita, interlunium, carmen, sarnus, corpus, arquitenens, currus, morsus, artus, periurus. coruus, Xerxes. In compositis tamen quibusdam inuenio. r. in. l. conuerti, ut intelligo & pellicio, pro interlego & perlicio, pellego pro perlego, pelluceo pro perluceo. Plautus in Asinaria, Agedu istu ostende quem conscripsisti syngraphum, inter me Et amicam & lenam leges pellege. Nam tu poeta es prorsus ad eam rem unicus. Idem in eadem. Ita pellucet quasi laterna punica. S. terminante antecedentem syllabam hæ sole inueniuntur consonantes assequentes. c. in compositis, ut abscondo, obscurus, quia. s, terminalis est præpositionis, nam in simplicibus dictionibus necesse est. s. &. c. eiusdem esse syllabæ, ut pascua, luscus. M, quoq; sequente, uel. p. uel. t. in simplicibus dictionibus, si antecedat. s, eiusdem est syllabæ, ut Cosmus, prospera, testis. similiter terminat. s, syllabam, altera. s, sequente, ut assis, cossus. i, quoq; loco consonantis in compositis sequente, ut disiectus. C. etiam sequente, uel. p. uel. t. præpositione in s, desinente ante posita, ut discutio, displicet, disterminat, absterreo, distuli, asporto, pro absporto. T. si superiorem finit syllabam, necesse est sequentem quoq; ab ea incipere, ut mitto, Cotta, attinet, Atticus. In x. nulla syllaba terminatur in media dictione, nisi in compositis, à præpositiõe ex, quæ integra manere potest, sequẽte. c. uel. p. uel. q. uel s, ut quibusdã placet, uel. t. ut excurro, expello, exquiro, exsicco, exsequor. (Sic enim placet his qui de orthographia scripserunt, quãuis euphonia, & ratio supradicta de litteris secundum græcos abijcit. s, antecedente. x.) extendo. L. quoq; sequente inuenitur in nomine hoc, exlex. F. enim sequente in eam conuertitur. x. ut efficio, effero, effundo. cæteris uero consonantibus sequentibus. e. non ex, præponi solet, ut ebibo, educo, egero, eludo, emineo, enitor, eruo, eueho. Z. in peregrinis dictionibus semper in principio inuenitur syllabæ, & si antecedat alia syllaba, necesse est eam uel in uocalẽ desinere, uel in. n, uel in. r. ut γάζα, μελάνζοφος, ἀριοβαρζάνης. Sciendum autem ꝙ nulla diphthongus in duas consonantes potest desinere, in duplicem autem inuenitur, ut fæx fæcis, faux faucis. Distat syllaba à dictione sensu & accentu, nisi enim sciamus quo modo posita est syllaba in dictione, incertum est, quo accentu eam pronunciemus. syllaba enim per se, nisi cũ

sit dictio, sensum habere non potest. inuenitur tamen & plena oratio in una dictione, ut in uerbis imperatiuis, curre, lege, & similiter plena dictio in una syllaba, ut ars, do, dic. Accidit unicuiq; syllabæ tenor, spiritus, tempus, numerus litterarum, tenor acutus uel grauis, uel circunflexus, in dictiõe tenor certus, absq; ea dictione incertus, nõ potest tñ sine eo esse. similiter spiritus asper uel lenis. tempus unũ uel duo, uel etiã, ut quibusdã placet, unũ semis, et duo semis, & tria. unũ si uocalis est breuis per se, ut amo, uel si eam una consonans simplex consequitur, ut caput. unum semis in cõibus syllabis, de quibus multi docuerunt ut lachryme. & sciendum ꝙ non solum ante. l. uel. r. sed etiam ante. m. ut iam supra docuimus, & . n, positæ mutæ faciunt cõmunes syllabas. Euripides in phœnissis ἰσότης ἔταξε κἀριθμὸν διώρισεν. Idem in eadem fabula, ἀπολλώμεσθα δύο κακὼ ἀδελφὼ τέκνον. Oui. i. x.

Piscosamq; gnidon grauidamq; amathunta metallis.

Praeterea. m. ante. n, posita fecerunt quidam cões, ut Callimachus in iij. αἰτίων. τῶς μὲν ὁ μνησσάρχειος ἔφη ξένος ὤλεσεν αὐνῶς. Illud quoq; non est prætermittendum, ꝙ tribus consonantibus sequentibus põt fieri cõis syllaba, quando in principio syllabæ sequentis post uocalem correptã. s, & muta, & post eam liquida sequatur. quippe cũ s, in metro subtrahi more soleat ueteri, ut Hor. in primo Sermonũ.

Linquimus, insani ridentes præmia scribæ.

In longis natura uel positione, duo sunt tempora, ut dos, ars. Duo & semis, quando post uocalem natura longam una sequitur consonans, ut sol. Tria quando post uocalem natura longam duæ consonantes sequuntur, uel una duplex, ut mons, rex. Tamẽ in metro necesse est unã quãq; syllabam, uel unius, uel duorum accipi temporum. Numerus litterarũ accidit syllabæ, qa ut supra diximus, non minus quàm unius, nec plus quàm sex litterarum apud latinos potest inueniri syllaba.

De dictione.

Ald. sen. de dictione uide car. 3 ...

Dictio est pars minima orationis constructæ, idest in ordine compositæ. Pars autem quantum ad totum intelligendum, idest ad totius sensus intellectum. hoc autem ideo dictum ẽ, nequis conetur uires in duas partes diuidere, hoc est in ui, & res, uel quædam huiuscemodi. non enim ad totum intelligendum hæc fit diuisio. differt autem dictio à syllaba, non solum ꝙ syllaba pars est dictionis, sed etiam ꝙ dictio dicendum (hoc est intelligendum) aliquid habet. Syllaba autem non omni modo aliquid significat per se. ergo monosyllabæ dictiones quodammodo possunt esse & syllabæ, non tamen syncere, quia nunquam syllaba per se potest aliquid significare.

hoc enim proprium est dictionis. unde si dicam. ā. per se scio esse syllabam, nec tempora tamen eius, nec tenorem, nec spiritum, nec significationem agnosco, donec cognouero dictionem in qua ponitur. Nam in āra deorum ā penultima producitur & circunflectitur in nominatiuo, nec habet aspirationem, cum autem significat stabulum porcorum eadem syllaba penultima corripitur, et acuitur, & habet aspirationem, hæc eadem. à. quando est præpositio grauatur, & producitur, Et est sine aspiratione. Vides ergo per se ipsam syllabam deficere prædictorum ratione, nec aliter posse examussim tractari, nisi posita sit in dictione,

De oratione.

O Ratio est ordinatio dictionum congruam sententiam perfectamq; demonstrans. Est autem hæc definitio orationis eius quæ est generalis, idest quæ in species, siue partes diuiditur. nam oratio dicitur etiam liber rhetoricus, necnon unaquæq; dictio hoc sæpe nomine nuncupatur, cum plenam ostendit sententiam, ut uerba imperatiua, & responsiua, quæ sæpe una dictione complentur, ut si dicam, quid est summum bonum in uita? & responde at quis, honestas, dico bona oratione respondit. Partes igitur orationis sunt secundum dialecticos duæ, nomen & uerbum, quia hæ solæ etiam per se coniunctæ plenam faciunt orationem, alias autem partes syncategoremata, hoc est consignificantia appellabant. Secundum stoicos uero, quinq; sunt eius partes, nomen, appellatio, uerbum, pronomen, siue articulus, coniunctio. nam participium, connumerantes uerbis participiale uerbum uocabant, uel casuale. necnon etiam aduerbia nominibus, uel uerbis connumerabāt, & quasi adiectiua uerborum ea nominabant. articulis autem pronomina connumerantes, finitos ea articulos appellabant, ipsos autem articulos quibus nos caremus, infinitos articulos dicebant. uel ut alij dicunt, articulos connumerabant pronominibus, & articularia eos pronomina uocabant, in quo illos adhuc sequimur latini. quamuis, integros in nostra non inuenimus articulos lingua nam cum dicimus idem, idest ὁ αὐτὸς, non solum articulum præpositiuum, sed etiam pronomen in eadem dictione significamus. Similiter qui i ὅστις articulus subiunctiuus intelligitur una cum pronomine, secundum quosdam, infinito, siue magis cum nomine, ut Apollonius ostendit firmissima ratione. Præpositionẽ quoq; stoici coniunctioni copulantes, præpositiuam coniunctionem uocabant. Quidam autem nouem dicebant esse partes orationis, appellationem addentes separatam à nominibus. Alij decem etiã, infinita uerba, seorsum partẽ ponentes. alij undecim, q̃a pronomina quæ nõ possunt adiũgi articulis p̃ se numerabant. his alij addebant ẽt uoca=

uide Ald: lex cart: 3
Cur. lon: car. 1. 2

bulum, & interiectionem apud græcos, quam nos adhuc seruamus. Apud latinos uero articulum addebant, quem purum per se apud eos non inueniri supra docuimus. Igitur non aliter possunt discerni à se partes orationis, nisi uniuscuiusq; proprietates significationum attendamus.

p Roprium est nominis substantiam, & qualitatem significare. hoc habet etiam appellatio, & uocabulum. ergo hæc tria una pars est orationis. Proprium est uerbi actionem siue passionem, siue utrũq;, cum modis & formis & temporibus, sine casu significare. hoc habent etiam infinita, quare non sunt separanda à uerbo. Participium autem iure separatur à uerbo, quod & casus habet quibus caret uerbum, & genera ad similitudinem nominum, nec modos habet quos continet uerbum. Proprium est pronominis pro aliquo nomine proprio poni, et certas significare personas, ergo quis, & qui, & qualis, & talis, & quantus, & tantus, & similia quæ sunt infinita, siue interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, magis nomina sunt appellanda, quàm pronomina. Neq; enim loco pro priorum nominum ponũtur, neq; certas significant personas, sed etiã substantiam, quamuis infinitam, & qualitatem, quamuis generalem quod est suum nominis habent. Nomina sunt igitur dicenda q̃uis declinationem pronominum habeãt, quædam ex eis. non enim declinatio sed uis & significatio uniuscuiusq; partis est contemplanda. indifferenter enim multa & nomina modo pronominum, & pronomina modo nominũ inuenimus declinata. Quid enim stultius q̃ omnia quæ significãt numeros nomina dicere? unum autem unius propter declinationem pronomen appellare? quod si declinatio facit indicium qualis sit dictio, debent omnia possessiua pronomina, quia nominum declinationem sequuntur, & participia in his computari. qđ omni caret ratione. Ergo non declinatio, sed proprietas est excutienda significationis. & quoniã de proprietate nominis & uerbi, & participij, & pronominis, breuiter dictum est, non incongruum esse arbitror summatim de cæterarum quoq; partium orationis proprietate percurrere.

p Roprium est aduerbij cum uerbo poni, nec sine eo perfectã significationem habere posse, ut bene facio, docte lego. hoc ergo inter aduerbium, & præpositionem est, ꝙ aduerbiũ & sine casualibus potest & præponi, & postponi uerbis, & cum casualibus, ut ponè currit, & currit ponè, uenit tẽpore longo post, & " post longo tempore uenit. Terentius in Adelphis. Post faceret tamen. Si igitur inuenias cum nomine aduerbium sine uerbo, scias hoc per

eclipsim

eclipsim fieri, ut si dicam non bonus homo pro malus, subaudio est. Præpositionis autem proprium est, separatim quidem per appositionem casualibus præponi, ut de rege, apud amicum, coniunctim uero per compositionem tam cum habentibus casus q̃ cum non habentibus, ut indoctus, interitus, intercurro, proconsul, induco, insipiens, inspiciens.

Proprium est coniunctionis diuersa nomina, uel quascunq; dictiones casuales uel diuersa uerba, uel aduerbia coniungere, ut Terentius & Cicero, uel Terentius uel Cicero, & formosus & sapiens, uel formosus uel sapiens, & legens & scribens, uel legens uel scribẽs, & ego & tu, uel tu uel ego, & facio & dico, uel facio uel dico, & bene & celeriter, uel bene uel celeriter, quod præpositio non facit. Interest autem etiam hoc inter præpositiones & coniunctiones, ꝙ præpositiones componi possunt cum uerbis, coniunctio uero nunquam, ut subtraho, addico, præpono, produco, dehortor. Coniunctio autem licet sit præpositiua, in compositione tamen non inuenitur cum uerbis, ut at ast, sed, et ꝙ præpositio casualibis separata præponitur semper, coniunctio uero cum omnibus potest dictionibus modo præposita, modo postposita coniungi.

Nomen est pars orationis quæ unicuiq; subiectorum corporum, seu rerum, communem uel propriam qualitatem distribuit. Dicitur autem nomen uel à græco quod est νόμα & adiecta .o, ὄνομα, dictum à tribuendo quod νέμειν dicunt. uel ut alij, nomen quasi notamen. ꝙ hoc nomine notamus uniuscuiusq; substantiæ qualitatem. & communem quidem corporum qualitatem demonstrat, ut homo, propriam, ut Virgilius, rerum autem communem, ut disciplina, ars. propriam uero ut, arithmetica Nicomachi, grammatica Aristarchi. Accidunt igitur nomini quinq; Species, genus, numerus, figura, & casus. species sunt communes tam propriorum q̃ appellatiuorum nominum duæ, primitiua, & deriuatiua. primitiua ut Iulus, mons. deriuatiua ut Iulius, montanus. sub qua sunt aliæ multæ. nam propria habent species separatim. iiij. prænomen, nomen, cognomen, & agnomen. Prænomen est quod præponitur nomini, uel differentiæ causa, uel quod tempore quo Sabinos romani ad sciuere ciuitati ad confirmandam coniunctionem, nomina illorum suis præponebant nominibus, & inuicem Sabini romanorum, & ex illo, consuetudo tenuit, ut nemo romanus sit absq; prænomine. & notatur uel singulis litteris, uel binis, uel ternis, tum singulis quando à uocali incipit prænomen, ut A, aulus, uel ab una consonãte, ut P. publius. T. Titus. tum duabus quando à duabus consonantibus incipit, ut Gn.

Gneus. sp. spurius, tum tribus, quando à consonante incipit prima syllaba, & in consonantem desinit, si tamen alia quoq; prænomina ab eisdem incipiunt consonantibus. idq; fit differentiæ causa, ut, sex, sextus, tul, tullius, ne si primas solummodo consonantes scribas. T. titum, & S. Sestium significare putemus, unde in Marco. m. solum scribimus, q̃uis à consonante incipit syllaba & in consonantem desinit, quia nullus error erit. Nomen est proprie uniuscuiusq; suum, ut Paulus, proprium. Cognomen cognationis commune, ut Scipio. Agnomen est quod ab aliquo euentu imponitur, ut africanus, isauricus. Inuenimus tamẽ multa in his quatuor speciebus propriorum nominum, inuicem pro se posita, & quæ in alijs personis sunt prænomina, hæc in alijs loco nominum accipiuntur, ut Tullius Seruilius, hic Tullius prænomen est. M. uero Tullius hic nomen. Similiter & in alijs loco cognominum aliorum agnomina, uel nomina, uel contra, ut Cicero, qui primus ab habitu faciei nominatus est, agnomen hoc habuit, familiæ uero eius cognomen fuit, similiter Cæsar, Scipio. Hoc autem interest inter propriũ & appellatiuum, quod appellatiuum naturaliter commune est multorum, quos eadem substantia, siue qualitas, uel quantitas, generalis uel specialis iungit. Generalis, ut animal, corpus, uirtus. specialis ut homo, lapis, grãmaticus, albus, niger, magnus, breuis. Hæc enim quoq; quæ à qualitate uel quantitate sumuntur speciali, idest adiectiua, naturaliter communia sunt multorum. adiectiua autem ideo uocantur, q alijs appellatiuis quæ substãtiam significant, uel etiam proprijs adijci solent ad manifestandã eorũ qualitatem uel q̃titatẽ, quæ augeri uel minui, sine substantiæ consumptione possunt, ut bonũ aĩal, magnus homo, sapiens grammaticus, magnus Homerus. Proprium uero quod naturaliter uniuscuiusq; priuatam substantiam, & qualitatem significat, & in rebus est indiuiduis, quæ philosophi atoma uocant, ut Plato. Socrates. Itaq; caret communione naturali. Cum igitur euenit ut multi eodem nomine proprio nuncupentur, fortuito & sola uoce non etiam intellectu communis alicuius substantiæ uel qualitatis hoc fieri solet. & in proprio appellatiua intelligi possunt, ut si dicam Virgilius, intelligo & hominem & poetam. in appellatiuis autem propria non intelliguntur, ut homo, uir, nisi per excellentiam, loco proprij in quibusdam personis accipiantur, ut poeta pro Virgilio, & urbs pro Roma. Appellatiuorum autem multæ sunt species, quarum quædam communes inueniuntur cum proprijs, siue sint primæ positionis siue deriuatiua. sunt enim quædam corporalia in appellatiuis ut homo. sunt etiam in proprijs, ut Terentius, alia incorporalia in appellatiuis ut uirtus. in proprijs ut uirtus dea, & pudicitia Penelopæ, uel

ipsa dea. Homonyma quoq; tam in proprijs q̃ in appellatiuis inueniuntur ut Pyrrhus filius Achillis & Pyrrhus rex Epirotarum. nepos filius filij, & nepos luxuriosus. Inueniuntur tamen quædam homonyma, & eadem propria & appellatiua, ut Magnus Pompeius, & magnus ciuis. Synonyma quoq; tam appellatiua q̃ propria inueniuntur, sicut enim ensis, gladius, mucro sic Publius Cornelius, Scipio Africanus, unum atq; idem significant. Aliæ ferè omnes species in nominibus inueniuntur appellatiuis. sunt autem hæ, adiectiuum, ad aliquid dictum, quasi ad aliquid dictum, gentile, patrium, interrogatiuum, infinitum relatiuum, uel demonstratiuum, uel similitudinis, collectiuum, diuiduum, factitium, generale, speciale, ordinale, numerale, absolutum, temporale, locale. Hæ species communes sunt, & principalium, idest primæ positionis nominum, & deriuatiuorum. Propriæ autem deriuatiuorum sunt hæ, Patronymicum, Possessiuum, Comparatiuum, Superlatiuum, Diminutiuum, & Denominatiuum. In quo intelligimus cum multis alijs etiam Comprehensiuum, de quibus suo in loco dicemus. Verbale, Participiale, Aduerbiale. Adiectiuum est quod adijcitur proprijs uel appellatiuis, & significat laudem uel uituperationem, uel medium uel accidens unicuiq;, laudem ut iustus, uituperationem ut iniustus, medium, ut magnus. Dicimus enim magnus imperator, laudantes, & magnus latro uel fur uituperantes. Accidens uero id est suum uniuscuiusq;, ut niger coruus, & altum mare. Inueniuntur tamen etiam in proprijs quædam huiuscemodi, ut Gradiuus Mars, & Enosigæus Neptunus, & Quirinus Romulus. sed hæc quia propriorum loco accipiuntur comparari non possunt, quod est proprium adiectiuorum, nec egent adiectione aliorum nominum, quomodo communia adiectiua. Sumuntur autem hæc à qualitate, uel quantitate animi uel corporis, uel extrinsecus accidentium. Animi ut prudens, magnanimus. corporis, ut albus, niger, longus, breuis. Extrinsecus accidentium, ut diues, fœlix. Ad aliquid dictum est quod sine intellectu illius ad quod dictum est, proferri non potest, ut filius, seruus, nam dicendo filium etiam patrem, & dicendo seruum dominum quoq; intelligo, quod si intereat, interimit una illud quod ab eo intelligitur. Quasi ad aliquid dictum est quod quamuis habeat aliquid contrarium, & quasi semper adhærens, tamen non ipso nomine significat etiam illud. neq; enim ex illo nominationem accipit, ut dies, nox, dextra, sinistra. nam quamuis intereat non interimit etiam illud secum, quod ei adhærere intelligitur. de homonymo superius docuimus, quod tam in proprijs

q̃ appellatiuis inuenitur. Synonyma sunt quae, sicut diximus, diuersis nominobus idem significant, ut ensis, mucro, gladius. In proprijs quoq; hanc uim habent, dionyma, uel trionyma, uel tetraonyma, ut P. Cornelius, Scipio Africanus, sicut docuimus. Gentile est quod gentem significat ut graecus, uel latinus. Patrium est quod à patria sumitur, ut Atheniensis Romanus. Interrogatiuum est quod cum interrogatione profertur. ut quis, qualis, quantus, quot, quotus, cum suos seruant accentus. Infinitum est interrogatiuo contrarium, ut quis, qualis, quantus, quot, quotus, cum in lectione graui accentu pronunciantur. Possunt tamen haec eadem, & relatiua esse & similitudinis, sicut etiam talis, tantus, tot. haec tamen etiam redditiua dicuntur. Et est animaduertendun q̃ huiuscemodi nomina uel substantiae sunt infinitae atq; communis, ut quis, qui, uel qualitatis, ut qualis, talis, uel quantitatis, ut quantus, tantus, uel numeri, ut quot, tot. Ex quo ostenditur melius ea doctissimos artium scriptores graecos, inter nomina posuisse, quamuis uetustiores apud ipsos quoq; pronomina, uel articulos ea putauerunt, quos grammatici latinorum similiter sunt secuti. sed incongruum uidetur, cum illi antiquorum nec recusauerunt graecorum etiam errores imitari, nos Apollonij & Herodiani, qui omnes antiquorum errores grammaticorum purgauerunt, uestigia linquere, & non inter nomina haec potius ponere, de quibus in pronomine latius tractabitur. Collectiuum quod in singulari numero multitudinem significat, ut populus, plebs, concio. Diuiduum est, quod à duobus uel amplioribus ad singulos habet relationem, uel ad plures innumeros pares distributos, ut uterq; alteruter, quisq;, singuli, bini, terni, centeni. Facticium est quod à proprietate sonorum per imitationem factum est, ut tintinnabulum, turtur. Generale est quod in diuersas species potest diuidi, ut animal, arbor. Speciale est quod à genere diuiditur, ut homo, equus, uitis, laurus. Ordinale est quod ordinem significat, ut primus, secundus, tertius. Numerale est quod numerum demostrat, ut unus, duo, tres. Absolutum est quod per se intelligitur, & non eget alterius coniunctione nominis, ut deus, ratio. Temporale est quod tempus ostendit, ut mensis, annus. Locale est quod locum significat, ut propinquus, longinquus, proximus, medioximus.

Plautus in Cistellaria.

At ita medij deaeq; superi, inferi, & medioximi.

hae ut diximus species omnes ferè communes sunt, tam principalium q̃ deriuatiuorum. Seorsum autem deriuatiua, species habent quas memorauimus, de quibus singulis hic tractabimus. Patronymicum est, quod à proprijs tantummodo deriuatur patrum nominibus secun-

dum formam græcam, quod significat cum genitiuo primitiui, filios uel nepotes, ut Aeacides æaci filius, uel nepos, & hac forma poetæ maxime solent uti, pro qua Romani cognominibus familiarũ utũtur, ut Cornelij, Marcelli. Omnes enim ab illo qui primus Cornelius, & primus Marcellus uocatus est, hoc nomen habuerunt quicunq; eiusdẽ familiæ sunt, sicut omnes minores Thesei, thesidas græci appellãt, quos solent poetæ quoq; nostri imitari. Vnde Virgilius secũdum græcam formam Scipiadas dixit ἀπὸ τοῦ σκιπίωνος, cum Scipionides dicere debuit. Necnon etiam possessiua loco patronymicorum inuenimus apud latinos usurpata, ut Aemilianus Scipio pro Aemilij filius, & Octauianus Cæsar. Inueniuntur quædam nomina formæ patronymicorum significatione denominatiua, ut Euripides proprium, nõ Euripi filius, sed ab Euripo sic nominatus, dicitur Euripides, quia illo die natus est, quo Athenienses cum Persis in Euripo bellum commisere. similiter Thucydides, ἀπὸ τοῦ θώκου τοῦ ἑδραίου. Sunt autem alia quæ cum sint patronymica in alijs accipiuntur propria, ut Timarchides timarchi filius, & Timarchides proprium nomẽ. In omnibus ferè speciebus nominum inuenimus einsdem formæ etiam propria, quæ tamen amittunt appellatiuorum significationem, ut Magnus adiectiuum, & proprium, Iulianus possessiuum & proprium, Heraclides patronymicum, & proprium. Sic in alijs quoq; speciebus inuenies. Scire autem debemus abusiue etiam à matribus, ab auis maternis, à regibus siue conditoribus, & à fratribus, etiam patronymica solere formari, ut Latoides Λητοῦς, idest Latonæ filius Apollo, &

» Iliades Iliæ filius Romulus. Ouid. in. xiiij. metamor. ut corpora uicta sopore,

» Inuadant portasq; præmant quas obice fultas.

» Clauserat Iliades. similiter Coronides à matre Aesculapius. idem Ouid. in. xv. metamorpho.

» Vnde Coronidem circunflua Tybridis alti,

» Insula romuleæ sacris deiecerat urbis. & maiades Maiæ filius Mercurius. Ab auis quoq; maternis patronymicum Atlantiades Mercurius, idest Atlantis natæ filius. Ouid. in primo metamor.

» Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo Detinuit sermone diẽ.

Inachides Ionis filius Epaphus, quæ filia fuit Inachi.

» Idem in eodem. Non tulit Inachides, matriq; ait omnia demens.

A' regibus siue conditoribus thesidæ cecropidæ, idest Athenienses, æneadæ romulidæ, idest Romani, Virg. in. iiij. georg. Præmiaq; ingen

» tes pagos & cõpita circum Thesidæ posuere. Idem in. vi. æneid.

» Tum pendere pœnas cecropidæ iussi. Idem in. viij. Aeneadæ in fer-

rum pro libertati ruebant. Idem in primo. Defessi æneadæ quæ proxima littora cursu. Idem in. viij. Subitoq; nouum consurgere bellū Romulidis Tatioq; seni. A` fratribus phaethontides. unde fœmininum phaetōtis. Virg. in Buc. Tū phaethōtiadas musco circūdat amaræ, Corticis, phaethontiadas tñ dixit pro phaethontidas poetica licētia. Sunt igitur patronymicorum formæ apud græcos tres. In des quæ dicitur communis apud illos, q̄ in omni sermone possunt hac uti, qua sola Romanorum quoq; poetæ utuntur. Nam alijs duabus non utimur idest in ων terminata, quæ est propria iadis linguæ ut πηλείων πηλείδης, & in αδιος, quæ est Aeolica, ut Hirradios, hirræ filius, Pittacus. De hac igitur forma dicendum est qua utuntur nostri. Si nominatiuus græcus in ας, uel in ης, uel in ιος desinat, genitiuus uero in ου, diphthongum, ă, penultima breuis ante. des. inuenitur in patronymico, ut Pelias peliades, Aeneas æneades, Menecias meneciades. nam Aenides magis contra regulam auctoritate poetica posuit Virgilius e, et a. correptas, in. i, productam conuertens, uel quasi ab Aeneus ænides, sicut à Peleus pelides proferens in nono.

Sit satis Aenide telis impune Numanum Oppetijsse tuis.

In es uero desinentibus, quorum genitiuus græcus in. ου, desinit, tam in ades quàm in ides inueniuntur apud auctores, Hippotes hippotades, Butes butades, Corinetes corinetides, sed rationabilius, in ades. Anchises ergo anchisades, uel anchisides debuit facere, fecit autem anchisiades quasi ab Anchisios nominatiuo quomodo Laertios laertiades. Nunq̄ enim patronymicum superat primitiui sui genitiuum, nisi una syllaba. Alia uero omnia in. ου, apud græcos terminantia genitiuum, uel in ος, uel in ους diphthongum, uel ως mutant eas in ides, & faciunt patronymicum, ut πρίαμος πριάμου priamides, νέστωρ νέστωρος nestorides, πλεισθένης πλεισθένους plisthenides, πηλεὺς πηλέως, πηλείδης, et per syneresim. e, &. i, in ei, diphthōgum proferunt penultimam.

Nos autem pro ea. i, longam ponimus, ut Virg. in quinto.

Pelidæ tunc ego forti, Congressum Aaneam. Ouidius in primo Metamor. Inde promethides placidis Epimethida dictis. Inueniuntur tamen poetæ in quibusdam addentes quasdam litteras, uel adimentes. addentes, ut peliades, pro pelides, & chalcodontiades, pro chalcodontides, atlantiades pro atlantides. Ouidius in primo Metamor. Sedit atlantiades. adimentes ut deucalides, pro deucalionides, & Scipiades, pro Scipionides, & ut supra diximus ænides, pro æneades. excipiuntur tamen hæc quæ contra regulam, penultimas uocales producunt, æolides demades per synæresim, pro æolia-

des demeades, codrides, licorgides, lagides, belides, eucrides, etiam & licomedides, apud græcos contra regulam penultimam diphthongum habent, pro qua nos. ī. longam ponimus. Fœminina uero patronymica, uel in is, uel in as desinunt, uel in ne, productam. Fiunt autem à masculinis subtracta, de, in is, uel in as desinentia, ut priamides priamis, dardanides dardanis, peliades, pelias. igitur æneades quoq; secundum analogiam æneas debet facere, non æneis. Ergo quomodo auctoritas est, quod dixit ænides pro æneades, sic auctoritate usus est Virg. in tituli inscriptione quo æneis inscripsit. Quem Statius quoq; secutus in fine Thebaidos ponit.

Viue precor nec tu diuinam æneida tenta. Notandum, q si masculina. ī. longam habuerint ante des per synæresim, apud nos in eis diuisas, faciunt fœminina, ut pelides pro peleides peleis, thesides pro theseides theseis, sic ergo ænides pro æneides æneis. In ne autem desinintia quæ sunt Iadis linguæ patronymica eiusdem generis. ī. longam habent penultimam si principale non habuerit eandem. i, uocalem, ut Adrestos adrestine, Nereus nerine, si autem principale habuerit, i, o. producta ante ne, inuenitur, ut acrisios acrisione, ex quo possessiuum posuit Virgilius.

Acrisionæis danae fundasse colonis, Ab acrisione, idest danae, & sciendum q inueniuntur multa nomina huius formæ gẽtilia. ut Aemonis, thessalis, colchis, argolis, cyclas, ias, troas, alia nomina propria, ut Bacchis, Doris, Pythias.

P Ossessiuum est, quod cum genitiuo principali significat, aliquid ex his quæ possidentur, ut euandrius ensis pro Euandriensis, & regius honos pro regis honor. hoc autem interest inter possessiua & patronymica, q patronymica filios uel nepotes significant, possessiua autem non solum filios, sed omnia quæ possunt esse in possessione, & q patronymica à proprijs tantummodo deriuantur, possessiua autem etiam ab appellatiuis, & q patronymica à masculino descẽdũt plerũq; genere rarissime autem à fœminino, nec proprie quando à matribus fiunt, ut supra ostendimus, possessiua autem ab omnibus nascuntur generibus, & q patronymica ad homines pertinent uel ad deos, possessiua uero ad omnes res. Fiunt igitur possessiua uel a nominibus, ut Cæsar cæsareus, uel à uerbis, ut opto optatiuus, uel ab aduerbijs, ut extra extraneus, uel mobilia sunt, ut marcius marcia marcium uel fixa, ut sacrarium, donarium, armarium. possessiua autem dicimus non solum possessionem significantia, sed ẽt quæ formam habent possessiuorum, sunt enim quædam gentilia similem possessiuis

Vide Ald: lin: fol: 4 et Prom: lin fol 3

habentia formam, ut Romanus ciuis, gentile. possessiuum, ut romanus ager. quædam autem & propria eadem, & gentilia, & possessiua, ut Latinus filius Fauni proprium, & latinus ciuis, & latinus ager. alia tantummodo propria, formæ possessiuæ, ut Quintilianus. alia loco patronymicorum posita, quod supra quoq; diximus, ut Aemilianus Scipio, & Octauianus Cæsar. Ex eadem forma agnomina quoq; multa inuenies, ut Africanus, persicus, getulicus, creticus. alia autem sunt eiusdem deriuationis, quæ ex materia principalium constare significantur, ut ferreus è ferro factus, similiter, aureus, argenteus, marmoreus. alia ex morbis, ut cardiacus. alia à professionibus, ut mathematicus, grammaticus, rhetoricus. alia à disciplinis, ut aristotelicus, socraticus. alia quæ primitiuorum similem possunt habere significationem, ut thracius pro thrax. Sunt formæ igitur possessiuorum quas à græcis accæpimus hæ. In. cos, quam mutamus in. cus, antecedentibus a, breui, uel. i, uel. y, ut bebriacus, cypriacus, italicus, asiaticus, libycus, qđ solū. y, ante. cus, habens inuenitur, qđ à principali accæpit. Et sciendum quod ea, idest in. cus, desinentia, si à primitiuis habeant. c, pares habent syllabas illis, ut ithacæ ithacus. Alia uero omnia. a, uel i, ante. cus, habentia, siue sint à nominatiuo seu genitiuo deriuata una syllaba uincunt ea ex quibus deriuantur primitiua, & si primitiua illa habuerint. l, penultimam hæc assumunt, a. si. o, primitiua habuerint, tunc hæc. i, habent ante. cus. Et sciendum q non solum à primitiuis, sed etiam à deriuatiuis deriuantur huiuscemodi possessiua, ut troos troicus, grammatos grammaticus, rhetoros rhetoricus, persis persicus, asiatis asiaticus, creta creticus, afri africus, italus italicus, nā italia italiacus debuit facere, cyprius cypriacus, nam cyprus cypricus facit, ilion iliacus, cardia cardiacus, mulio mulionis, mulionicus. Cicero pro Sestio mulionicam penulam. In. us, quoq; puram desinunt possessiua tam græca q̄ latina autecedente. ē, correpta, & producta. i, correpta. o. producta. æ. uel. œ. diphthongo. e, breui, ut cæsareus, romuleus, ferreus, aureus, argenteus, uitreus, ligneus, marmoreus, iligneus tamen & iliceus dicitur. Teren. in Adelphis. Lectulos iligneis pedibus. Statius in sexto Thebaidos.

Orniq; Iliceæq; trabes metuendaq; succo.

Taxus, marmoreus, & ferè omnia ad materiam pertinentia. e. breuem ante. us, habent, plūbeus stagneus. inueniūtur enim pauca sine. e, ut quernus colurnus, abiegnus, oleagnus, fagnus. E. uero longā spondeus, phœbeus. i, breuē martius, aruisius. O, productam herous. eous, ac, sabæus, cretæus, Ptolemæus. hæc autem. æ. diphthongum habent penultimam quæ à fœmininis in. ē. longam apud græcos desinentibus,

uel quæ à uerbis græcis deriuantur circunflexis, ut crete, cretæus,
hyle hylæus, dione, dionæus, πτολεμῶ Ptolemæus, τιμῶ timæus. Oe, an=
tecedente, ut euboea euroea. Et quia apud græcos in multis ei, diph=
thongus ante os inuenitur, scire debemus ꝙ solent latini eam modo in
ē. lōgam conuertere, ut πυθαγόρειος pythagorēus, σπονδεῖος spondēus.
ἀλφεῖος, alphēus. nam possessiuum quoq; similiter, ut primitiuum pro-
ferri Virg. ostendit in decimo, qui protulit.
» Nos parere iubent alpheæ ab origine Pisæ
Hoc autem facere solent latini, idest ei, in. ē. longam conuertere in pe-
nultima syllaba. us, pura sequente, uel. a. uel um, ut ἀχιλλεῖος possessi-
uum græcum Achilleus δηιοπεῖα deiopea γυναικεῖον gynæceum. Hanc
autem mutationem ei, diphthōgi in. e, longam faciunt more Ionico uel
Attico. Illi enim ἠδῆν pro εἰδεῖν dicunt, & μῆον pro μεῖον, & πλῆ=
ον pro πλεῖον. Vel ideo quia. i, penultimam puram non producunt
Romani nisi in fio uerbo, & in genitiuis in ius desinentibus, & in di
syllabis græcis, quæ apud illos quoq; penultimam habent longam, &
in paucis alijs in quibus auctores pro. ē. penultima lōga. ī. longā po-
suerunt, ut phthīus, phthīa, & dīus, dīa, & chīus, chīa, & arīus, li-
» cīus, sperchīus. Virg. in. xi. Italides quas ipsa decus sibi dīa Camilla.
» Idem in Georg. ij. Sperchiusq;, & uirginibus bacchata lacænis.
» Hora. in. ij. sermonum. Cecuba uina ferens alcon chiū maris expers.
» Nam primitiuum chĭus corripitur. Lucanus in octauo.
» Quas asinæ cautes, & quas chīus asperat undas. Licīus apud Sta-
» tium in. x. producta penultima inuenitur. At patrias, si quando do-
» mus optataq; pæan. Templa lyccie dabis tot ditia dona sacratis
» Postibus, & totidē uoti memor exige, tauros. Sed etiam lyrcius quod
in quibusdam lyrcæus reperitur codicibus scriptum. Sta. in. iiij.
» Aret lerna nocens aret lyrcæus & ingens, Inachus. Sed & Argia, et
» Lăgia. Statius idē secundū græcos producta penultima profert in. ij.
» Thebaidos. Nec mirum, nā tu infaustos donante marito Ornatus Ar
» gia geris. In eodem. Egregiam Argiă, nec formæ laude secundam
» Deiphilem. Idem in. iiij. Vna tamen tacitas, sed iussu numinis undas,
» Hæc quoq; secreta nutrit Lăgia sub umbra. Lucanus in. iij. Substrin
» gens Arimaspe comas, hinc fortis Arius. Inueniuntur tamen auctores
frequenter in nominibus urbium in. a, desinentium apud græcos ua-
rie proferentes Alexandria, Alexandrea, Nicia, & Nicæa, Antiochia
» & Antiochea. Cicero pro Deiotaro. Sperauit credo difficiles tibi Ale
» xandriæ fore exitus. tamen & Alaxandrea dicitur. Hora. in. iiij.
» carminum. nam tibi quo die Portus ab Alexandrea supplex. Et ua=
» cuam patefecit aulam. In eodem Nicæam Ephesum mittebat. Est autē

quando abiectione .i, e, correptam ponũt ante us, ut hectoreus, ageno=
reus. in quo similiter Ionas sequuntur, illi enim quoq; abijciunt .i, in hu
iusćemodi nominibus, si non genitiuus primitiui par sit nominatiuo
possessiui. quare ἀχίλλειος dicunt ne si ἀχιλλεῖος dicant, putetur pri-
mitiui genitiuus, quos sequentes in hoc etiam pro ei, diphthongo ē lõ-
gam ponimus achilleus dicentes. Vnde Virg. in .iiij. Stirpis achilleæ
fastus. quamuis reperiatur etiam ĕ correpta in huiusćemodi deriuati-
uis, ut Virg. in primo. Nate patris summi qui tela typhoĕa temnis.
sed dicitur & typhoĕus & typhon & typhos. Lucanus in quinto.
Conditus inarimes æterna mole typhœus. Idem in sexto.
Antraq; lethiferi rabiẽ typhonis anhelant. Inueniuntur tamẽ quæ-
dam in huiusćemodi nominibus, in quibus ei, diphthongus in .i, longã
conuertitur, sequente .u. loco digamma æolici, ut ἀργεῖος arguus, dici=
tur tamen & argeus. Hora. in .ij. carminum. Tibur argeo positum
colono. quod in latinis quoq; deriuationibus inuenitur. idest in pe-
nultima .ī. longa ante .u. consonantem, ut nominatiuus, genitiuus, dati-
uus, accusatiuus, indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, quorum, alia à
nominibus, alia à uerbis deriuantur. Non solum autem in nominibus
latinis penultima, i, pura ante us, uel .a, uel um, non potest produci, sed
etiam in uerbis præteriti perfecti temporis, & plusq̃ perfecti corri=
pitur .ĭ, siue penultima, siue antepenultima sit, nisi secuta fuerit .u.
loco consonantis, ut audij audijsti audijt, audijmus audijstis audierunt,
audieram audieras audierat, audijsse, ubiq; corripitur .i, Sin autem
assumat .u. loco consonantis ubiq; producitur, ut audiui audiuisti audi-
uit, audiuimus audiuistis audiuerunt, audiueram audiueras audiuerat
audiuisse. Inuenitur tñ, etiã ai, diphthongus conuersa in .ī. longam in-
terposita similiter .u. pro consonante, ut achiuus pro ἀχαιὸς cum con-
tra soleant dores .ei. in .ai. diphthongum conuertere, ut αἶκε pro εἶκε.
& αἶθε pro εἶθε. & eas quidem formas supradictas à græcis accæ-
pimus. In latino autem sermone non solum his utimur, sed etiã pro-
prijs quibusdam latinorum desinentibus in us, uel in. a, uel in um,
pura, antecedente ri, ut catilinarius, hæreditarius, legatarius, gladia-
torius, uxorius, stlataria, ptisanariũ. Et quod iam supra diximus sci=
endum ꝙ quamuis forma sit possessiua hæc quæ in rius desinit, ta=
men diuersæ significationis nomina in hac quoq; inueniuntur, alia
ab officijs, ut tabellarius, mercenarius, cærarius, sagittarius, tabellari-
us, hostiarius, argẽtarius, ærarius. Alia à dignitatibus, ut præfectorius
quæstorius, prætorius, censorius, quæ tamen etiam possessiuam habent,
significationem. Alia ab alijs rebus, in quibus sunt, uel de quibus,
uel quas habent. In quibus sunt, ut collarium, quod in collo est. plã-

tarium, quod in planta est. mensarium quod in mensa. motoria quæ in motu est. palmarium quod in palma est, hoc est in laude. De quibus sunt, ut frumentaria est lex de frumento, & agraria de agris, & nummaria de nummis lex. Ex his autem quas continent, ut uinaria cella, quæ habet uinum. armarium in quo arma posita sunt, sic uiolarium, rosarium, apiarium, uiridarium. In nus quoq; terminantium formæ, & significationes diuersæ inueniuntur, quibus latini frequenter utuntur, in significatione possessiua, ut Pompeianus, Cæsarianus, Syllanus. inuenitur autem in quibusdam ā longa, ante nus, ut Romanus, Hispanus, Campanus, sthenianus. In alijs. ē. longa, ut terrenus, egenus, alienus, abienus, rubrenus, anienus. unde Virg. aniena fluenta. In alijs. i. longa Camerinus, Perusinus, Rheginus, uicinus, masculinus, fœmininus. Inuenitur tamen etiam breuis, i. g. antecedente, in his quæ ab arboribus deriuantur, ut oleaginus, faginus, & in his quæ ab aduerbijs nascuntur temporalibus, cras crastinus, horno hornotinus, diu diutinus. V. quoq; longa ante nus, ut tribunus. R. etiam et. l. inueniuntur ante nus, ut diurnus, nocturnus, externus, hesternus, hibernus, colurnus, quernus, ficulnus, populnus. Plau. in Casina, Sed mane dum, num ista aut populna sors aut abiegna st tua? & quia diximus diuersas in his esse significationes, commodum est eorum exempla proponere. Alia sunt possessiua, ut Cæsarianus miles, Pompeiana domus, Tullianum mancipium. alia et patriam significant, & possessionem, ut Romanus ciuis, & Romanus ager. potest tamen & hæc & penè omnes huiuscemodi formæ nominum, propriorum quoq; habere significationes. Campanus similiter, & Hispanus, & Alexandrinus, & Placentinus & Nolanus & similia, non solū patriam, sed etiam possessionem significant. Sunt tamen multa supradictæ speciei, quæ etiam agnomina inueniuntur, Camerinus, Numantinus, Coriolanus, alia propria eiusdem formæ nomina, uel agnomina, ut Adrianus, Messalinus, Siluanus, Claudianus, Coruinus, Probinus, Rufinus, Aemilianus. Alia à locis, ut Rusticanus, Vrbanus, Oppidanus, Capitolinus, Palatinus, Aesquilinus, Gallicanus, uicinus, externus. Alia à temporibus, matutinus, à matuta, quæ significat auroram, uel ut quidam λευκόθεαν, hesternus, diurnus, nocturnus, meridianus, uespertinus, antelucanus, ueteranus, diuturnus æternus. uel à dignitatibus siue officijs, ut tribunus, antesignanus, uel à generibus, ut masculinus, fœmininus. alia à mutis animalibus, ut taurinus, porcinus, ceruinus, anserinus. alia à materia ex qua cōstāt, ut humanus, terrenus. alia à fortuna, ut libertinus, egenus. alia à

numeris semper pluralia, ut bini, terni, deni. sic ab omnibus numeris quis poetica auctoritate etiam singularia inueniuntur. Lucanus in viij. Syrtibus hinc libycis tuta est ægyptus at inde,
» Gurgite septeno rapidus mare submouet annis. Virg. in decimo.
» It grauis Auletes, centenaq; arbore fluctum,
» Verberat assurgens, spumant uada marmore uerso. sic ab omnibus numeris. Et sciendum q alia eorum à nominibus fiunt, ut à Roma Romanus, à Cæsare cæsarianus. alia à uerbis, ut egeo egenus. alia ab aduerbijs, ut infra infernus, supra supernus, hodie hodiernus. Conemur igitur sicuti possumus exponere rationem penultimarum in supradictis deriuationum formis litterarum. In, a, desinentia nomina antecedente aliqua consonante, seu uocali, producta eadem ā, & accæpta. nus, faciunt deriuatiuum supradictæ formæ, nisi sint mutorū animalium, ut Sylla syllanus, Perpenna perpennanus, Roma romanus, Sylua syluanus, Nola nolanus, Suessula suessulanus, Adria adrianus, Copsa copsanus. Excipiuntur Iugurthinus, messalinus, terrenus, quæ quis à nominibus in. a, desinentibus consonante antecedente deriuantur, non seruant tamen. a. de mustelino & aquilino paulopost tractabitur. A pluralibus quoq; in æ, diphthongum desinentibus, uel in. a, deriuata similiter, a, habent ante nus, uel na, uel num, Acerræ acerranus, Thebæ thebanus, Cumæ cumanus, Formiæ formianus, Signa, antesignanus, membra, membrana, quod est fœmininum. possunt tamen hæc & à singularibus esse ἀπὸ τοῦ. signum, & membrū quod paulo post ostendetur. Similiter. a, habent ante nus, quæ deriuantur à nominibus in ius terminantibus, uel ab aduerbijs in. ē, longam, ut Pompeius Pompeianus, Sthenius sthenianus, Titius titianus, Tullius tullianus, Fabius fabianus, Iulius iulianus, Virgilius uirgilianus, Terentius terentianus, Sallustius sallustianus, quotidie quotidianus. similiter à meridie meridianus, hodie tn̄ hodiernus facit. Similiter. a, hn̄t ea quæ deriuantur à nominibus in cus, uel in culus desinētibus, quæ sunt ultra duas syllabas, ut rusticus rusticanus, publicus publicanus, saticulus saticulanus, tusculus tusculanus. Excipitur à masculo quod est diminutiuum maris masculinus factum, nam disyllaba in cus desinentia, sine, a. sunt, ut mancus mancinus, lacus lacuna, porcus porcinus. In um, quoq; neutra consonante antecedente in deriuatiuis. a, habent ante nus, ut oppidum opiddanus, Pæstum pæstanus, Spoletum spoletanus, Toletum toletanus, Castellum castellanus, Beneuentum beneuentanus. Similiter. a, habent penultimam pleraq; uenientia à nominibus tertiæ declinationis, ut Cæsar Cæsaris cæsarianus, fons fontis fontanus, mons montis monta=

nus, urbs urbis urbanus, sol solis solanus. ex quo παράγεται subsolanus. ex eo tamen est Solinus proprium. Milo milonis milonianus, Piso pisonis pisonianus, quanuis quidam pisoninus, & miloninus dici putauerunt. Sed à proprijs deriuata plerunq; .i, ante .a, habent, Iouis Iouianus, Cæsaris cæsarianus. possumus tamen dicere, quod à cæsarius & milonius, & pisonius, et iouius deriuata sint, cæsarianus, milonianus, pisonianus, iouianus. lux lucis lucanus. ex quo compsitum fit antelucanus. ex eodem tamen nascitur lucina. uetus ueteris ueteranus, limes limitis limitanus, Ancon anconis anconitanus. hoc tamen potest etiam ab anconites esse, quod paulopost ostendetur. Gadis gaditanus. Ideo autē diximus pleraq; quia à neutris in .e. desinentibus deriuata .i, habent productam ante nus, ut mare marinus, Præneste prænestinus, Calate calatinus, Calacte calactinus. Et ab alijs quæ pares habent tam in nomonatiuo quàm in genitiuo syllabas, Hercules Herculis herculinus, Verres Verris uerrinus, collis collinus, follis follinus. In er, quoq; desinētia, si sint secundæ declinationis, & in us, consonante antecedēte eiusdem declinatiōis, exceptis in cus, supra duas syllabas, uel in culus, de quibus pauloante docuimus, & in ium propria, si faciunt deriuatiua in us terminantia .ī, lōgam habebūt penultimam, ut auster austrinus, adulter adulterinus, macer macrinus, libertus libertinus, diuus diuinus, probus probinus, Ruffus ruffinus, Maximus maximinus, Marcellus marcellinus, carus carinus, mācus mancinus, Rhegium rheginus, Venusium uenusinus, Signium signinus, Perusium persinus, Opitergium opiterginus, Canusium canusinus. Excipiuntur ab humo humanus, et mundo mundanus, et priscus Priscianus, sed hoc magis à priscio uidetur esse deriuatum. Nam quod à Tauromìnio tauronominitanus dicimus sequimur græcos, qui ταυρομινῖτες dicunt. Gentilia enim apud græcos, in τες desinentia mutata es, in .a, accipiunt nus, cum in hanc formam ueniunt μητροπολίτης metropolitanus νεαπολίτης neapolitanus. Item .i, seruant longā omnia, quæ à nominibus mutorū animalium cuiuscunq; sint declinationis deriuantur in hanc formā. aper aprinus, caper caprinus, ceruus ceruinus, porcus porcinus, taurus taurinus, ferus uel fera ferinus, canis caninus, lepus leporis leporinus, lupus lupinus, formica formicinus. Plautus in menæchmis.

» Atq; eccum incedit, mouet formicinum gradum.

» hirundo hirundininus. Idem in rudente.

» Ad hirundininum nidum uisa est simia, Ascensionem ut faceret, admolirier. aquila aquilinus, mustela mustelinus. Quæ quanuis in .a, desinant tamen non habent .a. ante nus. leo leonis leoninus, ouinus quoq; ab oue, & suinus à sue, nam ouilla, & suilla diminutiua sunt.

In.nus, enim desinentia uel in.na.uel in.nũ, si faciũt diminutiua abie cta.n, duas assummunt.l.ut unus ullus, una ulla, unum ullum, bonus bellus, bona bella, bonum bellum, geminus gemellus, gemina gemella, geminum gemellum, uinum uillum, sic ergo suina suilla, ouina ouilla. Inueniuntur quædam in tinus penultimam corripientia, quæ à primitiuis non habent.t.ut diu diutinus, cras crastinus, horno hornotinus, prius uel priscus pristinus. nam Constantinus & Clementinus à primitiuorum genitiuis habent.t.ut matutinus à matuta quæ aurora intelligitur. Mediastinus autem à medio stando, uel tenendo componi uidetur, fiscina corripit penultimam quomodo fuscina. Cur ergo piscina producitur? quid hoc sine dubio deriuatum est à pisce. fiscina autem à fisco, an fiscus à fiscina, an neutrum à neutro dubium est. Nã nec fuscina à fusco, nec pagina à pago, nec Mutina à muto, nec Ariminum ab arimo deriuata, cum sint primitiua, penultimam corripuerunt. Sin autem in.r.desinentia tertiæ sint declinationis, uel in.ius.facientia genitiuum accepta, nus, ipse nominatiuus facit deriuatiuum, ut pater paternus, mater maternus, frater fraternus, uer uernus. acer quoq; arbor (de cuius declinatione dubitatur) cuius genitiuus aceris (quod Solinus quoq; protulit in memorabilibus) acernus facit. alter alternus. illa scilicet obseruata regula quã superius diximus in mutis animalibus. ideo quoq; anser anserinus dicimus, passer passerinus. Ab aduerbijs quoq; uenientia in.ra.desinentibus.er.habẽt ante.nus. infra infernus, extra externus, supra supernus. Ab alijs quoq; aduerbijs temporalibus inueniuntur quædam.r.ante.nus.habentia.ut noctu nocturnus, diu diurnus, heri alternitatis causa hesternus, semper sempiternus. In teria etiam desinentia similiter faciunt deriuatiuum, Fabrateria fabraternus, Sabateria sabaternus. ætas quoq; æternus. antiqui tamẽ æuitas & æuiternus dicebãt ab æuo. unde Varro in Pseudonea, per æuiter nam hominum domum tellurem propero gradum. uetus præterea ueternus facit non solum ueteranus, sed diuersas habent significationes. quercus etiã quernus, corylus colurnus, taciturnus, mensis mensurnus. Sic enim Cicero posuit pro mẽstruus in primo rhetoricorũ. Pars quædã æternitatis cum alicuius annui, mẽsurni, diurni, nocturni, uespacij certa significatiõe. Ab hyeme quoq; uel himbre hibernus fit. In ia, desinentia.n, antecedente mutant ia, in us, & huiuscemodi formæ faciunt deriuatiua, à primitiuis tamen habentia. n, ut Hispania hispanus, Lauinia lauinus, Hircania hircanus, Mauritania mauritanus, Campania campanus. Dardanus uero proprium est, & primitiuum, ideoq; ã correptam habet. abusiue tamen poetæ pro dardanio ponunt dardanum. Si uero ante ia, aliam quàm.n, ha

buerint consonantem .i, lõgam habent ab eis deriuata ante nus, ut Luceria lucerinus, Nuceria nucerinus, Placentia placentinus, anagnia quoq; quia .g. ante .n, habet anagninus. Similiter Alexandria alexãdrinus, Numantia numantinus, Aricia aricinus, quæ uero sunt apud græcos à nominibus urbium deriuata in, της, desinũt, ea apud latinos in tanus plerunq; efferuntur, sicut supra diximus, ut νεαπολίτης neapolitanus, τριπολίτης tripolitanus. Similiter à Caralibus caralitanus, à Salapia salapitanus, à Gadibus gaditanus, à Taurominio taurominitanus, à Cephaledio Cephaleditanus, à Drepano drepanitanus. Gnus quoq; uel gna uel gnum terminantia longam habent uocalem penultimam, ut à regno regnum, à sto stagnum, à bene benignus, à male malignus, ab abiete abiegnus, priuignus, pelignus. Inueniuntur tamen auctoritate ueterũ, uel euphoniæ causa, & maxime in proprijs, quædam non seruantia supradictas regulas, ut Ligus liguris ligurinus, non ligurianus, Censor censoris censorinus, non censorianus. Quamuis igitur sicut ostendimus diuersas habeant significationes supradictæ formæ nomina, tamen quia maxima pars eorum apud latinos possessiuorum habet demonstrationem, ideo hæc quoq; inter possessiuorum species posuimus, & sciendum q etiam in is, & in er, terminantium deriuatiuorum multa inueniuntur significationis possessiuæ apud nos, ut ciuilis hostilis cœlestis, lunaris, castrensis, equester, pedester, paluster, quorum quia diuersæ, & uariæ sunt formæ, & significationes, postea eas cum reliquis speciebus denominatiuorum per ordinem tractabimus. Nunc de comparatiuo uideamus.

LIBER TERTIVS.

DE COMPARATIVO.

Vide Ald: ter. cart: 17

COMPARATIVVM est quod cum positiui intellectu, uel cum aliquo participe sensus positiui, magis aduerbium significat, ut fortior magis fortis, sapientior magis sapiens, ulterior magis ultra, quàm ille qui ultra est, interior magis intra quàm ille qui intus est. hæ autem comparationes, quæ ad personas, uel res participes positiui fiunt, nascuntur à dictionibus carentibus casu, idest à uerbis, ut detero deteris deterior, & ab aduerbijs siue præpositionibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior, supra superior, infra inferior (nam superus & inferus q̃uis uideantur eorum, idest superioris

& inferioris esse positiua, tamen in usu superi pro cœlestibus siue uiuis, inferi autem pro manibus, accipi solent) adeo autem non ad ipsa aduerbia, sed ad personas, uel res participes aduerbiorum huiuscemodi fiunt comparationes, ꝙ nascuntur ex his ipsis aduerbia comparatiua, quæ cum magis ipsum positiuum aduerbium significant, ut ulterius magis ultra, citerius magis citra, exterius magis extra, sic & similia. Deriuantur igitur comparatiua à nominibus adiectiuis, quæ sumuntur ex accidentibus substantiæ nominum. Accidentia autem sunt, quæ ex qualitate uel quantitate animi uel corporis, uel extrinsecus forte euenietium trahuntur, quæ possunt incrementa uel diminutiones accipere, per quæ comparatio nascitur, sine quibus substantia intelligi potest, ea uero nisi prior substantia intelligatur, esse non possunt. Si enim dicam homo, uel lapis substantiam demonstraui, cuius significatio, nec augeri potest, nec minui. sin aliquid accidens homini uel lapidi proferam, tunc habet locum comparatio, ut homo prudens & prudentior, lapis niger & nigrior. quamuis enim non sit prudens, potest homo intelligi, & lapis quamuis non sit niger, intelligitur lapis. Itaq; adiectiua iure sunt appellata, quæ illis nominibus quæ substantiam demonstrant adijciuntur. quamuis antiqui etiam in quibusdam gentilibus comparatiuis usi sunt, ut Pœnus punior. Plautus in penulo. Quin nullus est me Pœnus punior. & superlatiuis etiam in pronominibus, ut idem Plautus in Trinūmo. Ergon ipsius es? Ipsissimus. ab hinc ab oculis. Fiunt autem comparatiua à nominibus, à uerbis, à participijs, ab aduerbijs siue præpositionibus. A` nominibus, ut clarus clarior, felix felicior. A` uerbis detero deteris deterior, potior potiris, hic & hæc potior & hoc potius potioris potissimus. Possumus tamen hoc etiam à nomine potis accipere, quamuis significatio alia uideatur esse, ut Terentius in Phormione.

" Vbi tu dubites quid sumas potissimum, pro optimum. A` participijs indulgens indulgentior, amans amantior, sed quando comparantur participia transeunt in nominum significationem. Ab aduerbijs siue præpositionibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior. & sciendum ꝙ localia sunt hæc aduerbia siue præpositiones, ex quibus comparatiua nascuntur nomina, & penè hæc sunt, extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior. uetustissimi tamen etiam citer protulisse inueniuntur. Cato de agna pascenda, citer ager alligatus ad sacra erit. Citimus quoq; dicebant teste Capro. Exter quoq; inuenitur, ut Statius in. xi. Thebaidos.

" Sed quid apud tales quæ non sua pignora curæ? Exter honos?

Ex quo Virgilius in. iiij. Aeneidos.

Et nos

Et nos fas extera quærere regna. Supra ſuperior, infra inferior, poſt poſterior, prope propior, ante anterior, penitus penitior. Apul. in i. Hermagoræ. Viſus eſt ei adoleſcens honeſta forma, quaſi ad nuptias exornatus trahere ſe in penitiorem partem domus. Fit autem cõparatio ad unum uel ad plures tam ſui generis q̃ alieni. quãuis græci, honoris cauſa ſuæ gentis magis q̃ ratione ueritatis, dicant, non poſſe ad multos ſui generis fieri comparationem. alij autem dicunt hãc eſſe rationem propter quam non utuntur tali comparatione, ꝙ cum ad plures ſui generis fit comparatio, ſuperlatiuo poſſumus uti, ut fortiſſimus græcorum Achilles. ſed ſuperlatiuus multo alios excellere ſignificat, comparatiuus uero poteſt etiam paruo ſuperantem demonſtrare. unde etiam diminutionem apud nos iure accipit, maiuſculus, minuſculus, tardiuſculus. Quid autem? ꝙ accidit inter tres, uel quatuor, uel plures, non tamen ad totum genus fieri comparationem, & neceſſe eſt uti plurali numero ſuorum? ut ſi dicam fortiſſimi fuerunt græcorum, Aiax, Diomedes, Agamemnon, Vlyſſes, omnibus tamen his fortior fuit Achilles? Virg. in. i. Pygmalion ſcelere ante alios immanior omnes, ad omnes ſceleratos conferens Pygmalionem comparatiuo eſt uſus. Statius in. viij. Et melior ſis quæſo deis, Amphiaraus dicit ad Plutonem. Sunt igitur quæ comparari poſſunt nomina uel ſecundæ, uel tertiæ declinationis, & ſi ſint ſecundæ mobilia ſunt ideſt in, a, faciunt fœminina, & in um, neutra, uel in er, & in us, deſinũt, & aſſumentia genitiuo or, faciunt comparatiua, correpta tamen penultima, i, ut tener teneri tenerior, niger nigri nigrior, clarus clari clarior, doctus docti doctior. Notandũ eſt ꝙ ſiniſterior quaſi à genitiuo ſiniſteri uidetur eſſe factum, cum in uſu ſiniſtri ubiq; reperiatur. Inueniuntur quædam quæ quamuis ſint accidentia, ideſt adiectiua, & eorum ſignificatio exigat, ut faciant comparatiua, tamen non habentur in uſu frequenti. Sunt autem ea plerunq;, quæ uocales ante, us, habent, ut pius, arduus, egregius, dubius, ſtrenuus. plerunq; dixi quia ſunt anomala, quæ non ſeruant in comparatiuis regulam. q̃uis Plautus in Epidico ex eo comparatiuum protulit ſtrenuuior. Nam ſtrenuuiori deterior ſi prædicat, Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ. Et puto hanc eſſe rationem, ꝙ oportet comparatiuum una ſyllaba uincere genitiuum poſitiui, niſi ſint anomala, ut teneri tenerior, docti doctior. ſi ergo hæc, quæ ante us, uocalem habent, aſſumant genitiuo, or, neceſſe eſt inter duas uocales poſitam .ĩ. tranſire in uim cõſonantis, quod in latinis dictionibus ſemper ferè patitur, cum inter duas uocales inuenitur uim ſuam ſeruantes. hoc autem ideo dixi ꝙ. u, poſt q. uel. g. poſita ſæpe ante, i, hoc non facit. quippe amittit uim

suam, ut nequior, pinguior, quod nisi fiat, contingit, si in consonantem transeat, i, pares esse syllabas genitiuo positiui cum nominatiuo comparatiui, uel hiatum intolerabilem fieri tribus uocalibus per tres syllabas continue positis nulla consonante media, ut si dicamus pijor arduior. quod ne fiat non sunt usi eorum comparatiuis pleriq;. assumunt autem magis aduerbium, & usum comparatiui complent, ut magis pius hic q̃ ille, uetustissimi tamen comparatiuis etiam huiuscemodi est quando sunt usi, ut arduior arduius. Cato dixit. quod iter
" longius arduiusq; erat à curia. Idem ad populum, de triũpho asper
" rimo, atq; arduissimo aditu. Pacuuius in Medea.
" Mulier egregijssima forma. Iuuenalis in quarto.
" Egregius cœnat meliusq; miserrimus horum. pro egregijus. M. Cato
" in oratione, ne quis iterum consul fiat.
" Imperator laudem capit, exercitum meliorem, & industriorem fa-
" cit. C. Gracchus contra Aemilium Tuberonem.
" Vtrum inimicorum meorum factio, an magis soltitudo patriæ te im
" pulit, ut in me industrijor sis q̃ in te. Idem Cato de Ptolemæo mino-
" re, de Thermi quæstione. Quantoq; suam uitam superiorem, atq; am
" pliorem, atq; antiquiorem animum inducent esse q̃ innoxijorem.
" Idem Cato de Macedonia liberanda. Idq; perpetuius atq; firmius
" repsit. Idem in Thermum. Sed à benefactis atq; ab optimis artibus
" fugit maxima flagella perpetuissimo curriculo. Lucilius in. xvi. ad
" Fundium. Fundi delectat uirtus te, uillicus paulo strenuior si euase-
" rit. Sunt autem & alia in us, terminantia, ex quibus cõparatiua supradictam regulã non seruant, & dicuntur inæqualia quorũ quædam habent. i. breuem uocalem ante or, sicut alia quædam eandem i, loco consonantis. quædam uero consonantem, ut bonus melior, iuuenis iunior pro iuuenior, magnus maior, malus peior, paruus minor. Plus quoq; uidetur cõparatiuum esse multi, sed singularis nominatiuus nõ inuenitur nisi neutri generis, Pluralis uero inuenitur etiam cõis, ut hi & hæ plures, & hæc plura, antiqui tamẽ etiam pluria dicebant, unde Terentius in Phor. cõpluria. Superlatiuus tamen ab hoc ipso omnium generum inuenitur plurimus plurima plurimũ. Quæ uero tertiæ declinationis nomina faciunt comparatiua, uel cõia sunt in is desinentia, & faciunt neutrum in e, uel in er, sunt masculina facientia in is fœminina, & in e, neutra, uel in er, es, ns, rs, x. duum uel trium generum sunt cõia, & assumunt, or, in datiuo correpta. i, penultima, & faciunt cõparatiuũ ut hic & hæc fortis, & hoc forte huic forti, hic & hæc fortior & hoc fortius. hic acer & hæc acris, & hoc acre, huic acri, hic & hæc acrior, & hoc acrius. hic & hæc &

hoc pauper, & huic pauperi, hic & hæc pauperior, & hoc pauperius, hic & hæc & hoc locuples, huic locupleti, hic & hæc locupletior & hoc locupletius. hic & hæc & hoc ſapiens, huic ſapienti, hic & hæc ſapientior & hoc ſapientius. hic & hæc & hoc iners huic inerti, hic & hæc inertior et hoc inertius. hic & hæc et hoc audax, huic audaci, hic & hæc audacior, & hoc audacius. Et ſciendũ eſt ꝙ omnia in or, deſinentia cõparatiua cõis ſunt generis & mutantia or, in us, faciunt neutra, excepto uno. quod ſolum cum ſit à poſitiuo q̃tum ad ſuã uocem fixo, ſeruauit eius genus, hic ſenex, huic ſeni, hic ſenior. q̃uis hoc quoq; uetuſtiſſimi cõe accipiẽtes, hic & hæc ſenex proferebant. Põponius in Epigrãmate, qđ M. Varro, in libris qui ſunt de lingua latina refert. Tua amica ſenex eſt. Inuenitur ẽt à neq̃ quod eſt indeclinabile trium generũ, tam cõparatiuum q̃ ſuperlatiuum, ut neq̃ nequior nequiſſimus. Ab aduerbijs uero deriuata in ra, deſinentibus mutant ra, in er, & accæpta ior faciunt cõparatiuum, ut extra exterior, itra iterior, ultra ulterior, citra citerior, infra inferior, ſupra ſuperior. ſimiliter in erior, poſt & ante. faciunt cõparatiuum, poſterior & anterior. prope uero propior facit, et detero deterior. À ſæpe aduerbio poſitiuũ uel cõparatiuum nomen nõ legi, ſuperlatiuũ poſuit Cato Nepos, de actionibus ad populum ne lex ſua abrogetur. Facite uobis in mentẽ ueniat Quirites, ex ære alieno in hac ciuitate, & in alijs oĩbus propter diẽ atq; fœnus ſæpiſſimã diſcordiã fuiſſe. Prior & primus quæritur, an ſit cõparatiuus, & ſuperlatiuus. & dicũt quidam ꝙ cum ordinis ſint, differentiã numeri ſignificãt. ſicut enim alter de duobus, et alius de multis dicitur, ſic prior de duobus, & primus de multis dici ſolet, Inuenitur tñ ſæpe prior pro melior poſitũ, et tunc ſine dubio hẽt uim cõparatiui, et primus pro optimus, et tunc ſuplatiui ſignificatiõnẽ optinet. Virg. i. yiij. & primos iuuenũ tot miſerit orco primos poſuit pro optimos. Quidã autẽ nõ abſurde cõfirmant ꝙ in numeris quoq; põt prior eſſe cõparatiuus, unde ablatiuo iungitur, & primus ſuplatiuus, cũ ad multos cõparatur, & ſemp genitiuũ ſequitur. & ꝙ prior (ſicut oẽs cõparatiui) uel ad ſui generis, uel ad alieni aliquẽ cõparatur etiam cũ numerũ ſignificat, ut prior Turnus q̃ Aeneas mouit bellũ, Primus autem ſicut omnes ſuplatiui ad multos ſui generis coniungitur. Virg. in. ij. Primus ſe danaum magna comitante caterua, Androgeos offert nobis. & quod omnibus eſt rationabilius, in or, deſinẽs cõmune in us, facit neutrum, quod in nullis alijs, niſi in cõparatiuis inuenitur & uidetur à pridem aduerbio naſci, quod abiecta. dẽ, accipit, or, & facit cõparatiuũ prior, ſed. ĭ, corripuit. q̃a in nullo cõparatiuo, i, ante or produci põt. In ſu=

perlatiuo uero seruauit productionem acceptа, mus, primus, ex quo alind aduerbium nascitur primo, uel prime, unde Terent. in Andria, compositum dixit. Apprime in uita esse utile. Magnificentior, & magnificentissimus, & munificentior, & munificentissimus, cum uideantur à positiuo magnificens & munificens deriuari, ut eminens eminentior eminentissimus, hæc in usu non sunt. sed pro his magnificus, & munificus, ex quibus comparatiuum uel superlatiuum. & ex similibus secundum prædictam regulam deriuari inuenio apud uetustissimos. M. Cato contra Thermum.

De Ptolemæo rege optimo, & beneficissimo, Terent. in Phormio.

Quid nam arbitrare nescio, at qui mirificissimus. Accius in. xi. διδασκαλικῶν, & magnificissime excellissimeq; obnoxe. Cum igitur comparatiua proprie ad positiuum fieri soleant, inuenitur tamen sæpe comparatiuus propositiuo per se positus, ut Virg. in. y. Aeneidos Comites senioris Acestæ? pro senis. Est quando propositiuo comparatiuus positus minus eo significat, & nulli comparatur, ut Virgilius in primo Aeneidos. Tristior atq; oculos lachrymis suffusa nitentes. Tristior enim hic ex parte tristis significat. Idem in sexto.

Iam senior, sed cruda deo uiridisq; senectus. Est quando ad contraria comparatur, & minus positiuo significat, ut mare ponticum dulcius q̄ cætera. hic enim non ad dulcia, sed ad amara facta comparatione ostendit parum aliquid dulcedinis q̄ cætera habere ponticū mare. Est quando superlatiuo comparatiuus comparatur, ut Achilles fortissimo troianorum Hectore fortior fuit. Est quando comparatiuus, ad comparatium comparatur, ut fortior Achilles Hectore fortiore Patroclo. Homerus in, α, odysseæ.

εἰ κεῖνόν γ' ἰθάκηνδε ἰδοίατο νοστήσαντα

πάντες κ' ἀρησαίατ' ἐλαφρότεροι πόδας εἶναι

ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῖό τε ἐσθῆτός τε. Cicero Philippica. ij.

Quis interpretari potest? impudentior ne, qui in senatu? an improbior qui in Dolobellam? an impurior qui patre audiente? an crudelior qui in illam miseram tam spurce tam impie dixeris? Et sciendum ꝙ apud latinos diminutionem quoq; accipiunt quædam cōparatiuorum, ut supra diximus, quod apud græcos nō inuenitur, ut grandiusculus, minusculus, maiusculus, meliusculus. Omnia tn̄ hæc à comparatiui neutro adiectione, culus, inuenio fieri, ut grandius grandiusculus, melius meliusculus, sic & cætera quæ sunt similia. Tam & q̄ aduerbia, tum cōparatiuo uel superlatiuo adijciūtur, cum duo uel plures cōparatiui uel superlatiui diuersæ significationis positi inter se æquantur, uel ijdem geminantur, ut tam iustior q̄ felicior Aeneas

Hectore. Cicero pro Deiotaro. Iſtam in q̃ dextram nõ tam in bellis neq; in prælijs q̃ in promiſſis, & fide firmiorẽ. bis enim firmiorẽ intelligendũ eſt. Minus aũt aduerbiũ, eſt qñ cum poſitiuo iunctũ contrariæ ſignificationis cõparatiuũ demonſtrat, ut minus ſtultus pro prudentior. Teren. in Eunuc. hoc. Nemo fuit minus ineptus, pro prudentior. Eſt tñ qñ pro nõ aduerbio ponitur, ut minus bonus pro malus. Magis quoq; aduerbiũ non ſolũ poſitiuo, ſed etiã cõparatiuo iungitur, qñ ipſe cõparatiuus, uel ad ſe uel ad aliũ cõparatur, ut Achilles Aenea fortior, magis q̃ iuſtior, & Aiax Vlyſſe fortior magis q̃ Diomede. Et cõparatiuus q̃dẽ gradus, ablatiuo caſui adiũgitur utriuſq; numeri, interdum tñ ẽt nominatiuo qñ q̃ aduerbium ſeq̃tur. Superlatiuus uero genitiuo plurali uel ſingulari iungitur, qñ ipſum nomẽ ſingulare multitudinem ſignificat, ut fortiſſime gentis.

Quid ſit Superlatiuum.

S Vperlatiuum eſt quod ad plures ſui generis cõparatum ſuperponitur omnibus, uel per ſe prolatũ, intellectum habet cum ualde aduerbio, poſitiui, ut fortiſſimus græcorũ Achilles, ideſt ſuper omnes græcos fortis. ſin autem dicam fortiſſimus Hercules fuit, non adijciens quorum, intelligo ualde fortis. Tale eſt apud Ciceronem pro Marco Marcello. ſimillimum deo iudico. pro ualde ſimilem deo. Et ſciendum ꝙ ex eiſdem formis, ſiue terminationibus ſupradictarum in cõparatiuis partium orationis, fiunt ẽt ſuperlatiua. Sunt igitur formæ ſuperlatiuorũ. viij. Duæ quidem in quas pleraq; deſinunt ſuperlatiua, rimus, & ſimus. Sex uero in quas pauca, limus, ximus, timus, remus, ſimus, nimus. Et omnia ſuperlatiua mobilia ſunt per tria genera. i. mutatione us, in. a. faciunt fœminina. a. in um, neutra. In er. igitur deſinentia poſitiua cum ſint adiectiua, ſiue ſecundæ ſeu tertiæ declinationis accepta, rimus, faciunt ſuperlatiuũ, ut pulcher pulcherrimus, miſer miſerrimus, pauper pauperrimus, acer acerrimus. excipiuntur dextimus & ſiniſtimus, pro dexterrimus, & ſiniſterrimus. Salluſtius in Iugurth. Sylla cum equitatu apud dextimos, in ſiniſtra parte Manlius curabat cum funditoribus. In us uero, terminantia ſecundæ declinationis aſſumunt genitiuo. s, & ſimus, & faciunt ſuperlatiuum, ut clarus clari clariſſimus, doctus docti doctiſſimus, perditus perditi perditiſſimus, exceptis anomalis, ideſt inæqualibus, quæ ſunt. Bonus optimus, malus peſſimus, magnus maximus, paruus minimus, multus plurimus, hæc autem inæqualia ſunt. excipitur etiam maturimus cuius cum poſitiuus ſit maturus, tamen quaſi à nominatiuo matur, qui nunc in uſu non eſt, naſcatur, in er, deſinentium regulam ſeruauit, ideſt in rimus terminatur, inuenitur

Vide Ald: sup. cart. 109 … superlatiuorum formae sunt oct…

etiam maturissimus secundum analogiam in us, terminantium. Cicero ad Herennium in quarto. Quibus uirtutibus omnem tueri uitam possint, eas in ætate maturissima uelint comparare. nuperrimus etiã proferebant antiquissimi. Vnde aduerbium posuit Cicero in tertio ad Herennium. Et quoniam nuperrime dictum est facile memoriæ mandatur. qui superlatiuus magis ab aduerbio in er, desinente uidetur nasci. Nomen enim positiuum in us, desinit, ut Capro uidetur nuperus, cuius accusatiuum protulit Plautus in captiuis. Recens captum hominem & nuperum & nouicium, & bene. ut enim superus, sic nuperus, debet esse. Liuius in odissea.

Inferus an superus tibi fert deus funera Vlysses.

Tertiæ uero declinationis nomina quæ habent superlatiuum, absq; in. er. desinentibus de quibus supradictum est, cætera, genitiuo assumunt, simus, ut locuples locupletis locupletissimus, uilis uilis uilissimus, sapiens sapientis sapientissimus, iners inertis inertissimus, concors concordis cõcordissimus, audax audacis, audacissimus. Excipiuntur hæc facillimus, difficillimus, gracillimus, humillimus, simillimus, dissimillimus, agillimus, quorum cum in. is. desinant positiui abiecta. is. & addita. limus. faciunt superlatiuum. Excipiuntur etiam in. bris. desinentia. ris. enim in. er. mutant & accæpta rimus faciunt superlatiuum, salubris saluberrimus, celebris celeberrimus. Cicero in secundo ad Herennium, locus quæritur, celebris an desertus. Ouidius tamen saluber dixit & celeber in. iiij. fastorum, Phœbe saluber ades. & Circus erit pompa celeber numeroq; deorum. ergo magis secundum analogiam in. er. terminantium faciunt superlatiuum. etiam ueterrimus notandum, ꝙ cum in. us. eius positiuum desinat, tamen formam in. er. terminantium seruat in superlatiuo, ueterrimus quasi à ueter positiuo. quod Capri quoq; approbat auctoritas, & usus antiquissimorum. Ennius. Cum ueter occubuit Priamus sub Marte pelasgo cuius etiam comparatiuum ueterior protulit. Plautus in Bacchidibus. Senem tibi dedo illum ueteriorem Lapide, ut leni, tum reddas. In. ximus. duo desinunt, unum anomalum à positiuo in. us. desinente, secundæ declinationis, magnus maior maximus, Alterum ab aduerbio, ut prope propior proximus, quod tamen quando pro cognato accipitur positiui significationem habet, ideoq; à legis latoribus, etiã comparatiue profertur, apud quos sæpe inuenitur proximiores idest propiores cognati, ut Vlpianus in libro. xxv. ad edictum. si quis proximior cognatus nasceretur. Vegetius Renatus rei militaris libro primo, Sed latera eorum subducantur ab hostibus, ne possint uulnus accipere, & proximior dextra sit quæ plagam possit inferre. Nec mi

rum cum apud græcos quoq; inueniuntur huiuscemodi. ut Aristoteles ἀπὸ ἔσχατος ἐσχατώτατος dicit, cum ἔσχατος, idest extremus sit superlatiuus. In. timus, desinit unum anomalum, optimus, & ab aduerbijs siue præpositionibus deriuata hæc. Intra interior intimus, ultra ulterior ultimus, citra citerior citimus. Cicero de rep. i sexto, ex quibus erat ea minima quæ ultima cœlo, citima terris, luce lucebat aliena. Afranius tamē etiam positiuum eius citer protulit in Patella teste Aruntio. & præterea dextimus, & sinistimus. Extimus quoq; pro extremus dicebant antiqui. Varro περὶ αἱρέσεων. Porro inde ab uno quoq; compito ternæ uiæ oriuntur, ex quibus singulæ exitum ac telos habent, proprium à primo compito dextimam uiam munit. Epicurius Celius in primo histo. dextimos in dextris scuta iubet habere. Sallusthus in Iugur. ut supra diximus. Sylla cum equitatu apud dextimos, in sinistra parte. Manlius cum funditoribus. Plinius in sexto naturalis historiæ. Dyrrachium, canusium Apuliæ extimam. In remus, quæ sola forma. e. habuit longam penultimam, cum omnis forma superlatiui. i, correptam habeat ante mus, ut pulcherrimus, doctissimus, sapientissimus, maximus, ultimus. ab aduerbijs siue præpositionibus uenientia desinunt hæc, extra exterior extremus, supra superior supremus, post posterior postremus. Ex quo apparet neq; à supero neq; à postero fieri comparatiuos siue superlatiuos, sicut neq; ab infero infimus, quod solum in fimus desinit, sed ab aduerbio infra inferior infimus. Nam si essent à nominibus supero postero infero, seruassent regulam in. us. terminantium secundæ declinationis, quæ in simus proferunt superlatiuum, & facerent superissimus, & inferissimus, & cætera. In nimus unum anomalum desinit, ut paruus minor minimus. In rimus unum à uerbo inuenitur detero deterior deterrimus, & unum anomalum plurimus. In simus etiam unū anomalum inuenitur pessimus. nam nouissimus uidetur secundum analogiam à nouo factum. Ab eo autem quod est ante anterior, superlatiuum in usu non inueni. À penè autem aduerbio superlatiuum in simus protulit Plautus in Mustellaria. Itane mea consilia peruertit penissime? Item ab eo quod est penitus aduerbio superlatiuo usus est. Idem in persa. Furtiuam adductam ex Arabia penitissima. Sciendum tamen ꝙ etiam nomen inuenitur hic penitus huius peniti, ex quo magis superlatiuus gradus nascitur. Plautus in Asinaria. Etiam ne age quæso hercle, usq; ex penitis faucibus. Illud quoq; notandum ꝙ omnia, & comparatiua & superlatiua duarum excedunt numerum syllabarum. exceptis prior & primus, & anomalis his minor & maior & peior, &

plus. Nec mirum cum poſitiua quoq; ex quibus naſcuntur comparatiua & ſuperlatiua biſyllaba ſint. uel eo plus per genitiuos et uel unã uel duas aſſumentia ſyllabas faciunt ſupradictos gradus, ut ditis ditior ditiſſimus, clarus clarior clariſſimus, niger nigrior nigerrimus, utilis utilior utiliſſimus, ſimilis ſimilior ſimillimus, infra inferior infimus. Superlatiuus uero comparatiuum eſt quando ſuperat una ſyllaba, ut quando in ſimus finitur iuſtior iuſtiſſimus. Et quãdo in rimus ſuperlatiuus finitur ſi poſitiui nominatiuus et genitiuus pares habeat ſyllabas, ut teter tetri tetrior teterrimus, acer acris acrior acerrimus. Eſt quãdo par eſt, ut in limus terminans, ut agilior agillimus, facilior facillimus. Eſt quando una uincitur ſyllaba, ut quando in fimus, uel in timus, uel in remus deſinit. inferior infimus, ulterior ultimus, exterior extimus, uel extremus. Varro in orthographia. Ergo inter ſolis ſtationem, & ſidera ſeptem. Exporrecta iacet tellus huic extima fluctu. Oceani interior Neptuno cingitur ora.
Plautus in truculento. Bona perdidi, mala repperi, factus ſum extimus à uobis.

De Diminutiuo.

Diminutiuum eſt quod diminutionem ſui primitiui abſolute demonſtrat, ut rex regulus, ideſt paruus rex. Ideo autem poſitum eſt abſolute, quia comparatiua quoque nõ ſolũ augent, ſed etiam eſt quando minuunt uim primitiuorum, ſed non abſolute, ut maiuſculus paruo maior quàm ille qui magnus eſt ad aliquid enim omnimodo fit comparatio ut breuior dicitur ad breuem, & anguſtior ad anguſtum. Vnde quanuis in his quoq; comparatiuis inueniantur quædam diminutiua apud latinos, ut ſuperius docuimus, non poſſum tamen eſſe abſoluta, cum à comparatiuis ſint deriuata, & ipſa quoq; comparationem ſignificent, ut maiuſculus minuſculus. Neceſſe eſt enim ad aliquid ea comparari, ut Terentius in Eunu. Thais quàm ego ſum maiuſcula eſt, ideſt paruo maior quàm ego. Alia aũt diminutiua. i. omnia quæ non à cõparatiuis deriuantur ex ſeſe habent diminutionem, & nulli comparantur, ut regulus, tantulus. Solent autem diminutiua uel neceſſariæ ſignificationis cauſa proferri, ut Salluſtius. in Iugurt. Poſtquàm reguli in unum conuenere, Reguli. i. parui reges, uel urbanitatis cauſa, ut Iuue. in. iiij. ſatyr. Vnde fit ut malim fraterculus eſſe gigantum. uel adulationis cauſa, & maxime puerorum, ut catulaſter, Antoniaſter, patriciolus, Sergiolus, Deriuãtur igitur pleraq; ab appellatiuis, pauca etiã à proprijs, et ſeruãt genera primitiuorũ plerũq;. & ſæpe inueniũtur diminutiuorũ diminutiua, in diuerſas deſinẽtia formas, ut hõ homũcio homũculus, homullus homullulus. Sũt igitur for

mæ

mæ diminutiuorũ masculini generis, hæ, culus, absq; c, olus, ellus, xillus illus, absq; u. ullus, cio, aster, leus, tulus. Culus, ut igniculus. ulus absq; c. tãtulus. olus, sergiolus, capreolus. ellus agellus. illus. x. añcedente paxillus, absq; x. codicillus. ullus homullus. cio homuncio. aster parasitaster. leus aculeus, eculeus. tulus, nepotulus. Plaut. in milite glorioso. Si te saluum hinc amittimus, unerium nepotulum. Fœminini autem generis hæ. cula, ula, absq; c. ola, ella, xilla, illa, absq; x. ulla, ut anicula, syluula, unciola, capella, maxilla, anguilla, ulla. Neutrorum quoq; sunt formæ hæ. culum, ulum, sine. c. olum, ellum, illum, cum. x. & sine eo ulũ, ut corpusculum, corculum. Plautus in Cassina. Meum corculum, melculum, uerculum, ulum, sine. c. capitulum, laureolũ, ucellum, uillũ, uexillum, ullum. Et sciendum q nomina tertiæ uel quartæ, uel quintæ declinationis pleraq; non tamen omnia, ut quidam putauerũt diminutiuorum masculina in culus, fœminina in cula, neutra in culũ terminant. A` primæ uero uel secundæ declinationis nominibus nullũ inuenitur diminutiuum, in has desinẽs formas, nisi à primitiuo habeat. c. ut græcus græculus, furca furcula. earum igitur quoq; formarũ ut potero regulas conabor exponere. Monosyllaba in. s, desinẽtia uocali antecedente, cuiuscunq; sint generis, & in er omnia, quæ sunt tertiæ declinationis, & in us neutra, nominatiuo assummũt in masculino culus, in fœminino cula, in neutro culum, ut flos flosculus, mas masculus, mus musculus, plus plusculus, os osculum. quod quanuis sit formæ diminutiue, tamen quia aliam habuit significationem, fecit ex sese aliud diminutiuum oscillum. Similiter faciunt in. er, terminantia, diminutiuũ, ut frater fraterculus, pater paterculus. quod & proprium inuenitur. mulier muliercula, pauper pauperculus, paupercula pauperculum, mater matercula. Plautus in Cistellaria,

Tun' tu ne igitur mea matercula? Excipitur uenter uentriculus. Lucanus in quarto.

Qua iam non medius descendit in ilia uenter. Iuuenalis in primo.

Infra uentriculum tenui distantia rima. Sic etiam in. us, neutra, munus munusculum, corpus corpusculum, opus opusculum, crus crusculũ, Plautus in Cistellaria. Cum extortis talis, cum torcinis crusculis. Similiter tus tusculum. Idem in Aulularia. Nunc tusculum emi hoc, & coronas floreas. Necnon & comparatiua eiusdem generis terminationisq;, similiter faciunt diminutiua, sed mobilia, idest masculini & fœminini & neutri generis, ut maius maiusculus maiuscula maiusculum, minus minusculus minuscula minusculum, grandius grandiusculus grandiuscula grandiusculum, celerius celeriusculus celeriuscula celeriusculum. Vnde Cicero aduerbium celeriuscule protulit ad Here-

nium in .iij. lib. artis rhetoricæ. Strenue quod uolumus ostẽdere factũ celeriuscule dicemus. Sic à sæpius comparatiuo sæpiuscule. Plautus in Cassina. Vt nubas mihi, illud uolebam quidem,

Cum nostro uillico sæpiuscule peccas. Plus quoque q̃uis à masculino uel fœminino comparatiuis non ueniat, facit tamen, ut superius ostendimus, plusculus pluscula plusculum, ut Terentius in Hecyra.

Primum dies complusculos. Et in Phor.

Tum pluscula supellectile opus est. Lepus quoq; ꝙ solum in us masculinum, siue ἐπίκοινον disyllabum latinum tertiæ est declinationis, assumit nominatiuo culus, & facit diminutiuum, lepusculus. Cicero de signis. Si minus eiusmodi quippiam uenari potuerant, illa quidẽ certe pro lepusculis capiebantur. Ad hanc formam etiam positiua in or desinentia, mutant or, in us, & accepta culus faciunt diminutiua, ut rumor rumusculus. Cicero pro Cluentio. Qui imperitorum hominum rumusculos aucupantur. uel assumunt culus uel cula. Amator amatorculus, soror sororcula, Plautus in Penulo, uix ægreq; amatorculos inuenimus. Idem in Cistellaria. Germana mea sororcula. In, is, uero, uel in. e, desinentia omnia, uel in ns, monosyllaba, uel in rs, datiuo corripientia .i, assumunt supradictas syllabas, & faciunt diminutiua, ut ignis igni igniculus, testis testi testiculus, nauis naui nauicula, auis aui auicula, cutis cuti cuticula, clauis claui clauicula, rete reti reticulum, fons fonti fonticulus, mons monti monticulus, pons ponti ponticulus, lens lenti lenticula, pars parti particula, dulcis dulci dulciculus, dulcicula dulciculum, securis securi securicula. Plautus in Rudente. Post altrinsecus est securicula ancipes. Cicero in, iij. Tusculanarum. Dulciculæ potionis aliquid uideamus. Similiter fidis fidi fidicula. Idem in secundo de natura deorum. Si platani fidiculas ferrent numerosa sonantes. Nam si esset fides in hac quoq; significatione. quomodo Seruio placet non fidicula fecisset, sed fidecula. Et cũ omnia huiusmodi diminutiua tam penultimam quàm antepenultimam corripiant, cuticula, ī, antepenultimam producit. Iuuenalis.

Cum bibet æstiuum contracta cuticula solem. quod eum facere metri necessitas compulit. quatuor enim breues habens dictio in heroico poni aliter non poterat. quamuis Virgilius in huiusmodi nominibus, idest quatuor breues habentibus soleat proceleusmaticos ponere, ut Genua labant, & Labat ariete crebro. Excipitur lapis lapillus, quod lapidiculus facere debuit diminutiuum, ut anguis anguilla. unguis quoq; ungula facit. quæ tam etsi formam habere uidentur diminutiui, significatione tamen non sunt diminutiua, secundum supradictam formam. quartæ quoq; declinationis nomina fa-

ciunt diminutiuum. Vs, enim uel u, nominatiui in i, conuertunt correptam, & accipiunt culus in masculino, in fœminino cula, in neutro culum, ut currus curriculus. dicitur tamen & hoc curriculum. uersus uersiculus, artus articulus, fluctus fluctiulus, anus anicula, cornu corniculum, genu geniculum. excipitur, ab acu aculeus domus domuncula. In x. omnia, uel in ns, supra syllabam, uel in t, desinentia, genitiui extremam terminationem, idest is in u, conuertunt, & accepta, lus, la, lum, faciūt diminutiuum, ut Rex regis regulus, Codex codicis codiculus, & ex eo codicillus, hæc Fornax fornacis fornacula, fax facis facula, ceruix ceruicis ceruicula, adolescens adolescentis adolescentulus, caput capitis capitulum. In es productam desinentia fœminina tertiæ declinationis, uel quintæ abiecta s, assummunt cula, & faciunt diminutiua, et seruant e. productam, ut uulpes uulpecula, nubes nubecula, dies diecula, res recula. Plautus in Cistellaria.

Siquidem imperes pro copia pro recula. uepres uepreculα. Cicero pro Sestio. uepreculis extracta nitedula, excipitur merces, cuius, is, genitiui in ula conuersa facit diminutiuum mercedula, Cicero de oratore, primo. Infidi homines mercedula adducti ministros se præbent in iudicijs oratoribus. Et apes cuius diminutiuum pro e, longa i, habuit apicula. Plautus in Curculione. Egó ne apicularum opera congesta non feram. In us terminans unum tertiæ declinationis cōmune trium generum abiecta s, assumit lus in diminutiuo, ut uetus uetulus, fœmininum uetula, neutrum uetulum. Persius.

Tum uetulæ auriculis alienis colligis escam?

Iuue. in primo. Vetulæ uesica beatæ. sus quoq; commune, abiecta s, & assumpta cula facit diminutiuum succula. Plautus in Rudente.

Quin tu i dierecta cum sucula, et porculis. In o, desinentia, si faciūt diminutiua conuertunt, o, in un, & accipiunt culus, uel cula, ut tyro tyrunculus. Iuuenalis in tertio. Nec frustum capræ subducere, nec latus afræ, Nouit auis noster tyrunculus, & nouus omni, Tempore. latro latrunculus, carbo carbunculus. Cicero ad Herenniū in iiij. Aut si Prometeus cum mortalibus ignem diuidere uellet, ipse à uicinis testula ambulās, carbūculos corrogaret. pedo pedunculus, gurgulio gurguliūculus. Plautus in Rudēte. Gurguliūculos minutos fabulare. uirgo uirgūcula. Iuue. in ij. Tunc cū uirgūcula Iuno. ratio ratiuncula. Teren. in Phor. Erat ei de ratiuncula. offensio offensiuncula. Cicero pro Plācio. Ista in ædilitate offensiūcula accepta. Itē lolligo lolliguncula. Plautus in Cassina. Emito sepiolas lepidas lolliguncul&s. homo homunculus. Plautus in Rudente. Homunculi quanti estis, eiecti, ut natant. dicitur tamen & homuncio, et homullus, & homul-

lulus. Idem in eodem. Homullus & ex argilla, & ex luto fictus. Leno lenunculus uel lenulus, Plautus in Penulo. Sic derisorem aere militari tetigero lenunculum. idem in eodem. Ita ut coepi hoc dicere lenule de illa pugna, similiter facit diminutionem fur furunculus. Cicero in Pisonem. olim furunculus nunc uero etiam rapax. In nus, siue habeant ante. n, aliam consonantem, siue non & in lus, si non habeant geminatam, l. & in. r, secundae declinationis nomina duplicant. l, ante us, in diminutiuis, ut asinus asellus, geminus gemellus, bonus bellus, pugnus pugillus, agnus agnellus. quod ideo seruauit. n, ut sit differentia inter agri diminutiuũ, quod est agellus. anulus anellus, oculus ocellus, populus popellus, catulus catellus, tener tenellus, liber libellus. Et sciendum ꝙ omnia. e, habent penultimam absq; pugillo, nisi primitiua penultimã habeant natura productam in omni genere. tunc enim seruant primitiui uocalem, ut unus una unum, ullus ulla ullum, uinum uillum. excipitur unum in lus, desinens paulus quod nõ geminauit. l, in diminutiuo. nec mirum cũ au, diphthongus post se geminari consonantem prohibeat. Facit igitur paulus paululus, & ex hoc pauxillus & pauxillulus. quas formas seruant, & foemininum & neutrum eius, paula paulula, pauxilla pauxillula, paulum paululum, pauxillum pauxillulum. similiter uelum uexillum facit diminutiuum. & puto ideo haec assumpsisse. x, quia haec in lus, uel in la, uel in lum, desinentium primitiuorum facientium diminutiua penultimam natura longam habent, paulum pauxillum, uelum uexillum. Ideoq; mala assumpsit x, cum facit maxilla, & talus taxillus. Pomponius. Interim dum cõtemplor orcam taxillos perdidi. Quae uero geminant. l, ante us, uel la, uel lum, in ulus ula ulum faciunt, iterum diminutiuum, ut homullus homullulus, pauxillus pauxillulus, pauxilla pauxillula, pauxillum pauxillulum. Foeminina quoq; in na, desinẽtia, siue habeant ante. n, aliam consonantem, siue non, geminant. l, in diminutiuis ante, a, ut catena catella, asina asella, gemina gemella, colũna columnella. Excipitur rana ranunculus, & luna lunula. Eandem formam in la, quoq; desinentia, uel in ra, seruant, ut fabula fabella, tabula tabella, libra libella, capra capella, umbra umbella, sacer sacra sacrum, sacellus sacella sacellum, puer puera, antique, ex quo puella, tener tenera tenerum, tenellus tenella tenellum, miser misera miserum, misellus misella misellum. Excipiuntur in ra, desinentia, quae nec à masculinis in er desinentibus fiunt, nec habent ante. r, aliam in eadem syllaba consonantem, ut ara arula, terra terrulla, littera litterula. Neutra quoq; in num, desinentia geminant in diminutione. l. ante um, & si. g. habeant ante. n, in penultima syllaba di-

minutiui.i,non.e, accipiunt,ut tignum tigillum, ſignum ſigillũ. Alia uero.e.habent in penultima,niſi ſit(quod ſuperius docuimus)penultima primitiui naturaliter longa, ut bonum bellum, geminum gemellum, ſcamnum ſcamnellum. Apuleius tamen in.i.Hermagoræ.

Verum infirma ſcamillorum,obicæ fultæ fores.

Quæ uero in um,deſinunt.i, penultima antecedente mutata.i,ultima genitiui in.o,& accepta lum, faciunt diminutiuum, ut pallium palliolum, negocium negociolum. Plautus in Ciſtellaria.

Datores belliſſimi negocioli Seneces ſoletis eſſe. Similiter in illum,uel in ellum faciunt diminutiua in rum, uel in lum, deſinentia, ut tantulum tantillum, lucrum lucellum, cerebrũ cerebellum,flabrum flabellum, flagrum flagellum, caſtrum caſtellum, ſacrum ſacellum. Et ſcire debemus ꝙ in ellus & in illus deſinentia diminutiua, ſi à diſyllabis deriuantur aſſumunt unam ſyllabam, ut agnus agnellus,liber libellus, culter cultellus, paulus pauxillus. ſimiliter fœminina in ella, uel in illa terminantia, capra capella, libra libella,umbra umbella, paula pauxilla. ſicut etiam neutra in ellum, & in illum exeuntia, tignum tigillum, ſignum ſigillum, lucrum lucellum. Excipiuntur à deſinentibus in nus,uel na,uel num,(quæ nullam habent cõſonantem antecedentem in eadem ſyllaba ante.n,)uenientia, ut à bono,uno, uino deriuata. hæc enim pares habent syllabas primitiuis bonus bona bonum,bellus bella bellum,unus una unum,ullus ulla ullum,uinum uillum. Notandum etiam pannus ꝙ panniculus facit.

Iuuenalis in.ij. Quarum delicias etiã bombicinus urit,Panniculus.

A`triſyllabis quoq; uenientia diminutiua,quæ geminant.l. pares habent ſyllabas ſuis primitiuis,ut oculus ocellus,catulus catellus,geminus gemellus,fabula fabella,tabula tabella.Excipiuntur quæ in primitiuis ante.n,aliam habent in eadem ſyllaba conſonantem. Hæc enim unam addunt ſyllabam diminutiuis, ſicut etiam diſyllaba eiuſdem terminationis,ut columna columnella,ſicut agna agnella, tignum tigillum. In.us,deſinentia ſecundæ declinationis nomina.e,uel.i,antecedentibus mutant,us,in.o,& accepta.lus,faciunt diminutiua, ut urceus urceolus. Iuuenalis in primo. =urceoli ſex. Alueus alueolus,luteus luteolus,malleus malleolus,aureus aureolus. Plautus in Epidico.

Lunulam,& annulum aureolum. Capreolus quoq; uidetur à nominatiuo capreus eſſe,cuius fœmininum in uſu eſt caprea. Nam capra à capro fit,ex quibus capellus & capella fiunt diminutiua. I, quoq; antecedẽte,ut filius filiolus,gladius gladiolus. A` proprijs Sergius ſergiolus, Tullius tulliolus,patricius patriciolus.excipitur Antoninus qđ antoniaſter facit diminutiuũ.Cicero pro Vareno.Lucius ille ſeptimius

diceret, etenim est ad Lucij Crassi eloquentiam grauis, & uehemens, & uolubilis erucius hic noster antoniaster. Fœminina quoq; e, uel. i, ante. a, habentia in. ola, faciunt diminutiua, ut laurea laureola, uncia unciola, filia filiola, tullia tulliola, lutea luteola. Virg. in Buco.
Mollia luteola pingit uacinia calta.
Iuuenalis in primo. Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem.
Etiam neutra. e, uel. i, ante. um, habentia in diminutiuis. o, habent ante, lum, ut luteum luteolum, pallium palliolum. Iuuen. in. i. = dorida nullo Cultam palliolo. laureum laureolum. Iuuenalis in. iij.
Laureolum uelox etiam bene lentulus egit.
Alia uero omnia in. us, terminãtia supradictæ declinationis nomina abiecta. s, accipiunt lus, & faciunt diminutiua, ut tantus tatulus, uentus uentulus, seruus seruulus, paruus paruulus, græcus græculus, paucus pauculus, primus primulus. Fœminina quoq; in. a, desinentia consonante ante posita, in. um, neutra, in, ula, & in, ulum, faciunt diminutiuum, ut sylua syluula, luna lunula. Plau. in Epidico, Lunulam atq; anellum aureolum. Rubicunda rubicundula, lingua lingula, & per concisionem. n, ligula, puella puellula, serra serrula. Cicero pro, Cluentio, ex omni parte dentatam & tortuosam uenire serrulam. aqua similiter aquula. Plautus in Curculione. Ne, quod hic agimus herus percipiat fieri mea planesium, Mane suffundã aquulam. Similiter anima animula, equa equula. Plautus in Cistella. adhinnire equulam possum, ego hanc si detur sola soli. arca arcula, mensa mensula. Plau. in Mostellaria. Cedò mihi speculum, & cum ornamentis arculam. Idẽ in eadẽ. age = Accumbe igitur cedò aquã manibus puere, appone hic mensulam. In ulum primum primulũ, tantum tantulum. hæc tamen & in olus desinentia una syllaba uincunt sua primitiua. In aster & cio, & leus, satis pauca reperiuntur in usu diminutiua, & ferè hæc. Antonius antoniaster, surdus surdaster. Cicero in Tusculanarum. y, Erat surdaster. M. Crassus. Parasitus parasitaster, Catulus catulastar, homo homuncio, senex senecio, Afranius in proelito. Tu senecionem hũc satis est si seruas anus.
In leus, equus equuleus. Cicero in Ver. de signis. Equuleos argenteos nobiles quiq; maximi fuerant aufert. Hæc acus hic aculeus, oculus oculeus. usi sunt auctores etiam quibusdam græcis diminutiuis ut Terentius. Edepol Syrisce te curasti molliter. Inueniũtur multa propria siue appellatiua, quæ cum non sint diminutiua formas tamen habent diminutiuorum, ut cuniculus, aniculus, Metellus, Camillus, Tibullus, friuolus friuola friuolum, talula, Camilla, uinculũ periculum. Et sciendum ꝙ pauca inueniuntur diminutiua, quæ non ser=

uant genera primitiuorum. ut hæc rana hic ranunculus, hic canis hæc canicula, hoc scutum uel hæc scuta, id est forma rotunda scutula et scutella. Lucilius in. yi. Scutam ligneolā cerebro infixit. dies diecula, hic qualus, hoc quaxillum, Pistrinum pistrilla, hæc acus hic aculeus. & præterea anguis anguilla, unguis ungula, nubes nubilum. quæ magis denominatiua sunt existimanda q̃ diminutiua. Quippe non habent diminutiuorum significationem, sed formam tantum. præterea panus panula, uel panicula. Lucilius in. yiij. Intus uero stet rectus sub tegmine panus. Probus etiam ponit hoc glandium hæc glandula, pars est intestinorum. Ensis ensiculus & ensicula, præterea hæc beta malua, hic betaceus maluaceus.

LIBER QVARTVS.

DE DENOMINATIVIS.

d ENOMINATIVVM appellant à uoce primitiui sic nominatum, non ab aliqua speciali significatione, sicut supradictæ species. Habet igitur generalem nominationem omniū formarum quæ à nomine deriuantur, nam et patronymica, & possessiua, & comparatiua, & superlatiua, & diminutiua præter uerbalia, & aduerbialia, & ea quæ ex præpositionibus fiunt, ex maxima parte denominatiua sunt. i, à nominibus deriuantur. unde in illorum formis quoq; sunt quædam quæ cum non habeant significationem eorum denominatiua iure appellantur, ut Timarchides proprium, æmilianus quoq;, nobilior, maximus, catulus. Hæc enim denominatiua sunt dicenda, cum significationem suarum non seruant formarū, & sint propria. de quibus tamen sufficienter cum de ijs tractabatur monstrauimus. Habent igitur denominatiua formas plurimas & diuersas significationes. quæ quia latæ sunt, & confusæ generali eas nominatione artium scriptores denominatiua nuncupauerunt, & quia multæ inueniuntur formæ, communes tam denominatiuis quàm uerbalibus, necnon etiam participialibus & aduerbialibus, non incongruum esse existimo, de his quoque in loco uno tractare. Sunt igitur formales denominatiuorum terminationes, siue uerbalium hæ. Ia, ut durus duritia, prudens prudentia, sapiens sapientia. a, consonante antecedente, ut cantus cantilena. e, cubo cubile, sedeo sedile. i, à fruge frugi, à nihilo nihili. quæ tamen magis obliqui sunt

suprapositorum nominatiuorum, ut de nominatiuo & genitiuo tractantes in sexto libro docebimus. o, à cicere Cicero. u, ut tonio tonitru. al, ceruix ceruical, tribunus tribunal. il, uigilo uigil, pugillus pugil. ul, exulo exul, præsulo præsul, am, nequis nequam, um, oliua oliuetũ, rosa rosetum, tendo tentorium, sto stabulum, præsideo præsidium, en, solor solamen, ar, lacus lacunar, calx calcar, cædo Cæsar. er, eques equester, macies macer. or, senatus senator, amo amator. ur, satio uel saturo satur, murmuro murmur. as, primus primâs, optimus optimâs, ciuis ciuitas, probus probitas, arpinum arpinâs. es, correptam pes pedes, equus eques, tego teges. es, productam, ut pauper pauperies, acus acies, sepio sepes, struo strues, sterno strages. is, ædes ædilis, rex regalis, penetro penetrabilis, amo amabilis, Athenæ atheniensis, Sicilia siciliensis. os, lepus lepos, custodio custos. us, puram occido occiduus, & ab assideo uel ab asse, ut quibusdam placet, assiduus. us, diuersis consonantibus antepositis, saxum saxosus, spuma spumosus, uito uitabundus. Et à participijs uersus saltus quando quartæ sunt declinationis, & ab aduerbijs supra uel super superus, infra inferus, extra externus, hodie hodiernus. In. x, fur furax, capio capax, audeo audax, uerto uertex. in duas consonantes, ut picenũ picens, tyburtum tyburs. Ergo in. a, desinentia denominatiua. i, habent breuem ante. a, uel. l, uel. n, uel. r, ut sapientia, acrimonia, cautela, suadela, tonstrina, armatura. inueniuntur tamen in uerbalibus, etiam alias consonantes ante a, habentia, sed quas à uerbis accipiunt, ut scribo scriba, conuiuo conuiua, colligo collega. Secundæ igitur declinationis nomina in. us, desinentia. c, antecedente quotcunq; sint syllabarum, nisi sint regionum nomina quæ deriuantur ex his, alia uero quacunq; consonante ante us, posita, tantum disyllaba, & quæ in. is, desinentia tertiæ declinationis similem habent nominatiuo genitiuum, quæ secundæ quidẽ sunt genitiuo, quæ uero tertiæ datiuo assumunt, tia, ut amicus amici amicitia, inimicus inimici inimicitia, pudicus pudici pudicitia, lætus læti lætitia. durus duri duritia, mœstus mœsti mœstitia, stultus stulti stultitia segnis segni segnitia, tristis tristi tristitia. i, tam penultima q̃ antepenultima ubiq; correpta. Alia uero supradictis casibus assumunt, a. penultima. i, ubiq; in his quoq; correpta, ut controuersus controuersi cõtrouersia, ignauus ignaui ignauia, uiolentus uiolenti uiolentia, superbus superbi superbia, modestus modesti modestia. miser quoq; quãuis in. er, desinat, miseri miseria. facit astutus astuti astutia. Similiter regionum nomina pleraq; italus itali italia, gallus galli gallia, sicanus sicani sicania, colonus coloni colonia, hispanus hispani hispania, Dardanus dardani dardania, tuscus tusci tuscia, græcus græci græcia, teu-

crus uel

erus uel teucer teucri teucria. Similiter faciunt tertiæ declinationis nomina, siue participia quæ una syllaba uincunt genitiuo nominatiuum, assumunt enim datiuo, a, penultima, ĭ, ubiq; sicut supradictum est correpta. negligens negligenti negligentia, prudens prudenti prudentia, misericors misericordi misericordia, iners inerti inertia, inops inopi inopia, ius iuri iniuria, nomen nomini ignominia, Cæsar cæsari cæsaria. Inueniuntur tamen quædam, quæ in monia desinunt, à nominibus siue à uerbis deriuata, ut castus casti castimonia, parco parsi parsimonia, queror queri querimonia, acer acri acrimonia. Cicero in Verrem primo. Quare si Glabrionis patris uim, & acrimoniam ceperis. Consonante uero antecedente in. a, desinentia denominatiua seu uerbalia formas habent tres, la, na, ra. la, ē, longa antecedente, cautus cauti cautela, tutus tuti tutela, acutus acuti acutela, ~~acutus acuti acutela~~, custos custodi custodela, mandatum mandati mandatela, cliens clienti clientela. Et nota q omnia extremam uocalem genitiui si secundæ sint, sin tertiæ, datiui, in. ē. longam conuertentia assumunt, la. Quæ uero à uerbis fiunt secundæ coniugationis à secunda persona abijciunt. s, & assumunt la, ut candeo candes candela, suadeo suades suadela. Hora. in epistolarum primo. Ac bene nummatum decorat suadela uenusq;. In na, uero desinentia denominatiua siue uerbalia, de quibus iam diximus cum de possessiuis nus, uel na, uel num, desinentibus tractabamus, omnimodo longam habent penultimam, uel natura, uel positione, ut officium officina, medicus medicina, rex regis regina, leo leæna, doctrix doctrina, tonstrix tonstrina, coquus coquina uel culina, cantus cantilena, far farina, luceo lucerna, lux lucis lucina, lateo laterna. Nam mutina sagina uel saga, pagina non uidentur esse deriuata. sagina enim, et saga idem significant. Ra autem terminantia omnia participijs fœmininis, futuri temporis similem habent formam, unde penultima quoq; u, sine dubio producitur, ut scriptura, creatura, tritura, censura, tonsura, usura, litura, natura, cultura, armatura. & sciendum q omnes supradictæ formæ, idest in. a, desinentes proprie sunt fœminini generis. Inueniuntur tamen pauca uerbalia (ut supra dictum est) masculina uel communia, consonantes uerborum seruātia, ut scribo hic scriba, lego hic collega, fugio hic & hæc perfuga, assequor assecla, aduenio aduena, conuenio conuena, conuiuo conuiua. In. e, desinentia deriuatiua neutra sunt, ut sedile, monile, cubile, utile. & quia pleraq; à cōmunibus in, is, terminantibus nascuntur melius cum illis tractabuntur. In. i, duo sunt de nominatiua, ut plerisq; uidetur indeclinabilia, à fruge frugi, à nihilo nihili. quidam enim figurate frugi datiuum & nihili genitiuum,

in monia etiā quedam deriuāt

ut antedictum eſt, cum omnibus alijs coniungi caſibus non irrationabiliter dicunt, ſicut mancipi, & neumancipi, & cordi, & huiuſmodi, & illiuſmodi, & ſimilia. In. o, maſculina quidem, & communia pauca inueniuntur deriuatiua, ut à cicere Cicero, ab eo quod eſt catus Cato, & à Capite capito, & à labe Labeo, à latendo latro, à leniendo leno, à comedendo comedo, à palpando palpo, ab epulando epulo. Cicero de oratore. tres uiros epulones. Fœminina uero plurima deriuatiua inueniuntur, modo in. io, modo in. go, modo in, do, deſinentia, & penè omnia rerum ſunt incorporalium. In. io, igitur terminantia plerunq; à participijs fiunt, præteriti temporis, quorum genitiuus aſſumpta, o, & correpta, i, facit huiuſmodi nomina, oratus orati oratio, accuſatus accuſati accuſatio. ſtatus ſtati ſtatio, datus dati datio, nexus nexi nexio, abolitus aboliti abolitio, auctus aucti auctio, lectus lecti lectio, perfectus perfecti perfectio, munitus muniti munitio, hauſtus hauſti hauſtio. Internectus autem internecti internecio facit euphoniæ cauſa abiecta, t. In, go. uero deſinentia, ſiue ſint deriuatiua, ſiue primitiua uel compoſita, penultimas producunt, uel natura, uel poſitione, ut margo, compago, Cartago, ſartago, caligo, uligo, rubigo, ferrugo, erugo, uirgo, uirago, fuligo. excipitur unum ligo, cuius penultima corripitur, nec mirum cum ſit maſculinum, & ſolum diſyllabum uocalem, i, ante, go, habens. In, do, deſinẽtia deriuatiua tam à nominibus quã à uerbis uel à participijs ueniũt, hæc quoq; mõ, ē. longam, uel, ī, modo, tu, habent ante, do, ut acris acredo, dulcis dulcedo, intercapio intercapedo, torpeo torpedo, libet libido, cupio cupido, formido formidas, formido formidinis, quod ideo facit ſimile nomen uerbale primitiuo uerbo, quia ipſa poſitio uerbi habuit talem formam. in tudo fortitudo, magnitudo, habitudo. Et ſciendum quod, ē, productam ante, do, habentia ſi à nominibus deriuantur, extremæ ſyllabæ terminationes in, e, conuertunt, & accipiunt, do, ut dulcis dulcedo, acris acredo. ſin à uerbis ſecundarum terminationes perſonarum in, ē, productam ſimiliter cõuertunt, & accepta do, faciunt ſupradictæ formæ deriuatiuum, ut intercapio intercapis intercapedo, torpeo torpes torpedo. Similiter, i, ante, do, habentia extremas ſyllabas ſecundæ uel tertiæ perſonæ in ī, longam conuertunt, & accipiunt, do, ut cupio cupis cupido, libet libido. excipitur formido propter ſupradictam cauſam. In tudo uero deſinentia ſi à nominibus ueniunt ſecundæ declinationis, non à participijs uel participialibus, genitiuo, ſin tertiæ, datiuo, aſſumunt tudo, ĭ, antepenultima correpta, ut amplus ampli amplitudo, magnus magni magnitudo, firmus firmi firmitudo, longus longi longitudo, celſus celſi celſitudo, multus multi multitudo, ſolus ſoli ſolitudo, ſimilis ſi-

mili similitudo, suauis suaui suauitudo, fortis forti fortitudo. sin à participijs uel participialibus in, tus, desinentibus deriuantur abiecta. s, assumunt, do, ut habitus habitudo. à testa quoq; siue testu testudo quod est corporale. necnon omnia in, do, desinentia q̃uis non sint deriuatiua penultimam. u, habentia producunt eam, uel natura, uel positione, ut hirundo, harundo, hirudo. In. u, deriuatiua pauca inuenies, à specus specu, pecus pecu, testa testu, tonitrus tonitru, cornus cornu. nec interest aliquid inter primitiuorum, & deriuatiuorum significationem. ideóq; dubium, an sint deriuatiua dicenda. In, al, desinentia denominatiua, si primitiua eorum penultimam natura uel positione habuerint productam, ea quoq; longam habent penultimam, ut ceruix ceruicis ceruical, tribunus tribunal, uectus uectigal, lupercus lupercal. sin illa breuem, ea quoq; correptam, ut torus toral, animus uel anima animal. In, il, uel in, ul, desinentia, siue à nominibus, siue à uerbis deriuata sint, fiunt abiectione extremarum uocalium, siue syllabarum primitiui, ut pugillus pugil, uigilo uigil, consulo consul, exulo exul, præsulo præsul. in, am, unum inuenitur trium generum commune, quod deriuatur à nequeo nequis nequam. in, um, desinentia deriuatiua, siue etiam composita, diuersas habent formas. Quædam enim uocalem habent, ē, longam, ante tum, quædam, i, correptam ante, um, ē, ut oliuetum, uinetum, coryletum, rosetum, dumetum, quercetum, esculetum, myrtetum. Quamuis fœminino genere Plautus in Vidularia hoc protulit. Nescio quis seruus è myrteta prosiluit, Quæ sunt comprehensiua uel continentia. i. περιεκτικά. I, ut augurium, solarium, pomarium, solatium, suauium, basium, odium, remedium, concubium, palladium, officium, connubium, conuiuium, exilium, consilium, indicium, meritorium, municipium, præsidium, domicilium. consonantes quoq; ante, um, habentia deriuatiua diuersas habent formas. Alia enim in bulum desinunt, quæ forma assimilis est (diminutiuis) & ueniunt à nominibus uel à uerbis, ut cuna cunabulum, uesta uel uestis uestibulum, tus turis turibulum, uoco uocas uocabulum, concilio concilias conciliabulum, sto stas stabulum, pasco pabulum, prosto prostibulum, patior uel pateo patibulum. Et animaduertendum q penultima in omnibus corripitur, antepenultima uero si, i, habeat corripitur, ut uestibulum, turibulum, prostibulum, patibulũ, si uero, a, producitur, ut cunabulum, uocabulum, pabulum. excipitur stabulum quod corripit. a. nec mirum cum uerbum quoque stabulo as, eandem corripuit syllabam, & stabilis, & status, & quæcunq; à uerbo sto stas nomina deriuata fuerint. Excipitur stamen & statura, quod tam nomen quàm participium est. Lu=

" cænus in vi. Laxant rumpentes stamina parcæ. Idem in vii. Vnaq;
" percussit pontum symplegas inanem, Et statura redit. staturus
quoq; & staturum producuntur quamuis status stata statum corri-
" piantur. Idē in. x. zephyros quoq; uana uetustas His ascripsit aquis,
" quorum stata tempora flatus. Inueniuntur etiam quædam in culum desinentia, quæ à secunda deriuantur persona uerborum, ut deuertis deuerticulum, uerris uerriculum, perior periris, unde peritus, periculum, oras oraculum, propugnas propugnaculum, obstas obstaculum, miraris miraculū, perpendis perpendiculum. à simplici quoq; quod in usu non est, specio species, speculum pro speciculum, per syncopam, cī, euphoniæ causa, similiter à fero fers ferculum. Alia uero in mentum desinunt, quæ plerunq; à uerbis ueniunt, ut uestio uestis uestimentum, hortor hortaris hortamentum, orno ornas ornamentum, sacro sacras sacramentum, fundo fundas fundamentum, moneo mones monimentum, alo alis alimentum, incresco increscis incrementum. Et sciendum ꝙ antepenultimam productam habent uel correptam, pro ut sint penultimæ syllabæ præteriti temporis eorum uerborum ex quibus deriuantur, ut ornaui uel ornatus ornamentum, monui uel monitus monimentum, alui uel alitus alimentum, increui uel incretus incrementum, muniui uel munitus munimentum, fulciui fulcimentum. In monium etiam inueniuntur deriuatiua. i, correpta antecedente, ut patri patrimonium, matri matrimonium, testi testimoniū. sunt alia in, um, participiis similia, ut factum, dictum, tectum, uisum. alia quæ a uerbis deriuantur. o, in. um, conuertentia, ut regno regnum, stagno stagnum, uelo uelū, uado uadum. In, en, desinentia deriuatiua, m, antecedente penè omnia uerbalia sunt & neutra, & si sint à prima coniugatione, a, longam habent penultimam, ut solor solaris solamen, foro foras foramen, curuo curuas curuamen, oblecto oblectas oblectamen, purgo purgas purgamen, irrito irritas irritamen, ligo ligas ligamen. sin à secunda uel tertia. i, habent correptam, ut moneo mones monimen, rego regis regimen, tego tegis tegimen, & per concisionem tegmen, à specio specis uel specie specimen. uel. u, productam si in, uo, desinat uerbum acuo acumen, fluo flumen, nuo numen. est enim dei nutus. Vnde Virgilius in primo Aeneidos.

" = meo sine numine uenti. i. sine meo nutu. luo lumen quo omnia abluuntur. i. purgantur à tenebris. A uerbis quoq; quartæ coniugationis uenientia. ī, productam habent, ut munio munimen, lenio lenimen, molior molimen. Pauca inueniuntur in en, deriuatiua generis masculini, ut à pecto pecten, à filo filamē, quod per syncopam flamen dicimus. & à cano tamen composita masculina sunt, quæ in cen, desinentia, ĭ,

correptam habent penultimam, tubicen liricen, cornicen fidicen. Excipitur unum tibicen, quod ideo solum, i, productam habuit penultimam, quod synæresis facta est duarum, ij, breuium in unam lõgam. debuit enim geminari, quia solet plerunq; in compositione, a, in. i, cõuerti, ut cado incido, facio inficio, iacio inijcio, reijcio, amicus inimicus, tuba tubicen. Sic ergo tibia tibijcen faciebat, ex quo factum est tibicen. Nec solum, i, sed etiam aliæ uocales in multis dictionibus, sic solent ex duabus syllabis, in unam longam transire, ut bijugæ bigæ, quadrijugæ quadrigæ, biuini bini. & econtrario una longa in duas breues solet sæpe temporibus diuidi, admittier pro admitti, fieri pro firi uel fire, quod magis analogum est. Vnde Virg. in. iiij. Geor. At suffire thymo, ceras'q; recidere inanes, Quis dubitet. In. ar, desinentia deriuatiua, si consonantem habeant ante ar, penultima syllaba producitur, sin uocalem corripitur, ut cæsus Cæsar, lacus lacunar, lupa lupanar, laqueus autem laquear. In er, deriuatiua à nominibus pleraq;, st, habent ante er, ut eques equester, pedes pedester, sylua syluester, campus campester, apium apiaster, olea oleaster. Et sciendum q, a, habent ante ster, cum in nomine primæ positionis nulla fit consonans inter uocales penultimæ & ultimæ syllabæ, ut apium apiaster, olea oleaster. diminutiua quoq; huiscemodi formæ, de quibus iam diximus, a, habent ante ster, ut parasitaster, surdaster, antoniaster, catulaster. Alia uero omnia. e, habent ante ster, excepto paluster, & hæc quidem denominatiua sunt. Sunt autem uerbalia quæ uerborum consonantes seruant ante er, rubeo ruber. Hora. in primo sermonum. Obscœno'q; ruber porrectus ab inguine palus. Piget piger, macero macer. In or, & in ur, à uerbis inuenio fieri abiectione, o, ut coloro color, laboro labor, honoro honor, decoro decor, adoro ador, murmuro murmur, auguro augur, saturo satur, hoc tamen facit & fæmininum satura, & neutrum saturum. Alia uero in or, desinentia assumunt uerbo. r, amo amor, furo unde furens furor. Alia à nominibus uel participijs in us, desinentibus fiunt mutatione us, in or, senatus senator, dictatus dictator, quæstus quæstor, tonsus tonsor. In as, pleraq; denominatiua sunt quorum primitiua si sint secundæ declinationis genitiuo, sin tertiæ, datiuo assumunt tas, i, penultima ubique correpta. probus probi probitas, nouus noui nouitas, bonus boni bonitas, mendicus mẽdici mendicitas, asper asperi asperitas, prosper uel prosperus prosperitas, integer integri integritas, sincerus sinceri sinceritas, sedulus seduli sedulitas, timidus timidi timiditas. Et notandum q quæ in genitiuo duplicant, i, extremam earum mutant in. e, euphoniæ causa, ut Pius pij pietas, medius medij medietas, anxius anxij an-

xietas, socius socij societas. liber quoq; excipitur, ꝙ nominatiuo assumpsit tas, non genitiuo, ut liber libertas. Tertiæ uero declinationis nomina datiuo assumunt tas, capax capaci capacitas, tenax tenaci tenacitas, rapax rapaci rapacitas, procax procaci procacitas, felix felici felicitas, affinis affini affinitas, infidelis infideli infidelitas, celer celeri celeritas, auctor auctori auctoritas. Excipiuntur pauca quæ. b, uel, p, sine s, habent ante er. hæc enim nominatiuo assumunt tas, ut puber pubertas, uber ubertas, pauper paupertas. Sed hoc possumus etiam in secundæ declinationis nominibus obseruare, ut supradictum est. Vnde liber libertas. asper autem & prosper quia. s, habent ante. p, asperitas & prosperitas faciũt. saluber & salubris facit nominatiuũ ideoq; salubritas, & celeber uel celebris celebritas. uetus quoq; quod unum trium generum in us desinens inuenitur, nominatiuo assumit tas, uetustas. Excipiuntur etiam hæc quæ in or desinentia, or, mutauerunt in es, & assumpserunt tas, ut maior maiestas, honor honestas. Sunt alia in as, denominatiua, quæ plerunq; similia sunt accusatiuo pluralí primitiuorum suorum, & sunt cõmunia, ut primâs, optimâs, capenâs, Crotoniâs, Arpinâs, Pontiâs, Lariâs, quæ ideo in fine habet circunflexũ accentum, quia per syncopam proferuntur. Perfecta enim eorum inueniuntur apud antiquissimos in tis, desinentia, hic & hæc primatis, optimatis, arpinatis. unde neutra quoq; eorum in. e, desinunt, primate, optimate, arpinate. & ablatiui in, i, more eorum, quæ in is, desinentia, cum sint cõmunis generis, & faciant in, e, neutrum, in, i, terminant ablatiuum, à primati, optimati, arpinati. & testis est Caper, qui diuersorum de huiuscemodi nominibus ponit usus auctorum, confirmans tam in is, q̃ in as, huiuscemodi nomina solere proferri. Cato Censorius in primo originum. Sed lucus capenatis. Idẽ in. ij. Si quis mortuus est arpinatis eius hæredem sacra non sequuntur. Ibidem Lucum dianium in nemore aricino Aegerius, Lebius, Tusculanus, dedicauit dictator Latinus. hi populi communiter Tusculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurens, Coranus, Tyburtis, Pometinus, ardeatis, rutulus. Ardeatis dixit pro ea quod nunc dicimus ardeâs. Titinnius in Psaltria. Feretinatis populus græca studet, pro ferentinâs. Non est igitur dubium ꝙ (cum in omnibus quæ penultimam habent circunflexam, si patiantur syncopam eundem seruamus accentum in ultima, ut fumâuit fumât, cupîuit cupît, audîuit audît, prodûce prodûc, illicce illîc, isticce istîc. Idq; omnibus placet artium scriptoribus qui de accentu scripserunt) debeant hæc quoq; idem seruare, cum, tĩ, subtracta, penultima uocalis, quæ circunflectebatur in dictione perfecta, idest, a, inueniatur ultima in concisione habens eundem accen-

tum. Inueniuntur tamen etiam propria differentiæ causa in fine cir cunflexa, ut Lenâs lenatis, Menâs menatis, ne accusatiui plurales menæ, quod est genus piscis, & lenæ quod fœmininum est lenonis, esse putentur. In es correpta pauca inueniuntur denominatiua, equus eques, pes pedes, & uerbalia tego teges, mergo merges. In es producta uerbalia repperi à præsenti, uel à præterito tempore. à præsenti sepio sepes, luo lues, struo strues, macero macies, luxurio luxuries, illuo illuuies, à præterito rupi rupes. In is denominatiua siue uerbalia multas & diuersas habent formas. Alia enim in alis, alia in elis, alia in ilis, alia in ulis finiũtur, ut curialis, fidelis, uirilis, docilis, curulis. alia uero in ris à longa antecedente, ut ab Apolline apollinaris, à schola scholaris. alia in ensis, Atheniensis, Catinensis. Alia duas habent consonantes ante is, ut agrestis, cœlestis, muliebris, samnis, insignis. Ergo in alis desinentia, uel in ale, si sint à nominibus primæ declinationis assumunt nominatiuo primitiuorum lis, uel le, & producunt, ā, penultimam, ut curia curialis, memoria memorialis, pluuia pluuialis, mensa mensale, uia uialis. Sin secundæ extremam in genitiui, sin tertiæ is mutant in. ā, longam, & assumunt lis, Mercurius mercurij mercurialis, fluuius fluuij fluuialis, neutrũ neutri neutralis, liber liberi liberalis, theatrum theatri theatralis, iudicium iudicij iudicialis, martius martij martialis, fatum fati fatalis, genitus geniti genitalis, caput capitis capitalis, uirgo uirginis uirginalis, cardo cardinis cardinalis, hospes hospitis hospitalis, nauis nauis naualis, dos dotis dotalis, flos floris floralis, corpus corporis corporalis, celebs, celibis celibalis, mors mortis mortalis, iuuenis iuuenis iuuenalis. iuenitur tñ et iuuenilis. princeps principis principalis, municeps municipis municipalis, Crinis crinis crinalis, Vox uocis uocalis. sin à quartæ declinationis nominibus deriuantur abiecta. s, sin à quintæ e abiecta nominatiuo assumunt alis, manus manualis, census censualis, species specialis. Verbalia quoq; à prima coniugatione inueniuntur in alis, penetro penetralis, in elis pauca inueniuntur denominatiua, ut fidus fidi fidelis, crudus crudi crudelis, patruus patrui patruelis, frater fratris fratruelis. Et nota q̃ omnia extremam, i, genitiui in. e, productã mutantia assumpserunt lis, frater uero fratris, is in, u, cõuersa assumpsit elis. I, longam habent omnia in ilis, quæ à nominibus deriuantur, necnon in ile neutra, siue ex eis quæ desinũt in illis fiant, siue nõ habeãt ante se aliud genus, sed à quacũq; orationis pte nascãtur, ut ædes ædilis, senex senilis, anus anilis, puer puerilis, uir uirilis, scurra scurilis, ciuis ciuilis, seruus seruilis, qntus qntilis, sextus sextilis, gẽs gẽtilis, hostis hostilis, subtel subtilis. Excipitur par pis pilis, exi

lis etiam à græco ἐξίτηλος factum, denominatiuorum seruauit regulam. similiter neutra producunt penultimam, ouile, monile, sedile. Nam in ilis desinentia uerbalia siue participialia corripiunt eandē, ĭ, penultimam, ut fero fertilis, utor utilis, futio, ex quo effutio compositum, futilis, uolo uolatilis, textus textilis, altus uel alitus altilis fictus fictilis. A` pare atiam deriuatiuum quod à uerbo paro nascitur, unde cōparo comparas (proprie enim pares sunt qui inter se possunt comparari) uerbalium regulam seruauit parilis. Ouidius in octauo Metamorph.

» Arte suum parili reuiuiscere posse parentem.

Cætera quoq; omnia. ĭ, penultimam corripiūt, & si sint à uerbis primæ coniugationis. ā, longam habent ante penultimam, ut amo amas amabilis, penetro penetras penetrabilis, paro paras parabilis, tracto tractas tractabilis, laudo laudas laudabilis, æquo æquas æquabilis, prædico prædicas prædicabilis, lachrymo lachrymas lachrymabilis, quasso quassas quassabilis, miror miraris mirabilis. excipitur stabilis, quod solum antepenultimam. a, corripuit. Lucanus in. y.

» Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta, Despiceret.

Quæ uero à uerbis secundæ, uel tertiæ, uel quarte coniugationis nascuntur. si habent antepenultimam. i, eam quoq; corripiunt, ut doceo docibilis, credo credis credibilis, utor utilis utibilis, sentio sensi sensibilis, audio audis audibilis. Sciendum tamen ꝙ plurima nascuntur ex his coniugationibus quæ antepenultimam. i, non habent ut docilis, habilis, flebilis, nubilis, uolubilis, utilis, et quædam ex præsenti, quædā ex præterito, quædam ex futuro deriuantur. ex præsenti doceo docibilis, habeo habilis, uoluo uolubilis, utor utilis & utibilis, ex præterito plausi plausibilis, sēsi sensibilis uel sensilis. Lucretius in secundo.

» Ex insensibili ne credas sensile nasci. ex futuro flebo flebilis. unde. ē, ante. b, productam habuit. In, aris, desinentia deriuantur à nominibus siue uerbis, quorum extrema syllaba ab. l, incipit, uel alia cōsonante, uel à uocali aliqua pura, & fiunt à genitiuo nominum, siue à positiōe uerborū sic. quæcunq; littera siue litteræ sequantur. l, uel aliam consonantem, ex qua postrema incipiat syllaba genitiui, trāseunt in. ā, longā, & assumunt ris, uel si à uocali incipit ipsa extrema mutatur in. ā, longam, & assumūt ris, ut populus populi popularis, singulus singuli singularis, Apollo apollinis apollinaris, consul cōsulis cōsularis, miles militis militaris, schola scholæ scolaris, latium latij latiaris, familia familiæ familiaris, peculiū peculij peculiaris, molo molis, uel mola molæ molaris. Sic etiam neutra in, are, finita uelū ueli uelare. Iuuenal.

» Et pægma & pueros, inde ad uelaria raptos. In ensis desinētia, si sint à nominibus primæ uel secundæ declinationis

mutant extremã partẽ nominatiui singularis uel pluralis in.en, & assumunt sis, ut cirtha cirthensis, oliua oliuensis, Sardinia sardiniensis, Hispania hispaniẽsis, Catina catinensis, enna ennẽsis, Minturnæ minturnensis, castrũ castrensis, forum forẽsis, Iliũ iliensis, locri locrẽsis, Cremona cremonẽsis, Vtica uticensis, Hostia hostiẽsis. Athenæ atheniẽsis, euphoniæ cã.i, habuit antepenultimam, ut Alice aliciensis. sin uero tertiæ sint declinationis abijciũt.s, genitiui, et assumunt ensis, ut pistor pistoris pistoriensis, Carthago carthaginis carthaginiẽsis. Quæ uero duas consonãtes habẽt ante.is, uel à nominatiuo fiunt primitiuorũ, uel à genitiuo. & à nominatiuo quidẽ deriuata abijciunt extremam litterã, & assumunt bris, salus salubris, mulier muliebris. A genitiuo uero mutata extrema eius pte in.e, & assumpta stis uel stris faciũt denominatiua, ut ager agri agrestis, cœlũ cœli cœlestis, terra terrestris. In.tis, quoq; inueniũtur denoĩatiua, sed antiq; prolata, penultimã natura uel positiõe longã habẽtia, ut samnitis pro samnis, sic laurentis quoq; pro laurens, tiburtis pro tiburs teste Capro. Sic quiritis, pro quiris, & ceritis uel ceretis pro ceres. Qui tñ nominatiui nõ sunt in usu. Vnde Virgilius in.x. Qui cerete domo, qui sunt minionis in aruis. Inuenitur tamen & correptam.ĭ, habens penultimam apud eundem. Est ingens gelidũ lucus propè ceritis amnen. Et Hora. similiter in primo epistolarũ. Quid deceat, quid nõ obliti cerite cera, Digni, remigiũ uitiosum ithacensis Vlyssis, nisi forte pro Cerete, quod est nomen oppidi.e, penultima in.i, conuersa protulerũt. Liuius ab urbe condita.xli.lib. Lanuuini, ceritesq; anguẽ iubatũ apparuisse nũciarunt. In.os, tam denominatiua q̃ uerbalia pauca inueniuntur, lepus lepos, competo compes, et mutatione.e, in.o, compos, custodio custos, do dos dotis. In.us, terminantiũ diuersæ sunt formæ, tam denominatiuorũ quàm uerbaliũ, ex quibus iam multa diximus cũ de possessiuis tractabamus, idest de his quas à græcis accepimus formis possessiuorũ, & de latinis in rius, uel in nus desinentibus. Nũc ergo dicamus de reliquis in.us, terminantibus, quæ diuersas, sicut dictũ est, habent formas. Alia enim in ius exeunt, ut nũcius patricius. alia in uus diuisas, arduus, uacuus. alia in bus, ut orbus, probus, sup'us. alia in cus, arcus, lucus, parcus. alia ĩ quus, ut æquus, obliquus. alia in dus, prouidus, inuidus, liuidus, uiuidus, predabũdus, furibũdus, loquẽdus, sequẽdus. alia in lus, patulus, anniculus, bibulus, credulus. alia in rus, sonorus, honorus alia in sus, cursus, usus, spumosus, saxosus. alia in tus, togatus, palliatus, motus. alia in stus, uenustus, angustus, mœstus, quæstus. In ius desinentia siue à nominibus, siue à uerbis deriuata, seruãt ante ius primitiuorũ suorũ consonantes, ex quibus incipiũt ultimæ,

& penultimæ syllabæ deriuatiuorum, sed tum penultimæ, cum & ipsa penultima in uocalē desinit, & ultima à uocali incipit, ut seruus serui seruius, seruilis seruilius, agellus agelli, agellius, sylua, syluius, uirgula Virgilius, Mars martis martius, nuncio nuncius, saucio saucius, scio scius, sic Apuleius in primo Hermagoræ, & Pacuuius in Teucro. Postq̄ defessus perrogitando aduenas de natis, neq; quēquam inuenit scium. unde nescio quoq; nescius. exceptis in cius desinentibus, illa enim assumunt, si sint nomina ex quibus deriuantur uel participia secundæ declinationis, genitiuo, sin tertiæ datiuo cius. i, tam penultima q̄ antepenultima correpta, ut aduectus aduecti aduecticius, commendatus cōmendati commandaticius, faber fabri Fabricius, pigneratus pignerati pigneraticius, tribunius tribuni tribuncius, pater patri patricius, ædilis ædili ædilicius, gentilis gentili gentilicius. Inueniuntur tamen quædā à primæ quoq; declinationis nominibus eiusdem formæ quæ. a, habent ante cius, galina galinacius, sicut membrana membranacius, carthina carthinacius. In uus diuisas tam à nominibus q̄ à uerbis deriuata secundum in ius terminatorū regulā mutatione extremarū litterarum uel litteræ in uus solent fieri, ut pater patri patruus, annus anni annuus, pspicio pspicuus, ambigo ambiguus, pigeo piguus, ardeo arduus, uacuo uacuus, rigo riguus. notandū inter hæc menstruus, qd̄ euphoniæ cā assumpsit. t, et. r. In quus quoq; desinentia similiter fiūt æquo æquus, obliquo obliquus. sed magis ab his nominibus uerba q̄ à uerbis nomina sunt deriuata. longus lōginquus, ideo assūmpsit. n, ante quus, quia aliter euphoniæ satisfacere non poterat. In bus uel in cus desinētia à uerbis. b, uel. c, anī postremā uocalē, uel uocales habentibus deriuantur mutatione. o, & si ante eā sit alia uocalis eius quoq; mutatione in us, ut probo probus, turbo turbus, orbo orbus, superbio superbus, parco parcus, luceo lucus, arceo arcus. inueniuntur pauca à nominibus uel à uerbis, in ulcus, sus subulcus, bos bubulcus, peto petulcus. In dus, tres sunt formæ, una quæ seruat consonātem ex qua ultima uel penultima primitiui incipit syllaba, sed tū penultima, si nō intercedat consonans inter ultimæ & penultimæ syllabæ uocales, et reliquā eiusdē syllabæ uel syllabarum partem, mutat in. i, correptam, & assumit dus, ut herba herbidus, turba turbidus, uua uuidus, rabies rabidus, tumeo tumidus, timeo timidus, areo aridus, squaleo squalidus, ferueo feruidus, inuideo inuidus, frigeo frigidus, ualeo ualidus. Excipitur alternitatis causa, quam græci ἐπαλληλότητα uocant, unum pando pandus, ne si pandidus dicamus, male sonet alterna. d, in utraq; continua syllaba. quod in multis solent tam græci q̄ nos euitare. nō dicūt illi χαρίβδιδος q̄uis exigat regula,

sed χαρίβδεος. & romani quoque illos secuti nō dicunt huius charybdi dis, sed huius charybdis. eiusdē uitij causa, nō dicimus ab eo quod est, mane manumine sed matutine, uitis uinetum, non uitetum, quod tn etiam uidetur à uinea deriuatum. præterea pro medidies meridies, à media die. Sed tamen non in omnibus hoc ualet, nam candeo candidus facit, sordeo sordidus, madeo madidus. nisi quod hæc secundæ coniugationis in deo, illud unum, idest pando, tertiæ, in do desinens, habuit huiuscemodi formæ nomen. Et hæc quidem in dus supradictæ formæ nomina demonstrantur habere ea in se, ex quibus deriuantur, ut herbidus qui habet herbam, turbidus qui habet turbam, tumidus qui habet tumorem, rabidus qui habet rabiem, inuidus qui habet inuidiam. In bundus uero desinentia similitudinem habere significant, ut uitabundus similis uitanti, prædabundus similis prædanti, moribundus similis morienti, errabundus similis erranti furibūdus similis fureti. & sunt oia penè hmōi formæ noia uerbalia, et si à uerbis primæ coniugationis deriuantur. ā, hn̄t longā antepenultimā, ut cauſor cauſaris cauſabūdus, uito uitas uitabūdus. sin ab alijs. ĭ, correptā, ut ludus ludibūdus, furis furibundus, moreris moribūdus. excipitur alternitatis causa rubicundus quod in penultima syllaba pro b, c, habet, ne sit absonū si rubibundus dicamus. Tertia forma est in dus terminantiū participialis, idest quæ terminationē hn̄t participiorū futuri temporis passiuorum, & significat dignū esse aliquem, eo quod demōstratur, ut laudādus laude dignus, amādus dignus amari, curādus dignus curari, ordinādus dignus ordinari, ornādus dignus ornari, legēdus dignus legi, loquēdus dignus de quo loquātur homines. In lus, desinentiū formæ similes sunt diminutiuis, pēdulus, credulus. & ueniūt tā à nominibus q̄ à uerbis. ut annus anniculus, pateo patulus, credo credulus, pēdo pēdulus, bibo bibulus. extremas partes syllabarū finaliū, siue extremas syllabas, si sint puræ in ulus uertūt, excepto anniculus differētiæ causa, nā annulus diminutiuū est. & nouacula quod à nouo nouas deriuatur. In rus denominatiua, siue uerbalia pauca inueniūtur, quæ penultimā producūt, honor honorus, odor odorus, decor decorus, cano canorus, sono sonorus. quorum regula in promptu est. nam nomina. us, uerba rus assumunt. In sus duplicem habent formam. uel enim participialia sunt, idest participijs præteriti tpis similia, & res incorporales significant, & sunt quartæ declinationis, usus, cursus, lusus, uersus, quod ab incorporali. re, ad corporalem quoque adductum est, quæ est in litteris. aut mobilia sunt & secundæ, ut lassus, fessus, cassus. uel. o, productam habent ante sus, & significant plenum esse aliquem eius quod significatur,

ut ſaxoſus, plenus ſaxis, ſpumoſus plenus ſpumis, uentoſus plenus uen-
tis, harenoſus plenus harena. Fiunt autem à primitiuis ſuis hoc modo.
mutant extremam ſyllabæ partem uel syllabam, ſi pura eſt, in quã
terminatur genitiuus, in, o, productam, & aſſumunt ſus, ſaxi ſaxoſus,
curiæ curioſus, herbæ herboſus, ſcælus ſceleris ſceleroſus, numeri nume-
roſus, oneris oneroſus, ponderis ponderoſus, perfidiæ perfidioſus. no-
tandum ꝙ à metu meticuloſus fit. Plautus in Moſtellaria. Neſcis
quàm meticuloſa res ſit ire ad iudicium. In tus ſi ſint participia
lia, aut denominatiua, uel incorporalia, & fixa ſunt, & quartæ de-
clinationis, ut motus, tumultus, ſonitus, habitus, cultus, conſulatus, tri-
bunatus, aut mobilia & declinationis ſecundæ, & non ſunt uerba-
lia, ut togatus, palliatus, tunicatus, loricatus, gratus, lætus, mutus. Et
ſciendum ꝙ ſi à primæ declinationis nominibus deriuantur, ā, ha-
bent penultimam productam, ut barbatus, ſtellatus, trabeatus, pur-
puratus. Sin à ſecundæ uel tertiæ, in quibuſdã, ā, in alijs, ī, productã,
ut palliũ pallij palliatus, annulus annulatus. Plautus in Penulo.
Quia incedunt cum annulatis auribus. Excipitur manuleatus quod
quamuis, ā, penultimam habet productam, tamen à quarta declina-
tione deriuatur, manus manuleatus. Plautus in Pſeudolo. Manulea-
tam tunicam habere hominem addecet. i. manicatam. grates uel gra-
tiæ gratus, auitus, maritus, ceritus, ab auo, mare, Cerere. Excipiuntur
uetuſtus, & libertus. In ꝗbus nominatiui primitiuorũ aſſumpſerunt
tus. A` quartæ quoq; declinationis nominibus deriuata, u, productã
habent ante tus, ut cornutus, uerutus, aſtutus, uerſutus. In ctus, ptus,
xus participialia ſiue uerbalia inueniuntur, amictus, ſanctus, ac-
ceptus, ſumptus, aptus, captus raptus, flexus, laxus, fluxus, luxus, ne-
xus. hæc enim omnia cũ non ſignificant tempus nomina ſunt. In ſtus
à nominibus, uel à uerbis naſcuntur, extremã partem conuertẽtibus
in ſtus e, uel. u, antecedentibus, ut honor honeſtus, mœror mæſtus, mo-
dus modeſtus, ſcælus ſceleſtus, robor robuſtus, angò anguſtus, augur au-
guſtus. præterea Venus uenuſtus. ius iuſtus, honus honuſtus. quæ quõ
uetus uetuſtus aſſumpta, tus faciũt deriuatiuũ, et oĩa una uincũt sylla
ba primitiua, abſq; mœſtus. In ax, plerũq; uerbalia inueniũtur ab oĩ
cõiugatione, uoro uoras uorax, audeo audes audax, teneo tenes tenax,
emo emis emax, fallo fallis fallax, capio capis capax, pellicio pellicis
pellax, ſagio ſagis ſagax. In ex, correpta ſimiliter à uerbis lateo lates
latex, uerto uertis uertex, uomo uomis uomex. In ex, productam ſimi
liter rego regis rex, lego legis lex. In ix, fœminina inueniuntur à
maſculinis uerbalibus ſiue denominatiuis in tor deſinentibus defigu
rata, quæ mutant or, in rix, ut uictor uictrix, ſanator ſanatrix, cultor

cultrix, nutritor quoq; nutritrix debuit facere, quod euphoniæ causa, siue alternitatis, mediam syllabam concidit, nutrix enim dicimus. In ox, uerbalia uel denominatiua uoco uox, uelum uelox. In. ux, luceo lux, duco dux. In. nx, & . rx, coniungo coniunx, arceo arx. In duas consonantes inueniuntur participialia, sapiens amans, cum sunt sine tempore. Inueniuntur & denominatiua, principium princeps, municipium municeps.

LIBER QVINTVS.

DE GENERIBVS.

q VONIAM de speciebus, siue formis nominum, quantum potuimus supra tractauimus, nunc de generibus quærere conemur. Genera igitur nominum principalia sunt duo, quæ sola nouit ratio naturæ, masculinum & fœmininum. genera enim dicuntur à generando proprie quæ generare possunt, quæ sunt masculinum & fœmininum. nã commune et neutrum uocis magis qualitate, q̃ natura dignoscuntur, quæ sibi sunt contraria. nam commune modo masculini, modo fœminini significationem possidet, neutrũ uero quantum ad ipsius uocis qualitatem nec masculinum, nec fœmininum est. unde commune, articulum, siue articulare pronomen tam masculini quàm fœminini genus assumit, ut hic & hæc sacerdos. neutrum uero separatum ab utroq; genere articulum asciscit, ut hoc regnum. Epicœna, idest promiscua, uel masculina sunt, uel fœminina tantum, quæ una uoce, & uno articulo utriusq; naturæ animalia solent significare. Dubia autem sunt genera quæ nulla ratione cogente, auctoritas ueterum diuerso genere protulit, ut hic finis, uel hæc finis, cortex, silex, margo. Similiter grus, bubo, dama, panthera, quæ in utroq; genere sunt promiscue prolata. Ouidius.

» Fœdaq; fit uolucris uenturi nuncia luctus,

» Ignauus bubo durum mortalibus omen. Virgilius.

» Solaq; culminibus ferali carmine bubo. Sunt alia communia non solum masculini & fœminini, sed etiam neutri, & sunt adiectiua, ut hic & hæc & hoc felix, sapiens. Sunt quædam tam natura q̃ uoce mobilia, ut natus nata, filius filia. Sunt alia natura & significatione mobilia, non etiam uoce, pater, mater. frater, soror. patruus, amita. auunculus, matertera. Sunt alia uoce, non etiam naturæ significatione

mobilia, ut lucifer lucifera, frugifer frugifera. Siue enim de Sole, siue de Luna, siue de agro, siue de terra loquar, nulla est discretio generis naturalis in rebus ipsis, sed in uoce sola. Sunt alia quasi mobilia, cũ à se non à masculinis fœminina nascantur, ut Helenus Helena, Danaus danaa, liber libra, fiber fibra, unũ quodq; enim eorũ propriã et remotam à significatione masculini habet demonstrationem, & positionem. Sunt alia quæ differentiæ significationis causa mutant genera, ut hæc pyrus, hoc pyrum. hæc malus, hoc malum. hæc arbutus, hoc arbutum. hæc myrtus, hoc myrtum. hæc prunus, hoc prunum. Et hoc in plerisq; inuenies arborum nominibus, in quibus ipsæ arbores fœminino, fructus uero neutro genere proferruntur, uel ligna. ut hæc buxus arbor, hoc buxum lignum. Virg. Dant arbuta syluæ cruentáq; myrta, cerea pruna, uolubile buxum. De singulis igitur terminationibus quõ possint comprehendi genera prout potero, hinc tractare incipiã. Masculini generis terminales inueniuntur litteræ septem, a, o, l, n, r, s, x, ut scriba, Cicero, sol, flamen, Cæsar, bonus Rex. Fœminini quoq; eædem, ut Roma, uirgo, Tanaquil, Siren, mater, ciuitas, pax. In e, quoq; productam inueniuntur fœminina, sed græca duntaxat, ut Taygete, Euterpe. & in, um, figurate, ut Glycerium mea, & Dorcium, & Philotium. Communia in easdem desinũt litteras, in quas & masculina, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, tibicen, fidicen, ut quibusdã placet. nam usus eorum fœminina in, a, terminat, tibicina fidicina, hic & hæc pauper, ciuis, dux. Neutrorũ xij. inueniuntur terminales litteræ, a, e, i, u, l, m, n, r, s, c, d, t, ut poema, mare, gummi, cornu, mel, regnũ, numen, tuber, sydus, lac, aliud, caput. Communia trium generum desinunt in, i, m, r, s, x, ut hic & hæc & hoc frugi, nequam, par, prudens, audax. In, a, igitur desinentia uel masculina sunt, uel fœminina, uel communia, uel neutra. Masculina sunt, quæ cum sint propria apud latinos in. a, terminantia, apud græcos assumunt. s, ut Catilina, Sylla, Fimbria, Aquila κατιλίνας, σύλλας, φιμβρίας, ἀκύλας. uel cõtra apud græcos in, as, desinentia, uel in, es, apud nos in, a, terminãtur, ut μαρσύας, σωσίας, βυῤῥίας, χαιραίας, τουρίας, βαγράδας, Marsya, Sosia, Byrrhia, Chæræa, Turia, Bagrada, ποιητὴς, κιθαριστὴς, σκύθης, σοφιστὴς, μελικέρτης, λεπτάστης, Poeta, Cytharista, Scytha, Sophista, Melicerta, Leptasta. Salust. in. ij. historiarum. Quem ex mauritania rex Leptasta proditionis insimulatum cum custodibus miserat. Excipitur hæc charta, & hæc cataracta, margarita, catapulta, quæ cum sint masculina apud græcos, apud nos etiam genus cum terminatione mutauerunt. ꝙ autem turia, & similia fluminum nomina masculina sint, ostendit etiam Sallustius in, am, terminans eius actũm

in.ij.hiſtoriarum. Inter leua mœnium, & dextrum flumen turiam
nam ſi eſſet neutrum, ſimilis eſſet accuſatiuus nominatiuo. Illa quoq;
in, a, deſinentia quæ officiorum ſunt ad uiros pertinentium maſculina
eſſe nulla dubitatio eſt, ſcriba, lixa, collega. Quæ uero cũ apud græcos
communia ſint, uel mobilia, apud latinos in, a, deſinunt tantum, nec
ex maſculinis in, us, deſinentibus transformantur, cõmunia ſunt tã-
tum, & penè omnia à uerbis ſunt compoſita uel deriuata, ut hic &
hæc agricola, cœlicola, aduena, parricida, graiugena, conuiua. Pompo-
nius in Auctorato. Conueni omnes cõuiuas meas. Horatius in.ij. ſer-
monum = ut conuiuia ſatur. Alia uero omnia propria ſiue appella=
tiua in, a, deſinentia fœminina ſunt, ut Roma, curia, muſa, Italia. In
promiſcuis tamen inuenimus quædam auctoritate ueterum ſecundũ
maſculinum genus prolata. Virg. in.i. Geor.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ. Idem in Bucolicis.
Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ.

Hora. tamen fœminino hoc idem protulit in primo Carminum.

Superiecto pauidæ natarunt æquore damæ. Idem in.ij. epiſtolarum,
Si foret in terris rideret Democritus.
Ceu diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora.

Et magis hoc in quadru
pedibus inuenies, nam in alijs animalibus ſi ſint promiſcua in, a, fœ
minini articulos aſſumunt. In, a, neutra non inueniuntur latina, ſed
græca, ut poema, ſchema, toreuma, emblemma, peripetaſma. niſi tria
monoſyllaba latina eiuſdem generis litterarum nomina, indeclinabi
lia. a, K, h. Omnia enim nomina elementorum propria neutra ſunt,
tam apud græcos, quàm apud latinos, & indeclinabilia. numerorum
uero nomina quæ declinantur mobilia ſunt, uel per duas, uel per tres
terminationes, ut unus una unum, duo duæ duo, tres uel tria, ducen=
ti ducentæ ducenta. Indeclinabilia uero cõia ſunt trium generum, ut
hi & hæ & hæc quatuor, quinq;, ſex, & deinceps uſq; ad centum,
mille quoq; trium eſt generum, quia eſt indeclinabile. In, ĕ, correptam
neutra ſunt omnia, ut mare, ſedile, monile. In. ē, producta græca, fœ=
minina, euterpe, libye. In. i, neutrum hoc gũmi, & à genitiuis compo-
ſita communia trium generum, ut eiuſmodi. nam nihili, frugi, man=
cipi, obliqui ſunt caſus figurate cũ omnibus caſibus adiuncti. In. o. i,
antecedente qñ non ſunt uerbalia, ſiue participialia maſculina ſunt
ut, ſtellio, gurgulio. Quando ſunt uerbalia uel participialia fœmi=
nina ſunt, ut oratio, actio, coniugatio, interiectio, coniunctio. g, quoq;
uel. d, antecedentibus, ſi mutant, o, in, i, in genitiuo fœminina
ſunt, ut uirgo uirginis, Carthago carthaginis, fuligo fuliginis,

uide ipsum Prisc-
ianum

dulcedo dulcedinis, acredo acredinis, cupido cupidinis. quod tamen et masculinum est quando proprium est ipsius dei. Excipiuntur supra dictae declinationis masculina, hic ordo ordinis, cardo cardinis. margo quoque auctoritate poetica, non solum foeminini, sed etiam masculini generis inuenitur. Statius in Thebaidos libro tertio.

Soluerat hesperij deuexo margine ponti.

Propria quoque inueniuntur foeminina, quae apud graecos in ω, uel in ων, desinunt, ut mantho, Dido, Sappho, Ruscino, Bibo. & unum, latinum Iuno. & appellatiuum in, ro, unum caro. alia uero omnia masculina sunt, ut stellio, Anio, Cicero, Milo, Apollo, mango, praedo, ligo, carbo, sermo, quaternio. exceptis paucis communibus, quae communia esse tam ipsa natura, quam exempla graecorum nobis demonstrare possunt, apud quos uel communia, uel mobilia haec inueniuntur. hic & haec homo ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἄνθρωπος hic & haec latro ὁ λῃστὴς, καὶ ἡ λῃστής. Inueniuntur tamen quaedam ex his in, o, in, a, facientia foeminina, ut leno lena. Iuue. in .ij.

Aut apud Isiacae potius sacraria lenae.

Caupo quoque caupona facit quod est tam taberna quam mulier. & ad imitationem graecorum leo leaena uel lea, draco dracaena, strabo straba. In. u, neutra sunt, ut cornu, gelu, ueru. In. c, duo sunt neutra hoc lac lactis, & alec alecis. In. d, neutra sunt quid uel quod & aliud. haec enim ratio, nomina esse ostendit. & bogud bogudis, nomen barbarum, quod Liuius in. cxiij. declinauit bogudis. In. al, latina neutra sunt omnia, ut tribunal, ceruical, uectigal. excipitur unum monosyllabum masculinum, ut hic sal salis, Teren. in Eunu. qui habet salem Quod in te est. Sallustius in Iugurth. Neque salem neque alia irritamenta gulae. Inueniuntur tamen quidam uetustissimi etiam neutro genere hoc protulisse. Barbara in, al, desinentia masculina sunt, Annibal, Hiempsal, Asdrubal. In, el, correpta neutri generis sunt, ut mel, fel, subtel, τὸ κοῖλον τοῦ ποδός. In, el, producta barbara inueniuntur masculina, hic Michael, hic Gabriel, hic Raphael, Nectabel. In, il, unum masculinum, pugil. unum foemininum Tanaquil, unum commune, uigil, unum neutrum indeclinabile nihil, quod per apocopen, idest per abscissionem extremae syllabae, ab eo quod est nihilum factum est nihil. In, ol, unum masculinum sol solis. In, ul, quoque unum reperitur masculinum latinum consul, duo communia praesul, exul, et barbara Suthul, Muthul, & sunt propria oppidorum nomina. quae ideo quidam neutra esse putauerunt, quod appellatiuis neutris sunt coniuncta. oppidum Suthul. Sed melius est figurate sic esse apposita dicere, ut si dicam mons Ossa, uel Tyberis flumen, quam neutri generis, in, ul, terminantia. & maxime,

cum

cum lingua pœnorum, quæ caldeæ uel hebreæ similis est, & Syræ, non habeat neutrum genus. In. am, unum inuenitur comune, triũ generum & utriusq; numeri, hic & hæc & hoc nequam. In, im, quoq; unum proprium neutrum Cim nomen uici, ut dicit Celsus. & barbara indeclinabilia, non solum in. am, & in. im, sed etiam in alias quoq; litteras terminant, in quas latina uel græca nomina non solent desinere, ut Habraham, Ioachim, Loth, Ruth, Iacob, Dauit, Balach. Sed hæc nomina nulla regula latina uel græca sunt moderanda, nisi transferantur in aliquam formam declinabilem, quod qdam historici fecerunt, ut Habraamus habraami, David Dauidis. In. um, neutra sunt omnia, ut hoc templũ, regnũ, tectum. inueniuntur tamen apud comicos fœminarum quoq; propria, quæ in hanc terminationem diminutionis siue adulationis amatoriæ causa proferuntur, ut Glycerium, Philotium, Dorcium, Sophronium, Abrotonium. quæ q̃uis habeãt articulos fœmininos, declinationem tamen & formam tam apud latinos, q̃ apud græcos seruant neutrorum. In, en, correptam à canendo cõposita masculina sunt, ut cornicen, fidicen, tubicen, tibicen. Quorũ fœminina quæ sunt in usu à genitiuo figurantur mutata is, in a, fidicinis fidicina, tibicinis tibicina. Alia uero omnia in, en, desinentia correptã neutra sunt, ut hoc numen, flamen, solamen, semen. cuius nominatiuũ tamen etiam hoc semininium antiqui protulisse inueniuntur. Plautus in Milite glorioso. Verrin affertur merces non hic suo seminio quenquã porcule, nam impertiturus est. Excipitur flamẽ sacerdos Iouis, & pecten quæ sunt masculina. Trogus historicus in. xxij. fœmininum à flamine protulit hæc flaminea. Papicio propter mortem flamineæ, Flaminio obijt. In. en, producta latina generis masculini sunt. lien, rien uel ren, & splen splenis. græca uero in. n, desinẽtia eadem genera seruant apud latinos, quæ apud græcos habent, hic titan, hæc syren. In ar, latinum unum duntaxat propriũ masculinum disyllabum inuenitur, hic Cæsar, & masculina monosyllaba, nar, lar. Virgilius in. vij. Sulfurea nar albus aqua. Lar quod significat κατοικίδιον θέον laris facit genitiuum. Sin autem imperatorem Veientorũ Lartis quẽ mactauit Cossus. Et testis est Ouidius in Epigrãmatibus, sic dicẽs, Larte ferox cæso Cossus opima tulit. Liuius in. iiij. ab urbe condita. Larte Tolumnio rege ueientorum. Barbara uero plura Haspar, Bostar, Bomilcar, Arar quod etiam Araris dicitur. Lucanus in. yi. Rhodanumq; morantem, Præcipitauit Arar. Vrgilius in Bucolicis. Aut Ararim parthus bibet, aut germania Tygrim. accusatiuum in, im, protulit, qui à nominatiuo est in is terminante hic Araris unum etiam commune trium generum eiusdẽ extremitatis inuenitur,

hic & hæc & hoc par, & quæ ex eo componuntur, impar, dispar, compar, separ. Alia uero omnia in.ar, desinentia latina neutra sunt, ut hoc lacunar, instar, laquear, lupanar. Far, farris, differentiæ causa asciscit alterum.r, in genitiuo, ne si faris dicamus, putetur à for faris uerbo uenire, columbar, quod significat genus uinculi. Plau. in Rudēte. Nam in columbari collus haud multum post erit. In. er, si sint secundæ declinationis masculina sunt, ut sacer. ager, auster, leuer, puer, oleaster. Sin uero tertiæ sint declinationis in er, desinentia. b, uel u, loco consonantis quidem antecedente, neutra sunt, nisi sint adiectiua, ut tuber suber, cadauer, uer, uber, quod significat τὸ οὖθαρ. Virg. in. vij. = non uobis rege Latino, Diuitis uber agri troiæ'ue opulētia deerit. Excipitur hic imber quod uidetur à græco esse ὁ ὄμβρος, & illius genus seruasse, & ex eo composita, september, october, mulciber. Terræ quoq; fœtus si sint in. er, desinentia tertiæ declinationis neutri sunt generis, ut siler, papauer, laser, cicer, siser. Excipitur hæc acer quod huius aceris facit genitiuum. nullum enim fœmininum in. er, desinens secundæ potest inueniri declinationis, Ouidius, Et platanus genialis, acer'q; coloribus impar, Solinus in memorabilibus de arbore turris. palàm fieret intorto eam esse uimine, ramis ad aceris qualitatem. Iter quoq; uel itiner uetuste neutri sunt generis & spinter quod ἀκροχέριον, aut fibulam in humeris, aut armillam significat. Plau. in Menæchmis, Iubeas spinter nouum reconcinnarier. Idem in eodem. Nisi mihi tu dederis pallam & spinter, nunq̃ factum reperies. Alia uero omnia masculina sunt, ut hic frater, pater, asser, passer, cancer. Vetustissimi tamen hoc cancer de morbo protulerunt. hic ager, anser, carcer, & hoc carcer quidam protulerunt, quos non sequimur. hic equester, paluster. exceptis duobus, quæ ipsa natura defendit, fœminino genere, mater & mulier. Linter quoq; quod apud græcos masculinum est ὁ λιντὴρ apud nostros fœmininum est. Liuius in. yi. Iam in altum expulsa lintre. Et adiectiuis, quæ si non in is faciunt fœmininum, cuius in. e, neutrum. Ouid. in. yiij. Metamor. Prædaq; potita nefanda, Fert secum spolium celeris progressá'q; porta. Teren. in Phor. Nullus es Geta nisi consilium aliquod celere repereris. Pauper cuius fœmininum in. a, quoq; uetustissimi. proferebant Plautus in Vidularia, paupera hæc res est. Terentius tamen in Andria, = q̃ honeste in patria pauper uiuere. Degener, uber ὁ εὐθαλὴς ἡ εὐθαλὴς, τὸ εὐθαλὲς. Lucretius in. yi. Sequitur grauis imber & uber. Cato in secūdo originū. Itá'q; res uber fuit anteq̃ uastassent legiones. Acer & alacer & alacris, & saluber, & celeber, q̃uis alacris, & acris plerūq; faciant, & salubris & celebris fœminina, in utraq; tamen terminatio-

Ab imber de- / [illegible] / [illegible] / et mulciber

ne comumnis generis inueniuntur prolata. Virg. in sexto. Anchises alacris palmas utrasq; tetendit, de Anchisa dicit. Idem in quinto. Ergo alacris cunctosq; putans excedere palma. Terentius in Eunu. Parmeno dicit ad Chaeream. Quid tu es tristis, quid'ue es alachris? Neuius in carmine belli punici, fames acer augescit hostibus. Ennius in. xvi. Aestatem autumnus sequitur, post acer hyems. Idem in. xij. Omnes mortales uictores cordibus uiuis laetantes, uino curatos somnus repente in campo passim mollissimus perculit acris. hic uolucer & haec uolucris & hoc uolucre dicitur. Hora. in. iiij. carminum Inclusit uolucris dies. Frequentior tamen usus in. er, profert masculina, & in. is, foeminina, quorum neutra semper in. e, finiuntur. In. ir, masculina, ut hic uir leuir à uiro compositum. leuir enim dicitur ὁ ἀνδράδελφος. . Treuir autem gens gallica, hic treuir. Abadir deus est. dicitur & hoc nomine lapis ille quem Saturnus dicitur deuorasse pro Ioue, quem graeci βαίτυλον uocant. Vnum proprium ciuitatis inuenitur Gadir, quod quidam foemininū esse putauerunt. Sed Salustius neutrum esse ostendit in secundo historiarum, accusatiuum similem nominatiuo ponens, ut alij tradiderunt Tartessum hispaniae ciuitatem, quam nunc tyrij mutato nomine Gadir habent. nam si esset foemininum Gadirem dixisset. & unum neutrum indeclinabile hoc ir, θέναρ. In or, comparatiua quidē communia sunt, hic & haec clarior, foelicior, melior, minor. excepto uno hic senior. alia uero omnia masculina sunt, hic orator, cursor, horror, furor, doctor, labor. Exceptis foemininis quidem tribus, quorum duo ipsa natura alterius generis esse prohibet, uxor, soror. arbor etiam quod iure inter foeminina connumeratur, ꝙ mater quoq; dicitur proprij foetus unaquaeq; arbor, auctore Virgilio qui in. ij. Georg. hoc ostēdit dicens. Parua sub ingenti matris se subijcit umbra. Vnde specialia quoq; uniuscuiusq; arboris noīa foeminina sunt. excepto oleastro, quod tā forma terminatiōis q̄ declinatio prohibuit esse foemininū. nā siler nō est inter arbores ponēdū, sicut nec rubus. Neutra quoq; in or, desinētia quatuor inueniūtur, marmor, aequor, ador, cor. praeterea cōmunia, quae etiā apud graecos cōia sunt, memor immemor. & à decore uel corpore uel colore cōposita, ut hic & haec indecor, dedecor, bicorpor, tricorpor, discolor, cōcolor. Auctor quoq; q̄n αὐθέντην significat cōe ē, q̄n αὐξήτην, auctrix facit foemininū sicut oīa uerbalia ī or desinētia In ur, si sint hoīum propria uel deorū, uel gētilia, uel appellatiua auiū f, uel. x, uel. t, ante. ur ha'ētia masculina sunt, ut anxur, astur, turtur uultur, furfur. uerbalia uero quae hominibus imponi possunt comunia sunt si sint tertiae declinationis, ut augur, fur. Hora. in primo ser.

» Iulius & fragilis pedacia furq; uoranus. Vnum secundæ decli-
nationis inuenitur, masculinum, satur cuius fœmininum in. a, termina
tur. Alia uero oĩa eiusdem terminationis nomina neutra sunt, ut mur
mur, sulfur, tybur, robur, iecur iecoris uel iecinoris, guttur, quod etiam
» masculino genere protulit Plaut. in Aulularia. Etiam ne obturat in
» feriorem gutturem, ne quid animæ forte amittat dormiens? In, as, la
tina si sint patriæ, cõmunis sunt generis, ut hic & hæc arpinâs, sufe
nâs, capenâs. quorum ideo extrema syllaba circunflectitur quia per
syncopam, sicut sæpe diximus, prolata sunt. Antiquissimi enim hic et
hæc arpinatis, sufenatis, capenatis, proferre solebãt. Alia uero omnia
in, as, desinentia fœminina sunt, ut pietas, probitas, auctoritas. excepto
uno proprio, Mæcenas mæcenatis. Est etiam lenâs quod differentiæ
» causa in fine circunflectitur. Iuue. in primo. Quod captator emat le
nas aurelia uendat. Inueniuntur tamen alia quoq; propria in formã
gentilium prolata, ut Antias historicus. Et monosyllaba, as, assis, mas,
maris, uas masculinum uadis, uas neutrum uasis. Et hoc fas, nefas. nu
gas, etiam omnis cõmune generis. quæ sunt indeclinabilia. Græca ue-
ro tam in as q̃ in alias quascunq; terminantia syllabas eadẽ seruant
genera apud nos, quæ habent apud græcos, si eandem seruent termi
nationem etiam apud latinos quam habẽt apud illos. In multis enim
uidemus cõmutatione terminationis genera quoq; esse conuersa, ut ὁ κρα
τὴρ hæc cratera, ὁ χάρτης hæc chata, ὁ κηρὸς hæc cera, ὁ ἀμφορεὺς
hæc amphora ὁ πανθὴρ hæc panthera. Hora. in secundo epistolarũ.
» Diuersum confusa genus panthera camelo.
» Siue elephas albus uulgi conuerteret ora. In es correpta si sint apud
græcos cõmunia uel mobilia quæ illi διγενῆ uocant (hoc autem etiam
ex ipsa rerum significatione potest cognosci in omnibus appellatiuis,
utrum possint nec ne, fœmininorum quoq; esse adiectiua, uel etiam
neutrorum). Quod si ipsa exigat significatio in es desinẽtia cõmunia
sunt, ut hebes, tam de mare q̃ de fœmina dicitur, significat enim tar
dus, & tarda. miles quoq; hic & hæc miles. Ouid. in. ij. Metamor=
» pho. de Calistone loquẽs. Miles erat phœbes, nec mænaló attigit ulla,
» Gratior hac triuiæ, sed nulla potentia formæ Lõga est. Similiter præ
pes qui & quæ in altum uolat. teres quoq; rotundus, & rotunda.
Comes à comitando hic & hæc comes, quod tam ad mares q̃ ad fœ=
minas pertinet. & omnia similiter utriq; generi cõuenientia, hic &
hæc diues, superstes, quadrupes, inquies, sospes etiam & hospes. Luca
» nus in. y. Hospes in externis audiuit curia tectis. Frequenter tamẽ hæc
» duo in genere fœminino, a, terminant auctores, ut Virgilius in. iij.
» Bellum o terra hospita portas. Lucanus in. y. = tunc obtulit hospita

tellus puppibus accessus faciles, legere rudentes. & sospita Iuno. Ouidius in secundo Fastorū. Principio mensis phrigiæ contermina matri. Sospita delubris dicitur aucta nouis.

Inuenitur etiam antistita pro antistes. Cicero de Signis. Postridie sacerdotes Cereris atq; illius phani antistitæ maiores natu probatæ, ac nobiles mulieres rem ad magistratus suos deferūt. Neutris quoq; cōiuncta hæc, idest in es communia inueniuntur, ut Virgilius in. vij. Sed hæc tereti mos est aptare flagello. Iuuenalis in quinto. Nec unꝗ depositum tibi sospes erit. Lucanus in quinto = rerū nos summa sequetur, Imperiumq; comes. Sallustius in primo histor. Nobis primæ dissensiones, uitio humani ingenij euenere, quod inquies atq; indomitum semper in certamine libertatis, aut gloriæ, aut dominatiōis agit. Alia uero omnia, idest quæ nulla significatione naturalē communionem habent cum fœmininis masculina sunt, ut gurges, trames, stipes, limes, poples, fomes, cespes. Exceptis in ges desinentibus quæ in genitiuo. e, seruant. Sunt enim fœminina duo, seges segetis, teges tegetis. & uno arboris nomine quod ratione supradicta fœmininū est, abies abietis. & compes compedis, Teren. habēdæ compedes. Aries & paries masculina. e, seruant in obliquis casibus. In es productam si sint quintæ declinationis fœminina sunt. Excipitur unum dies quod tam masculini ꝙ fœminini generis in singulari numero inuenitur, ex quo & diminutio fit diecula. Terent. in Andria. Eho impudens non sat habes ꝙ tibi dieculam addo, In plurali uero semper masculinum inuenitur. non enim incertum tempus uidetur significare, quod plerunq; in fœminino genere numeri singularis inuenimus. Ideo autem diximus plerunq; quia inuenitur in usu, & pro certo tp̄e fœmininum, & pro incerto masculinum, & ecōtrario Virg. in secundo Aeneidos. Venit summa dies, & ineluctabile tempus, Dardaniæ. Lucanus in. vi. = non usq; adeo permiscuit imis, Longus summa dies, ut si non uoce Metelli, Seruantur leges malint à Cæsare tolli. Statius in primo. Longumq; in sæcula digne promeriture diem. Ex eo quoq; compositum semper masculinum hic meridies. certum enim significat tempus diei. Terentius in Adelph. Ipso meridie stipulam colligendo. Alia uero in es productam desinentia, quæ sunt propria masculina inueniuntur, ut Hercules, Vlisses, Perses, Achilles, Verres, Chremes, Laches. excepto uno fœminino, Ceres cereris. Appellatiua uero si sint ad homines pertinentia, quæ apud græcos communia sunt, uel mobilia, apud nos communia sunt, ut hæres, locuples, quod et neutrum est. Alia uero omnia fœminina sunt, ut cædes, strages, strues, uulpes, apes, lues, labes, clades, nubes. excipitur hic Verres appellatiuū cum porcū significat.

In is finita nomina si sint adiectiua uel deriuatiua appellatiua cō-
munia sint, & si ad homines proprie solos pertinent non faciunt ex
se neutra, ut hic & hæc ciuis, hic & hæc hostis. Statius in secundo
Thebai. Turbidus incertusq; oculis uigilantibus, hostē, Occupat am
plexā. Cum de uxore Helymi gorgæ loquitur. hic & hæc samnis,
ædilis quia dignitatis est ad uiros pertinētis masculini generis est. Sin
tam ad homines q̄ ad alias res dici possunt in, e, faciunt neutrum, ut
hic & hæc suauis & hoc suaue, hic & hæc dulcis & hoc dulce, hic
& hæc regalis & hoc regale, hic & hæc amabilis & hoc amabile.
Alia uero in is desinentia, n, uel duas consonantes in eadem syllaba,
uel duplicem consonantem ante is habētia, & quæ penultimam syl
labam una ex liquidis terminant masculina sunt, ut panis, funis, am
nis, ignis piscis, fascis, fustis, postis, uectis, axis, mensis, ensis, anguis, un-
guis, collis, follis, corbis, orbis, torquis. excipitur hæc bipennis, qđ ideo
fœmininum est q̄ quasi adiectiuū est securis, uel q̄ à penna quod ip-
sum quoq; fœmininum est cōponitur. Sed adiectiuū hoc esse ostendit
Virgilius ferro bipenni, ponens in. xi. Ferro sonat alta bipenni, Fra=
xinus. Excipitur etiā canis cōmune, quod & natura sic esse ostendit.
finis quoq; & clunis tam masculini q̄ fœminini generis usurpauit au
ctoritas in una eadēq; significatione. Iune. in. y. Ad terram tremu-
lo descendunt clune puellæ. Hor. in. i. sermonum. Quod pulchræ clu=
nes, breue quod caput, ardua ceruix, in una eadēq; significatiōe. mul
ta tamen & in hac, & in alijs terminationibus confudisse genera in
ueniuntur uetustissimi, quos nō sequimur, ut hæc amnis, finis, anguis.
Cōposita siue ex masculinis, siue ex fœmininis, si adiectiua fuerint,
cōmunia sunt, ut hic sanguis, hic & hæc exanguis, & hoc exangue.
hic animus, hic & hæc exanimis & hoc exanime. hæc cuspis, hic &
hæc tricuspis. Inuenitur tamen hoc etiam neutro generi adiunctum,
sed p̄ obliquos casus. Ouid. in. primo Metamor. = positoq; tricuspide
telo, Mulcet aquas rector pelagi. Pestis etiam & neptis, & uestis, cum
duas consonantes ante, is, habeant fœminini sunt generis, & uallis, tur
ris, pellis, peluis, q̄uis penultimæ syllabæ liquidis terminantur, tamē
fœminina sunt. Illa quoq; masculina sunt, quæ crescunt una syllaba
in genitiuo, ut lapis lapidis, puluis pulueris, sanguis sanguinis, uomis
uomeris, cinis cineris. excipiuntur hæc cuspis cuspidis, cassis cassidis,
quorum extremæ syllabæ amborum ab. s, cœperunt, quod in eiusdē
formæ masculinis nō inuenies, lis quoq; litis. Alia omnia in, is, desinē
tia fœminina sunt, ut auis, classis, puppis, cutis securis, messis, bilis, stri
gilis, uis. Græca uero eandē habētia terminationē, genera quoq; quæ
apud græcos habēt, seruant ēt apud latinos, sicut & alia pene om-

nia quod iam superius diximus. ut paris, tybris, tigris, thetis. Mola-
ris à mola deriuatũ põt esse cõe cum adiectiuũ est, sed quia plerũq;
ad lapidẽ uel dentẽ refertur, usus frequens masculinum hoc profert.
Statius in. y. Thebaid. = uastæq; sudes fractiq; molares. In, os, termi-
nantia tria fœminina inueniuntur, dos dotis, glos glotis, cos cotis, cõia
quinq; custos, sacerdos, bos, cõpos, ĩpos, neutra duo, os oris, os ossis. Alia
uero omnia masculina sunt, ut ros, mos, flos, nepos, lepos. In, us, corre-
pta, secundæ uel quartæ declinationis, si sint arborũ nomina fœmi-
nina sunt. Propria quoq; uel appellatiua græca, os, in, us, conuertentia,
quæ apud græcos fœminini sunt generis, sic apud nos ut hæc cupres-
sus, myrtus, laurus, cornus, quercus, fagus, pyrus, platanus, scirus, beri
tus, pilus, ilus. Appellatiua uero, ut cristallus, costus, faselus, arctus.
Nã duæ arcti sunt. Alia græca cõia sunt, φιλόσοφος hic & hæc phi-
losophus, φιλόκαλος hic & hæc philocalus. Alia uero omnia eiusdẽ
terminationis supradictarũ declinationum masculina sunt, ut hic cla
rus, magnus, animus, uentus, somnus, lacertus, cursus, metus, sexus. q̃uis
Plautus hoc sexus, huius sexi, neutro genere protulit in Rudente.
Virile sexus nunq̃ ullum habui. Fluctus, arcus, portus, acus, unde
aculeus diminutiuũ teste Probo, sed in usu frequenter inuenimus hæc
acus. Lucanus in. x. Quod nilotis acus cõpressum pectine serum. Iu
ue. in. ij. Ille supercilium madida fuligne tinctum.
Obliqua producit acu. Idem in eodem = emerita quæ cessat acu. Inue
nitur etiam hoc acus huius aceris, quod græci σκύβαλον uocant, idest
purgamentum frumenti. Varro rerum rusticarum. iij. Acus substernẽ
dum gallinis parturientibus acus in area excutitur. Idem in primo
Argillam mixtam acere. Excipiuntur secundæ declinationis hæc hu
mus, aluus. Virgilius in secundo Aeneidos.
In latus inq; feri curuam compagibus aluum.
Actius tamen masculinum hoc protulit Annalium primo. Maia ne-
mus retinens grauido cõcæpit in aluo. & domus, colus, quæ tam se-
cundæ q̃ quartæ declinationis inueniuntur. Quartæ uero, anus, nu-
rus, socrus, quæ ipsa natura fœminina esse ostendit. Et præterea ma-
nus, tribus, porticus. & neutra pelagus, quia & apud græcos eiusdẽ
est generis neutri. & uulgus quod tam masculini q̃ neutri generis in
uenitur. uirus quoq; neutri est generis sicut & pus, quod est indecli-
nabile. Penus inuenitur us masculinũ & fœmininũ & neutrũ Vir-
gi. in primo Aeneid. Cura penũ struere. Teren. in Eunu. Cũ in cellu
lã ad te patris penũ oẽm congerebã clanculũ. Hora. in primo epi-
stolarũ. Annonæ prosit portet frumenta penusq;. In, us, correptã ter
tiæ declinatiõis noĩa neutra sunt, ut munus, opus. excipitur hic lepus,

hæc Venus, hic & hæc lygus, hic & hæc & hoc uetus. Et pecus qđ fœmininum hæc pecus pecudis declinatur, teste Capro, & neutrum hoc pecus pecoris. In, us, producta si sint monosyllaba neutra sunt, ut rus, crus, ius, plus, tus. Excipiuntur hic mus, hic & hæc sus, hæc grus. Supra syllabam aũt fœminina sunt, ut seruitus, iuuentus, senectus, uirtus, incus, salus, palus, tellus. In, ax, desinentia si sint adiectiua, cõia sunt trium generũ, ut hic & hæc & hoc capax, audax, contumax, peruicax, rapax, fallax. Alia uero omnia etiam si interposita sit alia consonans fœminina sunt, ut fornax, pax, fax, lanx, arx, calx, falx. propria uero græca, & barbara masculina sunt, ut Aiax, Pharnax, Atax. In, ex, monosyllaba masculina duo inueniuntur, grex, rex. Alia uero omnia monosyllaba in. x, quacunq; uocali siue consonante antecedẽte fœminina sunt, ut lex, fæx, nix, pix, nox, crux, lux, calx, merx. Excipitur unum cõe hic & hæc dux. In, ex, supra syllabam, i, antecedente, in penultima syllaba, fœminina sunt, ut hæc uibex, ilex, silex. Auctores tamen & hic silex inueniuntur proferentes. Iuu. in. ij. Nec melior silicem pedibus quæ conterit atrum. Ouid. in. vij. Meta. Aut ubi terrena silices fornace soluti. Virg. in octauo. Stabat acuta silex præcisis undiq; saxis. pellex quoq; ad mulieres pertinens fœmininum est. Necnon carex, supellex. Virg. in. iij. Geor. =& carice pastus acuta. Alia nisi sint adiectiua masculina sunt, hic uertex, culex, pollex, codex, murex, cortex. hoc tamen etiam fœminini inuenitur. Virg. in. vij. =raptus de subere cortex. Idem in Bucolico. Tum phaëthontiadas musco circundat amare, Corticis, atq; solo proceras erigit alnos. ueruex etiam cuius finalis syllaba naturaliter producitur masculinum est. Iuuenalis in primo. & elixi ueruecis labra comedit. Adiectiua uero omnia in x, desinentia, siue. e, siue quacunq; uocali alia antecedente cõmunia sunt trium generum, hic & hæc & hoc simplex, artifex. In, is, si penultima breuis est masculina sunt, ut hic calix, hic uarix. Excipitur hæc salix & hæc filix, ut Virg. in secundo Georg. Et filicem curuis inuisam pascit aratris. Similiter radix, claxendix, quod significat cõcham qua signum tegitur. Plautus in Vidularia. Apposita est claxendix? At ego signi dicam qd sit. alia uero fœminina sunt, ut hæc matrix, cornix, lodix. Et omnia uerbalia, ut nutrix, uictrix, meritrix, natrix. quod tamen cum speciem anguis significat masculini quoq; inuenitur. Lucanus in nono. Et natrix uiolator aquæ. Potest tamen hoc figurate ad serpentem uideri redditum. quod etiam fœminino genere profertur, ut idẽ. Hinc maxima serpens python. sicut preneste sub ipsa. Obstetrix quoq; pro obstitrix. Excipitur hic fornix quod q̃uis penultimam po

sitione lõgam habeat, tamen masculinum est. Adiectiua supradictam seruant generum regulam, hic & hæc & hoc pernix, felix. Sciendum tamen ꝙ in uerbalibus in trix terminantibus inuenimus obliquos casus coniungi solere etiam neutris, ut uictrici signo. Vnde = uictricia tollite signa. Quamuis hoc uictrix, non memini me legisse, & si analogia declinatiõis exigat. In, ox, omnia adiectiua sunt, pernox, ferox, uelox, excæpto uno cœlox quod species est nauis, & monosyllabis, de quibus supradictum est. hæc uox. nox. In, ux, supra syllabam masculina sunt propria, Pollux, Volux, unum cõe quod, n, habet interpositã in nominatiuo, & eam in obliquis casibus amittit, hic & hæc coniunx coniugis. Sunt tamen qui nominatiuum quoq; putant sine. n, scribendum. In yx, græca sunt, & seruant eadem apud nos genera, phryx, eryx, styx, sandyx. Breuiter quoq; de generibus in. x, terminãtium sic possumus dicere, ꝙ in. x, desinentia adiectiua cõmunia sunt triun generum, ut hic & hæc & hoc audax, artifex, felix, uelox. Appellatiua uero ad utrunq; sexum hominum pertinentia cõmunia utriusq;, ut hic & hæc coniunx, dux. Quæ aũt ad solos mares pertinent masculina, & quæ ad fœminas fœminina, ut hic rex, hæc pellex. Græca uero, siue notha, eadem seruant, & apud nos genera quomodo & barbara, ut hic chæax, Aiax, calix, ἀπὸ τοῦ κύλιξ, Pollux, Atax, uolux, hæc sphinx, nox. Reliqua supra syllabam nisi sint fœtus terræ. e, ante. x, habentia masculina sunt, ut hic cimex, uertex, apex, exlex, ueruex. Excipitur supellex. Alia uero omnia in. x, desinentia fœminina sunt, ut hæc pax, nux, crux, ilex, salix, carex, filix ἀγρῶστις, fornax, uibex μώλωψ, cœlox. Excipiuntur hic grex, uarix, fornix, hic & hæc cortex, silex. In. t, neutra sunt, ut caput, sinciput, occiput, git ἀνθέμιον, Nepet oppidi nomen. In duas desinentia consonantes si sint adiectiua cõmunia sunt trium generum, ut hic & hæc & hoc expers, prudẽs, inops, insons. In his sunt ponenda, & illa omnia quæ apud græcos, uel cõmunia sunt, uel faciunt ex se fœminina, princeps ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἡ ἀρχηγός. Virg. in. x.

Tu mihi nunc pugnæ princeps tu rite propinques,
Auguriumq; Phrygibusq; adsis, pede diua secundo.

Municeps ὁ συντελεστὴς, καὶ ἡ συντελέστρια, ὁ πολίτης, καὶ ἡ πολίτης. Iune. in. iiij. = municeps Iouis aduexisse lagenas. Parẽs ὁ γονεὺς, καὶ ἡ γονεὺς. quæ quamuis possint figurate neutris quoq; adiungi, in plurali tñ numero deficit eorum secundum neutra terminatio. & fortassis quia aliud significant, principia, municipia, parẽtia. nec apud græcos tñ habẽt neutra, γονεὺς, nec πολίτης. quæ non sunt adiectiua. Alia uero si sint monosyllaba fœminina sunt, ars, fors, gẽs, mors, lens, frons, mens, pars, sors,

scrobs. Ouidius in.vij.Metamor. Haud procul egesta scrobibus tellure duabus. & masculino tamẽ genere inuenitur. Plautus in Amphytrione. Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies ἢ ἐμπορία καὶ ῥέα, ops, stips, trabs, stirps. quod etiam masculinum inuenitur, & maxime in arboribus. urbs, puls. exceptis mons, fons, pons, dens, Mars. Quæ uero supra syllabam sunt, si sint propria, uel appellatiua in ps, desinentia masculina sunt, Aruns, Vfens, Cynips, Mauors, manceps, adeps τὸ λίπος. forceps, auceps. quæ tamẽ ueteres etiam fœminino genere protulerunt. Varro in secundo rerum rusticarum, adipes illa pro adeps. Marsus, adipis pondo.xx. uetustæ. Neuius in Lignaria, Signare oportet frontẽ calida forcipe. Cætera uero fœminina sunt, hyems, cohors. In, aus, fœminina sunt, fraus, laus. In, æs, diphthongũ unum masculinum præs prædis, & unum neutrum æs æris. Sciendum tamen ꝙ uetustissimi in multis, ut diximus supradictarum terminationum inueniuntur confudisse genera, nulla significationis differentia coacti, sed sola auctoritate, ut hic & hæc aspergo προσραντικός. Aluus, arcus, adeps, uel adipes, charta, cardo, cinis uel ciner, ceruix, collus, crux, calx, cupressus, platanus, populus, Laurus, Aquila, crinis, carbasus, colus, hic & hæc cassis, clunis hic et hæc cõcha, callis, fornax, frutex, grex, frõs frontis, hic et hæc humus, imbrex, limus, latex. Actius, non callida latice lautus. lembus, linter, lepus, agnus, leo, pampinus, perdix, hunc & hanc palumbẽ, hic & hæc fæx, rudẽs πρότονος, socrus, supparus περιώμιον, & hoc supparum, senex, stirps, torris ὁ δαλὸς tiaras, tybris, amnis, torquis, trames, uesper, hi et hæ ueпres. In multis alijs etiam confudisse genera uetussimi inueniuntur, siue in eisdem terminationibus, seu mutantes eas terminationes. Neutra quoq; quædam solebant etiam masculino genere proferre, uel econtrario, ut hic & hoc guttur, murmur, hic et hoc globus, qđ etiã hoc glomus huius glomeris dicitur. hic fretus etiam & dorsus, huius fretus dorsus pro fretum freti, & dorsum dorsi dicebãt. hic gelus uel gelũ pro hoc gelu. histrũ pro hister, & Rhenũ, Tanagrum, Metaurũ, Iberũ, Vulturnum, Oceanum. Hoc tamen quoties flumẽ sequebatur solebant facere. Iubar quoq; tam masculinum q̃ neutrum proferebant. Ennius in Analibus. Interea fugit albus iubar hyperionis cursum. Caluus in Epithalamio. Hesperiũ ante iubar quatiẽs hoc iubar dixit. Si enim esset masculinũ uel fœmininum iubarẽ dixisset quatiens. hic & hoc liquor, hic & hoc papauer, hic & hæc & hoc penus, & hoc penũ. Plaut. in Pseudulo. Nisi mihi annus penus hic ab amatoribus congeratur, Cras populo prostituã uos ò puellæ. Lucilius. Magna penus paruo spatio consumpta peribit. Plaut. in Captiuis.

Dicā seni curet sibi aliud penus. Cæsar Strabo in oratiōe qua Sulpicio respōdit. Deinde propinquos nostros Messalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. Afranius in Taliōe. Vos quibus cordi est intra tunicā manus leua, dextra in penum herile. hic & hæc & hoc pecus. Ennius in Nemea. pecudi dare uiua una marito. Pōt tñ hoc figurate esse prolatū, ut si dicā Aquila maritus uel rex auiū. hic et hæc retis & hoc rete, hic & hoc sexus. hic & hæc & hoc specus. hic & hoc sal. Cato in secundo. Ex sale qui apud Carthagnienses fit. Afranius in cōpitalibus, ut quicquid loquitur sal merum est. Etiam hoc sale, Ennius protulit in. xiiij. Annalium. Cœruleum spumat sale conferta rate pulsum, pro mare. Supradictorum tamen nominum usus, & apud Caprum, & apud probum de dubijs generibus inuenies.

De Numero.

Numerus est dictionis forma, quæ discretionem quantitatis facere potest. Est autem uel singularis uel pluralis, nam dualis apud latinos non inuenitur. Singularis est, ut homo, pluralis ut homines. Et sciendum ꝙ in uno proprie numerus non dicitur, sed abusiue, quomodo nominatiuus casus non est, sed abusiue casus dicitur, ꝙ facit alios casus. q̄uis multi de hoc dicāt, ꝙ ideo casus sit dicendus, ꝙ à generali noīe cadāt omnium specialiū nominatiui. Sed si hoc casus est dicendus, oēs partes orationis possunt uideri casum habere. Et uerbū enim & aduerbiū, & coniunctio, à generali uerbo, & aduerbio, & coniunctione cadunt, in speciales positiones singularum. Alij autem dicunt, ꝙ ipsa terminatio nominatiui cadens in alias diuersas terminationes, nō incongrue casus nominatur, cum naturam habeat, ut cadere possit, & cadendo faciat oēs casus. Quippe si casus dicitur, non solum illud in quod cadat aliquid, sed etiam ipsa res quæ cadit. Vnde aptota dicunt illa nomina doctissimi artium scriptores, quæ nominatiuū tantum habent casum. in quo refutatur eorū ratio, qui ideo putant eum casum nominatum, ꝙ à generali nomine cadat. Possumus etiam à maiore, & à frequentiore parte casuū qui sunt obliqui, hunc quoq; accipere nominatum, q̄uo et syllabas ex singulis uocalibus dicimus. Ergo singularis quoq; numerus bene dicitur, ꝙ ipse geminatus et multiplicatus fit oēs numeros, et ꝙ oēs numeri ex ipso componuntur, & in ipsum resoluuntur. Et singularis quidem numerus finitus est, pluralis uero infinitus. Cum enim dico homo est, certū est de uno dicere, cum uero homines incertum est de quot. Nam, à duobus usq; ad innumerabiles extenditur significatio. Itaq; natura numerorum quoq; certorum inuenit nomina, quibus adiunctis nihil ultra citraq; intelligere liceat, ut homines duo, centum uel mille. ergo du-

bitationem pluralium discutit adiunctio eorum nominum, quæ in singulis numeris sunt propria, suæ cuiusdam positionis. Quippe cum sint pluralia non à singularibus nata. omnia enim à se nascuntur. nam duo non est ab uno deriuatum, nec tres à duobus, nec quatuor à tribus. Numeros autem hæ habent dictiones, quæ personas quoq; habētur uel finitas uel infinitas, idest nomina, uerba, participia, pronomina. Vnde si deficiat personis uerbum, deficit etiam numero. qualia sunt infinita, impersonalia, gerundia, uel supina. Aduerbiū uero quāuis sæpe demonstret numerum ad significationem nominum numeralium, non tamen quasi accidentem hunc habet. Accidentia enim generalia ferè sunt ad omnes species partium perfectarum. Quod enim dicas singularis numeri aduerbium, uel quod pluralis, cum similiter oē aduerbiū tā singularibus q̄ pluralibus uerbis adiūgatur, etiā numerale, quencunq; numerū significat ut singillatim circueo, et singillatim circuimus. Pluraliter loquor et pluraliter loquimur. sæpissime dico. & sæpissime dicimus. q̄d in nulla parte alia numerū possidēte pōt contingere, nisi figurate, ut cum sint numeri singularis plurali adiūgantur, uel cum sint pluralis singulari. Præterea nomē & pronomen, & uerbum, & participium declinantur in numeros. Aduerbiū autem quicquid significet, et quēcunq; numerū, indeclinabile manet. hoc tamen interest inter numerorū nomina, quæ sunt indeclinabilia, & inter aduerbia, q̄ ea licet tam singularibus adiungere, ut prædixi, quàm pluralibus, ut millies dixi, & millies diximus. Illa uero non nisi pluralibus, ut mille homines, diximus. Nec præpositio igitur, nec coniunctio, nec interiectio, numerū habēt. quippe nec personas significant. Inueniuntur quædam nomina, quæ utrunq; numerum eadem uoce demonstrāt ut in prima declinatione singularis genitiuus, & datiuus, & pluralis nominatiuus, & uocatiuus, huius & huic poetæ, hi & ò poetæ. Et in mobilibus trium generum omnibus, singularia fœminina, & pluralia neutra eandem uocem habent, hæc prima, ἡ πρώτη, τὰ πρώτα. sacra, ἡ ἱερὰ, καὶ τὰ ἱερά. maxima ἡ μεγίστη, καὶ τὰ μέγιστα. In secunda quoque declinatione genitiuus singularis, & nominatiuus, & uocatiuus pluralis idem est, huius docti hi docti & ò docti. In tertia omnia in es productam terminantia, cum pares habeat nominatiuo syllabas genitiuus, nominatiuus quoque pluralis, & accusatiuus, & uocatiuus idem est. ut hic Verres, hi & hos & o uerres, hæc cædes, hæ & has & o cædes. In quarta etiam genitiuus singularis, & nominatiuus, & accusatiuus, & uocatiuus pluralis, idem est. Quippe in omnibus his casibus producitur, us,

huius fluctus, hi & hos & ô fluctus. In quinta quoq; declinatione omnis nominatiuus & uocatiuus singularis, & nominatiuus, & accusatiuus, & uocatiuus pluralis, idem est. ut hæc & ô res, spes, facies, hæ & has & ô res, spes, facies. Nec solum in nominibus, sed etiam in pronominibus inuenies quædam cõmunia utriusq; numeri, ut in his quæ genitiuum uel datiuum singularem in, i, terminant, & similiter nominatiuum pluralem, mei, tui, sui, nostri, uestri, illi, isti, ipsi, ei. qui quoq; tam singularis est nominatiuus, q̃ pluralis. In participijs quoq; mobilibus idẽ fit quod in nominibus. Nam in uerbis nulla uox eadẽ apud latinos singularis est, & pluralis, quia id apud græcos interdum inuenitur, ut ἦλθον ἐγὼ, ἦλθον ἐκεῖνοι. Sunt quædã nomina semper singularia, uel natura, uel usu. natura, ut propria, quæ naturaliter indiuidua sunt, Iupiter, Venus, Ceres, Achilles, Hector, Sol, Luna, Italia, Sicilia, Cilicia. Vsu, quæ singulariter proferri tradidit usus, ut sanguis, puluis. In his tamen ipsis est quando euentus uel partitio regionum uel diuersæ opiniones, uel auctoritas ueterum cogit, ucl quãdo pro appellatiuis quoq; proferuntur, ut etiam plurali numero proferantur. Euentus, quod euenit sæpe eodem proprio nomine duos uel plures nuncupari. ut Aeneas Anchisæ filius, & Siluius Aeneas. Pyrrhus filius Achillis, & Pyrrhus Rex Epirotarum. Aiax Telamonius, & Aiax Oïlei filius. Hæc enim non naturaliter communia sunt, quippe nullam qualitatem cõmunem significant, sed casu diuersis contigere personis. non enim ideo eodem nomine nũcupati sunt, quia qualitatem similem habeãt idest, ꝙ duo albi essent uel duo nigri uel duo formosi. Idem facit partitio regionũ, ut Gallia citerior, & Gallia ulterior. Diuersæ opiniones ꝙ quidam multos Soles, & multas Lunas esse putauerunt. Terra quoq;, uirtus, pietas, iustitia, probitas, & similia, quando deas significant propria sunt, quando uero partes, uel in hominibus sitas res, appellatiua sunt. Itaq; si sint propria non habẽt pluralem numerũ, sin appellatiua, habẽt. Auctoritas, ut mella, frumẽta, ordea, farra, plurali numero protulit Virgilius. cũ in usu frequẽtiore, singularis numeri sint, sicut alia quoq; plurima ut sanguis, puluis, pax, quæ tam singulariter quàm pluraliter prolata idẽ possunt significare. sed pluraliter non utimur eis, quia auctoritas deficit. cui si collibuisset, q̃uo dicimus cruores, dicere sanguines, uel q̃uo cineres, sic pulueres, nihil impediret. Sciendũ tamen ꝙ metallorum uel seminũ, uel humidorum ad mensuram uel ad pensum pertinentium pleraq; semper singularia inueniuntur. ut aurum argentũ, æs, plumbũ, stamnũ, uitrum, orichalcũ, electrũ, triticũ, eruũ, ὄρυζα, faba, lens, pisa cõchis, acetum, liquamen, lac, mulsum, oleum. Adeo autem hæc usus non

regula prohibet, etiam pluralia habere, quod quidam propria confisi auctoritate plurali quoq; ut dictum est, hæc protulere numero. ut ordea, frumenta, fabæ, uina, mella. Similiter sunt quædam semper pluralia, uel natura, uel usu. natura, ut gemini, proprium insigno cœlesti, & pisces. usu, ut manes, arma, mœnia, Floralia, Saturnalia, nundinæ, Kalendæ, nonæ, Idus, compitalia, Neptunalia. & omnia penè festorum dierum nomina. Sunt quædam singularia uoce, intellectu pluralia, quæ etiam cōpræhensiua dicuntur, idest περιληπτικά. ut populus, exercitus, legio. Alia contra intellectu singularia, uoce pluralia. ut Athenæ, Thebæ, Mycenæ, Mænala, Gargara, Tartara, Dyndima, Bactra. Inueniuntur tamen etiam in his, quædam singulariter prolata, idem significantia. Virg. in quinto.

» Argolico'ue mari deprensus & urbe, Mycena. Statius in octauo
» Thebaidos. Viue superstes ait diraé'q; ad mœnia thebes, Solus abi.
Mænalus quoq; dicitur, & Tartarus, & Gargarus. Virg. in Buc.
» Mænalus artum'q; nemus, pinos'q; loquentes,
» Semper habet. Idem in sexto. = tum tartarus ipse.
» Bis patet in præceps tantum tendit'q; sub umbras.

De Figuris.

Figura quoq; dictionis in quātitate cōpræhenditur. uel enim simplex est, ut magnus. uel composita, ut magnanimus, uel decomposita quam græci παρασύνθετον uocāt, idest à compositis deriuata, ut magnanimitas. quæ rationabiliter separatim accæpta est figura à græcis. Neq; enim simplex poterit esse, quæ à composita deriuatur dictione, neq; composita. quoniam quod suum est compositorum, non habet. idest, ut per se ipsa ex diuersis cōponatur dictionibus separatim intelligendis, sub uno accentu, & unam rem suppositam, idest significandam accipiat. ut iusiurandū, respublica, & talia. Vna enim est res supposita, duæ uero uoces diuersæ, sub uno accentu prolatæ, quas inuenies separans cōpositum, etiam si sit à corruptis cōpositum, ut est parricida. hoc enim ipsum per se cōpositum, quærentes ex quibus dictionibus est, inuenimus diuisione facta, eas per se intelligendas. Dicimus enim à parente, & à uerbo cædo. quæ utraq; per se integra sunt, & intellectum hn̄t plenum. quod in decōpositis fieri non pōt. Si. n. dico magnanimitas, cōpositum est à magno & animitate, nihil dico. animitas. n. per se non dicitur. necesse est ergo dicere quod magnanimus quidem compositum est à magno & animo, quæ sunt intelligenda per se. À magnanimo autem deriuatum est magnanimitas. q̄uis inueniuntur multa dubia utrū decōposita sint an cōposita, ut impietas, infelicitas, imperfectio, quæ si ab impio, & infelice, &

imperfecto dicimus deriuata, decōposita sunt. Cū aūt i duo separatim intelligenda possunt diuidi, uidentur esse cōposita, quō participia quæ à cōpositis uerbis deriuantur, ut perficiēs, negligens, circundans, ante ueniens. Sunt tamen quædam, quorū simplicia in usu frequenti non sunt, ut defensor. repleo, cōpleo, suppleo, doleo, releo, defendo, offendo, respicio, aspicio, suspicio, despicio. ꝙ autem rationabiliter simplicia quoq; horū possunt dici, ostendunt nomina ex eis nata. Plenus quasi à pleo uerbo. letum, quasi à leo uerbo & leor. specto ēt uerbum quasi à spi cio uerbo natum est frequentatiuū. Cōponitur autem noia modis qua tuor, ex duobus integris, ut respublica, iusiurandum. Ex duobus corruptis, beniuolus, pinnirapus. Ex integro & corrupto, ut inimicus, ex torris. Ex corrupto et integro, ut efferus impius. Et sciendū ꝙ oēs partes orationis habent cōposita absq; interiectione, & plerisq; participijs. Interiectiōes enim semper simplices sunt, participia uero uel simplicia sunt uel decōposita plerūq;, idest à compositis uerbis deriuata sunt, Per se enim raro cōponitur participium. nam si quis dicat à faciens participium cōpositum fieri efficiēs, sciat hoc minime posse fieri, nisi ipsius uerbum cōpositum fuerit, ut efficio, atq; ex hoc uerbo nasci participiū efficiens. Quæ enim participia per se cōponuntur plerаq; amittentia uim participij transeunt in nomina, ut potens impotens, doctus indoctus. Ideo aūt diximus pleraq; ꝙ illa participia uidentur esse ex simplicibus suis cōposita, quæ non uerborum sui tpis, sed participiorū simplicium regulam seruant. ut contigi contactus, à simplici tactus, coegi coactus, à simplici actus, contuli collatus, à simplici latus. Noia uero cōponūtur uel cum alijs noibus, ut omniparēs, paterfamilias. uel cū uerbis, ut armiger, lucifer. uel participijs, ut Senatus decretū, Plebiscitū. uel pronominibus, ut huiusmodi illiusmodi. uel ab aduerbijs, ut satisfactio, beneficus, maleficus, causidicus. uel cū præpositionibus, uel imprudens, pfidus. uel cū coniūctionibus, uterq;, quisq;, nequis, siquis. quæ cōposita esse ostenduntur à fœmininis in, a, desinentibus, ut siqua, nequa, quomodo aliqua. nam nisi essent cōposita fœminina in æ diphthongū fecissent, siquæ, nequæ, uti quis fœmininum facit quæ. Et cōponuntur, uel à duabus dictionibus, ut Septētrio, semiuir. uel à tribus, ut imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis uel amplioribus, ut cuiuscunq; modi. quæ tn̄ solent etiam à cōpositis secundam cōpositionem accipere. Primo enim cōpositum est perterritus, expugnabilis, extricabilis, et post imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis. similiter impfectus, ineluctabilis, et similia. Est ergo illud quoq; atendēdū ꝙ separata cōposita nō solū in simplices resoluūtur dictiones, sed etiā in ante cōpositas, sicut sunt ea quæ à tribus uel

amplioribus componuntur. Ipsa tamen quoq; ante composita necesse est in duas intelligibiles dictiones resolui. Componuntur tamen quædam etiam ex decompositis, ut potens à uerbo potes quod est compositum à potis es. ex hoc componitur, impotens, omnipotens, ignipotens, uiripotens, ex simplici & decomposito. Et sciendum est, ꝙ si duo sint nominatiui ex utraq; parte declinatur compositum. ut respublica reipublicæ, iusiurandum iurisiurandi. quod græci nunq̃ faciunt in compositis. Dicunt enim oportere compaginẽ qua cohærent in compositione dictiones immobilem manere. hoc igitur non seruãtes latini diuersorũ quidem utimur declinatione, accentu tamen cõpositorum. In omni enim casu sub uno accentu ea proferentes cõposita esse ostendimus, & possumus dicere per singulos casus ea componi. quod dicentes nõ uidemur contra supradictam græcorũ de compagine rationem facere. Nec mirũ per singulos casus apud nos nomina componi, cũ apud illos quoq; etiã uerba quædã inueniuntur, quæ per diuersa tempora componuntur, ut καταγράφω, κατέγραφον, ἀναγινώσκω, ἀνεγίνωσκον. Nam si à præsenti καταγράφω dicimus nasci κατέγραφον, incipit labefactari cõpago cõpositionis. quod recusat ratio. Vnum apud latinos inuenitur nomen quod q̃uis ex duobus nominatiuis sit compositũ, nõ tñ ex utraq; parte declinatur, idest alteruter alterutrius. quod tamen ipsum non absq; ratione declinatur. nã cum duæ pugnant contra se regulæ, ut unam seruet necessario perdidit alterã. Omnia enim nomina uel pronomina, quæ genitiuũ in ius terminant debent hunc habere communem trium generũ. unus unius, una unius, unum unius, solus solius, sola solius, solum solius, ille illius, illa illius, illud illius. Cũ igitur fœmininum & neutrum supradicti nominis ex corrupto & integro sint composita, hiatus causa & euphoniæ alterutra pro altera utra, alterutrũ pro alterum utrum, et necessario extrinsecus habuerunt declinationem, idest alterutrius. Vnde Cicero pro M. Marcello, ꝙ si in alterutro peccandũ sit, malim timidus, quàm parũ prudẽs uideri. Itaq; masculinũ quoq; eorum est declinationem secutum, propter rationem supradictam in ius terminantis genitiui, qui communis trium uult esse generum. Nec solum tamen in declinationibus nominum hoc contingit, sed etiam in accentibus, ut uterq;, utraq;, utrunq;, plerusq;, pleraq;, plerunq;, Fœmininum enim quanuis penultima breuis sit, accentum tamen in ea habuit acutum, sicut masculinum & neutrum. Quæ enim nisi separata sit, si græcos sequimur, coniunctio encliticæ non debet esse. nisi illud dicimus, ꝙ q; quando cum integris cõponitur dictionibus, quanuis significationem suam amittat, idest coniunctionis, tamen encliticæ uim seruat, pleraq;, ubiq;, utraq;. exceptis

differentiæ

differentiæ causa itaq; utiq;. In his enim non solũ coniunctio, sed etiã præposita ei aduerbia uim propriæ significationis conuertũt composita. uetustissimi tamẽ altera utra, & alterũ utrũ, & alterius utrius solebant proferre, et plerus plera plerũ absq; additione q;. Cicero in Protagora. Quæ igitur potest esse indignitas uolũtatis ad molestiam, nisi in magnitudine, aut in longitudine alterius utrius posita. Cato de ambitu. Sed sunt partim qui duarũ rerum alteriusutrius causa magistratũ petunt. Idem in primo originũ. Agrum quẽ Volsci habuetunt campestris plerus aboriginũ fuit. Pacuuius in Duloreste. Pater Achæos in Caphareis saxis pleros perdidit. Idẽ in Teucro. Periere Danai plera pars pessundata est. Aselius in. iij. historiarũ aduerbialiter sine q; extulit, ut fieri solet plerũ, ut in uictoria mitior, mansuetiorq; fiat. ergo nihil aliud est in his nominibus, q;, nisi syllabica epectasis, quõ ce, in quibusdã pronominibus & aduerbijs hisce, hosce, illicce. Nã & plerus plera plerũ, & plerusq; & pleraq; & plerũq; idẽ significãt. Vter uero et uterq; diuersas habẽt significatiões. Vter enim πότερος diuiduã uim habet, uterq; ἑκάτερος collectiuã, ubi ποῦ ὅπου, ubiq; πανταχοῦ. In his ergo & similibus. q;, si coniunctionẽ accipiamus cõposita sunt. sin syllabã deriuatiua. Similiter undiq; deniq; itaq;. Quæ uero ex utroq; casu obliquo sunt cõposita nomina, manẽt indeclinabilia, ut huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi, eiusmodi, cuiusmodi. Sin ex nominatiuo & obliquo, uel obliquo & nominatiuo, nominatiuus tantũ declinatur, ut præfectusurbis, Senatusconsultũ. Et inuenimus p oẽs ferè casus cõposita, ut iurisperitus, legislator, præfectusurbis, & præfectusurbi, tribunusplebis, & tribunusplebi. Agricola agrũ colens, cœlicola idest cœlũ colẽs, macte idest magis aucte (Antiq tamẽ & mactus dicebãt) menceps mẽtecaptus. Et singularia cũ pluribus cõponũtur, ut, orbis terræ & orbis terrarũ, paterfamilias, & paterfamiliarũ, armipotens & armorũ potẽs magister militũ à secretis, à caliculis, à respõsis, ab actis. Possunt tñ hæc eadẽ etiam separata ẽe si diuersos accẽtus his dederis, uel interponas cõiunctiones, ut Resq; publica, Populusq; Romanus, Tribunusq; plebis. Siquis ad immitationẽ εἴτις græci enclitice prolatũ quidã putant, ut nũquis, nequis. ostendũtur tñ ea sine dubio cõposita tam à fœminino singulari q̃ neutro plurali in. a, desinentibus. Compositio enim non enclisis corrumpere dictiones solet, dicimus enim siqua nequa ut aliqua.

De Casu.

Asus est declinatio nominis. uel aliarum casualium dictionũ, quæ fit maxime in fine. Nominatiuus tamen siue rectus, uel ut quibusdam placet, quod à generali nomine in spe-

talia cadat, casus appellatur. ut stilum quoq; manu cadentem, rectũ cecidisse possumus dicere. Vel abusiue dicitur casus, ꝙ ex ipso nascuntur omnes alij. uel ꝙ cadens à sua terminatione in alias facit obliquos casus. Quæritur autem quid sit inter indeclinabilia, & aptota & monoptota. & sciẽdum ꝙ aptota & monoptota indeclinabilia sunt. similiter enim non uariant terminationem, sed immobilem eam seruant. Aptota tamen sunt proprie dicenda quæ nominatiuum solũ habent, qui plerunq; & uocatiuus inuenitur, & non accipitur etiã pro obliquis, ut Iuppiter, Diespiter. nõ enim licet eodẽ pro genitiuo uel alio casu obliquo uti. Ideo autem dixi proprie dicenda, quia inueniuntur antiqui aptota pro monoptotis, & monoptota pro aptotis posuisse. neutrum uero si sit aptotum necessario etiam pro accusatiuo & uocatiuo accipitur eius nominatiuus, quod generale est omnium neutrorũ, ut fas, nefas, ir, pus. Monoptota uero sunt quæ pro omni casu una eademq́; terminatione funguntur. qualia sunt nomina litterarũ & numerorum à quatuor usq; ad centum. mille quoq; indeclinabile est, & si qua inueniũtur similia, ut hoc ā, huius ā, hoc alpha, huius alpha, hi quatuor, horũ quatuor, hoc gumi, huius gumi, hic & hæc & hoc nequam, huius nequam, hi quot, tot, horum quot tot. & barbara plurima, sed magis omnia. nisi ea ad græcam uel ad nostram regulã flectamus, uel ab auctoribus flexa inueniamus. In his ergo, idest carẽtibus declinatione finalium syllabarũ, quæ monoptota nominamus, uidentur casus fieri non uocis, sed significationis duntaxat. itaq; articulis diuersis utimur pro uarietate significationis, necnon etiã structuræ rationem seruamus sicut indeclinabilibus per sex casus. Velut autem una uoce diuersas possunt habere significationes, tam declinabilia per quosdam casus, q̃ indeclinabilia per omnes casus, sic è contrario diuersis uocibus sæpe inuenimus unam eandemq́; fieri significationem. ut labor & labos, honor honos, huius cornus et corni, pinus & pini, huius quæstus, uel quæsti, ornatus uel ornati, tumultus uel tumulti, Achillis uel achilli, Aulai & aulæ, à felice uel felici, deis & dijs, sapientium uel sapientum. nec solum in nominibus, sed etiam in alijs partibus, ut amauerunt uel amauere, amaueram uel amaram, ei uel ij, eis uel ijs, nimium uel nimis, satis uel sat. Est autem rectus qui & nominatiuus dicitur, per ipsum enim nominatio fit, ut nominetur iste Homerus, ille Virgilius. Rectus autem dicitur ꝙ ipse primus natura nascitur uel positione, & ab eo facta flexione, nascũtur obliqui casus. Genitiuus autem qui & possessiuus & paternus appellatur, genitiuus uel ꝙ genus per ipsum significamus, ut genus est Priami. uel ꝙ generalis uidetur esse hic casus genitiuus, ex quo

ferè omnes deriuationes, & maxime apud græcos solent fieri. Possessiuus uero ꝙ possessionem quoq; per eum casum significamus, ut Priami regnum. unde possessiua quoq; per eum casum interpretamur. quid est enim priameium regnum nisi Priami regnum? paternus etiam dicitur, ꝙ per eum casum pater demonstratur, ut Priami filius. unde patronymica pariter in eum resoluuntur. quid est enim priamides nisi Priami filius? Post hunc est datiuus, quem etiam cōmendatiuum quidam nuncupauerunt. ut do homini illam rem, & commendo homini illam rem. Quarto loco est accusatiuus, siue causatiuus. accuso hominem, & in causa hominē̃ facio. Vocatiuus salutatorius etiam uocatur, ut ò Aenea, & salue Aenea. Ablatiuus, etiam comparatiuus. ut aufero ab Hectore, & fortior Hectore. Multas tamen alias quoq; & diuersas unusquisq; casus habet significationes, sed à notioribus et frequentioribus accæperunt nominationem, sicut in alijs quoque multis hoc inuenimus. ut patronymica uocamus non ꝙ omnia, sed ꝙ pleraq; à patribus deriuantur. neutra dicimus uerba, non ꝙ solum ea in hac specie inueniantur quæ neutram habent significationem, idest nec actiuam nec passiuam absolute dicta, sed ꝙ ex maxima parte, sunt neutra. Syllabas nominamus non ꝙ omnes comprehensione litterarum constent, sed ꝙ pleræq;. sic ergo etiam casus ab aliqua notabiliore significatiōe sunt nominati. Ordo quoq; naturalis eis datus est. quippe nominatiuus quem primum natura protulit, ipse primum sibi locum defendit. unde uerbis quoq; intransitiue, iste quasi egregius adhæret. Genitiuus, secundū locum sibi defendit. hic quoq; naturale uinculum generis possidet, & nascitur quidem à nominatiuo, generat autem omnes obliquos sequentes. Datiuus qui magis amicis conuenit, tertium locum tenet, & ꝙ uel eandem habet uocem genitiuo, uel unius abiectione uel mutatione litteræ ab eo fit. Qui uero ad inimicos magis attinet, idest accusatiuus, quartum. Extremum apud græcos obtinuit uocatiuus. quippe cum imperfectior cæteris esse uideatur. nisi enim secundæ personæ coniungi non potest, cum superiores quatuor omnes personas possint complecti, figurate adiuncti pronominibus. ut ego Priscianus scribo, tu Priscianus uel Prisciane scribis, ille Priscianus scribit. Mei Prisciani eges, tui Prisciani egeo, illius Prisciani eget. Mihi Prisciano das, tibi Prisciano do, illi Prisciano placet. me Priscianum uides, te Priscianum uideo, illum Priscianum uidet. Similiter ablatiuus tribus adiungitur personis, à me Prisciano accipis, à te Prisciano accipio, ab illo Prisciano accipit. Non egent autem nomina pronominibus, quamuis omnes circumeant personas, si cum uocatiuis aut substantiuis uerbis coniunguntur. ut

Virgilius nominor, uel sum, Virgilius nominaris uel es, Virgilius nominatur uel est. Igitur ablatiuus proprius est Romanorum, & q̃uis ipse quoq; tribus sociari possit, ut diximus, personis, tamen quia nouus uidetur a latinis inuentus uetustati reliquorũ casuum concessit. quãuis hunc quoq; à uetustissimis græcorũ grammaticis accepisse uidentur latini, qui sextum casum dicebant οὐρανόθεν, ἐμέθεν, qui profecto ablatiui uim possidet. nam etiam præpositionẽ assumit, ut ἐξ ἐμέθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Homerus, ἐξ ἐμέθεν γάρ φασι κακὰ ἔμμεναι. Sunt igitur formæ casuales sex. Monoptota, quæ una teminatiõe pro omni casu funguntur, ut supradictum est. ut nequã, gumi, alpha, beta, cornu, quatuor, quinq;, sex. his quidam addunt illa quæ tam uoce q̃ significatione unum casum habent, ut huiusmodi, istiusmodi. Diptota, quæ duos diuersos casus habent tantum. ut uerüa uerubus. nam uerüum in usu non inuenimus. & fors, forte. Teren. in Phormione, ò fortuna, ò fors fortuna. Virgilius in primo. Forte sua libycis, tempestas appulit oris. Et tabi tabo. Alia triptota qualia sunt omnia neutra secundæ declinationis in singulari numero, ut templũ templi templo, & in plurali tam in secunda q̃ in tertia & quarta, idest omnia neutra pluralia, ut templa templorũ templis, sidera siderum sideribus, cornua cornuũ cornibus. Alia tetraptota, qualia sunt omnia in. r, desinentia secundæ declinationis, puer pueri puero puerum. Alia pentaptota, qualia sunt omnia masculina, uel fœminina secundæ declinationis, in, us, terminantia, doctus docti docto doctum docte, Virgilius uirgilij uirgilio uirgilium uirgili. Hexaptota sunt quæ sex diuersos casus habent, qualia sunt masculina in, us, desinentia, quæ secundum declinationem quorundam pronominũ in ius efferunt genitiuũ, unus unius uni unum une, ab uno. cuius de uocatiuo quia quidã dubitant, Caper doctissimus antiquitatis perscrutator ostendit, hoc usum Catullum & Plautum. Catullus, tu præter omnes une de capillatis celtiberose celtiberie fili. Plautus in Fribolaria. O` amice ex multis mihi une Cephalio. Sole quoq;. Atticidas in hymenæo. Felix lectule talibus sole amoribus. Sunt alia quorũ quidem nominatiuus in usu non est, obliqui autem sunt. ut Iouis ioui iouem à Ioue. Quanuis uetustissimi nominatiuum quoq; hic Iouis proferebant, sicut de nominatiuo tractantes ostendemus. Sunt alia in quibus tres obliqui inueniuntur, precis preci prece, frugi frugem fruge. uetustissimi tamen, & frux & fruges nominatiuum protulerunt. Alia in quibus duo, uicem uice, tabi tabo. Alia in quibus unus, ut sponte, laterem. quanuis & ablatiuus eius singularis, & nominatiuus & accusatiuus plurales inueniuntur. Plautus in Truculento. = quid maceria illa ait in horto? Quæ est?

quæ in noctes singulas, latere fit minor? quia is hoc ad uos, Damni p̃mensus uiam est? non mirum (uetus est maceria), Lateres si ueteres ruunt. Ain tu ueteres lateres ruere? fas, nefas, cepe. Illud quoq; non est prætermittendum ꝙ quibusdã septimus casus esse uidetur ablatiuus, quando sine præpositione profertur. quod satis irrationabile uidetur. minime enim præpositio addita uel subtracta mutare ualet uim casus. Neque enim cũ accusatiuo casui multæ præpositiones solent adiũgi, alius casus est quando habet eas præpositiones, & alius quando absq; his profertur. quis autem dubitat ꝙ omnes præpositiones, uel accusatiuo, uel ablatiuo apud latinos iungi solent? Ergo si adiunctæ uel nõ ablatiuo mutant eius uim, accusatiuo quoque adiunctæ uel non, debent similiter mutare casum. denique in cõparationibus absq; præpositione solet proferri ablatiuus, nec tamen dicit quisquam septimũ tunc esse casum, sed ablatiuum cum dico fortior Achilles Hectore. In quo omnes artiũ scriptores consentiunt, & sex esse casus confitentur, non septem. Vno enim non duobus latini casibus superant græcos. Septimum igitur qui addunt superuacuum faciunt, qui nulla differentia uocis in ullo nomine distet à sexto. Sciendum tamen ꝙ hic casus, idest ablatiuus, est quando pro genitiuo, est quando pro datiuo accipitur græco. Pro genitiuo, quando præpositionibus uel aduerbijs ablatiui casus subiungitur. ut ex illo, ab illo, pro illo, coram illo, cum illo. & quando comparatur, fortior illo. & quando nominis & participij ablatiuus, uerbo & nominatiuo alterius nominis cum transitione personarum adiungitur. ut Sole ascendente dies fit, & Traiano bellante uicti sunt Parthi. Hac autem utimur constructione quando consequentiã aliquã rerum quæ uerbo demonstrãtur, ad eas res quæ participio significantur ostẽdere uolumus. Quid est enim Traiano bellãte uicti sunt Parthi, nisi ꝙ secuta est uictoria Traianum bellãtem? & Sole ascendente factus est dies, nisi ꝙ ascensionem Solis secutus est dies? Inueniuntur tamen etiam nomina loco participiorum in huiuscemodi elocutione posita. ut Vir. in. vij. = nõ uobis rege Latino
Diuitis uber agri troiæ'ue opulentia deerit.
Rege Latino, pro regnante Latino. quamuis in huiuscemodi quoq; constructionibus subauditur participium substantiuum. Græci autem in huiusmodi constructione solent pro genitiuo participij, etiam infinitum uerbum ponere. ut ἐν τῷ βασιλεύειν φαϊανὸν, ἀντὶ τοῦ, βασιλεύοντος φαϊανοῦ. etiam tunc pro genitiuo ponitur græco quando per participium habens & accusatiuum interpretamur eum. ut pulchra forma mulier, idest pulchram formam habens. Magna altitudine domus, idest magnam altitudinem habens. Pro datiuo quoq; quando cũ

in, uel sub præpositionibus iungitur. ut in illo sub illo. & quando ipsum ablatiuum interpretamur per accusatiuum, & per præpositionem per, ut uinco te manu, idest per manum, uideo te lumine, idest per lumen. Hic finis libri quinti de generibus, de numeris, de figuris, de casibus. quod uero sequitur caput subditicium est.

hoc penum huius peni, hoc penus penoris, hic penus penus, hæc penus penus, hoc penu penu, hoc specus specoris, hic specus specus, hoc specu specu. Algor algoris, hic algus, huius algus. Plautus in Vidularia. Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatē, algum, famem. Idem in Rudente.

Tu uel suda uel peri algu, uel etiam ægrota uel uale,

Optimates sunt qui deffendunt Senatores. Populares qui deffendunt populum. Ex asse hæredem facit, idest ex duodecim uncijs. A mobilibus fixa deriuata fiunt, clarus claritas, magnus magnitudo, latus latitudo, altus altitudo, pius pietas. Item à fixis mobilia, deriuata, Iuno iunonius iunonia iunoniū, æquor æquoreus æquorea æquoreū, marmor marmoreus marmorea marmoreum, sanguis sanguineus sanguinea sanguineum. œ, & æ, diphthongi longæ sunt. Inde Virgilius, Insulæ Ionio in magno dixit. œ autem diphthongus apud græcos etiā in principio dictionis pro breui accipitur τοιαῦτας οἶς πρὸς παρθένους λοχεύεται. Aliter enim Iambus stare non potest. r, & . s, litteras græci uim penè litterarum uocalium habere affirmāt. Vnde . r, quoq; aspiratur, sicut aliæ uocales apud græcos. rhetor, Rhodanus, pyrrhia, pyrrhus, & . s, similiter uim uocalis habere dicunt. Et hoc ex latina lingua maxime intelligere possumus. cū . s, littera in metro, & liquescit, & synalœpham facit, ut, Ponite spes sibi quisq;, Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellas, & aspirationis loco fungitur, pro ἓξ enim, uel ἑπτὰ ἥμισυ ἕκτον, sex, septē, semis, sextum dicimus. οἶδα δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ, γέρον, βρύεις. μένανδρος. τὸ μεθύειν τῇ ἀσπίδι. Vnde Romani ebrius dicunt. καὶ οἱ ἕλληνες ἔχουσιν ἀπρόσωπα, ῥήματα. χρῆ με, δεῖ με, πρέπει με, moderor tibi. Salustius in Catilina. Tempus, fortuna, cuius libido gentibus moderatur, moderor te. Lucanus.

Syderibus quæcunq; fugā moderantur Olimpi. Quæro te, quæro à te, διὰ τοῦτο οὐ λέγουσιν οἱ ῥωμαῖοι, τῷ πρὸ δευτέρῳ καλανδῶν, ἢ πρὸ δευτέρῳ εἰδῶν, ὡς μὴ ἔχοντες τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν.

Hoc caput totum uacare puto. sumptum tamen esse ex aliquo uetere erudito grammatico, & hic appositum.

PROOEMIVM.

REVITER Regulas tibi me iuſſiſti Iulia
ne Conſul, ac patriciæ, nominum colligere, qui=
bus latina utitur eloquentia. quod ſuſcæpi nõ
b tam rei facultate, uel ingenij confidentia, q̃ ne
quid tibi cui omnia debeo prorſus negarem. et
quoniam ornamentum te eſſe latinorum, non
minus q̃ græcorum ſtudijs gaudebam, Igitur
excuſatio mihi ſit audacis incæpti, difficillima recuſatio tuæ iuſſionis.
Nunc de nominatiuo, genitiuo ſingulari, quibus inuentis alij caſus tã
ſingularis q̃ pluralis numeri facile dinoſcuntur, Pleraq; quidem à do
ctiſſimis uiris. paucula tamen, & à me pro ingenij mediocritate inuẽ
ta exponam. Et hæc modo compendij cauſa, poſtea uero, deo uitam
præbente, de accuſatiuo & ablatiuo ſingulari, & genitiuo plurali ter
tiæ declinationis, cum de obliquis tractauero caſibus, multo labore
inuenta, & diuerſo auctoritatis uſu approbata ſubiungam. de uerbi
quoq; præterito perfecto, cum de eius temporibus diſſeram explana
bo, in quibus uos dubitare dicitis. nec mirum cum etiam ipſi proba-
tiſſimi artium ſcriptores nõ omnino certis hæc regulis diſſeruiſſe no
ſcuntur. Quoniam in ſuperioribus libris de litteris & ſyllabis, et
accentibus nomini, & de omni deriuatiuorum ſpecie nominum quan
tum potui diligenter expoſui, nunc de regulis in hoc quidem libro
nominatiui & genitiui, in ſequenti uero cæterorum caſuum tractare
incipiam. nec me pigeat dũ uiuo, & hæc, & quæcunq; ſcripſero, uel
mea diligentia, uel amicorum monitu, uel inuidorũ uituperatione, ſi
iuſta fuerit, emẽdare. Solatio enim mihi ipſe eſſe poſſum, quiueterũ
ſcriptorũ artis grãmaticæ uitia corrigere, q̃uis audaciſſime, ſed maxi
mis auctoribus Herodiano & Apollonio, confiſus ingredior, ſi quid
in meis quoq; humani erroris ſcriptis acciderit, q̃d ſit emendandum.

De nominatiuo & genitiuo.

Vatuordecim ſunt litteræ terminales nominũ, q̃bus latinus
q utitur ſermo. Vocales oẽs, ſemiuocales ſimiliter oẽs, abſq;. z.
&. f, quam magis mutã eſſe cũ de littera tractabamus in
primo libro oſtendimus. Præterea mutæ tres. c, d, t, ut Sophiſta, mare,
gummi, Cicero, cornu, Sol, templũ, numẽ, Cæſar, uirtus, pax, lac, aliud,
Bogud, caput. In græcis aũt inuenitur etiam, y, ut Dory nomen oppi=
" di pontici, & Aepy. Statius in. iiij. Theb. Et ſummis ingeſtum monti
" bus æpy. In. a, deſinentia nomina ſiue latina, ſeu græca, maſculina

*uel fœminina uel cõmunia, addita. e, faciunt genitiuum in, æ, diphthon
gon, ut hic scriba huius scribæ, hæc musa huius musæ, hic & hæc au
riga huius aurigæ. Inueniuntur tamen quædam ex cõmunibus etiam
neutro generi adiuncta, sed figurate per ἀλλοιότητα, ut aduena, man
cipium. Valerius autem Maximus in secundo memorabilium, ponit
alienigena studia, quod prima declinatio non habet. Nullum enim
neutrum, nec primæ, nec quintæ declinationis põt inueniri. Nec idẽ
esse singularis nominatiuus neutri generis in, a, desinens, & nomina
tiuus pluralis. Sed antiquissimi hic alienigenus, & hæc alienigena, et
hoc alienigenum dicebant, ex quo potest hoc esse plurale. Necnon cæ-
tera similiter à genere cõposita proferebant, caprigenus, terrigenus,
taurigenus. Id'q; usus confirmat. Pacu. in Paulo. Quæ uia caprigeno
generi gradibus gressio est. Cice. in prognost. Caprigeni pecoris cu-
stos de gurgite uasto. Virgi. in. iij. æneidos. Caprigenum'q; pecus, nullo
custode per herbam. Hoc tamen potest & per syncopam accipi pro
Caprigenarum, sicut idem in. yiij. Optime graiugenum, cui me fortu
na precari, pro Graiugenarum. Actius in Ioe. Ex taurigeno semine or
tam fuisse an humano eam. Illud etiam obseruandum ꝙ octo sunt no
mina in, a, desinentia fœminina, quorum masculina in ius plerunq;
terminant genitiuum, & in, i, datiuum, more quorundam pronomi-
num. Itaq; fœminina quoq;, necnon & neutra eosdem habent geniti
uos & datiuos. Vnde quidam decepti inter pronomina posuerunt ea.
Sunt autem hæc. Vnus una unum unius uni, ullus ulla ullum ullius ul
li, nullus nulla nullum nullius nulli, solus sola solum solius soli, totus
tota totum totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrum utri
us utri, alter altera alterum alterius alteri. Similiter ab eis cõposita,
uterq; utraq; utrunq;, utriusq; utriq;, alteruter alterutra uel altera
utra alterutrum, uel alterum utrum, alterutrius, uel alterius utrius,
alterutri uel alteri utri. utraq;. n. declinatio in usu ueterum est. neu-
ter neutra neutrum, neutrius neutri. Sed in hoc nomine neuter ex
cõtrario alijs quæ simili forma declinantur, frequentior est usus ge-
nitiui, in, i, & datiui in, o, terminantis in masculino & neutro. In fœ
minino uero in, æ, diphthongum, hic neuter & hoc neutrũ, huius neu
tri, huic neutro, hæc neutra, huius & huic neutræ. Et sciendũ ꝙ quo
ties superiora masculina in, i, desinunt in genitiuo, & in, o, in datiuo
(hoc. n. quoq; rarior hẽt usus, et uetustior) necessario fœminina supra
dictos in æ, diphthongũ terminant casus. Itaq; nõ solũ una unius uni,
sed ẽt huius et huic unæ. & similiter ullæ, nullæ, solæ, totæ, aliæ, alte
ræ in usu antiqore inuenimus. Cicero pro M. Tullio, hoc iudiciũ sic ex
pectatur, ut non unæ rei statui, sed omnibus constitui putetur. Idẽ ad*

Herennium. Non res tota rei necesse est similis sit. Terentius in Heau
tontimoru. Hæc ipsa in itinere alteræ dum narrat forte audiui. Idē
in Eunu. Nunq̃ edepol, quicq̃ iam diu quod magis uellem euenire mi
hi, euenit, Quàm q modo senex, intro ad nos uenit errans mihi solæ
ridiculo fuit, quæ quid timeret sciebam. Cecilius. Nullæ nationi tot, tan
tas, tam continuas uictorias, tam breui spacio datas arbitror q̃ uobis.
Eiusdem idest primæ declinationis fœmininorum, genitiuum etiam
in, as, more græcorũ solebant antiquissimi terminare. unde adhuc pa
terfamilias & materfamilias pro familiæ solemus dicere, & fre-
quens hoc habet usus. Liuius in Odyssea. Atq; escas habemus mentio-
nem. escas pro escæ. ibidem. Nam diua monetas filiam docuit. mone=
tas pro monete in eodem. Mercurius cumq; eo filius Latonas pro La
tonæ. Neuius in carmine belli punici primo. Inerant signa expressa
quomodo Titani bicorpores, gigãtes, magniq; Atlantes, Rhuncus, atq;
Purpureus filij Terras, pro terræ. In eodē. ei uenit in mentem homi-
num, fortunas, pro fortunæ. Ennius in. vij. Annalium. Dux ipse uias,
pro uiæ. Cicero in. iiij. Verrinarũ. Liberos matresfamilias bona for
tunasq; omnes. Dicitur tamen & paterfamiliæ, & patresfamiliæ, &
familiarum, & familijs. M, Brutus de officijs. Itaq; patresfamiliæ do
mini sumus. Sallusthus in Catil. sed filij familiarum, quorũ è nobilita
te maxima pars erat, qui parentes interficerent. Cicero in Frumenta
ria. Itaq; ex his scribis qui digni sunt illo ordine patribus familijs ui
ris bonis, atq; honestis percontamini. Neutra eiusdē terminationis græ
ca sunt, & addita tis faciunt genitiuum, ut hoc peripetasma huius pe
ripetasmatis, hoc poëma, huius poëmatis. Hæc tamen antiquissimi se
cundum primam declinationē sæpe protulerunt, & generis fœmi-
nini, ut Plautus in Amphitryone, cum seruili schema, pro schemate.
Nunc' ne ornatum hunc, Vos meum admiremini, quod ego huc pro=
cessi, sic cum seruili schema. Valerius in Phormione. Quid hic cum
tragicis uersis, & Syrma facis? pro Syrmate. Plautus in Persa, Thea
trum lepida cum decorat schema. Cecilius in Hippo. filius in me in-
cedit satis hilari schema. Pomponius in Satyra. Cuiusuis leporis li-
ber diademam dedit, pro diadema. Liberius in Cancro. Nec Pytha
goream dogmam doctus. Plaut. in Milite glorioso. Glaucomam ob ocu
los obijciemus eumq; ita faciemus, ut quod uiderit ne uideat. Qui-
dam aũt in, um, ẽt teste Celso huiuscemodi nominum protulerunt no
minatiuos, hoc emblematum huius emblemati, hoc toreumatum, hu-
ius toreumati declinantes. Vnde frequens usus eorum datiuos & ab=
latiuos plurales in, is, terminat, his & ab his schematis, emblematis,
peripetasmatis toreumatis, quibus frequenter casibus in Verrinis uti

tur Cicero. Nã ã, &, h, &, K, nomina litterarum indeclinabilia sunt, sicut aliarum quoq; omniũ litterarum, necnon numerorum à quatuor usq; ad centum. sed & mille. Nam à centum cõpositi numeri declinantur ut ducenti ducentorum ducentis & similes. Et litterarum quidẽ nomina neutri generis sunt, numeri uero qui sunt indeclinabiles omnis sunt generis, hoc est & masculini & fœminini, & neutri. Mulucha flumen, & Turia, & siqua similia inueniuntur magis figurate masculina cum neutris iunguntur, ut si dicam Tyberis flumen, uel Hister flumen. ꝙ aũt non sint neutra Turia, & Mulucha & similia, ostendit etiam natura ipsius sermonis punici, in quo omnia nomina uel masculina sunt uel fœminina. Ergo Capsa quoq; & Thala oppidum, & Thirimida similiter fœminina figurate neutris sunt coniuncta. Vnde Salustius in. ij. historiarum. Inter leuam mœnium & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam, paruo interuallo præter fluit. Turiam dixit qui accusatiuus masculini est generis, non neutri. Plurima tamen non solum in Africa, sed etiã in alijs regionibus nomina fluuiorum in. a, inueniuntur desinentia. Lucanus in secundo. = nullasq; uado qui Macra moratur, alnos. In eodem. Senáq; & adriacas qui uerberat aufidus undas, qui sunt Italiæ. similiter Himella, & Allia. Virg. in septimo. = prope flumen Himellæ. Idem in eodem. Et quos infaustum interluit Allia nomen. Salustius in ij. historiarum. Nisi quia flumen Lurda tauro monte defluens. Necnõ etiam græca nomina tam fluuiorum q̃ aliorum in, as, apud illos desinentia, quæ in. ου, faciunt genitiuũ græcum, nostri absq;, s, solent plerunq; proferre, ut Marsya, Geta, Chærea, Sosia. Lucanus in tertio. Qua celer & rectis descendens Marsya ripis, Errãtem Mæandron adit. Hoc etiam sciendum ꝙ omnis nominatiuus in, a, desinens, corripitur, quanuis sit apud græcos productus, ut Lydia, Syria, Phrygia, Italia, Hispania. Vnde accentus quoq; cum tẽpore mutatur. In paucis tamen inueniuntur nostri poetæ græcis, seruasse morem græcum. Statius in. iiij. Theb. Non tegea non ipsa deo uocat alite felix, Cyllene. Idem in. yi. = te plangeret Argos, Te nemea tibi lerna comas larissáq; suplex, Poneret. In. e, correptam latinas sunt neutra, quæ, e, in, is, conuersa faciunt genitiuum, ut hoc mare huius maris, hoc monile huius monilis, hoc mantile huius mantilis. Ouid. in. iiij. Fastorum. Dixerat ad dextram uillis mantile solutis. Cumq; meri patera turis acerra fuit. Hoc Soracte huius soractis. Hora. in. i. carminum. Vides ut alta stet, niue candidum, Soracte. Virgilius in. xi. Sancti custos Soractis Apollo. Excipitur unum indeclinabile in singulari numero, hoc cepe huius cepe. Apuleius in Medicinalibus.

Cepe ſuccum melle mixtum. quod in plurali numero fœmininum eſt primæ declinationis, hæ cæpæ cœparum, q̃uis antiquiſſimi in. a, quoq; ſingulare fœminino genere hoc recte protuliſſe inueniuntur. Neuius in Appella, ut illum dij terant, qui primum olitor cœpam protulit. Lucilius in. yi. Satyrar. lippus edenda acri aſſidue κρομμυοπώδης homo cœparius cœpa, frequentior tamen uſus hoc cœpe protulit. Neuius in Appella. Cui cœpe edendo oculus alter profluit. Idem in Eculeo. Oleas cœpe, ficus. Varro de actionibus ſcænicis tertio. Multifariam in patellis coquere cœpe. Caper tamen & cœpitius & cœpitium ueteres dixiſſe oſtendit. In. e, productã græca, ſunt fœminina, & uel græce declinantur, ut libye libyes, uel mutata, e, in, a, & accæpta, e, faciunt in æ, diphthongum genitiuum, ut Helena Helenæ. In. i, latina ſiue græca inueniuntur & neutra, ſunt uel omnis generis, & aptota, ut hic & hæc & hoc frugi, nihili, mancipi, huiuſmodi. nauci quoq; quod putamen nucis ſignificat, & pro nihilo accipitur. Plautus in Moſtellaria, qui homo timidus erit in rebus dubijs, nauci non erit. Idem in Truculento. Tympanotribam amas hominẽ non nauci. Quibuſdam autem nõ irrationabiliter genitiui uel datiui caſus iſti ſunt exiſtimati, qui figurate cum omnibus alijs caſibus & generibus poſſint adiungi. Nam frugi datiuus eſt à nominatiuo frux uel fruges, & mancipi à mancœps, & nihili genitiuus à nominatiuo nihilum. hoc gumi, hoc ſinapi, magis peregrina ſunt. q̃uis quidam hæc ſinapis dixerunt, ut Plautus in Pſeudolo. teritur ſinapis ſcelerata cũ illis qui terũt Priusq̃ triuerint oculi, ut extillent, facit. Inueniuntur & barbara in, i, ut Illiturgi oppidum. Liuius in. xxiij. ab Vrbe condita. Illiturgi oppidũ oppugnabatur. Traianus in primo Dacicorum. Inde Berzobim, deinde Aixi proceſſimus. Herodianus, gũmi quoq; & piperi barbara dicit eſſe. ſed noſtri piper piperis declinauerũt, ut Perſius. & piper et pernæ. Idẽ Rugoſum piper. Et Iuue. = ſoluite funẽ, Frumẽti dñs clamat piperis'ue coemptor. De huiuſmodi, iſtiuſmodi, illiuſmodi, & alijs talibus multi dubitauerunt, utrũ cõpoſita ſint an non. ſed ea cõpoſita eſſe ipſe accentus docet, qui in fine præcedentis dictionis poni nõ poſſet niſi eſſent compoſita. Ideo autem indeclinabilia ſunt, quia utraq; pars genitiuũ caſum habet. Quomodo igitur ſi uterq; ſit nominatiuus in cõpoſitis uterq; declinatur, ſic in his nominibus, quia uterq; genitiuus eſt, manſit indeclinabilis. In. o, correptam, quam tamen ueteres frequenter producunt, latina ſunt, & ſi fœminina fuerint, g, uel, d, antecedentibus mutant, o, in. i, & accepta, nis, faciunt genitiuũ, ut hæc Carthago huius carthaginis, hæc uirgo huius uirginis, hæc dulcedo huius dulcedinis, alcedo alcedinis. Plaut. in penulo.

Qua mare olim est cum ibi alcedo pullos educit suos.

Alia uero omnia producunt, o, in genitiuo, ut hic Cicero huius Ciceronis, caupo cauponis, hæc Iuno huius Iunonis, Castulo castulonis, Ruscino Ruscinonis. nomina sunt urbium Hispaniæ. Hic & hæc bubo huius bubonis. Excipiuntur hæc quæ in genitiuo non seruant, o, ut hic cardo huius cardinis. Quidam tamen ueterum etiam fœminino genere hoc protulerunt. Gracchus in Atalanta. O`grata cardo, regum egressum indicans. Ordo etiam ordinis, homo hominis, quod est commune. Cicero pro Cluentio, cum de eius matre loqueretur ait. Cuius ea stultitia est, ut eam nemo hominem appellare possit. Et Lucanus in. y. de Phemonoe. Atq; hominem toto sibi cedere pectore iussit. Virg. in. i. Aeneidos. Nec uox hominem sonat, de fœmina loquens. uetustissimi tamen etiam homo hominis declinauerunt. Ennius. Vulturis in syluis miserum mandebat homonem. Heu q̃ crudeli condebat membra sepulchro. Nam & uultur & uulturis, & uulturius dicitur. Nemo quoq; siue ex hoc compositũ, ut quibusdã uidetur, seu nõ, cõis est generis, & similiter. o, in, i, conuertit in genitiuo, ut nemo neminis. Lucilius in. xxx. Neminis ingenio quenq̃ cõfidere, oportet. Plautus in captiuis. Neminis misereri certum est, quia mei miseret nemo. Titinnius. Quod rogas neminem decet bonam. Terẽtius in Andria. Hoc ego scio unum neminem peperisse hic. Nec solum de hominibus dicitur. Virgilius in nono. Turne quod optanti diuum promittere nemo. Turbo turbinis, quando de ui uentorum loquimur. Nam si sit propriũ seruat. o, in genitiuo, hic Turbo nomen proprium gladiatoris turbonis. sic Hor. in. ij. sermonum. Corpore maiorẽ rides Turbonis in armis, Spiritum. Annio etiam annienis, quod antiquissimi secundum analogiam anien nominatiuum proferebant. Cato contra Veturium. A quam anienem in sacrarium inferre oportebat, nõ minus quàm. xy. millia. Aniẽ abest. Ouidius. Quáq; numici. Aut anienis aquæ, cursúq; breuissimus almo. Cicero pro Cornelio, in primo, = trans anienem. Horatius in primo carminum. Et præceps Anio ac tiburti locus. Apollo apollinis. Præterea Cupido cupidinis, quod masculino quidem genere deum significat plerunq;, & est proprium. Fœminino uero ipsam rẽ. Itaq; fœminini præualuit declinatio. Margo quoq; marginis, notandum. ꝙ tam masculini q̃ fœminini generis inuenitur. Statius in. iiij. Theba. Soluerat hesperij deuexo margine ponti. Iuuenalis in primo. = aut summi plena iam margine libri. Excipitur etiam caro fœmininũ carnis. Vetustissimi tñ etiam nominatiuum hæc carnis proferebant, qui magis rationabilis est ad genitiuum. Liuius Andronicus in Odyssea. Carnis ait uinũ quoq; ꝙ liba-

bant anclabatur. ἐξηρύσατο. Et Titus Liuius in. xxyi. ab urbe con
dita. latinæq; instaurate, ꝙ Laurentibus, carnis quæ dari debet data
non fuerat. Itaq; eiusdem caro diminutiuum caruncula est, ut uirgo
uirguncula, ratio ratiuncula. Varro in andabata. Sed quid uis potius
ò homo ꝗ caruncula nostra. Ab eo aūt quod est carnis carnicula de
bet esse, ut canis canicula. Et sciendum ꝙ quinq; inueniuntur in, o, ter
minantia, quæ faciunt in, a, fœminina, ut Leo leæna, uel lea, draco dra
cæna, leno lena, caupo caupona. quod significat tam ipsam tabernam
ꝗ mulierem. Lucilius in. iij. Caupona hic tn̄ una Syria. Strabo etiam
straba facit. Varro de Numismatis. Non hæc res de uenere pæta stra
bam facit ἑτερόφθαλμον. In, o, productam desinentia græca, sunt fœ
minina, et uel græce declinantur, ut Manto mantus. Virgil. in. x. Fa-
tidicæ Mantus & Tusci filius amnis. Vel addita, nis, faciunt geniti-
uum, ut Dido Didonis, Calipso Calipsonis, Io Ionis. idq; usus antiquo-
rum comprobat. Actius Custodem assiduum Ioni apposuit uirgini.
Pacuuius. filios sibi procreasse, dicitur eundem, per Calipsonem autu
mant. Plau. in Aulularia. Quod si argus seruet, ꝗ oculeus totus fuit,
quem quondam Ioni Iuno custodem addidit. ꝙ autem Ionis, & Dido
nis, Calipsonis dicitur, ostendit etiā Cesellius uindex in Stromateo his
uerbis. Calipsonem ita declinatum esse apud antiquos. Liuius. apud
nympham Atlantis filiam Calipsonē. Ennius in. yiij. Pœnos Didone
oriundos. Actius in Ione. Custodem assiduum Ioni instituit uirgini.
In. u, latina sunt generis neutri, & aptota in singulari numero, non
etiam in plurali, ut hoc cornu cornu, tornitru, gelu, quæ tamen anti=
quissimi inueniuntur in, um, quoq; proferentes, in eodem genere, &
in, us, genere proferentes masculino, & quartæ declinationis. ut Lu-
ca. in. yij. = cornus tibi cura sinistri. Idem in eodē. Seu tonitrus ac te
la Iouis præsaga notauit. Cicero tn̄ in Arato, hoc genus pro genu pro
tulit. Tertia sub cauda ad genus ipsum lumina pandit. In eodem.
Ac propter leuum genus omni ex parte locatas,
Paruas Vergilias tenui cum luce uidebis. In eodem.
Hæc genus ad leuum nixi delapsa resedit.
Atq; inter flexum genus & caput alitis hæsit. Actius in Prome=
theo. Profusus flamine hiberno gelus. Illud ēt notandum, ꝙ cū ple-
runq; cōposita simplicium declinationem seruēt, Capricornus secun
dæ inuenitur de linationis. Cicero in Arato.
Corpore semifero magno Capricornus in orbe. Idem in eodem.
Tum magni coruus Capricorni corpora propter, Delphinus iacet.
Haud nimio lustratus nitore. Ouid. in. ij. Metamor. Dextra cornum
tenet. Idē in. y. flexile cornum. Lucretius similiter in. yi. Propterea

fit uti, quæ semina cunq; habet ignis Demittat, quum sæpe gelũ, quod continet in se, Mittit. Actius uero in Troadibus. Sed utrum terræmotus sonitus ne inferũ peruasit aureis inter tonitra & turbines. In. c, duo sunt generis neutri lac lactis. quod antiquissimi etiam hoc lacte protulisse inueniuntur teste Capro apud quẽ exẽpla inuenies. Plaut. in Menechmis. Neq; aqua aquæ, neq; lacte est lacti crede mihi, usq̃ similius. Et alec alecis Sic Mart. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras. Hor. in. ij. sermonum. Peruellunt stomachum siser alec, fæcula, choa. Est autem alec genus piscis. Inueniuntur tamen quidã ueterum hæc allex etiam fœminino genere protulisse. quod autem Caper ostẽdit de dubijs generibus Verrium Flaccum posuisse, alecem hanc dicens, non habet plurale, neq; hoc nec lac. Nam hæ lactes partes sunt intestinorum à græco γαλακτίδες dictæ, & seruauerunt apud nos quoq; idem genus, cuius singulare hæc lactis est. Titinnius in Ferentinati. Craticula, cerebellũ, lactis agnina. Pomponius in Lare familiari. Oro te Base per lactes tuas. In, d, quoq; duo sunt neutra, quæ à masculinis nascuntur in, s, desinentibus, aliud & quid. & ex eo cõposita, ut aliquid, siquid, nequid. quorum genitiuus in ius profertur, ut alius & cuius. & datiuus in, i, alij, & cui secundum quorundã pronominum declinationem. unde quidam indocti pronomina ea esse putauerunt. sed ipsa significationis ratio, & omnes græcorũ doctissimi hæc, nomina esse cõprobant. Probus ẽt alius alia aliud inter nomina posuit. Latius autem de his in pronomine differemus. Inueni tamen apud Liuium in. cxij. ab urbe condita in, d, desinens Barbarum regis Maurorum nomen Bogud, cuius genitiuum secundum tertiam declinationem Bogudis protulit, ut. castra quoq; diuersis partibus Cassius & Bogud adorti, haud multum abfuere quin opera perrumperent. In eodem. Quo tempore firmandi regni Bogudis causa exercitum in Africam uelociter traijcere conatus sit. Idem in eodẽ. Crassius gessisset cum Trebonio bellum, si Bogudem trahere in societatem furoris potuisset. Idem in. cxiij. Oppidi nomen in, d, desinens per accusatiuum casum neutro genere protulit. Et ipse circa pulpud oram tuebatur. In, t, hoc caput capitis inuenitur, & ex eo cõposita sinciput sincipitis, occiput occipitis. Git μελάνθιον, & nepet nomen oppidi Italici, indeclinabilia sunt. In, al, latina & Barbara inueniuntur, & sunt masculini generis. uel neutri. quæ addita, is, faciunt genitiuum, ut hic Sal huius salis, hic Annibal huius Annibalis, hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis sed neutra, ã, producunt in obliquis casibus. In, el, desinentia correpta latina sunt, & neutra, & addita, lis, faciunt gtũm, ut mel

mellis, fel fellis. In, el, productam quæ sunt barbara, uel, in il, uel, in ol, uel, in ul, desinentia cuiuscunq; sint generis latina siue barbara, addita, is, faciunt genitiuum, ut hic Daniel huius Danielis, hæc Tanaquil huius tanaquilis, hic Sol huius Solis, hic consul huius cōsulis, hic & hæc exul huius exulis. Nihil indeclinabile est, quia per apocopen ab eo quod est nihilum prolatum est. Sicut etiam apud græcos κρῖ & δῶ & κυκεῶ, pro κριθὴν & δῶμα, & κυκεῶνα. Quidam tamen aduerbium esse putant, quod nomen esse adiectiuum q̃titatis, ipsa ostendit constructio. Quomodo enim dicimus multum bonum & boni, & bonorum, & minimum lucrū & lucri, & lucrorū, sic nihil
" malum uel mali uel malorū. Terent. in Andria. Nihil horū egre=
" gie præter cætera. Et Cicero de signis. Nihil minus ferendum, pro ni
" hil intolerabilius. Potest tamen etiam loco aduerbij accipi, quomodo multum & primū. Nihil autem uel, nihilum à non & hilum est cō=positum, quod sine dubio est nomen. hilum enim pro ullum uetustissi
" mi proferebant. Lucilius in. xiiij. Naumachiam, licet hæc inquam al
" ueolumq; putare, Et calces delectes te hilo non rectius uiuas. In, am, unum desinit generis omnis indeclinabile, hic & hæc & hoc nequā. In, im, quoq; unum indeclinabile Cim nomen uici, ut dicit Celsus. In um, latina seu græca apud græcos, in, on, desinentia neutra sunt, & mutata, um, in, i, faciunt genitiuum. ut hoc templum huius templi, hoc peliū huius pelij, hoc hostoriū huius hostorij, lignū quomodius æquatur. Inueniuntur apud comicos multa huiuscemodi neutrorum formā habentia, mulierum nomina, quibus articulos fœminini generis ne=cessario significationis gratia præponere solent, ut ἡ δόρκιον hæc dorcium, ἡ γλυκέριον hæc Glycerium, ἡ χρύσιον hæc Chrysium, ἡ ἀβροτόνιον hæc Abrotonium, ἡ λεόντιον hæc Leontium. hoc autem solet fieri adulationis causa, siue diminutionis ætatis. In. an, aut in. on, aut in. in, desinentia græca sunt masculina uel fœminina, et producuntur omnia, &, uel græce declinantur, ut pan panos. Virgil. in. viij.
" Parnasio dictum panos de more Lycei. uel ex genitiuo græco fit latinus mutata, os, ultima in, is, ut τιτὰν τιτανος Titan titanis. δελφὶν δελφῖνος uel delphin delphinis. Dicitur tamen & delphinus delphini. In multis enim inuenimus à genitiuo græco factum latinum nominatiuum, ut ἐλέφας ἐλέφαντος, hic elephas huius elephantis, & hic elephantus huius elephāti, à genitiuo græco elephantos. Similiter hic abacus huius abaci, à genitiuo græco abacos. Arabs arabos, arabs arabis, & arabus arabi, titan titanos, hic titanus huius titani. Plautus
" in Menæchmis. Barbatum tremulum titanum qui lucet Cygno patre. Necnō & ab accusatiuo græco fit nominatiuus latinus, Panthe=

ra, cratera, quod græci quoq; in multis fecere. quos in hoc quoq; sequimur, qui sæpe & genitiuo, & alijs casibus pro nominatiuo sunt usi ut ὁ μάρτυρ, τοῦ μάρτυρος, καὶ μάρτυρος, μαρτύρου, ἰκτὶν, ἰκτῖνος, ἰκτῖνος, ἰκτίνου. Virg. in. vij.
Hircanis'ue arabis'ue parant seu tendere ad Indos, qui est à nominatiuo hic arabus. Idem in. viij.
Omnis arabs, omnes uertebant terga Sabæi. Lucal. in. iiij. Aethiopus dixit pro æthiops. Rhinocerus uelut æthiopus. Titanus quoq; pro titan dicebant. Vnde Neuius in carmine belli punici primo. Inerant signa expressa quomodo titani bicorpores gigantes, magniq; Atlantes. Lucanus in nono. Nec tutus spatio est elephas. Iuuenalis in. iiij. Rursus ad Aethiopum populos aliosq; elephantos. Virg. in. viij, Pantheræ terga retorquens. Cicero in Arato. Tum magni currus capricorni corpora propter Delphinus iacet, haud nimio lustratus nitore. Hora. in. ij. carminum. Nec curat Orion leones Aut timidos agitare lyncas. Et notandum est etiam de genere, quod masculino genere protulit Horatius, cum Virgilius fœminino in. iiij. Georgicôn.
Qui lynces bacchi uariæ? Persius. Crateram argenti sudabit pertrepidum cor. Iuuenalis in primo. Lectus erat Codro procula minor, urceoli sex ornamentum abaci. Idem in. iiij. quanto delphinis Balena Britanica maior. Horatius in. ij. carminum. Nulla decempedis metata priuatis. Opacam porticus excipiebat arcton. Hæc decempeda ab accusatiuo græco ἀπὸ τοῦ δεκάποδα. Idem in. ij. epistolarum.
Diuersum confusa genus panthera Camelo. Cassida quoq; accusatiuus est græcus ab eo quod est cassis quo usus est pro nominatiuo. Virg. Aurea Vati cassida. Stati uero cassis protulit in. ij. Theb. Bellipotens cui torua genis horrore decoræ Cassis, & asperso crudescit sanguine gorgon. Quod autem græcum est hoc nomen, ostendit ẽt Probus in libro qui est de catholicis nominum. Et sciendum quod omnia in, in, desinentia, etiam in, is, productam finiuntur. Arin proprium nomen & Aris, Delphin, & delphis, eleusin, & eleusis, trachin, & trachis. Et notandum quod auctores græcorum in, is, magis terminatiõe sunt usi. Nostri uero frequentius in, in, quàm is, Cicero pro Scauro, cum dare nollet inquit Aris clam, ex Sardinia est fugere conatus. In eadem. Arinis uxorem pellicatus dolo concitatam. In yn, quoq; terminantia, addita, is, faciunt genitiuum. Adramyn nomen herois adramynis, Phorcyn phorcynis. Vnde Lucanus in libro. ix. Squallebant late phorcynidos arma Medusæ. Nã Phorcys per, s, phorcyis declinatur nõ phorcynis. Euan euantis, notandum quod t, assumpsit genitiuo. Ouid. in. iiij. Metamor. Nictelius'q; Eleleus'q; parens, & Iacchus & Euan.

» Statius in.v. Et à sumus auditus montibus Euan. Virg. in. vi. Illa cho-
» rum simulans Euantis orgia circum Quidam tamen participiũ accu
satiui casus pluralis hoc magis esse uolunt, ne sit cõis extrema sylla-
ba, Euantis Phrygias pro bacchantis. In, on, quoq; genitiui græca supra
dictam seruant regulam penultima secundũ græcos manente produ
cta, uel correpta, μέμνων μέμνονος, hic memnon huius memnonis, σίν-
νων σίνωνος, hic Sinon huius sinonis, λαοκόων λαοκόοντος, hic laocoon
huius laocoontis. Hæc tamen antiqui solebant ablata, n, proferre &
secundum latinorũ regulam, in, o, terminantiũ, quod ubiq; Terentius
facit, declinare, ut hic Antipho huius antiphonis, hic draco huius
draconis, hic Leo huius leonis. Si enim leon dicas necessario seruas,
ut genitiuus quoq; secundum græcos, t, habeat, leontis. Vnde Cicero in
» lib. Verri. qui est de suplicijs, proprium nomen, Leon Leontis declina
» uit. quid in leonte macharensi non idẽ fecisti? Idem in Frumentaria.
» tum iste uenerijs magna uoce imperat, ut xeno audiret, pro ξένων
» græco. idem de supplicijs. Dexo Tindaridanus homo nobilis pro De-
» xon. Idem pro Murena Zeno pro zenon profert. Idẽ pro Fundanio.
» Esset ne id quod Meno nunciasset, Meno pro Menõ. Statius in. i. Achil
» leidos. Conclamant Danai, stimulatq; Agamemno uolentes. Hora. in
» iij. carminum. Diffidit urbiũ portas uir Macedo, & subruit æmulos,
» pro Macedon. In, en, desinẽtia correpta latina sunt masculini uel neu
tri generis, quæ mutant, e, in, i, & addita is faciunt gnitiuum, ut hic
flamen huius flaminis, hoc numen huius numinis. In, en, productam
latina & græca generis sunt masculini, uel fœminini, & accepta is
faciunt genitiuum, ut hic lien huius lienis, rien rienis, uel ren renis.
Horatius in secundo sermonum.

» Quod latus aut renes morbo tentantur acuto. Splen splenis. Damen
nomen proprium historia græci. Damenis. Similiter, Seben nomen He
rois socij Vlyssis qui habitauit Temese, Sebenis, Hymẽ hymenis, hæc
Syren huius syrenis, hæc Troezen huius troezenis. In, ar, latina &
græca inueniuntur, & barbara, generis masculini uel neutri uel om
nis, quæ accepta is faciunt genitiuũ, ut hic Cæsar Cæsaris, hoc nectar
ris, hic & hæc & hoc par huius paris, hic Aspar huius asparis, hic
Bostar huius Bostaris. sed neutra si deriuata sint producunt, a, in ob
liquis casibus, à lupa hoc lupanar huius lupanaris, à lacu hoc lacu-
nar huius lacunaris, à laqueo hoc laquear huius laquearis, à calce
hoc calcar huius calcaris. Hor. in. ij. epistolarum.
» = si munus Apolline dignum.
» Vis complere libris, & uatibus addere calcar. Virgilius in sexto.
» Seu spumãtis equi foderet calcaribus armos. Nar quoq; naris mono-

syllabum, similiter producit, a, in genitiuo, & est proprium fluuij. Nã
si Nasum uelimus significare, hæc naris huius naris, similem geniti-
uo nominatiuum proferemus. sicut frequenter ponit Ouid. in. iij.
» Metamor. & Panda loquenti naris erat. Idem in. vij. Defluxere co-
» mæ, cum quis & naris & auris. Lucanus in. ij. genitiuum protulit,
» hic aures, alius spiramina naris aduncæ, Amputat. Far etiam far-
ris positione habuit penultimã longam, quod solum, r, litteram gemina-
uit. & puto differentiæ causa, ne uerbum esse putetur, secundæ perso
næ, for faris fatur. Et sciendum quod par & nar producuntur in nomi
» natiuo, ut Lucanus in. iiij. Par animi laus est, & quos speraueris an-
» nos. Et Virg. in. vij. Sulfurea Nar albus aqua. Sed Nar seruauit, a,
» productam etiã in obliquis casibus. Ennius in. vi. Annalium. Sulfu-
» reas posuit spiramina Naris ad undas. Par corripuit obliquos. Vir-
» gi. in Bucolicis. = numero deus impare gaudet. Lucanus in. ix. Ergo
» pari uoto gessisti bella iuuentus. Virgi. = & paribus se sustulit alis.
Similiter Lar laris. Virgilius.
» Pergameumq; larem, & canæ penetralia uestæ. Plaut. Ego sum lar
» familiaris. In, er, correptam desinentia, s, & . t, antecedẽtibus, nisi sint
possessiua, quorũ in is desinant fœminina, er, in, ri, mutant, & faciunt
genitiuum, ut hic auster huius austri, hic oleaster huius oleastri, hic
apiaster huius apiastri. Excipitur sequester sequestris, quod duplici
ratione cõpellitur secundæ esse declinationis, quoniam &, t, &, s, an-
te, r, habet, nec est possessiuum, & quod in, a, facit fœmininum, idest se-
» questra. Virg. in. xi. Et pace sequestra. Tertiæ tamen inuenitur decli
» nationis apud plerosq;. Cicero in. ij. Verrinar. Aut sequestres, aut in-
» terpretes corrũpendi iudicij. Sed Plautus hoc quoq; secundum analo-
» giam declinauit in Vidularia. animum aduortite ambo, si uultis, ui-
» dulum hic apponite. Ego seruabo quasi sequestro detis neutri reddi-
» bo, donicum res iudicata erit hæc. In eadem. Aut fugio sequestrum.
In, er, desinentia græca quoq; masculina supradictam seruant regu-
lam, quæ in ros apud græcos finita, antecedente alia in eadem sylla
ba consonante mutant ros in. er, apud latinos, μένανδρος Menander
Menandri. ἀλέξανδρος Alexander alexandri. Μελέαγρος Melea-
ger Meleagri. Excipitur Gongrus, quãuis gonger dixit Plautus in Per-
» sa. memini, ut murena & gonger ne calefierent, Codrus, Petrus, Hy-
drus, Scombrus. Ebrus, Amphimacrus, Locrus, quæ non ros, in, er, sed
o, in, u, mutant. Quãuis antiqui ẽt in alijs nominibus eiusdem termi
» nationis est quando sic protulerint nominatiuos, ut Virgilius Teu-
» crus & Euandrus protulit in. iij. Aeneidos. Teucrus rhoetheas pri-
» mum est aduectus ad oras. Idem in. viij. Rex Euandrus ait non hæc

» ſolemnia nobis. In eodem. Tum pater Euandrus dextram cōplexus
» euntis. Idē in. x. = Pallas, Euander in ipſis, Omnia ſunt oculis. Illa
quoq; latina nomina, quæ fœminina in, a, faciunt, er, in, ri, mutant in
genitiuo, ut par ſit ſyllabis ſuo nominatiuo, ut ater atri, facit eni atra,
niger nigri nigra. exceptis illis, quæ, s, uel, ſp, uel, n, ante, r, habent, &
à gerendo uel ferendo cōpoſitis, quæ accepta, i, faciunt genitiuum, una
ſyllaba uincentem ſuum nominatiuū, ut miſer miſeri, proſper proſpe
» ri. Domitianus in Senatu pro ſe. ut proſper dicendi ſucceſſus oſtende-
ret auditorū beniuolentia creſcere dicentiū facultatem. Cicero tamen
» proſperus protulit in. yi. de republica. Deinde eſt hominū generi pro
» ſperus & ſalutaris. aſper aſperi. Nā aſpri per ſyncopā dicitur, Luci-
fer luciferi, corniger cornigeri, tener teneri. Liber quoq; qn̄ ingenuum
ſignificat liberi, differētiæ cauſa declinamus, ne ſi libri dicamus, aliud
ſignificare putetur. dexter ſimiliter dextri & dexteri, & adulter
adulteri. Et notandū ꝙ tot ſyllabarum eſt maſculini genitiuus, quot
ſit nominatiuus fœminini. Excipiuntur alter & uter, & ex his cōpo
ſita, quæ pronominum declinationem ſequuntur, alterius enim &
utrius faciunt genitiuum. ex quo quidam errantes ea pronomina, ſi
cut ſupradiximus, uoluerunt eſſe. Ex eis cōpoſitum alteruter q̄uis in
maſculino ex duobus ſit nominatiuis, tamen quia in fœminino alte-
rutra, & in neutro alterurū ex corrupto & integro eſt, ex altera
parte plerunq; declinatur, ideſt exteriore, alteruter alterutrius, ut ſit
» genitiuus & datiuus trium generū ſimilis, quod propriū eſt omnium
» in ius terminantiū genitiuos. Cicero pro M. Marcello. ꝙ ſi ī alterutro
» peccandū ſit. Luca. in. yi. = placet alea fati, Alterutrum merſura ca-
put. Inueniuntur tamen & altera utra, & alterū utrum protuliſſe
» ueteres, & ex utraq; parte declinaſſe. Cicero in Protagora. Quæ igi
» tur poteſt eſſe indignitas uoluntatis ad moleſtiam niſi in magnitudi-
» ne aut longitudine alterius utrius poſita? Cato de ambitu. Sed ſunt
» partim qui duarum rerū alterius utrius cauſa magiſtratum petunt.
» Neuter tamen pleriq; neutri declinauerunt. Sed Plau. ī Vidularia, neu
» tri reddibo dixit datiuū, cuius genitiuus neutrius ſine dubio eſt. quā
uis uetuſtiſſimi ſolebant omnium genitiuum in ius terminantium &
in, i, datiuum, & etiam in, i, genitiuum, & in, o, datiuum in genere
maſculino & neutro, in fœminino uel ſecundū primam declinatio-
» nem in, æ, diphthongon proferre. M. Cato in Cenſura de ueſtitu, &
» de uehiculis. Nam periniuriū ſi &, cū mihi ob eos mores, quos prius
habui honos detur, ubi datus eſt, tamen uti eos mutem, atq; alij modi
ſim, pro alius modi. Cecilius in. y. nullius alius rei niſi amicitiæ eo-
» rum cauſa. C. Licinius in. ij. Peruerſum eſſe alij modi poſtulare,

Cæsar in Anticatone priore. Vno enim excepto, quē aliusmodi, atq; omnis natura finxit suos quisq; habere catros. uni pro unius. Titinnius in Barbato. Quod quidem pol, mulier dicit, nanq; uni collegij sumus. Ipsi quoq; pro ipsius. Afranius in homine. ipsi me uelle uestimenta dicito. toti pro totius. idem in suspecta. adeo ut te facias caperet toti familiæ. Soli pro solius. Cato in primo originum. Nā de omni Tusculana ciuitate Soli Lucilij Manulei beneficium gratum fuit. idem nulli pro nullius. quod tantisper nulli rei est, dum nihil agas. potest tamen hic datiuus accipi, nulli rei pro nulli utilitati. Terē. in Andria. Quando quidem tam iners tam nulli consilij. ulli pro ullius, Plautus in Truculento. Quasi uero corporis reliqueris potestatem, coloris ulli capiendi mala. illi pro illius. Cato in M. Cecilium, & quis illi modi esse uult. Idem de moribus Claudij Neronis. isti pro istius. Pecunia mea reipublicæ profuit quam isti modi uti tu es. Et sciendum q; in ius terminantium genitiuus producit penultimam, nisi poetica auctoritas eā corripiat. Excepto alter alterius. quod ideo magis correptam habuit penultimam, q; duabus syllabis uincit genitiuus nominatiuum. Quod igitur creuit syllabis hoc minuit tempore. Terentianus tamen inuenitur huius etiam, i, penultimā produxisse in trochaico metro, quod est ex septem pedibus & syllaba. sexcuplo uel una uincet alterius singulum. Sextus enim pes uult à longa incipere. Propria eiusdem, idest in, er, terminationis, nomina si sint appellatiuis similia eorum sequuntur regulam, ut Asper propriū & asper appellatiuum asperi & aspri per syncopam. Liber proprium & appellatiuum liberi. Caper similiter proprium & appellatiuum capri. Reliqua uero oīa in, er, correptam, siue productam tertiæ sunt declinationis. Græca siue latina cuiuscunq; sint generis, & t, antecedente, r, in, ris, mutantia faciunt genitiuum, ut pater patris, mater matris, equester equestris. Excipitur hic later huius lateris. Præterea Iupiter cuius genitiuus ad aliud nomen transit. dicimus enim huius Iouis. Et hoc iter. dicimus enim huius itineris. q̄uis antiqui hoc iter iteris, & hoc itiner itineris dixerunt. Plautus in Mercatore. Quin tu ergo itiner exequi meum me sinis? Neuius in Lycurgo. Ignoti itineris sumus tute scis. quæ sunt nunc ἑτερόκλιτα. Inueniuntur tamen, apud uetustissimos hæc, ancipitis genitiui. hic accipiter huius accipitris & accipiteris. opiter opiteris & opitris. maspiter maspiteris & maspitris. diespiter diespiteris & diespitris. sic etiam Iupiter iupiteris & iupitris, ut Cesellio Vindici placet, debuit declinari. Nam Iouis nominatiuo quoq; casu inuenitur. Cecilius in epistola. Nam nouus quidem deus repertus est Iouis, Actius in ἐπινανσιμάχῃ. Lucifera lampade exurat Io-

» uis arietem. Ex quo etiam pluralem numerum, Plautus protulit in
» Cassina, repente, ut emoriantur humani Ioues. C, quoq; antecedēte su-
pradictam seruant regulam. idest. er, in. ris, conuertunt in genitiuo, si
sint cōmunia, uel in. is, facientia fœminina, ut alacer alacris, acer acris.
Et sciendum ꝙ in utraq; terminatione utriusq; generis inueniuntur
» hæc nomina. Virg. in. yi. de Anchisa dicens = alacris palmas utrasq;
» tetendit. potest tamen alacris esse pluralis accusatiuus. Neuius in carmi
» ne belli punici. Fames acer augescit hostibus. Ennius in. xij. omnes mor-
» tales uictores cordibus uiuis lætantes, uino curatos somnus repente in
» campo passim mollissimus perculit acris. alia uero omnia cuiuscunq;
sint generis accepta. is, faciunt genitiuum, una syllaba abūdante, ut acer
aceris, carcer carceris, mulier mulieris, suber suberis, mulciber mulci-
beris et mulcibris, ut Cesellius in Stromateo docet, quod si est à mul-
cendo & imbri compositum, ut plerisq; uidetur, melius simplicis de-
clinationem seruat. celer celeris, agger aggeris, Liger Ligeris, uomer
uomeris, degener degeneris, pauper pauperis, cadauer cadaueris, cicer
ciceris. excipitur imber imbris, & ab eo composita, september septē-
bris, october octobris. ꝙ similis est numerus syllabarum tam in ntō
q̄ in genitiuo. uetustissimi tamen genitiuo quoq; similem nominatiuum
eorū proferebant. Cato de sacrificio commisso. mense Octobri facimus,
Nouembris reliquus erat. Et omnia quæ faciunt fœminina in. is, sic
solebant etiam in masculino proferre, ut hic equester & equestris,
alacer & alacris, celeber et celebris, hic cāpester huius campestris.
» Cato in primo originum. Agrum quem uolsci habuerunt, campestris
» plerus aboriginum fuit. Virg. in. yi. de Anchisa, Isq; ubi tendentem
» aduersum per gramina uidit, Aeneā alacris palmas utrasq; tetēdit.
hæc etiam contra rationem supradictarū regularū declinantur. puer
pueri, cuius fœmininum puera dicebant antiqui, unde & puerpera
dicitur quæ puerum uel pueram parit, idest puellam, quod est dimi-
nutiuum pueræ, ut capra capella, tenera tenella, umbra umbella, sic
» puera puella. Ouid. etiam hoc approbat, qui in. yi. Metamor. de pu-
» ella Proserpina narrans, dicit. Tantaq; simplicitas puerilibus affuit
annis. quod deriuatiuū non pertineret ad fœminas, nisi etiam puera
esset dictum. quod tamen comprobat etiam Suetonius diuersos ponens
» usus in libro, qui est de institutione officiorum. Liuius in Odyssea.
» Mea puera mea puera quid uerbi ex tuo ore profugit?
» Idem alibi. puerarum manibus confectum pulcherrime. Non est ta-
men ignorandum ꝙ etiam hic puerus. hic et hæc puer uetustissimi
protulisse inueniuntur, & puellus & puella. Lucilius in. xi.
» Inde uenit Romam tener ipse etiam atq; puellus

» Cecilius in umbris. age age puere duce me ad patrios fines, decora-
» tum opipare. Afranius in incendio. ò puere puere sine me prospicere
» mihi. Plautus in Lenonibus geminis. dolet hic puellus sese uenum du
» cier. Lucilius in. iiij. Cumq; hic tam formosus homo ac te dignus puel
» lus. Liuius in Odyssea. Sancta puer Saturni filia regina. Neuius in
» ij. belli punici, Prima incedit Cereris Proserpina puer. Varro in Saty
» ra, quæ inscribitur ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς, Grauidaq; mater peperit
Ioui puellum. Liber quoq; excipitur libri, fiber fibri. quæ etiam ra-
tionabiliter uidentur esse secundæ declinationis. habent enim fœmini
na in, a, desinentia quãtum ad uocem, libra & fibra, quamuis non
sint eiusdem significationis. sicut apud græcos quoq; multa inueniun-
tur fœminina, à masculinis deriuata non eiusdem significationis, ut
λάκων λάκαινα, non similem habent significationem sicut δράκων δρά
καινα, λέων λέαινα, regulam tamen eandem seruant. Item excipiuntur
culter cultri, cancer cancri, quod neutrum etiam inuenitur, sed quan-
» do morbum significat. Claudius in. iiij. historiarum, ut uideret ne re
» spueret, uerminaret litteris addiualis, quod uerminatione ad Cancer
peruenerit; cius genitiuus canceris esse debet, ut cicer ciceris. præterea
notandum socer soceri, cuius fœmininum cum secundum analogiam
hæc socera esse deberet, hæc socrus in usu est. Iuue. in. ij.
» Desperanda tibi salua concordia socru. Vetustissimi tamen communi-
ter hic & hæc socrus proferebant. Actius in Atreo.
» Simul & pisæa premia arrepta à socru possedit suo. gener generi dif
ferentiæ causa, ne si generis dicamus aliud significare putetur. aper
apri, cuius fœmininum ueteres protulerunt apra, ut Plinius secun-
» dus in primo artium. coluber etiam colubra facit, hæc acer arbor
» acri, dicit Seruius in Cõmento Virgilij. cum nullum in, er, fœmininum
» secundæ inueniatur declinationis. Ouidius nominatiuum protulit.
» Et platanus genialis, acerq; coloribus impar. Solinus uero rectius
» protulit aceris in admirabilibus, de arbore turis. palàm fieret in-
» torto eam esse uimine ramis ad aceris qualitatem. Quæritur Iber
Iberi, an iberus iberi melius dicatur. Lucanus enim utrunq; protu-
lit in. y.
» Si tibi durus iber, aut si tibi terga dedisset. Idem in. iiij.
» Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. ergo uel differentiæ cau
sa fluuij, & gentis apocopa usus est. quomodo Arar pro Araris di-
xit, uel more suo abutens diuersis terminationibus, quomodo Achil-
lem & Achillea. Nam proprie Iberes sint gens ab Iberis profecta,
qui ultra Armeniam habitant, quorum singularis nominatiuus, hic
Iber huius Iberis facit, & apud græcos ἴβηρ ἴβηρος. Nam alterum

ἴβηρος ἰβήρου dicunt. In, ir, deſinentia maſculina, accepta, i, faciunt
genitiuum, ut hic uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri. unum inueni-
tur, ut quibuſdam uidetur fœmininum tertiæ declinationis Gadir ga
» diris nomen eſt ciuitatis. Sed Saluſtius neutrum eſſe oſtendit in. ij. hi-
» ſtoriarum, accuſatiuum nominatiuo ſimilem ponens, ut alij tradide=
» runt Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatem quam nũc Tyrij mutato nomine
Gadir habent. Nam ſi eſſet fœmininum Gadirem dixiſſet accuſa-
tiuum, non Gadir. Et unum neutrum, Ir, quod eſt indeclinabile. quã
uis quidam (ut Cariſius) Ir Iris declinauerint. abdir quoq; & aba-
dir ὁ βαίτυλος declinatum non legi. In, or, deſinentia latina ſi ſint
maſculini generis aut fœminini uel cõmunis accipiunt, is, & produ-
cta, o, faciunt genitiuum. ut orator oratoris, Salinator Salinatoris, hæc
uxor uxoris, ſoror ſororis, hic & hæc auctor auctoris, pallor pallo-
ris, pudor pudoris, ſtridor ſtridoris, calor caloris, humor humoris, ma
cor macoris pro macies, marcor marcoris ipſa res, feruor feruoris, ru
bor ruboris, mador madoris. Saluſtius in. iiij. hiſtoriarum.
» Monumenta madore infirmantur. algor algoris, quod etiam hic al-
» gus huius algus dicitur. Plautus in Vidularia. Inopiam luctum mœro
» rem, paupertatem, algum, famen. Idem in Rudẽte, Tu uel ſuda uel pe
» ri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Excipiuntur corripientia, o, etiam
in genitiuo, ut hic & hæc & hoc memor memoris, immemor imme-
moris, quod à uerbo memoro natum penultimam eius ſeruauit ſylla
bam. uetuſtiſſimi tamen ſimilem genitiuo protulerunt eius nominis no
» minatiuum. Cecilius in Epiclero. Ita'ne Antipho inuentus profluuia
» fide. Itan eſt immemoris, itan eſt madida memoria? Et hoc ſolũ in, or,
» deſinẽs habuit cõparatiuũ memorior. Indecor indecoris. Virg. in. xi.
» Non tamen indecorem tua te regina reliquit. Idem in. xij.
» Nec genus indecores ſine me hæc haud mollia fatu. inuenitur tamen
etiam ſimplex decor decoris, penultima correpta apud uetuſtiſſimos,
quando pro decorus decora decorũ, accipitur. Neuius in carmine bel-
» li punici, Magnam'q; domum decorem'q; ditem uexerant, alter. n. iã=
» bus ſtare non poteſt. Saluſtius in. iij. equis & armis decoribus cultus.
» idem in eodem, dedecores multiq; per terga ab hoſtibus cædebantur.
Quæ ab eo deriuata ſunt uel compoſita quod eſt decus decoris, illius
declinationem ſeruant, ſicut à corpore quoq; compoſita eiuſdem decli
nationem ſeruãt, bicorpor bicorporis, tricorpor tricorporis. ut Actius
» in Eriphyla. Pallas bicorpor anguium ſpiras trahit.
» Virg. in. vi. Gorgones harpyæq; & forma tricorporis umbræ.
hæc arbor quoq; huius arboris, quod à robore deriuatum illius decli
nationem ſeruans corripuit penultimã genitiui, & à puero cõpoſita,

publipor publiporis, marcipor marciporis. ſic probus. ita. n. antiqui
pro Publij puer, & Marci puer dicebant, quæ, o, nõ producunt in ob
» liquis caſibus. Saluſt. in. ij. hiſto. hoc protulit. unus cõſtitit in agro Lu
» cano gnarus loci nomine Publipor. Neutra quoq; & græca omnia cor
repta, o, & addita is, faciunt genitiuum, ut hoc marmor marmoris,
æquor æquoris, hic Hector Hectoris, hic Actor actoris, qñ eſt nomen
» proprium græcũ. Virg. in. xij. Actoris aurunci ſpolium, quaſſatq; tre
» mentem. ab eo aũt quod eſt hoc ador genitiuus in uſu frequenti nõ eſt,
cuius deriuatiuũ, o, productum habet contra rationem aliorũ quæ ex
» neutris eiuſdem terminationis deriuantur. Virg. in. vij. = & adorea
» liba per herbã Subijciunt epulis. Et puto ideo produci, quia à uerbo
deriuatur producente, o, penultimam, ideſt adoro. Ergo ador quoq; cũ
ab eodem ſit uerbo deriuatũ neceſſario ſi declinaretur, produceret
in genitiuo, o, quod rurſus regula neutrorum prohibet, in, or, terminã
tium. duabus igitur ſibi aduerſis regulis repugnantibus manſit in-
declinabile. Quanuis inueniatur huius quoq; apud quoſdam uete-
rum genitiuus, modo producens, modo corripiens penultimam ſecun-
» dum ſupradictas diuerſas rationes, ut Gannius in primo. Hic ado-
» ris dat primitias ſibi ſanguine libat. Idem in. ij. Illã ſponte ſatos ado-
» ris ſtrauiſſe maniplos. Idem in. iij. Emicat in nubes nidoribus ardor
» adoris. Excipitur etiam hoc cor cordis, quod aſſumit, d, in genitiuo. Vt
breuiter igitur ſupradictã colligamus regulam. in, or, deſinentia neu-
tra latina & græca, & quæcunq; deriuantur uel cõponuntur à pri
mitiuis penultimam corripientibus, ea genitiui penultimam corripi-
unt, cætera producunt, exceptis cor & ador. In, ur, deſinentia cuiuſ-
cunq; ſint generis, accepta, is, faciunt genitiuum, ut hic uultur huius
uulturis, turtur turturis, hoc ſulphur huius ſulphuris, hic et hæc fur
huius furis. Excipitur hic ſatur huius ſaturi. unde Lucanus. = ſatu-
» rum tamen obſidet hoſtem. quod ideo eſt ſecundæ declinationis, quia
facit fœmininum in, a, deſinens ideſt hæc ſatura. Teren. in Hecyra.
» Sed cum tu ſatura atq; ebria eris puer ut ſatur ſit facito. quod à
» Probo prætermiſſum, doctiſſime præceptor noſter attendit Theoti-
» ſtus, omnis eloquentiæ decus, cui quicquid in me ſit doctrinæ poſt deũ
imputo. Excipiuntur etiam in neutris hæc, quæ pro, u, o, correptum
habent per obliquos caſus, ut hoc robur huius roboris, ebur eboris, fe-
» mur femoris. Hora. Femur ò Cherinte tuũ. Virg. in. x. = ocyrus enſem,
» Aeneas uiſo Tyrrheni ſanguine lætus, Eripit à femore. dicitur tamen
& hoc femen feminis, cuius nominatiuus in uſu raro eſt. iecur ieco-
ris, uel iocinoris, qui genitiuus uidetur à nominatiuo iocinus uenire,
» qui in uſu non eſt. Perſius. = & quæ ſemel intus Innata eſt rupto ie

core, exierit caprificus. In, as, deſinētia latina maſculini generis ſunt, uel fœminini, uel cōmunis, & ablata, s, & addita, tis, faciunt genitiuū, ut hic Mæcenas huius Mæcenatis, ciuitas ciuitatis, hic & hæc Arpinâs huius arpinatis. excipiuntur monoſyllaba hic as aſſis, hoc uas uaſis, quod in ſingulari numero tertiæ, in plurali ſecundæ declinationis eſt, ut hic uas uadis, hic mas maris, & hoc fas, nefas, & hic & hæc et hoc nugas, indeclinabilia. Græca uero eiuſdem terminationis nomina in, ου, uel in, α, deſinentia in genitiuo græco, primæ ſunt declinationis, ut ὁ λύσιας τοῦ λυσίου hic Lyſias lyſiæ, ὁ ἄντας τοῦ ἄντα, hic antas huius antæ, huiuſcemodi nominatiuum nominum frequenter ſine s, terminali ſolent Romani proferre, ut hic, Geta, Byrrhia, Marſya. In, os, autem terminantia genitiuum græcum, o, in, i, matata faciunt latinum genitiuum, ut κάλχας κάλχαντος, hic Calchas Calchantis. q̄uis hic calchas huius calchæ antiquiſſimi declinabāt. Plautus in Me-
» næchmis. Nouiſtin illum, noui cum calcha ſimul. ὁ πάλλας τοῦ πάλλαντος hic pallas pallantis. ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος, hæc pallas huius palladis. Et ſciendum ꝙ in, as, deſinentia maſculina ſi, n, t, habeant in genitiuo uocatiuum in, an, uolunt terminare more græco, & ſimilem hunc nominatiuo ſeruare, ut ὁ Calchan, uel ὁ calchas, & ὁ Pal-
» lan uel ὁ pallas. Virgilius tamen auctoritate poetica ὁ Palla protu-
» lit in. xi. = ſalue æternum mihi maxime Palla. In eodem. Quin ego
» non alio digner te funere palla, in hoc quoque græcorum poetas ſe-
» cutus, Home. in. μ, ἰλιάδος. πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦ= τ' ἀγορεύεις. πουλυδάμα, dixit, ἀντὶ τοῦ πουλυδάμαν. Menander quoq; in Dardanio δρία τοῦ δρία dixit pro δρίαν. In, es, correptam latina maſculini uel cōmunis generis cum ſint, mutant, e, in, i, & ablata, s, & addita tis, faciunt genitiuum, ut hic miles huius militis, trames tramitis, termes termitis, merges mergitis, hic & hæc ſoſpes ſoſpitis, pedes peditis, eques equitis, hic & hæc ſuperſtes huius ſuperſtitis, gurges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam, æ, diphthongon, uel quæ à uerbis deriuantur in penultima ſyllaba, ĕ, habentibus breuem, quæ, e, ſeruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes, huius præpetis, tero teris, hic & hæc & hoc teres teretis, hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis, indigeo indiges, indiges indigetis, impeto impetis, impes impetis. Ouid. in. iij. Mata=
» mor. = impete nunc uaſto pro impetu. Similiter Statius in ſeptimo
» Thebaidos. Tranſiliunt campos, aurigamq; impete uaſto, Amphia-
» rae tuum. interpretor interpres interpretis. Sic declinãtur ĕt, i, ante, e, habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis, quod quamuis in nominatiuo, ĕ, correptam

habeat,ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandem producit ſecun-
dum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiam ſeruãt fœminina
ẽ, correptam,ut hæc ſeges ſegetis,teges tegetis. Illud quoq; notandum ꝙ
à pede uel à ſedendo compoſita per.dis, non per.tis, efferunt geniti-
uum. & à pede quidem compoſita ſeruant,e. A` ſedendo uero mutãt
e,in.i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bipes bipedis,
» compes compedis. Iuuenalis in quarto. Squallidus in magna faſti-
» dit compede foſſor. Hic & hæc obſes obſidis, deſes deſidis. Excipi-
tur hæc apes huius apis,quia hoc ſolum à pede compoſitum,ut qui-
buſdam uidetur.e,longam ſeruauit,neq; ulla creuit ſyllaba in geniti-
uo. quanuis & alia compoſita ab eo quod eſt pes auctores producãt.
» Virg.in.iiij. Aeneidos. Stat ſonipes ac frena ferox ſpumãtia mãdit.
» Idem in.x. Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras, Ver-
» berat. Hor.in primo ſermonum. Omnia magna loquens modo ſit
» mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri. Probus tamen inter corre-
» pta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuum hæc apis protulit in.vij.
» Metamor. Non apis inde tulit collectos ſedula flores.
Quod etiam diminutiuum oſtendit apicula, quomodo docet fidicula
primitiui ſui nominatiuum fidis non fides eſſe,quod Seruio placet de
cithara. In.es,productam latina.i,antecedente ablata.s, & addita.i,
faciunt genitiuum,ut hic meridies huius meridiei,hic uel hæc dies hu-
ius diei, hæc acies aciei. excipitur hæc quies quietis. uetuſtiſſimi tamẽ
hoc quoq; ſecundum ſupradictam proferebant declinationem.
» Afranius in Emancipato. Sollicito corde corpus nõ potitur nũc quie.
» Neuius in Proteſilao. Laodamia complexa ſomno corpora operi-
» untur ac ſuaui quie dicantur. Iure igitur compoſitum quoque
ex eo requies,quod in eodem genere manſit tam quintæ q̃ tertiæ de-
» clinationis inuenitur. Virg.in.iiij. Aeneidos. Tempus inane peto,
» requiem ſpaciumq́; furori. Cicero in Dialogo de ſenectute,ut meæ ſe-
» nectutis requietem oblectamentumq́; noſcatis. nam inquies cuius ex-
tremam corripi dicit Probus,inquietis declinatur,quod trium factũ
eſt generum,ut ſupra oſtendimus,cuius etiam ſimplex in uſu inueni-
» tur trium generum. Neuius in carmine belli punici.ij.libro. Iáq; eius
» mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in primo Annalium.
» Non minimo opere milites quietes uolebant eſſe. Saluſtius in ſecũdo hi-
» ſtoriarum. Quia corpore & lingua percitum & inquietem nomine
» Iſtrionis uix ſani Barbuleium appellabant. alia uero eiuſdem termi-
nationis nomina.e,in.i,mutantia faciunt genitiuum,ut hic Verres hu-
ius Verris, hæc cædes huius cædis. excipiũtur hic pes pedis,hæc Ce
res huius cereris,merces mercedis,hic & hæc hæres hæredis,locuples

locupletis, & tria quintæ declinationis è corripientia tam in geniti-
uo q̃ in datiuo, fides fidei, res rei, spes spei. Inuenitur et plebes plebei.
» Salustius in primo historiarum. Plebei tribunitiam potestatem. nam
plebs plebis facit genitiuum. Et fames famei dicebant ueteres, unde ad-
huc fame producitur in ablatiuo. Virgilius in. vi.
» Melle soporatam & medicatis frugibus offam,
» Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandens. Iuuenalis in. v.
» = inde autem cum se matura leuauit,
» Progenies stimulante fame festinat ad illam,
» Quam primum prædam rupto gustauerat ouo. Idem in eodem.
» Membra aliena fame lacerabant, esse parati, Et sua. quasi quintæ de-
clinationis produxerunt ablatiuum. In, es, productam græca eiusdẽ
declinationis in, ους, uel in, εος, uel in, τος, genitiuum græcum terminan
tia, ου, uel, ο, uel, εο, in, i, mutantia faciunt genitiuum latinum, ut παλα-
μήδης, παλαμήδου, Palamedes Palamedis, ἐτεοκλῆς, ἐτεοκλέος, Eteo-
cles Eteoclis, χρέμης χρέμητος. Chremes Chremetis & Chremis.
Terent. in Andria. Etiam puerum inde abiens conueni Chremis.
» idẽ in eadẽ egomet continuo ad Chremem. μένδης μένδητος nomen
» est urbis Aegyptiacæ cuius mentionẽ, Pindarus facit, Mendes Mende-
» tis & mendis. Sic quoq; ῥάμνης ῥάμνητος, Rhãnes rhamnetis, et rhã-
nis qđ græcũ esse ostendit aspiratio post, r, posita qđ in latinis noibus
non fit. λάχης λάχητος, Laches Lachetis & Lachis. Sic & similia in
τος, terminantia gtũm græcũ. nec est mirũ duplicem declinationem
hæc habuisse apud latinos, cum apud græcos quoq; multa inueniãtur
» huiuscemodi ancipitem habentia declinationem teste Herodiano. γύγης
nomen Gigantis γύγου & γύγητος. κώμης proprium κώμου & κώμη
τος. μύκης μύκου & μύκητος. ὁ μήνης μήνου & μήνητος. & ὁ πέλης
πέλου καὶ πέλητος. μίγης μίγου καὶ μίγητος. πύλης πύλου πύλητος. Si-
militer Thales, Menes, Ageles, Calles, Dares, uarie declinantur. unde
» Virgi. duplicem accusatiuũ græcum protulit in. v. Aeneidos. Dareta
» & Daren, illos secutus qui πόδητα & πόδην, μήτητα & μήτην
» protulerunt, ut, Præcipitẽq; Daren ardens agit æquore toto. In eodẽ.
» Sed finem imposuit pugnæ fessumq; Dareta. Sin in, ου, terminant ge-
nitiuum græcum primæ sunt declinationis, ut ἀχάτης ἀχάτου, Acha-
tes achatæ, ἀγχίσης ἀγχίσου, Anchises Anchisæ. Sæpissime tamen hu
iuscemodi nomina antiqui & secundum tertiam protulerunt decli-
nationem, ut Orontes Orontæ & Orontis, Timarchides Timarchidæ
& Timarchidis, Herodes Herodæ & Herodis. Hor. in. ij. epistolarũ,
» Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter. Cicero in primo Tuscula
» narum. Non sine causa cum Orestis fabulam doceret Euripides.

Salustius in .ij. historiarum. Eam deditionem senatus per nuncios
Orestis cognitam, approbat. Idem in .iiij. historiarum. Namq; pri=
mum Iasonem nouo itinere maris Aeetæ hospitis domũ uiolasse. A.
Gellius noctium atticarum. ix. historia ex libris Heraclidæ pontici
iucunda memoratu & miranda. Sciendum tamen quod frequentissi=
me, & tertia utuntur declinatione in proprijs quæ formam habent
patronymicorũ, & in barbaris, ut Thucydides Thucydidæ et Thu-
cydidis, Mithridates Mithridatæ Mithridatis, Tigranes Tigranæ
Tigranis. huiuscemodi enim nomina Parthica etiam græci ancipiti
terminant genitiuo, modo, ου, modo, ους, τιγράνης τιγράνου τιγράνους.
Virg. in. xij. = nec Drancis dicta refellam. Et sciendũ ꝙ in huiusmo-
di nominibus quando tertiæ sunt, frequentissime ueteres datiuum pro-
ferebant pro genitiuo. Aristoteli Demostheni Thucydidi, Euripidi, pro
Aristotelis Demosthenis Thucydidis Euripidis ponentes. Virg. in. i.
Aeneidos. Præcipue pius Aeneas nunc acris Oronti, Nunc Amyci
casum gemit. Idem in eodẽ. Troas relliquias danaum atq; immi-
tis Achilli. in ij. = quis talia fando Myrmidonum dolopum'ue aut du=
ri miles Vlyssi. Terent. in Heautontim. Archonidi filiã pro Archo-
nidis. Cicero in. iiij. Verinnarum. In Timarchidi potestate sociorũ po=
puli Romani antiquissimorum, atq; amicissimorum liberos, matresfa-
milias, bona, fortunasq; omnes fuisse. Idem in eodẽ, datiuum similiter
protulit. Neq; in præsentia Timarchidi quid respondeat habuit. &
magis secundum tertiam ea proferunt nominatissimi auctores. Idem
in Arato. Sub pedibus profert finita booti, pro bootis. Terent. in Hecy.
Callidemidem hospitem Myconium, Cicero in Protagora. Quid tu, un
de tandem appares ò Socrate, an quidem dubiũ non est, quin ab Al-
cibiade. Trogus pompeius in libro. vi. indescæpsim petit, quo se Me-
dia interfecta socru contulerat, is, ab Herculide petito colloquio. M. Vel
leius paterculus, primus, nec minus clarus ea tempestate fuit Mil-
ciadis filius Cimon. Plinius in. ij. naturalis historiæ, ab Euclide.
Idem in. iij. Thucydide. Idem in. iiij. Philisthide, Anticlide, Philonide.
In. v. Sothade. in. vi. Simonide minore. In. vij. Agatharchide,
Apollonide, Duride, Heraclide pontico, Asclepiade. In. xi. Mene-
crate. In. xij. Mnesicle. In. xv. Commiade. In. xxxvij. Neuripide.
possunt tamen ea si producte proferantur datiui esse græci pro abla=
tiuis, quomodo Virgilius in. i. Aeneidos. = uno comitatus Achate.
Iuuena. Penelope melius leuius torquetis Arachne. In. is, desinẽ
tia longam cuiuscunq; sint generis latina ablata. s, & addita. tis, fa-
ciunt genitiuum, ut hæc lis litis, hic & hæc dis ditis, unde hi & hæ
dites & hæc ditia, cuius nominatiuum singularem in usu nõ inueni,

debet tamen ſecundum analogiam hoc dite eſſe.nam is finiri neutrũ
» non poteſt. Lucanus in.yiij.Non illic libycæ poſuerũt ditia gentes,Tẽ-
» pla. hic et hæc Samnis huius ſamnitis.Sic Cæſar de analogia.Luca-
» nus in.ij. = Romanaq; ſamnis , Vltra caudinas ſperauit uulnera fur
» cas.huius neutrum Neuius,ſamnite protulit,in carmine belli punici,ad
» cuius ſimilitudinem debet etiam hoc dite dici.Excipitur hic glis gli-
ris,quod pro,t,r,habuit,& hæc uis huius uis, cuius plurale ſimiliter
» uis tam Lucretius q̃ Saluſtius protulerunt. Lucret.in.ij.Sed quam
» multarum rerum uis poſſidet in ſe, Atq; poteſtates.Saluſtius in.iij.hi=
» ſtoriarum. Male iam aſſuetum ad omnes uis controuerſiarum. illa
quoq; tam in,is,q̃ in.er,finita nomina regulam ſeruant in.er,termi-
natorum,ideſt accepta.is,faciunt genitiuum, ut hic puluis & puluer
pulueris,hic cucumis & cucumer cucumeris , hic cinis & ciner cine=
ris,hic uomis & uomer uomeris. Præterea Cæſar declinat pubis pu
beris,quidam,ut Probus,pubes puberis,quidam puber puberis. Ex
eo tamen compoſitum inuenitur ſimilem habens nominatiuum geni=
» tiuo. Hic impubis huius impubis. Virg.in.y. = impubis Iuli. ab eo
» neutrũ impube,Hor.protulit in Epodo,ut,Hæc trementi quæſtus ore
» Conſtitit puer impube corpus.Cicero tamen in.iiij.inuecti. Filiumq;
» eius impuberem legatum à patre miſſum.Idem in.ij.de oratore, qđ
» niſi puberem te iam inquit haberem. Alia uero omnia eiuſdem termi
nationis,correptæ,ſimilem habent genitiuum nominatiuo. Hic collis
huius collis,hæc puppis huius puppis,hic & hæc ſuauis huius ſuauis,
hic & hæc ciuis huius ciuis.Excipiuntur hic lapis huius lapidis,uetu
ſtiſſimi tamen etiam huius lapis protulerunt.Ennius in.xy.Annaliũ.
» Occumbũt multi letum ferroq; lapiq;. hic ſanguis huius ſanguinis,ꝙ
» ueteres hoc ſanguen dixerunt.Cicero in Hortenſio.Vt ait Ennius.
» Refugiat timidos ſanguen atq; exalbeſcat metu.Idem in.ij.Annaliũ.
» O` genitor ò ſanguen dijs oriundum.hæc pollis pollinis. ſic Cariſius.
» Probus autem et Cæſar,hoc pollen pollinis declinauerunt.hæc cuſpis
» cuſpidis,ſemis ſemiſſis.Apuleius in Epitoma.Sed tum ſeſtertius dipõ
» dium ſemiſſem,quinarius quinqueſſis,denarius decuſſis,ualebat. hæc
» caſſis caſſidis quod etiam hæc caſſida caſſidæ declinatur.Virg.in.xi.
» = aurea uati caſſida.à ſanguine compoſitum non ſeruat declinationẽ
ſimplicis,hic & hæc exanguis huius exanguis,à cuſpide ſeruat,tricu
» ſpis tricuſpidis.Ouidius in primo Metamorph. = poſitoq; tricuſpide
» telo,Mulcet aquas.Inuenitur etiam hæc capis capidis, cuius diminuti
uum eſt capidula,Hauruncius,capis,uaſis genus eſt pontificale, dimi=
nutiuum capidula. Lucilius in nono.
» Hinc Ancilia ab hoc apices capidasq; repertas.

Et uide ꝙ magis græcum esse ostenditur, cum in, as, protulit accusa-
tiuum pluralem. hic & hæc potis & hoc pote nomina esse ostendit cō
paratio potior & potissimus. Sine uerbis autem raro inuenies ea, uel
cum obliquo casu prolata, Persius.
» Qui pote uis dicam, nugaris cum tibi calue,
» Pinguis aqualiculus protento sesquipede extet, Vir. in. iij.
» Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo. Idem in. xi.
» At non Euandrum potis est uis ulla tenere. In, is, desinentia si græca
in genitiuo græco consonantem habuerint ante, os, o. in, i, mutant, & fa
ciunt latinum, ut σιμόεις σιμόεντος, Simois simoëtis, ἄδωνις ἀδώνιδος,
hic Adonis huius adonidis, εὔπολις εὐπόλιδος, Eupolis Eupolidis, δώ-
ρις δώριδος, Doris doridis, θέτις θέτιδος, Hæc Thetis huius thetidis.
q̃uis ablatiuum eius ab hac Theti, Plau. protulit in Epidico, Tum il
» le prognatus Theti sine perdat, alia apportabant ei Nerei filiæ. εὔ-
» χαρις εὐχάριδος, Eucharis eucharidis, ἐπίχαρις ἐπιχάριδος, Epicha
ris epicharidis. Sin in, os, puram græcus desinat genitiuus, similis
erit nominatiuo apud latinos, ut ἄδωνις ἀδώνιος, hic adonis huius
adonis, νεάπολις νεαπόλιος, hæc Neapolis huius neapolis. Sin apud græ
cos in, εις, diphthongum terminent, n, t, habent in genitiuo latino σιμό
εις σιμόεντος, hic Simois simoentis. In, os, productam masculina abla
ta, s, & addita, ris, faciunt genitiuum, ut hic lepos leporis, ros roris,
mos moris, flos floris. Excipitur nepos nepotis, quod quidam commune
putauerunt, q̃uis fœmininum sit, neptis. Alia uero omnia in, tis, desi-
nunt, ut hic & hæc sacerdos huius sacerdotis, hic & hæc compos com
» potis. Liuius in. xxv. Profecto satis compotem menti inesse. o, tamen in
» hoc solo corripitur. Seneca in Phædra, Hippolyte me nunc compotem
» uoti facias, In eadem. Compote uoto. & est Adonium metrum. Eius cō
» trarium impos impotis. Actius in primo Didascalion. Falsidica au=
» dax gnati mater pessimi odibilis, natura impos, excors, & fera. Simi
liter hæc cos cotis, dos dotis. Excipitur hic et hæc bos bouis, quod ideo
assumit genitiuo, u, loco digamma, quia Aeoles quoq; solent inter duas
uocales eiusdem dictionis digamma ponere, quos in multis nos sequmur
ὄϝις ouis, δάϝος dauus, ὠϝὸν ouum. In nominatiuo quoq; huius nomi-
nis illos sequimur. Nam & Aeoles & Dores βῶς dicunt pro βοῦς. ου,
diphthongon in. ω, longam uertentes. Et ꝙ hoc uerum est ostendunt
Epigrammata uetustissima, quæ litteris antiquissimis scripta in mul
tis tripodibus legi, & maxime in Tripode Apollinis, qui est Constan
tinopoli, in loco quem ξηρόλοφον uocant. Sunt autem scripta sic δημο
φόϝων pro δημοφόων, λαοκόϝων pro λαοκόων. Hæc glos gloris, hoc os
correptum ossis. Ouidius in. v. Metamorpho.

» Qui postquam cecidit ferrumq; ex osse reuulsum est. Quidam tamen ue=
» terum, & hoc ossum, & hoc ossu proferebant, unde Pacuuius in Chry
» se, ossum inhumatum æstuosam auram. Accius uero in Annalibus.
» Fraxinus fixa ferox infensa infunditur ossis. Cato tamen os protu=
» lit in .iiij. originum. Si quis membrum rupit aut os fregit, talione pro
ximus cognatus ulciscitur. os productum oris, hic & hæc custos cu-
stodis, ideo in, dis, desinit, quia uenit à uerbo custodio. Græca eiusdem
terminationis græcum genitiuum sequuntur, os, finali in, is, conuersa,
ut χρυσέρος χρυσέρωτος, Chryseros chryserotis, ἥρως ἥρωος, heros
herois, μίνως μίνωος, Minos minois. Salust. tamen protulit Minonis
» genitiuum. In .y. histeriarum. Dædalum ex Sicilia profectum quo Mi
» nonis iram atq; opes fugerat. Nec tamen hoc sine exemplo apud græ
cos quoq; inuento. Syracusij enim Heron pro Heros dicunt, sic Sophrō,
ἥρων ἥρως dixit. Similiter ergo & μίνων pro μίνως. Romani autem
plerunq; solent in, on, terminantia etiam abiectione, n, proferre per
o, ut Leo Draco. Sic ergo Mino, Gobio quoq; dicunt pro γώβιος, abie
cta, s, Et quod mirabilius est Athos Athonis, protulit Cicero in tertio
de republica. Quid ergo illa sibi uult absurda excæptio, nisi quis
» Athonem pro monumento uult funditus efficere? Quis .n. est Athos,
» aut Olympus tantus? Sed hoc in, us, correptam dehinc atticæ prola=
» tum est, quomodo ἀνδρόγεως pro ἀνδρόγεος. In, us, correptam desinen
tia masculina latina, s, uel, t, uel, x, antecedentibus, si sint rerum incor
poralium uocabula, quartæ sunt declinationis, ut hic uisus huius ui-
sus, hic casus huius casus, hic situs huius situs, hic positus huius posi=
tus, hic partus huius partus. quamuis hæc partio huius partionis antiqui
protulisse inueniantur. Plau. in Truculento. Horresco misera mentio=
nem quoties fit partionis. hic sexus huius sexus, hic luxus huius luxus.
Similiter quartæ sunt quæ rerum uocabulis omonyma inueniuntur,
ut hic magistratus ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ἄρχων huius magistratus, hic saltus
ἡ πήδησις καὶ ἡ νάπη huius saltus. hic uersus ἡ στροφὴ καὶ ὁ στίχος hu
ius uersus. hic exercitus ἡ γυμνασία καὶ ὁ στρατὸς huius exercitus. Fa
stus quando à fastidio est uerbo, quartæ est, quando uero pro Annali
accipitur à fastis, & nefastis diebus sic dictum, frequentius secundæ
est. Inuenitur tamen & quartæ, Lucanus in .x.
» Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus. quod tamen errore Lucani
» prolatum dicit Seruius, in commentario tertij libri Virgiliani. Cum
» antiquiores quoq; similiter idem protulisse inueniantur. Ouidius Fa
» storum inscripsit libros. Nam apud Horatium duplicem inuenio scri
» pturam & fastos & fastus in tertio carminum, Per memores, genus
» omne fastos, & fastus in alijs codicibus. Varro in Ephemeride.

Postea honoris uirtutum causa Iulij Cæsaris qui fastus porrexit, mẽsis Iulius appellatus est. Senatus quoq;, Ideo quartæ est ꝙ à uocabulo natus componitur. Et si ante, tus, alia sit in eadem syllaba consonans, etiam corporalia quartæ sunt declinationis, nisi sint propria uel mobilia, ut hic fluctus huius fluctus, hic quæstus huius quæstus, hic rictus huius rictus, hic uictus huius uictus. Excipitur hic lectus ἡ κλίνη huius lecti, ꝙ tamen etiam huius lectus antiquissimi protulerunt. Cornificius in primo de cœnis deorum. Ipsis uero Cereris memoriæ nouandæ gratia lectus sternuntur. Plautus in Amphitrione. Quam lectus ubi concubuisti concaluit locus. Mustus quoq; musti excipit Probus, quod tamen mobile uidetur, cũ ueteres & fœminino & neutro genere inueniuntur hoc protulisse, pro nouus noua nouum. Mart. in primo. Quod te tusca iuuat uetulo miscere falerno. In uaticanis condita musta cadis. Ouid. in. xiiij. Metamorpho. Tercentum messes tercentũ musta uidere. Cato Censorius de Agna musta pascenda. musta agna pro noua dixit. Inueniuntur tamen antiquissimi multa ex supradictis in genitiuo etiam. i, terminasse. Terẽtius in Andria. nihil ornati, nihil tumulti pro ornatus & tumultus. Idem in Adelphis, fructi pro fructus. Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero. quæsti pro quæstus. Idẽ in Hecyra. Nunq̃ animum quæsti gratia ad malas adducam partes. aduenti pro aduentus. Idem in Phormione, Patrem ut extimescam ubi eius aduenti uenit in mentem. Senati pro senatus. Salust. in Catili. Senati decretũ fit, sicut ille censuerat. uersi quoq; pro uersus. Lauerius in lacu Auerno uersorum non numerum numero studuimus. Valerius in Phormione. Quid hic cũ tragicis uersis & syrma facis. Leuius in Polymetris. Omnes sunt denis syllabis uersi. hic uictus huius uicti. Plau. in Captiuis. Proin tu tui quotidiani uicti uentrẽ ad me afferas. Idem in Aulularia, huius gemiti dixit. = tantũ gemiti & malæ mœstitiæ hic dies mihi obtulit, famem et pauperiem. Alia uero omnia eiusdem generis latina in. us, desinẽtia secundæ sunt declinationis, ut hic Virgilius huius Virgilij, Somnus somni, lacertus lacerti, numerus numeri, sanctus sancti, uentus uenti, cibus cibi. q̃uis & huius cibus antiqui ꝓtulisse inueniãtur. Plaut. in Captiuis. Tantus uentri commeatus meo adest in portu cibus. Excipitur arcus quod differentiæ causa quidam, tam secundæ q̃ quartæ protulerunt, de cœlesti enim, idest de Iride, Cicero dicens in. iij. de Deorum natura, in. i, finiuit genitiuum. Cur autem arci species non in deorum numero reponatur. inuenitur tamen apud ueteres etiam fœminini generis, secundum quod bene quartæ est declinationis. Ennius in. xy. Annalium. Arcus ubi aspiciunt mortalibus

quæ

quæ perhibentur. Acus etiam quartæ est quod tam masculinũ q̃ fœmininum inuenitur. Lucanus in. x. Quod Nilotis acus compressum pectine serum. Iuuenalis in primo. Ille supercilium madida fuligine tinctum, Obliqua producit acu. Idem in. ij, Emerita quæ cessat acu. diminutio tamẽ fit à masculino aculeus teste Probo, quomodo ab equo equuleus. Et lacus quartæ, & hic specus quod tam masculinũ q̃ neutrum inuenitur. Hora. Carminum lib. iij. Quo me bacche rapis tui plenũ, quæ nemora, aut quos Agor in specus? Sed hoc specus melius dici in singulari numero, ĩ plurali hi specus, Seruio placet. Fœmininũ tñ hoc quoq; nomen inuenitur. A. Gellius noctiũ Atticarum. yi. Sole medio inquit & arido, et flagranti specum quandam nactus remotam, latebrosamq́; penetro & recondo. Ennius in. xyi. Annalium. Tũ caua sub monte late specus intus patebat, Pacuuius in nuptijs, aduenio in scrupulosam specum. dicebant tamen, & hoc specum & hæc speca. Cato. Speca apposita quo aqua deuia abiret. Sed Liuius ẽt in singulari nũero hoc ponit masculinũ in primo ab Vrbe condita. lucus erat quẽ mediũ ex opaco specu fons perenni rigabat aqua. Similiter Ouid. in. iij. Metamor. Est specus in medio uirgis ac uimine dẽsus. Idẽ in. yij. = specus ẽ tenebroso cæcus hiatu. Idẽ in. xi. Est specus in medio natura factus an arte, Ambiguũ. Penus quoq; & masculini & fœminini, & neutri inuenitur, teste Donato & Capro. Plaut. in Pseudolo. Nisi mihi annuus penus ab amatoribus cõgeritur. Lucilius. Magna penus paruo spatio consumpta peribit. Hor. in. i. epistolarũ, Annonæ prosit portet frumẽta penusq́;. cuius neutri genitiuus ẽ penoris, ut pecus pecoris. Cæsar Strabo contra Sulpitium Tribunum plebis. propinquos nostres Messalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. hoc penũ etiã Afranius protulit, In penum herile. Etiam hic ficus uitium corporis quartæ est. Martia. in. i. Epigrammaton. Cum dixi ficos rides quasi barbara uerba. Et dici ficus Cæciliane iubes, Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci, Dicemus ficos Cæciliane tuas. Ex quo ostendit et uitium & fructum posse quartæ esse declinationis, genere autem differre. Vultus præterea quartæ est, quod quasi rei est uocabulum à uolo uerbo deriuatum, quomodo à colo cultus, ab occulo occultus, ab ulciscor ultus. Nec mirum, cum Aristoteles species incorporales circa corpora uelit esse, uultum quoq; quomodo colores & figuras cum sint incorporales (uoluntatis enim significat affectum in facie intelligi, quomodo metus, gaudiũ, lætitia, tristitia, quæ omnia rerũ incorporaliũ sunt uocabula. Iure igitur quartæ est. Similiter artus. hoc enim quoq;, cum neutro etiam genere hoc artu ueteres proferebant bene secundum quartam declinationem. omnia enim masculina desinentia

in.us, quæ neutra quoq; in.u, deſinentia inueniuntur eiuſdē ſint de=
clinationis, ut hic tonitrus, hoc tonitru, hic cornus hoc cornu, ergo ſi-
» militer hic artus hoc artu. Plautus in Menæchmis. Ita mihi imperas,
» ut ego huius membra atq; oſſa atq; arctua comminuam. Illud ēt poſ-
ſumus dicere ꝙ artus ideo quartæ eſt declinationis quod à uerbo ar-
to artas rei uocabulū fit artatus, et per ſyncopā artus, quomodo à poto
potas potatus, potus. Ideoq; nomen etiam quod ſignificat ἄρθρον, ideſt
artus, quia uocabulo rei eſt ſimile, etiam eandem ſeruauit declinatio=
nem, quomodo exercitus, ſaltus, magiſtratus. Et forſitan ideo etiā acus
ab acutu, portus à portatu, lacus à laqueatu, ſinus à ſinuatu, currus
à curſu, gradus à greſſu nata, primitiuorum. ſeruant declinationem,
quomodo uniuoca fixa, à portu compoſitum tam maſculini ꝗ̄ neutri
generis inuenitur & ſecūdæ declinationis, hic angiportus & hoc an-
giportum, his angiportis. Sic Plinius ſecundus in primo artis gram=
» maticæ. Terentius quoq; in Adelphis. Id quidem angiportum nō eſt
» peruium. Idem in Phormione. Sed hinc concedam in angiportū hoc
proximum. gradus quoq; eſt quartæ, ut oſtendimus, & ſinus, dicitur
tamē & hoc ſinū. i, producta in neutro genere, & ſignificat uas, Var
» ro de uita populi Romani lib. i. ubi erat uinum in menſa poſitum, aut
» Galeola, aut ſinum, Virgilius in Bucolicis.
» Sinum lactis & hæc te liba Priape quot annis. Sed hoc etiam maſcu
» lino quidam protulerunt. Plaut. in Curculione. Hic cum uino ſinus
» fertur. Forte igitur etiam differentiæ cauſe hoc ſecundæ, illud quar-
tæ declinauerunt. Currus ſimiliter excipitur, quod quartæ eſt declina
tionis, ut ante docuimus. & poſſumus ſimilem de his omnibus ratio-
nem, ut ſuperius demonſtrauimus reddentes dicere, ꝙ ea quæ à par-
ticipijs deriuantur in, us, deſinentia ſi ſint fixa quartæ ſunt, porta-
tus portus, aratus artus, arcuatus arcus, laqueatus lacus, acutus a-
cus, ſinuatus ſinus. à curſu quoq; uel curro currus, à greſſu uel gra=
dior gradus. Adeo autem cognatio eſt currus ad curſum, ꝙ diminu=
tiuum currus curriculus pro curſu accipitur. Cicero pro Marcello.
» Nefas eſſe dicendum uerſari me in uetere noſtro curriculo. Quomo=
do igitur ſi eſſent participijs ſimilia, fixa, quartæ proferrentur de-
clinationis, ſicut omnia quæ ſimilia ſunt participijs non mobilia, ſic
etiam per ſyncopam prolata uel mutatione conſonantium ante. us, po-
ſitarum, eandem tamen declinationem ſeruauerunt. Nec mirū in no-
minibus hoc fieri, cum etiā ipſa participia inueniantur eſt quando ꝑ
ſyncopam prolata, ut potus pro potatus, cretus pro creatus, dictus
pro dictatus, ſaucius pro ſauciatus, truncus pro truncatus, laſſus pro
laſſatus. tonitrus quoq; & cornus, quando ſunt maſculina notantur ꝙ

quartæ ſunt.nam plerunq; neutra inueniuntur hoc tonitru,hoc cor=
nu de quibus ſupra quoque docuimus. Quomodo autem quædã quar-
tæ declinationis nomina, etiã ſecundæ regula protuliſſe ſuperius ue-
tuſtiſſimos oſtendimus,ſic econtrario quæ debuerunt ſecundæ eſſe ue=
tuſtiſſimi quartæ eſt quando declinauere.ut hic ſibilus huius ſibilus,
uadus,uulgus,fretus.Siſenna in.xij.hiſtoriarum.procul ſibilus ſigni=
ficare Conſuli cœpit.Excipitur etiam lepus leporis,quod ſolum in,us,
correptam deſinens,maſculinum tertiæ declinationis inuenitur. Nã
uetus ueteris cõmune eſt trium generum,et ligus quoq; liguris commu
» ne eſt,Saluſtius in.ij.hiſtoriarum. Sed ipſi ferunt taurum ex grege
» quem propè littora regebat nomine Corſa lygus mulier. inuenitur
» tamen etiam in,ur,deſinens,lygur,ut Lucanus in.i.Et nunc tonſe ly-
» gur quondam per colla decora,Crinibus effuſis toti prælate comatæ.
q̃uis etiam ueter,analogia exigit,ut bene ſit dictum. Actius in He-
» cuba.ueter fatorũ terminus ſic iuſſerat,pro uetus.Quod Capro quoq;
prudentiſſime uidetur,cum comparatiuus ueterior, & ſuperlatiuus
ueterrimus,ueter deſiderent poſitiuum.Cato in primo originum.An
» temnatia ueterior eſt quã Roma. Plautus in Bacchidibus. Senem tibi
» dedo illum ueteriorem lepide,ut lenitum reddas.Monoſyllaba quoq;
in,us,omnia cuiuſcunq; ſint generis tertiæ ſunt declinationis, quæ &
producuntur. Eſt autem maſculinum unum à græcis ſumptum μῦς,
hic mus muris,quod & per obliquos caſus producit.u,muris muri.
Ideoq; aſſumpſit.r,quia non poterat,u,uocalis penultima produci,uo
cali altera conſequente.Itaq; in omnibus monoſyllabis,u,longa eſt per
omnes caſus,& ſimilis declinatio ſupradicti nominis, ut mus muris,
plus̃ pluris,ius iuris,tus turis,crus cruris.exceptis grus & ſus, quæ
ſola in monoſyllabis cõmunia inueniuntur,& in nominatiuo produ
cuntur,in obliquis uero corripiuntur.ꝙ apud græcos quoq; σῦς pro-
ductum in nominatiuo reliquos caſus corripit. &,u,penultima ante
uocalem poſita longa non inuenitur,apud latinos,ut arduus, ſuo, flu-
ctuo,ruo. Sunt autem noĩa in,us,deſinentia cõia quatuor, duo in,us,
productam,monoſyllaba,& duo diſyllaba in,us,correptam, de qui-
» bus ſupradiximus,hic & hæc ſus ſuis,grus gruis. Virg.in.i.Georg.
» Strimoniæ dant ſigna grues.Hor. in.ij.ſermonum, = diſcerpta ferẽ-
tes Membra gruis,ſparſi ſale multo non ſine farre.uetus etiam uete-
ris,& lygus quod in.ur,terminat ntũm lygur,ut ſupradictum ẽ lygu=
ris.Præterea unus,ullus,nullus,ſolus,totus,alius,q̃uis uerissima ratio-
ne nomina eſſe oſtendantur,ut in pronomine docebimus,tñ pronomi-
nũ ſequũtur declinationem illorum,quæ in.ius, terminant genitiuum
quãq̃ inueniantur apud ueteres, & nominum modo declinata,ideſt

genitiuum in.i,& datiuum in.o,deſinentia.Nec ſolum hæc, ſed om=
nia quæ ſimili declinatione proferuntur, ſicut iam in ſuperioribus
» oſtendimus.Titinnius in Barbato. Quod quidem pol mulier dicet,
» nanq; uni collegij ſumus,uni pro unius, Afranius in Suſpecta. adeo ut
» te ſatias caperet totæ familiæ,pro totius, Cato in primo originum.
» Nam de omni Tuſculana ciuitate ſoli Lucij Manilij beneficium gratũ
» fuit,ſoli pro ſolius.Idem in.ij. Qui tantiſper nullæ rei ſies dum nil
» agas,nullæ pro nullius.Plau.in Truculento. Quaſi uero corpori re-
» liqueris poteſtatẽ,coloris ulli capiẽdi mala, ulli pro ullius.alius quoq;
» tã huius alius penultima circunflexa, quã alij gtũs inuenitur apud
» ueteres.Cecilius in.y. nullius aliæ rei,niſi amicitiæ eorum cauſa, aliæ
» pro alius dixit. Cæſar in Anticatone priore, uno enim excepto quẽ
» aliuſmodi,atq; omnis natura finxit,ſuos quiſq; habet charos.M.Ca=
» to in cenſura de ueſtitu & uehiculis.Nam periniurium ſiet cum mi=
» hi ob eos mores quos prius habui honos detur, ubi datus eſt, tum uti
» eos mutem, atq; alij modi ſim.C. Licinius in ſecundo. peruerſum eſſẽ
» alij modi poſtulare.Fœminina eiuſdẽ terminationis correptæ, ſi ſint
arborum nomina ſecundæ erunt declinationis, ut hæc ornus huius
orni,hæc fagus huius fagi,hæc pyrus pyri,hæc cupreſſus cupreſſi.ex-
cipiũtur quercus,laurus,pinus,cornus,ficus,quæ tam ſecundæ q̃ quar
» tæ inueniũtur.Cicero in orthographia. Ibi quercorũ rami ad terrã
» iacẽt,ut ſues quaſi capreæ ex ramis glande paſcantur.Virgi.in.yiij.
» Arma ſub aduerſa poſuit radiãtia quercu.Statius in.yij.Theb.=cor-
» nu depreſſus achiua,Virg.in.xi.=ferro ſonat alta bipenni Fraxinus,
» euertunt actas ad ſydera pinus. Cicero in ſecundo de oratore.Cum
» familiaris quidam quereretur,ꝙ diceret uxorem ſuam ſuſpendiſſe ſe
» de ficu,amabo te inquit,da mihi de iſta arbore quos ſeram ſurculos.
» Martialis in Epigrammatibus,Dicemus ficus quas ſcimus in arbore
naſci.Sin uero in.us,productam terminantur ablata.s,& addita.tis,
faciunt genitiuum,ut hæc ſeruitus huius ſeruitutis, uirtus uirtutis,ſa-
lus ſalutis,ſenectus ſenectutis,iuuentus iuuentutis. Excipiũtur,tellus
telluris,palus paludis.quæ duo non habuerunt.t,in genitiuo. palus
tamẽ etiam correpta.us,inuenitur apud Horatium de arte poetica.
» Debemur morti nos noſtráq;,ſiue ræceptus,
» Terra Neptunus claſſes Aquilonibus arcet,
» Regis opus,ſteriliſq; diu palus aptáq; remis.
Alia omnia eiuſdem generis, ideſt fœminini in.us,correptam deſi=
nentia, quartæ ſunt declinationis,ut hæc nurus huius nurus,hæc tri-
bus huius tribus, hæc manus huius manus. ex quo compoſitum eius
declinationem ſequitur,hic centimanus huius centimanus.

» Hora.in.ij.carminum. Teſtis mearũ cẽtimanus Gyges, Sententiarum.
hæc anus huius anus. Nam Terentius contra hanc regulã in Heau-
» tontimorumeno dixit, anuis, more antiquo, = ipſam offendimus Medio
» criter ueſtitam, ueſte lugubri, Eius anuis cauſa opinor quæ erat mor-
tua. Excipitur hæc aluus huius alui, quod ueteres frequenter maſculi
» no genere protulerunt. Actius in Annalibus, = ut quam fragiliſſi-
» mus aluus. Cato ad filium. Ex dolore, ex febri, ex ſiti, ex medicamen
» tis bibendis, ex cataplaſmatis, ex aluo lauando. Cinna in Smyrna,
» At ſcelus inceſto Cinyræ creſcebat in aluo. Itaq; ſecundum hoc ge-
nus bene declinatur aluus alui. Virgilius tamen hoc protulit fœmi-
ninum in ſecundum Aeneidos.
» In latus inq; feri curuam compagibus aluum. Humus humi. hoc etiã
neutrum in, um, deſinens inuenitur apud ueteres, ſecundum quod oppor
» tune hanc declinationem ſeruauit Liuius in Adone. humum humidũ
» pedibus fodit. Gracchus in Thyeſte.
» Merſit ſequentis humidum plantis humum. Domus huius domus, &
» domus huius domi. Terentius in Eunucho, Domi fociq; fac uiciſſim, ut
» memineris. Virgilius in ſexto.
» Hic labor ille domus & inextricabilis error. Ouid. in. iiij. Metamor.
» = domui cõmunis utriq;. & colus coli & colus. Virg. in. viij.
» Cui tolerare colo uitam tenuiq; Minerua. Statius in. vi. Theba.
» Sed huius extrema iam fila colu, datur ordo ſenectæ. Venus Vene-
ris quoq; excipitur, quod ſolum proprium fœmininum inuenitur la-
tinum in, us, deſinens correptã. & forte ideo ſic declinatur, ne ſi Ve
nus ueni declinaretur dubitationem haberet genitiuus cum ueni uer-
bo imperatiuo. Incus etiam incudis, quod ponit Nonius Marcellus de
» doctorum indagine. Ferri maſſa malleis cuditur, unde etiam incus
eſt appellata. Cuius quia & genitiui penultima cu, & in uerbo cu-
do eadem ſyllaba producitur, debet quoq; in nominatiuo produci. pe
cus quoq; fœmininum pecudis facit, quod etiam neutrum eſt hoc pe-
cus pecoris. Cæſar in Auguralibus.
» Si ſincera pecus erat. Virgilius in. iiij. Georgico.
» Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent. Vetuſtiſſimi etiam hoc pe-
cu, hæc pecua plurale dicebant. Hoſtilius in. i. Annali.
» Sæpe greges pecuum exhibernis paſtibus pulſi. Plautus in Merca-
» tore. Nec pecua ruri paſcere, nec pueros nutricare. Idem in Trucu-
» lento. Pecua ad hanc collo neruina ego obligata defero. Idem in Ru-
» dente. Non uides referre me uuidum rete ſine ſquamoſo pecu? Et So-
» linus in memorabilibus de Britannia dicit. Ita pabuloſa ut pecua, ni-
» ſi interdum à paſtibus arceantur ad periculum agat ſacietas. Præte-

rea inuenitur apud uetustissimos intercus intercutis. et proprie inter=
cus aqua dicitur quam græci ὕδρωπα nominant. Plautus in Fribola-
» ria. Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris. Cato autem quasi
» adiectiuo eo est usus dicens inter cutibus stupris obstinatus, pro intesti
nis, ut sit secũdum eum, hic & hæc & hoc intercus, idest qui uel quæ
uel quod intra cutem est. Nec est mirum declinationem simplicis sui,
id quoq; seruare, quãuis nominatiui terminatione mutata, quod in om
nibus penè fieri cõpositis inuenimus. hoc cor huius cordis, hic & hæc
& hoc concors huius concordis. hoc caput quoq; huius capitis, hic &
hæc & hoc triceps tricipitis. Similiter hoc corpus huius corporis, tri
corpor tricorporis, & omnia talia. Excipitur hic & hæc exanguis,
quod quia cõmune est in, is, breuem desinens, & in, e, breuem facit neu
trum, parem habuit nominatiuo genitiuum huius exanguis, quomodo
omnia similia. Græca, quæ apud græcos in, os, desinentia mutant, o, in
u, secundæ sunt declinationis, ut κύρος Cyrus cyri, πύλος pylus pyli,
πέλαγος pelagus pelagi. Sic χάος chaus chai. Ouidius in. xiiij. Meta-
» morpho. Et noctem noctisq; deos, hereboq; chaoq;. Conuocat. idest
ab herebo & à chao, sicut à pelago. absq; illis quæ in ros desinentia
antecedente alia, sub eadem syllaba consonante ρος in, er, conuertunt
plerunq;, ut ἀγρὸς ager, Μένανδρος Menander. de quibus supra docui
mus. Sin eiusdem sint & apud græcos terminationis, in, is, faciunt geni
tiuum. à genitiuo enim græco mutant, o, in. i, & faciunt genitiuum la-
tinum, ut ὁ οἰδίπους τοῦ οἰδίποδος, Oedipus oedipodis, q̃uis Plautus
» ablatiuo casu ab oedipo dixit, pro oedipode in Penulo. Nam isti qui-
» dem hercle orationi Oedipo opus est coniectore, qui Sphyngis inter=
pres fuit. μελάμπους μελάμποδος, Melampus Melampodis. Panthus
enim & Eunus & Antinus, quæ per synæresim, oos, in, ous, diphthõ
gum apud græcos proferuntur, cum apud illos secundum integrorum
regulam declinentur, idest in, os, desinentium (in, ου, enim diphthon-
gum terminant genitiuum) apud nos quoq; debent secundæ esse decli-
nationis, & sicuti si integra eorum inueniantur necesse est ea decli-
» nare πάνθοος πανθόου καὶ πάνθους πάνθου. Et nos ergo Panthous pan
thoi, Panthus panthi. Horatius. Alcinous alcinoi declinauit, in pri-
mo Epistolarum.
» Nos numerus sumus & fruges consumere nati,
» Sponsi Penelopes, nebulones Alcinoiq;. apud Virgilium tamen nomi-
natiuus & uocatiuus secundum græcorum regulam inuenitur prola
» tus, in. ij. Aenei. Panthus othriades arcis Phœbiq; sacerdos, In eo-
» dem. Quo res summa loco Panthu? quam prendimus arcem? Neu-
tra eiusdem terminationis si sint monosyllaba producuntur, & ab-

lata,s,& addita,ris,faciunt genitiuum,ut hoc ius iuris,tus turis, rus ruris,crus cruris.alia uero,d,uel,l,uel,n,ante,us,posita mutant,us,in e,correptam, & accepta,ris,faciunt genitiuum, ut hoc pondus huius ponderis,uellus uelleris,holus holeris,munus muneris,onus oneris,scælus sceleris,genus generis.quod latinum esse ostendit & declinatio et uerbum genero generas.Excipitur fœnus fœnoris.Iuuena.in.iiij.
=aere paterno Ac rebus mersis in uentrē fœnoris,atq; Argenti grauis,& pecorum agrorumq; capacem,quod tamen antiqui fœneris dixerunt.unde & fœnero uerbum & fœnerator.Et pignus pignoris & pigneris,unde pignero pigneras Lucanus in secundo.
Pignora nulla domus nulli coiere propinqui.Iuuenal.in.iij.
=uiginti millia fœnus Pigneribus positis. Alia omnia mutant,us,in o,productam quidem,si sint comparatiua,& accepta,ris,faciunt genitiuum,ut hoc melius huius melioris,hoc felicius huius felicioris,correptam uero si non sint comparatiua,ut hoc decus huius decoris,hoc stercus stercoris,pecus pecoris,frigus frigoris,tergus tergoris,nemus nemoris,corpus corporis,tempus temporis.Excipiuntur ea quibus uerba adiacent,e, habentia in penultima syllaba, ulcus ulceris ulcero, opus operis operor,latus lateris latero,uiscus uisceris uiscero, ex quo compositum euiscero.Ouidius in sexto Metamorpho.
E`quibus una trahens hærentia uiscere tela. Et alia penè omnia,e, habentia ante,ris,in genitiuo,habent similiter huiuscemodi uerba,ut pondus ponderis, pondero ponderas,sydus syderis, sydero syderas: unde cōpositū consydero consyderas & desydero desyderas. munus muneris,munero muneras,genus generis,genero generas. quæ pro,o, habent,e,in penultima syllaba.Breuiter igitur possumus colligere regulam & sic dicere.Omnia neutra supra syllabam in,us.desinētia, si habuerint uerba in,ero,exeūtia,per eris faciunt genitiuum,ut pondus ponderis,pondero ponderas,ulcus ulceris,ulcero ulceras,latus lateris,latero lateras, holus holeris,holero holeras. Cn. Martius,meos hortulos plus stercoro q̄ holero.Alia uero omnia,o, habent penultimam correptam nisi sint comparatiua,ut tempus temporis,littus littoris.Excipitur uirus quod quidam indeclinabile, quidam secundæ declinationis esse uoluerunt, secundum Lucretium qui sic protulit.
Liquit enim supra tetri uestigia uiri.Idem.Contractosq; suo contractas perdere uiro.uulgus quoq; excipitur,quod tam neutri quàm masculini est generis,& secundum regulam masculini declinatur. Similiter pus non habet in usu genitiuum,ne si puris diceretur esset quantum ad eandem scripturam dubitatio utrum datiuus esset pluralis, à puro puris,an genitiuus singularis ab eo qđ est pus īdeclinabile.In

ys, græci sunt tantummodo & tertiæ declinationis. mutant enim, os, genitiui græci in, is, phorcys phorcyos phorcyis, erinnys erinnyos erinnyis, amphibrachys amphibrachyos amphibrachyis, clamys clamydos clamydis. Sed hæc græce quoq; prolata inueniuntur. In, æs, diphthongum duo inueniũtur, hic præs huius prædis, hoc æs huius æris. In, aus, desinentia fœminina sunt, & ablata, s, & addita, dis, faciunt genitiuum, ut hæc laus huius laudis, fraus fraudis. In, eus, græca sunt, & mutantia, us, in, i, faciunt genitiuum, ut hic Tydeus huius Tydei. In huiuscemodi tamen terminatione quædam inueniuntur mutatione, eus, diphthongi in, es, longam prolata, ut ἀχιλλεῦς Achilles, περσεῦς Perses, ὀδυσσεῦς Vlysses. In quo Dores sequimur qui pro φιλεῦς, φίλης, & pro ὀρφεῦς, ὄρφης & ὄρφην dicunt pro τυδεῦς, τύδης. Sic Antimachus in. i. Theba. τύδης τε οἰνείδης. Et uocatiuum in, e, productam τὸν καὶ ζωγρήσας προσέφης οἰνείδη τύδη, teste Herodiano qui hoc ponit in, i, catholicorum. Similiter Ibycus ὄνομα κλυτὸν ὄρφην dixit. Et quia græci ab huiuscemodi nominatiuis, idest quæ, eus, in, es, conuertunt uocatiuum in, ē, longam terminant, ut ὦ τύδη, ὦ ὄρφη, in eo quoq; casu aliquando illos sequuntur latini, ut Achille Perse. Ouidius in xiij. Metamorpho.

» Tuq; tuis armis nos te poteremur Achille. Ab Vlysseus nominatiuo
» quoq; proferunt latini in, ei, genitiuum. Hor. in. i. carminum.
» Nec cursus duplices per mare Vlyssei. Idem in primo Epistolarum.
» = cerite cera Digni, remigium uitiosum Ithacensis Vlyssei. Ouidius in
» xiiij. Metamorpho.
» Nericius Machareus comes experientis Vlyssei. Et ab Achilleus ac-
» cusatiuum græcum protulit Lucanus in. x. = famulumq; tyranni Ter
» ribilem uisu traiecit Achillea ferro.

Ex quo apparet latinos quoq; tam in, eus, q̃ in, es, hæc nomina solitos esse proferre. & contra tamen in quibusdam, es, productam terminantibus fecerunt græci Poetæ, eus, pro, es, proferẽtes, ἀντιφατεῦς pro ἀντιφάτης, γηρυονεῦς pro γηρυόνης, δαρεῦς pro δάρης, ut Sappho ὁ δαρεῦς φὴν εἶμεν, ἄφετον, ἀγνῇ βίᾳ. In, x, desinentia. si à uerbis sint in, go, desinentibus ablata, x, & addita, gis, faciunt genitiuum, ut græco grex gregis. Statius in primo Acchille.

» Qualiter id aliæ uolucres ubi mollia frangunt,
» Nubila iam longum cœloq; domoq; gregatæ.

Remigo, remex remigis, lego, lex legis, rego, rex regis, coniungo, coniunx coniugis. quod etiam in genitiuo differentiæ causa, n, amittit, ne si coniungis dicamus, uerbum putetur. Nec mirum. græcos enim in omnibus ferè imitati in hac quoq; regula sequimur. apud illos enim si in

x, desinētia nomina habeant uerba cum, g, nominum quoq; genitiuus per, g, declinatur. λέγω, λέλεξ, λέλεγος. unde frux etiam frugis facit genitiuum, quia ἀπὸ τοῦ φρύγω uerbo græco nascitur. Ennius in. xvij. Annalium. Si luci, si nox, si mox, si iam data sit frux. Idem in. ix. pro frugi homo, frux ponit, quod est adiectiuum. Sed quid ego hæc memoro dictum factumq; facit frux. Idest frugi homo. Alia uero omnia latina ablata, x, & addita, cis, proferunt genitiuum, ut fallax fallacis, lux lucis, uox uocis, nex necis. Cicero pro Milone. Insidiatori uero & latroni quæ potest afferri iniusta nex? Nota tamen quod si habeant, e, correptam ante, x, positam, si non sint monosyllaba, uel ab illis cōposita mutant, e, in, i, correptam, per obliquos casus, ut apex apicis, uertex uerticis, remex remigis. Similiter in, ix, desinentia masculina tantum latina corripiunt, i, penultimam, in obliquis. ut hic fornix fornicis, hic calis calicis, hic uarix uaricis. Barbara quoq; in, x, corripiunt penultimam uolux uolucis, pharnax pharnacis. Lucanus in. ij. Tigranemq; meum nec pharnacis arma relinquas. Alia uero omnia in, x. desinentia per obliquos casus longam habent penultimam, uel natura, uel positione. exceptis grex gregis, dux ducis, crux crucis, fax facis, nux nucis, pix picis, trux trucis, coniunx coniugis, salix salicis. Excipiuntur ea quoq; quæ nec, g, nec, c, habent ante, is, in genitiuo, nix niuis. antiqui tamen etiam ninguis dicebant. unde Apuleius in primo Hermagoræ. Aspera hyems erat omnia ningue canebant. Supellex supellectilis. uetustissimi tamen hæc supellectilis nominatiuum proferebant. Cato aduersum Tyberium Sempronium Longum. Si posset auctio fieri de artibus tuis, quasi supellectilis solet. Senex senis. quanuis Plautus genitiuum eius senecis protulit in Cistellaria. Datores bellissimi uos negocioli senecis soletis esse. Nox quoq; noctis secundum græcos qui νὺξ νυκτὸς, declinant. græca enim eiusdem terminationis eā seruant in genitiuo ante, is, consonātem, quā in græca declinatione ante, os, habuerunt φαίαξ φαίακος, phæax phæacis, σφίγξ σφιγγὸς, Sphinx Sphingis, ὄνυξ ὄνυχος, onyx onychis genus est lapidis. Composita simplicium declinationem sequuntur, ut pernox pernoctis, exlex exlegis. Cicero pro Cluentio. Non ꝙ illi aut exlegem esse Syllam arbitrentur. In, bs, uel, ms, uel, ps, desinentia interposita, i, faciunt genitiuum, ut urbs urbis, hyems hyemis, inops inopis. Notandum hic quoq; quod si, e, ante, bs, uel, ps, sit & non sint monosyllaba, mutatur, e, in, i, ut princeps principis, municeps municipis, cælebs cælibis. A capite solum composita ablata, s, & mutata, e, in, i, et addita, itis, faciūt genitiuū. anceps ancipitis, præceps præcipitis, biceps bicipitis. antiqui tamen ancipes & præcipes, & bicipes proferebant in no-

minatiuo. & ſic ſecundum analogiam, ſequebatur genitiuus ancipes
» ancipitis, ut ſoſpes ſoſpitis. Plautus in Commorientibus. = ſaliam in
» puteum præcipes. Idē in Rudente. Poſt altrinſecus eſt ſecuricula an-
» cipes, item aurea. Idem tamen uetuſtiſſimi etiam præcipis genitiuum,
qui à nominatiuo præceps eſt ſecundum analogiam nominatiui pro-
» tulerunt. Liuius in Ione. Seq; in alta maria præcipem inops, ægra
» ſanitatis Herois. Ennius in. xvij. Annalium.
» Occumbunt multi letum, ferroq; lapiq;, Aut intra muros, aut ex=
tra præcipe caſu. In. ns, uel. rs, uel. ls, deſinentia, ablata. s, & ad=
dita. tis, faciunt genitiuum. ut mons montis, ſapiens ſapientis, cohors co=
hortis, ars artis, pars partis, hæc puls pultis. excipiuntur duo differē-
tiæ cauſa, frons frondis, quando de arborū folijs loquimur. Nam frōs
frontis ad capitis partem pertinet. lens lendis animal. Nam lens len=
tis legumen eſt. & glans glandis. Sic Ouidius in. xiiij. Metamor.
» = ut lata plumbea funda, Miſſa ſolet medio glans intabeſcere cœlo.
» Similiter Lucretius protulit, & Liuius in xxvij. Et eſt non ſimpli-
» cis habenæ, ut balearica aliarumq; gentium funda, ſed triplex ſcuta=
le crebris ſuturis duratum, ne fluxa habena uolutetur in iactu glans,
ſed librata cū ſederit uelut neruo miſſa excutiatur. Nam quod apud
» Virgilium in. iij. Georg. inuenitur, Glandis, in dubium uenit utrum
» nominatiuus ſit, an figurate genitiuus. Nec de concuſſa tantum pluit
» ilice glandis. Poteſt enim tantum glandis intelligi τοσοῦτον βαλάνου,
ut hoc regni et tantum lucri. À pendo quoq; compoſitum libripens
» libripendis, Caius in primo Inſtitutionū. adhibitis non minus quàm
» quinq; teſtibus ciuibus Romanis puberibus, præterea alio eiuſdē con-
ditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens. à corde
quoq; compoſita ablata. s. & addita. dis, faciunt genitiuum, uecors ue-
cordis, diſcors diſcordis; concors concordis. antiquiſſimi tamen ſolebant
genitiuo ſimilem proferre in his nominatiuum. Cecilius in Cratino.
» Modo fit obſequens hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod
» petit potitur. Pomponius in Satyra, Blanda, fallax, impotens ſuperba
diſcordis.

DE CAETERIS CASIBVS.

t ERMINALES sũt nominum litteræ apud latinos, ut supra quoq; docuimus.xiiij. uocales quidem quinq;.a,e,i,o.u. Consonantes uero nouẽ. Semiuocales sex.l,m,n,r,s,x. Mutæ tres. c,d,t. Vocales ut poema, mare, gummi, uirgo, cornu Semiuocales ut Sol, templum, flamen, Cæsar, ciuitas, Pollux, Mutæ ut lac, caput, aliud. hoc enim nomen esse, & Probus in institutis artium ostendit, & ratio ipsa, de qua in pronomine latius tractabimus. ostendit autẽ Probus his uerbis, hoc unum nomen tantum, idest alius, quàm maxime propter structuras genitiuo et datiuo casu numeri singularis, sic anomale confirmatum sit declinari. hic alius, huius alius, huic alij. Inueniuntur etiam in.y, desinentia græca, hoc Dory, hoc Aepy, nomina ciuitatium sunt. Statius in.iiij. Theb.

» Quos Thrion & summis ingestum montibus Aepy. Igitur masculinorum nominum finales sunt litteræ. vij.a,o,l,n,r,s, x, ut Scriba, Cicero, Consul, Pæan, Pater, Priamus, Rex. Fœmininorũ quoq; eædẽ, necnon.e, producta in græcis, &, m, figurate in comicis noibus. ut hæc Aurora, Iuno, Tanaquil, Syren, Mater, Virtus, lux Taygete, Glycerium. Neutrorũ uero.xij.idest omnes absq;.o, &, x. per se enim neutrum in has litteras nullum desinit, ut hoc poema, sedile, gummi, cornu, tribunal, saxũ, numen, marmor, tempus, lac, caput, aliquid. Cõium uero masculini & fœminini, sex.a,o,l,r,s,x, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, memor, custos, coniunx. Communium trium generum sunt quinq;.i,m,r,s,x, hic & hæc & hoc frugi, neq̃, par, uetus, felix. Et hæ quidem generales sunt nominatiui terminationes, de quibus in nominatiuo latius tractatum est. Nunc uero de genitiuo & alijs casibus obliquis, per singulas declinationes doceamus.

De obliquis casibus primæ declinationis.

p Rima declinatio hẽt terminationes, in nominatiuo tres.a, as, es. In.a, tam latinorũ q̃ græcorũ, tam masculinorũ q̃ fœmininorũ, & cõium. In, as, uero, & in.es, græcorũ tantũ, & masculinorũ, ut hic Scriba, Poeta, hæc Roma, musa, hic et hæc aduena, hic Aeneas, hic Anchises. Eius gtũs et datiuus in.æ, diphthõgon desinit, & pares hẽt syllabas ntõ, ut hic poeta huius poetæ huic poetæ, hic Aeneas huius Aeneæ huic æneæ, hic Anchises huius Anchisæ huic

Anchisæ. Nisi diuisio fiat in genitiuo poetica licentia, qua frequenter
ueteres Romanorum poetæ utuntur, ut Aeneai, Anchisai, & pictai,
& Aulai, pro Aeneæ, Anchisæ, pictæ, aulæ dicentes. unde Virg. in
» iiij. Aeneid. Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Idem in. ix.
» Diues equum diues pictai uestis & auri. Cicero. in Arato.
» Atq; oculos urget pedibus pectusq; Nepai. pro nepæ. i. scorpij. In eo-
» dem. Serius hæc obitus terrai iussit equinis. Lucretius in primo.
» Effice ut interea fera munera militiai. Idem in eodem. Aulide quo
» pacto triuiai uirginis aram, Iphianassai turparunt sanguine fœdi.

De accusatiuo singulari primæ declinationis.

a Ccusatiuus, æ, diphthõgõ genitiui siue datiui mutant in, am.
ut poetæ poetam, musæ musam. Frequentius tñ inuenimus in
græcis nominibus, as, &, es, terminãtibus accusatiuũ græcũ
proferre auctores, hunc Aenean, & Anchisen. Virg. in. y. Aeneidos.
» Aenean credam quid enim fallacibus austris? Et in sexto.
» Isq; ubi tendentem aduersum per gramina uidit
» Aenean, alacris palmas utrasq; tetendit. Idem in tertio.
» Anchisen facio certũ, remq; ordine pando. Romanæ tamen ratio de-
clinationis exigit, hunc Aeneã, & hunc Anchisam dicere. Hora. in
» ij. sermonũ. Et scribere fortem Scipiadam, ut sapiens Lucilius. Scipia-
» dam dixit nõ Scipiaden. Cuius nominatiuus in, es, desinit secundũ for
mam patronymicorũ. quæ est græca hic Scipiades. Quamuis antiq.
huiuscemodi quoq; nominũ, idest in, as, uel in, es, desinentiũ primæ de
clinationis, nominatiuos ẽt in, a, finiebãt, ut est, Geta, Sosia, Byrrhia,
» Chærea, Marsya. similiter Poeta, Sophista, Scytha. Teren. Poeta cũ pri
» mum animũ ad scribendũ appulit. Lucanus. = & iuncto Sarmata ue
» lox, Pãnonio. Teren. in Adelph. Geta aũt hic nõ adest. In eodẽ. hic
» Geta præterea ut captus est seruorũ, nõ malus, neq; iners. Idẽ in An
» dria. = aut tu aut hic Byrrhia. Idẽ in Eunu. hic Chærea? q. Chærea.
» Iuuena. in. iiij. Occurris fronte obducta ceu Marsya uictus. Oportet
tamen scire ꝙ in fœmininis in a, terminantibus græcis ẽt si producta
sit apud illos, ã, finalis, plerunq; corripiunt eam latini. omnis enim no
minatiuus latinus, a, terminalẽ corripit. Est tamen qñ seruant eã pro
ductam, sed raro. ergo quando corripiunt eam secundũ Romanã cõ
suetudinẽ, accentu quoq; latino pronunciantur, ut in his Italia, Phry
gia, Lydia, Syria, Troia. hæc. n. ante penultimã habent acutã, q. a, a,
finalẽ corripiunt, q̃uis apud græcos sit producta. Hor. in. i. carminũ.
» Lydia dic per oẽs te deos oro. Vocatiuũ qui est similis in hac termi-
natione nominatiuo corripit. Est enim choriambus & bacchius. Ex
quo ostendit correpta in nominatiuo quoq; Lydia, finalis, a, Vir. in. y.

» Troia crimniso conceptum flumine mater Quem genuit. Apud
» Statium uero Nemea, quia seruauit, a, productam accentum quoq; græ
» cum seruauit, idest penultimam acutam in. y, Thebaidos.
» Nec facilis Nemea latas euoluere uires. Accusatiuum quoq; græcum
in fœmininis in, an, inuenimus à poetis proferri sed raro. Idem Sta-
» tius in. vij. Nanq; ferunt raptam patrijs Aeginan ab undis.

De uocatiuo casu primæ declinationis.

Ocatiuus casus primæ declinationis in, a, correptā effertur,
» ut ò poeta ò musa. nisi sit græcus, & apud græcos produ-
cens, a, seruet eandē etiam apud nos productam, ut Aenea.
» Virg. in decimo. = uigilas'ne deum gens Aenea uigila. Est tamen
quando in, es, productam terminantium græcorū uocatiuus in, ē, lon-
gam exit, secundū græcos uel cōmuniter uel poeticæ, ut Achate, Anchi
» se, Polite, Laertiade. Vir. in. i. = quis iam locus inquit Achate. Idē in
» iij. æneid. Coniugio Anchise ueneris dignate superbo. Idem in. y.
» = tu a clara Polite Progenies. Hora. in. ij. sermonum.
» O' Laertiade quicquid dicam, aut erit aut non. Virg. in. yiij.
» Sit satis ænide telis impune Numanum, Oppetijsse tuis. Nec solum in
his quæ sunt primæ, sed etiam in illis quæ tertiæ, idest in omnibus
græcis es producta finitis, similiter inuenies uocatiuum in, e, produ-
ctam proferri, Chreme, Lache, Anchise. Terent. in Andria.
» Immo ita uolo itaq; postulo, ut fiat Chreme. Idem in eadem.
» O' Chreme pietatem nati, non'ne te miseret mei? Idem in Hecyra.
» A' Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia, Mutatio fit, ea nos
» perturbat Lache. Ouidius in. xiij. Metamorpho.
» Tuq; tuis armis nos te poteremur Achille. Idem in. xij.
» Armiger ille tui fuerat genitoris Achille. Nec mirum cum græcorū
quoq; poetæ similiter inueniantur protulisse uocatiuos in supradicta
» terminatione. Anacreon, κάλλη λαμπήτη posuit pro κάλλα λαμπήτα.
» Hipponax, ἀπήτη pro ἀπήτα. & Apollonius Argonau. iij. αἰήτη, κεί-
» νην μὲν ἄφαρ, διέχυαν ἀέλλαι pro αἰήτα. In eodem. αἰήτη, σχέο μοι
» τῶδε σόλῳ, οὔτε γὰρ αὔτως. In fœmininis etiam Alcæus νέπη pro νέπης
» posuit. Et Theopōpus χάρη pro χάρης. latina uero proportio in, a,
correptam uult uocatiuum primæ declinationis, sicut supradictum
est, terminari etiam in græcis. undæ Hora. in. ij. sermonum.
» Nequis humasse uelit Aiacem atrida uetas cur. Fœminina quoq; græ
ca, est quando, apud poetas græcum uocatiuum seruant in, a, uel in, e,
productas desinentem secundum proprium nominatiuum, ut Tayge
» te Nemea. Virg. in. yij. Vos ò Calliope precor aspirate canenti. Statius
» Nemea. ut ostendimus a, producta protulit more græco.

De ablatiuo casu singulari primæ declinat.

a Blatiuus huius declinationis in, a, productam desinit, ut ab hoc poeta, ab hac musa, ab hoc & ab hac aduena. Est autem quando hunc quoq; poetæ, e, producta terminant in græcis nominibus quæ datiuum græcum in, η, finiunt. Virg. in. i. Aeneid. = uno graditur comitatus Achate, pro achata. Oui. in. yi. Met. = cumq; pheretiade & hyantæo iolao. Iuue. in. i. Penelope melius leuius torquetis Arachne. Et hoc uel metaplasmus est dicendus, qui fit more poetico mutata. ā, longa in. ē, productam, uel potius datiuus græcus pro ablatiuo positus, qui quãuis apud græcos, i, habeat post, η, tamẽ apud latinos secundum eorum consuetudinem scripturam seruauit, apud quos scribi, ι, post uocalem, & pronunciari non solet. hoc & ex alijs possumus conijcere, quæ quãuis græce proferantur, scripturæ tamen latinæ rationem seruant. Virg. in Bucoli. Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Nam cum sit datiuus græcus pro, ει, diphthongo, ī, longam habuit more scripturæ nostræ. Illud miror ꝙ Iuuenalis calpe ablatiuum corripuit, cum sit simile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope, quorum ablatiuus nunq̃ in, e, correptam terminatur. Lucanus in. i. = Thetys maioribus undis, Hesperiam Calpem summumq; impleuit Atlanta. Iuuen. in. y. = nec carpathiũ getulaq; tantum, Aequora transiliet, sed longe calpe relicta, Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.

De nominatiuo & uocatiuo plurali. pr. decl.

n Ominatiuus & Vocatiuus pluralis eiusdem declinationis similis genitiuo & datiuo singulari. nam per, æ, diphthongon proferuntur, ut hi & ò poetæ. sed in his non potest diuisio fieri sicut in illis.

De genitiuo plurali. pr. decl.

g Enitiuus pluralis eiusdem declinationis fit addita ablatiuo singulari, rũ, syllaba, ut ab hoc poeta, horũ poetarũ, ab hac musa, harũ musarũ. producitur enim, a, tã in ablatiuo singulari q̃ in genitiuo plurali. Et notãdũ ꝙ omnes casus tam singularis q̃ pluralis numeri pares habent in utroq; numero syllabas in hac declinatione, excepto genitiuo plurali. hic enim una syllaba abundat. Est autem quando hunc quoq; per concisionem proferunt, & maxime in cõpositis & patronimicis, ut graiugenum pro graiugenarum. Virg. in. iij. Aeneid. Graiugenumq; domus, suspectaq; linqmus arua. In eodẽ. Caprigenumq; pecus, nullo custode per herbã, pro caprigenarũ. Idẽ in. yiij. Optime graiugenũ cui me fortuna precari. in eodẽ. Omnigenumq; deum monstra & latrator Anubis, pro omnigenarum. Sic cœlicolũ pro cœlicolarũ, & trinundinũ pro trinundinarũ.

» Cicero pro cornelio primo ex promulgatione trinundinũ dies ad ferẽ
» dum potestasq́; uenisset. Amphorũ pro amphorarũ, & Aeneadũ pro
» æneadarum. Lucretius in primo uersu. Aeneadũ genetrix hominum
» diuumq́; uoluptas. Similiter Dardanidũ pro dardanidarũ. Virgi. in
» ij. O' patria ò diuum domus Ilion & inclyta bello, Mœnia Darda-
» nidũ. Idẽ in. xi. = uariusq́; p ora cucurrit Ausonidũ turbata fremor.

De datiuo & ablatiuo plurali. pr. decl.

d Atiuus pluralis, & ablatiuus supradictæ declinationis mutant, a, extremam ablatiui singularis in, is, productam, ut à poeta his & ab his poetis, & ab hac musa his & ab his musis. Inueniuntur tamen pauca fœminini generis, quæ ex masculinis transfigurantur, non habẽtibus neutra, quæ & animalium sunt demonstratiua, naturaliter diuersum genus habentia. quæ differentiæ causa ablatiuo singulari, bus, assumunt, & faciunt datiuum & ablatiuum pluralem. quod nulla alia habet declinatio, in, bus, terminans supradictos casus, ut, ā, longam in eis penultimam habeat, ut his natabus, filiabus, deabus, equabus, mulabus, libertabus, asinabus. M. Cato
» in originibus. Dotes filiabus suis non dant. & filijs tamen in eodem
» genere dictũ est. Ennius in Andromeda. Filijs propter te obiecta sum
» innocens Nerei, idest filiabus. natis tamen pro natabus, Plautus in Sti-
» co. Ego ibo intro, & gratulabor uestrum aduentũ filijs, pro filiabus,
» Idem qui talis est de natis suis, pro natabus. Ouid. deabus posuit in
» xiij. Metamo. = euboea duabus Et totidem natis Andros fraterna po
» tita est. Cicero pro cornelio. Vt ab Ioue optimo maximo, cæterisq́; dijs
» deabusq́; omnibus opem & auxiliũ petamus. Eabus etiã pro eis dif-
» ferentiæ causa in fœminino genere, Hemina protulit in. iiij. Annaliũ.
» Scriba pontificius qui cum eabus stuprũ fecerat. dicit enim de uestali
» bus. Multa tñ alia quoq; cõtra regulam uitiose, & in his, & in alijs casibus uetustissimi protulisse inueniuntur, in quibus nõ sunt imitandi. Ambæ etiã & duæ, quãuis nulla simili differentiæ causa cogẽte similem habent datiuum & ablatiuũ ambabus & duabus, quãq̃ genitiuum ambarũ & duarũ faciunt.

De accusatiuo plurali. pr. decl.

A ccusatiuus quoq; pluralis fit, addita, s, ablatiuo singulari, producitur enim, ut hos poetas has musas,

De secunda declinatione.

s Ecunda declinatio terminationes habet nominatiui sex, in er, in, ir, in, ur, in, us, in, eus, in, um. In, er, masculinorum tam latinorum q̃ græcorum, ut caper capri. Alexãder Alexandri. Iber ẽt iberi, quod p apocopã extremæ syllabæ prolatũ solũ in hac delinatiõe producit, er, & ab eo cõpositũ celtiber celtiberi.

Dicitur tamen & Iber Iberi, pro Hispanus, & Iber Iberis, quãdo de gete loquimur quæ est iuxta Armenios, & Iberus Iberi fluuius. Vnde Lucanus in. iiij. Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. In. ir, et in, ur, latinorum tantum masculinorum, ut hic uir huius uiri, hic satur huius saturi. In, us, latinorum & græcorum, masculinorũ, & fœmininorum, & neutrorũ quoq; ut hic clarus huius clari, hic Homerus huius Homeri, hæc cupressus huius cupressi, hæc platanus huius platani, hoc pelagus huius pelagi, hoc uulgus huius uulgi, dicitur tamen & hic uulgus. In, eus, græcorum tantum masculinorum, hic Tydeus huius Tydei, hic Orpheus huius Orphei. In, um, neutrorum, tam græcorum q̃ latinorũ, & figurate fœmininorum apud comicos, hoc regnum huius regni, hoc pelium huius pelij, hæc Glyceriũ huius glycerij, hæc Sophronium huius Sophronij. Panthus per sinæresim pro Panthous, quomodo Alcinus pro Alcinous prolatum est. Vnde Hora. in primo epistolarum.

» Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

» Sponsi Penelopes nebulones Alcinoiq;. Virg. in. ij. Georgicorum.

» Pomaq; & Alcinoi syluæ. Idem Hora, Alcinoiq; plures.

De genitiuo singulari secundæ decl.

G Enitiuus singularis secundæ declinationis in omni nomine i, longa terminatur, sed in quibusdam pares habet syllabas nominatiuo, ut niger nigri, magnus magni, templum templi. In quibusdam una syllaba abundat, ut tener teneri, uir uiri, satur saturi, Tydeus tydei. Cuius ratione q̃uis in libro, quem de nominatiuo & genitiuo exposuimus latius tractauimus, nunc quoq; quantum possumus breuiter percurramus. In, ir, & in, ur, & in, eus, desinentia, semper una syllaba uincunt in genitiuo, quæ & penultimã breuem habent, ut treuir treuiri, satur saturi, Oïleus Oïlei. nisi, productio poetica fiat in græcis, ut Tydei. In, us, uero, & in, um, desinentia pares habent syllabas, ut Priamus Priami, Virgilius Virgilij, templum templi, taurominium taurominij. Frequenter tamen inuenimus ueteres in huiuscemodi genitiuis idest geminantibus, i, subtrahere ex eis alteram. Virgilius in primo Aeneidos.

» Hic tamen ille urbem Patavi sedesq; locauit, pro Patauij. Idem in Bucolicis. Nec spes libertatis erat, nec cura peculi, pro peculij. In eodem.

» Pauperis & tuguri congestum cæspite culmen, pro tugurij. Idem in quarto Georgicorum.

» Parthenope studijs florentem ignobilis oci, pro ocij. Iuue. in. iiij.

» Antoni gladios potuit contemnere, si sic, Omnia dixisset, pro Antonij. hoc autem faciunt metri causa. Nunq̃ enim minores uult habere syllabas

labas genitiuus nominatiuo. In er, igitur tantum desinentia ancipitẽ habent regulam genitiui. In alijs enim abundat, in alijs non. Abũdat quidẽ in huiuscemodi, lucifer luciferi, armiger armigeri, tener teneri, miser miseri, Prosper prosperi, Pares autẽ habet in huiuscemodi, Menander menandri, sacer sacri, ater atri. de quibus sicut iã supradictum est cum de nominatiuo & genitiuo tractabatur, sufficienter exposuimus. Androgeo Virg. in. yi. genitiuum posuit atticum.

» In foribus letum Androgeo tum pendere poenas.

De datiuo & ablatiuo singulari secundæ decl.

Datiuus & ablatiuus singularis huius declinationis fit à genitiuo mutatione extremæ. i, in. o, productam, ut huius luciferi huic & ab hoc lucifero, huius sacri huic & ab hoc sacro, huius uiri huic et ab hoc uiro, huius saturi huic & ab hoc saturo, huius Priami huic & ab hoc Priamo, huius Taurominij huic & ab hoc taurominio, huius Typhoëi huic & ab hoc typhoëo. Virg. in. ix

» Inarime Iouis imperijs imposta Typhoëo. In decimo.

» Nec Clytio genitore minor nec fratre Mnestheo.

Est tñ quando græco datiuo, in huiuscemodi nominibus, idest in. eus, finientibus nominatiuũ uti solent antiqui. Idem Poeta in Bucolicis.

» Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo Et oportet scire in hac declinatione, ꝙ omnes casus obliqui tam singulares q̃ plurales, necnon etiam nominatiuus & uocatiuus pluralis eundem numerũ syllabarum seruant, quem gtũs singularis habuerit. absq; gtõ plurali q̃ una syllaba uult superare, nisi per concisionem proferatur. unde dij & dijs cum pro monosyllabis ponuntur per synæresim sunt accipienda, siue magis per synæresim. e, &. i, in unam syllabam. Veteres enim finalem. i, quæ longa est per. ei, diphthongon scribebant, longas autem uocales uetustissimi etiam geminare solebant. Quæ uero secundum analogiã proferuntur, idest dei & deis disyllaba sunt. Lucanus in. yi.

» O`utinam cœliq; deis herebiq; liceret. Idẽ accidit etiam in pronomine ei & ij, eis & ijs. E`quibus illud apparet quod uetustissimi, ut supra docuimus, pro una lõga uocali solebãt duas scribere. Ecce enim uestigiũ antiquitatis in his adhuc seruatur, cum duæ. i, pro una lõga ponuntur, tam in supradicti nominis q̃ pronominis ternis casibus, hi dij, his dijs, ab his dijs, ij ijs ab ijs. Nam si dicas dei deijs & à deis, ei eis & ab eis disyllaba sunt, sicut ostendimus. Iuuen, in quin.

» Implet & ad mœchos dat eisdem ferre cynedis. Puto aũt ꝙ in his differentiæ causa seruata est in genitiuo geminatio, idest ne si di et dis. i, &. is, dicamus, dubitatio fiat significationis. nam. di, etiã præpositio est, & dis præpositio est et nomen, &. i, &. is, uerba. In pluribus aũt

inuenis differentiæ cauſa huiuſcemodi, quaſdam fieri ſyllabarum uel litterarum additiones, uel ademptiones, uel accentuum mutationes, itaq; in compoſitione idem & iſdem per unam .i, ſcripſiſſe, quia nulla confuſio fit ſignificationis, inueniuntur, pro ijdem & ijſdem. Et quia diximus omnes obliquos caſus genitiuum ſequi, ſciendum quod uocatiuus nominatiuum ſuum ſequitur, de quo modo docebimus, ſed prius de accuſatiuo tractemus.

De accuſatiuo ſingulari ſecundæ decl.

a Ccuſatiuus quoq; à genitiuo fit mutatione .i, in .um, ut huius Priami hunc Priamum, luciferi luciferũ, Tydei tydeum. In huiuſcemodi tamen nominibus, ideſt in .eus, deſinentibus græco magis accuſatiuo utuntur auctores. Virg. in .i. Aeneid.
» Ilionea petit dextra læuáq; Sereſtum. Idem in octauo.
» = et amicum Cretea muſis, Cretea muſarum comitem. Statius in .i.
» = necnon & uiribus infra Tydea fert animus. Inuenitur tamen in uſu etiam in .um, accuſatiuus huiuſcemodi nominum. Cicero de natu=
» ra deorum, in tertio, Theſeum, Hippolitũ. Liuius ab urbe condita .xl.
» Odio cui Perſeus indulgeret. In eodem Perſeo ſeſe adiungunt. in eo=
» dem totus in Perſeum uerſus. in eodem ad Perſeũ miſit. in eodẽ trãſ-
» greſſus Perſeum filium. in eodem Perſeum Amphipolim miſit. Idem
» in .xxxix. Areum & Alcibiadẽ. In eodem. Quod Areũ & Alcibia-
» dem, nec Lacedemonij poſſunt reprehendere. Statius in .ij. Theba.
» Pentheũq; trahens, nondũ te Phædimus æquo, Bacche genus. Plautus
» in Vidularia. Eiuſdem Bacchæ fecerunt noſtram nauim Pantheum.

De uocatiuo ſingulari ſecundæ decl.

u Ocatiuus huius declinationis quando in .r, uel .m, finitur nominatiuus, ſimilis eſt ei, ut hic lucifer ò lucifer, hic ſacer ò ſacer, hic uir ò uir, hic ſatur ò ſatur, hoc templum ò templũ, hæc glycerium ò glycerium. Virgilius cũ paulo ante Tymber ntũm protuliſſet, mox uo
» catiuũ Tymbre poſuit, in .x. Daucia Laride Tymberq; ſimillima pro=
» les. Et nã tibi Tymbre caput euandrius abſtulit enſis. Sed nõ eſt hic uocatiuus à ntõ in .er, deſinẽte, ſed in, us, accipiendus, ut hic Tymbrus ò tymbre. Solet enim Poeta huiuſcemodi ſæpe nomina tam in .er, quam in us, proferre. ut Teucer et teucrus, Euander et Euandrus. Idem in .x.
» = pallas Euander in ipſis Omnia ſunt oculis. Idẽ in .ix. Tunc rex
» Euãdrus Romanæ conditor arcis. Sed de his latius de ntõ tractantes diſſeruimus. Notandum tñ quod Plautus à puer nominatiuo uocatiuum
» puere dixit in Mercatore. Egomet memor, tu puere abi hinc intro
» ocius. Idẽ in Curculione Cedò puere ſinũ, quid facturus es ſiam ſcies. Quod quibuſdam rectius à ntõ puerus eſſe uidetur. Si uero in .eus, deſi=

nat nominatiuus magis græcum seruamus uocatiuum. Hor. in. i. Ser.
» Pentheu rector thebarum. Statius in. viij. Thebai. = uade ò primis
» puer inclyte bellis Arcas, & argolicæ Capaneu iam maxime tur-
mæ. Probo tamen & quibusdam alijs artium scriptoribus, & ò Pen-
thee, & ò Tydee, & ò Ilionee posse dici secundum analogiam latinã
placet, quod in usu non inueni. In, us, uero terminãtia si sint propria
i, ante, us, habentia abiecta, us, faciunt uocatiuum, ut hic Virgilius ò
Virgili, hic Salustius ò Salusti, hic Pompeius ò Pompei. Hæc tamen ea-
dem etiam in, e, proferebant antiquissimi, ò Virgilie, ò Mercurie di-
» centes. Liuius Andronicus in Odyssea. Neq; enim te oblitus sum Laër
» tie noster. Liuius in Sereno. Cura nunc Laërtie uelle para ire itha
cam. Laërtius enim pro Laërtes dicebant quomodo & græci, λαέρτι-
ος pro λαέρτης. σοφοκλῆς ἐν αἴαντι μαστιγοφόρῳ. ἀεὶ μὲν ὦ παῖ λαερτίου
δέδορκά σε. Iuniores autem gaudentes breuitate per extremæ sylla
bæ abscissionem protulerũt, pro Virgilie Virgili, pro Mercurie Mer
» curi. Hora. in. i. carmi. Mercuri facunde nepos Athlantis. In eodem.
» Multis ille bonis flebilis occidit, Nulli flebilior q̃ tibi Virgili. Vnde
accentus perfecti uocatiui in his seruatur. Si enim non esset abscissio
debuerunt huiusmodi uocatiui, idest qui in, i, desinẽtes penultimã cor-
reptam habent ante penultimam acuere, ut Vírgili, Mércuri, quod
minime licet. nam penultimam acuimus. In abscissionibus enim, si ea
uocalis in qua est accentus integra manet seruat etiam accentum in-
tegrum, ut audiuit audìt, nostrâtis nostrâs, illíce illíc. De Pompei &
Vultei, & Cai, & similibus uocatiuis, quæ, i, loco consonantis ante, us,
habent in nominatiuo, dubitatur utrũ, i, extrema pro uocali, an pro
consonante sit accipienda, quomodo in alijs casibus. quod magis more
antiquo rationabilius esse uidetur. Nam solebant illi non solũ in prin
cipio, sed etiam in fine syllabæ ponere, i, loco consonantis, idq; in ue-
tustissimis inuenies scripturis, quoties inter duas uocales ponitur, ut
eiius, Pompeiius, Vulteiius, Caiius. Quod etiam omnes qui de littera
curiosius scripserunt, affirmant. Nècnon etiam metra ostendunt quod
dicimus, & regulæ ipsius ratio in supradicto uocatiuo. Omnis enim
uocatiuus in, i, desinens una syllaba minor esse debet nominatiuo suo,
ut Salustius ò Salusti, Virgilius ò Virgili, Terentius ò Terenti. Ergo
si Pompeius & Vulteius, trisyllaba sunt in nominatiuo, necessario in
uocatiuo disyllaba esse debent quod non potest fieri nisi, i, loco conso-
nantis accipiatur. Vnde illud quoq; possumus scire, ꝙ bene cui pro mo
nosyllabo accipiunt metrici, & huic. Omnis enim genitiuus in, ius, de-
sinens, una uult superare syllaba suum datiuum, ut ille illius illi, ipse
ipsius ipsi, unius unius uni, alter alterius alteri. Alius quoq; ꝑ duas, ij,

debuit eſſe genitiuus cauſa datiui, quod eſt alij. ſed uel hiatus cauſa eſt,
uel quia inter duas uocales, i, uocalis eſſe non poterat. Datiuus autem
loco conſonantis eam accipi prohibebat, quam ipſe duplicabat uoca=
lem. & credo differentiæ cauſa, ne ali uerbum infinitum eſſe putare
tur. Ideo pleriq; recuſauerunt eum frequenti uſu proferre. Vetuſtiſſi
mi tamen ſimilem genitiuū nominatiuo poſuiſſe inueniuntur, ſed ac-
centu differt. Quippe circunflectitur in genitiuo penultima. Cæſar in
» Anticatone priore. Vno enim excepto quem alius modi, atq; omnis
» natura finxit, quisq; ſuos habet charos. Cecilius in quinto. Nullius
» alius rei niſi amicitiæ corū cauſa. Ei quoq; cum rationabiliter mono-
ſyllabū eſſe deberet, cum genitiuus eius ſit diſyllabum per diæreſim
à poetis proferri inuenitur differentiæ cauſa, ne ſi monoſyllabum ſit,
» interiectio eſſe putetur. Virg. in. ij. Aeneidos. Hei mihi qualis erat?
» quantum mutatus ab illo, Hectore? Nihil tamen mirum, i, loco conſo-
nantis poſitum tranſire in uocalem, cum. u, quoq; idem patiatur in
» quibuſdā dictionibus apud poetas. ut Horatius in Epodo. Niueſq; de=
» ducunt Iouem, nunc mare nunc ſyluæ. Hic enim diuiſione facta uæ
extremæ ſyllabæ, u, à conſonante tranſit in uocalem. Eſt enim dime-
trum iambicum coniunctum ſemiquinariæ heroicæ. Similiter ergo
ei & eis & eidē & eiſdem, per diæreſim proferūtur. Iuuena. in. y.
» = Iuuenes hortantur ut illam, Ire uiam pergant, & eidem incumbe
» re ſectæ. In eodem. = Cæras nunc hac dictante puſillas Implet, &
» ad mœchos dat eiſdem ferre cynedis. In cōpoſitione autem nec ali-
ter poſſunt proferri. cum ſequens conſonans cogit, i, ſecum loco uoca-
lis proferri. Cui quoq; inueniuntur quidam diſſyllabe protuliſſe per
» diæreſim. Vt Albinus rerū Romanarū primo. Ille cui ternis Capito-
» lia celſa triūphis, Sponte deum patuere cui freta nulla repoſtos,
» Abſcondere ſinus non tutæ mœnibus urbes. Quod autem Pompei
& Vultei, & Cai, & ſimilia, i, finalem, & ante eam uocalem pro
una ſyllaba habent, uſus quoq; confirmat. Hora. in. i. Epiſtolarum.
» Durus ait Vltei nimis attentuſq; uideris. Vultei diſyllabum accipit
ſecundum analogiam. Alia uero omnia maſculina ſeu fœminina
deſinentia, in, us, conuerſa, us, in, e, faciunt uocatiuum, ut Priamus ò
priame, Pius ò pie. Myrtus ò myrte, ſcyphus ò ſcyphe. Excipitur unū
quod tam in, e, q̃ in, i, facit uocatiuum quamuis ſit appellatiuum, ò fi-
» lie uel fili. Liuius Andronicus in Odyſſea, Pater noſter Saturni fi-
» lie. Catullus autem. Tu præter omnes une de capillatis cuniculoſæ cel
» tiberiæ fili. Terentianus de ſyllabis. Hic prius tu Baſine fili, & tu
» gener Nouate mi. Eſt tamen quando nominatiuo quoq; terminato in, us,
pro uocatiuo ſiue metri, ſiue euphoniæ cauſa utuntur. Virg. in. yiij.

» Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum. Lucanus in .ij.
» Degener ò populus uix secula longa decorum, Sic meruisse uiris.

De nominatiuo & uocatiuo plurali sec. decl.

Pluralis nominatiuus & uocatiuus secundæ declinationis, tam masculini q̃ fœminini generis in .i, finitur, & est similis genitiuo singulari, ut huius docti, hi & ò docti, huius platani, hæ & ò platani. In neutris uero extremam, i, genitiui singularis mutantes in, a, breuem, facimus nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum pluralem, ut huius templi, hæc & ò templa, huius munij, hæc & ò munia. Alij uero casus plurales in tribus generibus communem possident regulam.

De genitiuo plurali secun. decl.

Et genitiuus quidem pluralis fit in omni genere ab ablatiuo singulari assumente, rum, ut ab hoc uiro, horũ uirorum, ab hac platano, harum platanorum, ab hoc templo, horũ templorum. Inueniuntur tamen per concisionem mediæ syllabæ masculinorum plerunq; nominum, quæ neutra non habent, hunc casum proferentes maxime poetæ. Est autem apud ueteres prosam scribentes idem inuenire sed raro. Virgilius in primo Aeneidos.
» It cœlo clamorq́; uirum stridorq́; rudentum. pro uirorum. Idẽ in .iij.
» Cura deum bis pergameis erepte ruinis, pro deorũ. Idem in .v.
» = genus alto à sanguine diuũ, pro diuorũ. nummum uero pro nummorũ, & liberum pro liberorũ, & sestertium pro sestertiorũ, & iugerum pro iugerorũ, modium pro modiorũ, medimnum, senum, septenum, denum, frequenter etiam oratores per syncopam solent proferre. Cicero in .iij. Verrinarum. Iste unus inuentus est, qui ex complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes precium pro sepultura liberũ posceret, liberum pro liberorũ. In eodem. Cum
» asserat sestertium uicies quingenta millia rem esse constaret. In eodẽ.
» Quis est enim qui tueri possit liberum nostrorũ pueritiam, contra
» improbitatem magistratuum? Idem in .iiij. Verrinarũ. Et pueri an-
» norum senum, septenumq́; denum, senatorum nomen nundinati sunt. Senum pro senorũ, septenum pro septenorum, denum pro denorum
» dixit. Idem in Frumentaria. Sed tritici septies Medimnum ex Nym
» phonis arationibus tollit, medimnum pro medimnorum. in eadem.
» Minus te iugerũ professum esse dico, pro iugerorũ. Nam ꝙ singulare huius hoc iugerum est, ipse ostẽdit in eadẽ. In iugerum Leontini agri medimnũ ferè frumenti seritur. Dicitur tamen, & hoc iugus iugeris.
» Iuuenalis. Iugeribus paucis lumbos donare cliẽtis. Cicero in .iiij. Ver
» rinarũ. Quid si doceo iudices eos, q quadringenta millia modiũ lucri

» faciunt? pro modiorum. Idē pro Murena, Præfectū fabrum pro fabro=
» rum. Idē pro Vareno. Deū fidem, pro deorū. Idem pro Cluentio. Mil
» libus quadragenis nummum, pro nummorū. Idem ad Herenniū libro
» tertio. Pedū tricenum, pro tricenorū. Frequētius tamen hac utitur & Cicero, & cæteri syncopa, in iis nominibus, quæ numeros uel mensuras significant, Recusant autem hoc in masculinis habentibus neutra uel in neutris, ne similis sit nominatiuo singulari neutrorū. quāuis in his quoq; nominibus, quæ ex se faciunt neutra, licet nō frequēs, inue=
» nitur in usus huiuscemodi cōcisionis. Virgilius in nono. Altaq; certāt,
» Prendere tecta manu sociūq; attingere dextras. pro sociorū. Idē in. x.
» At Rutulum accessu iuuenis tum iussa superba, pro rutulorū. Quan
» uis & socius socia socium, & rutulus rutula rutulum dicatur. Te-
» rentius in Heauton. Quare omnes uos oratos uolo, ne plus iniquū pos=
» sit q̄ æquum oratio, pro iniquorū & equorum. Statius in. i. Theba.
» = illa nouos ibat populata penates.
» Portarū in Biuio lateri duo corpora paruū, Dependent, pro paruorū.
» Virg. in. iij. = magnanimum quondam generator equorum. Idē in. yi.
» Magnanimum heroum pueri innuptæq; puellæ. Quod in pronominibus quoq; fecerunt antiqui, meum pro meorum, tuum pro tuorum, nostrum pro nostrorum dicentes. Plautus in Trinummo.
» Vt rem patriā & gloriam maiorū fedarim meum. Idē in Penulo.
» Ecquid meministi tuum parentum nomina? Idem in Menæchmis.
» Auertit prædam ab hostibus, nostrum salute socium.

De datiuo & ablatiuo plurali sec. decl.

Datiuus & ablatiuus plurales secundæ declinationis, fiunt similiter ab ablatiuo singulari mutatione, o, finalis in, is, longam, ut à uiro, his & ab his uiris, à platano, his & ab his platanis, à tēplo, his et ab his templis. Inueniuntur pauca inæqualē habentia declinationē, ut uas in singulari numero, tertiæ est declinationis, hoc uas huius uasis, in plurali uero secundæ hæc uasa horū uasorū, his & ab his uasis. Festorū ēt nomina dierum in, ia, desinentia semper pluralia, genitiuū quidē tam secundum formā secundæ q̄ tertiæ proferunt. Datiuum uero & ablatiuū secundum tertiā. hæc uulcanalia, horum uulcanaliorum & uulcanaliū, his & ab his uulcanalibus. Similiter Saturnalia, Floralia, Compitalia. Terminalia, Quinquatria. Nec non à domo harum domorū & domuum his & ab his domibus, non etiam domis. Iuuenalis in primo.
» Viscera magnarum domuū dominiq; futuri. Virg. in. ij. Aeneid.
» Dardanidæ contra turres ac tecta domorū, Culmina conuellunt. Idē
» in. ij. Georg. = domibus cedrosq; cupressosq;. Salust. in Catil.

» Domus suas gloria decorabant. Terentius in Eunucho.
» Domi focisq; fac uicissim, ut memineris. Virg. in. yi. Aeneidos
» Hic labor ille domus & inextricabilis error. Per omnes igitur casus tam secundæ q̃ quartæ inuenitur absq; datiuo & ablatiuo pluralibus qui semper in, bus, exeunt. Sunt tñ quædam nomina, quorum ali qui casus in usu deficiunt, quos q̃uis secundum analogiã possumus pro ferre, tamen quia apud auctores non inuenimus, recusandos puto, ut huius tabi huic & a hoc tabo. Lucanus in sexto.
» = Stillantis tabi saniem. Virgilius in. iij. Aeneidos.
» Et terram tabo maculant, mihi frigidus horror. Cæteri uero casus in usu non facile inueniũtur. Maria, æra, uina, mella, ordea, genitiuos q- dem & datiuos plurales in usu raro habent, nisi apud uetustissimos. apud quos multa præterea deficientia inuenies. Oportet igitur scire qdẽ analogiæ rationẽ, usũ tñ auctorũ magis æmulari. Duo præterea & ambo genitiuos quidem & accusatiuos secundum hanc declinatio nem proferunt, duorũ amborum, duos & ambos, q̃uis in neutro dif= ferentiæ causa duũ soleat dici. necnon accusatiuus masculinorũ est qñ
» similis ntõ profertur q̃uo in neutris. Virg. in. xi. Si duo præterea ta
» les idea tulisset, Terra uiros. Lucan. in. i. Quæ mare, quæ terras, quæ
» totum possidet orbẽ, Non cœpit fortuna duos. Iuuenalis in secundo.
» Tu'ne duos una sæuissima uipera cœna, tu'ne duos? datiuos & ablatiuos in. bus, terminant in omni genere, duobus duabus duobus, ambobus ambabus ambobus.

De accusatiuo plurali secundæ decl.

a Ccusatiuus pluralis eiusdem declinationis in masculino & in fœminino genere fit ab ablatiuo singulari, addita, s, ut ab hoc docto, hos doctos, à platano has platanos. Neutra enĩ semper accusatiuum similem habent & nominatiuo & uocatiuo.

Tertiæ declinationes terminationes septuaginta et octo.

t Ertia declinatio terminationes habet nominatiui. lxxyiij. uel paulo plus. desinit enim in, a, correptam, & in, e, correptam. in, o, correptam, & in, o, productam. in, al, correptam. in, el, correptam, & in, el, productam. in, il, correptam. in, ol, productam. in, ul, correptam. in, an, productam. in, en, correptam. in, en, productam. in, in, productam. in, on, productam. in, ar, correptam, in, ar, productam. in, er, correptam, in, er. productam. in, ir, correptam. in, or, correptam. in, ur, correptam, in, ur, productam. in, as, correptam, in, as, productam. in, es, correptam, in, es, productam. in, is, correptam, in, is, productam. in, os, correptam, in, os, productam. in, us, correptam, in, us, productam. in, ys. in, aes,

in,aus,in,ans,in,ens,in,ons,productā et correptam.in,uns,in,yns,in ars,in,ers,in,ors,in,urs.in,uls.in,ems.in,abs.in,ebs,correptā,in,ebs, productam.in,obs. in,ybs.in,urbs .in,aps. in,eps. in,ops. in,yps,in irps,in,ax, correptam, in,ax , productam in,ex, correptam, in,ex, productam . in , ix , correptam . in , ix , productam . in , ox.correptam,in,ox,productam.in,ux,correptam,in,ux,productam.in,yx in,aex.in,aux.in,alx.in,anx.in,unx.in, arx.in, ac.in,ec.in, ut.in, ud.In,a,correptam neutra & græca,ut hoc poema huius poematis. In,e,correptam neutra latina,ut hoc monile huius monilis.In, o,correptam quam frequenter & producunt poetæ, masculina desinunt uel fœminina,uel cōmunia latina,uel notha,ut hic Cicero huius Ciceronis, hic Leo huius Leonis, hæc uirgo huius uirginis.hic & hæc homo huius hominis.Antiquissimi tñ & græca in,o,productam desinentia per hanc declinationem proferebant,ut Sappho Sapphonis, Dido Didonis. In,al,correptam masculina neutra latina,& barbara,ut hic sal huius salis,hic Annibal huius Annibalis,hoc tribunal huius tribunalis.In,el,correptā neutra latina,ut hoc mel huius mellis,fel fellis. In,el,productam barbara,ut hic Daniel huius Danielis, Michael Michaelis,Nechamel Nechamelis. In,il,correptam masculini uel fœminini uel cōis generis sunt,latina, ut hic pugil pugilis,hæc Tanaquil huius tanaquilis,hic & hæc uigil huius uigilis.In,ol,productam masculinum latinum, ut hic Sol huius Solis.In,ul, correptā masculini uel communis latina, hic consul huius consulis, hic & hæc exul huius exulis. In,an,productam,masculina græca, ut hic pæan huius pæanis. In,en,correptam,latina, masculina uel neutra, ut hic flamen huius flaminis,hoc numen huius numinis.In, en, productam latina uel græca,masculini uel fœminini generis,hic liē huius lienis, hæc Syren huius Syrenis. In, in, productā græca masculina uel fœminina, hic Delphin huius Delphinis,hæc trachin huius trachinis. In,on,productam græca masculina uel fœminina,hic Mennon huius Mennonis,hæc Sidon huius Sidonis . In,ar,correptā latina & græca & barbara,masculini uel neutri generis,hic Cæsar huius Cæsaris,hic Bostar huius Bostaris,hoc nectar huius nectaris,hoc calcar huius calcaris.In,ar,productā latina masculini uel communis uel neutri generis, & sunt monosyllaba uel ex monosyllabis composita, ut hic Nar huius naris,hic & hæc & hoc par huius paris, dispar disparis,hoc far huius farris.In, er, correptā masculina & fœminina, & neutra & communia,ut hic pater huius patris,hæc mater huius matris,hoc tuber huius tuberis,hic & hæc pauper huius pauperis. In,er,productam masculina græca & unum latinum uel magis no-

thum, neutri generis, hic aer huius aeris, hoc Ver huius ueris. In, ir, correptam, unum fœmininum, hæc Gadir huius gadiris. quidam addunt hic abadir ὁ βαίτυλος, huius abadiris, lapis quem pro Ioue deuorauit Saturnus, sed in usu hoc non inueni. In, or, correptã masculina & fœminina et neutra, & communia tam græca q̃ latina, hic Hector huius Hectoris, hic Orator huius oratoris, hæc uxor huius uxoris, hoc æquor huius æquoris, hic & hæc & hoc author huius authoris, hic & hæc & hoc memor huius memoris Virg. in. iiij. Aen.

» Tum si quod non æquo fœdere amantes.
» Curæ numen habet, iustumq; memorq; precatur.

Inueniuntur tamen, & hæc & omnia penè communia masculini & fœminini, quæ etiam si non faciant ex se neutra, sæpe tamen neutris adiunguntur, figurate, ut Virgilius in. x.

» Italiam petijt fatis auctoribus esto. Et in Bucolicis.
» Pauperis & tuguri congestum cæspite culmen. Et in. yi.
» = curibus paruis & paupere regno.

Quanuis pluralis nominatiuus eorum, hoc est neutrorũ ex supradictis nominibus in usu frequenti non sit ex eis, quomodo neq; ex alijs communibus duum generum. Nam si sint communia trium generum, sine dubio masculini quidem & fœminini in es, neutri uero proferent in. a, nominatiuum pluralem, ut hi & hæ sapientes & hæc sapientia, ergo hic & hæc & hoc sapiens. hi & hæ pares & hæc paria, hic & hæc & hoc par. hi & hæ ancipites et hæc ancipitia, hic & hæc & hoc anceps. hi & hæ felices & hæc felicia, hic & hæc & hoc felix. hi & hæ ueteres & hæc uetera, hic & hæc et hoc uetus. Quæ igitur in plurali numero, ã, terminationẽ non accipiunt, quæ propria est neutrorum, manifestum est trium generum non esse communia, sed masculini & fœminini, figurate tamen per obliquos plerunq; casus, raro autem per nominatiuum coniungi etiam neutris, ut Virg. in. ix.

» Nulla dies unq̃ memori uos eximet æuo. et Iuue. in. yi. Satyr.
» = tituliq; cupido Hæsuri saxis cinerum custodibus.

quanuis hoc custos raro, nisi figurate inuenias, & hæc custoda pluraliter nemo dicat. Sic ergo neq; hæc memora uel auctora uel paupera neutraliter puto facile in usu posse inueniri, sed (sicut supradictũ est) figurate sunt prolata, & hæc & alia plurima huiusmodi apud auctores. Inueniuntur tamen quædam, quæ obliquos casus comunes possident, quãuis nominatiuus non sit cõis, ut plus, cum sit neutri ntũs dũtaxat, genitiuus eius cõis est trium generum, necnon datiuus & ablatiuus. Vnde pluralia quoq; tam in. es, q̃ in. a, inuenimus, hi & hæ plures & hæc pluria uel plura, unde compositum compluria. Terentius in Phor.

Multa aduenienti noua, ut fit, compluria. Ablatiuus quoq; tam in.e, q̃ in.i, terminans inuenitur, ut pote communis trium generum. Et accusatiuus pluralis tam in.es, quàm in, is. Virg.in.i.Georg. Seu plu-
» ris calor ille uias & cæca relaxat, Spiramenta. Hora in.i.Episto.
» Tractus uter pluris lepores uter educet apros. In, ur, correptam latina masculina, & communia & neutra, hic turtur huius turturis, hic & hæc augur huius auguris. Hora.in.iij.Carmin.
» = nisi fallit augur, Annosa cornix. hoc tybur huius tyburis. In, ur, productam unum inuenitur commune duum generum, ut hic & hæc fur huius furis. In, as, correptã græca masculini uel fœminini uel neutri, uel communis generis, hic Arcas propriũ huius arcadis, hæc Pallas huius Palladis, hoc Ceras propriũ loci huius ceradis, hic & hæc arcas gentile huius arcadis. In, es, productam græca & latina masculini uel fœminini uel neutri uel communis generis, ut hic Atlas huius Atlantis, hic Mæcenas huius Mæcenatis, hæc ciuitas huius ciuitatis, hoc uas huius uasis, hic & hæc Capenâs huius capenatis. In, es, correptam latina masculina uel fœminina uel communia duũ uel trium generum, ut hic Cocles huius coclidis, hæc seges huius segetis, hic & hæc miles huius militis. Ouidius in secundo Metamorpho. Miles
» erat Phœbes. De Calistone dicit, hic & hæc & hoc teres huius tere-
» tis. Virg.in.iij. = teretes sunt aclides illis, Tela sed hæc lento mos est
» aptare flagello. Hebes hebetis, sospes sospitis. Iuue.in.iiij. Nec unq̃
» depositum tibi sospes erit. hic & hæc & hoc sospes huius sospitis.
» Lucanus in.y. Hospes in externis audiuit curia tectis. hospes curia. Inuenitur tamen & hæc hospita. Virg.in.iij.Aeneidos.
» Et pater Anchises, bellum ò terra hospita portas. Similiter & sospes & sospita prolatum est ab auctoribus. Ouidius in secundo Fastorũ.
» Sospita delubris dicitur aucta nouis. Neutra quoq; supradictorũ plu-
» ralia tradit usus. Statius in.iiij. Thebaidos. Accipias fessisq; libẽs
» iterum hospita pandas, Flumina. In, es, productam tam græca quàm latina masculini generis uel fœminini, uel communis, ut hic Chremes huius Chremetis, uel chremis, hic Verres huius Verris, hæc cædes huius cædis, hic & hæc hæres huius hæredis. In, is, correptam tam græca q̃ latina masculini generis uel fœminini uel communis, hic Paris huius paridis uel paris, hic collis huius collis, hæc Thetys huius thetydis, hæc cuspis huius cuspidis, hic & hæc utilis huius utilis. In, is, productam græca & latina, masculina uel fœminina uel communia, ut hic Delphis uel Delphin, huius Delphinis, hic Aris proprium hu-
» ius Arinis. Cicero pro Scauro. Arinis uxorem. hæc Soteris huius So-
» terinis. Plautus in Vidularia. Immo id quod hæc nostra est patria,

» & q̃ hic meus est pater, Illic autem Soterinis est pater. hic Dis pro-
prium, idest Pluto, huius Ditis. hic & hæc dis appellatiuum huius di
tis. hæc uis huius uis hic & hæc Samnis huius samnitis. In, os, corre
ptam unum latinum neutrum hoc os huius ossis, quod ẽt hoc ossum
» antiqui protulerunt. Gellius libr. xxx. Caluariæq; eius ipsum ossum
» expurgauerunt inaurauerunt'q;. In, os, productam græca et latina ma
sculini uel fœminini uel neutri, uel cōis generis sunt. Hic Heros huius
herois, hic nepos huius nepotis, hæc dos huius dotis, hoc os huius oris,
hic & hæc compos huius compotis. In, us, correptam latina masculi=
ni uel fœminini uel neutri uel cōis duum uel trium generum, hic le-
pus huius leporis, hæc Venus huius Veneris, hoc tempus huius tempo
ris, hic & hæc Lygus huius Lyguris, hic & hæc & hoc uetus huius
ueteris. In, us, productam græca uel latina masculina uel fœminina,
uel cōia uel neutra, ut hic Melampus huius Melampodis, hic Mus hu
ius muris, hæc uirtus huius uirtutis, hic & hæc sus huius suis, hoc tus
huius turis. In, ys, græca masculina uel fœminina, hic amphibrachys
huius amphibrachyis, hic Capys huius capyis, hæc erinnys huius
erinnyis. In, æs, latinum unum masculinum, ut hic præs huius præ=
dis, & unum neutrũ, ut hoc æs huius æris, cuius plurales obliqui in
» raro sunt usu, æra ærũ æribus. Cato in Oratione qua in Senatu sua=
» sit, ut plura æra equestria fierent. nunc ergo arbitror oportere resti
tui, quo minus duobus millibus ducentis sit ærum æquestriũ. In eodẽ.
» De æribus equestribus de duobus millibus actum, In, aus, latina duo
fœminina, ut hæc laus huius laudis, hæc fraus huius fraudis. In, ans,
latina masculina uel communia duum uel trium generum, ut hic qua
drans huius quadrantis, dodrans dodrantis. hic & hæc infans τὸ νή
πιον huius infantis, hic & hæc & hoc infans ὁ ἄλαλος huius ĩfantis.
Et amans quod nomen est cum pro amatore accipitur, amantis. In=
uenitur ẽt unum fœmininum, hæc glans huius glandis. Sic enim Lu=
cretius, ut supra dictum est, profert. Et Ouidius in. xiiij. Metamor.
» = ut lata plumbea funda. Missa solet medio glans intabescere coelo.
In, ens, latina masculina uel cōia duũ uel trium generum, hic Vfens
huius ufentis, hæc mens huius mentis, hic & hæc parens huius paren
tis, hic & hæc & hoc prudens huius prudentis. In, ons, latina ma-
sculina uel fœminina uel omnis generis, ut hic mons huius montis,
hæc frons huius frontis, hic & hæc et hoc insons huius insontis, quod
solum teste Probo, o, ante, ns, habet correptam, & eius simplex sons
sontis. In, uns, similiter latina masculina, hic Aruns huius
aruntis. In, yns, unum inuenitur fœmininum græcum, ut hæc
Tiryns huius Tirynthis. In, ars, latina masculina uel fœminina,

ut hic Mars huius martis, hæc ars huius artis. In, ers, latina omnis generis, hic & hæc & hoc iners huius inertis. In, ors, latina masculina uel fœminina uel omnis generis, ut hic Mauors huius mauortis, hæc cohors huius cohortis, hæc sors huius sortis, cuius nominatiuũ protulit Plautus in Cassina, Hæc sortis. Vidéne qua illic insit alia sortis sub aqua. hic & hæc & hoc cõcors huius cõcordis. In, urs, latina cõmunia trium generũ, hic & hæc & hoc Tyburs Tyburtis, gẽtile. In uls, unũ latinum fœmininũ, hæc puls huius pultis. In, ems, quoq; unũ fœmininũ, hæc hyems huius hyemis. In, abs, græca & latina masculina & fœminina, hic arabs huius arabis, hæc trabs huius trabis. uetustissimi tamen et trabes pro trabs proferebãt. Ennius in Medea. Vtinã'ne in nemore pelio securibus Cæsa accidisset ad terram abiegna trabes. In, ebs, correptam latina omnis generis cõia, hic & hæc & hoc cœlebs cœlibis. In, ebs, productam unũ fœmininũ latinum, hæc plebs huius plebis, dicitur tñ & hæc plebes plebei. Lucanus in. iij. nescit plebes ieiuna timere. In, obs, fœminina latina, ut hæc scobs huius scobis, et hæc scrobs huius scrobis. sic alij. sed Probus nominatiuũ similem protulit genitiuo. quod Plautus masculino genere profert in Amphitrione. Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies. In, ybs, unũ masculinũ, hic chalybs, huius chalybis. In urbs unũ fœmininum hæc urbs huius urbis. In aps unũ fœmininũ, hæc daps huius dapis. sed nominatiuus frequẽti non est in usu quem Liuius Andronicus in primo Odysseæ ponit. Quæ hæc daps est qs festus dies? Horatius accusatiuum protulit in secundo carminũ. Ergo obligatam redde Ioui dapem. Idem genitiuum in. iiij. Nunc in reluctantes dracones, Egit amor dapis atq; pugnæ. Idem in Epodo, Mutatæ dapis inemori spectaculo. In, eps, masculina & omnis, ut hic manceps huius mancipis, hic & hæc & hoc particeps huius participis, adeps uel adipes, in utroq; genere inuenitur. Varro in. ij. rerũ rusticarum. Adipes illa. In ops, latinum fœmininum unũ, ut hæc ops huius opis, nomen matris deorum & copia. Eius quoq; nominatiuus in usu frequenti non est, sed illius quod ex eo cõponitur cõe omnis generis, hic & hæc & hoc inops. Vetustissimi tamen hic & hæc & hoc ops & cops pro opulentus & copiosus dicebant. Actius de Hercule dicens. quorũ genitor fertur esse ops gentibus, pro opem ferens & auxilium gentibus. Sic Caper. Potest tamen etiã fœminino genere hic intelligi figurate coniunctum masculino, ut si dixisset, quorũ genitor auxilium fuit gentibus. tamen nominatiuo eius usus est, Plautus in Cistellaria.

Itaq; me Saturnus eius patruus & Castor pater,

Itaq; me ops opulenta illius auia, immo mater quidem. Et græca, hic

pelops huius pelopis, hydrops hydropis, merops meropis. In yps, græ=
cā cinyps cinypis. In, irps, latinum unum hic & hæc stirps huius stir
pis. In, ax, correptam latina & græca, hæc fax huius facis, hic abax
huius abacis. quod tamen & hic abacus huius abaci frequenter inue
nitur. In, ax, productam græca & latina masculina & fœminina,
& omnis, ut hic phæax huius phæacis, hæc pax huius pacis, hic &
hæc & hoc audax huius audacis. In, ex, correptam græca & latina
masculina & fœminina & cōmunia trium generum, ut hic lelex le
legis, hic grex huius gregis, hæc ilex huius ilicis, hic & hæc & hoc
artifex huius artificis. In, ex, productā latina masculina uel fœminina
uel cōmunia trium generum, ut hic rex huius regis, hæc lex huius le
gis, hic & hæc & hoc exlex huius exlegis. In, ix, correptam latina
masculina uel fœminina, hic calix huius calicis hæc pix huius picis,
hæc nix huius niuis. In, ix, productam latina masculina uel fœmini=
na, uel cōmunia trium generum, ut hic phœnix phœnicis, hæc cornix
cornicis, hic & hæc & hoc felix. Oportet tamen scire ꝙ græci. i, &
υ, ante. x, breuem esse uolunt, etiam si in obliquis producatur, ut φοῖ-
νιξ, φοίνικος, βόμβυξ βόμβυκος. A`uero secundum genitiuum etiam
in nominatiuo produci uel corripi dicunt, ut κόλαξ κόλακος, corripi-
tur in nominatiuo quoniam & in genitiuo, φαίαξ uero φαίακος, in
utroq; producitur. latini autem omnes uocales bitemporeas, idest δι=
χρόνους habentes ad genitiuum respicientes dicunt produci uel corri
pi, uocales ante. x, positas in nominatiuo. Inueniuntur igitur in, ix,
productam latina, ut ostendi, fœminina uel omnis, ut hæc nutrix hu
ius nutricis, hic & hæc & hoc pernix huius pernicis. In, ox, corre=
ptam fœmininum nox noctis, & ex hoc compositum cōmune hic &
» hæc & hoc pernox pernoctis. Iuuenalis in. iij. Si luditur alea per-
nox. In, ox, productam fœminini uel omnis, ut hæc uox huius uocis,
hic & hæc & hoc uelox huius uelocis, atrox atrocis. In, ux, corre-
ptam masculina uel fœminina uel cōmunia, hic uolux, huius uolucis,
hæc nux huius nucis, hic & hæc dux huius ducis. In, ux, productam
masculinum hic Pollux huius Pollucis, fœmininum hæc lux huius lu
cis. In, yx, græca tā masculina q̃ fœminina, hic Sandyx huius Sandy=
cis, hæc styx huius stygis. In, æx, fœmininū, ut fæx fæcis. In, aux, unū
fœmininū hæc faux huius faucis. In, alx, unū fœmininū, ut falx falcis.
In, anx, unum fœmininū lanx lancis. In, unx, unum cōe hic & hæc
coniūx huius cōiugis. In, arx, unū fœmininū hæc arx huius arcis. In
ac, unū neutrū hoc lac huius lactis. In, ec, unū neutrū hoc alec huius
alecis. In, ut, unū neutrū hoc caput huius capitis. In, ud, bogud bogudis.
Quod hic in fine legitur in ud, Bogud Bogudis, in uetustis codicibus
non est.

De genitiuo tertiæ declinationis.

e

T hæ quidem terminationes. nominatiui tertiæ declinationis, genitiuus autem eius in, is, desinit correptam. excepto uno monosyllabo hæc uis huius uis. q̃uis omnes aliæ declinationes producant terminationem eiusdem casus. Oportet autem scire, ꝙ in quibusdam pares habet genitiuus tertiæ, suo nominatiuo syllabas, in quibusdam una, in alijs duabus syllabis uincit. & pares quidem habet in nominibus in, e, desinentibus correptam, ut hoc mare huius maris, hoc monile huius monilis. Et in quibusdam in, er, uel in, es, productam, uel in, is, tam correptam q̃ productam exeuntibus, ut hic pater huius patris, hic Verres huius Verris, hæc cædes huius cædis, hic collis huius collis, hæc auis huius auis, hæc uis huius uis. In alijs autẽ omnibus eiusdem declinationis nominibus, una syllaba superat nominatiuum genitiuus, ut schema schematis, Cicero Ciceronis, Consul consulis, pecten pectinis, baccar baccaris, lis litis, apex apicis. Excipitur hæc caro huius carnis, in quo pares habent syllabas nominatiuus & genitiuus. Inueniuntur tamen ueteres qui genitiuo similem nominatiuum protulerunt, ut hæc carnis huius carnis. & senex senis, & suppellex supellectilis. in quo duabus syllabis uincit nominatiuum genitiuus. huius quoq; nominatiuum quidam similem genitiuo protulerunt. Et omnia quæ à capite composita in, ps, desinunt, similiter habent duabus syllabis superãtem genitiuum anceps ancipitis, biceps bicipitis, centiceps centicipitis. quæ ueteres in, es, proferentes secundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, sicut hospes hospitis, sospes sospitis. Iuniores uero gaudentes breuiloquio, per concisionem ea protulerunt. quod & in alijs dictionibus fecisse inueniuntur, ut dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face, fere. Necnõ etiam uocatiuos in ius terminantium propriorum, Virgili & Terenti, pro Virgilie & Terentie dicentes. de quibus iam docuimus. Penultima uero eius declinationis in quibusdam producitur, in quibusdam corripitur. producitur quidem in his, quorũ nominatiuus in longam desinit syllabam, seu natura, seu positione. ut Sol Solis, Titan Titanis. Delphin Delphinis, fur furis, Mæcenas Mæcenatis, merces mercedis, Samnis samnitis. Crenis proprium nomen nymphæ Crenidis. os oris, mus muris, præs prædis, uas uasis, laus laudis, infans infantis, Aruns aruntis, iners inertis, uecors uecordis, puls pultis, alec alecis. excipiuntur in, on, desinentia græca, & in, o, tam latina q̃ notha. Quod tam producere q̃ corripere licet ea in nominatiuo. hæc enim uocalis, id est, o, q̃uis in nominatiuo producatur in genitiuo non semper producitur penultima, sed in quibusdam, in alijs autem corripitur. Quando autem cor=

ripiatur uel quando producatur, cum de nominatiuo et genitiuo exposuimus dictum est. Praeterea corripiunt praedictam penultimam in, ms, uel, ps, uel, bs, uel. x, desinentia, si uocalem breuem ante eas consonantes habuerint, ut haec hyems hyemis, manceps mancipis, coelebs coelibis, fax facis, artifex artificis. Necnon producentia terminationem nominatiui, corripiunt penultimam genitiui, ut hic & haec & hoc par huius paris, lar laris, uas uasis, pes pedis, Ceres Cereris, compos compotis, bos bouis, sus suis, grus gruis. Corripientia quoque nominatiuum in quibusdam corripiũt penultimam genitiui, in quibusdam producunt. producunt in, al, & in, el, neutra, & in, ar, similiter neutra deriuata, ut hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis, mel mellis, fel fellis, calcar calcaris, lacunar lacunaris, lucar lucaris. In, or, quoque desinentia alia producunt, alia corripiunt penultimam genitiui. producunt, ut hic cursor huius cursoris, hic & haec auctor huius auctoris. corripiunt, hic Hector huius Hectoris, haec arbor huius arboris, hic & haec memor huius memoris. Quando uero producant, & quando corripiant, cum de nominatiuo tractabamus ostendimus. Alia uero omnia quae nominatiui terminationem corripiunt, similiter penultimam genitiui corripiunt, ut toreuma toreumatis, Annibal Annibalis, uigil uigilis, cornicen cornicinis, agger aggeris, uetus ueteris, caput capitis. excipitur inquies inquietis, quod simplicis declinationem seruauit in composito, quanuis corripiat extremitatem nominatiui. Similiter os ossis & lac lactis. quod quibusdam placet in nominatiuo per apocopam, te, proferri, hoc lacte enim dicebant antiqui.

De datiuo singulari tertiae declinationis.

D Atiuus tertiae declinationis nascitur à genitiuo abiecta, s, & producta, i, ut huius schematis huic schemati, huius maris huic mari, huius Ciceronis huic Ciceroni. Inueniũtur tamen poetae rarissime in graecis, quae apud graecos in, i, correptam terminãt supradictum casum, ipsi quoque eum corripientes. Statius in primo Achilleid. Palladi littoreae celebrabat Scyrus honorem.

De Accusatiuo.

A Ccusatiuus fit supradictae declinationis, is, genitiui, modo in em, modo in, im, conuersa ut huius Solis hunc solem, huius flaminis hunc flaminem, huius gregis hunc gregem, huius regis hunc regem, huius Tyberis hunc Tyberim, huius Araris hunc Ararim, huius uis hanc uim, huius turris hanc turrim. In una tamen terminatione, idest is, desinentium, qui similem habent genitiuum nominatiuo, inueniũtur quaedã nomina accusatiuum in, im, finientia.

Sunt autem hæc plerunq; græca uel propria, quæ accusatiui græci, n, in. m, conuertentia faciunt accusatiuum latinum, ut tyberis tyberim, fabaris fabarim, thybris thybrim, araris ararim. Nam non poterit ab alio nominatiuo, ut diximus nisi in. is, desinente in. im, accusatiuus proferri. Ergo Arar per apocopam. is, protulit. Lucanus in. yi.
» = Rhodanumq; morantem præcipitauit Arar. Hæc Neapolis Neapolim, Charybdis Charybdim. Virgilius in sexto.
» Leucaspim & Lyciæ ductorem classis orontem. Idem in. yiij.
» A`quo post Itali fluuium cognomine Thybrim, Diximus. Idē in. ix.
» Principio Fabarim, & succiso popliti gygen. Idem in. yij.
» Qui Tyberim Fabarimq; bibunt. Mephitis quoq; quod proprium & à græco μεσ΄ιτης, ut quibusdam uidetur, mutatione σ, in, φ, translatum, rationabiliter in, im, fecit accusatiuum. Virg. in. yij.
» = sæuamq; exhalat opaca Mephitim. Idem in. ix.
» Immanem ueluti pecora inter inertia tygrim. Idem in. xi.
» Velocem interea superis in sedibus opim. Alpis cum semper plurale sit quomodo Syrtis, tamen & singulariter hoc quomodo illud inuenitur à poetis prolatum, & in, em, terminans accusatiuum, alpem cū illud syrtim faciat. Lucanus in primo.
» Tunc inter Rhenum populos alpemq; iacentes. Idem in. iij.
» Agmine nubiferam rapto supereuolat alpem. Iuuenalis in. iiij.
» Transilit, opposuit natura alpemq; niuemq;. Lucanus in octauo.
» Trans pharon in medio tangit ratis æquore syrtim. Idem in. i.
» = dubiam super æquora syrtim. Præterea inueniūtur latina in, im, terminantia accusatiuū, hæc turrim, burim, securim, puppim, sitim, restim, uim, magudarim, tiberim, peluim, tussim. Virg. in. ij. Aenei.
» Turrim in præcipiti stantem summisq; sub astra. Idem in. i. Geor.
» Continuo in syluis magna ui flexa domatur.
» In burim, & curuī formam accipit ulmus aratri. Idem in secundo
» Aenei. Taurus & incertam excussit ceruice securim. Idem in. i.
» = ingens à uertice pontus In puppim ferit. Idem in Bucolicis.
» Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo. Terent. in Eunuc.
» Ad restim mihi quidem res redit planissime. Virg. in. yi.
» Nec uim tela ferunt, licet ingens ianitor orci. Plautus in Rudente.
» Seu tibi confidis fore multam magudarim, quod significat frugis genus, idest caulis, qui nascitur ex ea parte, cuius radix stirpis auellitur, uel ut alij uolunt, siliginem. Quorundam tamen ex eis etiam in, em, inuenitur accusatiuus, ut Lucanus in tertio.
» = in puppem rediere rates. Virgilius in. xi.
» Telaq; & æratam quatiens Tarpeia securem. Iuuenalis in. iiij.
= descendunt

» = descendunt statuæ restem'q; sequūtur. Cætera uero omnia supradi-
ctæ declinationis in,em,solam proferunt accusatiuum,hunc patrem,
& hunc leporem,& hanc uallem,& hunc & hanc utilē. In græ-
cis autem frequenter inuenimus auctores,tā in hac q̄ in alijs declina-
tiōibus græcos plerunq; seruantes accusatiuos,ut Titana, Sirena,Tho-
raca,Lāpada,pro Titanē,Sirenē,Thoracē,lāpadē. Quāuis Plautus
» hanc lāpadā dixit in Cassina. Tene lāpadā, imo ego hanc tenebo.

De uocatiuo singulari tertiæ decl.

u Ocatiuus in tertia declinatione similis est suo nominatiuo,
ut hic Cicero ò Cicero, hic Consul ò Consul, hic Rhetor ò rhe
tor. Inueniuntur tamen græca, quæ uocatiuum græcum ser-
uāt,ut Thybris ò Thybri,Thebais ò thebai,Pallas ò palla. Vir. in. x.
» Da nunc Thybri pater ferrum quod missile libro. Idem in eodē.
» Te'q; iuuat Palla,sed bellis acer Alesus. Idem in. xi.
» Quin ego non alio digner te funere Palla. Ouid. in. ij. Fastorum.
» Chare nepos Palla funesta quid induis arma? In quo Homerum se-
» cutus est. Ille enim πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.
Statius in. xij. Thebaid.
» O` mihi bissenos longum uigilata per annos, Thebai.

De ablatiuo singulari tertiæ declinationis.

a Blatiuus tertiæ declinationis in alijs per,e,correptā,in alijs
per,i,productam,in alijs per,e,& per,i,profertur. per,i,
in neutris,quæ in,e,correptam desinunt per nominatiuum
& sunt appellatiua,ut hoc mare,hoc monile,ab hoc mari,ab hoc mo
nili. Et est similis huiuscemodi ablatiuus suo datiuo, ut huic mari ab
hoc mari. Vetustissimi tn̄ solebant huiuscemodi noium abltūm ēt in
» e,proferre. Varro antiquitatum humanarum. xij. Ab Erythreo ma
» re orti. Idē in Fūdanio. In mare aquā frigidā oriri. Atacinus quoq;
» dicit. Cingitur Oceano Lybico mare flumine Nylo. Plau. in Rudēte.
» In macellum pisces prolati si essent nemo emat,Suam quisq; partem
» piscium poscant sibi,Dicant in mare communi captos. Luca. in. yij.
» = gentes mars ille futuras Obruet & populos,æui uenientis in orbē
» Erepto natale feret,pro natali. Ouidius in. y. Fastorum.
» Cur tibi pro Libycis clauduntur rete Leones,rete pro reti. Plautus
» in Rudente. Mea opera & rete & horrea, quod etiam masculino
» genere protulit. Idem in eadem. Non uides proferre me uuidum re-
» tem sine squamoso pecu. Idem in eadem. Vt dimisi retem atq; hamū
» quicquid hæsit extraho. quod etiam fœminino genere protulit secū-
» dum primam declinationem. Idem in Rudente. Pol magis sapuisset si
» dormiuisset domi, Nam nunc & operam ludos facit & retiam, Vt

» tempeſtas eſt. Hora. in. ij. ſermonũ. His ubi ſublatis, puer alte cinctus
» acernam, Gauſape purpureo menſam perterſit. Vnde Perſius quaſi in
e, tantum deſinente ſupradicti nominis ablatiuo gauſapa dixit plura
» le, non gauſapia. Iam chlamydes regum iam lutea gauſapa captis.
» Idem = balanatum gauſape pectis. antiquiſſimi tamen & hic gauſa-
pes & hæc gauſapa & hoc gauſape, & plurale neutri hæc gauſapa,
quaſi a nominatiuo hoc gauſapũ protuliſſe inueniũtur. Vnde Caſſius
» ad Mæcenatem. Gauſapo purpureo ſalutatus. Varro uero de lingua
» latina ait. Talia ex græco ſumpta ex maſculino in fœmininum trã
ſire &, a, littera finiri ὁ κοχλίας hæc cochlea, ὁ χάρτης hæc char=
» ta, ὁ γαυσάπης hæc gauſapa. Seneca Ouidiũ ſequens Gauſapa ſi ſum-
» pſit gauſapa ſumpta probat, Propria eiuſdem terminationis ſimi-
lem habent nominatiuum ablatiuo, hoc præneſte ab hoc præneſte.
Virgilius in octauo.
» Qualis erat cum primam aciẽ præneſte ſub ipſa. Figurate enim ad
urbem reddidit ſub ipſa, cum proprium oppidi neutrum eſt, quomo=
do Reate. Idem Poeta in ſeptimo.
» Quiq́; altum præneſte uiri, quiq́; arua celene. Illorũ quoq; ablatiui
i, terminantur neutrorũ, quæ in, al, deſinunt, hoc tribunal ab hoc tri
bunali, hoc ceruical ab hoc ceruicali. Similiter faciunt ablatiuum quæ
in, ar, deſinunt neutra, & in obliquis caſibus producunt, ā, penulti-
mam, ut hoc calcar huius calcaris à calcari, lacunar lacunaris à la=
cunari, lucar lucaris à lucari. Quando autem producant eam in li-
bro qui eſt de nominatiuo & genitiuo docuimus. Maſculina quoq; uel
cõia in, er, uel in, is, deſinentia, ſi faciunt in, e, neutrũ ablatiuum in, i,
efferũt. hic pedeſter hæc pedeſtris hoc pedeſtre, ab hoc & ab hac et
ab hoc pedeſtri, ſaluber et ſalubris et ſalubre, ab hoc & ab hac &
» ab hoc ſalubri. Virg. in. i. Georg. Balãtumq́; gregẽ fluuio merſare ſa
lubri, Hic & hæc celer uel celeris & hoc celere, ab hoc et ab hac et
» ab hoc celeri. Lucanus in. i. Motuq́; celer Cyllenius hæret. M. Cato de
» re militari. Satis celeris ſis in tpe. Cecilius in Epiſatomo. Si properas
» extende huc in meã nauem ita celeris eſt. ex quo celeriſſimus pro ce=
» lerrimus ſuperlatiuũ protulerunt. Cn. Manlius in Iliade, Celeriſſi=
» mus aduolat Hector. Ennius in Annalibus. Exin ꝑ terras poſtq̃ cele=
» riſſimus rumor. Liuius in Odyſſea. At celer haſta uolans perrumpit
» pectora ferro. Vnde ſuperlatiuũ Vir. in. x. = & qua fata celerrima
» crudum. Teren. in Phor. Nullus eſt Geta, niſi iam aliquod conſiliũ ce
» lere repereris. Virg. in. iij. Celeriq́; fuga ſub ſydera lapſæ. Idẽ in. y.
» Agmine remorum celeri uentiſq́; uocatis. Lucanus in. iij.
» = & celeri uenas mouet improba pulſu. Hic & hæc utilis & hoc uti

le ab hoc & ab hac & ab hoc utili, hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sciendũ tamen quod si inueniantur propria appellatiuis similia in, i, finiẽtibus ablatiuũ, illa per, e, proferunt eũ, ut Iuuenalis propriũ à Iuuenale, Martialis similiter à Martiale, annalis ab annale. Cicero pro Fundanio. Non modo hoc à Iulio annale, sed uix mehercule à Quinto Mutone factum probari pōt. Idem pro Plantio. Confiteor summa in Laterẽse ornamenta esse. Similiter in, i, terminant ablatiuum omnia quæ in, im, habent accusatiuũ, ut Tyberim à Tyberi, Parim à Pari, Charybdim à Charybdi, Tygrim à Tygri, uim à ui. Virgilius in. x. Massicus ærata princeps secat æquora tigri. Idem in primo Aeneid.
Multum ille & terris iactatus, & alto, Vi superum Iuuenalis in. y.
= sæua dignum ueráq; Charybdi. Quæ uero & in, im, & in, em, hæc tam in, e, quàm in, i, ut hanc puppim & puppem, ab hac puppi & puppe. Virg. in. iiij. Stans celsa in puppi. Idem in. yiij. Stans prima in puppi. Idem in. x. Dextra tenet puppim. Lucanus in. iiij.
Primum cana salix madefacto robore paruam, Texitur in puppem. Idem in. ij. Rapta puppe minor subducta est montibus argo. Turrim & turrem, ab hac turri & turre. Actius in Medea apud uetustam turrem. Virg. in. ij. Turrim in præcipiti stantem summisq; sub astra, Eductam tectis. Idem in Buco. Tale tuum carmen nobis diuine poeta, Quale sopor fessis per gramina, quale per æstum Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo. Idem in. iij. georg.
= asperq; siti atq; exterritus æstu. Idem in. yi. Aeneid.
= sæuumq; securi, Aspice torquatum & referentem signa Camillũ.
Cato in Epistola ad filium. Ex dolore, ex febri, ex siti, ex medicamentis bibendis. non tamen cõuertitur regula. Non enim in, e, & in, i, desinentia in ablatiuo etiam accusatiuum omni modo in, em, & in, im, terminant. In, âs, quoq; terminãtia quæ sunt gentilia ablatiuũ in, i, proferunt, ut arpinâs ab arpinati, capenâs à capenati. & rationabiliter. ueteres enim huiuscemodi nomina in, is, proferebant, hic & hæc arpinatis dicentes, unde neutrũ hoc arpinate. Docuimus autem quod omnia ex quibus neutra transfigurantur in, e, exeuntia in, i, faciunt ablatiuũ, ut hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sic ergo hic & hæc capenatis & hoc capenate ab hoc & ab hac & ab hoc capenati. Nec mirum declinationẽ perfecti seruari in his, cum etiã accentum soleamus seruare, quamuis, a, in finali sit syllaba, quæ in perfectis erat penultima, capenâs, arpinâs, ardeâs. Quod autem per syncopam hæc proferuntur uetustissimorum usus cõprobat. Cato in primo origin. Sed lucus capenatis.

» Idem in eodē. si quis mortuus est arpinatis eius hæredes sacra nō se
» quuntur. Idem in eodē. populus cōiter, Tusculanus, Aricinus, Lanuui
nus, Laurens, Coranus, Tyburtis, Pometinus, Ardeatis. Idē in oratione
qua suasit in Senatu. Samnitis dixit pro Samnis. Accessit ager quem
priuatim habent Gallicus, Samnitis, Appulus, Brutius. Laurentis, ēt
» pro Laurēs dicebant Ennius in Annalibus. Quos homines quondam
» Laurentis terra recepit. Neuius neutraliter hoc samnite protulit, in
» carmine belli punici. Ad cuius similitudinē debet ēt hoc dite dici, unde
» plurale ditia. Luca. in ix. Nō illic libycæ posuerūt ditia gētes, Tēpla.
» Lucillius tamen ὁμοιοφόρως oleū cassinās pro cassinate. Titinnius in
» Psaltria. Ferentinatis populus res græcas studet. Plautus in Sticho.
» Ergo oratores populi summates uiri Summi accumbent, ego infimatis
infimus. Inueniuntur tñ quidam in huiuscemodi nominibus ēt in, e,
ablatiuum proferentes, quod mox usu approbat. Similiter mensiū no
mina in, is, uel, er, desinētia ablatiuum p, i, finiunt Quintilis à quinti
li, Aprilis ab aprili, September à septēbri, October ab octobri. Iuue.
» in. v. Hesternum solitus medio seruare minutal, Septembri. Idē in. iij.
» Pallere & uinum toto nescire Decembri.
Possunt tamen hæc etiam cōmunia esse. unde Kalendas septembres di
cimus. Præterea simplex eorum, similiter inuenitur faciens ablatiuū
in, i, imber imbri. Statius in sexto Thebaidos.
» Nubibus hybernis & nostro pascitur imbri.
» Cicero de Signis. Cum esset uinctus, nudus, in aëre, in imbri in frigo-
» re. Idē in Frumentaria. Ferebat hanc quoq; iniquitatē Septitius &
» imbri frumentum in area corrumpi patiebatur. Bipennis cōe est &
habet ēt neutrum in, e, & ideo ablatiuū in, i, à bipenni facit. Virgi.
» in. xi. Ferro sonat alta bipenni, Fraxinus. In, e, autem & in, i, indiffe-
renter desinunt ablatiuo omnia quæ sunt cōia trium generum, ut hic
& hæc & hoc par, ab hoc & ab hac & ab hoc pare uel pari. Vir
» gilius in Bucolicis. Numero deus impare gaudet. Lucanus in. ix.
» Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus, hic & hæc & hoc uetus, à ue-
tere uel à ueteri. Iuuenalis in tertio satyrarum.
» Intrauit calidum ueteri centone lupanar. Cicero pro Murena.
» Cum ex familia ueteri & illustri. Statius in primo Thebaidos.
» Funditus & ueteri spumauit lerna ueneno. Idem in. xi.
» = ueteri stat sordida tabo Vtraq; canicies. Idem in. xij.
» Siquid in hoc ueteri bellorum sanguine mecum,
» Quæsitura uenis siquid non fanda Creontis,
» Iussa times. hic & hæc & hoc audax, triplex, artifex, ab hoc et ab
hac & ab hoc audace, uel audaci, à triplice, uel triplici, ab artifice,

» uel artifici. Virg. in. viij. At Cæsar triplici inuectus romana trium-
» pho, Mœnia. Statius in primo Achil. Qualiter artifici uicturæ polli
» ceræ, Accipiunt formas. Similiter ab hoc duplice uel duplici, ab hoc
supplice uel supplici dicimus. Horatius in secundo Sermonum.
» = tunc pensilis uua secundas. Et nux ornabat mensas, cum duplice
» ficu. Terentius in Phormione. Cõmodius esse opinor duplici spe utier.
» Lucanus in. vi. Nec superos orat nec cantu supplice numen, Auxilia-
» re uocat. Salustius in Catilina. Demisso uultu uoce supplici. memor
à memore uel memori. Iuuenalis in. iiij.
» Fingendum & memori tractandum pectore, siue.
» Horatius Sermonum libro secundo. Ad Mæcenatem memori si men
» te recurras. Ouidius in. vi. Meta. Absentes pro se memori rogat ore sa
» lutet. & puto ideo magis, i, terminatione uti in hoc nomine ueteres ꝙ
antiquissimi hic & hæc memoris & hoc memore proferebant, ex
quibus ablatiuus in, i, solam uult terminari. Vnde Cicero quoq; pro
» Plancio. Memori mente persoluunt. Ideo autem cõmunis generis est
duplicis in ablatiuo terminationis causa, ꝙ simplicia unius generis in
ueniuntur, quorum ablatiuus in, e, solum exit, & tamen composita
» ab eis, si cõmunia trium generũ sint, tam in, e, q̃ in, i, finiunt eundẽ
casum. hæc ops ab hac ope in, e, desinit solum, hoc cor ab hoc corde,
hoc caput ab hoc capite, hic & hæc & hoc inops ab inope uel inopi.
» Cicero in Frumentaria. Hanc pecuniã tantam datam ex ærario inopi
» atq; exhausto. Anceps ab ancipite uel ancipiti. Virgilius in. iij.
» Tum uero ancipiti mentem formidine pressus. Similiter hic & hæc
» & hoc concors à concorde uel concordi. Vnde Persius. Diuidit in ge=
» minos concordia fata duorum. In, ia, autẽ desinens nominatiuus plu
ralis sine dubio ab ablatiuo est in, i, terminante. Sciendum tamen ꝙ ẽt
hic & hæc concordis & hoc concorde dicebant antiqui, & hic &
hæc amentis & hoc amente. Nec mirum cuius simplex quoq; men-
» tis. Ennius protulit in Epicharmo. Terra corpus est at mẽtis ignis
est pro mens. lentis quoq; pro lens, & paris pro par. Atta in Socru.
» Ad hanc fortunam accessit ei fortuna paris. Vigil quod quidam
duum, quidam trium generum commune putant esse debere, à uigile
uel uigili. Iuuenalis in quinto.
» Præterea lateris uigili cum febre dolorem.
» Statius in primo Achil. Aspicit intentum uigiliq; hæc aure tra-
» hentem. Teres à terete uel tereti. Virg. in. vi. Sed hæc tereti mos
» est aptare flagello. Idem in eodem. Et tereti pugnant mucrone
» ueruq; sabello. Idem in. xi. Et fundam tereti circum caput egit
» habena. hebes ab hebete uel hebeti. Iuuenalis in quarto. = hebeti lau=

tissima ferro, Scinditur, & tota sonat ulmea cœna Saburra. Quæri=
tur an, cum hic & hæc & hoc hospes & sospes dicatur. unde Luca.
in. y. Hospes in externis audiuit curia tectis. et Stat. in. iiij. The.
Accipias, fessisq; libens iterum hospita, pandas. Flumina.
Et Iuuenalis in quinto. Nunq̃ depositum tibi sospes erit. possit ab
hoc sospiti uel sospite dici. quod apud nullum adhuc legi, sed ab ho-
spite & sospite. Virg. in. viij. = quo sospite nunq̃, Res equidem Troias
uictas, aut regna fatebor. Et fortassis quia hæc sola in, es, terminantiũ
etiam in, a, faciunt fœminina, euitauerunt communem aliorum regu-
lam ablatiui. uel ꝙ in heroico stare metro non possit nisi in, e, termi-
nans eorum ablatiuus. Quod autem etiam in, a, desinant supradi-
cta nomina, usus confirmat. Virg. in tertio
Et pater Anchises bellum ò terra hospita portas. Idẽ in qnarto pro-
tulit compositũ ab eo. Et numidæ in freni cingũt & inhospita syr-
tis. Ouidius in secundo Fastorum. Principio mensis phrigiæ conter=
mina matri, Sospita delubris dicitur aucta nouis. Cicero pro Mure-
na. A sacris patrijs Iunonis sospitæ. Tridens à tridente uel tridẽti.
Potest enim esse trium generum. nam lectum est. Tridenti hasta &
telo. q̃uis cum Neptuni fuscinam per se positum significat masculino
genere inuenitur. Virg. in secundo. Neptunus muros magnoq; emo-
ta tridenti, fundamenta quatit. locuples quoq; quia trium est generũ
à locuplete uel locupleti facit ablatiuum. Cicero in Frumentaria. In
prouincia locupleti ac referta. In, er, communia quæ non exeũt etiã
in, is, per. e, solam inuenio proferentia ablatiuum, hic & hæc & hoc
pauper à paupere, hic & hæc & hoc degener à degenere, hic &
hæc & hoc uber ab ubere ὁ εὐθαλὴς, ἡ εὐθαλὴς, τὸ εὐθαλές. Similiter in
e, & in, i, faciunt ablatiuum in, uis, uel, ctis, uel, mnis, uel, gnis, uel, guis,
terminantia nomina nominatiuum. & alia ferè omnia quorum ex-
trema syllaba in, is, desinit, à duabus incipiens consonantibus, ut
auis ab aue uel aui. Hora. in primo carminum.
Nereus fata mala ducis aui domũ, Quã multo repetet græcia milite.
Nauis à naue uel naui. Cicero de supplicijs. Quo enim tibi naui opus
fuit? Terentius in Andria. Naui fracta apud Andrum insulam. Idẽ
in Heautonti. Aduenientem è naui egredientem illico adduxi ad cœ-
nam. In eadem. dies triginta aut plus ego in naui fui. Vir. uero per, e,
protulit, in quinto. Ad media Mnestheus incedens naue per ipsos,
Hortatur socios. ciuis à ciue uel ciui. Iuuenalis in quarto.
= quid illo ciue tulisset Natura in terris. Cicero in Verrnar. quarto.
Quod siculus à ciui Romano, ciuis Romanus datur. paulo infra. pri-
mum suæ legis, ꝙ ciuis cum ciui ageret. Sic enim ueteres codices habẽt,

quos imperitia quorundā corrumpit mutantium scripturas. Idē pro
» Plancio. Quid dicā de . C. Virgilio tali ciui & uiro? Et mox. in naui
» tuta. Idem pro Sextio. Quod ausus esset pro ciui pro benemerito ciui.
» Idem in sexto philippicar. Sed in principe ciui non est satis. Vectis
» à uecte uel uecti. Terentius in Eunuc. In medium huc agmen cū
» uecti dorax. Ignis ab igne uel igni. Virg. in. iiij. Aeneid.
» Vulnus alit uenis & cæco carpitur igni. Idem in primo Georg.
» Et quamuis igni exiguo properata maderent. Iuuenalis in quinto.
» Minor igne rogi. Lucanus in secundo.
» Igne uago lustrare iuuat tibi numine ab omni.
» Hic amnis ab hoc amne uel amni. Virgilius in nono. Murorum in
» parte sinistra Apposuere aciem, nam dextera cingitur amni.
» Idem in primo Georg. Prono rapit alueus amni.
» Lucanus in sexto. = ferit amne citato Maliacas Sperchius aquas. An-
» guis ab angue uel angui. Statius in quarto, Angue ter excusso.
» Horatius in primo Epistolarum. Alter mileti textam cane peius &
» angui, Vitabat Chlamidem. Similiter ab ungue uel ab ungui. Idē in
» eodem. = ad hæc ego naribus uti Formido & luctantis acuto ne se-
» cer ungui. Inuenitur etiam, à minore uel minori, à leuiore uel leuio-
ri, à maiore uel maiori. Iuuenalis in quinto.
» Numinibus miserumq; urgebat atlanta minori Pondere.
» Statius in sexto Theb. Nunquam hunc animum natura minori.
» Corpore, nec tantas ausa est includere uires. Iuuenalis in. iij.
» = non defuit illi, Vnde emeret multa pascendum carne Leonem.
» Iam domitum. constat leuiori belua sumptu
» Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ. Lucanus in. vij.
» Vixq; reuulsa solo maiori pōdere pressū, Signiferi mersere caput. Nec
mirū tam in, e, q̄ in, i, comparatiuorū ablatiuos terminari, qn̄ uetustis-
simi etiā neutrum in, or, finiebant, & erat eadē terminatio cōmunis
triumgenerū, quæ capax est, ut docuimus utriusq; ablatiui, tam in, e,
» q̄ in, i, terminantis. Valerius Antiâs in. yi. Annaliū. Hoc Senatuscō-
» sultum prior factum est. Cassius hēmina Annalem suū quartum hoc
» titulo inscripsit. Bellū punicum posterior. Claudius in. yiij. Annalium
» Qui prior bellū quod cum his gestum erat meminissent. Idem in eodē.
» Vbi decreuerunt commemorāt Graccho fœdus prior Pompeianum
non esse seruatum. Propria si sint appellatiuis similia in, i, termi-
nantibus ablatiuum, ipsa per, e, eundem proferunt casum, sicut su-
pradictum est. Iuuenalis Martialis, Felix propria, à Iuuenale,
Martiale, Felice. Rudis quando commune est significans recentem,
& neutrum in, e, facit, hoc rude, & ablatiuum in, i. à rudi.

Quando uero uirgam qua gladiatores donati ceſſabant à gladiatu-
ra, fœmininum ſolum eſt, & ablatiuum in, e, finit. Iuuenalis.in.ij.
» Hic Sergius idem accæpta rude cæpiſſet Veiento uideri. Strigilis uel
deriuatiuum eſt à ſtringo uel à græco ςλεγγίδος. Itaq; rationabiliter
» in, i, terminauit ablatiuum. Hora.in.ij ſermonum. An hic pecca-
» uit ſub noctem qui puer uuam, Furtiua mutat ſtrigili? In, ix, etiam
fœminina uerbalia quæ poſſunt eſſe cōmunia cum neutris, ut uictrix,
ultrix, unde & uictricia et ultricia, tam in, e, q̄, in, i, finiūt ablatiuū.
» Lucanus in ſecundo. In ſua uictrici conuerſam uiſcera dextra. Idē in
» eodem. Tollite iam pridē uictricia tollite ſigna. Statius in.y. Theb.
» = ultricia graijs Virginibus dare tela pater. Poſtis etiam à poſte uel
poſti inuenio, quia ut ſupra diximus à duabus conſonantibus incipi-
ens finalis ſyllaba in, is, deſinit. Lucanus in.y.
» Tum poſte recluſo dux ait. Ouidius in.y. Metamorpho.
» Raptaq; de dextro robuſta repagula poſti, Oſſibus illiſit.
In, âs, quoq; circūflexa, quæ apud ueteres etiam in, tis, proferri docui-
mus tam in, e, q̄ in, i, finiunt ablatiuū. Cicero pro Vareno. C. Ancha-
» rius Rufus fuit è municipio fulginate. In eadem, in præfectura ful-
» ginate. Idem pro Cluentio. Ex municipio aletrinati. Alia uero tertiæ
declinationis nomina in, e, deſinunt per ablatiuos correptam, cū om-
nes aliæ terminationes ablatiui in omni declinatiōe producantur. er-
go ſi qua ex his quæ debent in, e, per ablatiuū proferri inueniamus
per, i, prolata, authoritati adſcribimus, quæ ſæpe etiā datiuis, pro ab-
» latiuis, necnon etiā pro genitiuis eſt uſa. Virg. in. yiij. Aduectū Aene-
» an claſſi uictoſq; penates, pro aduectum claſſe, niſi dicamus ἑλληνισ-
» μῷ uſum eſſe poetam. Datiuo enim caſui, illi hoc adiungunt uerbum.
In græcis eſt qn̄ inuenimus, e, producta finiri ablatiuū, tam primæ q̄
tertiæ declinationis nominū qui magis datiuus eſt græcus poſitus pro
» latino ablatiuo. Virg. in. i. Aene. = ipſe uno graditur commitatus
» Achate. Lucanus in. yiij.
» Signaq; ab Eurphrate cum Craſſis capta ſequentem?
Similiter à Demoſthene, Ariſtotele, Hermogene. Vetuſtiſſimi tn̄ etiam
in q̄buſdam latinis, quæ nominatiuū in, es, productam terminātia pa-
res cum genitiuo habent ſyllabas in hac declinatione, ſolebāt produ-
cere ablatiuum more quintæ declinationis, uel ſi prædictorum græ-
corū, ut à mole, fame, tabe, quod adhuc ſic profertur. Virg. in. yi.
» = offam, Obijcit ille fame rabida tria guttura pandens. Lucanus in. x.
» Non mandante fame multas uolucresq; ferasq;. Aegypti poſuere deos.
» Iuuen. in. y. Membra aliena fame lacerabāt eſſe parati, Et ſua.
» Lucretius. Imbribus ut tabe nimborum arbuſta uacillent.

De nominatiuo plurali tertiæ declinationis.

n Ominatiuus pluralis fit à genitiuo singulari mutata is in, es, productam in masculinis & fœmininis & communibus, ut huius cardinis hi cardines, huius consulis hi consules, huius matris hæ matres, huius uatis hi & hæ uates. Neutra uero ex ablatiuo singulari faciunt nominatiuũ pluralem hoc modo. Si in, i, uel tam in, e, q̃ in, i, exeat ablatiuus, correpta, i, & addita, a, fit nominatiuus pluralis, ut ab hoc mari hæc maria, ab hoc ceruicali hæc ceruicalia, à lacunari lacunaria, à pare uel pari paria, felice uel felici felicia. Excipitur à uetere uel ueteri, quod uetera nõ ueteria facit. Necnõ ab hoc ludicri qđ nõ ludicria, sed ludicra dicimus. Virg. in. xij. Aen.

» = nec enim leuia aut ludicra petuntur.

» Premia, sed Turni de uita & sanguine certant.

Similiter comparatiua quæ ablatiuũ tam in, e, quàm in, i, terminant. Maiora enim & minora & plura dicimus. q̃uis etiam antiqui pluria dixerunt. Vnde compositum est compluria. Terentius in Phor.

» Multa aduenienti ut fit noua hic compluria. Cicero de signis.

» Immo uero compluria. In quibusdam tamen codicibus inuenitur

» complura. Idem in eodem. Dies continuos compluris. Idem pro Ce-

» cinna. Cõpluris armatos. Gausape quoq; sicut supra diximus et ablatiuum in, e, terminat ab hoc gausape, et nõiatiuũ pluralẽ in, a, finit. gausapa enim nõ gausapia dicimus. Horatius Sermonum secundo.

» Gausape purpureo mensam pertersit acernam. Persius.

» Iam chlamydes regum, iam lutea gausapa captis. Aplustre itidem q̃uis faciat ablatiuum ab hoc aplustri, nominatiuum tamen pluralem non solum in, a, sed etiam in, ia, terminat. & aplustra enim et aplu

» stria antiqui protulisse inueniuntur. Cice. in Arato. Nauibus assum-

» ptis fluitantia quærere aplustra. Cæsar in Arato. Fulgent Argoæ stel

» lis aplustria puppis. Alia uero omnia neutra, quæ in, e, terminãt ablatiuum, mutata, e, in, a, faciunt nominatiuum pluralem. Ab hoc numine hæc numina, à tempore tempora, à tubere tubera, à capite capita.

De genitiuo plurali tertiæ decl.

g Enitiuus pluralis tertiæ declinationis nascitur ab ablatiuo singulari, hoc modo. cum in, i, uel in, e, uel in, i, tantum desinit, correpta, i, assumit, um, ut à sedili horum sedilium, à ceruicali ceruicalium, ab equestri equestrium, ab utili utilium, à sapiente uel sapienti sapientium, à felice uel felici felicium. Multa tamen per syncopam solent proferri. sapientum pro sapientium, merentum pro merentium. Statius in secundo Thebaid.

» = dabitur mihi crede merentum Consilijs tranquilla dies. Idẽ in. iij.

= æternáq; ſontum Supplicia. cœleſtum pro cœleſtium. Virgi. in. ix.
» Cœleſtum uis magna iubet. Et ſciendum tamen ꝙ rariſſime hæc quæ
in ſolam, i, finiunt ablatiuum, ſyncopam patiuntur, i, per genitiuum
pluralem. Inueni marum pro marium, qui tamen in raro eſt uſu ge-
» nitiuus apud Neuium in carmine belli punici. Senex fretus pietate deũ
» allocutus ſummi deum Regis fratrem Neptunum regnatorem ma-
» rum, pro marium. Eius abltiuum Cæſar in quinto belli Gallici po-
» nit. Paulo latiores quàm quibus in reliquis utimur maribus. Compa
ratiua quoq; quæ inueniuntur tam in, e, quàm in, i, exeuntia per ab-
latiuum, carent, i, penultima in genitiuo plurali, ut à maiore uel à ma
iori, horum maiorum à minore uel minori horum minorum. In, e,
uero ſolam finientia ablatiuum ſi nominatiuus in duas terminetur
conſonantes, mutant, e, in. i, breuem, & aſſumunt, um, ut hic mars à
marte horum martium, hic fons a fonte horum fontium, hæc frons
à fronte harum frontium, hæc urbs ab urbe harum urbium, hæc arx
ab arce harum arcium. Rariſſime tamen & hæc ſupradicta, ſicut il
la quæ in, i, ſolam terminant ablatiuum, per ſyncopam, i, proferunt ge
nitiuum pluralem. exceptis in, ms, &, ps, deſinentibus, ſi non ſint à ca
pite compoſita. hæc enim, e, ablatiui in, um, conuertentia, faciunt geni=
tiuum pluralem, hæc hyems ab hyeme harum hyemum, princeps
à principe principum, municeps à municipe municipum, forceps à for
cipe forcipum, manceps à mancipe mancipum. A` capite enim cõpo=
ſita & duabus ſyllabis abundant in genitiuo, & trium ſunt gene-
rum communia. Itaq; & ablatiuum tam in, e, quàm in, i, & geni-
tiuum pluralem rationabiliter in, ium, terminant, hic & hæc & hoc
triceps à tricipite uel tricipiti tricipitium, niſi ſyncopa fiat. Illa quoq;
quæ pares habent ſyllabas, tam in genitiuo quàm in nominatiuo, mu
tant, e, in, i, & aſſumunt, um, ut hic collis ab hoc colle horum collium,
hæc ædes huius ædis ab æde harum ædium, hæc cædes huius cædis
à cæde harum cædium. niſi etiam hæc per ſyncopam, i, proferan=
» tur. Frequentius tamen in, es, terminantia abſq;, i, inueniuntur, ut ua
» tum pro uatium. Virgilius in quarto.
» Multáq; prætarea uatum prædicta priorum. Cicero pro Seſtio.
» Veſtrarum ſedum templorumq; cauſa. menſum quoq; pro menſium.
Ouidius in octauo Metamorpho.
» Et quos ſuſtinui bis menſum quinq; labores. Excipiuntur iuuenis à
iuuene iuuenum, canis à cane canum, panis à pane panum, carent
enim, i, penultima ſemper. In, as, quoq; latina mutant, e, ablatiui in, i,
& aſſumunt, um, à ciuitate ciuitatium, à probitate probitatium. In his
tamen frequenter ſolet fieri conciſio, i, in genitiuo plurali, à ciuitate ci-

uitatium & ciuitatum, à probitate probitatium & probitatum. Reperiuntur præterea absq; i, facientia genitiuum pluralem, quamuis ab latiuum & in, e, & in, i, proferant, in, us, & in, il, & in, or, trium generum, & in, ex, desinentia, quando sunt cõmunis generis, ut hic et hæc & hoc uetus à uetere uel à ueteri ueterum. Virg. in y.
» Veterum non immemor ille parentum. Vigil ab hoc & ab hac uigile uel uigili, horum & harum uigilum. Iuuenalis in. y.
» Præterea lateris uigili cum febre dolorem. Virg. in. ix.
» Interea uigilum excubijs obsidere portas. Sunt tamen qui putauerunt uigilis nominatiuum quoq; similem genitiuo esse. usus tamen in, il,
» esse ostendit, ut Lucanus in. iiij. Tutelaq; ualli,
» Peruigil alterno paret custudia signo. Similiter memor à memore uel memori horum & harum memorum. Hor. in. ij. Sermonum.
» Nam quamuis memori referas mihi pectore cuncta. Raro tñ inuenitur in, e, terminans eius nominis ablatiuus, nec aliã causam esse existi
» mo, ut supradictum est, nisi eam ꝙ apud antiquos, hic & hæc memoris & hoc memore proferebatur. In quo testis est Caper antiquitatis doctissimus inquisitor. Ostẽdit enim Ceciliũ in Epiclero, sic protulisse.
» Ita'ne Antipho inuentus profluuia fide, Ita'ne est immemoris, ita'ne
» est madida memoria? nec mirum cũ & hic celer & hic celeris, & hic concors & hic concordis protulisse inueniantur uetustissimi Multaq; alia in eundem modum. Virg. in. x.
» = nec domini memorum proculcat equorum. Supplex ab hoc & ab
» hac supplice uel supplici, horum & harum suppliciũ. artifex ab hoc & ab hac artifice uel artifici, horum & harum artificum. Luca-
» nus in. viij. Se simul & Romam Pompeio supplice mensus. Salustius
» in Catil. Prono demisso uultu uoce supplici. Cicero pro Ligario. Et
» nos iacentes ante pedes supplicum uoce prohibetis. Virg. in. i.
» Artificumq; manus inter se, operumq; laborem. Puto tamen hæc etiã ab oratoribus differentiæ causa sic proferri per syncopam, quia supplicum & artificum neutra inueniuntur singularia. hic & hæc parens quando nomen est, duum est generum, & genitiuum pluralẽ absq; i, facit, plerunq; horum parentum. Virgilius in. ij. Aeneidos.
» Decora alta parentum. Quod autem etiam parentium non irrationabiliter dicitur, ostendit accusatiuus pluralis, in, is, etiam terminatus, qui proprius est in, ium, terminantis genitiui. Terentius in Heautonti
» mo. Quod uolo aut peto parentis meos ut cõmonstres mihi. Cicero de
» Supplicijs. Nauium præfectos sine ulla causa de cõplexu parentiũ suo
» rũ. hospitũ tuorũ ad mortem cruciatũq; rapuisti. Notandũ ẽt ꝙ nomina semper pluralia, quæ in, es, desinunt, quæ ex se nõ habẽt singu-

laria genitiuum in, ium, faciunt ut hæ uires harũ uirium, hi penates horum penatiũ. Inuenitur tamen apud ueteres eius singulare, hic penatis huius penatis. hi quinquatres horum quinquatrium. hi & hæ tres horũ & harum trium. Similiter hi & hæ plures & hæc plura uel pluria, horum & harum pluriũ. Cicero ad Herenium in. iij.
» Cõplurium negociorum. In, is, quoq; longam desinentia, ut lis à lite litium, samnis à samnite samnitium, dis à dite ditium, nox à nocte no-
» ctium. Vnde. A. Gellius. Noctium atticarũ inscripsit. Cætera uero omnia ablatiuum in, e, solam terminantia mutant eam in, um, & faciũt genitiuum pluralem, à poëmate poëmatum, à Cicerone Ciceronum, à Consule consulum, à Titane titanum, à Duce ducum, à patre patruum, à uirtute uirtutum, à capite capitum, ab alite alitum. Nam alituum per interpositionem addita, u, protulit, Virgilius in. ix.
» Alituum pecudumq; genus, sopor altus habebat. A` boue quoq; bouũ debet fieri. Sed hoc nomen notandum est. in quo, u, consonantem assumunt obliqui casus singulares, hiatus causa, abijciunt autem eam, est quando plurales. Virg. in. iij.
» Huc ubi delati portus intrauimus ecce,
» Læta boum passim campis armenta uidemus. Idem in. viij.
» Reddidit una boum uocem uastoq; sub antro. Datiuus autem & ablatiuus eius nominis per syncopam semper mediæ proferuntur syllabæ, bobus pro bouibus. Horatius in Epodo. Beatus illæ qui procul ne-
» gocijs, Paterna rura bobus exercet suis. Nominatiuus uero pluralis et accusatiuus & uocatiuus qui similes sunt, raro abijciunt, u, consonantis loco positam. Virg. in Bucolicis.
» Ille meas errare boues ut cernis, & ipsum, Ludere quæ uellem.
» Idem in. viij. = discessu mugire boues. Idem in eodem.
» Abstractæq; boues abiuratæq; rapinæ.

De datiuo & ablatiuo plurali tertiæ declinationis.

d Atiuus & ablatiuus pluralis tertiæ declinationis nascitur à singulari genitiuo iteriecta, bu, ut huius hominis, his et ab his hominibus, huius exulis, his & ab his exulibus, huius numinis, his & ab his numinibus, huius disparis, his & ab his disparibus, huius felicis, his & ab his felicibus, toreuma toreumatis, his et ab his toreumatibus. In huiuscemodi tñ nominibus, idest neutris, a, finitis, quæ sunt græca, frequẽter inuenimus antiquos datiuũ et ablatiuũ plurales in, is, productã proferẽtes cõtra regulã tertiæ declinationis, quã seruant in cæteris casibus supradictorũ nominũ. Vt Cice. frequẽter in
» Ver. toreumatis dicit & pipetasmatis, et emblẽmatis. i lib. de Signis.
» Nũc de pipetasmatis quẽadmodũ te expedias nõ habes. Idẽ i eodem.

» Scaphia cum emblemmatis. Idem ad Herē. in iiij. de orationibus aut
» poematis. Quanuis neutro genere hoc ubiq; ille profert. Si enim si-
» cut Plaut. & alij uetustissimi, fœmininum hoc protulisset, pares sylla
» bas omni casui seruasset, absq; genitiuo plurali secundum analogiam
» primæ declinationis. Est igitur magis apud Ciceronem, & eos qui si
» militer huiuscemodi proferunt heteroclitum. uel (ut uidetur Celso) à
» noīatiuo hoc peripetasmatum hoc emblēmatum. Excipitur ēt bobus
» (ut dixi) euphoniæ causa pro bouibus. Est enī genitiuus singularis bo
» uis. Hora. in carmine sæculari. Quiq; uos bobus ueneratur albis. Idē
» in. iij. carminum. = Sol ubi montium. Mutaret umbras & iuga deme-
ret Bobus fatigatis, amicum Tempus agens abeunte nocte.

De accusatiuo plurali tertiæ declinationis.

Accusatiuus pluralis tertiæ declinationis similis est proprio nominatiuo, sicut & uocatiuus. In illis uero quæ genitiuum eiusdem numeri in, um, finiunt plerunq; per, es, longam profertur, hi latrones hos latrones, hi consules hos consules ò consules, hi tubicines hos tubicines ò tubicines, hæ matres has matres ò matres, hi & hæ sacerdotes hos & has sacerdotes ò sacerdotes. Inueniuntur tamen quædam in, is, solam productam terminantia hunc casum græca, quæ etiam nominatiuo similiter in, is, desinunt, hæ sardis has sardis. Item alpis, syrtis, trallis. quæ apud græcos in supradictis casibus, eis, diphthongum habent finalem. Hora. in. i. Epistolarum,

» Smyrna quid & Colophon? quid Crœsi regia Sardis. Virg. in. x.
» In syrtis in saxa uolens uos Turnus adoro.

Quorum autem in, ium, terminantium genitiuum frequentius in, is, & quorum rarius exeat accusatiuus in, es, ut potero breuiter colligā. Omnium quæ tam nominatiuum q̃ genitiuum similem habent, eorū accusatiuus raro in, es, frequenter in, is. solet terminari, ut hic & hæc omnis, huius omnis, hos & has omnis. Salustius in Catil. Omnis homi
» nes qui sese student. Terentius in Andria.
» Omnis nos gaudere. Virgilius in tertio Georgi.
» Et pinguis unguine ceras. Idem in. iiij. Georg.
» = aquas dulcis & frondea semper, Tecta petunt. Idem in primo Ae
» neidos. hic fessas non uincula nauis Vlla tenent. Idem in. y.
» Quoq; magis fessas optem dimittere nauis. Idem in eodē. Muneraq;
» in nauis ternos aptare iuuencos. Similiter faciunt accusatiuum eius-
dem formæ semper pluralia, ut hi manes horū manium, hos manes
» uel manis. Virgilius in quarto Aeneidos. Id cinerem aut manis cre-
» dis curare sepultos? tres trium, hos & has tres uel tris. Idem in ter
» tio Aeneidos. Tris adeo incertos cæca caligine soles, Erramus pelago.

In,er,quoq; desinentia quæ in,i,terminant ablatiuum, similiter faci=
unt accusatiuum pluralē plerunq; per,is,raro per,es,ut acer ab acri,
» hos & has acris. Virgilius in.xi. = metuensq́; moneret, Acris esse
» uiros. Similiter saluber salubris à salubri, salubres uel salubris.
» Virgilius in.xij. = sparsitq́; salubris, Ambrosiæ succos & odoriferā
» panaceam. imber ab imbri, hos imbres uel imbris. Idem in.ix.
» Cum fremit ad caulas uentos perpessus & imbris. December (quod
proprium est) à decembri, hos decembres uel decembris. Horatius in
» primo Epistolarum. Me quater undenos sciat impleuisse decembris.
Similiter celer uel celeris à celeri. Virgilius in tertio Aeneidos.
» Celeriq́; fuga sub sydera lapsæ. Semesam prædam & uestigia fœda
» relinquunt. Idem in quinto. Agmine remorum celeri uentisq́; uoca
tis. hos & has celeres uel celeris, quod est frequentius. Idem in. iiij.
» Et celeris defer mea dicta per auras. Similiter faciunt accusatiuum
in,ns,uel,rs,terminantia,ut hic fons, hos fontes uel fontis, hic & hæc
& hoc iners, hos & has inertes uel inertis, hæc pars, has partes uel
partis. Virgilius in secundo Georgicorum.
» Aggredior sanctos ausus recludere fontis, Terentius in Heaut.
» Parentis patriam incolumem, amicos, genus, cognatos diuitias.
» Virgilius in.yi. Hic locus est partis ubi se uia findit in ambas.
» Idem in secundo. = penitusq́; cauernas, Ingentis, uterumq́; armato
» milite complent. Idem in quarto. Mactant lectas de more bidentis.
Alia autem (quamuis genitiuum pluralem in,ium, desinentia) raro
inuenies, & in paucis, is, finientia accusatiuum. ut in,as, exeuntia no
minatiuo, ciuitas ciuitatium, has ciuitates ferè ubiq; legimus. In,x,ter-
minantia trium generum communia, quamuis in paucissimis genitiuū
pluralem absq;,i,penultima proferant (difficile enim inuenies auda-
cum pro audacium uel felicum pro felicium. Supplicum autem ma=
gis differentiæ causa, ut supra dictum est, profertur. ne si supplicium
dicas aliud significare uidearis. quomodo artificum pro artificium, et
» iudicum pro iudicium. Cicero de Signis. Didici etiam dum ministrū
» inquiro artificum nomina. Virg. in primo Aeneidos.
» Artificumq́; manus inter se operumq́; laborem,) Tamen accusatiuū
» plerunq; per,es,efferunt. Lucanus in primo.
» Et qui tauriferis ubi se Meuania campis.
» Explicat audaces ruere in certamina turmas. raro per is. Vir. in. iiij.
» Georg. = deinde tenaces Suspendunt ceras. Plurium (quod solum in
us, terminans talem habuit genitiuum pluralem) tam in,es, quàm in
» is, finit accusatiuum. Virg. in. i. Georg. Seu plures calor ille uias et cæ
» ca relaxat. Spiramenta nouas ueniat qua succus in herbas. Terentius

» in Phormione. Ego te compluris aduersum ingenium meum, menses
» tuli. Hor. in. i. Episto. Cum tibi sol tepidus pluris admouerit auras.
» Cice. pro Cornelio primo, Quae intermissa cõpluris annos. harũ litiũ
» has lites uel litis. Cice. in Frumentaria. Sedasti etiam litis illorum.

De nominatiuo quartae declinationis.

q Varta declinatio terminationes in nominatiuo habet duas in, us, correptam & in, u. In, us, masculinorum & foemininorum tantummodo latinorum, ut hic Senatus huius Senatus, haec manus huius manus. In. u, neutrorum, quae indeclinabilia sunt in singulari numero, ut hoc genu huius genu, hoc cornu huius cornu. In quibus quamuis quibusdam artium scriptoribus uideatur tẽporum esse differentia, (dicunt enim nominatiuum quidem & accusatiuum & uocatiuum corripi, reliquos uero produci,) ego in usu pariter in omnibus produci inuenio casibus haec nomina, nec irrationabiliter. Omnis enim in quacunq; parte terminatio in, u, desinens, producitur, ut fluctu, panthu, tu, diu. Ouid. in. yiij. Metamorph.
» = dextroq; à poplite laeuum, Pressa genu digitis inter se pectine iunctis. Ecce enim hic accusatiuus est, sine dubio, & producitur. Apud
» Virg. quoq; in. i. Aenei. Nuda genu nodoq; sinus collecta fluentis. Quomodo enim sinus collecta accusatiuũ iũxit nodo, sic & nuda genu.

De genitiuo singulari quartae decl.

g Enitiuus igitur in, us, desinentium fit producta, us, ut huius Senatus, huius manus. Vetustissimi tamen inueniuntur eorũ nominum etiam in, uis, diuisas proferentes genitiuũ. Terent.
» in Heauton. Texentem telam studiose ipsam offendimus, Mediocriter
» uestitam ueste lugubri, Eius anuis causa opinor, quae erat mortua.

De datiuo.

d Atiuus singularis eiusdem declinationis fit à genitiuo abiecta, s, et addita, i, sed corripitur penultima. ut huic senatui, huic manui. Est tamen quãdo poetae metri causa pro eo, ablatiuo utuntur. Virgilius in primo Aeneidos.
» Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi, pro metui.
» Idem in quarto Georgicorum. Nanq; aliae uictu inuigilant, pro ui=
» ctui. In eodem. Concubitu indulgent pro concubitui.

De accusatiuo singulari quartae decl.

A ccusatiuus quartae declinationis à nominatiuo fit mutata, s, in, m, hunc Senatum, hanc manum.

De uocatiuo singulari quartae decl.

V ocatiuus similis est nominatiuo, ut hic Senatus, haec manus ò Senatus, ò manus.

De ablatiuo singulari quartæ decl.

Ablatiuus fit à genitiuo abiecta, s, producitur enim, u, ab hoc senatu, ab hac manu.

De ntō accusatiuo & uocatiuo plurali quartæ declinationis.

Nominatiuus & accusatiuus & uocatiuus pluralis, in hac declinatione similis est genitiuo singulari, ut hi & hos & ò Senatus, hæ & has & ò manus. hæ idus harum iduum, semper plurale est, ut omnium festorum nomina.

De genitiuo plurali quartæ declinationis.

Genitiuus pluralis à nominatiuo fit singulari abiecta, s, & assumpta, um. Corripitur enim, u, in utraq; syllaba q̃uo & noiatiuus, horũ senatuũ, harũ manuũ. Et oportet scire ꝙ in hac declinatione omnes casus pares habent syllabas nominatiuo singulari. exceptis datiuo singulari & genitiuo & datiuo uel ablatiuo pluralibus, qui una superant syllaba. quod habebat etiam genitiuus singularis, cum apud uetustissimos in, uis, diuisas desinebat. Inuenitur tamen, sed raro, apud poetas genitiuus pluralis in hac quoq; declina-
» tione per syncopam prolatus. Virg. in. vi. Quæ gratia currum ar-
» morumq; fuit uiuis. Quanuis etiam geminata, u, posset metrum per synaloepham stare, cum sequens uersus à uocali incipiat. necnon etiam
» iunctis duabus uocalibus prior potest in metro excludi, ut = ferreiq;
» Eumenidum thalami.

De Datiuo.

Datiuus & ablatiuus pluralis quartæ declinationis fit à nominatiuo singulari mutata, u, in, i, et interposita, bu, ut hic Senatus, his & ab his senatibus, hæc manus his & ab his manibus. Est autem quando differentiæ causa seruat, u, ut artus artubus, arcus arcubus, partus partubus. Artibus enim & partibus & arcibus, ab arte, parte, arce nascuntur, quæ sunt tertiæ declinationis, cuius datiuus & ablatiuus pluralis penultimam aliam, nisi, i, correptam habere non potest. unde excipitur his & ab his bubus. In hac uero, idest quarta, in quibusdam inueniuntur ueteres per supradictos casus plurales, q̃uis nulla cogente causa differentiæ, u, penultimã pro i, ponentes, ut portubus, specubus, tribubus, lacubus. Ouidius in. iij.
» Fastorum. Premia de lacubus proxima musta tuis. Neutrorum uero singularia quæ indeclinabilia esse supra diximus, corripientia, u, assumentiáq;, a, faciunt ntũm & accusatiuum & uocatiuum plurales, cornu cornua, genu genua. Genitiuus uero & datiuus uel ablatiuus ad similitudinem fit tam masculini q̃ fœminini, cornuum genitiuus, his & ab his cornibus, datiuus & ablatiuus.

De nominatiuo

De nominatiuo singulari quintæ declinationis.

q Vinta declinatio terminationem habet nominatiui unam in es, productam. & sunt omnia fœminini generis & latina. excipitur unum, dies, quod in singulari numero tam masculini q̃ fœminini generis inuenitur, ut Lucanus in .ij.
» = proh fata quis ille, Quis fuit ille dies. Virg. in .iiij. Aeneidos.
» Ille dies primus leti primusq; malorum Causa fuit. Idem in .ij.
» Venit summa dies & ineluctabile tempus Dardaniæ. In plurali uero masculini semper inuenitur, hi dies sicut ẽt ab eo compositũ semper masculini generis est, hic meridies. Terent. in Adelphis.
» Præterea meridie ipso faciam ut stipulam colligat.

De genitiuo & datiuo singulari quintæ declinationis.

g Enitiuus & datiuus eius declinationis sunt similes, fiunt enim extrema, s, nominatiui abiecta, & assumpta, i, ut hic dies huius diei, huic diei, hæc facies huius faciei huic faciei. & seruant quidẽ productionẽ nominatiui si, i, habeant penultimã, ut acies aciei, rabies rabiei. Sin autem consonantẽ habeant ante, s, corripitur, e, tã in genitiuo q̃ in datiuo. ut hæc fides huius et huic fidei, res rei, spes spei, plebes plebei. Veteres tamen frequentissime inueniuntur similẽ ablatiuo protulisse in hac declinatione tam genitiuũ q̃ datiuum
» Vt Salustius in histor. primo. Dubitauit acie pars, pro aciei. Virg. in
» primo Georg. Libra die somniq; pares ubi fecerit horas, die pro diei.
» Ouidius quoq; in tertio Metamorpho fide pro fidei posuit.
» Prima fide uocisq; rate tentamina sumpsit. Idem in .yi.
» Vtq; fide pignus dextras utriusq; poposcit.

De accusatiuo singulari quintæ declinationis.

a Cusatiuus à nominatiuo fit mutata, s, in, m, & necessario correpta, e. nunq̃ enim ante, m, terminalem longa inuenitur uocalis, ut hunc meridiem, hanc rem.

De uocatiuo singulari quintæ declinationis.

Vocatiuus similis est nominatiuo, ut hic meridies ò meridies.

De ablatiuo singulari quintæ declinationis.

a Blatiuus quoq; fit à nominatiuo abiecta, s, ut hic meridies ab hoc meridie, hæc acies ab hac acie. Inueniuntur tñ huiusce modi ablatiuo ueteres ẽt pro genitiuo usi. ut Virg. in primo
» Georg. Libra die somniq; pares ubi fecerit horas, Die posuit pro diei.
» Salustius quoq; in histor. lib. i. Dubitauit acie pars pro aciei. Idem in .i.
» At inde nulla munitionis aut requie mora processit ad oppidum,
» Requie pro requiei. Quidam tamen antiquissimorum etiam similẽ nominatiuo genitiuum protulerunt, eius declinationis.

De nominatiuo accusatiuo & uocatiuo pluralibus quintæ decl.

n Ominatiuus pluralis & actus & uocatiuus similis est ntõ singulari, ut hæc res, hæ & has res & ò res.

De genitiuo plurali quintæ declinationis.

g Enitiuus pluralis fit, addita ablatiuo singulari, rum, ut ab hac re harũ rerum, à die dierum. qui tñ in alijs ferè omnibus usu apud plerosq; deficit. Itaq; Cicero hoc approbat in
» Topicis dicens. In diuisione uero sunt formæ, quas græci ἰδέας uocãt, nostri si qui hæc forte tractant, species appellãt non pessime id quidẽ, sed inutiliter ad mutandos casus in dicẽdo, nolim enim (ne si latine qdẽ dici possit) specierũ et speciebus dicere, & sæpe his casibus utẽdum est. At formarũ et formis uelim. Inueniũtur tñ uetustissimi secundũ analogiã hoc usi casu. Cato Censorius in Oratione quã scripsit.
» Vti præda in publicũ referatur. Miror audere, atq; religionẽ nõ tenere, statuas deorũ, exẽpla earũ facierũ, signa domi pro supellectile statuere.

De datiuo & ablatiuo pluralibus quintæ declinationis.

d Atiuus quoq; & ablatiuus plurales ab ablatiuo fiunt singulari adiecta, bus, ab hac re, die, his & ab his rebus, diebus. Sicut autem genitiui, sic & datiui plurales in alijs nominibus eiusdem declinationis deficiunt apud plerosq;.

LIBER OCTAVVS.

DE VERBO.

u ERBVM Est pars orationis cum temporibus & modis sine casu, agendi uel patiendi significatiuum. Hac enim diffinitione omnia tam finita quàm infinita uerba comprehendũtur. Et neutra enim quæ dicuntur absoluta & deponentia, omnimodo naturaliter uel in actu sunt uel in passione. Verbum autem quanuis à uerberatu aeris dicatur, quod commune accidens est omnibus partibus orationis, tamen præcipue in hac dictione quasi propriũ eius accipitur. qua frequentius utimur in omni oratione. Licet tamen pro omnibus dictionibus dicere uerba frequentiq; usu hoc approbatur. Necnon etiam nomina. sed raro. ut Vurg. in. iij. Aeneidos.
» = folijsq; notas & nomina mandat. Terent. in Adel.
» Verbum de uerbo expressum extulit. Idem in Andria. Bona uer-
» ba quæso. Verbo accidunt octo. significatio siue genus. tempus. modus.

species. figura. coniugatio. & persona cum numero, quando affectus animi definit. Sciendum autem quædam uerba inueniri defectiua quorundam supradictorum accidentium, & hoc uel naturæ necessitate fieri, uel fortunæ casu. Ergo naturæ necessitas bipartita est. in significationem et in commoditatẽ, idest in consonantiam elementorũ. Sunt enim quædam nec solũ in uerbis, sed etiã in alijs partibus orationis, quæ significationis causa dici non debent. Vt si uelimus masculinũ dicere ab eo quod est nupta, nuptus, uel à puerpera, puerperus, oppugnat ipsa rerũ natura, propter significationem, quæ solis accidit fœmininis, nisi figura uel authoritas intercedat. figura. ut si dicã, Bonus animus uxoris mihi nuptus est, pro bonũ animũ habens uxor

» mihi nupta est. Authoritas, ut Plautus in Cassina. Libet etiam'num,
» quid agat scire nouum nuptũ, pro maritum. Necnon etiã in pronominibus, quæ sunt tertiæ personæ, primitiuis, si uelimus uocatiuũ proferre casum, qui non potest nisi secundæ accidere personæ, hæc eadem naturalis necessitas uetat. Præterea sui sibi se, à se, nominatiuum hoc pronomen habere non potest. Ideo quia quoties hoc pronomẽ ponitur, ostendit tertiã personam, uel ipsam & agere simul, & pati à se, ut pœnitet illũ sui, inuidet sibi, accusat se. uel ipsam agere & aliã extrinsecus in eã, ut, rogat ut sui causa facias. petit ut sibi concedas. precatur, ut se custodias. Quod cum fit, idest qñ eadẽ persona agit & patitur, uel à se uel ab alia, non indiget nominatiuo casu, sed eo tantum cui solet adiungi uerbum quod actum significat. idest genitiuo uel datiuo uel accusatiuo uel ablatiuo, quos & habet hoc pronomẽ. Ipsum enim uerbum à gentis personæ nominatiuũ in se hẽt. Si enim dicam, rogat te, ut ad se uenias, sine dubio intelligis, in eo, quod dixi, rogat, simul & ille qui est nominatiuus. hæc eadem ratio naturalis, & in interrogatiuis, & in infinitiuis nominibus, quæ tertiæ sine dubio sunt personæ, & maxime solent iungi personæ absenti, uel quasi absenti, ut quis, qualis, quantus, & similibus uocatiuum esse prohibet. quia uocatiuus ad aliquam finitam fit & præsentẽ personam, ad quam oratio dirigitur, idest ad sicundam. Incommoditate uel inconsonantia quam græci ἀσυμφωνίαν uocant deficiunt quædã, ut si uelimus ab eo quod est cursor, & risor fœminina facere, secundum analogiam mutatione, or, in, rix, absonum sit, & incongruum naturæ litterarum. unde Cicero uolens ab eo quod est expulsor proferre fœmininum, mutauit, s, in, t, & expultrix dixit Tusculana-
» rum. y. O` uitæ philosophia dux, ò uirtutis indagatrix, expultrixq;
» uitiorum. In eodem.
» Regiæ uirgines, ut tonstriculæ, tondebant barbam, & capillũ patris

ab eo quod eſt tonſor tonſtrix fecit fœmininum, addita, t, & ex eo diminutiuum tonſtricula. quomodo à nutrix, nutricula. & ea per naturam. Per fortunam quoq; duobus modis, prohibenur. quædam proferre uel ꝙ inuſitata ſunt, uel ꝙ inconcinna et turpia, uel aſpera prolatu uidentur eſſe. Inuſitata ſunt, quibus non inueniuntur uſi auctores, q̃uis proportione poteſtatẽ faciente dicendi, ut faux, prex, caus, dicio, for, dor. Poſitiuũ faris debet eſſe for, paſſiuum do debet eſſe dor. Ea enim q̃uis ratione regulæ bene dicantur, tñ quia in uſu auctorũ non inueniuntur, recuſamus dicere. Inconcinna uero uel turpia uel aſpera prolatu uidentur eſſe, ut metuturus, uel metuiturus, nutritrix. quod quanuis ſecũdũ analogiam debuiſſet dici (in, tor, enim terminãtia maſculina, quæ ex uerbis naſcuntur, mutant, tor, in, trix, & faciunt fœminina, ut doctor doctrix, uictor uictrix. cũ igitur maſculinũ ſit nutritor, ex eo ſecundum analogiam naſcebatur nutritrix) euphoniæ tamen cauſa cõciſio facta eſt mediæ ſyllabæ, ſicut bobus pro bouibus. Nec non ẽt in contextu diuerſarũ dictionum hoc ſolet fieri, ut, cũ nobis, turpe eſt, itaq; nobiſcũ præpoſtere profertur. Vnus ergo ex his plerunq; quatuor modis inuenitur, qui facit tam uerba quàm alias partes orationis eſſe defectiuas. Differentiæ quoq; cauſa multæ ſolent uel taceri, uel contra regulam proferri, ut fas genitiuum non habet. nam ſiue fatis, ſiue faris, ſiue faſſis dicamus, aliud ſignificare poteſt. coniunx coniungis ſecundũ analogiam debuit proferri, ſed ne uerbum putetur coniungo coniungis, abſq; n, profertur coniugis. Similiter accentus, pone, ergò, differentiæ cauſa in fine ponitur. Venus ueneris, cum omnia in, us, correpta propria, ſecundæ ſint declinationis, ſolum tertiæ inuenitur, ne ſi ueni dicamus uerbum eſſe putetur. Far faris ſolum in, r, deſinens geminauit, r, ne ſi faris dicamus aliud monſtret. Similiter repugnantibus regulis ſolent quædam taceri, ut τοῦ ador, genitiuus in uſu frequenti non inuenitur, quia duæ contrariæ in eo pugnant regulæ. cum enim ſit neutrum debet penultima o genitiui corripi, ut æquor æquoris, marmor marmoris. ſed cum habeat uerbum adoro penultimam producens, debet produci. unde & deriuatiuum eius adorea, o, producit, cum marmorea, æquorea, o, corripiant. ergò repugnantibus regulis manſit ador in frequenti uſu indeclinabile. In uerbis quoq; cum oĩa in, neo, deſinentia ſecundæ coniugationis in, ui, faciunt præteritum præfectum, ut teneo tenui, moneo monui, differentiæ cauſa maneo manſi facit, ne manui, datiuus manus, eſſe putaretur. & neo neui, ne ſi nui diceremus, à nuo eſſe uideatur. Audeo auſus ſum, quia hauſi ab haurio fit, q̃uis huic aſpiretur. fac, dic, duc, fer, magis placuit per apocopã proferri differẽtiæ cauſa,

ne si face, duce, dice, fere, diceremus, aliud significare putaretur. quanuis hoc non in omnibus consimilibus uel uniuocis soleat fieri. Singula igitur accidentia uerbis disserentes, quae in quibusq; deficiant, prout animo occurret ostendemus.

De significationibus uel generibus uerborum.

SIgnificatio uel genus, quod graeci διάθεσιν uocant, uerbi, in actu est proprie, ut dictum est, uel in passione. & omnia uerba perfectam habentia declinationem & aequalem, uel in, o, desinunt, uel in, or. Et in, o, quidem terminantia duas species habent, actiuam & neutralem. Et actiua quidem species semper actum significat, & facit ex se passiuum absq; duobus uerbis, metuo, & metuor, timeo, & timeor. Haec enim contrarias uocibus uidentur habere significationes. quamuis & ad sensus pertinentia uerba, si quis altius consideret, in actiuis uocibus passionem, & in passiuis actionem fieri inueniat. ut audio te, uideo te, tango te, ostendo enim aliquid me pati in ipso actu. Cum enim dico audio te, ostendo ꝙ uocis tuae actum patiuntur aures meae. & econtrario audior à te, dico ꝙ uox mea agit aliquid in aures tuas. Sed tamen quia nobis agentibus idest sentientibus & aliquid facientibus, & oculi uident & aures audiunt, & tactus corpori euenit, non irrationabiliter actiuorum & uocem & constructionem habuerunt. Neutra uero appellauerunt quae in, o, desinentia sicut actiua non faciunt ex se passiua, quamuis habeant uarias significationes, de quibus post docebimus. In, or, uero terminantia tres species habent. passiuam, quae ex actiuis nascitur, & semper passionem significat, exceptis supradictis. Communem, quae una terminatione, tam actionem, quàm passionem significat. Deponentem, quae cum similem habeat communibus positionem in, or, desinendi, tamen deponens uocatur. quasi simplex, & absoluta, quae per se ponitur. uel, quae deponit alteram significationem, & unam per se tenet. Quomodo positiuus gradus dicitur, qui absolutus per se ponitur non egens alterius coniunctione. haec quoq; tamen species id est deponens, quomodo neutralis diuersas habet significationes, de quibus latius tractabimus. Actiua igitur, & passiua, & communia certam & praefinitam habent significationem. Neutra uero, & deponentia uariam. Haec autem uerba proprie actiua uel recta uocantur, quae in, o, desinentia, & assumpta, r, facientia ex se passiua, confestim cum dicuntur, possunt transire in quem fit actus. & coniunguntur uel genitiuo uel datiuo uel accusatiuo casui, ut abstineo irarum. Horatius Carminum libro quarto. Mox ubi lusit satis abstineto irarum dixit, impero tibi, maledico tibi, inuideo tibi, oro te, amo te, accuso te. haec

enim faciunt ex se passiua quæ ablatiuo casui cũ præpositione ab uel à solent iungi.ut abstineor à te,imperor à te,maledicor à te,inuideor à te,oror à te,amor à te,accusor à te. Possunt tamen passiua datiuo ẽt adiungi,ut seruor tibi. & est quærendum cur actiua ablatiuo per se non adiunguntur. & puto ꝙ ille casus proprius est passiuorum. Ideo autem dixi per se quia cum alio casu sociata iunguntur,ut uideo solẽ oculis,prohibeo filiũ turpitudine. Accusatiuo quoq; inueniuntur passiua coniungi, sed figurate,ut abscinditur manũ, frangitur pedem, sanatur oculum,rumpitur aurem. Virgi. in. y. Aeneid.

» =intentaq; brachia remis Intenti,expectant signum. Idem in. ij.

» Miseros morsu depascitur artus. Idem in. iij. Georgi.

» Pascuntur uero syluas & summa Lycæi. Quæ uero in,o, desinentia nihil ex his quæ propria esse actiuorũ docuimus habent, neutra proprie uocantur uel absoluta,ut est uiuo,ditesco,ferueo,sedeo. hæc enim non egent supradictis casibus ad cõplendam sententiam. unde iuste passiuis quoq; carent. Inueniuntur tamen ẽt quædam uerba,quæ quãuis actiuam habeãt significationẽ,passiuam tamen non habent,quia nec in homines eorũ actus transit,nec semper egent supradictis casibus necessario,ut prandeo,cœno,curro. Eorũ enim prolatione transgressionem fieri non est necesse ad aliquod rationabile animal, quæ est sola causa ob quã nascuntur uerba passiua in prima & secunda persona. Hæ enim de se uel ad se loquuntur quod est suum animantium,quibus natura sermonẽ dedit. In tertia uero persona sæpe passiuũ solet inueniri etiã ex huiuscemodi uerbis,sed ad muta et carentia anima pertinens. dicimus enim conditur holus, aratur terra, inseritur arbor,curritur spatium. Vnde Terent. in Adel.

Decurso iam spatio. Bibitur uinum. Iuuenalis in. iiij.

» = sed nulla aconita bibuntur, Fictilibus. Potatur flumen. In eodem.

» = epotaq; flumina Medo, Prandente. Mendicatur panis. Idẽ in eodẽ.

» Et mendicatus uicta Carthagine panis. cum eorũ primas personas natura prohibeat proprie dicere. Quis enim dicat aror, inseror,curror,nisi poetica conformatio,idest προσωποποιΐα inducatur? ergo proprie illa possunt habere primam & secundam passiuorũ personã, in quibus etiam fateri possunt eædem personæ quod in se; fit ut est, amo te,consequitur ut ille ad quem dixi confitendo id quod à me audiuit dicat,amor à te. Latius igitur tractemus de his quæ uidentur contra uocis formam significare. quod non solũ in uerbis,sed in alijs etiã partibus orationis inuenitur. ut si dicamus Athenæ Thebæ,uoce pluralia sunt,significatione singularia. & cõtra,plebs,populus, concio,uoce singularia significatione pluralia. uel philotiũ, Sophronium,

Glyceriũ, Dorciũ, uoce neutralia significatione fœminina. multa quoq; alia huiuscemodi inueniuntur. In uerbis ẽt sunt quædam uoce actiua, quæ ex se passiua non faciunt, Quæ generali nomine neutralia uocantur, quamuis diuersas habeant significationes. ex his enim quædam uim habent actiuam, ut est facio te, calefacio te. quamuis faciatur
» quoq; à facio pro fit protulerunt auctores. Varro in Cynico. Si me her
» cule purgant, & deorũ cura non satisfacitur Reip. Titinnius in q̃nto.
» consiliũ bonum gratia paruifaciatur. Facessitur quoq;. Cicero pro Clu
» entio. Sed hoc polliceor omnibus sicui forte hac lege negotiũ facessitur.
Bene igitur in plerisq; cõpositis actiuũ est, perficio & perficior, cõficio & conficior, afficio et afficior, efficio et efficior. Sic pene omnia quæ cum præpositionibus cõponuntur. Nã calefacio, tepefacio, & similia, calefio & tepefio loco passiuorrũ habent. Fitur ẽt pro fit dicebant. M. Cato Censorius in. Q. Thermũ. Postq̃ diutius fitur. Idẽ de L. Veturio. Græco ritu fiebantur Saturnalia officio tibi, noceo tibi. Similiter actiuam significationẽ habent. Quædam uero ex eisdẽ neutralibus passiuam, ut uapulo à te, fio à te, exulo à te, ueneo à te, nubo tibi. quãuis antiquissimi ẽt actiua significatione nubo te dicebant. Vnde Plau
» tus in Cassina. Lubet Charinũ quid agat scire nouum nuptũ. Quædam neutra sunt, quæ nec nos in alium extrinsecus, nec aliũ in nos aliquid agere significant, ut est, spiro, uiuo, ambulo, p̃go. quæ nec egẽt aliqua coniunctione casus, cũ absolutam & plenã per se prolata sententiam monstrent, & proprie neutra uocantur, sicut supra dictum est. Sunt alia in hac forma, idest in uerbis quæ in, o. desinentia non faciunt ex se passiua, quæ q̃uis actiuã habeant significationem, tñ uel ad muta animalia, uel ad carentia anima coniunguntur, sicut supra dictum est, ut percurro forũ, prandeo piscem, cœno ouum. Quæ est quando inueniuntur tertiam passiuorũ habentia personam, nec irrationabiliter, ut ante ostendimus. Curritur enim spatium bene dicimus. Vnde Terentius in Adelphis.
» Decurso iam spatio, dixit. Sunt in hac forma quædam quæ passiuam uidentur habere significationem, sed quæ non extrinsecus fit quam græci αὐτοπάθειαν uel ἰδιοπάθειαν uocant. idest quæ ex se in se ipsa fit intrinsecus passio, ut rubeo, ferueo, caleo, tepeo, marceo, ægroto, titubo, uacillo. Itaq; huiuscemodi uerba, non egent casu. quamuis hæc quoq; auctores inueniantur more actiuo uel passiuo diuersis casibus adiungentes sed figurate. Virgilius in Bucolicis.
» ardebat Alexim, pro amabat. Sunt alia uerba quæ quamuis non ab actiuis proficiscentia, tamen passiuam semper habent formam, & ex his quædam eadem uoce utrunq; significant, idest actionem &

passionem, ut osculor te, & osculor à te, criminor te, & criminor à te.
hæc cōmunia nominamus. Alia uero quæ similiter eandem in, or, ter
minationem habentia, nec ab actiuis nata, unam dūtaxat habent si
gnificationem, sed non omnia eandem. hæc deponentia noīamus. cum
quædam actiuam uim possident. ut conspicor te, sequor te, præstolor
» te & tibi. Teren. in Eunu. Quem præstolare Parmeno? Cicero in pri
» mo inuectiuarum. Qui tibi ad forum Aurelium præstolarentur. in
sidior tibi. Ex his multa antiqui tam passiua q̃ actiua significatione
protulisse inueniuntur, & maxime ea quæ apud græcos actiuā uim
habent, & passiuam, ut est auxilior te, & auxilior à te. Similiter ad
miniculor, adulor, auguror, adhortor, adipiscor, abominor, cōsequor,
amplector, adorior, abutor, miror, antestor, execror, machinor, polli-
ceor, consector, contestor, dignor, detestor, aggredior, aspernor, archite=
ctor, assector, argumentor, reor, uereor, solor, arbitror, blandior, conso
lor, conspicor, cōminiscor, cōplector, caluminior, carnificor, despicor, de
molior, dominor, depeculor, dilargior, ementior, exordior, experior,
frustror, hortor, for faris fatur, meditor, obliuiscor, metor, morigeror,
assequor, queror. Hæc pleriq; deponentia esse confirmant, ideo quia
frequens usus eorū significationis est actiuæ. Cōmunia uero esse defen
dit, tum natura ipsius sensus, tum ueterū non improbanda authori-
tas. à qua quæ potuimus à diuersis colligere libris exempla profera-
» mus. Lucilius, à me auxiliatus si est passiue βοηθηθείς. Cassius simili-
» ter Adulatiq; erant ab inimicis, & adhortati, adulati κολακευθέντες,
» adhortati προτραπέντες. Varro. Tribunitio auxilio adminiculati βοη
» θηθέντες. Lucius Cæsar, certe quæ res augurantur, οἰωνοσκοποῦνται. Cu
ius actiuum Virgi. in. vij.
» = siquid ueri mens augurat opto. Cicero tamen Verrinarū. iiij. Ex no
» mine isthus quid iste in prouincia facturus esset, perridicule homines
» augurabantur. Caius Fannius, hæc adipiscuntur ἐπιτυγχάνονται. Fa
» bius Maximus. Amitti magis q̃ apisci, passiue omnia sunt prolata.
» Verrius. Sæuitiaq; eorū abominaretur ab omnibus, passiue dixit. Or
» bilius. Quæ uix ab hominibus consequi possunt ἀνύεσθαι. Petronius.
» Animam nostro amplexā in pectore περιπλεχθεῖσαν. Lucilius. Quin
» amplexetur qui uelit, ego non sinam me amplectier, amplexetur πε
» ριπλεκέσθω. Cicero pro Roscio. Quo uno maleficio scelera omnia cō-
» plexa esse uideantur. Aurelius. ab his Gallos adortos, ex insidijs plu
» rimos necatos, adortos ἐφοδευθέντας. Q. Hortensius. abusis iam om-
» nibus locis, abusis καταχρησθέντων. Varro. utile utamur potius q̃ ab
» rege abutamur. Canutius. Turpe est propter uenustatem uestimento=
» rum admirari, & propter turpissime uitam actam contemni, admi-

» rari θαυμάζεσθαι. Cicero pro Murena. Publicis litteris testata sunt om
» nia, testata passiue μαρτυρηθέντα. Liuius. Impubes, libripens esse non
» potest, neq; antestari, προδιαμαρτυρηθῆναι. Cato in iiij. originum. Exu
» les duo lege publica execrati passiue, καταραθέντες. Salustius in. ij. hi-
» storiarum. At Lucullū regis cura machinata fames breui fatigabat,
» machinata passiue dixit. Metellus Numidicus in oratione qua apud
» populum Caio Manlio Tribuno plebis respondit. Nam ut alijs ple
runq; obuenienti magistratu ob metum statuæ polliceantur, passiue,
ἐπαγγέλλωνται. Reor quoq;, queror & solor in significatione passiua
» inueniuntur. Cicero ad nepotem. hoc restiterat etiam ut à te fictis ag-
grederer donis, aggrederer passiue dixit, ἐνεδρευθῶ. In eodem.
» Qui habet ultro appetitur, qui est pauper aspernatur, passiue ἐξου
» θενεῖται. Nepos. ædis Martis est in Circo Flaminio architectata ab
» Hermodoro Salaminio, architectata passiue posuit ἀρχιτεκτονηθεῖ-
» σα. Ennius. Assectari se omnes cupiunt, assectari passiue, ἀκολουθεῖ-
» σθαι. Alpheus Physiologus Themistocles, cum à formoso assectaretur,
» passiue ἀκολουθοῖτο. Aufustius. Omnia argumētata noīa passiuum ar
» gumentata, πιστωθέντα. Cecilius ex scriptis eorū qui ueri arbitrantur,
» passiue ὑπολαμβάνονται, Verrius. Blanditusq; labor molli curabitur
» arte, blanditus passiue κολακευθείς. Asinius Pollio. Sed tum ob ea quæ
» speraueram dolebam, consolabar ob ea quæ timui, consolabar passiue
» protulit. Varro. Paupertas enim hæc tum non ita nutricata, ut nunc
» conspicatur, θεωρεῖται passiue dixit. Appius Cæcus. Amicum cum ui-
» des obliuiscere miserias, inimicus si es cōmentus nec libens æque com
» mentus cæco πεπλασμένος. Varro. Vestales incesti compertas ansa, pe-
» tuntur incognita, consecuta negliguntur, consecuta pro impetrata pas-
» siue, ait Lauerius. Vxorem tuam & meam nouercam à populo lapi
» dibus consectari uideo, consectari passiue, διώκεσθαι. P. Aufidius. Si
» quis alio uocitatur nomine tum cum his contestatur atq; olim uocita-
» batur. con statur passiue posuit, συμμαρτυρεῖται. Cicero. Cupio eum
» tam inuidiosa fortuna complecti, passiue. Stauerius de proportione.
» non esse positiones regule, à quibus interdum analogia calumniatur
» συκοφαντεῖται. Sisenna. Vitam cum dolore & insigni cruciatu carni-
» ficatus amisit, carnificatus βασανισθείς. Cicero in œconomico. homo ex
» eo numero hominum, qui apud nos hoc noīe dignantur, passiue, ἀξι-
» οῦνται. Horatius in primo carminum. Bellaq; matribus detestata.
» Q. Pompeius. Me miserum quem mille fœminæ despicari ausæ
» sunt, despicor commune accipiebant. Curio pater. Nusq̄ demolitur,
» nusq̄ exoneratur pecunia, demolitur passiue dixit. Terētius in Phor
» mio. Meditata mihi sunt omnia mea incommoda μεμελετημένα me-

» ditata paſſiue dixit. Nigidius. Omne pecus indomitum habet quid-
» dam in ſe ferũ, ſed tamen ea natura eſt, ut curari & dominari poſ=
» ſit δεσπόζεσθαι dominari paſſiue. Lucius Celius. Vbi Senatus intelle=
» xit populum depeculari ἀποσυλοῦσθαι, C. Gracchus. Aerarium de-
» largitur Ro. Po. delargitur paſſiue protulit. Caius Mẽmius. Quàm
» ſtulte cõficta, q̃ aperte ementita ſunt ἐψευσμένα, Cicero in Antonium
» libro. ij. Quem ipſe ementitis auſpicijs uitioſum fecerat, ementitis ψευ
δέσιν. Viſellius. Bone res per illos à raro initio exorſæ, in te ad
ſummum peruenerunt, exorſæ ideſt initæ. P. Nigidius. Experienda
» ratio. Aſinius. Cuius experta uirtus bello Germaniæ traducta ad cu
» ſtodiam Illyrici eſt, experta paſſiue. Actius. Multa inuẽta expertaq́;,
» ex hoc ſunt bona. Feneſtella. Fruſtratus igitur à ſpe deuictus in caſtra
» ſe recæpit, fruſtratus ματαιωθείς. Lauerius, Fruſtramur, irridemur.
» Varro. Ab amicis hortaretur. Sueto. in. viij. prætorum. Faſti dies ſunt
» in quibus ius fatur, ideſt dicitur, ut nefaſti in q̃bus non dicitur. Virg.
» in bucolicis. Nunc oblita mihi tot carmina uox quoq; Merim iam fu=
» git ipſa. oblita paſſiue poſuit. Horatius in ſecundo carminum.
» = nulla decempedis, Metata priuatis opacã, Porticus excipiebat arctõ.
Similiter protulerũt tam in actiua q̃ in paſſiua ſignificatione, tutor,
» uador, uenor, uelificor. Iuuenalis in. iiij. Velificatus athos. uociferor,
» ueneror. Virgilius in. iij. Aeneidos. Curſusq́; dabit uenerata ſacer-
dos. Confiteor, tueor, aggredior, ſtipulor. In quo illud quoq; eſt obſer-
uandum, ꝙ actiua ſignificatione quomodo paſſiua ablatiuo coniun-
gitur, ſtipulor à te, pro interrogo te, & interrogor à te. Quomodo
dicimus quæro à te, pro interrogo te, quãuis ſit actiuum. Iuue. in. iiij.
» Quantum uis ſtipulare & protinus accipe quod do, ut toties illũ pa-
» ter audiat, & ſubauditur à me ſtipulare. Ecce hic eſt actiue. Suetonius
» autem paſſiue protulit in quarto prætorum. Lætoria quæ uetat mi-
» norem annis. xxv. ſtipulari, ἐπερωτᾶσθαι. Liuius in. xxxiij. ab urbe
» condita. Nec alieni momentis animi circumagi, ſtipulariq́; irato Con=
» ſuli, Tribuno inde plebei. Plautus in Ciſtellaria. Me reſpondere poſtu
» las iniurium eſt, Stipulari ſemper me ultro oportet, à uiris eum quæ-
» ſtum facio, nihil iures, promittere, actiue dixit. Idem in Pſeudolo.
» Minæ. xx. ſaluæ ac ſanæ ſunt tibi Hodie, quas abs te eſt inſtipulatus
» Pſeudolus. Idem in Rudente paſſiue dixit. Ni dolo malo inſtipulatus
» ſis, niue etiam dum ſiem Quinq; &. xx. annos natus. Sunt uero alia
ex ſupradicta forma, ideſt deponentium quæ paſſiuam ſolum habẽt
ſignificationẽ, naſcor à te, orior à te, patior à te, mereor à te. Idq́; oſtẽ-
dit coniunctio caſuum. nam quæ uim actiuam habent genitiuum uel
datiuum, plerunq; accuſatiuum caſum aſſumunt, ut miſereor tui, me-

deor & medicor tibi. dicitur tamen & medico & medicor & medeor te. Virgilius in primo Georgicorum.
» Semina uidi equidem multos medicare serentes. Idem in. ij. Georgi.
» = et senibus medicãtur anhelis, datiuo casui coniunxit. Idem in. xiij.
» Sed non dardaniæ medicari cuspidis ictum, Eualuit. Ter. in. Phor.
» Quas cum res aduersæ sint minus mederi possis. Loquor uerbum, precor deum. Quæ uero passiuam, ablatiuum cum à uel ab præpositionibus uel datiuum, ut nascor à te & tibi. Sunt etiam ex his quædam quæ absolute dicta, non egent supradictis casibus, ut est, labor, morior, lætor, glorior, tumultuor, uagor, uaticinor. Alia uero quæ cum uideãtur actiuam habere cunstructionem, idest σύνταξιν, (nam genitiuo uel datiuo uel accusatiuo casui iũguntur) tamen passiuam uim intrinsecus, idest non alio agente uidentur habere. ut obliuiscor tui & te, & misereor tui & tibi. Sunt alia quæ si ablatiuo iungantur, passiua sunt uel communia, sin per se proferantur absoluta. ut si dicam uideor à te passiuum est. Sin uideor esse bonus, ut significet τὸ δοκῶ, est absolutum. Similiter moror cõmune est, & absolutũ. Modo enim actiuam, modo passiuam habet significationem, modo absolutam. Actiuã quando accusatiuo iungitur, ut moror te. Iuuenalis in quarto.
» = morantur Pauci ridiculum & fugientẽ ex urbe pudorẽ. Terentius
» in Andria. Ne quod uestrum remorer commodum. Passiuam uero
» qñ ablatiuo, ut moror à te. Absolutã qñ per se profertur, ut Virg. in
» quarto Aeneidos. Quid moror? an mea Pigmalion, dum mœnia
» frater, Destruat? Et sciendum ꝙ in actiuis etiam & passiuis uerbis multa absolute sine coniunctione casus alicuius solẽt proferri. ut si dicam, deo uolente sanus sum & animo & corpore. Nam & sapio bene, & uideo & audio acute. Quamuis enim nullum casum his adiunxi, plenam tamen sententiam demostraui. hoc etiã est in passiuis. ut si dicam perturbor & angor, & findor, & rumpor, & non addam à quo. Sunt quædam in, o, terminantia, quæ cum sint actiua, pro passiuis quoq; solent poni, ut lauo, tondeo, duro, calceo, pro lauor & tondeor, & duror, & calceor. sed hæc magis per eclipsin consuetudo proferre tradidit, quod poetæ quoq; solent facere. Virgilius in tertio Georgicorum.
» = incanaq; menta Cinyphei tondent hirci, pro tondentur. Idem in
» secundo Aeneidos. Accingunt omnes operi pedibusq; rotarum,
» pro accinguntur, uel accingunt se. Idem in eodem. = et iam nox hu-
» mida cœlo Præcipitat, pro præcipitatur uel præcipitat se. Sunt quædam quæ cum sint passiua, sine dubio tamen inueniuntur ab authori-
» bus pro actiuis prolata, ut Virgilius in. xij. = pictis bellantur Ama-

Zones armis, pro bellant. Idem in secundo Geor.
» Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam, pro nutrito. Vetu-
stissimi autem multa protulerunt confusa terminatione, teste Capro,
adiutor pro adiuto, anclor pro anclo, despoliātur pro despoliant, de-
sperantur pro desperant, dispensor pro dispenso, dilapidor pro dila-
pido. Sunt etiam quædam actiua uoce passiuam significationem ha-
bentia, & econtrario passiua uoce actiuam, sicut supra diximus, ti-
meo te, & timeor à te, metuo te, & metuor à te. Lucanus in quinto.
» Dum metuar semper, terráq; expecter ab omni. Idem in .iiij.
» = sed regna timentur Ob ferrum. Cicero in .iiij. Tuscula. Venientia
» metuuntur. Nec mirum hoc inueniri apud nos in his uerbis, cū apud
græcos quoq; tam actiuum q̃ passiuum eius significationis uerbum ac-
cusatiuo casui iungitur, contra consuetudinem aliorum. Dicunt enim
φοβῶ σὲ καὶ φοβοῦμαι σέ. Sunt tamen hæc eadem uerba absoluta cū
non iunguntur casui accusatiuo, sed datiuo, ut Terentius in Andria.
» Eius uitæ timeo. Idem in eodem. Hei metui à Chryside. Inueniun-
tur etiam quædā passiua, ut supra dictum est, quæ figurate accusati-
uo coniunguntur, cum uideantur agere ipsi ad quos passiuum refer-
tur uerbum, ut Virgilius in .ij. Aeneidos.
» Implicat & miseros morsu depascitur artus. Hic enim dracones
agunt in filios Laocoontis. & doceor rhetoricam, instituor gramma-
ticam, moneor iustitiam. Idem in octauo.
» Consurgit senior, tunicáq; inducitur artus. uel cum totum pro par-
te, pati significatur, ut abscinditur caput, truncatur nares, cæcatur
» oculos, intenditur brachia. Virgilius in .xi. = indutus terga Leonis.
» Idem in .xij. = formam assimulata Camertæ. Præterea plurima in-
ueniūtur apud uetustissimos quæ contra consuetudinē uel actiuā pro
passiua, uel passiuā pro actiua hn̄t terminationem, ut testo pro testor,
& opino pro opinor, & cuncto pro cunctor, & conuiuo pro conui-
uor, & contemplo pro contemplor, & consolo pro consolor, & com-
moro pro cōmoror, & auxilio pro auxilior, & auguro pro auguror,
& auspicio pro auspicor, & cōmento pro commētor, & crimino pro
criminor, & molio pro molior, & digno pro dignor, & execro pro
execror, & epulo pro epulor, et eiulo pro eiulor, et lucto pro luctor,
et luctito pro luctitor, & luxurio pro luxurior, et læto pro lætor, &
ludifico pro ludificor, et misereo pro misereor, unde miseret et misere
» tur impersonalia. Cicero pro Ligario. Cauete fratrū pro fratris salute
» præcantiū misereatur. unde Terent. in Phor. Misertū est. horto quoq;
» pro hortor & largio pro largior dicebāt, quæ sūt cōmunia. unde Sa-
» lust. in .i. histor. Igitur uenditis proscriptorum bonis, aut dilargitis.

Similiter proferebant aucupo pro aucupor, alterco pro altercor, unde
» Terentius in Andria. Scio cum patre altercasti dudum. Medico quoq;
» ut supradictum est pro medicor. Virg. in primo Georg. Semina uidi
» equidem multos medicare serentes. Amplexo pro amplexor. Quin=
» tus Claudius in secundo Annaliũ. Cōprehensare, suos quisq;, seruare,
» amplexare. Cicero pro Cluẽtio. Auctoritatẽ censorũ amplexato. Am-
plecto quoq; pro amplector, & cōplecto pro cōplector. Sed & eorũ
& superiorũ omnium usus tam apud Caprum q̃ apud Plinium &
Probũ inuenies. Passiua, quoq; pro actiuis uel neutralibus uocibus, ex
contrario idem antiquissimi proferebant, careor pro careo dicentes, et
obsonor pro obsono, & copulor pro copulo, caleor pro caleo, quorum
auctores apud Caprũ legant qui eos scire desiderant. Similiter cōpe
» rior pro cōperio. Salusthius in Iugur. Sed ego cōperior Bocchũ magis
punica fide. nutrior quoq; pro nutrio, & bellor pro bello proferebãt,
» ut dictum est, unde Virg. in. ij. Geor. Hoc pinguem & placitam pa
» ci nutritor oliuam, nutritor dixit pro nutrito. Idem in. xi.
» = pictis bellantur Amazones armis, bellantur pro bellant. Sunt alia
quæ cum sint actiua, in passiua quoq; & absoluta significatione inue
» niuntur, ut ruo, ut Virgi. in. i. Aeneid. = totumq; à sedibus imis Vna
» Eurusq; Notusq; ruunt. Idem eius cōpositum passiuum in. xi. dixit.
» Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum Pergama. Terentius
» in Eunu. Proruunt se. Tamen absolute quoq; prolata, reciprocã pas=
sionem id est ἰδιοπάθειαν significant, cum ipsam personam non ex-
trinsecus, sed per se pati demonstrant, ut ruo pro cado. Virgi, in. ij.
» Aeneidos. Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos, ruit posuit
pro cadit. Similiter inundo, modo absolutam, modo actiuam habere
» significationẽ inuenitur, ut Virgi. in. xi. = dum distinet hostem
» Agger mœrorum, nec inundant sanguine fossas.
» Inuenitur tamen in quibusdam codicibus. = dum distinet hostem
» Agger mœrorum, nec inundant sanguine fossæ.
Similiter uergo absolutum & actiuum. Absolutum. ut Virgi. in duo
» decimo. Quem damnet labor, aut quo uergat pondere letum.
» Actiuum in sexto. = frontiq; inuergit uina sacerdos. eius passiuum.
» Lucanus in primo. Nec polus auersi calidus qua uergitur austri.
Assuesco absolutum est, inuenitur tamen pro assuefacio. Lucanus in. y.
» Adde quod assuescis fatis, pro assuefacis. Coeo quoq; quamuis magis
neutrum esse uideatur q̃ actiuum (pro conuenio enim accipitur, ut Vir
» gilius in. xi. = coeant in fœdera dextræ, Qua datur) Cicero tamen
» actiuo est eo usus in. ij. Philippicarum. Vtinam Cnee Pompei cum Ca-
io Cæsare societatem, aut nunq̃ coisses, aut nunq̃ diremisses. Passiuo

» eius usus est. Lucanus in .ij. = multumq́; coitur Humani generis, ma=
» iore in prælia damno. Sed sciendum ꝙ & coitur pro colligitur, &
conuenitur pro exigitur passiuam uocem assumentia, accipiũtur. Pro
pinquo præterea tã pro actiuo, q̃ pro absoluto inuenitur. Virg. in. x.
» Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques, Augurium, actiue
» posuit. Idem in. ij. = absolute, fuge nate propinquant. Idẽ in. y. Iamq́;
» propinquabant scopulo, metamq́; teneoant. Similiter simulo a\`solutũ
» & actiuum, & ab eo cõposita. A\`solutũ Virgilius in quarto Aenei.
» Nam q̃d dissimulo? aut quæ me ad maiora reseruo? Idẽ in. x. actiue,
» = iubasq́; Diuini assimulat capitis. Idem in. xi. = formam assimulata
Camertæ. Sunt quæ tam actiua q̃ passiua uoce unum atq; idem signi
ficant, ut mereo & mereor. Lucanus in. yi.
» Sæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat. Virg. in. y. Aeneid.
» merui quoq; sæpe furores Cõpressi. Idem in. iiij.
» Si bene quid de te merui, fuit aut ti:i quicq̃, Dulce meum,
» Lucanus in. ix. = sæuas meritum Phycunta rapinas. Multa similiter
ancipiti terminatione in una eademq́; significatione protulerunt an
tiqui. ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, mi
nito & minitor, meridio & meridior, modulo & modulor, meto &
metor, modero & moderor, mutuo & mutuor, mentio & mentior, ob
uerso & obuersor, præuerto & præuertor, pignero & pigneror, paci
fico & pacificor, scruto & scrutor, progredio & progredior, percon
to & percontor, prælio & prælior, iurgo & iurgor, potio & potior,
prædo & prædor, præuarico & præuaricor, preco & precor, quæ-
rito & quæritor, quadruplo & quadruplor, quieto & quietor, nequi
to & nequitor, rimo & rimor, recordo & recordor, reminisco & re
miniscor, reuereo & reuereor, stabulo & stabulor, secto & sector, se
quo & sequor, sortio & sortior, scisco & sciscor, tuto & tutor, tumul
tuo & tumultuor, uillico & uillicor, uelito & uelitor, uago & ua-
gor, uocifero & uociferor, ulcisco & ulciscor, uto & utor, murmuro &
murmuror, mãduco & manducor, mando & mandor, oscito & osci=
tor, palpo & palpor, protesto & protestor, rumino & ruminor, to-
lero & toleror, solero & soleror, præsagio & præsagior, opino &
opinor. Sunt alia quæ cũ sint actiua primæ cõiugationis trãseunt in
neutra absoluta siue reciproca, idest ἰδιοπαθῆ secundæ cõiugationis,
ut sordido sordidas actiuum primæ cõiugationis (facit enim sordidor
ex quo sordidatus) hinc nascitur sordeo. Similiter al\`o & albor &
» albeo. Virg. in. xij. = campiq́; ingentes ossibus albent. Dicitur tñ ẽt
» albico pro albesco. Horatius in. i. carminum. Nec prata canis albicãt
» pruinis. Duro quoq; & duror & dureo, & eius inchoatiuũ duresco.

Vnde Lucanus in.iiij. = totosq́; induruit artus. Idē in quinto. = nam
cætera dāna Durata iam mente malis, firmaq́; tulerunt. Virg. in. iij.
Georg. Atq; hinc atq; illinc humeros ad uulnera durat. Idem in. i.
Aenei. Durate & uosmet rebus seruate secundis. Lento & lentor &
lenteo. Virg. in. ij. Geor. = ad digitos lentescit habendo. nā à lenteo len
tesco deriuatur, quomodo à dureo duresco, à uireo uiresco. Lucilius tn̄
in octano. = lentet opus protulit. Humecto, quoq; & humector & hu
meo, unde humesco. Noto quoq; & notor & noteo, unde notesco. Lu-
canus in quinto. = notescent littora clari, Nominis exilio. liquo liquas,
unde eliquo eliquas. Persius.
Phyllidas, Hypsiphilas uatum & plorabile siquid,
Eliquat ac tenero supplantat uerba palato. Lucanus in. yij.
= ereptaq́; tela liquauit. ex eo liqueo & liquesco Virg. in Buco.
Limus ut hic durescit, & hæc ut cæra liquescit. Dicitur tn̄ & liquor
liqueris prima syllaba producta, quæ in superioribus corripitur.
Idem in. i. Georg. Vere nouo gelidus canis cū montibus humor, Liqui
tur pedetentim dissoluitur. A' nigro quoq; & nigror, & nigreo & ni
gresco, à lacto quoq́; & lactor & lacteo & latesco. Inueniuntur ta
men ex aliarū quoq; coniugationum uerbis quædam similes deriua-
tiones. sed in paucis. ut pendo pendis, pendor & pondeo. iacio iacis ia-
cior, & iaceo. acuo acuis, acuor, & aceo, ex quo acesco. Sunt alia quæ
in compositione mutant significationem, ut eo neutrum. similiter facio.
quamuis uetustissimi etiam passiue hoc protulisse inueniantur. Titin
nius in quinto. Bona gratia parui ut faciatur. Item uenio, sedeo, faci-
unt actiua in cōpositione. & adeo & adeor, subeo & subeor, in eo
& in eor. Ouidius in secundo Fastorum.
Sol aditus quam quæris ait ne uana labores.
Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Iuuenalis in quinto.
= quod si subeantur prospera castra. Virgilius in decimo.
Morte obita qualis fama est uolitare figuras. Facio uero quando cū
præpositionibus cōponitur, actiuum fit plerunq; ut efficio & efficior,
afficio & afficior, reficio & reficior. Deficio quando pro relinquo ac
cipitur habet passiuum, quando uero pro deficiscor, neutrum est. Iu-
uenalis in tertio. Sic Matho deficit. A' uenio uero conuenio & conue-
nior, inuenio & inuenior in passiuam transeunt significationem. A se
deo quoq; & obsideo & obsideor. Sentio neutrum, ex eo assentio &
assentior, & dissentio & dissentior. In una eademq́; inueniuntur si-
gnificatione. Cicero de Republica. In quibus assentior, sollicitam & pe
riculosam iustitiam non esse sapientis. Lucilius in. xij. Assensus sum ho
mini. Cecilius in primo. Qui intelligunt qui faciunt dissentiuntur.

Ex alijs quoq; significationibus plurima simplicia in alias cum com-
ponantur transire inuenies, ut plecto actiuum. Vnde Terent. Ego
» plectar pendens. Sed ab eo composita, tam deponentia q̃ communia
» inueniuntur, complector & amplector orior deponens similiter par
tior, sed ex eis composita tam deponentia q̃ neutra reperiuntur, ado
rior & adorio, impertior & impertio. Neuius in. ij. Hectore profi-
» ciscente tunc ipsos adoriant, nequis hinc Spartam referat nuncium.
» Virg. in. i. Aeneid. Hinc portum petit & socios partitur in omnes.
» Teren. in Eunu. Plurima salute Parmenonem summum suum imper
» tit Gnato. Specio ex quo aspicio actiuum, & ex eo conspicor conspicaris
» deponens, in quo etiam coniugatio mutata est, conspicor conspicaris.
Terent. in Heautont Nunq̃ tam mane egredior, neq; tam uesperi re-
» uertor, Quin conspicer te fodere aut arare. A` Perio quoq; actiuo ui-
» detur quibusdam esse, experior commune, & opperior deponens.
Virgi. in. xi. = experto credite quantus, In clypeum assurgat. quanq̃
» simplex eius peritus sit, cuius uerbũ in usu nõ est. quod debuit secun
dum analogiam perior esse. Terentius in supradicta Fabula. Hic ego
» interea uirum opperibor. Nam reperio, comperio, cooperio, sicut ape
» rio actiua sunt. faciunt enim ex se passiua. & possunt magis à pario
uideri composita. quod apud uetustissimos quartæ coniugationis decli-
nationem habebat. Ennius. Oua parire solet genus pennis condeco
» ratum. Facio quum sit neutrum, ut supra diximus, si cum præpositio
ne componatur plerunq; transit in actiuum, ut conficio & conficior,
perficio & perficior, afficio & afficior, reficio et reficior, officio et offi
» cior. Iuue in. i. = & quoties te, Roma tuo refici properantem reddet
» Aquino. Lucre. in. ij. Quapp simul inter se retrahũtur & extra,
» Officiuntur, uti cogantur tardius ire. A` proficio Statius impersonale
» protulit in. iij. proficitur bello. Deficio autem loco passiui defio facit.
» Terent. in Eunu. Nihil cum est, nihil defit tamen, cum passiuam uim
habeat defio facit. Sunt tamen alia ex eo ipso & ex alijs composita,
quæ non solum significationem, sed etiam coniugationem, ut dictum
est permutant, ut facio facis, gratificor gratificaris. Terent. in Heaut.
» Cur ego gratificor, ipsa re experibere. Similiter ludificor. Idẽ in Eun.
» = quin insuper scelus, Postq̃ ludificatus est uirginem. Excarnifico uero
actiuum est, & amplifico & uelifico. Terent. in Heauton.
» Vbi me excarnifices. Iuuenalis in quarto.
» Velificatus athos, & quicquid græcia mendax, Audet in historia,
passiue protulit. Sciendum tamen ꝙ & facio & facior, ut ostendimus
uetustissimi proferebãt. Si uero facio uel fio integris manẽtibus, aliud
uerbum infinitum ante ea componatur, non solum significationes &

coniugationes

coniugationes integras in eis seruamus, sed ēt accentus, ut calefacio, cale
facis, calefacit, tepefacio, tepefacis, tepefacit. In secunda enim et tertia p=
sona penultimas acuimus, q̃uis sint breues. Similiter calefio, calefis, ca
lefit, tepefio, tepefis, tepefit, finales seruant accentus in secunda & ter
tia persona, quos habent in simplicibus. A` uerto quoq; actiuo, reuerto
& reuertor, præuerto & præuertor, in una eadēq; ponitur significa
» tione. Virg. in. i. Aeneid. Harpalicæ uolucremq; fuga præuertitur He
» brum. Idem in. vij. Cursuq; pedum præuertere uentos. Verso simili=
» ter actiuum ex quo conuersor deponens. Cicero in Protagora. Nunc à
» uobis ò Protagora & Socrate postulo ut de isto concedatis alter alte
ri, & inter uos de huiuscemodi rebus controuersemini, nō concertetis.
Sunt alia quæ & coniugationē mutant cum genere in eadem manen
tia significatione, ut labo labas neutrum ὀλισθαίνω, ὀλισθαίνεις, & la-
» bor laberis deponens. Virg. in. ij. Aeneidos. = labat ariete crebro Ia=
» nua. Idem in. iiij. Labitur infelix Dido. Similiter lauo lauas, & la-
uo lauis, sed lauis magis pro humectas dicitur. Virg. in. x.
» Visceribus super incumbens lauit improba teter, Ora cruor.
Sunt tamen alia quæ cum coniugatione mutant significationem, ut mā
do, ἐντέλλομαι mandas, mando, μασάομαι mandis, fundo θεμελιόω
fundas, fundo ἐκχέω fundis, obsero περιβάλλω τὸν μοχλὸν obseras,
obsero περισπείρω obseris, appello προσαγορεύω appellas, appello προ
σάγω appellis, uolo πέτομαι uolas, uolo βούλομαι uis, consternor κατα
πλήττομαι consternaris, consternor καταστρώννυμαι consterneris. Nā
legō legas & lego legis, dico dicas & dico dicis, ēt in prima persona
habent differentias temporū. nam lego legas, & dico dicis producunt
penultimas, lego legis & dico dicas corripiunt. Sunt alia quæ una uo
ce & una coniugatione diuersas tn̄ habent significationes, ut torreo
tam uro q̃ uerto uel uoluo significat. Virg. in. iiij. Georg.
» Iam rapidus torrens sitientis syrius Indos. Lucanus in septimo,
» =ingentes fato torrente ruinas. Colo quoq; pro diligo & habito et aro
accipitur. cōmitto etiam pro credo, & pecco. necnon admitto pro assu
mo & pecco. Iuuenalis in. ij.
» Iam fas est admitte uiros, dormitat adulter,
» Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo. Idem in eodem.
» Quid Pseças admisit? quæ nam est hic culpa puellæ? Sapio pro pru-
dentia & sapore. Idem in quarto.
» Qui meminit calidæ sapiat quid uulua popinæ, deficio pro desisto
» & uincor. Salusthius in Iugur. Ab rege defecerant, idest, desliterant.
» Iuunalis in. iiij. = & fragor aurem Percutit euentum uiridis qua
» colligo panni, Nam si deficeret, Idest si uinceretur. condo pro ædifico

& cœlo. gratulor, gaudeo pariter cũ alio & gratias ago. Afranius in Cinerario. Sexte frater mi salue, cũ saluus uenis, meliusq́; tibi est, gratulor dijs, idest gratias ago. Multa præterea similiter tam in uerbis quàm in alijs partibus orationis duplices habentia significationes inuenies.

De temporibus uerborum.

Voniam quæ occurrere memoriæ de uaria uerborum significatione tractata sunt, nunc de tempore dicamus. Tempus accidit uerbo ad diuersi actus significationem accomodatũ. quod plerunq; ostenditur uel in principalibus uel in penultimis declinationis litteris. ex qua etiam personæ & numeri dignoscuntur, sed personæ quidem & numeri in finalibus litteris, tempora uero, ut dictum est in principalibus uel penultimis. Itaq; cũ nominis declinatio in fine solo moueatur, uerbi & in fine, & in medio & in principio plerunq; inuenitur moueri. In nomine enim casuum differentia & numeri, hic uero & temporis & personarũ ex declinatione ostẽditur differentia, & numeri. Sunt igitur tẽpora tria, præsens, præteritum, & futurum. Sed præteritum rursus diuiditur in tria, in præteritum imperfectum, præteritũ perfectum, & præteritũ plusquã perfectum. Nec mirum tam late patere præteritũ tempus, cum in notitiam nostram nihil sic naturaliter à longo sæculorũ spatio possit uenire, quomodo actus præteriti tẽporis. In præsenti enim & futuro pleraq; incerta nobis sunt, angustissimaq́; est eorũ nobis cognitio, & dubia plerunq;. itaq; singulis uocibus per hæc duo tẽpora iure simus contenti. Quamuis græci futurũ quoq; diuiserunt in quibusdam uerbis, in futurum infinitum, ut τύψομαι, & paulo post futurum quod & atticum dicunt, ut τετύψομαι. melius tamen Romani considerata futuri natura, quæ omnino incerta est, simplici in eo uoce utũtur, nec finiunt spatium futuri. Est autem supradictorum temporũ quædam cognatio inter se. sed antequam de ea dicamus latius supradicta repetamus. Tempus accidit uerbo, præsens, præteritum & futurũ. Quãuis enim naturaliter instabili motu uoluitur, & pars eius iam præterijt, pars eius sequitur, tamen ad ordinationem nostrorum diuersa gestorum, tempora quoq; diuidimus. Vnde iure præteritum in tres differentias partimur. nihil enim certius (ut dictum est) ad notitiam nostram potest uenire quàm gesta per diuersum temporis spatium præteriti. Facile enim dignoscitur utrum multo ante, an nuper sint facta, an cœperint quidem, nec dum tamen sint perfecta. itaq; quod accidit ipsis rebus quas agimus nomen tempori ipsi imponimus, præteritum imperfectum tempus nominantes, in quo res aliqua cœpit

geri, nec dum tamen perfecta est. Præteritum uero perfectum in quo res perfecta monstratur. Præteritum plusquam perfectum, in quo iam pridem res perfecta ostenditur. Instans autem indiuiduum est, quod uix stare potest. unde merito à quibusdam instans imperfectum nominatur. nisi enim sit imperfectum in eo adhuc esse actus intelligi non potest. Futurum quoq; cum incertum sit, ut ostendimus & infinitum, utrum paulopost an multo erit non potuit discretis quibusdam finibus declinationis uti. itaq; una uoce contentum fuit. Et indicatiuus quidem modus omnia habet tempora. quippe eo modo omnia quæ egimus, uel agimus, uel acturi sumus absq; ullo impedimento indicamus. Imperatiuus uero, præsens, & futurum, naturali quadam necessitate uidetur posse accipere. ea etenim imperamus, quæ uel in præsenti statim uolumus fieri, sine aliqua dilatione, uel in futuro. non solum enim illi qui nondum cœpit imperantes utimur præsenti tempore, sed etiam illi qui cœpit & in ipso actu est, ut permaneat in eodem. ut si quis ei qui cœpit uersum legere dicat, lege usq; ad finem. Apud græcos etiam præteriti temporis sunt imperatiua. quamuis ipsa quoque ad futuri temporis sensum pertineant ἀνεῳχθήτω πύλη aperta sit porta, uidetur imperare, ut in futuro tempore sit præteritum. ut si dicam aperi nunc portam, ut crastino sit aperta. Ergo nos quoque possumus in passiuis uel in alijs passiuam declinationem habentibus uti præterito tempore imperatiui, coniungentes participium præteriti cum uerbo imperatiuo præsentis, uel futuri temporis, ut amatus sit uel esto πεφιλήσθω, doctus sit uel esto δεδιδάχθω, clausus sit uel esto κεκλήσθω, Quod autem uim præteriti habeat huiuscemodi constructio ostendunt subiunctiua præteriti perfecti, quæ similiter proferuntur in passiua declinatione, ut amatus sim sis sit. Ergo si amatus sit in subiunctiuo præteriti est temporis, bene etiam in imperatiuo præteriti temporis potest accipi. Quippe cum etiã in præsenti tempore imperatiui, tertia persona similis ẽ, in omni coniugatione, tertiæ personæ præsentis subiunctiui, ut amet, doceat, legat, ametur, doceatur, legatur. Et in passiuis quidem uel similibus hoc possumus dicere, In actiuis uero uel neutris nullo modo nisi participia præteriti habeant. Optatiuus autem quamuis ipse quoq; uideatur ad futurum pertinere (ea enim optamus, quæ uolumus nobis, uel in præsens, uel in futurum dari) tamen habet etiam præteritum tempus. quia euenit sæpe de absentibus, & de ignotis rebus precari, ut facta ante nobis possint in notitiam uenire. ut si filio meo Romæ in præsenti tempore degenti, optans dicam. utinam Romæ filius meus legisset auctores propter quos nunc ibi moratur. Vtinam pro=

fectus esset Romā, ante uiginti dies. Possumus tamē hoc uti modo etiam ostendentes quæ optamus non euenisse. Vt Virg. in. i. Aeneid. Atq; utinam rex ipse noto compulsus eodem, Afforet Aeneas. Et utinam Cn. Pompei cum Caio Cæsare societatem aut nunq̄ coiunxisses, aut nunquam diremisses. In hoc autem modo duntaxat & infinitiuo tempora coniuncta habent latini, præsens cum præterito imperfecto, & præteritum perfectum cum plusq̄perfecto ad imitationem græcorum, quanuis hæc quoq; conati sunt quidam disiungere. sed melius est esse coniuncta. Nam præteritum imperfectum rationabiliter idem est & præsens. Dico enim utinam legerem nunc, & utinam legerem heri. nimia est enim cognatio eorum temporum, & maxime in hoc mō. Quippe cum utrunq; imperfectum intelligitur. Potest autem iste optatiuus & incœptus & nō incœptus ante intelligi. Nam si dicam utinam legerē heri quoq;, q̄uo nudius tertius, ostendo cœpisse quidem non finisse tamen. Sin autem dicam, utinam legerem heri saltem, ostendo nec cœpisse. Similiter si dicam, utinam adhuc legerem, ostendo cœpisse quidem in præterito, in præsenti autem cessare. Sin autē dicam, utinam legerem saltem nunc, ostendo nec cœpisse adhuc. Sic & per cætera tempora eiusdem modi. Præteritum quoq; perfectum & plusq̄perfectum optatiui coniuncta sunt. Licet enim uel multo ante uel paulo esse perfecta hæc eadem intelligere nos optare. ut si dicam utinam legissem ante quinquaginta annos, & utinā legissem ante horam. nec mirum sic infinite in hoc modo intelligi præteritum, quod quantum ad ueram intellectionem, nullum certum nec inceptum nec finem habuit. Subiunctiuus cum apud græcos coniuncta habeat tempora, apud nos diuisa habet omnia quomodo indicatiuus. De cuius contextu cum de constructione orationis tractabimus latius disseremus. Infinitiuus modus quoq; coniuncta habet tempora quomodo optatiuus, præsens & præteritum imperfectum, præteritū perfectū & plusq̄perfectum, quomodo apud græcos. Cū dicimus enim legere, imperfectam rem significamus, quæ uel ad præsens, uel ad præteritum imperfectum attinet. Cum uero legisse, perfectam. quæ sua est tā præteriti perfecti q̄ plusq̄perfecti. Nota autem ꝙ uim nominis rei ipsius habet uerbum infinitum. Vnde quidam nomen uerbi hoc esse dicebant. dico enim bonum est legere, ut si dicam bona est lectio. itaq; omnis modus finitus potest per hunc interpretari, ut si dicam lego, quid indicatui? legere me. lege, quid imperaui? legere te. utinam legerem, quid optaui? legere me. Cum legam uenio, quid iunxi, prius legere post uenire. Gerundia quoq; uel participialia, cum participiorum uel nominum uideantur habere obliquos casus, nec tem-

pora significent, quod alienum est à uerbo, legendi, legendo, legendū,
lectum, lectu. Infinitiui tamen uice funguntur, quod solet apud græ-
cos articulis coniungi. Itaq; pro infinitiuo qui coniungitur genitiuo ca
sui articuli apud græcos, nos utimur in, di, terminatione, quæ similis
est genitiuo nominis. legendi τοῦ ἀναγνωστέου, καὶ τοῦ ἀναγινώσκειν, καὶ
τοῦ ἀναγινώσκεσθαι. Pro eo autem qui datiuo articuli adiungitur infi
nito apud græcos antecedēte ἐν præpositione, nos in, do, utimur termina
tione, quæ similis est datiuo uel ablatiuo nominis. nisi φ uerbum hoc
existimantes, quidam etiam corripiunt, o, finalem eius. Iuuenalis in
» secundo. Plurimus hic æger moritur uigilando, sed illum, Languorē
» peperit cibus imperfectus. Alpheus Auitus in secundo Excellentium.
» Spaciando paulatim trahit. Est enim dimetrum iambicum. ut legen-
do τῷ ἀναγνωστέῳ καὶ ἐν τῷ ἀναγινώσκειν καὶ ἐν τῷ ἀναγινώσκεσθαι.
Pro eo quoq; qui accusatiuo adiungitur in, dum, terminatione utimur
quæ similis est accusatiuo nominis, ut legendum ἀναγνωστέον. Huic ta
men frequētius solet etiam præponi præpositio ad, ut ad legendum.
Ex quo ostenditur magis nomen esse q̄ uerbum. Verbo enim separa
ta præpositio per appositionem præponi non potest. In do quoq; termi
nantia inueniuntur ante se habentia separatam præpositionem. Ci-
» cero pro Milone. Huius ergo interfector, si esset in confitendo. Quo-
modo ergo frequentissime in, dus, desinentia nomina, uerbalia & eo
rum obliquos casus proferre solent Romani pro infinitis in græca elo
cutione prolatis, ut legendi Virgilij causa uigilo, τοῦ ἀναγνωστέου οὐιρ-
γιλίου χάριν, ἀγρυπνῶ, τοῦ ἀναγινώσκεσθαι οὐιργιλίου χάριν, ἀγρυ-
» πνῶ. Cicero inprimo Inuectiuarum. Nihil hic munitissimus habendi
Senatus locus, ἐκτέος τῆς συγκλήτου, ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἔχειν τὴν σύγκλη
τον. Sic ēt gerundia uel supina proferuntur. Hoc tamen uidetur in-
ter gerundia supradicta, & nomina, quorum & nominatiuus in,
dus, profertur interesse, φ quando sunt absq; dubitatione nomina si-
mili casui adiunguntur & discernunt genera, ut intelligendi Homeri
gratia, & amandæ uirtutis causa, & emendi mancipij studio ueni.
Quando uero gerundia sunt, idest loco infiniti cum articulo iuncti
apud græcos accipiuntur, nec genera discernunt nec numeros quod
suum est infinitiuorum uerborum, & illum sequuntur casum, quem
& uerba ex quibus nascuntur, ut si dicam intelligendi Homerum cau
sa uenio, & amandi uirtutem causa laboro, & emendi mancipium
causa uenio. quamuis rarus sit huiuscemodi constructionis usus. Simi-
liter dicimus intelligendo Homerum profeci, amando uirtutem legi,
& inuidendum nobis non est, & minime nocendum uirtuti. quia
superiorum accusatiuo, inferiorum uero uerba datiuo adiungun-

tur. Prætereagerundia tam ab actiuis quàm à cõmunibus naſcentia, » tam actiuam q̃ paſſiuam habent ſignificationem. nomina uero mobilia ſupradictæ formæ ideſt in, dus, & in, da, & in, dum, deſinentia unam & magis paſſiuam. Solemus enim per uerbum paſſiuum ea interpretari. Quid eſt enim amanda uirtus? niſi digna, quæ ametur? & munitiſſimus habendi Senatus locus? niſi in quo habeatur Senatus? Vnde raro inueniuntur à neutris abſolutam ſignificationem habentibus, ut ſto, ſedeo, ſurgo. Nemo enim dicit, ſtandus, ſedendus, ſurgendus. quorum ſupina ſignificationem ſui ſeruant uerbi ſimplicem. A` cæteris uero neutris & à deponentibus gerundia quidem eandẽ ſignificationem habent, quam & uerba. ut faciendi τοῦ ποιεῖν, ſequendi τοῦ ἀκολουθεῖν, loquendi τοῦ λαλεῖν. Nomina uero ſupradictæ formæ ſimiliter, quomodo ſupra diximus, magis paſſiuam. faciendus ποιητέος id eſt qui debet fieri, ſequendus ἀκολουθητέος ideſt quem debent ſequi loquendus λαλητέος ideſt quem debemus loqui. Præterea ex forma participiorum præteriti temporis, duæ terminationes inueniuntur, quarum prior in, um, altera in, u, finitur, ut uenatum uenatu. Et in, um, quidem eandem ſignificationem ferè habet quam in, dum, deſinens, cum præpoſitione ad. Quid enim eſt uenatũ aliud? niſi ad uenandum, quæſitum? niſi ad quærẽdum? Virg. in. iiij. Aenei.

» Venatum Aeneas unaq; miſerrima Didò,

» In nemus ire parant, ideſt ad uenandum. Idem in nono.

» = ſi fortuna permittitis uti. Quæſitum Aenean ad mœnia pallantea, ideſt ad quærendum. Videtur tamen hoc quoq; quaſi ipſius rei eſſe accuſatiuus, & ſine propoſitione proferri. Quod quaſi ad locum habet ſignificationem, quemadmodum propria nomina ciuitatum, quæ cum ad locum ſignificant carent præpoſitione. Sequens quoq; forma, quæ in, u, terminantur, ablatiuus mihi uidetur ipſius nominis, quo res ipſa ſignificatur, carens ſimiliter præpoſitione. Quid eſt enim miſerabile uiſu niſi uiſione? Viſio enim tam ex actione q̃ ex paſſione poteſt fieri. Diximus autem & ſuperius ꝗ infinitiuorum uis in nomen rei reſoluitur. quomodo autem & participia præteriti temporis, & nomina rerum in, us, correptam deſinentia ſolent ante, u, uel, s, uel, t, uel, x, habere, ſic habent & iſta, ut læſum læſu, morſum morſu, amatum amatu, doctum doctu, captum captu, fluxum fluxu, flexũ flexu. Sicut autem ſupra docuimus communem habent ſignificationem ab actiuis uel communibus natà, ut oratum, πρὸς τὸ παρακαλεῖν, καὶ πρὸς τὸ παρακαλεῖσθαι, oratu ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖσθαι. idem enim ſignificatmus. Supina uero nominantur qa à paſſiuis participijs quæ quidam ſupina nominauerunt naſcuntur.

pro omni autem tempore infinitiui uerbi solent accipi. Dicimus enim
legendi causa in honore fui, & sum, & ero, ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἀνεγνωκέ-
ναι, καὶ τοῦ ἀναγινώσκειν χάριν, καὶ τοῦ ἀναγνῶναι ὁμοίως δέ, καὶ τοῦ ἀνε
γνῶσθαι, καὶ τοῦ ἀναγινώσκεσθαι, καὶ τοῦ ἀναγνωσθήσεσθαι. Quod autem
ab actiuis & communibus uenientia communẽ habent signifitionem,
usus quoq; approbat. Virgilius in Bucolicis.

» Cantando tu illum? aut unquam tibi fistula cæra
» Iuncta fuit? actiue protulit. Idem in eodem.
» Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, passiue dixit.
Idem in secundo Aeneidos.
» = quis talia fando, Mirmidonum, actiue posuit.
Idem in eodem passiue.
» Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures.
Solebant enim antiqui Fatur communiter proferre. Idem in tertio
Georgicon.
» = uritq; uidendo Fœminina, nec nemorum patitur, meminisse nec her
bæ, passiue protulit. Et uidendo perit, actiue idest dum uidet. Quod
autem hæc quoq; nomina sunt ostendit præpositio, quæ frequenter
inuenitur, ut supradiximus, tam ante accusatiuum, q̃ ablatiuum eo-
rum casum, ad uenandum & in uenando. In neutris uero & in de-
ponentibus quomodo supra dictum est simplices habent significatio
nes. Impersonale autem hanc habet differentiam ad infinitum, ꝙ in
finitus altero uerbo finito omnimodo eget, impersonale uero actum
quidem perfectum significat per omnes modos, persona uero sola de
ficit, quæ si addatur, perfecti uice fungitur uerbi per omnes, quomo-
do diximus, modos. Per indicatiuum, ut curritur à me, pro curro. Im-
peratiuum curratur à te, pro curre. Optatiuum utinam curreretur à
te, pro utinam curreres. Subiunctiuum cum curratur à te, pro curras.
Infinitiuum curri à te oportet, pro currere te oportet. Hoc autem in-
terest inter infinitiuum passiuum, & infinitiuum qui fit ab imper-
sonalibus quæ nascuntur à uerbis actiuis, ꝙ infinitiuus passiuus uer-
bo eget solo ad perfectam significationem, ut amari uolo φιλεῖσθαι
βούλομαι. Infinitiuus uero impersonalis, non solum uerbo, sed etiam
ablatiuo casu per se indiget, absq; accusatiuo, ut amari uolo à me pro
amare uolo. ideo autem addidimus absq; accusatiuo, quod si ad eum
reddatur accusatiuus necesse est eum infinitum passiuum intelligi, ut
amari à me uolo filium. Sæpe etiam non positus subauditur accusa-
tiuus, ut si dicam doceri à te uolo, & subaudiam me.

De cognatione temporum.

q

Voniam igitur de ſingulorum tempore modorum, quæ memoriæ occurrunt diſſeruimus, de cognatione temporum deinde tractemus. Eſt enim quædam cognatio præſentis quidem temporis cum præterito imperfecto & futuro, præteriti uero perfecti cum plusq̃perfecto. Præſens tempus proprie dicitur, cuius pars iam præterijt, pars futura eſt. Cum enim tempus fluuij more, inſtabili uoluatur curſu, uix punctum habere poteſt in præſenti, hoc eſt in inſtanti. Maxima igitur pars eius, ſicut dictum eſt, uel præterijt, uel futura eſt. excæpto ſum uerbo, quod ὑπαρκτικὸν græci uocant, quod nos poſſumus ſubſtantiuum nominare, id enim omnium ſemper eſt perfectiſſimũ cui nihil deeſt. itaq; præteriti quoq; perfecti uim habet. quod oſtenditur q̃n participijs præteriti iunctum, officio fungitur præteriti perfecti, per paſſiuorum declinationem, uel ſimilium paſſiuis. Similem huic uim habent etiã uocatiua, ut Priſcianus uocor, nominor, dicor, nuncupor, appellor. Alia autem uerba præſentis, ſicuti diximus, inter præteritum & futurũ ſunt. exempli cauſa, ſi incipiam uerſum aliquem ſcribere, & dicam. ſcribo uerſum, dum adhuc ad finem eius non peruenerim, & cum pars eius iã ſit ſcripta, pars autem ſcribenda. Ergo præſens tempus hoc ſolemus dicere, ꝙ contineat & coniungat, quaſi puncto aliquo iuncturam præteriti temporis & futuri, nulla intercæſſione interueniente. unde ſtoici iure hoc tempus præſens, etiam imperfectum uocabant, ut dictum eſt, eo ꝙ prior eius pars quæ præterijt trãſacta eſt deeſt autem ſequens, ideſt futura. ut ſi in medio uerſu dicam, ſcribo uerſum, priore eius parte ſcripta, cui adhuc deeſt extrema pars, præſenti utor uerbo, dicendo, ſcribo uerſum. ſed imperfectum eſt, ꝙ deeſt adhuc uerſui, quod ſcribatur. Ex hoc igitur, ideſt præſenti, naſcitur præteritũ imperfectum cum non ad finem perferimus in præſenti id quod cœpimus. ut in eodẽ exemplo maneamus, ſi incipiã tempore præterito uerſum ſcribere, & imperfectum eum relinquã, tunc utor præterito imperfecto dicens, ſcribebam uerſum. Ex eodẽ, ideſt præſenti, naſcitur etiã perfectum. ſi enim ad finem perueniat præſens incœptum, ſtatim utimur præterito perfecto. continuo enim ſcripto ad finem uerſu, dico ſcripſi uerſum. Et ſciendũ ꝙ plerunq; uel litteras quaſdam, uel ſyllabarum tempora præſentis, mutat præteritum perfectum & uel pares habet cum eo uel minores uel ampliores ſyllabas, ut lego legi, doceo docui, facio feci, ſedeo ſedi, do dedi, domo domui Ex eo iterum, ideſt præterito perfecto, naſcitur plusq̃ perfectum, ſi inueterauerit res à nobis perfecta. mox enim ſcripto uerſu recenti adhuc perfectio-

ne, dico ſcripſi propria ſignificatione. ſin dudum ſit perfectum inci-
pit tranſire in plusq̃perfectum. itaq; ſcripſeram proprie de hoc di-
cimus. Sciendum tamen ꝙ Romani præterito perfecto non ſolum in re
modo completa utuntur, in quo uim habet eius qui apud græcos πα-
ρακείμενος uocatur, quem Stoici τέλειον ἐνεστῶτα nominauerũt, ſed eti-
am pro ἀορίστου accipitur. quod tempus apud græcos tam modo per-
fectam rem q̃ multo ante ſignificare poteſt. Sed ſicut apud illos infini-
tum tempus adiectione τοῦ ἄρτι aduerbij, τὸν παρακείμενον, ideſt adia
cens tempus, & adiectione, τοῦ πάλαι τὸν ὑπερσυντέλικον, ideſt plus-
q̃ perfectum ſignificat, ſic apud nos hoc, ideſt præteritũ perfectum
poteſt & modo, & multo ante intelligi perfectum. & apud autho-
res hoc exemplis comprobatur. Euander enim apud Virg. in. viij.
» de matre ſua dicit. = cecinit quæ prima futuros Aeneadas magnos
» & nobile Pallanteum. Cecinit dixit pro cecinerat. Multo enim ante
» illam cecinisse intelligit. Et ipſe poeta ex ſua perſona, = Troiæ qui
» primus ab oris, Italiam fato profugus lauinaq; uenit Litora, uenit
poſuit pro uenerat. hic enim quoque multo ante intelligit uenisse Ae-
neam ad Italiam. Ergo proprie ſi quis contempletur uim præteriti
perfecti, non aliam uim iudicet hoc habere, quàm apud græcos, illud
quod ἀόριστον uocant. Hoc autem differt à plusq̃perfecto, ꝙ illud per ſe
prolatum non eget aduerbio pridem, quod habet hoc in ſe natura-
liter. niſi uelimus explanandæ quantitatis cauſa temporis addere, an
te quot dies uel annos. nec licet illi, modo uel nuper aduerbia adiun
gere. Præteritum uero perfectum ad manifeſtandam ſignificationẽ,
eget modo, uel pridem aduerbijs. Futurum ex præſenti naſcitur.
quippe cum præſens medium ſit præteriti imꝑfecti & futuri. itaq;
conſonantes præſentis ſeruat tam præteritum imꝑfectum q̃ futurũ,
ut dico dicebã dicam. Præteriti uero perfecti conſonantes ſeruat plus
q̃perfectum, ut dixi dixeram. Sed tamen in ſubiunctiuo modo, futu
rum quoq; præteriti perfecti ſeruat conſonantes, ut dixi dixero. quod
non ſine ratione euenire uidetur. nam futuro quoq; tempori cognatio
eſt cum præterito perfecto, quantum ad infinitatem temporis, hoc eſt
ad ἀόριστον. Sicut enim præteritum perfectum uel modo uel multo an
te poſſumus intelligere, ſic etiam futurum uel mox, uel multo poſt in-
telligere poſſumus futurum. ut ſi dicam ſcribam uel ſcripſero, incer-
tum temporis futuri ſpatium monſtro. Nec mirum cum in nomini-
bus quoq; comparatiuis ſi dicam fortior incertum eſt, utrũ multo an
paruo ſuperet illum ad quem comparatur. habet igitur affinitatem,
ſicut oſtendimus cum præſenti futurum, ꝙ præſens medium eſt inter
præteritum imperfectum & futurum. cum præterito uero perfecto

pluſq̃ perfectum. quia incertum ſignificat temporis ſpatium. Cum igitur in alijs modis præſentis (ſicut dictũ eſt) conſonantes ſeruat futurum, in ſubiunctiuo præteriti perfecti regulã ſequitur, oſtendens cũ eo quoq; ſe habere iura affinitatis. Idq́; ex participijs maxime eſt conijcere, quæ in præterito tempore non finiunt ſpatium temporis præteriti, utrum breue ſit an longum. ſi enim dicam amatus uel locutus, incertum eſt utrum modo uel multo ante, ſimiliter in futuro amaturus locuturus, mox an multo poſt, incertum eſt. Ideoq; in plerisq; uerbis ex præterito fit futurum, ut amatus amaturus, habitus habiturus, locutus locuturus, auditus auditurus. diximus autem in plerisq;, quia neutra præteriti temporis pleraq; carent participio. ſed quia ad præſens quoq; eſt ei cognatio, fit etiam à præſenti futurum, ut amãs amandus, docens docendus, loquens loquendus, audiens audiendus. ſed tamen ſciendum ꝙ omnia huiuſcemodi formæ participia, ideſt in, dus, terminantia, etiam nomina eſſe poſſunt. Confirmat autem ſupradictã rationem cognationis temporum etiam anomalorum, ideſt inæqualium, declinatio, in qua ex præſenti fit præteritum imperfectum, & futurum in omni modo, abſq; ſubiunctiuo, ut fero ferebam ferrem, ex præterito uero perfecto pluſq̃perfectum, tuli tuleram tulerim tuliſſem, & futurum ſubiunctiui tulero. In participijs quoq; ex præterito paſſiui naſcitur futurum actiui, ut latus laturus, ex præſenti actiuo futurum paſſiui, ut ferens ferendus. ſed quamuis penitus mutent in ꝗbuſdam anomalis uerbis ſupradicta tempora omnes ſyllabas, ſignificatio tamen integra manet eorum & cognatio tẽporum, ut ſum erã ero. Nec mirum. cum in alijs quoq; partibus orationis hoc inueniatur, ut cognata ſignificatio in diuerſis inueniatur uocibus. utputa in nominibus. pater maſculinum eſt, eius fœmininum mater. ſimiliter frater ſoror, patruus amita, auunculus matertera, bonus eius comparatiuus melior, ſuperlatiuus optimus. Iupiter, eius genitiuus Iouis, quantum ad uſum iuniorũ. Ego, eius genitiuus mei. Et ex contrario ſæpe diuerſa ſignificatio in ſimilibus inuenitur uocibus, ut liber libra, fiber fibra, Helenus Helena, Tullius Tullia. Propria enim nomina nõ ſunt naturaliter per ſe mobilia, ſed ex ſeſe naſcuntur, ſicut etiam ſupradicta appellatiuorum fœminina non ſunt à maſculinis orta, ſed à ſe nata, quamuis ſimilem mobilibus habeant formam. Illud quoq; comprobat cognationem temporũ, ꝙ infinita uerba à præterito tempore habent etiam futuri rationem, dixiſſe, dictum ire, læſiſſe, læſum ire, merſiſſe, merſum ire, fluxiſſe, fluxum ire. Sicut enim participia præteriti temporis rationem regulæ ſumunt à uerbo præteriti perfecti, ſic eorũ formã ſequitur infinitum futuri. Infinita autẽ nominata ſunt, ut

dictum est ab eo, quod carent significatione. diffinita tam personarum q̃ numerorum. sic ut neutra quoq; nomina appellamus ab eo quod carent utroq; genere. Defectiua temporis præteriti perfecti & plusq̃ perfecti, necnon etiam futuri subiunctiui, quia ex supradictis nascitur temporibus, sunt in, sco, desinentia inchoatiua. nec meditatiuorũ tamen supradicta tempora memini me inuenisse, ut feruesco, calesco, horresco, tepesco, esurio, lecturio, micturio, parturio. Sunt alia uerba quibus desunt diuersa tempora, usu deficiente, nõ ratione significationis. Et quibusdam deest præteritum perfectum, & omnia quæ ex eo nascuntur, ut ferio, sisto, tollo, fero, aio, furo, quod Varro ponit. Ergo aliorũ uerborũ præteritis p̃fectis, quæ uidentur eãdẽ significatione hẽre pro his utimur, in quibus inuenimus, ut percutio pcussi, ferio percussi, sta tuo statui, sisto statui, uel (ut quidam) steti, quod est à sto, sed Iuuenal. in tertio.

» Gaudentes fœdo peregrina ad pulpita cantu, Prostitui, pro prosisti. sustulo antique sustuli, tollo sustuli suffero sustuli. tulo antique tuli, fero tuli. insanio insaniui, furio insaniui. meto etiam quidam messiui, quidam messem feci, sed usus uetustissimorum messui comprobat, quod cum de præterito tractabimus ostendetur. cerno creui, & cresco creui, apud uetustissimos inuenitur. A` mœreo (ũde mœror) mœrui debuit facere, sed in usu non est mœrui, mando mandis eius præteritum perfectum quidã mandi, alij mandui alij mandidi esse uoluerũt. Liuius in Odyssea.

» Cum socios nostros mandisset impius cyclops. A` strido quoq; alij stridui, alij stridi protulerunt. Ennius in. xi. Annalium.

» Missáq; per pectus dum transit striderat hasta.

» In passiuis & communibus & deponentibus, idest in omnibus uerbis in, or, terminantibus desunt tempora præterita perfecta, & omnia quæ ex his nascuntur. participia tamen coniuncta uerbo substantiuo, idest sum, & omni eius tempori, eorum uice funguntur. Quod græci quoq; solent facere in multis uerbis temporis præteriti perfecti & plusq̃perfecti, & maxime in modo optatiuo & subiunctiuo, τετυμμένοι εἰσὶ, τετυμμένοι ἦσαν, ὁριστικά. εὐκτικά, τετυμμένος εἴην εἴης εἴη, τετυμμένω εἴητον εἰήτην, τετυμμένοι εἴημεν εἴητε εἴησαν. ὑποτακτικά, τετυμμένος ἐὰν ὦ ἦς ᾖ, τετυμμένω, ἐὰν ἦτον ἦτον, τετυμμένοι ἐὰν ὦμεν ἦτε ὦσι. Sed cum apud græcos penè innumerabilia sint uerba quæ uel litterarum inconsonantia uel regularum quibusdam rationibus impediantur uel usu, ut non habeant declinationem plenam per omnia tempora apud nos pauca hoc patiuntur. Inueniuntur tamen etiam in, o, desinentia, sed non multa, in quibus præteritum perfectum per participium solet demonstrari quæ neu=

tra passiua artiū scriptores noiant. Sunt autē hæc sola gaudeo gauisus sum, audeo ausus sum, soleo solitus sum, fido fisus sum, fio factus sum. quorum tamen antiquissimi solebant etiam præteritum perfectum proferre hoc modo, gaudeo gauisi, audeo ausi, soleo solui, fido fisi, fio fui, sed nunc his non utimur. Sunt uerba quibus desunt & tempora & personæ, ut fores foret forent fore, cedò infit. cuius Varro in Mēsuralibus primam ponit personam, infio. Aio quoq; præterito perfecto deficit. Inquio etiam uerbum in multis deficit. Item impersonalia uerba, quæ ex se nascuntur deficiunt per tempus futurum in modo infinito, ut pœnitere pœnituisse, pudere puduisse. quamuis antiqui puditum ire dicebant, & puditus participium. Plautus in Bacchidibus. Neq; me neq; te tui intus puditum est, factis quæ facis. necnon metuere metuisse deficit futuro & timere timuisse, latere latuisse, apparere apparuisse, obedire obedisse, Et pleraq; neutra secundæ coniugationis, horrere horruisse, tepere tepuisse, rubere rubuisse, pauere pauisse. Inchoatiuorum quoq; & meditatiuorum in infinitis non solum præteritum, sed etiam futurum deficit tempus, horrescere, tepescere, feruescere, parturire, esurire, lecturire. Necnon perfecta si sint eiusdem formæ inchoatiuorum plerunq; deficiunt futuro, ut discere didicisse, poscere poposcisse, compescere compescuisse.

De modis.

q Voniam de deficientibus per tempora sufficienter dictum est, nūc de modis tractemus. Modi sunt diuersæ inclinationes animi uarios eius affectus demonstrantes. Sunt autem quinq;. Indicatiuus siue definitiuus, imperatiuus, optatiuus, coniunctiuus siue subiunctiuus, infinitiuus. Indicatiuus quo indicamus uel definimus quid agitur à nobis, uel ab alijs. qui ideo primus ponitur qa pefectus est in omnibus tam personis q̄ temporibus, & quia ex ipso omnes modi accipiunt regulā, & deriuatiua nomina siue uerba uel participia ex hoc nascuntur, ut duco, ducens, duxi, ductus dux. rego regens, rexi rectus rex. ferueo feruens feruesco feruor. horreo horrens horresco horror. intelligo intelligēs, intellexi intellectus. lædo lædēs, læsi læsus læsio. & qa ipsa prima positio uerbi, quæ uidetur ab ipsa natura esse prolata, in hoc est modo. quēadmodum in nominibus est casus nominatiuus. & quia substantiā siue essentiā rei significat. quod in alijs modis non est. neq; enim qui imperat, neq; qui optat, neq; qui dubitat in subiunctiuo substantiam actus uel passionis significat, sed tantūmodo uarias animi uoluntates de re carente substantia. deinde hunc primū authoritas doctissimorū tradidit modū, in declinatione uerborū. Sciendū tamen q̄ quidā ausi sunt infinita ponere prima, sed

male. non enim oportet statim à re imperfecta aut dubia incipere. quidã enim dubitauerunt an uerba sint hæc & inter aduerbia magis ponenda censuerunt, quod nec numeros, nec personas, nec affectus animi certos habent, & egent semper aliis uerbis, sicut aduerbia. dicimus enim legere studeo, studes, studet. Sicut dicimus bene studeo, studes, studet. sed hæc postea refutentur, nunc hæc sufficiat ostendere, nõ bene ab infinitis quosdã cœpisse. Sed neq; ab imperatiuis neq; ab optatiuis erat incipiendum, cũ hoc imperemus illo optemus. ut sit indicatiuus, qui nisi prius sit notus non possumus scire quid impemus uel optemus. Subiunctiuus uero quem quidam dubitatiuum appellauerunt, manifestam habet indicatiui cognitionẽ. Ipsa enim dubitatio ante se esse indicatiuũ confitetur. nam si tollas dubitationem non opus est subiunctiuo in re certa, sed indicatiuo. ergo non alius iure præponetur omnibus q̃ indicatiuus. Sicut enim in nomine, si quis proferat genitiuum uel alium post hunc casum multo ante nominatiuũ cognouit, ex quo nascuntur obliqui, sic qui aliquẽ modum prefert, scit primum indicatiuum qui est penè uerbi rectus. sicut & præsens tempus, ideo aliis præponitur temporibus, & primum obtinet locum, quod in ipso sumus dum loquimur de præterito & futuro. & quia ad præsens præterita & futura intelliguntur, quod si non sit alia intelligi minime possunt. & quia positio indicatiui uerbi ab ipso incipit. & quod ex ipso cætera tempora trahunt regulas. & quod præteritum nõ potest esse nisi prius fuerit præsens. Futuri autem uox sine significatione esset nisi cogitantibus nobis, & notionem sumentibus ex præsenti uel ex præterito. De futuro quoq; sumimus notionem, uel ex his quæ nobis in ore ueniunt, uel ex ipsa natura rerũ, uel excogitatione. In ore quidem, ut si uideam scribentem in præsenti, ex hoc concipio & futuri tẽporis scripturam. Natura ut cum uideam Solem occidentẽ in præsenti, possum scire naturali motu reuersurum, quod est futuri. Cogitatione uero, ut si cogitem diluuium quale sit in præsenti, ex hoc notionem concipio futuri. Similiter prima persona præponitur aliis, quia ipsa loquitur & per eam ostenditur & secunda ad quam loquitur, & tertia de qua loquitur. nisi enim sit prima, quæ proferat sermonem aliæ esse non possunt. & quod ista sine illis potest inueniri cũ secum aliquis loquitur, illæ autem sine ista non inueniuntur. & q̃d causa naturaliter ante causatiuã quam αἰτίαν græci uocant esse solet. causa autem fit secundæ & tertiæ personæ prima persona. iure igitur illis præponitur, quæ sunt causatiuæ. À singulari quoq; numero incipimus, quod hic naturaliter primus est numerorũ, qui duplicatus uel multiplicatus facit numerum pluralem. Et actiua ideo prima profe-

runtur, ꝙ naturaliter præcedit actus ante paſſionem quæ eſſe non
poteſt, niſi ſit actus. & ꝙ qui agit incipit, ſequitur autem qui pati-
tur. & ꝙ uerbum actiuum additione eget litteræ uel litterarum ut
faciat paſſiuum ex ſe. Breuiter igitur de omnibus modis repetamus.
Modi ſunt, ut prædictum eſt, diuerſæ inclinationes animi, quas uaria
cõſequitur declinatio uerbi. Indicatiuus primus ponitur propter quas
enumerauimus cauſas Indicatiuus autem dicitur ꝙ per eum indica-
mus quid agitur. Imperatiuus eſt quo imperamus alijs, ut faciant
aliquid uel patiantur. qui ideo ſecundum tenuit locum, ꝙ per ſe ab-
ſolutus, quemadmodum indicatiuus, non indiget auxilio alterius par-
tis ad plenam ſignificationem, licet per tempora & perſonas defici-
at naturaliter. Solemus tamen non ſolum imperantes ſed etiã oran-
» tes ſæpiſſime eo uti. ut Vir. in. i. Aenei. Muſa mihi cauſas memora quo
» numine læſo Idem in. ix. Vos ò Calliope precor aſpirate canenti.
Tertius eſt optatiuus, qui quanuis & temporibus & perſonis perfe-
ctior eſſe uideatur imperatiuo, tamen eget aduerbio optandi, ut ple-
num ſignificet ſenſum. & ꝙ qui optat inferior uideatur eſſe impe-
rãte. Itaq; iure poſt imperatiuum ponitur. Quartus eſt ſubiunctiuus.
quippe iure. qui eget non ſolum aduerbio uel coniunctione, uerũ eti-
am altero uerbo, ut perfectum ſignificet ſenſum, ut Virgilius in Buc.
» Cum faciam uitula pro frugibus ipſe uenito. Et ſciendum ꝙ omni-
bus modis alijs ſociari poteſt ſubiunctiuus qui cum diuerſas habeat
ſignificationes, non ab una earum ſed à conſtructione nomen accepit.
ueluti denominatiua quæ diuerſas habentia ſignificationes, generale
tamen nomen multarum ſpecierum ſibi defendunt. Eſt enim qñ dubi-
tationẽ ſignificat, ut ſi uideam intelligo. eſt quando confirmationem.
Virgil. in primo Aen. Certe hinc Romanos olim uoluentibus annis,
» Hinc fore ductores reuocato à ſanguine Teucri.
» Qui mare qui terras omni ditione tenerent,
» Pollicitus. Tenerent enim confirmatiue dixit. Eſt quando ſuadẽtes hoc
» utimur. ut ſi dicam prodeſt ut legas. Eſt quando imperantes, ut ne di-
cas, ne facias, in quo nec eget alio uerbo. Eſt quando oſtendentes potu-
iſſe fieri, niſi quid impedimento fuiſſet, ut facerẽ ſi placuiſſet, dicerem
ſi licuiſſet. Poſſunt fortaſſis præter eas, perſpicacius inquirentibus, &
aliæ prædicti modi ſignificationes inueniri. Infinitiuus eſt q & per-
ſonis & numeris deficit, unde & nomen accepit infinitiui, ꝙ nec
perſonas nec numeros definit, & eget uno ex quatuor ſupradictis mo
dis, ut ſignificet aliquid perfectũ. ut legere propero, legere propera,
utinam legere properarẽ, cum legere properem. Impersonale uerbum
ſuæ cuiuſdam eſt ſignificationis. & ſolet uel à neutris, actiuam uel

absolutam uim habentibus, non tamen passiuam plerunq; nasci, ut statur, curritur, uiuitur, ambulatur. uel ab actiuis, ut amatur legitur. à passiuis uero uel cõmunibus uel deponentibus, nunquam nisi ab uno misereor miseret & miseretur. sed magis id quoq; à misereo est. uetustissimi enim pro misereor misereo dicebant. sicut diuersis supra ostendimus usibus. Supina uel participialia cum nec personas discernant, & temporibus careant sine quibus uerbum esse non potest, & casus assumant, & præpositionibus separatis adiunguntur, sine dubio mihi nomina esse uidentur. quæ tamen loco infinitorum ponuntur, tam actiuorum quàm passiuorum. nec per se ea solum posita pro infinitis accipiuntur, sed etiam eiusdem formæ indubitabilia nomina alijs adiuncta nominibus secundum eundẽ casum. ut Cicero in primo In-
» uecti. Nihil enim hic munitissimus habendi Senatus locus, idest tutus habere Senatum ἀσφαλὴς ἔχειν τὴν σύγκλητον. Inter mobilia tamen nomina eiusdem formæ, & hæc, idest supina, hoc interest, quod hæc siue ab actiuis, siue à communibus nascantur, cõmunem habent significationem, ut amandi τοῦ φιλητέου, idest τοῦ φιλεῖν καὶ τοῦ φιλεῖσθαι. Illa uero passiuam solã, ut amandus, ὁ φιλητέος idest qui debet amari. amanda, ἡ φιλητέα quæ debet amari. amandum τὸ φιλητέον quod debet amari. Et quod supina cum sint generis neutri, & semper singularia, coniũguntur diuersis generibus, & numeris, ut amando uirũ & amando mulierem, & amando pueros. Et quod illis casibus adiunguntur quibus & uerbum, sic ut supra quoq; docuimus, ut noceo tibi, nocendi causa tibi, nocendo tibi, nocendum tibi. Quod autem præpositionibus separatis coniunguntur, quod uerbi non est, ostend.t usus.
» Cicero pro Milone. Huius ergo interfector si esset in confitendo. Idem
» in. iiij. Verrin. À quo pecuniã ob absoluendum accepis. Virg. in Buc.
» Et potum pastas age Tityre, & inter agendum.
» Occursare Capro cornu ferit ille caueto. Idem in. iij. Georg.
» = nanq; ante domandum. Ingentes tollent animos.
Et ostendunt ipsæ præpositiones siue aduerbia præpositiua in, o, quidem terminationem ablatiui esse casus. In, um, uero accusatiui, quibus & adiunguntur. In, i, uero genitiui, cui nunquam præponuntur præpositiones separatæ. Illud tamen est sciendum, quod in, o, supina tam corripiunt quàm producunt auctores more uerborum siue aduerbiorũ
» in, o, terminantium. Alpheus Auitus in. ij. excellentiũ. Tum litterator
» creditus, Ludo Faliscum liberos, Causatus in campi patens, Extraq;
» muri ducere, Spaciando paulatim trahit, Hostilis ad ualli latus. Sunt
» enim dimetri iambici. Iuuenalis in. i. Plurimus hic æger moritur ui-
» gilando, sed illum, Langorem peperit cibus imperfectus.

De speciebus uerborum.

Pecies sunt uerborum duæ, primitiua & deriuatiua, quæ in inueniuntur ferè in omnibus partibus orationis. Est igitur primitiua, quæ primam positionem ab ipsa natura accepit, ut lego, ferueo, domo, facio, garrio, albo. Deriuatiua quæ à positiuis deriuantur, ut lecturio, feruesco, domito, facesso, garrulo, albico. Sunt igitur deriuatiuorū diuersæ species, ut inchoatiua, quæ initium actus uel passionis significant, ut caleo calesco, horreo horresco, tabeo tabesco. quæ plerunq; à neutris absolutā uel intrinsecus natam significantibus passionem, quam græci αὐτοπάθειαν dicunt, deriuantur. quorū pleraq; secundæ sunt coniugationis. ut rubeo rubesco, palleo pallesco, marceo marcesco, areo aresco, luceo lucesco, pateo patesco. ideo autem diximus plerunq;, quia inueniuntur ét ex alijs uerbis, sed raro. ut cupio cupisco. Cicero in Oratore. Diuino aliquo animi motu, maiora cō cupiscat. Virg. in. iiij. Georgi. = animosáq; regum Corda, licet longe præsciscere. dormio dormisco, sentio sentisco. Terent. in Adelphis. Hoc uilli edormiscam. Idem in Heautontimo. Ne tu id præsentisceres. labo labasco. Idem in Eunu. Labascit uictus uno uerbo. integro integrasco. Idem in Andria. Vah perij hoc malū integrascit. Et notandum ꝙ in passiua significatione positum est inchoatiuum cum primitiuum eius actiuum sit. Similiter hio hisco, amo amasco, misereor miseresco. sed magis à misereo est quo uetustissimi sunt usi, ut supra dictum est. Ennius in. y. Annalium. Cogebant hostis lachrymantes, ut miserent. ex quo ipersonale est miseret & miseretur. L. Crassus in Legis Seruiliæ suasione. Neq; me minus uestri q̄ mei miserebitur. Nam à misereor quod est deponens, nec inchoatiuum in, o, desinens, nec impersonale potest nasci. uiuo uiuisco, unde reuiuisco. Terentius in hecyra. Ille reuiuiscet nunq̄. Vesperasco quoq; uidetur quasi à uespero uesperas uerbo deriuari. Omnia tn̄ ea, idest inchoatiua secundæ personæ primitiui, addita, co, fiunt, ut labas labasco. ferues feruesco, cupis cupisco, scis scisco. Excipitur hias quod hisco non hiasco facit. ex quo Virg. cōpositum protulit in. i. Aeneid. Accipiunt inimicū imbrem rimisq; fathiscunt. Idem in eodem. Hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens. uetustissimi tn̄ fatiscor & fessus dicebant, ex quo defetiscor defessus. quod quidam à fateor esse deriuatum uolunt. Est altera species deriuatiuorū, in urio, desinēs quæ à participio præteriti tēporis solet fieri, siue à supino in, u, terminante assumptione, rio, ut lectus participiū lectu supinū ex his lecturio, esus esu esurio, mictu micturio, partu parturio, amatu amaturio, nuptu nupturio, dictatu dictaturio. meditationē tn̄ significat hæc forma, unde & me

ditatiua nominatur. & est quartæ coniugationis quomodo inchoatiua tertiæ. Sciendum tamen q inueniuntur quædã positiua inchoatiuorũ formam habentia, non tamen etiã meditatiuorum ut quiesco, pasco, compesco, posco, disco. Est alia species deriuatiuorum in, to, uel in, so, uel in, xo, desinens, quæ frequentiam actus significant, faciuntq; plerunq; ex se passiua. nã inchoatiua & meditatiua magis neutra sunt. ea quoq;, idest frequentatiua plerunq; à supinis deriuantur mutatione extremæ, u, in, o, ut scriptu scripto, dictu dicto, cursu curso, domitu domito, nexu nexo, flexu flexo. sin autem primæ sint coniugationis, & habeant penultimam, a, mutant eam quoq; in, i, correptam, ut imperatu imperito, rogatu rogito, uolatu uolito. Ideo autem diximus plerunq; ea à supinis deriuari, quia in, gi, terminantia præteritũ, à præsentis secunda persona abiecta, s, & addita, to, faciunt frequentatiuũ, ut lego legi legis legito, fugio fugi fugis fugito, ago egi agis agito, cogo cogi cogis cogito. unde mergo quia mersi facit superiorum seruat regulam, idest à supino facit frequentatiuum, mersu merso mersas. quæro quærito differentiæ causa facit, quia à quæso quæsito fit. Scitor scitaris notãdum quomodo & sciscitor sciscitaris, quod à primitiuo acti uo deponentia sunt nata. Virg. in. ij. Aeneid.
» Tum uero ardemus scitari & quærere causas. Terentius in Eun.
» Nisi quicquid est procul hinc, libet prius quid sit sciscitari.
» Nosco quoq; noscito facit. Liuius in tertio ab Vrbe condita. Circunspe-
» ctare omnibus fori partibus senatorem, raroq; usq̃ noscitare. Dicitur tamen etiã noto notas. in quo similiter notandum q cũ à noto sit deriuatum, corripuit tñ penultimam. Nec mirũ cum cõposita à notus, est qñ mutant, o, in, i, correptam, ut agnitus cognitus cum ignotus seruauerit, o, productam. Iuuenalis in. ij. Nota mathematicis genesis tua. Vir
» gilius in Bucolicis. = nanq; notaui Ipse locum aeriæ quo congessere pa
» lumbes. Sunt tñ quædam deficientia in supinis quæ raro faciunt fre
» quentatiua, ut ægreo ægresco & ægroto. Virg. in. xij. = ægrescitq; me
» dendo. Et sunt omnia frequentatiua primæ coniugationis & seruant significationem primitiuorũ. quanuis uideãtur quædã ex his in aliũ sensum transire, ut traho tracto, cogo cogito, dico dicto. Sed siqs attentius inspiciat non penitus absistunt neq; hæc à primitiuorũ significatione. Notandũ tñ etiam sector sectaris quod differentiæ causa puto per syncopam, u, penultimæ prolatũ ne nomen putetur si secutor diceremus, cum supinũ primitiui eius secutum sit. Raro tamẽ deriuationes huiuscemodi specierũ fiunt à uerbis in, or, desinentibus. Sunt præterea aliæ species deriuatiuorũ uariæ tam terminationis q̃ significationis. ut uideo uiso uisis, idest cupio uidere. Virg. in. viij. Nam memini

» Heſionæ uiſentem regna ſororis, Laomedontiadem priamum uiſentẽ
dixit pro cupientem uidere, quod græci dicunt ὀψείοντα. Simile eſt
facio faceſſo, capio capeſſo, lacio laceſſo, arcio arceſſo, quæ non eſſe fre-
quentatiua coniugatio oſtendit. poſſumus ea tamen non incongrue de-
ſideratiua nominare. Sunt alia in, lo, deſinentia quæ diminutiua eſſe
planè ſignificationis ipſe ſenſus oſtendit. quod apud græcos in uerbis
inueniri non poteſt. ut à ſorbeo ſorbillo, garrio garrulo, caluo cauillo,
pro caluilo. Cuius primitiuũ Saluſtius in tertio Hiſtoriarũ ponit calui
ratus. Sunt & aliæ deriuationes diuerſas terminationes habentes tã
à nominibus quàm à uerbis naſcentium uerborũ. ut à patre patriſſo,
à græco græciſſo & græcor, à grege grego, à philoſopho philoſophor
philoſopharis, à poeta, poetor poetaris. In, co, ut albo albas albico.
» Horatius in primo Carminum. Nec prata canis albicant pruinis.
ſimiliter uello uellico, fodio fodico. item nutrio nutrico & nutricor.
Cicero in ſecundo de Natura deorum.
» Omnia quæ ſicut membra & partes ſuas nutricatur & cõtinet. nec
mirum Ciceronem nutricatur, pro nutricat dixiſſe, cum Virg. quoq;
» Georg. ij. Hoc pinguem & placitã paci nutritor oliuam, dixerit. Im-
perſonalia quoq; omnia uel ab actiuis uel à neutris deriuãtur (ut ſu-
pra diximus) ut amo amatur, lego legitur. ſto ſtatur. miſereo antique
miſeret. ſimiliter placeo placet. ſic antiquiſſimorũ conſuetudine à pœ-
niteo pœnitet, à tædeo tædet, pigeo piget, pudeo pudet, liceo licet, opor-
» teo oportet. Cecilius in y. Morboſum factum ut ea quæ oportuerint fa-
cta nõ ſint. Et ſciendum ꝙ omnia imperſonalia tertiæ paſſiuorũ per-
ſonæ uoces hñt, excæptis ſupradictis & alijs paucis. ut euenit, uacat,
cõtingit, accidit, liquet. Sunt alia uerba quæ ex uerbalibus naſcuntur
nominibus, uel ex participijs. ut à rego rex, à rege regno. à ducor du-
ctus à quo ducto ductas. à legor lectus, à quo lecturio & lectito,
de quibus ſupra docuimus. Et ſciẽdum ꝙ frequenter apud græcos ex
nominibus dignitatũ ſolent deriuari uerba quæ actũ uel adminiſtra-
tionẽ ipſius dignitatis ſignificãt, ut οἰκονόμος οἰκονομῶ πρύτανις πρυ
τανεύω. apud latinos autẽ dignitatũ noĩa pleraq; ex uerbis uel nomi
nibus naſcũtur quæ faciũt uerba. ut conſul à conſulendo, dictator à di
ctãdo, quæſtor à quæſtu, & ædilis ab ædibus, prætor à præeundo,
ductor à ducẽdo, imperator ab imꝑando. ergo Rex ſolũ ꝙ à regendo
naſcitur peꝑit ex ſe aliud uerbũ regno. A' uillico etiã uillico uel uil
licor dicebãt antiqui. Cato in orõne quæ inſcribitur Vti baſilica ædi
ficetur. anteq̃ is uillicare cœpit. Atta in Tyrone proficiſcente. Pater uil
licatur tuus, iã mater uillicata eſt. A' metallorum quoq; nominibus ſo-
lent naſci uerba, ut ab auro, auro auras, ab ære, æro æras, unde aura-

» tus & æratus. Perſius = et ueri ſpeciem dignoſcere calles Ne qua
» ſub ærato mendoſum tinniat auro. Et à multis alijs nominibus inue-
nimus uerba deriuari, ut à cornice cornicor, & à frutice fruticor, Per-
» ſius. Neſcio quid tecum graue cornicaris inepte. Iuuen. in. iij.
» Sed fruticante pilo neglecta & ſquallida crura. A` philoſopho quoq;
philoſophor & ab architecto, architector architectaris, à patre, pa-
tro patras & patriſſo, à græco græciſſo, à ſpuma ſpumo, ab unda un-
do ab undo inundo, ab aqua aquor aquaris. Virg. in. iiij. Georg.
» Sed circùm tutæ pro mœnibus urbis aquantur. A` frumento frumētor
frumentaris, à pabulo pabulor pabularis, ab antiquo antiquo anti-
quas, ideſt infirmo. hæres exhæredo, græcus græcor græcaris, à ue
ſpera ueſperaſco, à luce luceo, à nocte pernocto, à mare uel à marito
marito maritas, ab hyeme hyemo hyemas, à fortuna fortuno fortu-
» nas. Perſius = Mercuriumq; Arceſſis fibra da fortunare penates.
A` baccho bacchor baccharis, à lympha lymphor lympharis. Arti-
um uero nomina tam apud græcos pleraq; q̄ apud nos, omnia poſt
uerba naturaliter ſunt accipiēda. doceo poſt doctor, profiteor poſt pro-
feſſor, ſuo poſt ſitor, ſcribo poſt ſcriptor, oro poſt orator. & ſunt ferè
omnia profeſſionum nomina apud latinos uerbalia, & in, or, deſi-
nunt. nā grāmaticus & philoſophus, & architectus, & Sophiſta, &
poeta græca ſunt. itaq; ex nominibus ipſis habentur uerba apud græ-
cos, unde nos quoq; philoſophor, architector, poetor in uſu habemus.
» Ennius. Nunq̄ poëtor niſi podager. oīa quoq; quæ ex ipſo actu agen-
tibus imponuntur, ex uerbis nomina, nō ex nominibus uerba naſcū-
tur. ut amo amator, moneo monitor, curro curſor, lego lector. impero
ſimiliter impator. conſulo cōſultor, duco ductor. Ex his quædā digni-
tatū quoq; inueniūtur, ut impator, ductor. Ab aduerbijs etiā et præpo
ſitionibus inueniūtur deriuatiua uerba, ut perēdie perēdino, cras ex
quo craſtinus & procraſtino procraſtinas, intro uel intra hinc intro
intras. ſuper uel ſupra ſupero ſuperas. De figuris uerborum.

Figura quoq; accidit uerbo q̄uo nomini. Alia enim uerborum
ſunt ſimplicia, ut cupio, taceo. Alia cōpoſita, ut concupio cōti-
ceo. Alia decōpoſita, ideſt à cōpoſitis deriuata, ut cōcupiſco,
» cōticeſco. Cicero in oratore. Diuino aliquo animi motu maiora cōcupi-
ſcat. Inueniūtur tn̄ quædā uerba, etiā ex tribus partibus cōpoſita, ut
pterrefacio. Sūt itē alia quæ in cōpoſitiōe mutāt cōiugationes, ut do das
reddo reddis, prodo prodis. facio facis, āplifico amplificas. pello pellis,
cōpello cōpellis, et compellas, appello appellis, & appellas. Sed in his
ideſt à pello compoſitis ſignificatio cum coniugatione uariatur. & for-
taſſis quomodo mando mandis, & mando mandas, dico dicis, &

dicatis, sic etiam pello pellis, & pellas dictum est, sed nũc in usu simplex non est, quomodo, nec fendo, nec spicio, nec perio, nec fragor, ex quibus composita sunt multa, ut offendo, defendo, aspicio, respicio, suspicio, despicio, aperio, reperio, comperio, cooperio, suffragor, refragor. Inueniuntur quædam, quæ sæpe, non solum coniugationem, sed etiã genus uel significationẽ uerbi mutant in compositione, ut sperno spernis actiuum, aspernor aspernaris deponens. sentio neutrum, assentior deponens. in quo coniugatio mansit. dicitur tamen & assentio. sedeo sedes neutrum, insidior insidiaris deponens. Obsideo uero & assideo actiua sunt. faciunt enim obsideor & assideor. unde Salustius in. iiij.
» historiarum. Amissumq; assideri sine prælijs audiebat. Eo, & facio neutra, adeo, transeo, ineo, prætereo, subeo, circueo, perficio, reficio, afficio, conficio actiua sunt. faciunt enim adeor, transeor, prætereor, ineor,
» subeor. Iuuenalis in. v. Quod si subeantur prospera castra. Ci=
» cero pro Cornelio. Circuitis rostris eijcerẽtur lapidibus homines. cõficior, perficior, afficior. Necnon ex neutris quædam in compositione fiunt deponentia. facio neutrum, uersificor uersificaris. gratificor gra=
» tificaris deponentia. Cicero pro Cornelio in primo. Num alicui gra-
» tificabatur, aut homini aut ordini? In quibus etiam coniugatio est mutata, sicut in amplifico amplificas, ædifico ædificas, lætifico lætificas.
» Luca. in. iii. = non illũ gloria pulsi, Lætificat Magni. Sentio assentio, et assentior & assentor assentaris. aspicio aspicis, conspicor conspicaris, suspicor suspicaris. sterno sternis actiuũ, consternor consternaris depo-
» nens. Salustius in. i. historiarũ. Equi sine rectoribus exterriti aut sau-
» cij cõsternantur. Medeor mederis, remedior remediaris teste Capro.
» A` fero quoq; actiuo & anomalo, uociferor uociferaris quod est primæ coniugationis deponens. plecto actiuũ, amplector deponẽs. Fio passiuam significationem habet, quamuis sit neutrum, suffio ex eo compositum actiuam. Vnde Virgilius.
» At suffire thymo cærasq; recidere inanes, Quis dubitet? In uerbis cõpositis est, q̃n græci extrinsecus faciunt declinationem ad similitudinẽ simpliciũ, ut est ἐννέπω, ἤννεπον. κάμνω, ἔκαμνον. κάθημαι, ἐκαθήμην. ἐνοχλῶ, ἠνώχλουν. Est tamen q̃n et intrinsecus declinant, ut καταγράφω κατέγραφον, περιγράφω περιέγραφον, ἀναγινώσκω, ἀνεγίνωσκον. Apud Romanos uero semper intrinsecus fit declinatio, idest in ipsa iunctura sequẽtis uerbi, uel post eam. conficio, confeci. abigo, abegi. incipio, incepi. subeo subij. confringo, confregi. maledico, maledixi. exigo, exegi. Et illud quoq; sciendum ꝙ principalem litteram quancunque habuerit positio uerbi, in suo loco seruamus, per omnem declinationem. ut amo, amaui. erro, erraui. ineo, iniui. oro, oraui. uro, ussi. hæ=

reo, hæsi. haurio, hausi. bibo, bibi. cedo, cessi. domo, domui. flo, flaui. gigno, genui. lædo, læsi. mico, micui. narro, narraui. paro, paraui. rapio, rapui. seco, secui. terreo, terrui. ueto, uetui. Excipiuntur ago egi, & eo ii, uel iui. quæ principalem suæ positionis litteram mutauerunt.

Quæritur in cõpositis uerbis cur cum sæpe in præsenti corrupta sit aliqua pars cõpositionis, in præterito integra inuenitur. ut perficio perfeci, efficio effeci, inicio inieci, pergo perrexi, exigo, exegi, confringo confregi. cum in nominibus tota declinatio per omnes casus nominatiui, figuras solet apud nos seruare ex quibuscunq; modis sint compositæ. ut indoctus per omnes casus ex duobus integris est, efficax per omnes casus ex duobus corruptis. Similiter in omnibus compositis nominibus hoc inuenitur. Excipitur alteruter alterutrius. quod cum in nominatiuo sit ex duobus integris, in genitiuo non est, nam alterius utrius esset. qui tamen genitiuus uetustissimis fuit in usu, sicut de nominatiuo tractantes ostendimus. Tantundem tantidem præterea. quod cum in nominatiuo sit ex duobus corruptis, in genitiuo ex integro est & corrupto. sicut & quicq̃ cuiusq̃, & idem eiusdem. Euphoniæ tamen causa hoc fieri manifestum est. quomodo & quendam & quandam, in quibus, m, quæ terminalis est accusatiui casus utriusq; generis in, n, est conuersa. Apparet ergo ex hoc ꝙ compositio huiuscemodi uerborum quæ non eosdem modos compositionum per omnia seruant tempora, per singula separatim fit. Nam cum soleat plerunq; compositio, a, correptam uel in, e, uel in, i, correptam conuertere. per quæcunq; tempora eam idest, a, breuem in uerbis uertit, uel in, i, uel, in, e, ut habeo inhibeo habebã inhibebam, habui inhibui, habueram inhibueram, habebo inhibebo. ago, exigo, agebam, exigebã, agam, exigã. facio inficio inficiebam, faciam inficiam. iacio inijcio, iaciebam inijciebam, iaciã inijciam. frango infringo, frangebam infringebã, frangã infringam. tango contingo, tangebam contingebam, tangam contingam. arceo coerceo, spargo respergo, parco deperco. Ideo autẽ dixi plerũq;, quia est ubi seruatur, a, integra, ut paro, reparo, cõparo. maneo, remaneo. caneo, incaneo, incanui, unde Virg. in. ij. Georg.

» = malos gessere ualentes,
» Castaneæ fagos ornusq; incanuit albo, Flore piri.

Mano permano. narro enarro. & aro exaro. Frequentius tamen ea seruant, a, quæ primæ uel secundæ coniugationis sunt, ut cano recino, eius frequentatiuum cum sit primæ, seruat, a, canto decanto. Lucanus » in. y. Decantatq; tribus & uana uersat in urna. Labor perlabor, uado inuado, candeo excandeo, palleo expalleo, ardeo exardeo, areo exareo. Inueniũtur pauca in supradictis coniugationibus mutantia, a,

ut damno damnas, condemno condemnas. arceo arces coerceo. amico amicas, inimico inimicas. habeo inhibeo. sacro cõsecro. In tertiæ uero & quartæ coniugationis uerbis multa inuenimus mutantia, a, ut tango contingo, frango confringo, ago exigo, iacio iniicio, facio inficio, gradior ingredior, scando conscendo, fateor confiteor, paciscor depaciscor, fatiscor defatiscor, salio insilio, patior perpetior, pario reperio. ueteres enim & pario quartæ coniugationis declinabant. partior impertio & impertior. cado incido. fallo refello. Inueniũtur tamen in his quoq; coniugationibus quædam, quæ seruant, a, in compositione, ut nascor renascor, pasco depasco, labor elabor, arguo coarguo, largior dilargior. In præterito uero perfecto & plusq̃ perfecto cum simplex uerbum, e, longam habeat, non potest compositio eam commutare, ut egi exegi, egeram exegeram, feci infeci, feceram infeceram, ieci inieci, ieceram inieceram. quæ sine dubio à simplicibus suis componuntur. nam non possumus dicere ꝙ, i, breuis quæ est in præsenti tempore conuertatur in, e, longam in præterito. hoc enim in nullo inuenimus fieri uerbo. Id autem, idest quod per singula tempora fit compositio, participiorum quoq; diuersæ figurationes sæpe tam præsentis quàm præteriti temporis ostendunt, ut effringens effractus, cogens coactus, subigens subactus, exigens exactus. Hæc enim omnia cum in præsenti extremam partem, idest dictionem corruptam habeant, in præterito integram habent. Cur? nisi ꝙ separatas habent compositiones per singula tempora? Non est enim dubium, ꝙ interrogati, unde componitur effractus ab ex præpositione, & fractus participio respondebimus, & subactus à sub & actus & exactus ab ex & actus, & de omnibus similibus. Anomala quoq; uerborum id possunt ostendere. quæ sine dubio per singula tempora, siue etiam per personas componuntur, ut prosum prodes prodest, prosumus prodestis prosunt, proderam profui. Per totam enim declinationem ubicunq; à uocali incipit hoc uerbum interponitur iuncturæ compositionis, d. Similiter aufero abstuli, in præsenti pro ab, au, in præterito abs habuit. idq́; ita esse confirmat Apollonius summus auctor artis grammaticæ, docens in primo libro de uerbo, immobilem figurationis iuncturam manere, & separatim confirmans componi, τὸ καταγράφω καὶ κατέγραφον, ἐπιγράφω καὶ ἐπέγραφον. & his similia quæcunq; intus habent declinationem, hoc est post præpositionem. quod apud nos semper fit in omnibus cõpositis uerbis. Sciendum tñ ꝙ in nominibus quoq; apud nos iunctura compositionis solet moueri, tunc quando ex duobus nominatiuis cõponuntur, uel ex nominatiuo & obliquo, uel indeclinabili aliqua dictione. possumus tamen quod illi de uerbis intrinsecus habenti-

bus declinationem dicunt, nos quoq; etiã de nominibus huiuscemodi dicere, ꝙ per singulos casus fit cõpositio eorum. ut respublica reipublicæ. respublica quidẽ ex duobus nominatiuis, reipublicæ uero ex duobus genitiuis, uel datiuis. Similiter iusiurandum iurisiurãdi. uirillustris uirillustris. magisterequitum, magistriequitum. tribunusplebis tribuniplebis. quisq; cuiusq;. quæ cõposita esse ostendit accentus. ꝙ autem non est nominatiuorũ proprium, sed etiam obliquorum casuum, per se componi, ostendunt nomina uel pronomina. quæ per obliquos inueniuntur solos componi. ut istiusmodi, huiusmodi, cuiusmodi. Illud autem sciendum, ꝙ & in nominibus & pronominibus compositis apud latinos extrema pars potest immobilis manere, quod apud græcos non reperitur. ut tribunusplebis, præfectus urbis, cuiusmodi. idem uerbum autem uel participiũ, nec apud græcos ullos cõpositum, nec apud nos extremam partẽ seruat immobilem. ideoq; semper in cõpositione extremam partem sibi defendit ipsum uerbum & participium. quippe quod ex eo nascitur. Cõponuntur autem uerba uel cũ nominibus, ut amplum amplifico, ex quo participium amplificans. signum significo significans. uel cũ altero uerbo, calefacio calefaciens. uel cum aduerbio, maledico maledicens, satisfacio satisfaciens. uel cum præpositione induco inducens, perduco perducens, abstraho abstrahẽs subrideo subridens. Ideo autẽ præpositiones cõpositæ quidem cum uerbo inueniuntur, nunquam autem separatæ per appositionem, quia uerba per omnes personas in omni tempore nominatiui casus uim habent, cui soli possunt coniungi, ut facio ego, facis tu, facit ille. similiter per omnia tempora. Ergo cum casus nominatiuus nunquam per appositionem assumat præpositiones, sed in sola cõpositione, ut impius perfidus, uerba quoq; in compositione duntaxat has possunt adsciscere. Nec imperatiua tamen uerba secundæ personæ, quæ uocatiuũ adsciscunt, ut scribe Virgili, lege Terenti, possunt in appositione habere præpositionem. quia nec uocatiuus casus hoc habet. Participia uero quas quidem præpositiones habent per nominatiuum, uel à uerbis habent ex quibus deriuantur per compositionem, ut exigo exigens, uel ad imitationem uerbi per se composita sunt, ut exegi exactus. Possunt tamen etiam per appositionem assumere præpositiones ad imitationem nominum, quia casus quoq; obliquos habent sicut nomina, sed non possunt participia componi, nisi per nominatiuum casum. quippe cum sint cognata uerbis, quæ uim nominatiui possident, ut supra dictum est. Ergo doctificus, idest doctum faciens, in uim nominum transtulit participia, sicut iusiurandũ iurisiurandi, iurisconsultus, Iurisperitus, Senatusdecretum, Senatusconsultum, Plebiscitum,

Præfectus urbis, Præfectus fabrum. Et sciendum q participia sine uerbis esse non possunt. Si qua igitur uideantur sine uerbis formam habere participiorū nomina sunt dicenda, & carent temporali significatione, ut penullatus, togatus, scutatus, galeatus, hastatus, palliatus, caligatus, & his similia. Sunt tamen quædā huiuscemodi, quæ et nomina & participia esse possunt. Nomina quidem cum ipsum habitū significant non passionem nec tempus, ut armatus ab armis habendis ὁπλίτης nomen est. Cum uero à uerbo armor passiuo nascitur, & præteritum tēpus significat armatus ὁπλισθεὶς sine dubio participium est. Ex omni autem ferè habitu huiuscemodi nomina inneniūtur apud latinos, ut à capillo intonso capillatus, à coma comatus, à cirro cirratus, ab auribus auritus, à naso nasutus, à tunica tunicatus, à lacerna lacernatus, à purpura purpuratus, à brachis brachatus, à pallio palliatus, à prætexta prætextatus, à trabea trabeatus, à taberna tabernatus, à manicis manicatus, à paludamento paludatus, à stola stolatus, à lorica loricatus, à pictura picturatus, à scuto scutatus, à tabula tabulatus, à pilo pilatus, à gladio gladiatus, ex quo gladiator, à stella stellatus, à pelle pellitus, à dētibus dentatus, à barba barbatus, à pluma plumatus, à balano balanatus, à gemma gemmatus, à rostro rostratus, à ferro ferratus. Ex alijs quoq; nominibus inueniuntur, sed non adeo multa, ut à cerere ceritus, à lympha lymphatus, & lymphaticus. Nec incongruum, uel absonum mihi uidetur posse, uerba quoq; ex his ipsis ad similitudinem eorum, quibus usa est auctoritas proferre. quid enim impedit, nos quoq; aliquid copiæ ad opulentiā latinæ conferre eloquentiæ, & ad immitationem, armo & armor armatus, dicere, tunico & tunicor tunicatus, & ut roboro & roboror roboratus, et ut æro & æror æratus, ferro ferror ferratus, plūbo plumbor plumbatus, & ut uestio & uestior uestitus, togo & togor togatus? Si enim authoribus timiditas obstitisset, ut nullis nouis uterētur dictionibus, ipsa natura & significatione rerum exigente perpetuis latinitas angustijs damnata mansisset.

De coniugationibus.

Oniugatio est consequens uerborum declinatio, cuius regula
c apud græcos quidem tā consonantibus, quàm uocalibus comprehenditur. Consonantibus quidem in his uerbis, quæ βαρύτονα appellant, hoc est ante finem habentia accentum. Vocalibus uero in circunflexis apud nos uero in solis uocalibus secundæ personæ ad immitationem circunflexorum. Sunt igitur coniugationes quatuor apud latinos, cum apud græcos decem sint. Coniugatio autē nominatur, uel propter coniugatas consonantes, hoc est cognatas, ex quibus

pleræq; apud græcos coniugationes regulam sumunt. uel quod una eadẽq; ratione declinationis plurima coniugantur uerba, quod ad latinorũ nominationem aptius est. per ordinem igitur uocalium, locum singulæ obtinent apud nos. Cum enim uerba omnia, quæ æquali regula declinantur in, o, uel in, or, desinant. in, o, quidẽ terminantia, si primæ sint coniugationis in, as, efferunt secundam personam, ut oro oras, sto stas. sin secundæ in, es, moneo mones, hæreo hæres. sin tertiæ in, is, correptam, ut cupio cupis, curro curris. sin quartæ in, is, productam, ut munio munis, esurio esuris. In, or, uero uerba primæ coniugationis in aris, faciunt producta penultima secundam personam, ut amor amaris, criminor criminaris, luctor luctaris. secundæ in, eris, producta penultima, ut doceor doceris, reor reris. tertiæ in, eris, penultima correpta, ut legor legeris, sequor sequeris. quartæ in, iris, penultima producta, ut munior muniris, molior moliris, audior audiris. Inueniuntur tamen quædam uerba, quæ ex eadem positione uerbi primæ personæ ad diuersas proficiscuntur coniugationes, uariæ causa significationis, ut fundo quod ad fusionem attinet fundis, quod ad fundamentũ fundas. mando ad mandatum mandas, ad dentes mandis. dico ad dicationem dicas, penultima tamen correpta, dico uero ad dictionem penultima producta dicis. uolo ad uolatum uolas, ad uoluntatem uis. lego quoq; penultima producta legas, correpta legis. compello & appello ad pulsionem compellis & appellis, ad compellationem uero et appellationem compellas et appellas. sero seras seraui, sero seris seui & serui. Sunt alia quæ quamuis eandem significationem seruent, diuersæ tamen sunt coniugationis in usu, ut denso densas, & denseo denses. strideo strides, & strido stridis. ferueo ferues, et feruo feruis. cieo cies, & cio cis. dureo dures, unde duresco, duro duras. Lucanus in

» vi. Auribus incertum feralis strideat umbra.
» Virgilius in octauo. = striduntq; cauernis,
» Stricturæ chalybum & fornacibus ignis anhelat. Idem in eodem.
» Feruere leucatem auroq; effulgere fluctus. Idem in. i. Aeneidos.
» Feruet opus redolentq; thymo flagrantia mella. Idem in. x.
» Postremi addensent acies. Idem in primo Georgicorum.
» = & Iuppiter humidus austris.
» Denset erãt quæ rara modo, & quæ densa relaxat. Lucanus in. ix.
» Densatur globus quantum pede prima relato, Astrinxit gyros acies.
» tueor tueris, & tuor tueris. Statius in. i. Achil. Nanq; modo infensos
» utero mihi contuor enses. Lucre. in. vi. = dilutaq; contra, Cũ tuimur
» misceri absinthia tangit amaror. oleo oles & olo olis. Afranius in
» Fratribus. Non potest qui in illa est acta, longẽq; & cunctis olat.

Plau, in Mostellaria. Non omnes possunt olere unguenta exotica. Nam nisi corripias penultimam, iambus stare nõ potest. Teren. in Adelph. Olet unguenta de meo. Excello excellis, & excelleo excelles. Lucretius in. i. Omnibus ornatum uoluisti excellere rebus. Cic. in. i. Epistolarũ ad filium. Quare effice & elabora, ut excelleas. fulgeo fulges, & fulgo fulgis. Lucanus in. x. Fulget gemma thoris, & iaspide fulua supellex. Virg. in. viij. = auroq; effulgere fluctus. Sono sonas, & sono sonis. Ennius in. xi. Annalium. Tum clypei resonant, & ferri stridit acumen. Lucret. = caligare oculos, sonere auris. Vno unas, unio unis. de singulorum igitur coniugationũ regulis latius mox tractabimus. Sciendũ tñ ꝙ uidemur in ptõ perfecto plerũq; baritona quoq; græcorum imitari in commutatione consonantiũ teste Didymo, qui ostendẽs omnia quæ habent in arte græci, habere etiam latinos, exemplis hoc approbat. nam cum primam coniugationẽ dicunt βαρυτόνον, quæ tres cognatas habet consonantes, idest. β, π, φ, pro qua nos, ph, scribimus in plerisq;, & in omnibus huius cõiugationis uerbis ψ. ψ, declinant, ἀόριστον, hoc est præteritum infinitum spatio temporis, utrũ paulo ante an multo sit perfectum, ut κρύβω unde κρύπτω ἔκρυψα, λείπω ἔλυψα, ἀλείφω ἤλειψα, nos quoque in præterito perfecto, quod pro παρακειμένου, idest paulo ante perfecto, & pro ἀορίστου teste Probo habemus (Nam amaui πεφίληκα, & ἐφίλησα significat, similiter feci πεποίηκα, & ἐποίησα uidi ἑώρακα καὶ εἶδον, & sic omnia cætera) nos quoq; cum in præsenti in, bo, uel, po, desinat uerbũ, plerunq; in, psi, facimus præteritum perfectum in tertia coniugatione. ut scribo scripsi, nubo nupsi, scalpo scalpsi, repo repsi nam pro, ψ, græca duplici in principio syllabarum posita, Romani, ps, solent scribere. In secunda autẽ coniugatione βαρυτόνων græci, quæ. γ. κ. χ. habet per. ξ. efferunt præteritum infinitum, ut λέγω, λέξω, ἔλεξα, πλέκω πλέξω ἔπλεξα, ἔρχω ἄρξω ἦρξα. Nos quoq; in, go, uel in, co, desinentibus, idẽ frequenter facimus, in præteritis perfectis. idest per, x, declinamus hoc tempus, ut rego rexi. pingo pinxi, duco duxi, dico dixi. Nam in, pho, cho, tho, nullum terminat latinum uerbum. Itaq; triumpho græcum est ἀπὸ τοῦ θριαμβεύω. sed translatio fuit aspirationis, à prima ad postremam syllabam quomodo κύθρα pro χύτρα, ἐνθαῦτα pro ἐνταῦθα, quod est ionicum. ad cuius imitationem latini pro θρίαμβος triumphus, per transmutationem aspirationis protulerunt. Ideo tamẽ, b, in, p, conuersa est, quia, b, aspirari nõ potest. Tertiam quoque illorum imitamur coniugationem quã per. δ. θ. τ. efferunt, ut ᾄδω ᾖσα, πείθω ἔποισα, ἀνύτω ἤνυσα, nos ardeo arsi, lædo læsi, ludo lusi, concutio concussi. Ad quartæ quoq; imitationem quæ per. ξ. uel duplicatam, ss, profertur, et præteritum per, s,

facit, ut ὁρίζω ὥρισα, λούω ἔλουσα. nos quoq; pitisso pitissaui, patrisso patrissaui, musso mussaui. Quinta per liquidas apud illos profertur, easq; seruat in omni præterito, ut τίλλω ἔτιλα, νέμω ἔνειμα, τείνω ἔτεινα, σπείρω ἔσπειρα. Nos quoq; in plerisq; seruamus liquidas, nõ tamen in omnibus ut cælo cælaui, doleo dolui, domo domui, timeo timui, emo emi, to/io tonui, teneo tenui, cano cecini, aro araui, terreo terrui. Ideo autem diximus in plerisq; qa inueniuntur, et, m, & , n, & r, in presenti quæ in præterito perfecto uel abijciuntur uel mutãtur. ut rumpo rupi, premo pressi, sterno straui, temno tempsi, tero triui, uro ussi. Sextã coniugationem dicunt quæ per. ω, puram effertur, ut ἱππεύω πλέω βασιλεύω. qualia sunt apud nos omnia secũdæ & quartæ coniugationis uerba, quippe in, eo, uel in, io, desinentia. inueniuntur tamen etiã primæ & tertiæ coniugatiõis, nõ solũ, e, uel, i, antecedẽtibus sed & alijs uocalibus, ut inchoo inchoas, mutuo mutuas, meo meas, hio hias. tertia tamen, a, uel, e, ante aspirationem inuenitur habere penultimas, ut traho traxi, ueho uexi, i, uero uel, u, puras sine aspiratione, ut facio facis, ruo ruis. sed de omnibus formis præteriti perfecti quatuor coniugationũ, & generalibus regulis ad omnem uerbi declinationem pertinẽtibus, latius in sequenti libro disseremus. Nunc de personis tractemus. Quas ideo cum numero in extrema parte accidentiũ posuimus, quod nõ omni uerbo, quomodo supradicta accidẽtia adhærent, sibi autem semper sociãtur in uerbo, & in omnibus quæ declinari possunt partibus. nã in aduerbio possunt, & numeri sine personis, & personæ sine numeris inueniri. numeri, ut quinquies, decies, personæ, ut meatim tuatim. Quanuis enim à singulari pronomine deriuẽtur, indifferẽter tñ tam singulari q̃ plurali numero uerborum coniunguntur, ut meatim dicis, meatim dicitis. sed in aduerbio species quædam inuenitur, hæc habens diuisa. in uerbo uero et nomine & pronomine, & participio omnes uoces uel singulares habent numeros, uel plurales, & personas simul cum numero uel finitas uel infinitas. Nomen tamen & participium in omni casu tertiæ sunt personæ, absq; uocatiuo, qui solus ad secundam profertur personam.

Personæ.

Vnt igitur personæ uerborum tres. Prima est quæ de se loquitur uel sola, uel cum alijs, ut dico dicimus. Secunda ad quam loquitur, de seipsa, uel sola, uel cum alijs, ut dicis dicitis. Tertia de qua extra se & illam ad quam dirigit sermonem posita loquitur prima, ut dicit, dicunt. & prima quidem & secunda uerborum personæ finitæ sunt. præsentes enim demonstrantur. tertia uero infinita est, itaq; eget plerunq; pronomine, ut

definiatur. & prima quidem & secunda personæ uerborum pronominibus iungi possunt solis, tertia uero etiam nominibus quæ per se sunt tertiæ personæ absq; uocatiuo casu, quod ante diximus, ut lego ego, legis tu, legit ille, uel legit Cicero. Nam si dicam lego Cicero, soloecismus est, nisi addidero pronomen dicens lego ego Cicero, uel legis tu Cicero. exceptis illis uerbis, quæ sunt substantiæ uel uocandi, ut Priscianus sum, Priscianus uocor, Priscianus nominor, Priscianus nuncupor. Et prima quidem potest sibi & secundam & tertiam coniungere, ut ego & tu facimus, ego & ille facimus. secunda uero non potest coniungere sibi nisi tertiam, ut tu & ille facitis. tertia uero nec primam nec secundā, sed alteram tertiam, ut iste & ille faciunt. & prima quidē potest etiam secunda & tertia absentibus per se loqui, ut sæpissime apud comicos uidemus induci personas, quæ ipsæ ad se lo-
» quuntur. Ut Simo in Andria. Non dubium est quin uxorem nolit filius. Secunda uero uel tertia sine prima non potest esse. potest tamen prima & secunda sine tertia, & prima & tertia sine secunda inueniri. est enim ubi ipsa prima persona ad se, quasi ad secundam loquitur personam, sed figurate, ut Didò in quarto Aeneidos.

» Infelix Dido nunc te fata impia tangunt,

» Tunc decuit cum sceptra dabas. Et quoniam sunt quædam uerba, in quibus naturaliter, uel omnes, uel quædam deficiunt personæ, de his breuiter dicamus. In imperatiuis prima persona singularis non potest esse, ꝙ naturaliter imperans ab eo cui imperat diuiditur. cum ergo prima persona sit, quæ loquitur, ipsa sibi imperare non potest. unde hic modus ēt uocatiuū casum adsciscit, qui in secunda tantum persona inuenitur, ut doce grammatice. Nam tertiæ quoq; personæ imperantes internuncia utimur secunda persona, ut grammatice legat discipulus tuus. Ergo si absit secunda persona non possumus imperare tertiæ, nisi figuratæ ad nosmetipsos loquentes, quasi ad secundā personam. Itaq; quæ latini in plurali numero imperatiua primæ personæ accipiunt, hæc græci ὑποθετικὰ uocāt, idest suppositiua siue hortatiua. dicunt enim ꝙ superior debet ostendi, qui imperat, eo cui imperat. hic autem suam quoq; coniungens personam similem se sociumq; in hac ipsa re, de qua imperat ostendit futurū illis quibus imperat, ut pugnemus, legamus. quasi ad socios uidetur hoc modo uti. itaq; melius illis uisum est hanc personam numeri pluralis separare ab imperatiuis. Sciendum tamen ꝙ frequentissime iste modus pro optatiuo ponitur uel deprecatiuo, ut,

» Musa mihi causas memora quo numine læso. Et apud Terentium.

» Fac amabo. Ergo si ad deos qui omnibus superiores sunt imperatiuo

utimur modo, cur non etiam ad socios uel ad eiusdē naturæ quoscūq; homines, quamuis maiores nobis uel similes per connumerationem nostri quoq;, quæ fit in prima persona plurali hoc modo, idest imperatiuo utamur? Infinita quoq; & impersonalia, & gerundia uel supina carent personis naturaliter. Præterea in nominationibus, idest ὀνοματοποιίαις, siue nominum, siue uerborū nouis conformationibus, nō omnes declinationis motus sunt quærendi, ut tinniat. Persius.
» Ne qua sub ærato mendosum tinniat auro. Taratantara. Ennius.
» At tuba terribili sonitu taratantara dixit. ut etiam apud græcos σίζει ὀφθαλμὸς. εκλαγξαν δ' ἄρ ὀϊστοὶ. λίγξε βιὸς. φλοῖσβος. Pluit & tonat, & fulminat, & multa similia quæ ad homines non pertinent, proprie quidem ad tertiam dicuntur personam. Possunt tamen etiā in prima inueniri persona & secūda per poetarum προσωποποιίας. idest conformationes uel per responsa dei, & per apostrophas, quasi ad ipsum Iouem præsentem. & sunt quasi propria uerborum, quæ ad solum Iouem pertinent. Reperiuntur tamen & alia uerba quæ in usu deficiunt personis, ut cedò, sodes, salue, furis, aue, infit, foret. Quamuis & infio & furo, apud Varronem inueniuntur. & forē apud Terentium in Hecyra.
» Nam si utrum uis horum, mulier nunq̄ tibi uisus forem. Fore quoq;
» dicitur, ex quo confore Terentius in Andria, compositum protulit.
» Et idspero confore.

De numero.

Numerus accidit uerbis uterq;, quomodo, & omnibus casualibus. Singularis, ut lego. Pluralis, ut legimus. Necesse est autem in omnibus declinabilibus utrunq; simul inueniri, sicut supradictum est, numerum & personam. Sciendum tamen q̄ quāuis & in nominibus, & pronominibus, & participijs inueniantur uoces cōmunes singularis & pluralis numeri, ut poetæ, uiri, fluctus, genitiui singulares, et nominatiui plurales sunt, similiter cædes, Verres, dies, res, nominatiui tam singulares sint q̄ plurales, isti uero & ipsi & illi datiui singulares & nominatiui plurales, in uerbo nunquam hoc inuenitur apud latinos. Quamuis apud græcos in multis, ut εἶπον, tam singulare est primæ personæ q̄ plurale tertiæ præteriti imperfecti. sicut in hoc ἔχαιρον, ἔλεγον, ἔπλαττον, ἐλάλουν, ἐποίουν ἔχαιρον ἐγὼ λίαν, οἵ τε φίλοι συνέχαιρόν μοι.
In antiquissimo codice cuius collatione hic emendatus est, ita scriptum erat. Artis prisciani uiri disertissimi grammatici Cæsariensis doctoris urbis Romæ Constantinopolitanæ, præceptoris mei liber octauus de uerbo explicitus feliciter.

EIVSDEM LIBER NONVS DE GENERALI VERBI DECLINATIONE.

d

ICTIONVM Aliæ ſunt uniformes, ideſt indeclinabiles, ut aduerbia, coniunctiones, præpoſitiones, interiectiones. Aliæ declinabiles, ut nomina uerba, participia pronomina. Ergo aliæ earũ in principio mouentur, ut pronomina, trãſeundo in pſonas, mei tui, mihi tibi ſibi, me te ſe, meus tuus ſuus, mei tui ſui, meo tuo ſuo. In genera uero & in numeros & in caſus trãſeuntia finẽ mouent, ſicut nomina. Pronomina quoq; quæ diſcernunt genera, ut ille illa illud, ipſe ipſa ipſum. necnon etiã participia, quibus omnia ferè accidunt tam nominibus q̃ uerbis accidentia. Vnde non ſolũ in fine per genera & caſus & numeros, ſed etiam in principio eſt qñ mouentur per tempora, ut lauans lauaturus, fouens foturus, mouens moturus. uerba autẽ & in principio & in fine, & in medio mouentur, non tamen per ſingula tẽpora omnes motus neceſſe eſt pati ſicut oſtendetur. Oportet igitur de his ratione congrua exponere. cur tñ à præſenti, ſicut à nominatiuo declinationis exordiũ ſumimus ſuperius tractatum eſt, quod ſcientes de cæteris dicemus. Preteritũ imperfectũ apud latinos principiũ nunq̃ mouet, ſed finem, ut amo amas amabam, doceo doces docebã, lego legebã, facio faciebam, munio muniebã. & in prima quidẽ coniugatione, a, habet ante, bam. Secunda enim perſona in as, deſinens, abiectã, s, aſſumit, bam, amo amas amabã, meo meas meabam. In alijs uero omnibus, e, productã, docebam, legebam, audiebã. In quarta tñ coniugatione eſt, qñ antiqui tranſmutantes locum uocaliũ, pro, i, &, e, ei, dipthongon proferre ſolebant. quã poſtea in, i, longam uerterunt, uti polibã, pro poliebã, munibã pro muniebam. In eo uero deſinentibus uerbis eiuſdem quartæ coniugationis, nec poſſumus aliter proferre præteritum imperfectum, niſi, i, ante, bam, ſeruantes, ut eo ibam, adeo adibã, ueneo uenibã, queo quibam. Nec mirũ cum hæc uerba ex ſecunda perſona faciunt, tam præteritũ imperfectum q̃ futurum ad ſimilitudinẽ primæ & ſecundæ coniugationis. Nam tertia & quarta coniugatio ſolet ex prima perſona gignere tã præteritum imperfectum q̃ futurũ. Præteritum imperfectum mutatione, o, in, e, productam, & additione, bam, ut lego legebam, facio faciebam, audio audiebam. Futurum mutatione, o, in, am, ut lego legam, facio faciam, audio audiam. Exceptis in eo deſinentibus, quæ, ſicut ſupra diximus, à ſecũda perſona faciunt prædicta tempora. Præteritum prefectum

tres habet motus in principio & in medio plerunq;, non tamen semper, in fine uero semper. In principio & in medio & in fine, cædo cecidi, cado cecidi. In medio & in fine, decerno decreui, porrigo porrexi. In fine tantum, pando pandi, defendo defendi. Est etiam inuenire quædam uerba, in quibus mouetur principium & finis, medio integro manente, ut mordeo momordi, tondeo totondi. Plusq̃ perfectũ eosdem motus habet, quos & præteritum perfectum à quo & nascitur. Futurũ principium quidem seruat in omnibus uerbis, finem autem mouet, ut amo amas amabo, doceo doces docebo, eo is ibo, lego legis legam, audio audis audiam. Positio actiuorum, uel neutrorum uerborum in, o, desinit. & in prima quidem coniugatione pares habet syllabas prima & secunda persona. Prima enim mutat, o, in, as, & facit secundam, ut amo amas, meo meas, hio hias. In secunda uero coniugatione prima persona in eo desinit, quam in, es, productam mutans facit secundam. Itaq; necessario una syllaba minor est secunda, doceo doces, moneo mones. In tertia uero si, i, ante, o, habuerit prima persona abiecta, o, assumit, s, & facit secundam. itaq; minuitur una syllaba. ut cupio cupis, facio facis, sapio sapis. Alia uero quacunq; littera ante, o, posita, o, in, is, conuertens facit secũdam, ut ueho uehis, ruo ruis, lego legis, gero geris. Excipiuntur fero, uolo, edo, quæ inæqualem habent declinationem, ut Iuppiter Iouis, iter itineris, femur feminis. Sic etiam in uerbis, ut fero fers, uolo uis uult, edo es est. de quibus non incongruum uidetur esse in præsenti, quæ possumus rationabiliter tractare. Fero per concisionem, idest per syncopam, i, litteræ secundam & tertiam facit personam, fero fers fert, pro feris ferit. quod puto differentiæ causa fieri, ne si feris ferit diceremus putaretur ab eo esse, quod est ferio feris, cum nulla scripturæ esset differentia, quan uis temporum syllabicorum esset. hoc autem in multis solet fieri dictionibus, ut præter regulam habeant declinationes, uel accentus differentiæ causa, ut coniunx coniugis pro coniungis, ne uerbum putetur esse. Et nostrâs ultima circunflexa quando est nominatiuus singularis ad differentiam pluralis accusatiui. Pluralia supradicti uerbi in prima & tertia persona secundum rationem tertiæ coniugationis proferuntur, ferimus ferunt. in secunda uero per concisionem fertis pro feritis. In præterito quoq; imperfecto, & in futuro regulam seruat tertiæ coniugationis, ferebam, feram feres feret. In omnibus quoq; alijs modis seruat rationem eiusdem coniugationis, exceptis illis quæ solent à secunda persona nasci. in his enim seruat eiusdem personæ concisionem, ut fers fer, ferte ferto fertote, ferrem ferre. Nam quæ à prima persona accipiunt regulam, rectam decli=

nationem sequuntur, ut fero ferebam feram. A` uolo quoq; secundam
personam per concisionem, l, consonantis, & mutationẽ, o, in, e, & adie-
ctione, is, per diphthongum proferebant antiquissimi, uolo ueis, pro
uolis. sed, ei, diphthongum in, ī, longam, postea cõuerterunt more bœo-
tio. Et possumus in hoc quoq; dicere, quod in fero fers uerbo dicimus,
differentiæ causa hoc esse factum, ne si uolis diceretur dtũs, uel a ltũs
pluralis existimari posset nominis, quod est uola. uel ꝙ in græcis di-
ctionibus plerunq; latini gaudentes breuitate, faciunt concisiones, ut in
uocatiuis in, ie, desinentibus tam græcorum q̃ latinorum nominũ. Pal
ladi pro Palladie, & Terenti pro Terẽtie. similiter πολυδεύκης Pol-
lux, διδῶ do, ἐμὲ me. & in nominibus litterarum, pro alphabeta, a,
b, dicentes. & in his anomalis uerbis, quæ sine dubio à græcis sum-
psimus, fero uolo edo. Sum quoq; per abscisionem, i, finalis & addi-
tionem, s, in principio loco aspirationis, sicut ἕξ sex ἑπτὰ septẽ ἥμι-
συ semis & mutatione ει, in, u, εἰμὶ sum, ut διδῶ do, βούλομαι quoq;
forte breuitatis causa uolo fecerunt diphthongo mutata, ut βοῦς bos &
ποῦς pes. Tertia quoq; persona per concisionem, i, profertur, uult pro
uolit. In hac quoq;, o, in, u, conuertentes, uult dicimus, quanuis rationa-
bilius sit uolt dicere, quo magis uetustissimi utũtur. In pluralibus pri-
ma quidem persona pro, i, u, habet penultimam, ut uolumus pro uo-
limus. Secunda uero persona per concisionem, i, profertur, tertiæ per-
sonæ singulari addita, is, sicut in alijs quoq; solet uerbis, ut amat ama
tis, docet docetis, legit legitis, fert fertis, est estis, uolt uel uult uoltis uel
uultis. Tertia secundum formulam supradictæ tertiæ coniugationis
à prima persona indicatiui, o, in, unt, conuersa profertur uolo uolunt.
Per cætera quoq; tempora indicatiui hoc uerbũ seruat regulam ter-
tiæ coniugationis, uolebam uolui uolueram, uolam uoles uolet. in im-
peratiuo deficit. nec mirum. quippe corrupta secunda persona indicati
ui, ex qua solet imꝑatiui secunda ꝑsona nasci. tertia quoq; deficit q̃uis
in hac coniugatione ex prima persona indicatiui fieri solet, mutata,
o, in, at, ut lego legat, dico dicat, fero ferat. & poteramus ab eo quod
est uolo dicere uolat, tamen ne dubitatio fieret significationis, non est
ab authoribus usitatum. Vtimur ergo subiunctiuo pro hoc uelis ue-
lit. Aliam quoq; quidã rationem de hoc conati sunt reddere, dicen-
tes, ꝙ imperatiuus modus necessitatem significat, uoluntas autem li-
bera debet esse. itaq; hoc uerbum quod carere debet necessitate, caret
imperatiuo. Ex hoc tamen compositũ habet imperatiuum in secun-
da persona in, i, desinente, noli. Licet tamen & subiunctiuo ut supra
diximus uti pro imperatiuo, idest uelis fac uelis. In prima enim &
tertia persona plurali omnium uerborum, imperatiuus præsens si-
milis

milis est subiunctiuo. Optatiuus quoq; eiusdem uerbi, tam in præsenti siue in præterito imperfecto q̃ in futuro similiter corrumpit regulã, ut uellem & uelim. Et præsentis quidem quod & præteritũ est imperfectum, causa est corruptionis, secũda persona indicatiui ex qua oritur, futuri uero, synonymia, idest anceps significatio. quæ fieret si uolã uolas uolat, uolamus uolatis uolant diceremus. itaq; pro uolam uelim authoritas non irrationabiliter tradidit dicere. & uolim tamen pro uelim proferebant antiqui. Cicero in. ij. de Natura deorũ. » Quo facilius id quod docere uolimus intelligi possit. Alia uero omnia quæ à prima persona supradictæ coniugationis solent nasci integram seruant declinationem, exceptis supradictis synonymiæ causa. Edo quoq; per syncopã idest per concisionem, d, litteræ facit secundam personã & per synæresim, e, & , i, in, ei, diphthongõ coacta, &, ei, diphthongo in, e, productam conuersa differentiæ causa. ne si eis diceretur aliud significare putaretur, edo es. quod non dubito differentiæ causa esse factum. ne si edis diceretur dubitationem faceret scriptura quõ deberemus pronuntiare, e, productam an correptã. huic opponitur, cur igitur in prima persona cũ similis esset dubitatio, hoc non est factũ? ad quod dicendum ꝙ & si concisio, d, litteræ facta esset multo maior fieret erratio. si enim eo diceretur pro edo, nulla esset, nõ dico scripturæ sed nec temporis differẽtia inter eo is, & eo quod pro edo poneretur. itaq; iure mansit integra prima persona. Tertia uero nascitur à secunda ꝑsona addita, t, es est. quod in hoc solo & alio uno inuenitur, sum es est. Et certum est id quoq; fieri differentiæ causa, ne si secundũ proportionem aliorum uerborum secunda persona, s, in, t, conuertente tertia proferretur, es, et, ut doces docet, coniũctio non uerbũ esse putaretur. Non solũ aũt in omnibus æqualibus uerbis secunda ꝑsona, s, t, conuertit & facit tertiam, sed etiam fero fers fert facit, quod est inæquale. Edo tñ in plurali numero seruat regulã tertiæ coniugatiõis, ut edimus editis edunt. similiter in præterito imꝑfecto, & futuro edebã, edam. & in oĩbus quæ solent in hac coniugatiõe à prima persona nasci, hoc est in tertia ꝑsona imꝑatiui edat, & in futuro optatiui, quod est etiã subiunctiui præsens, edã edas edat. In oĩbus uero quæ solent à secunda nasci ꝑsona corruptã inuenies regulam coniugationis, es tñ producta, quã à secunda acceperunt ꝑsona, seruata ubiq;, es este esto estote essent esse. Nec mireris si non ubiq; differentiã uel deffectionem faciat anceps significatio. non solum enim in uerbis, sed etiam in nominibus & alijs partibus orationis, est qñ faciunt differentiã uel accentuum uel litterarũ mutatione auctores, est qñ nõ faciunt. Ergo q̃ a de præterito imꝑfecto loquentes anomalorũ ratio coegit

pluribus uti per mediũ uerbis, breuiter de illo repetamus, ut ad cætera facili uia peruenire possimus. Præteritum imperfectum diximus à præsenti fieri, sic in prima quidem, & in secunda coniugatione, & quarta, in, eo, desinente, à secunda persona ablata, s, finali & addita, bam, ut amas amabã, doces docebam, is ibam. In tertiæ uero omnibus uerbis, & quartæ in, io, desinentibus, prima persona mutat, o, in, e, productam, & assumpta, bam, facit præteritum imperfectũ, lego legebam, facio faciebam, uenio ueniebã. Et in prima quidẽ coniugatione, & tertia, & quarta in, io, desinente, una syllaba uincitur prima præsentis persona, à præterito imperfecto, meo meabam, dico dicebam, munio muniebam. in secunda uero, & in quarta in, eo, desinẽte pares habet syllabas, doceo docebam, eo ibam. Nec mirum cum hæc minuunt secundam personã una syllaba, sicut supra dictum est, doceo doces, eo is. Prima autem pares habet in utraq; persona syllabas, curo curas. Tertia uero in omnibus alijs absq; in, io, desinentibus, ut lego legis, ruo ruis, traho trahis. Sed quamuis in, io, desinentia soleant minui in secunda persona, tam tertiæ q̃ quartæ coniugationis ut facio facis, aperio aperis, tamen non à secunda, sed à prima faciunt præteritum imperfectum, sicut docuimus.

De præterito perfecto.

PRæteriti perfecti multiplices & uariæ sunt regulæ. Itaq; cõmodum putauimus, primo, quæ in eo generalia esse contemplati sumus, differere, postea uero per singulas syllabas tractare de eo. Omne igitur præteritum perfectum primam personam in, i, terminat, amaui, docui, dixi, comperi, & assumpta, sti, facit secũdam, amauisti, docuisti, dixisti, comperisti. T, uero adscita, & correpta i, tertiam, amauit, docuit, dixit, cõperit. Mus, primã pluralem, amauimus, docuimus, diximus, cõperimus, i, tamen penultima correpta. Secunda pluralis à sua singulari fit, addita, s, amauistis, docuistis, dixistis, cõperistis. Tertia autem ex prima singulari nascitur, i, finali cõuersa in, e, productã, & addita, runt, uel, re, ut amauerũt uel amauere, docuerunt uel docuere, dixerunt uel dixere, cõpererunt uel cõperere. Et nascitur hoc quoq; tẽpus à præsenti, sicut mox docebimus, & uel pares habet cum eo syllabas, ut iuuo iuui, moneo monui, lego legi, munio muniui. uel minuitur una syllaba, ut facio feci. fugio fugi, uenio ueni. uel uincit una syllaba, ut oro oraui, curro cucurri. Si sint primæ coniugationis abũdat ptũm una syllaba, accuso accusaui, domo domui, sto steti. exceptis duobus, iuuo iuui, lauo laui. Antiqui tñ hæc quoq; secundũ analogiã sæpe proferebant. Vnde Terentius in Eunu.

» Dum hæc mecum reputo arcessitur lauatum interea uirgo, lauatum

dixit qđ eſt à lauaui, pro lautũ uel lotũ. In ſecundæ uero coniugatiõis, et tertiæ uerbis in, io, deſinẽtibus, & in omnibus quartæ nunq̃ creſcit ptũm perfectum, ſed uel pares habet præſenti ſyllabas, uel minuitur. Pares, ut pareo parui, habeo habui, cupio cupiui, munio muniui, aperio aperui. Minuitur una ſyllaba, ut augeo auxi, ardeo arſi, uideo uidi, facio feci, comperio comperi. In alijs uero omnibus uerbis tertiæ coniugationis, modo pares habet, modo una ſyllaba uincit, nũq̃ autem minuitur. Pares, ut ago egi, frango fregi, uinco uici. Vincit, ut credo credidi, arceſſo arceſſiui, occulo occului, curro cucurri. Et notãdum eſt in omnibus uerbis diſyllabis, quibus interpoſita eſt conſonãs, ꝙ ſi pares ſint in præterito et in præſenti ſyllabæ, penultima uel natura uel poſitione producitur, ſiue ſit in præſenti longa ſiue nõ, ut iuuo iuui, rego rexi, frãgo fregi, lego legi, ſcando ſcandi, ludo luſi. excæptis ſcindo ſcidi, findo fidi, bibo bibi. Si enim pura ſit penultima in pleriſq; corripitur, & in ptõ, ut luo lui, nuo nui, ſpuo ſpui, ſuo ſui, ruo rui, eo ij inuenitur et iui. In paucis producitur, ut ſtruo ſtruxi, fluo fluxi, neo neui. Idẽ fit ẽt cũ à triſyllabis præſentibus diſyllaba fiunt præterita, ut ſedeo ſedi, uideo uidi, facio feci, capio cæpi, iacio ieci, augeo auxi, ardeo arſi, foueo foui, faueo faui. In creſcẽtibus uero, in quibus repetitio fit principij per præteritũ, penultimæ uel ante penultimæ principalis ſyllabæ pñtis tempora ſeruãtur in præteriti penultima, ut cædo cæcidi, curro cucurri, parco peperci, pẽdo pepẽdi, mordeo momordi, tondeo totõdi, ſpõdeo ſpopondi, fallo fefelli, pedo pepedi, cado cecĭdi, cano cecĭni, pario pepĕri, poſco popõſci, tẽdo tetẽndi. Excipiũtur pẽllo pepŭli, tãngo tetĭgi, pãngo pepĭgi pũngo pupŭgi, diſco didĭci, pcẽllo percŭli, & tũndo tutŭdi. Vnde Horatius Epiſtolarum libro ſecũdo.

» Speratum meritis diram qui contudit hydrã. Et in prima qdem coniugatione principium immobile manet, in ſupradicto tempore, excæptis quatuor uerbis, ſto ſteti, do dedi, lauo laui, iuuo iuui. Illa enim duplicant conſonantem, hæc uocalem in præſenti correptam penultimam, in præterito perfecto producunt. quod in nullo alio ſupradictæ coniugationis accidit uerbo. In ſecunda uero & tertia omni loco eſt ubi inuenimus moueri litteras uel ſyllabas præſentis. Per ſingulas igitur tam uocales quam conſonantes, per ordinem oſtendemus ſolitas fieri mutationes. A, breuis modo manet eadem, ut careo carui, rapio rapui, ualeo ualui. modo producitur, faueo faui. modo mutatur in, e, correptam, ut cado cecidi, tango tetigi. modo in, e, productam, ut ago ẽgi, facio ẽci, iacio iẽci, frango frẽgi. producta uero non mutabitur, rãdo rãſi, pãreo pãrui. Et ſciendum ꝙ cũ, ă, bruis in e, productam conuertitur, uel diſyllabũ eſt, tã præſens quã præteritũ,

ut ăgo ēgi, frăngo frēgi. uel à præsenti trisyllabo præteritum disyllabum fit, ut facio feci, iăcio iēci. in, e, uero correptā ex contrario. q̄n à præsenti disyllabo præteritum fit trisyllabum. ut cado cecidi, tango tetigi. E correpta modo eadem manet, ut egeo egui. modo producitur, ut lego legi, sero seui, sedeo sedi, cerno creui, uenio ueni. modo mutatur in, ā, productam, ut sterno straui. modo in, ī, correptam, ut eo ij. modo in, i, productam, ut tero triui. modo in, ŭ, correptam, ut doceo docui, moneo monui. Producta si fuerit in præterito quoq; producitur, uel natura uel positione, ut cedo cessi, credo credidi. I, correpta modo manet eadem, ut niteo nitui. modo producitur ut uideo uidi, cupio cupiui. modo in, e, conuertitur uel natura uel positione longam, ut incipio incepi, aspicio aspexi. modo in, ŭ, correptā, ut rapio rapui. producta manet eadē ut figo fixi, rideo risi, nitor nisus, fido fisus. O, correpta modo manet eadem, ut doceo docui, condo condidi. modo producitur, ut moueo moui foueo foui, fodio fodi. O, producta in quibusdā manet, ut oro oraui, dono donaui, in alijs corripitur, ut pono posui, cogo coegi. V, correpta modo manet eadem, ut ruo rui, modo producitur natura uel positiōe, ut fugio fugi, struo struxi, fluo fluxi. Producta quoq; modo manet, modo mutatur, manet, ut excūdo excūdi, lūdo lūsi. mutatur in, ŭ, correptam, ut pūngo pupŭgi, tūndo tutŭdi. Ae, diphthongus in quibusdam manet, quæro quæsiui, lædo læsi, in alijs mutatur in, i, productam, cædo cecidi. Au, manet eadē, ut augeo auxi, haurio hausi. mutatur ī uno anomalo in, abs aufero abstuli. B, manet bibo bibi, habeo habui, mutatur in, ps, uel duo, ss, scribo scripsi, nubo nupsi, iubeo iussi. Quæritur tñ de scripsi & nupsi, cur nō per, b, sed per, p, scribātur. & est euphoniæ causa, ꝙ in principio syllabæ, b, ante, s, uel ante, t, inueniri nō potest, ut ipse, aptus. Nam absonus & abstinens & obtinens & similia non in eadem syllaba habent coniunctas b, &, s, &, b, &, t, cum præpositio separatim est syllaba accipienda. Igitur participia quoq; supradictorū uerborum rationabiliter per, p, &, t, scribuntur, scriptus, nuptus, & nomina ex his deriuata, scriptor, nuptiæ. C, modo manet, ut doceo docui, facio feci. modo duplicatur, ut cano cecini, cado cecidi, cædo cecidi. modo trāsit in, s, ut mulceo mulsi, farcio farsi. modo in, x, ut duco duxi, sancio sāxi. D, manet eadē, cādeo cādui, defendo defendi. duplicatur perdo p̄didi, credo credidi. trāsit in, s, lædo læsi, uel in duas, ss, cedo cessi. F, manet ferueo ferui, uel ferbui, frāgo fregi. duplicatur fallo fefelli. G, seruatur eadem, egeo egui, lego legi. mutatur in, s, ut algeo alsi, turgeo tursi, mergo mersi, uel in. x, ut frigeo frixi, augeo auxi, pingo pinxi, mingo minxi, tingo tinxi. subtrahitur, gigno genui. H, est ubi manet integra, habeo ha-

bui. eſt ubi mutatur in, x, traho traxi, ueho uexi. L, manet per ſe, ut
oleo olui, alo alui, occulo occului, uel mutatur in, s, ut uello uulſi, uel
ſubtrahitur ut percello perculi, pello pepuli. M, manet, timeo timui,
emo emi. aſſumit, pſ, demo dempſi, como compſi, promo prompſi. gemi
natur, mordeo momordi. ſubtrahitur rumpo rupi. N, ſeruatur eadẽ,
moneo monui, aſſumit, s, maneo manſi. mutatur in, s, pono poſui, uel
in, ps, tẽno tempſi, uel in, u, loco conſonantis, ſterno ſtraui, decerno de
creui. ſubtrahitur linquo liqui, uinco uici. P, manet ſapio ſapui uel ſa
piui, rapio rapui, pareo parui, peto petiui. repetitur, pello pepuli, par
co peperci, pendeo pependi. aſſumit, s, repo repſi, ſcalpo ſcalpſi. dupli-
catur, reperio repperi. Q, manet eadem, quæro quæſiui, queo qui-
ui. tranſit in, s, ut torqueo torſi. R, manet, curro cucurri, terreo terrui.
tranſit in, s, quæro quæſiui, uro uſſi, haurio hauſi, uel in, u, conſonantis
loco, tero triui. S, manet cenſeo cenſui, arceſſo arceſſiui. T, manet, uerto
uerti, tranſit in, s, mitto miſi, concutio concuſſi. X, manet texo texui, ne
xo nexui. Sunt igitur formæ generales præteriti perfecti. viij. In, ui,
ſyllabam. in, ij. in, ui, diuiſas. in, ſi. in, xi. & in. i, antecedente conſonan
te quæ in præſenti tempore ante. o, uel, eo, uel, io, inuenitur, & quæ in
principio geminat conſonantem, & quæ in fine. Et in, ui, quidem qua
tuor coniugationum ſunt uerba quæ terminant præteritum, ut amo
amas amaui, fleo fles fleui, cupio cupis cupiui, munio munis muniui.
In, ij, uero tertiæ & quartæ, quæ in, ui, deſinentia intercæpta, u, con
ſonante corripiunt, i, penultimam, ut cupiui cupij, arceſſiui arceßij, ſi-
ui ſij, muniui munij, audiui audij. In, ui, diuiſas omnium coniugatio-
num uerba inueniuntur terminantia, primæ, tono tonas, tonui, ſeco ſe
cas ſecui. Secundæ teneo tenes tenui, habeo habes habui. Tertiæ an-
nuo annuis annui, pono ponis poſui, alo alis alui. Quartæ proſilio
proſilis proſilui, aperio aperis aperui. In ſi, ſecundæ & tertiæ &
quartæ. Secundæ ardeo arſi, rideo riſi, ſuadeo ſuaſi. Tertiæ ludo lu
ſi, cedo ceſſi, uro uſſi, ſcalpo ſcalpſi. Quartæ, raucio rauſi, haurio hau
ſi, farcio farſi. In, xi, ſimiliter ſecundæ & tertiæ & quartæ. Secun-
dæ augeo auxi, frigeo frixi, mulgeo mulxi. Tertiæ, duco duxi, pingo
pinxi, coquo coxi, uiuo uixi. Quartæ, uincio uinxi, ſancio ſanxi. I, ha-
bent poſt conſonantem poſitam ante, o, uel, eo, uel, io, præſentis tempo-
ris, & in prima, ut iuuo iuui, lauo laui. & in ſecunda, ut prandeo
prandi, ſedeo ſedi, uideo uidi, foueo foui. & in tertia bibo bibi, lego
legi, defendo defendi, fugio fugi, fodio fodi. & in quarta reperio rep
peri. comperio comperi. Geminant conſonantem, in prima quidem
coniugatione duo monoſyllaba, do dedi, ſto ſteti. In ſecunda princi-
pales modo ſyllabæ, mordeo momordi, tondeo totondi, In tertia ali:is

principales, aliàs finales. Principales quidẽ, ut disco didici, cano cecini, pello pepuli. Finales uero, ut credo credidi, uẽdo uendidi. Formis igitur generalibus præteriti cognitis, nunc necessariũ esse existimo de penultimis quoque uniuscuiusq; formulæ syllabis generaliter tractare. non minus enim hæ quoq; ad omnem rationem declinationis, tã præteriti perfecti q̃ plusq̃perfecti, necnon & participiorum eiusdẽ temporis necessariæ sunt. In, ui, terminãtium omnis penultima longa est, uel natura uel positione. & uel in præsenti quoq; habent, u, loco consonantis, ut iuuo iuui, lauo laui, moueo moui, caueo caui, paueo paui, faueo faui, foueo foui, uoueo uoui, uoluo uolui, soluo solui. uel à secunda ꝑsona præsentis nascuntur, abiecta, s, & assumpta, ui, ut amas amaui, oras oraui, fles fleui, comples compleui, cupis cupiui, audis audiui. Vel pro, n, uel, r, uel, sc, quæ in præsenti tẽpore inueniuntur ante, o, u, habent loco consonantis principalem extremæ syllabæ in præterito perfecto, ut sino siui, decerno decreui, tero triui, quiesco quieui, pasco paui. Et primæ quidem coniugationis, & tertiæ uerba in, ui, syllabam facientia, præteritum perfectum, quæ à prima persona nascuntur, pares habent, tam in præsenti q̃ in præterito perfecto syllabas, ut iuuo iuui, lauo laui, sterno straui, sino siui, tero triui, adscisco adsciui. excæpto quæro quæsiui, pono posiui antique, quod nunc dicimus posui. Quæ uero à secunda persona nascuntur superant in præterito eãdem secundã personam una syllaba, ut accusas accusaui, deles deleui, cupis cupiui, munis muniui. Secundæ uero, quæ. u, loco consonantis ante, eo, habent producunt antepenultimam, quæ in præsenti corripitur, &, eo, in, i, conuertentia una syllaba minuuntur in præterito perfecto, ut caueo caui, moueo moui, paueo paui, uoueo uoui, faueo faui, foueo foui. In, ui, diuisas præteritum perfectum exire in omni coniugatione inuenitur. & si uocalis sit penultima ante, o, in præsenti, pares habet syllabas eius præteritũ. Inueniuntur autem eiusmodi uerba in secunda uel tertia uel quarta coniugatione, ut doceo docui, moneo monui, rapio rapui, abnuo abnui, aperio aperui, cooperio cooperui. Sin uero consonans sit ante, o, in præsenti, præteritum una syllaba abundat, quod in prima quidem coniugatione in omnibus in, ui, diuisas terminantibus præteritum inuenies, ut domo domui, ueto uetui, sono sonui, seco secui. In tertia uero hoc idẽ obseruatur in his omnibus, quæ non habent uocalem ante, o, ut oculo ocului, tremo tremui, pono posui, succino succinui. quod in secũda uel quarta coniugatione non põt inueniri, cum hæc, i, illa, e, semper habeant ante, o, finalem. Et attendendum ꝙ penultimæ uel antepenultimæ præsentis tempora seruant in huiuscæmodi præterito, siue pares habeant syllabas, siue abũdent,

ut domo domui, ueto uetui, tremo tremui, uolo uolui, pareo parui, candeo candui, habeo habui, aperio aperui. excepto uno, pono posui. quod cum in præsenti producat penultimam, po, in præterito eandem antepenultimam factam corripuit. Nec mirum cum solum hoc in, no, desinens, & n, in, s, mutauit in præterito, & in, ui, diuisas terminauit, & sicut supra diximus ueteres, in, ui, quoq; syllabam hoc protulerũt. Omnis autem penultima supradictæ formæ, hoc est in, ui, diuisas desinentium corripitur. Raro enim in latinis dictionibus uocalem penultimã ante alterã uocalẽ productã inuenies ideo autẽ diximus raro, quia in fio uerbo authores producunt penultimã, ut Virgi. in Buc.
Omnia uel medium fiant mare uiuite syluæ. In, ius, enim terminantis genitiui penultima anceps est. In græcis autem dictionibus sæpe hoc inuenitur, ut Menelaus, spondeus, dia. In, si, terminantium perfectũ penultimæ, uel natura, uel positione producuntur. Natura, ut rideo risi, ludo lusi, haurio hausi, raucio rausi. Positione, uel geminata, s, ut gero gessi, cedo cessi, premo pressi, uro ussi, percutio percussi. Vel, n, l, r, p, ante, si, positis, ut algeo alsi, maneo mansi, ardeo arsi, tergeo tersi, repo repsi, scalpo scalpsi. Et secundæ quidem uel quartæ minuunt unam syllabam in præterito, ut rideo risi, suadeo suasi, urgeo ursi, ardeo arsi, farcio farsi, raucio rausi, sarcio sarsi. Tertiæ uero pares habent syllabas, tam in præsenti, q̃ in præterito, nisi uocalem habeant ante, o, ut ludo lusi. mitto misi, rado rasi, rodo rosi. Si enim uocalem habeant minuunt ea quoq; una syllaba, ut concutio concussi, excutio excussi. Secunda enim quoq; & quarta ideo minuunt, quia uocales habent ante, o. In, xi, terminantia præteritum perfectum secundæ & tertiæ & quartæ coniugationis inueniuntur. Et tunc tantum natura quoq; producunt penultimam, quando sit, e, penultima, ut rego rexi, tego texi, illicio illexi. In alijs enim positione sunt longæ tantum, ut traho traxi, uincio uinxi, duco duxi. quod ostenditur esse correptum ex nomine quod ab eo deriuatur, & corripitur dux ducis, sicut rexi producti approbatur ex nomine quod ab eo nascitur, rex regis.
Quæritur igitur an luceo luxi debeat natura producta accipi, cum lux producatur. in quo etiam illud quæritur, nomen'ne à uerbo, an magis ex nomine uerbum natum sit? quod esse mihi uerius uidetur. quomodo ab igne igneo & ignesco, & à flamma flammo flammasco.
Quæ præsentis temporis consonantes seruantia ante, o, uel, eo, uel, io, positas easdem ante, i, habent finalẽ in præterito penultimas, uel natura uel positione habent productas, siue sint in præsenti correptæ siue productæ, ut iuuo iuui, lauo laui, uideo uidi, sedeo sedi, faueo faui, lego legi, defendo defendi, fodio fodi, fugio fugi, uenio ueni. Exci-

piuntur quæ in præſenti penultimam.i,habent correptam,eãq; ſer=
uant in præterito quoq; penultimam.Ea enim nõ prducitur in præ-
terito per hanc formam,& ſi in præſenti poſitione ſit longa,ut bibo
bibi,ſindo ſidi,ſcindo ſcidi.Et ſciendum ꝙ in his quoq; in,eo, uel in,
io,deſinentia uerba una ſyllaba minuuntur in præterito,ut ſedeo ſe=
di,foueo foui,moueo moui,paueo paui,prandeo prandi,uenio ueni,re
perio repperi.quod notandum eſt,ꝙ antepenultimam, non penulti-
mam produxit poſitione. Alia uero pares habent ſyllabas cum præ=
ſenti,ut iuuo iuui,lego legi,frango fregi,defendo defendi,ago egi.Re=
petunt conſonantes primæ quidem coniugationis duo monoſyllaba,do
dedi,ſto ſteti,& ex his compoſita, reddo reddidi, reſto reſtiti.habent
autem penultimas breues.Secundæ uero in principio repetunt quæ-
dam,& habent penultimas poſitione longas, ſicut in præſenti ante-
penultimas,ut tondeo totondi,mordeo momordi, ſpondeo ſpopondi,pẽ
deo pependi. Tertiæ autem quædam in principio repetũt, quædam
in fine. In principio repetentia, ſi in præſenti penultimam breuem
habuerint,in ptõ quoq; corripiunt eam, cado cecidi,cano cecini,pario
peperi.Sin longa ſit in pñti penultima naturaliter,in præterito quoq;
producatur, ut cædo cecidi,pedo pepedi. Sin poſitione ſit in preſenti
penultima longa,eſt quando ſeruatur in præterito,eſt quãdo abiecta
conſonante corripitur.ſeruatur in his poſco popoſci,parco peperci,fal=
lo fefelli,tendo tetendi,pendo pepẽdi,curro cucurri. abiecta conſonan=
te corripitur in his,diſco didici,pello pepuli,tango tetigi, pango pepi-
gi.pũgo pupugi,tundo tutudi. Et attendendum ꝙ omnia ea quæ ge=
minant principalem ſyllabam, ſeruant non ſolum conſonantem,uerũ
etiam uocalem primæ ſyllabæ præſentis temporis,tam in prima,q̃ in
ſecunda ſyllaba,niſi,a,ſit. ea enim in,e,conuertitur.ut poſco popoſci,
tendo tetendi,pendo pependi,curro cucurri, diſco didici,pungo pupu=
gi.excipitur pello pepuli. A,uero in,e,mutatur,fallo fefelli,parco pe-
perci,tango tetigi,pango pepigi,cano cecini,cado cecidi, pario peperi.
& uide ꝙ ſi penultima lõga ſit, ea quoq; ſeruat,e,ut parco peperci,
fallo fefelli,ſin breuis ĩ,i,cõuertitur ut tetigi,pepigi,cecini,cecidi.In hac
enim coniugatione,ideſt tertia ẽt in fine fit repetitio eiuſdem ſyllabæ,
ubiq; penultima correpta,uendo uendidi,credo credidi,reddo reddi=
di. Et ſciendum ꝙ una ſyllaba abundat præteritum,in quo fit repe=
titio principalis uel finalis,tam in prima,q̃ in tertia coniugatione.ni-
ſi,i,ſit ante,o. ut do dedi,ſto ſteti,reſto reſtiti,curro cucurri,parco pe-
perci,cano cecini,cado cecidi.pario uero , quia,i,habuit ante,o, pares
habuit ſyllabas,tam in præſenti, q̃ in præterito perfecto pario pepi.
Quoniam igitur de generibus præteriti ꝑfecti temporis uerborũ for-

mis collectim docuimus, nunc ſeparatim per ſingulas coniugationes
de uarijs eiuſdem temporis ſpeciebus, cuius difficillima eſt tractatio,
omnium uerbi, quæſtionum diſſerere conemur.

De prima coniugatione.

PRimæ coniugationis uerba à ſecunda perſona indicatiui mo
di, quæ in, as, deſinit, tam in actiua q̃ in neutrali ſignifica-
tione, abiecta, s, & addita, ui, faciunt præteritum perfectũ,
ut amo amas amaui, oro oras oraui, accuſo accuſas accuſaui, meo meas
meaui, hio hias hiaui, flo flas flaui, no nas naui. Excipiuntur hæc quæ
in, ui, diuiſas faciunt præteritum ſubtracta, a, domo domas domui,
crepo crepas crepui, frico fricas fricui, mico micas micui, ſeco ſecas ſe-
cui, ſono ſonas ſonui, tono tonas tonui, ueto uetas uetui, plico plicas pli-
cui uel plicaui, quod maxime in compoſitis dinoſcitur. Nã cum præ
poſitione, magis per, ui, diuiſas, cum nomine uero cõpoſitum, per, aui,
terminat perfectum, ut implico implicui, applico applicui, explico
explicui, replico replicui, complico complicui. duplico uero duplicaui,
triplico triplicaui, multiplico multiplicaui. Inuenitur tamen etiam cũ
propoſitione in, aui, faciens præteritum, ſed in raro uſu. Pacuuius.
» Quæ te applicauiſti tamen ærumnis obruta. Cicero Rhetoricorum. ij.
» Quod in itinere tam familiariter ſe applicauerit. Varro de Poetis
» lib. i. Deinde ad Siculo ſe applicauit. Cubo quoq; cubui facit, à quo cõ
poſita tam primæ q̃ tertiæ coniugationis inueniuntur, eundem tamen
habent perfectum, incubo incubas incubui, & adiecta, m, incumbo
incumbis incubui. Nexo quoq; nexas uel nexis, ut Probo placet, ne-
» xui. Virg. tamen in. y. Nexantem nodis ſeq; in ſua membra plicantẽ,
ſecundum primam protulit coniugationem. Liuius uero in Odyſſea.
» Nexebant multa inter ſeſe flexu nodorum dubio. Actius in Deipho-
» bo. Nos continuo ferrũ eripimus, omnibus manicas neximus. Necto ta
men eius eſt primitiuum. Nam quomodo à participio amplexus, quod
ex uerbo naſcitur amplector, fit uerbum frequentatiuum amplexor
amplexaris, Sic à participio nexus quod naſcitur à uerbo necto, fit
frequentatiuũ nexo nexas. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ rationabilius hoc ſe
cundum primam coniugationem protulit Virgilius. à necto tamen ſi
militer nexui protulerunt pleriq;. Quidam tñ etiam nexi, necto nexi
» dicentes & nexus, ut flecto flexi & flexus. Virg. tñ in. y. Aenei. Et
» paribus palmas amborũ innexuit armis. Lucilius in. y. Hic ſolus ui
» gilauit opinor, & cũ id mihi uiſus facere eſt, tum retia nexit. Supra
dictis addunt quidã neco necaui uel necui, ſicut & Probus, & Cari
ſius, & Diomedes. ideoq; participiũ præteriti paſſiuum necatus à ne
caui, & nectus à necui facit. Hora. in. i. Epiſtola. Spem mentita ſeges

bos est enectus arando. Liuius ab Vrbe cõdita. xxi. Fame, frigore, illuuie, squallore enecti. Cicero Tusculanarũ. ij. Ennectus siti Tantalus., sed propie necatus ferro, nectus uero alia ui peremptus dicitur. Ennius. Hos pestis necuit, pars occidit illa duellis. Excipiuntur prætcrea hæc quatuor, do dedi, sto steti, iuuo iuui, lauo laui. quod antiqui tertiæ quoq; coniugationis declinatione proferunt, lauo lauis lauit. Plautus in Pseudolo. Gestas tabellas eas lachrymis lauit. Virgi. in. x.

= lauit improba teter, Ora cruor. Idem in tertio. = fluidum lauit inde cruorem. A`do quoq; composita, & à monosyllabis præpositionibus tertiæ sunt coniugationis, ut addo addis, reddo reddis, trado tradis, prodo prodis. Nam circundo circundas facit, quia circùm & dissyllabum, & magis aduerbiũ est, & hoc solum uerbũ primæ coniugationis, a, penultimam in præsenti, & præterito imperfecto, & futuro, & infinito, & participio præteriti temporis & futuri corripit. damus datis, daris, datur, dabam, dabo, dare, daturus, datus. Et quæ ex hoc solent fieri, ut dabamini. Da enim ubiq; ante finem corripitur in hoc uerbo simplici. ut daturus datum datu dator, ut Virgi. in primo Aeneidos.

Vix è conspectu siculæ telluris in altũ, Vela dabant. In eodem.
Ad sit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno. In eodem.
O` passi grauiora, dabit deus his quoq; finem. In eodem.
Si datur Italiam socijs & rege recepto. Idem in. iij.
Et pater Anchises dare fatis uela iubebat. Idem in. yi.
Cui datus hærebam custos cursus'q; regebam. Persius.
Quin damus id superis de magna quod dare lance,
Non possit, magni Messalæ lippa propago? A`sto quoq; cõposita seruant duplicationẽ præteriti, ut resto restiti, consto cõstiti, presto prostiti. Ouid. tñ abstit pro abstitit protulit in. xi. Meta. Alcyones lachrymas, quæ pars admonet, abstit. Et absisto enim & absto abstiti facit. Supinũ uel participiale in, um, desinens omnia primæ coniugationis uerba, quæ in, aui, præteritum terminant, ui, in, tum, conuertentia faciunt, ut amaui amatum, oraui oratũ, flaui flatum. Quæ uero in, ui, diuisas desinunt, si, c. ante, o, habuerint, mutant, ui, in, tũ, ut frico fricui frictũ. unde Iuuenalis in. ij. = si prurit frictus ocelli, Angulus. Similiter seco secui sectum. Sic ergo necui nectum fecit. Ouid. in. iiij. Metamor.
Nec tu iam poteras enectum pondere terræ,
Tollere nympha caput. Mico quoq; micui mictum debet facere. Sed dubitationis causa, quia mingo quoq; mictum facit in usu non inuenitur. quanuis ab eo uerbo cõpositum, dimico dimicaui faciat & dimicatum. Liuius in. xxxiij. Iusta quoq; acie, & collatis signis dimicatũ.

Quidã authores uſi ſunt dimicaui, q̃q̃ emico emicui facit. Luca.in.i.
» Qualiter expreſſum uentis per nubila fulmen, Emicuit. Plico etiã &
plicatum & plicatum facit, quia & plicaui & plicui. ex eo igitur cõ
poſita penultimam. a, uel. i, habent in ſupino, duplicaui duplicatum,
explicaui explicatum, implicui uel implicaui, quod in raro uſu eſt im
» plicitũ & implicatũ. Vnde Lucanus in. ij. Implicitas magno Cæſar
» torpore cohortes. Cicero uero in Piſone. Quid auaritiæ quæ crimini=
» bus infinitis implicata eſt ſummam nunc explicem? Idẽ in eodem. Fa
» miliaritate, implicatus. Saluſtius in. iiij. hiſtoriarum. Implicatæ rates
» miniſteria prohibebãt. Alia uero in, ui, diuiſas præteritũ deſinentia
ui, in, itũ, conuertunt in ſupino penultima correpta, domui domitũ,
cubui cubitum, tonui tonitũ, ſonui ſonitũ. Horatius tñ in Epodo. Into=
» nata protulit ſecundum analogiam pro intonita. Non me lucrina iu-
» uerint conchilia, Magis' ue rombus, aut ſcari, Si quos eois intonata flu
ctibus, Hyems ad hoc uertat mare. uetui uetitum, crepui crepitum,
accubui accubitum. Statius in. i. Achil.
» = quem quiſq; ſacraſſet Accubitu genioq; locum. Hæc tamen ipſa &
ſecundum tertiam uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur coniugationem,
ut Ennius in. xi. Annalium.
» Tunc clypei reſonunt & ferri ſtridit acumen. Idẽ in. xiij. Littora
» lata ſonunt. Accius in Clytemneſtra. Sed ualde reſonunt regiæ. Lucre
» tius in. iij. caligare oculos, ſonere aures ſuccidere artus. Steti uero ſtatũ
ſupinum penultima producta debet facere. Vnde Lucanus in. ij. Con
» ſtatura fides ſuperũ. Cum datum & datus, ſicut ſuperius oſtendi-
mus corripiant, a, penultimã. Eſt tamen in hoc quoq; notandũ ꝙ no-
mina ab eo deriuata, a, penultimã corripiunt & antepenultimã, ut
» ſtatus ſtata ſtatũ ſtabilis. Lucanus in. x. = quorũ ſtata tẽpora flatus.
» Idem in quinto. Et quã nõ ſtabili, tremulo ſed culmine cuncta, Deſpi-
ceret. Cõpoſita ab eo uarie uetuſtiſſimi protulerunt, aſto aſtitum &
aſtatum, præſto præſtitũ & præſtatum. Aemilius Porcina, orator in
» oratione. Vti lex Aemilia abrogetur. Tempore aſtiturũ, atq; petitu-
» rum me eſſe Brutus in Epiſtolis. Occiſo Caio Cæſare poſtq̃ mare tran
» ſierat præſtatum eſt. V, quoq; longam ante, tum, unũ habet, iutum, et
ab eo cõpoſitum adiutum. Au, quoq; unum lautum, q̃uis uetuſtiſſimi
» ẽt lauatum ſolebant dicere. Vnde Terent. in Eun. Abeunt lauatum
» perſtrepunt, pro lautum. & Ouid. in. iij, Faſtorum.
» Siluia ueſtalis (quid enim uetat inde moueri,) Sacra lauaturas mane
» petebat aquas. Potum quoq; pro potatum. Virg. in. Bucolicis.
» Et potum paſtas age Tityre & inter agendum. Terentius autem in
» Phor. Perfecte protulit. Nam potaturus apud me eſt. Virg. in Buco.

» Huc ipſi potū uenient per prata iuuenci. Idē in.iiij.Georg. Quoq;
» modo potis gauderēt intyba riuis. Lucanus in quinto. Strymona ſic ge
» lidum bruma pellente relinquunt, Poturæ te nile grues. Sciendū autē
ꝙ in,um, deſinens ſupinū, accepto uerbo infinito quod eſt ire, facit infi
niti futurū, ut oratum ire, domitū ire, lautum ire, uel lauatum ire, ſta
tum ire. Frequenter tn̄ antiquiſſimi neutro participio futuri adde-
bant eſſe, & infiniti futurū ſignificabant, oraturū eſſe pro oratū ire
» dicentes, & facturū eſſe, pro factum ire. Cato in.y.originū. Illi polli
» citi ſeſe facturū omnia. per eclypſin eſſe, pro factum ire. quod græci
dicunt ποιήσειν, quod eſt infinitum futuri. Lucilius in.xyij.ad Pene-
lopam cōuerſus ait. Nupturum te nupta negas, ꝙ uiuere Vlyſſem ſpe
» ras. In hoc quoq; ſubaudiendū eſt eſſe, ideſt nupturū eſſe, pro nuptum
» ire, γαμηθήσεσθαι. Sylla in.xxi.rerum ſuarū. Ad ſummam perniciem
» rempublicam peruenturam eſſe, pro peruentum ire, ἐλεύσεσθαι.

De ſecunda coniugatione.

S Ecunda cōiugatio in, eo, deſinit. Et ea terminatio propria eſt
ſecundæ coniugationis. exceptis paucis primæ coniugationis,
meo meas, beo beas, laqueo laqueas, nauſeo nauſeas, enucleo
enucleas, creo creas, ſcreo ſcreas, calceo calceas, quod alij calcio calcias.
& quartæ duobus, eo is, queo quis, & quæ ex his componuntur, ut
adeo, redeo, pereo, ueneo ideſt uenum eo, ineo, nequeo. I, antecedēte unū
inuenitur, cieo cies, hoc eſt uoco. Vnde Virgi.in.i. Bella cient primáq;
» uetant conſiſtere terra. Idem in.yi. Aere ciere uiros martemq; accen=
» dere cantu. Inuenitur tamen, hoc idē ēt in, io, deſinens quartæ coniu=
» gationis. Vnde Statius in iiij.Theb. = ſuus excit in arma Antiquā ti-
» ryntha deus. Lucā.in.ij. Nūc urbes excite feras, date gentibus arma.
» Lucre. = aurarum cinus adortus. Liuius in.xyiij. Aduerſus interfe-
» ctores. C. Cæſaris ultoribus manū cōparans conciebat. Præteritū eius
» tam in ui q̄ in ij deſinit ciui uel cij. Lucanus in.yij. = quantas in præ
» lia nunq̄, Conciuere manus. Virg, in.y. Famáq; finitimos & clari no
» men Aceſtæ Exciuerat. Obſeruandū aūt in omnibus eſt uerbis, ꝙ ſi mi
nuat præſentis ſyllabas præteritū, neceſſario penultimā producit, ſiue
correpta, ſiue producta ſit in præſenti, niſi ſyncopā patiatur, ut cieo
ciui, & per ſyncopā cij rideo riſi, faueo faui, augeo auxi, moueo mo-
ui, ſedeo ſedi, facio feci, fugio fugi, fodio fodi, uenio ueni. Ergo liqueo
licui, & langueo langui, pares habent in præterito, & in pn̄ti ſylla
bas. Corripiūt enim penultimas præteriti, idq; uſus cōprobat. Ouid.
» in.yi. Metam. Impoſito fratri moribunda relanguit ore. Idē in.iiij.
» = nectare corpus Delicuit. Idem.in.yij.
» Delicuit ſtagnumq; ſuo de nomine fecit.

V, loco cōsonantis ante, eo, habentia, eo, in, i, cōuersa faciunt præteritū & producūt penultimā necessario secundū præmonstratam regulā, ut moueo moui, foueo foui, caueo caui, paueo paui, uoueo uoui. Inueniūtur autem auctores, qui quomodo in præterito primæ coniugationis in ui, syllabam terminante, faciunt in secunda tam singulari q̄ plurali, & in tertia plurali in, runt, desinente persona, penultimæ syncopam syllabæ, sic ēt in secunda coniugatione quando præteritum in, ui, desinit. ut Virgi. in. iiij. Aeneid. = hyrcanæq; admorunt ubera tigres, pro admouerunt. Horatius Sermonum primo.

Hunc hominē si uelles tradere disperea ni Summosses omnes, pro summouisses. Conniueo, quod ēt conniuo secundum tertiam protulerunt ueteres, præteritū, tam in, ui, q̄ in, xi, habuit. Nimius Cassius in. xxiij. Iliados. Nam non conniui oculos ego deinde sopore. Turpilius uero in Paraterusa. Dum ego connixi somno hic sibi prospexit uigilans uirginem. Caluus conniuere infinitum secundum tertiam coniugationem correpta penultima protulit, Cum grauis ingenti conniuĕre, pupula somno. Persius uero secundæ protulit,

Væ nisi conniues oleum artocreasq; popello, Largior. Ferueo quoq; ēt feruo inuenitur. Ab utroq; tamen præteritum ferui dicitur. Terent. in Adelphis. Sperabam iam deferuisse adolescentiam, à ferueo. Virgilius in primo Aeneidos. Feruet opus redolentq; thymo flagrantia mella, à ferueo. Idem in. yiij. à feruo. Feruere Leucatem auroq; effulgere fluctus. Lucilius, feruit aqua & feruet, feruit nunc feruet ad annum. Terentius in Adelphis. Cum maxime feruit tam placidum quasi ouem reddo, unde feruesco. dicitur tamē etiam per, b, ferbeo, ex quo ferbui. Horatius in primo Sermonum. Velatumq; stola, mea cum conferbuit ira, Vnde & ferbesco. Nec solum ea diuersarū coniugationum inueniuntur uerba, sed multa præterea, ut strideo strides, & strido stridis, fulgeo fulges, & fulgo fulgis, denseo denses, & denso densas, oleo oles, & olo olis. A` strideo Lucanus in sexto.

Auribus incertum feralis strideat umbra. A` strido Virgilius in octauo. = striduntq; cauernis

Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. A` fulgeo Virgilius in. y. = ipsiq; in puppibus auro Ductores longe effulgent. A` fulgo. Idem in. yiij. = auroq; effulgere fluctus. A` denso Ennius in. yiij. Annalium. Densantur campis horrentia tela uirorum. A` denseo Virgi. in. x. Extremi addensent acies. Ab oleo Terentius in Adelphis. Olet unguenta de meo. Ab olo Plautus infiniti uerbi secundam syllabam corripuit in Mostellaria. Nō omnes possunt olere unguēta exotica. Supinum à præterito fit, mutata, ui, in, tum, ut caui cautum, moui

motum, foui fotum. Nec ſolum in ſecundæ coniugationis uerbis in, ui,
præteritum faciētibus, ſed etiam in aliјs obſeruandum, ut amaui ama
tum, accuſaui accuſatum, adiuui adiutum, cupiui cupitum, arceſſiui
arceſſitum. Quæritur, cur, quum ſpiro ſpiras, & halo halas, ſpiraui
& halaui faciant, rerū uocabula, i, habeant ſpiritus & halitus. quæ
puto eſſe, anteriora uerbis. ideoq; non ſequi deriuatiuorū regulā, quo
modo iudicatus, ideſt iudicatio, & dominatus, ideſt dominatio. Exci-
piuntur laui lautum, caui cautū, faui fautum, quæ differentiæ cauſa
pro, a, longa, au, diphthongum habuerunt, propter latum, catum, fatū,
quæ alias ſignificationes habent. Et ſciendū ꝙ in omnibus huiuſcemo
di ſupinis penultima producitur. exceptis ſatum à ſero ſeui, quod ēt
ſerui habuit in uſu antiquitas, unde ſertum. & ſino ſiui ſitum. &
à pono poſui uel poſiui, ſecundū antiquos, poſitum, litum quoq; &
» itum, & quitum notanda ſunt. Virgi. Georg. iiiј. = & paribus lita
» corpora guttis. In, deo, exeuntia longa uocali naturaliter antecedente,
uel, ar, ſyllaba, deo, in, ſi, conuerſa faciunt præteritū perfectum, ut ſua
deo ſuaſi, rideo riſi, ardeo arſi. E, uero uel, i, breuibus ante, deo, poſi-
tis, producunt eaſdē uocales, &, eo, in, i, mutata faciunt præteritum, ut
ſedeo ſedi. & ex eo cōpoſita, inſideo inſedi, ſubſideo ſubſedi, reſideo
reſedi. uideo uidi, inuideo inuidi, præuideo præuidi. Et notandum ꝙ
à ſedeo cōpoſita q̃uis in præſenti, e, in, i, conuertant, in præterito tamē
eandem, e, productā ſeruant, ut poſſideo poſſedi. Strideo quoq; ſtridi
facit, quod etiam ſtrido ſtridis tertiæ coniugationis inuenitur. I, autem
tam in præſenti q̃ in præterito productam habet. Virgilius in. yiiј.
» = ſtriduntq; cauernis
» Stricturæ chalybū & fornacibus ignis anhelat. Lucanus in. yi. Auri
» bus incertū feralis ſtrideat umbra. Statius in. iiiј. Huius inaſpectæ
» luco ſtridere ſagittæ. Accius in Alceſtide. Cū ſtrideret retracta rur-
» ſus inferis. Sin autem prima ſyllaba in deo, terminatorū poſt mutam
aliquam, uel, m, ſemiuocalē, e, uel, o, correptas habuerit in aliquā liqui
dam deſinētes duplicatur, ſic tñ, ut priori geminatarū extrema cō
ſonans ſubtrahatur. Et ſic eo, in, i, cōuerſis fit præteritū perfectum,
ut pendeo pependi, tondeo totondi, mordeo momordi, ſpondeo ſpopon-
di. À quo ēt, s, in ſecunda demitur ſyllaba euphoniæ cauſa. In cōpo-
ſitione tamen hæc eadē non geminant ſupradictam ſyllabā, ut re-
ſpondeo reſpondi, dependeo dependi, demordeo demordi, præmordeo
præmordi, detondeo detondi. Vetuſtiſſimi tamen etiam detotondi pro
tulerunt. Ennius in Annalibus.
» Et detotondit agros lætos atq; oppida cæpit. At Varo in magno ta-
» lento. Detotonderat forcipidus uitarpiferis. Au ante, deo, habentia per

participiũ, in præterito declinantur, ut audeo ausus sum, gaudeo gaui
sus sum. Vetustissimi tamen, & ausi pro ausus sum, & gauisi, pro gaui
sus sum, protulerunt. Cato Censorius in Oratione pro L. Antronio.
» Beneficij postridie iussisti adesse in diem ex die non ausi recusare. Li
» uius in Odyssea. Quoniam audiui paucis gauisi. L. Cassius Emina in
» ij. Annaliũ. Idq; admiratum esse gauisi. In hoc uerbo etiam illud ani
maduertendum, quod ausim ausis ausit, pro subiunctiuo, audeam audeas
audeat, inuenimus. Virgi. in. ij. Georg.
» Ausim uel tenui uitem cõmittere sulco. Ouid. in. yi. Metamor.
» Et nihil est quod non inopino captus amore.
» Ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas. Omnia autem supradi
cta uerba, deo, in, sum, cõuertentia faciunt supina, ut rideo risum, ar-
deo arsum, uideo uisum, mordeo morsum, pendeo pensum, tondeo ton=
sum, respondeo responsum, audeo ausum. Gaudeo uero etiam, i, post, u,
assumpsit euphoniæ causa gauisum. À sedeo præterea geminauit, s,
sessum. & fortasse differẽtiæ causa, ne si sesum diceretur duæ partes
esse putarentur. Alia uero omnia in, deo, desinẽtia, per, ui, diuisas pro
ferunt præteritum, ut candeo candui, studeo studui, frondeo frondui,
splẽdeo splendui. quorũ supina mutatione, eo, in, i, & assumptione, tũ,
debent fieri, ut canditũ, studitum, fronditum, splenditũ. Rarissime
tñ ab omnibus neutris secundæ coniugationis, quæ in, ui, diuisas faci-
unt præteritũ, inuenio, uel huiuscemodi supinũ, uel participium futu
ri, ut caleo calui, terreõ terrui, tepeo tepui, horreo horrui, flacceo flac-
cui, rubeo rubui, langueo lãgui, palleo pallui. Si qua tamen inueniãtur,
i, breuem ante, tum habent. Vnde Iuuenalis à careo carui in secũdo.
» = tollere dulcem, Cogitat hæredẽ cariturus turture magno. Et Cice
» ro ualiturus à ualeo. Excipitur prandeo prandi. Plautus in Menæch
» mis. Prandi & potaui, scortum accubui. Idq; tamen in, sum, facit supi
num quomodo superiora. ut pransum. quod tamẽ q̃uis neutrũ sit hẽt
participium præteriti pransus, ut cœno cœnatus, iuro iuratus, careo
cassus, pateo passus, titubo titubatus. Et multa præterea à uetustissi-
mis similiter sunt prolata participia præteriti à neutralibus uerbis,
ut à seneo senectus, ὁ γηράσας. discedo discessus, ὁ ἀναχωρήσας. inte-
reo interitus, ὁ ἀναιρεθείς. obeo obitus, ὁ τεθνηκὼς. occido occasus, ὁ δύ-
νας. potus ὁ πεπωκὼς, καὶ ὁ πωθείς. ut iuratus, ὁ ὀμόσας καὶ ὁ ὀμοθείς.
» Catullus. Sed hæc fuere non recondita senecta quiete. Senesco enim in
» choatiuum est. Salustius in. iiij. histor. Omnes quibus senecto corpore
» animus militaris erat. Cecilius in. iiij. Custodibus discessis multi inter
» ficiuntur. Claudius. Pugna acriter commissa multis utrinq; interitis.
Liuius in Protesilao.

» Cupidius miſerulo obito. Lucilius in.ij.
» = quæ horis ſublata duabus, Omnia ſunt Sole occaſo ductóq;. A` decre
» ſco quoq; decretũ. Liuius protulit in.iij. Erotopægnion, nocte diéq; de
» cretum & auctum. Terent. in Hecyra. Quid ais? cum uirgine una
» aduleſcens cubuerit plus potus. Hoc tamen idem Iuue. paſſiue protulit
» in.iiij. = epotáq; flumina Medo Prandente. Sicut & iuratus, tam acti
» ue q̃ paſſiue profertur. Cice. in.ij. Verri. Malo ei iurato ſuam q̃ iniu
» rato aliorũ tabellas cõmittere. Lucanus in.viij. = priſca manent mihi
» per latiũ iurata tonantem. A` titubo quoq; titubatus. Virg. in.v.
» = ueſtigia preſſo Haud tenuit titubata ſolo. Idẽ in.ij. = nunc caſſum lu
» mine lugent. Quauuis à careo futuri participiũ non caſſurus, ſed ca
» riturus faciat, ſicut ſupra oſtẽdimus Iuuenalẽ in.ij. protuliſſe. A` pa
» teo quoq; paſſus naſcitur, teſte Virgilio qui ponit in.iij. Aenei. Et pa=
» ter Anchiſes paſſis de littore palmis. Idẽ in.ij. = paſſis priameia uir
» go Crinibus. In, geo, deſinẽtia, l, uel, r, antecedentibus. geo, in, ſi, conuer
ſa, faciunt præteritum perfectum, ut indulgeo indulſi, fulgeo fulſi, al
geo alſi, urgeo urſi, turgeo turſi , tergeo terſi, quod Probus & Cari-
ſius, & Celſus, & Diomedes cõprobãt, & ipſe omnibus ualidior uſus.
» Iuuenalis in.i. = ſed mox & pocula torques Saucius & rubra de-
» terges uulnera mappa. Idẽ in.v. = uaſa aſpera tergeat alter. Hor. in
» ij. Sermonum. = poſito pauone uelis quin Hoc potius, q̃ gallina tergere
» palatum. Teren. in Eun. Ego'ne? imperatoris uirtutẽ nouerã, et uim
» militũ. Sine ſanguine hoc nõ poſſe fieri, qui abſtergerem uulnera. Eſt
enim quaternarius iambus qui ſtare non põt, niſi penultima abſterge
rem producatur. Mulgeo quoq; mulſi facit, q̃uis differẽtiæ cauſa qui-
dam mulxi protulerunt, q̃a mulceo quoq; mulſi facit. ſed Virg. in.iij.
» Georg. Quod ſurgente die mulſere horiſq; diurnis, Nocte premunt.
» Ennius in.vij. Annaliũ. Mulſerat huc nauem cõpulſam fluctibus pon
» tus. Idem in.ix. Cyclopis uenter uelut olim turſerat alti, Carnibus
» humanis diſtentus. Lucilius in.xx.
» Purpureo terſit tunc latas gauſape mẽſas. Idẽ in.iiij. Obturſi ebrius.
Syllaba uero naturaliter longa ante, geo, poſita mutant geo, in, xi, &
faciunt præteritũ perfectum, lugeo luxi, augeo auxi, frigeo frixi. Alia
uero omnia in, geo, deſinentia, eo, in, ui, diuiſas mutant in præterito, ut
egeo eguri, indigeo indigui, rigeo rigui, uigeo uigui. Supina , quædã in
ſi, præteritũ terminãtia, i, in, um, cõuertentia faciunt, ſiue ſecundæ, ſeu
tertiæ ſint coniugationis (nã quartæ in, tum, faciunt ſupinũ) ut indulſi
» indulſum uel indultũ. Vnde Marcellinus rerũ geſtarũ. xiiij. Tanq̃ li
» centia crudelitate indulta. Fulſi fulſum , alſi alſum, arſi arſum , terſi
terſum, læſi læſum, luſi luſum , mulſi mulſum uel mulctum . Saluſtius
in.iij.

» in.iij.historiarum. Dein lenita iam ira, postero die liberalibus uer-
» bis permulcti sunt. Vnde Cicero in Concione Metelli, permulsa atq;
» recreata est. Varro in Satyra. Capite permulso. torsi quoq; torsum
» & tortum facit. Cato in.ij.Originum. Marsus hostem occidit priusq̃
Pelignus, propterea marrucini uocantur de marso detorsum nomen.
itaq; & tortores & torsores dicuntur. Terentius in Phormione.
» Bonorum contortor, legum distortor. Cicero in.iiij.Verrinarũ. Quod
» fanũ deniq;, quod nõ auersum, atq; extersum reliqueris. à tergeo tersi
tersum dixit, secundum supradictam proportionem. Excipiũtur gessi
gestum, ussi ustum facientia supinum. In, xi, uero proferentia præteri-
tum cuiuscunque sint coniugationis, xi, in, ctum, conuertentia faciunt
supinum, ut luxi luctum, auxi auctum, frixi frictum, aspexi aspe
ctum, illexi illectum, duxi ductum, dixi dictum, neglexi negle-
ctum, traxi tractum, struxi structum. finxi fictum, & pinxi pi-
ctum, & strinxi strictum, & minxi mictum quæ euphoniæ causa
n, in supino abijciunt, q̃uis iunxi iunctum, & tinxi tinctum, & uin-
xi uinctum, & cinxi cinctum, & pupugi, & punxi punctum, &
sanxi sanctum seruet, in supino quoq;, n. Excipiuntur flexi & fluxi,
quæ in supinis quoq; seruauerunt, x, flexum, fluxum. Quanuis uetu-
stissimi & fluctus pro fluxus, & flucturus pro fluxurus soliti sint
dicere. Vnde & fluctus ipse motus aquarum. In, gui, uero facientia
præteritum, quia neutralia sunt non hñt in usu supina, debent autẽ
secundũ analogiam in, itum, ea facere, sicut supra dictum est. In, queo
desinens unum inuenitur secundæ coniugationis in, si, terminans præ-
teritum, torqueo torsi. et ex eo composita, distorqueo distorsi, cõtorqueo
contorsi, extorqueo extorsi. Supina secundum pauloante expositam re
gulam in, sum, proferunt, torsum, distorsum, contorsum, extorsum. Inue
niuntur tamen etiam in, tum, & frequentius. In, leo, desinentia, si an
te, l, aliam consonantem habuerint coniunctam, ei, in eadem syllaba,
& ab oleo uel leo composita, per, ui, syllabam faciunt præteritum p̃-
fectum, impleo impleui, compleo compleui, suppleo suppleui. cuius
simplex uerbum non legi. fleo fleui, defleo defleui, cleo cleui, oleo ole
ui, aboleo aboleui, adoleo adoleui, obsoleo obsoleui, exoleo exoleui, de-
leo deleui, releo releui, quanuis oleo & oleui & olui faciat. Et
similiter redoleo & redoleui & redolui, quia non mutant significa-
» tionem. Horat. in. i. Episto. Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ.
» Lucilius in. xxx. Quis totum scis corpus iam perolesse bisulcis, pro
» peroleuisse. Virg. in. xij. = mox cum matura adoleuerit ætas. Varro
» tñ etiã adoluit protulit in. ij. Rhetoricorũ. Postq̃ adoluerit hæc iuuẽ
» tus. Cassius ad Tiberium. ij. At contra Aegyptios sacrificium ubi inte

grū anserē adoluerūt. Passiui quoq; participiū adultus, pro adoletus
» prolatum est. Antias in. lxxiiij. Eo omnes hostiæ uituli. xxyi. coniecti,
» & ita omnia adulta sunt. Obsoleo quoq; obsoleui facit. Non est enim
à soleo quod solitus sum uel solui secundū Salustium facit perfectum,
» qui in. ij. historiarū ponit, Neq; subsidijs uti soluerat cōpositis, sed ab
obs & oleo, sicut obscœnus ab obs & canendo uel cæno, uel ἀπὸ τοῦ
» κυνός. Vnde & inquino. Cicero de Imperio. Cn. Pompeij. Obsoleuit
» iam ista ratio, re multo magis q̃ uerbis refutata. Idē in. i. Rhetoricorū.
» Hoc uero à plerisq; eorū desertum obsoleuisse. Idem pro Celio. Char
» tæ quoq; quæ illam pristinā seueritatem obtinebāt obsoleuerunt. Exo-
leo quoq; exoleui, unde exoletus exoleta exoletū. Plautus in Medico.
» Domi reliqui oxoletam uirginem, idest grandem, quæ exoleuerat.
Aboleo uero uelut redoleo & abolui & aboleui facit præteritum.
Vnde & aboletum & abolitum, & abolitio dicitur. Liuius in. yiij.
» Et si omnis diuini humaniq; memoria aboleuerit. Persius. Hoc iuuat
» hoc inquis ueto quisq̃ faxit oletum. Cicero in Verrem. de prætura ur
» bana. Vereor ne hæc cuipiam nimis antiqua, ēt obsoleta uideantur.
A` deleo cuius simplex, idest leo in usu non est, deletū, à delino deli=
tum nascitur, quod Probus & Caper cōprobant. Vsu quoq; adiunā
» te. Virg. in. iiij. Georg. = & paribus lita corpora guttis. Cicero in pri
» mo epistolarum ad Caluum. Tuli moleste ꝙ litteræ delitæ sunt mihi
» à te redditæ. Idē in. iiij. Verrinarū. Tabulæ sunt in medio quæ se cor
» ruptasq; atq; interlitas esse clamant. Actius in Atreo. Epularū fictor
» scelerum fratris delitor. Supina secundū iam prædictam regulam in
ui, syllabam præteritum terminantium faciunt, ut cōpleui completū,
defleui defletum, obsoleui obsoletum, aboleui aboletum, abolui aboli-
tum, deletum à deleo. Vnde & letum ipsa res quæ delet uitam, quasi
à leor simplici quod in usu non est, profertur. Alia uero omnia uer=
ba in, leo, desinentia, eo, in, ui, diuisas transferentia, faciunt præteritū,
ut doleo dolui, caleo calui, palleo pallui, excelleo excellui, quod & ex-
cello inuenitur. Alia quoq; omnia secundæ coniugationis uerba qua-
cunq; consonante ante, eo, posita, eo, in ui, diuisas conuertentia faciunt
præteritum perfectum ut habeo habui, rubeo rubui, doceo docui, arceo
arcui, timeo timui, iaceo iacui, teneo tenui, caneo canui, candeo candui,
stupeo stupui, tepeo, tepui, pareo parui, careo carui, horreo horrui, flo-
reo florui, censeo censui, pateo patui, liqueo licui, ex quo liquesco incœ-
» hatiuum. Ouidius in. iiij. Met. Protinus imbutum cœlesti nectare cor
» pus, Delicuit, terrāq; suo madefecit odore. A` liceo quoq; licui facit. Ex
cipiuntur hæc, iubeo iussi, sorbeo uel etiam sorbo, ut Probo placet, sor
» psi uel sorbui. Lucanus in. iiij. Absorpsit penitus rupes & tecta fera-

» rum. Cicero in .ij. Philip. In sanguinē ciuilē exhausit, uel potius exor
» buit. Idem pro Murena. Difficultatem exorbuit. Mulceo mulsi, maneo
mansi, neo neui, hæreo hæsi, luceo luxi, polluceo polluxi. Plautus in Sti
» cho. Vt decumam partem ex uoco Herculi polluceam. Neuius in Co-
» lace. Qui decumas partes quantum alieni fuit polluxit, tibi à publi
cando epulo Herculis decumas. Supino in, ui, quidem diuisas facien-
tia præteritum neutra deficiunt, sicut supradiximus, ut canui, stupui,
tepui, horrui, parui, egui. Deficit etiam metui, timui. Nam à carui uel
caritum uel cassum uidetur posse dici, quia futuri participium cari-
turus, præteriti cassus inuenitur. Iuuenalis in secundo. Quomodo
» ante dictum est. = tollere dulcem
» Cogitat hæredem cariturus turture magno. Virg. in .ij. Aeneid.
» Demisere neci nunc cassum lumine lugent. Actiua uero plerunq; ui,
uocales in, i, correptā conuertentia assumunt, tum, ut habeo habui ha
bitum, inhibeo inhibui inhibitum, præbeo præbui prebitū, moneo mo
nui monitū. Pauca autē, ui, in tum uertunt, nisi cōsonantiū natura pro
hibeat, ut teneo tenui tentū, doceo docui doctū, censeo uero cēsui cēsum,
quia in simplici dictione, n, antecedēte, s, &, t, sine, r, sequi nō possunt.
Iussi uero & mulsi & māsi, & hæsi secundū prænunciatā regulā
in, si, proferentiū præteritū, i, in, um, conuertentia faciunt supinū, iussi
iussum, mulsi mulsum, māsi mansum, hæsi hæsum. à sorbui sorbitū, à
sorpsi uero sorptū debet fieri supinū, ut ab habeo habitū, & præbui
præbitū, & à scripsi scriptū, à nupsi nuptū. quorum neutrū adhuc
in usu non inueni, idest nec sorbitum, nec sorptū. à luxi quoq; luctum,
& à polluxi polluctum, exigit ratio in, xi, terminantis præteriti, sed
authoritas deficit. Neui uero in, ui, terminantium seruat regulam in
supino conuertens, ui, in, tum, neui netum.

IN CODICE, DE QVO SVPRA ITA SCRI=
ptū erat. Artis Prisciani uiri eloquentissimi Grāmatici cæsa
riensis doctoris urbis Romæ cōstantinopolitanæ liber. x.

N, IO, A, antecedente unū inuenitur, aio, quod
in prima quidem persona, i, loco consonātis ha
bet duplicis, quæ & geminabatur à uetustissi=
i mis aijo. In secunda uero & tertia transit in
uocalē necessario, quia consonans sequitur, ais,
ait. Itaq; pares habet in tribus personis sylla
bas, cum omnia in, io, desinētia, tertiæ, uel quar
tæ coniugationis, una syllaba minores habeant prima persona, secun

dam & tertiam,ut facio facis facit,audio audis audit. sed in hoc pri
mæ personæ penultima positione producitur,secundæ uero & tertiæ
corripitur. & sicut quibusdã uidetur tertiæ est coniugatiõis , nec per
totam in usu inuenitur declinationẽ. cuius præteritũ,cum ait,in tertia
inueniatur persona,debuit,ai,primã facere,quæ in usu non est. potest
tamen ait quoq; præsens intelligi pro præterito . Sed cũ imperatiuus
in.i,terminãs reperiatur,quartæ magis ostenditur esse coniugationis.
» Nevius. An nata est sponsa prægnans?uel,ai,uel nega. E,quoq; antece-
dente in,io,unum inuenio meio,tertiæ coniugationis,in quo similiter,i,
» loco consonãtis est. Iuuenalis eius infinitũ profert in primo. Cuius ad
» effigiem non tantũ meiere fas est. Persius. Pinge duos angues pueri sa
» cer est locus extra,Meijte. Quidam tamen ẽt meio meias dici putaue
runt. Sed mingo quoq; dicitur,ex quo præteritũ in usu minxi . Vnde
» Horatius. = hunc perminxerunt calones. Ex quo secundũ regulã na-
» scitur in,ctum, supinũ mictum. Horatius in primo sermonum.
» Mentior,at si quid merdis caput inquiner albis
» Coruorum,atq; in me ueniant mictum atq; cacatum.
Vnde etiam meditatiuum micturio,ut lectum lecturio,partum par
turio,esum esurio,à supinis enim meditatiua solent fieri . In,io,quoq;
u,antecedente unũ inuenio,inquio. quod pleriq; artiũ scriptores putãt
» in usu non esse. Sed Cicero ponit hoc in.ij.de Oratore. Attendere &
» aucupari uerba oportebat inquio,ut ea quæ sunt frigidiora uitemus.
» In eodem. Tu uero inquisti molestus non eris. Idem in Verren.de Si
» gnis. Qui me ubi uiderunt,ubi sunt Pamphile inquiunt Scyphi. Idẽ
» in.iiij.ad Herenniũ. Quid enim tibi uis?aliquis inquiat . Exquo ap=
paret secundum analogiã,inquiam quoq; debere dici. Idem ad eun=
» dem in.iiij. At non Africani nepotes,inquit,istiusmodi fuerunt. In eo
» dem . Videte nunc inquit iudices quemadmodum me Plagioxippus
» iste tractarit. Persius. Hoc iuuat hoc inquis ueto quisq̃ faxit oletum.
» Teren. quoq; imperatiuum eius inque in Phormione posuit. Tum An
» tiphonem uideo ab sese amittere Inuitum eam inque. Ergo secundũ
analogiam tertiæ coniugationis inuenitur eius tota ferè declinatio uer
bi. Supinum uero ab eo non inueni,nec quæ solent ab eo nasci. In,cio,
a,antecedente mutant eam in,e,productam,& abiecta,o,productaq;
i,faciunt præteritum perfectum,ut facio feci,iacio ieci. Ex his compo-
sita cum præpositione quanuis in præsenti mutent,a,in,i,tamen præ
teriti regulam seruant,quæ est in simplicibus,ut efficio effeci, perficio
perfeci. Ideo autem dixi cum præpositione composita mutare,a,in,i,
quia si cum alia parte componantur, seruant,a,ut calefacio calefeci,
tepefacio tepefeci,tremefacio tremefeci,stupefacio stupefeci. abijcio quoq;

abieci facit, conijcio conieci, inijcio inieci, proijcio proieci. Inuenitur tamē
» etiam ſimplex, icio icis. Virg. in. xij. = ictum iam fœdus, & omnes
» Compoſitæ leges. Alia uero, i, ante, cio, habentia eandē, i, in, e, conuer-
tunt, &, cio, in, xi, ut aſpicio aſpexi, cōſpicio conſpexi, illicio illexi, pel-
licio pellexi. Excipitur elicio elicui. Liuius ab Vrbe condita. lib. y.
» Ad colloquium uatē elicuit. Et puto ideo, ne ſi elexi diceremus, neceſ=
ſario participium electus fieret, & eſſet dubitatio ſignificationis. pel=
licui quoq; pro pellexi ueteres protulerunt. Liuius in Laodamia.
» Aut nunc quæpiam alia te illo Aſiatico ornatu affluens, aut Sardia-
» no ac Lydio fulgēs decore, & gloria pellicuit. Sed Terētius in Phor.
» Is ſenem per epiſtolas pellexit, modo non mōtes auri pollicens. inue-
» nitur etiam allicuit & pellicuit. Piſo hiſtoriarum primo. Cuius unius
» premio multorū allicuit animos. P. Varro Belli Sequanici libro ſecūdo
» Deinde ubi pellicuit dulcis leuis unda ſaporis. Supina ex illis q̄dem,
quæ, a, habent ante, cio, fiunt à præſenti, io, cōuerſa in, tum, ut facio fa=
ctum, iacio iactum. In omni enim uerbo ſiue panultima, ſiue antepe=
nultima ſit, a, ſeruatur etiam in ſupino, quamuis mutetur in præteri=
to perfecto, ut facio feci factum, iacio ieci iactum, capio cæpi captū, ago
egi actum, frango fregi fractum, cado cecidi caſum. Ex his compoſita
quæ in præſenti mutant, a, in, i, ut facio inficio, capio incipio, & in ſu-
pino, a, in, e, conuertunt, ut factum infectum, captum inceptum. Illa
uero quæ cōponuntur à uerbis in, go, deſinentibus, quāuis mutent, a,
in, i, tamen in ſupino immutabilem ſeruant eā, ut ago exigo exactū,
frango infringo infractum, tango contingo contactum, pango impin=
go impactum. Quæ uero in, xi, terminant præteritum ſecundum
præmonſtratam regulam, xi, in, ctum, conuertentia faciunt ſupinum,
aſpexi aſpectum, illexi illectum, elicui uero elicitum facit. Vnde Lu-
» canus in. ix. Virus & elicitum iuſſumq; exire repugnat Et Statius
» in. iiij. Thebaidos, = dure q̄ mortis limite manes, Elicitos. In, dio, de-
ſinens inuenio unum, fodio fodi, & ex eo compoſita perfodio perfo=
di, effodio effodi. Quod penultimam præteriti produxit, neceſſario
ſecundum prædictam regulam quam oſtendimus. Quod ſi minu-
antur præſentis ſyllabæ, in præterito producitur penultima, niſi per
ſyncopam uel apocopam proferatur. Supinum in, ſum, facit gemina=
ta, s, ut fodi foſſum. Omnia enim uerba, quæ in, di, finiunt præteritū
perfectum, in, ſum, faciunt ſupinum, ut prandi pranſum, momordi
morſum, tetendi tenſum, pandi panſum, defendi defenſum, aſcendi aſcen
ſum, ſedi ſeſſum. excepto dedi, quia primæ eſt coniugationis, quæ
nunq̄ in, ſum, facit ſupinum, & ex eo compoſitis, quæ in tertiā tran=
ſeunt coniugationem, &, a, penultimā ſimplicis ſupini in, i, conuertūt,

ut do dedi datum,reddo reddidi redditum,perdo perdidi perditũ,
uendo uendidi uenditum,credo credidi creditum,condo condidi con
ditum. In,dior,quoq; deponentia,in,ſum,faciunt ſupinum,ordior or-
ſum,ingredior ingreſſum. In,gio,ſimiliter producta antepenultima,
& ablata, o,extrema faciunt præteritum perfectum , ut fugio fugi,
confugio confugi,perfugio perfugi,refugio refugi. Supinum,o, in tũ,
conuertit,fugio fugitum,confugio confugitum, perfugio perfugitum,
refugio refugitum. In,pio,ca,antecedente,mutant,a,in,e,productam,
& abiecta,o,productáq;,i,faciunt præteritum perfectum,ut capio ce
pi. Ab eo compoſita,in præſenti quidem mutant, a, correptam ſim-
plicis in,i,breuem,præteritum uero integrum manet,ut incipio ince-
pi,recipio recepi,ſuſcipio ſuſcepi. Supinum, tam eius q̃ omnium in,pi,
uel in,pſi,uel in,mi,terminantium ptũm per,ptum,profertur,ut cepi
captum,incepi inceptum,concepi conceptum,rupi ruptum, ſcalpſi ſcal-
ptum,cõpſi comptum,prompſi promptum,dempſi demptum,ſcripſi
ſcriptum,nupſi nuptum,emi emptum,ademi ademptum,rapui quoq;
raptum facit. Similiter ex eo compoſita,corripui correptum, arripui
arreptum. Cu,uero ante,pio,habentia,o,in,i,conuertunt, & produ-
cunt penultimam in ptõ,ut cupio cupiui uel cupij. Et ex eo compoſita,
ut concupio concupiui uel concupij. Vetuſtiſſimi aũt etiam ſecundum
quartam coniugationem ſolebãt proferre hoc uerbum Lucretius.
= effringere ut arcta,Naturæ primus portarum clauſtra cupiret. In
ui,diuiſas faciens præteritum unum inuenio, ſupradictæ terminatio-
nis, rapio rapui. Et ex hoc cõpoſita eripio eripui, ſurripio ſurripui.
Nam ſurpui per ſyncopam protulerunt quidam poetarum, ut Hora.
» in.iiij. carminum. Quæ me ſurpuerat mihi, Felix poſt cinaram.
» Sapio tam ſapiui uel ſapij quam ſapui protuliſſe auctores inueniũtur.
» Probo tamen ſapui placet dici. Cariſio ſapui uel ſapiui. Aſpro ſapiui
» & ſapij ſecundum Varronem,quod Diomedes etiam approbat. No-
» nius tamen Marcellus de mutatis coniugationibus ſic ponit ſapiui pro
» ſapui. Neuius in Virgine prægnante. Quando ego plus ſapiui qui ful-
» lonem compreſſi q̃nquatribus. Terentius ſimiliter. Cũ intelligo reſi-
» pijſſe pro reſipiuiſſe. Caper utrũq; in uſu eſſe oſtendit. Afranius in
» Brunduſinis. Equidẽ nunc reſipui poſtq̃ pectus eſt lætitia honuſtum.
» Plautus in Rudẽte. Pol magis ſapuiſſet, ſi dormiuiſſet domi. Cœpio qđ
in uſu non eſt cœpi facit præteritum. Terentius tamen in Adelphis,
» præteritum imperfectũ ſubiunctiui eius uerbi quod naſcitur ex præ-
» ſenti profert. = ſinerem ego illum? aut nõ ſex totis menſibus Prius ol-
» feciſſem, q̃ ille quidq̃ cœperet? Supinum à cupiui & ſapiui ſecundum
ſupradictã analogiã,mutata,ui,in,tum,profertur cupitũ & ſapitum

In,rio,unum inueni pario peperi. Vetuſtiſſimi tamen & ſecundum
quartam coniugationem hoc protuliſſe inueniuntur. Ennius.
» Oua parire ſolet genus pennis conde coratum. Sed Terent. in Phor.
» Neq; parere iam diu hæc per ætatem poteſt. Idem in Andria.
» Hanc ſimulant parere,quo Chremetem abſterreant. Supinum partũ
debet eſſe,unde & partus & parturio meditatiuũ. plerunq; enim
regulam ſupini ſequuntur, tam meditatiua q̃ frequentatiua, exceptis
quibuſdam de quibus in ſignificatione uerbi diximus.ut lectum le-
cturio & lectito,mictum micturio & mictito, dictum dicturio &
dictito.Sic ergo partum parturio & partito. Statius tñ in.xij.Theb.
» Participio futuri addidit,i, = atq; hoſti ueniat paritura marito. De-
» ponentia in,rior,deſinentia orior & morior,tam ſecundum tertiam,
» q̃ ſecundũ quartã coniugationem declinauerunt auctores, orior oreris
& oriris,morior moreris & moriris, Lucanus in.iiij.
» Non gratis moritur iugulo qui prouocat hoſtẽ.Ennius in.xiiij.Annal.
» Nunc eſt ille dies cum gloria maxima ſeſe,
» Nobis oſtendat, ſi uiuimus ſiue morimur. Terentius in Eunu. Riſu
» emoriri omnes deniq;.Virgilius in.ij.Aeneidos.= telis, Noſtrorum ob=
» ruimur oriturq́; miſerrima cædes. Lucilius in.iij. Conturbare ani-
» mam potis eſt quicunq; adoritur. Eorum ſupina ortũ & moritum,
quãuis oriturus,nõ orturus inueniatur participiũ futuri,ſed præte-
riti ortus non oritus dicitur. Horatius Epiſtolarum libro ſecundo.
» Nil oriturum aliâs,nihil ortum tale fatentes. A`morior quoq; notan
» dum,ꝙ cum moriturus ſecundum analogiam faciat participium futu
ri,mortuus fecit præteritum geminata,u,quod in nullo alio participio
inuenies,pro mortus uel moritus,quod proportio magis exigebat.
In,tio,deſinens per,ſi,facit præteritum geminata,s,quatio quaſſi.quod
teſte Cariſio in uſu non eſt.percutio percuſſi,incutio incuſſi.Supinum
ſecundum regulam in,ſi, terminantium præteritum exit quaſſum,
unde frequentatiuum quaſſo quaſſas. Similiter percuſſum incuſſum.
nam uſſi uſtum,geſſi geſtum,torſi torſum uel tortum excipiũtur,et quæ
quartæ coniugationis in, ſi, terminant præteritum, farcio farſi fartũ,
ſarcio ſarſi ſartum,fulcio fulſi fultum,haurio huaſi hauſtum. P,uero
ante,ſi,poſita,ſicut ſupra dictum eſt per ptum, faciunt ſupinum, de=
mo dempſi demptum,promo prompſi promptum,nubo nupſi nuptũ,
ſcribo ſcripſi ſcriptum. In,tior,deponens,tam tertiæ,q̃ quartæ coniu=
gationis unum inuenitur,potior. Virg.in.iij.Aeneidos.
» Fas omne abrumpit Polydorum obtruncat & auro Vi potitur.
I,ſecundũ tertiã coniugationem corripuit penultimã.Lucil.uero in.y.
» Deficit alma Ceres,nec plebes pane potitur, ſecundũ quartã coniu=

gationem producta penultima protulit. Similiter Neuius in Ilia. ij.
» Fœcundo penetrat penitus thalamoq; potitur. Infinitum tamen secũ
» dum quartam semper inuenitur. Cicero in. iij. Inuecti. Rerũ potiri uo
» lunt. Supinũ in, itum, desinit penultima producta potitum. In uo. diuisas quacunq; antecedente cõsonante desinẽtia, mutant, o, in, i, ut acuo acui, imbuo imbui, induo indui, diluo dilui, annuo annui, spuo spui, suo sui, metuo metui, arguo argui. Virg. in. ix. Euryalus me nulla dies tã
» fortibus ausis, Dissimilẽ arguerit, tm̃ fortuna secunda. Idem in. xi.
» Verba redarguerit. Excipiuntur struo struxi, fluo fluxi, pluo pluui.
» Liuius in. ij. ab Vrbe condita, & in. xxi. & in. xxij. Lapidibus plu-
» uisse. Et in. xxiij. Sanguine pluuit. Nam unguo quidem Nisus, & Papyrianus, & Probus, tam ungui, q̃ unxi dicunt facere præteritũ. Carisius uero unxi tantum. coquo, uel ut alij coco coxi, linquo liqui, tinguo uel tingo tinxi. Hæc tamen non uidentur in, uo, diuisas terminare, in quibus, u, uim litteræ amittit. unde in, guo, quidem syllabam terminantia huiuscemodi, seruant regulam in, go, terminatorum, sicut & quæ in quo finiuntur, rationem sequuntur in, co, desinentium. Dicimus enim ungo unxi, ut lingo linxi, & pingo pinxi, & linquo liqui, ut uinco uici. Ninguo quoq; ninxi, unde & nix, sicut à duxi dux,
» à rexi rex. Virg. in. iij. Geor. Interea toto non secius æquore ninguit.
» Actius in Andromeda. Cum ninxerit cœlestium molem mihi. Exstingo etiã extinxi, cuius simplex stinguo in raro est usu. Virg. in. iiij. Ae
» neid. Cum genere exstinxem memet super ipsa dedissem, pro exstin-
» xissem protulit. Cicero tñ in Arato, stinguens participio usus est, quod
» à uerbo stinguo nascitur. Quem neq; tẽpestas perimet, neq; longa ue-
» tustas Interimet stinguens præclara insignia cœli. Idem passiuũ eius
» uerbi in Prognosticis protulit. Vt cum Luna means hyperionis officit
» orbi. Stinguuntur radij cæca caligne tecti. Illud quoq; sciendum, ꝙ in ui, diuisas terminantia præteritum perfectum, cum soleant corripere penultimã, tamen uetustissimi inueniuntur etiam produxisse eandem penultimam. In his maxime, quæ, a, presenti in, uo, diuisas desinente proficiscuntur, ut eruo erui, arguo argui, annuo annui. Ennius
» in. ij. Annuit sese mecum decernere ferro. Supina eorum, i, præteriti in, tum, conuertunt, & producunt, u, penultimam, acui acutum, imbui imbutum, indui indutum, annui annutum, innui innutum, argui argutum, unde & participium argutus, idest conuictus. Plautus in
» Pseudolo. Argutus malorum facinorum. & futurum arguturus, & deriuatiuum ex hoc, uerbum argutor argutaris. Inuenitur tamen in usu etiam arguiturus pro arguturus. Salustius in. ij. historiarum.
» Quos aduersum multi ex Bithynia uolentes occurrere, falsum filium

» arguituri. Plautus iterum in Pſeudolo de Sycophanta. Ecquid argu-
» tus es? pro conuictus. Excipitur rutum uel ruitum, quod, u, corripit,
uel quod, i, ſeruauit. Nam ſecundum futuri participium ideſt ruitu-
rus debet ruitum eſſe. Lucanus in. iiij.
» – ruituráq; ſemper Stat mirum moles. Secundum præteritum uero
debet rutum dici penultima correpta. Virg. in xi.
» Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum, Pergama. Et uidetur
hoc per ſyncopam, i, uocalis, in præterito prolatũ erutus pro eruitus.
ideóq; tẽpus præteriti pfecti ſimplex, quod habuit, u, ante, i, ſeruaſſe.
A ſpuo & metuo, & pluo ſecundũ analogiam, ſputũ & metutũ uel
metuitum, & plutũ à plui, uelut adiutum ab adiuui debent face-
re, ſed in uſu ea non inueni. Alia uero ſupradictæ terminationis uer
ba extremam ſyllabã præteriti in, ctum, conuertunt, ut ſtruxi ſtru-
ctum, unxi unctum, liqui lictũ. Excipitur fluxum, ut iam ſupra di-
ctum eſt. Deponentia in, quor, mutant eã in, cu, & aſſumentia, tum, fa
ciunt ſupinũ, loquor locutum, ſequor ſecutum, fruor uero fructum fa
» cit, ſicut ſtruo ſtructũ. Cicero in Hortenſio. Et amœnitate ſumma per
» fructus eſt. Vlpianus tñ ad Sauinum, futurũ, fruiturũ dixit nõ fructu
rũ, quõ ortum oriturum, erutum eruiturum, mortuum moriturum.
Quæ cum in præterito non habeant, i, in futuro habent. In, uo, u, loco
conſonantis poſita in, l, quidem deſinente penultima, o, extremã in, i,
conuertunt, & faciunt præteritum, ut ſoluo ſolui, uoluo uolui, caluo cal
ui. Vnde Salluſtius in. iij. hiſtoriarum infinitum paſſiui protulit.
» Contra ille calui ratus, calui pro decipi. uocali uero natura longa an
» tecedente, uo, in, xi, conuertitur in præterito, ut uiuo uixi. Supinum, i,
in, tum. conuertentia, faciunt, u, neceſſario in uocalem redeunte, ſolui
ſolutum, uolui uolutum. ſic debet ẽt calui calutum facere, quod tamen
in uſu non inueni. & puto calumniã ex hoc eſſe deriuatum. Vixi aũt
in, xi, terminantiũ regulam ſeruat in ſupino uictum. In, bo, deſinen-
tia uerba uocali longa antecedente, bo, in pſi, conuertentia faciunt præ
teritum perfectum, ut ſcribo ſcripſi, nubo nupſi. nunq̃ enim, b, ante, s,
in principio ſyllabæ poteſt inueniri, ut Pſeudolus, ipſe. Alia uero, o, in
» i, mutant in præterito, ut bibo bibi. Cicero in Verrẽ. ij. An iſte unq̃ de
» ſe bonam ſpem habuiſſet, niſi de uobis malã opinionem animo imbi-
» biſſet? Ouid. in. yi. Metamor. Vberáq; ebiberant auidi lactantia nati.
Lambo quoq; lambi. Lucilius in. xxiij.
» Iucundáſq; puer qui lamberat ore placentas. Similiter ſcabo ſcabi.
» Idem Lucilius in. ix. Scaberat ut porcus contritis arbore coſtis. Vnũ
excipitur incumbo incumbis, quod etiam incubo, incubas ſecundũ pri
mam coniugationem profertur, quod incubui facit præteritũ. & om-

nia à cubo cōpoſita, ſiue primæ, ſiue tertiæ ſint coniugatiōis, ut accū=
bo uel accubo accubui, incumbo uel incubo incubui. Et nunc quidē ſim
plex eorum, ideſt cubo cubas primæ eſt coniugationis. Vetuſtiſſimi ta=
men & hæc & omnia quæ in, ui, diuiſas faciunt præteritū perfectū
in prima coniugatione etiam ſecundū tertiam ſolebant declinare. Su-
pina uero in, pſi, quidē terminantium præteritū, pſi, in, ptum, conuer
tunt, ut ſcripſi ſcriptum, nupſi nuptum. In, bi, uero aſſumunt tum, bi
bitum, labitum accubitum, unde & accubitus dicitur. Et notandū ꝙ
cum omnia in, ſi, terminantia præteritum, ſicut ſupra docuimus in
ſum, terminent ſupinū, exceptis quartæ coniugationis uerbis, hæc quoq;
quæ, p, uel, m, ante, ſi, habuerint, ſi, in, tum, conuertunt, ut nupſi nu-
ptum, ſcalpſi ſcalptum, ſcripſi ſcriptum, demſi demptum, ſumſi ſum
ptum. In quibus etiā, p, euphoniæ cauſa interponitur, quod etiam in
præterito quibuſdam placuit adſcribere. In, bor, deponentia, mutant,
bor, in pſum, & faciunt ſupinum, ut labor lapſum. Nulla autem cauſa
alia eſt mutandæ, b, in, p, ante, s, uel, t, in principio ſyllabæ poſitæ niſi
euphonia. cuius ratio apud græcos quoq; obſeruantiſſimos eius ſerua
ta eſt in ſupradictarū conſonantium ſcriptura, ut κρύβω ἔκρυψα κέ-
κρυπται, λείβω ἔλειψα λέλειπται. pro, ψ, enim græci nos in principio ſyl
labæ, ps, ſcribimus, ut nubo nupſi nuptum, ſcribo ſcripſi ſcriptum,
ſcalpo ſcalpſi ſcalptum. In, co, n, antecedēte, abiecta, n, &, o, in, i, conuer
ſa faciunt præteritū, penultima quoq; producta, ut uinco uici, conuin-
co conuici, linquo quoq; quod conſimilem uidetur habere terminatio=
nem, liqui facit præteritū, abiecta, n, ſicut ſupra quoq; docuimus. S,
uero præcedente mutant, ſco, in, ui, niſi ſint inchoatiua. (Illa enim ca-
rent præterito perfecto) quieſco quieui, paſco paui, creſco creui, adſci-
ſco adſciui, conſueſco conſueui, uel conſuetus ſum. Cariſius tamen etiam
conſueo ponit. Omnia tamen ea quæ præteritum perfectum in, ui, ter
minant adiectam, frequenter inuenimus per ſecundas & tertias per
ſonas ſyncopam penultimæ pati ſyllabæ, cum ab, u, loco conſonantis in
cipit, ut amaui amauiſti uel amaſti amauit amauimus amauiſtis uel
amaſtis, amauerunt uel amarunt. Neo neui neuiſti uel neſti neuit, ne-
uimus neuiſtis uel neſtis neuerunt uel nerunt. Ideo autem addidimus
adiectam, quoniam ſi in poſitione ſit, u, conſonans ſyncopam pati nō
poteſt, ut lauo laui lauiſti, non poſſumus dicere laſti pro lauiſti, nec pro
lauiſtis laſtis, nec pro lauerunt larunt. Similiter faueo faui fauiſti ne=
mo dicit faſti, nec pro fouiſti foſti, nec pro ſoluiſti ſolſti. Sed inuenio Ho
ratium authoritate feciſſe in quibuſdam conciſionem q̄uis poſitio uer
bi habeat, u, conſonantem, moueo moui mouiſti, ex quo ſummoſſes po-
» ſuit Horatius, pro ſummouiſſes in primo Sermonum. Hunc hominem

» uelles si tradere dispeream ni summosses omnes, non isto uiuimus il-
» lic, Quo tu rere modo. Item cōmorit pro cōmouerit idem Horatius
» ponit in .ij. Sermonum, = at ille. Qui me cōmorit melius non tange=
» re clamo flebit. Vnum inuenitur in, sco, desinens uerbū apud uetustis-
simos, cuius præteritū perfectum in, xi, protulerunt, teste Capro, con
quinisco conquexi. Est autem conquinisco, caput inclino. Pomponius in
» Vacca uel Marsupio ait. Simul intro ueni, accessi ad patrem prendi
manum in terra ut cubabat nuda, ad eū ut conquexi, interim mu-
lieres conspiciunt. Excipitur præterea eiusdem terminationis, cōpesco
cōpescui, dispesco dispescui, quod ponit Apuleius in Dialogo, qui est
» de deo Socratis. Cum & habitacula summa ab infimis tanta intercap
» pedine fastigij dispescant, pro distent. Excipiuntur præterea disco di=
dici, posco poposci & ex eis cōposita quæ similiter faciunt præteri-
tum, dedisco dedidici, deposco depoposci. Vocali uero natura longa an
tecedente in, co, desinētia in, xi, syllaba finiunt præteritū, ut duco du-
xi, dico dixi. R, antecedēte unū inueni, parco quod et peperci, & par
» si facit præteritū. Lucanus in .ij. = patrum sed fessa senectus, Sangui
» nis effudit iugulo, flāmisq; pepcit. Ter. in Hecyra. Heu me infelicem
» hanccine ego uitam parsi perdere. Ico, præterea penultima breui pro
fertur in præsenti teste Capro, sed producit eam in præterito perfe=
cto, & mutat, o, finalem in, i, ico ici. unde ictus. Cato Censorius de Ve
» turio. Hostē nummum icit. Cœlius in .i. Qui cū ijs ita fœdus icitis. Lu
» cretius tamen etiā in præsenti producit penultimam. = ex hinc cor-
pus propellit & icit. Supina in, ci, quidē terminantiū præteritū, i, in
tum, cōuertunt, ut uici uictū, conuici conuictū. Eandē seruant regulā
liqui lictū, & ex eo cōposita, reliqui relictū, deliqui delictū. Nec mi
rum est cū post, q, u, posita uim litteræ amittat in, ci, desinentiū regu=
lam sequi. Quæ uero in, ui, syllabā proferunt præteritū perfectū, mu
tant, eā, in, tum, et faciunt supinū, requieui requietū, unde participiū
» fit futuri requeturus. Cicero cōtra Metellū. Nisi eorū exitio nō requie-
turā. Cresco creui cretū, adscisco adsciui adscitū, descisco desciui desci
» tū. Liuius in .xxv. ab Vrbe cōdita. Descitū ab Romanis. Et notādū q
ab inchoatiuo scisco cōposita, primitiui, idest scio habuerūt ptm. secū-
dum rectā uero proportionē debēt eorū quoq; pfecta à scio & descio
esse. Nosco noui notū. Similiter ex eo cōposita, ignosco ignoui ignotū.
» Terent. in Adel. Ignotū est, tacitum est, creditū est, unde & partici
» piū futuri ignoturus. Cicero in Catone maiore. Ignoturus alteri q
» patrem, alteri q tutorē secutus esset. Cato in .v. Originū. Quod eorū
» nemo quisq̄ quicq̄ mihi ignoturus est. Quidam tamen contra regu-
lam à presenti tpe hoc deriuatum protulerunt, ignosco ignosciturū.

» Piſo Frugi in.ij. Annalium. Quodcunq; deliquiſſet ignoſciturum aſ-
firmabat. Notandum tamen ꝙ cognoſco cognoui cognitum, & agno-
ſco agnoui agnitum, in frequentiori uſu faciunt pro.o, penultima pro-
ducta, quam uetuſtiſſimi ſeruabant analogiam ſequentes.i, correptam
adhibentia. Vnde Iuuenalis in primo.
» Agnitus accipies, iubet à præcone uocari, Ipſos troiugenas. Lucan. in.ij.
» = calida medius mihi cognitus axis
» Aegypto, atq; umbras nuſq̃ flectente Syene. Saluſtius tamen ſecundum
» analogiã in.ij. hiſtoriarũ. Neq; inermes ex prælio uiros quenq̃ agno
» turũ. Pacuuius ſecundum utrunq; protulit. In turba Oreſti cognita,
» agnota eſt ſoror. Paſco paui ſeruauit in ſupino, s, ſolum paſtum. Com
peſco compeſcui, & diſpeſco diſpeſcui, & poſco popoſci, & diſco didici
à præſenti tempore faciunt ſupinum mutatione, o, in, i, correptam, &
additione, tum, compeſco compeſcitum, diſpeſco diſpeſcitum, poſco po-
ſcitum, diſco diſcitum. Vnde Apuleius participium futuri protulit in
» Phædone. De anima ſic auditurũ, ſic diſciturum, qui melius ſcit hæc
» omnia & ſingula ſic agere aut pati, ut patiuntur atq; agunt. In, xi,
finientia præteritum perfectum, ſupinum ſecundum ſupradictam re
gulam faciunt, dixi dictum, duxi ductum. peperci uero uel parſi, par
ſum facit ſupinum, ſecundum in, ſi, terminantium regulã, unde parſu
» rus participium futuri. Varro in Laterenſi. Parſurus pecunijs bene
» partis. Liuius in.xxv.ab Vrbe condita. Nedum eos Capue parſuros
» credam. Seneſco incohatiuum eſt, nam poſitiuũ eius ſeneo inuenitur
» in uſu. Actius in Telepho. Iam iam ſtupido theſſala ſomno, Pectora
» languentq; ſenentq;. Pacuuius in Periboea. Quanq̃ ætas ſenet ſatis
» habeam rem uiriũ, ut te ab ara arceam. À ſeneo igitur non à ſene-
» ſco fit ptũm ſenui. Saluſtius in.i. hiſtoriarũ. Niſi cum ira belli deſe-
» nuiſſet. Idem ẽt participiũ præteriti temporis ex eo protulit, q̃uis ſit
» neutrale in.iiij. Omnis quibus ætas ſenecto corpore animus militaris
» erat. Nec mirũ cum in alijs quoq; plurimis eiuſdẽ ſignificationis uer
bis inueniantur ueteres præteriti temporis participia proferentes, ut
prandeo pranſus, cœno cœnatus, placeo placitus, mereo meritus, pateo
paſſus, careo caſſus, poto potus pro potatus, titubo titubatus. iuro quoq;
iuratus, tam in actiua q̃ in paſſiua inuenitur ſignificatione. & hæc
quidẽ etiã iunioribus in uſu manſerunt. Illa uero obſoleuerunt, diſcedo
diſceſſus, hoc eſt qui diſceſſit. Similiter intereo interitus, occido occaſus.
ſed eorũ uſus in libro qui ſcriptus eſt à nobis de participio, inuenies.
Deponentia uero in, ſcor, deſinentia in antepenultima quidem ſylla-
ba, a, uel, i, uel, e, correptas habentia in, ctum, faciunt ſupinum, ut pa
ciſcor pactum, proficiſcor profectum. expergiſcor, quia à pergo eſt

experrectum facit. Quamuis uetustissimi etiam expergitus dicebãt.
» Lucillius in .iij. Et somno pueros cũ mane expergitus clamas. Cælius
» uero secundũ analogiam protulit in imbribus. mihi sordido dormi
» tum suadet ut eam quisquam? & si ego obdormiero tute idẽ ibi eris
» experrectus. Nanciscor etiam nactum facit absq; n, ut Probo & Ca
pro & Pollioni & Plinio placet. Sicut & pangor pactum, & fingor fictum & tangor tactum. Sciendum tamen q̃ sunt uerba quæ seruant, n, in participijs præteriti, siue in supinis, ut iungor iunctus, pungor punctus, fungor functus, emungor emunctus, extingor extinctus, tingor tinctus, plangor planctus, angor anctus. Quæ autem seruant, n, uel quæ non, de participio tractatum reperies. Quod autem corripitur antepenultima, paciscor & nanciscor, & proficiscor & expergiscor, ex compositis, siue primitiuis eorum potest dinosci. Paciscor & depeciscor, proficiscor à facio, expergiscor à pergo pergis, nanciscor uero à nancio est quod in usu fuit uetustissimis. Grac=
» chus pro se. Si nanciam populi desiderium, comprobabo reipublicæ cõmoda. Alia uero absq; c, in, tum, faciunt supina, ut irascor iratum, ulciscor ultum, nascor natum, obliuiscor oblitũ. Excipitur defeciscor defessum faciens supinum, & participium præteriti defessus, ut Teren
» tius in Adelphis. Defessus sim ambulando. Idem in Phorm.
» Neq; defeciscar usq; adeo experirier. Nam ab eo quod est deficior defectus fit participium præteriti. Excipiuntur etiã duo cõposita quæ quanuis antepenultimam, i, habeant correptam, in, tum, tamen non in, ctum, faciunt supinum, comminiscor commentum, adipiscor adeptum. Nam à reminiscor supinum uel participium præteriti uel futuri in usu non inueni, quanuis ratio hoc quoq; rementum, quomodo cõmentum exigat dici. In, do, desinentia, si penultima naturaliter longam habuerint, do, in, si, conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut ludo lusi, rado rasi, lædo læsi, rodo rosi, uado uasi, euado euasi, illido illisi, claudo, uel cludo clausi uel clusi. Inuenitur tamen ẽt clau-
» deo, sed & claudo pro claudico. Salustius in .iij. historiarum. Coniura
» tione claudit. Cecilius in Epiclero. An ubi uos sitis, ibi consilium clau
» deat? Cedo cessi geminauit, s, in præterito, ex quo Virgilius accestis,
» pro accessistis posuit in .i. Aeneid. = penitusq; sonantes. Accestis scopu=
» los. Excipitur cædo cecidi. Lucanus in .iiij.
» = donec ueruerunt castra cecidit. pedo pepedi. Hora. in .i. sermonum.
» = uin tu curtis iudæis oppedere? nulla mihi inq̃, Relligio est. Idem in
» eodem. Nam displosa sonat quantũ uesica pepedi. Ab eo quod est Sido
» præteritũ non inueni. Lucanus in .iiij. Sidentia pessum corpora cæsa
» tenent. Virg. ex eo cõpositum in quinto. Subsidunt undæ tumidumq;

ſub axetonanti, Sternitur æquor aquis. eius paſſiuũ Statius protulit in y. Theb. Summisq́; inſiditur aſtris. Cudo ſecundum Diomedem & Cariſiũ, & Phocam cuſi, ſecundum alios cudi. Et uidetur etiam Virgilius ſic protuliſſe in primo Aeneidos.

Ac primum ſilicis ſcintillam excudit Achates. Succæpitq́; ignẽ folijs.

Excudit enim tam præſens q̃ præteritum poteſt intelligi, ſed q̃ aſſuccæpit ſubiunxit, melius præteritum intelligitur. Idq́; etiã Seruius in commentario Aen. comprobat his uerbis. Excudit autem feriendo eiecit, quia cudere eſt ferire. Vnde & incus dicitur ꝙ illic aliq̃d cudamus, ideſt feriamus. Sciendũ autem ꝙ eius frequentatiuum cuſo eſt, ex quo compoſita incuſo incuſas, & recuſo recuſas, & accuſo accuſas, & excuſo excuſas. A` do, uerbo, quod ſimplex primæ eſt coniugationis, compoſita cum præpoſitione, tertiæ ſunt, & primitiui ſeruant præteritum ꝑfectum duplicantia, di, quãuis in illo penultimã, e, habeat ut do dedi, reddo reddidi, prodo prodidi, perdo perdidi. Credo quoq; ab eo componitur, quaſi cretũ do, & uendo uenum do, et condo ex, con, compoſitum, et do, et ex eo abſcondo. Itaq; oĩa præteritum idem perfectum ſeruant, credidi, uendidi, condidi, abſcondidi. Plautus in Carbonaria. Secundum ipſam aram aurum abſcondidi. N, uero ante, do, habentia, o, in, i, mutant in præterito perfecto, &, ſi, ante, n, u, uel, i, habuerint, amittunt, n, ut fundo fudi, & ſcindo ſcidi. Vetuſtiſſimi tamen etiam ſciſcidi proferebant, quod ſolum quoq; in uſu eſſe putat Aſmonius in arte, quam ad Conſtantinum Imperatorem ſcribit, ſed errat. nã Luca. in. iij. ſcidit ponit. Qua mare tellurẽ ſubitis aut obruit undis, Aut ſcidit & medias fecit ſibi littora terras. Statius in. ix. Theb. Oraq́; pectoraq́; & uiridem ſcidit horridi ueſtem. Idem in. xi. Alloquio ſcidit ipſa nouo terrore cruenta, Eumenis. Martial. in. iij. Epigrãmaton. Vnguentum fateor bonum dediſti, Conuiuis here, ſed nihil ſcidiſti. Sed Afranius more antiquo dixit in Homine. Satis fortiter paulo ueſtras ſciſcidiſtis colus. Actius Sotadicorum. i. Non ergo aquila ita, ut prædicant ſciſciderat pectus. Neuius in Teſticularia. Immo quo ſciſcidimus comſcindam atq; abijciam. Ennius in Menalippa. Cum ſaxum ſciſciderit. Et uidẽtur hi rationabilius protuliſſe ne minorũ temporũ eſſet præteritum q̃ præſens, quod rariſſime inuenitur. Findo quoq; fidi facit, licet quidam fiſi putauerunt. Sed Virg. in. ix.

Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo.

Diffidit ac multa porrectum extendit arena. Hor. in. iij. carminum. Demerſas exitio diffidit urbium, Portas, uir Macedo & ſubruit æmulos. Cætera uero ſeruant, n, ut pando pandi, defendo defendi, ſcando ſcandi, accendo accendi. Excipiũtur duplicantia principalem ſyllabã,

pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutudi, penultima à plerisq; cor-
repta, à quibuſdam autem etiam producta ꝑꝑ ſupradictam rationẽ,
ideſt ne uincatur in compoſitis ab eo tꝑibus ſyllabarũ à p̃nti præte-
» ritum. Hora. in. iiij. carminum correptam protulit. Quod regũ tu-
» midas contuderit minas, eſt enim contuderit choriãbus. Idem in. iij.
» Non auſpicatos contudit impetus, Noſtris. Eſt enim dactilus contudit.
» Virg. in. viij. = & lapſa ancilia cœlo, Extuderat. Solent aũt cõpoſita
ſeruare ſimpliciũ tꝑa, cado cecidi, concido concidi, penultima correpta,
cædo cecidi, cõcido concidi, penultima producta. Vetuſtiſſimi tñ tã pro
ducebant q̃ corripiebant ſupradicti uerbi, ideſt tutudi penultimam.
» Ennius in. xiiij. Infit ò ciues quæ me fortuna fero, ſic, Contudit, indi-
» gno bello cõfecit aceruo. Ecce hic corripuit. Idem in. xvi. Ingenio for-
» ti dextra latus pertudit haſta. Idem in Annalibus. Viroſq; ualentes
» cõtudit crudelis hyems. hic produxit penultimã. Cato quoq; cecidi fa-
cit, ne ſi cadi dicamus nomẽ eſſe putetur. Cõpoſita tñ non duplicant
penultimã ſyllabã, ut perpendo ꝑpendi, extendo extendi, ꝑtundo ꝑtu-
di, incido incidi, cõcido concidi. Exceptis à do, & à ſto cõpoſitis, & à
diſco, uel poſco, ut prodo prodidi, reſto reſtiti, dediſco dedidici, depoſco
depopoſci. À curro cõpoſita utroq; modo prolata inueniũtur ab au-
ctoribus, ut decurro decurri uel decucurri. Excipitur etiã diuido q̃d
ꝑtũm diuiſi facit. Supina illa q̃dem quæ à, do, cõponuntur, mutant. o,
in, i, correptã, & aſſumunt, tum, ut reddo redditum, credo creditum,
perdo perditum. Alia uero omnia, do, in, ſum, conuertunt, ut ludo lu-
ſum, rado raſum, cædo cæſum, defendo defenſum, tundo tuſum.
Virgilius in quarto Georgicorum.
» Proderit & tuſum gallæ admiſcere ſaporem. Idem in. i. eorundem.
» = durũ procudit arator Vomeris obtuſi dẽtem, cauat arbore lyntres.
» cudo ſimiliter cuſum. Idem in eodem. = lapidemq; reuertens,
» Incuſum aut atræ maſſam picis urbe reportat. Cado quoq; caſum fa
cit, cæ, tamen penultima producta. In omni enim ſupino ſiue participio
præteriti producitur, ã, penultima, exceptis datum et ſatum, & ratũ,
& ſtatum. Illud etiam ſciendũ, q̇. n, ante, do. habentia, quæ amittunt
n, in ꝑtõ amittunt eandem in ſupino, & geminant, s, ſi ſit penultima
breuis in ꝑtõ, ut findo fidi fiſſum, ſcindo ſcidi ſciſſum. Sin producatur
unã, s, habent fundo fudi fuſum. Compoſita ſimpliciũ terminationes
ſequuntur. cedo ceſſum, et pando paſſum faciunt. Quãuis ẽt à patior,
» & à pateo paſſum dicamus. Vnde Virg. in. ij. Aen. At pater Anchi
» ſes paſſis de littore palmis. Idẽ in. i. Crinibus Iliades paſſis peplumq;
» ferebant. Ab eo quod eſt pedo ſupinũ in uſu non inueni. À comedo
quod eſt anomalũ comeſum & comeſtũ inuenitur. Cice. pro Cluẽtio.

» Abditum aliqua in parte panis, qua ſi totum colliquefactum in potio
» ne eſſet, celerius potius comeſtum q̃ epotũ in uenas, atq; in omnes par
» tes corporis permanaret. Virg. autē ab eo quod eſt adedor adeſus pro
» tulit in. ix. = & poſtibus hæſit adeſis. Tendo præterea, et tentum et
» tenſum facit. Virg. in. vij. Audijt & ſi quem tellus extenta plagarum,
» Quatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui. Lucanus in. i.
» Et uarias ignis tenſo dedit aere formas. Idem. ij. = tenſiſq; rudenti
» bus actæ. Oſtendo quoq; ab eo compoſitum ſimiliter facit oſtentum
» & oſtenſum. Lucanus in. ij. Vt ſcelus hoc Syllæ, cædeſq; oſtenſa place
» ret, Agnoſcendus ērat. Apuleius in Phædone. Et cauſam gignēdi oſten
» ſurum et immortalitatem animæ reperturum. Varro rerum Ruſt. i.
» Oſtenſus ſol. Idem diuinarum. iij. Salute oſtenta. Cato pro L. Cæſare
» ad populum, quod ego me ſpero oſtenturum. Oſtentum quoq; quando
monſtrum ſignificat nomen eſt participiale quomodo factum, & di-
ctum, & uiſum, ab oſtendendo futura dictum. Strido & ſtrideo, tā
» tertiæ q̃ ſecundæ coniugationis inuenitur. Virg. in. viij. = ſtriduntq; ca
» uernis Stricturæ chalybum & fornacibus ignis anhelat. Lucanus
» in. vi. Auribus incertum feralis ſtrideat umbra. Iuuenalis in. iiij.
» Iam ſtridunt ignes, iam follibus atq; caminis. Hora. Sermonum. ij.
» Stridere ſecreta diuiſos aure ſuſurros, correpta penultima. Statius ue-
» ro eādem productam protulit in. viij. Nil ſtridere domi. Idē in. ix.
» Stridebit ueſtros Tydeus inhumatus ad ignes. Præteritum perfectum
eius debet ſecundum analogiam in, do, uel in, deo, deſinentium, et pe
nultimam uel antepenultimam naturaliter longam habentium in, ſi,
terminari, ut rado raſi, trudo truſi, ludo luſi, rideo riſi, ſtrideo ſtriſi.
ſed puto euphoniæ cauſa non eſſe in uſu ſtriſi, ſed ſtridi. quod ut ſupe-
rius diximus uſus quoq; comprobat. Statius in. iiij.
» Huius inaſpectæ luco ſtridere ſagittæ. Actius in Alceſtide.
» Cum ſtriderat retracta rurſus inferis. Sido præterea ſedi facit. Cuius
» etiam paſſiuum ſidor ſideris inuenitur. Lucanus in. iij. = ſidentia
» peſſum Corpora cæſa tenent. Statius in. ij. Theb. = feſſiſq; inſiditur
aſtris. cuius præteritum in uſu non eſt, dubitatiōis uel alternitatis cau
ſa, debuit enim ſiſi eſſe. Sed utimur præterito ſedeo uerbi, ideſt ſedi,
pro ſupradicti quoq; uerbi præterito. In, do, unum anomalum inue-
nitur, edo es eſt. Vetuſtiſſimi tamen edo edis edit dicebant, correpta
» prima ſyllaba. Neuius in Carbonaria. Tibi ſerui multi apud menſam
» adſtant, Ille ipſe aſtat quando edit. Non poteſt enim in hoc iambo pe-
nultima ſyllaba longa eſſe, ut intelligatur præteritum, ne ſit σκάζων.
» Plautus in Lipargo. Nihil moror mihi fucum in aluo Apibus qui
» peredit cibum, corripitur enim penultima. Lucilius in. iiij. Qui edit

ſe, hic comedit me. Supinum eius tam eſum, ut ſupra dictum eſt, q̃ eſtū
» uſus exigit, ut poſſit dici. Virg. in. ix. = & poſtibus hæſit adeſis. Idem
» in. iij. Aeneid. Ambeſas ſubigat malis conſumere menſas. Cicero pro
» Cluentio. abditum aliqua in parte panis, qua ſi totum liquefactum in
» potione eſſet celerius, potius comeſtum q̃ epotum in uenas, atq; in om-
» nes partes corporis permaneret. In, go, r, antecedente, ſi nõ ſint à re-
gendo conpoſita, go, in, ſi, conuertentia faciunt præteritum perfectum,
ut mergo merſi, ſpargo ſparſi, tergo terſi. Dicitur tamen & tergeo.
Alia uero in, xi. conuertunt, gõ, præſentis, & faciunt ſupradictū tem-
pus, ut rego rexi, cingo cinxi, ango anxi, tingo tinxi, pingo pinxi. À re
gendo compoſita, q̃uis in præſenti ſyncopam penultimæ, e, patiantur,
tamen in præterito perfecto eam euphoniæ cauſa ſeruant, ut porrigo
porrexi, pergo perrexi, ſurgo ſurrexi. Nam porrigo & corrigo &
arrigo, e, in, i, conuertentia aptiſſime ſecundum proportionem, ſeruant
ſimplicis declinationem. Excipiuntur frango fregi, ago egi, lego legi.
quorū compoſita ſequuntur ſimplicium declinationē. confringo confre
gi, perfringo perfregi, exigo exegi, ſubigo ſubegi, cogo coegi, perlego
perlegi, relego relegi. Excipiuntur ex hoc cõpoſita, neglego neglexi,
& intellego intellexi, quod antiqui interlego proferebant intellexi, &
diligo dilexi. pango quoq; pegi, & ex eo compoſitum impingo im-
» pegi facit. Pacuuius. In Medo Tõſilla pegi læuo in littore. Luca. in. y.
» Sufficit ad factum belli fauor iſte laborq́;,
» Fortunæ, ꝙ te noſtris impegit harenis. Simplex tamen pango etiam
pepigi facit ſecundum Cariſium, & panxi. Sed antiqui pago quoq;
» dicebant pro paciſcor. Cicero in. ij. ad Herennium. Pacta ſunt quæ
legibus obſeruanda ſunt, hoc modo, rem ubi pagunt oratione pagunt.
Tango præteritum tetigi facit, & pungo pupugi, uel punxi. Varro
» in primo humanarum. Vt habent Syrij qui uocantur ὀφιογενεῖς, &
in Africa, pſylli quorum ophiogeniſtum arbitrantur ſuppoſitum eſſe
in ſtirpe aliquem, ſi admoueant, ut pungat colubra, cum pupugerit,
ſi de genere ſit uiuere, ſi non fit mori. In eodem admota aſpis cum
pupugerit, ſi non occidat, ſciat ex pſyllorū ſtirpe eſſe. Neuius in Glau=
» coma. Quod de eo obſonio ſtilo mihi in manū pupugit. Expungo ue-
ro expūxi dicimus, at repungo repupugi & repunxi, ut Capro ui-
» detur. Cum ei qui nos pupugit talionem, ideſt uicem à nobis redditam
oſtendimus, repupugi dicimus. Quando uero de ratione uel calēda-
rio loquimur, repunxi diximus. À tango compoſita non duplicant
primam ſyllabam, contingo contigi, attingo attigi. In quibus notan=
dum ꝙ penultima præteriti corripitur, præſentis uero producitur.
Ab ago & frango & lego compoſita ſeruãt ſimplicium præteritum,

ut exigo exegi, prodigo prodegi, dego degi, abigo abegi, infringo
infregi, perfringo perfregi, colligo collegi, relego relegi. quod differen=
tiæ causa non mutauit, le, in, li, quanuis etiam perago, a, immutabilem
seruauit, & dego per syncopam, a, euphoniæ causa protulit. Excipiun=
tur mutantia simplicis significationem, quæ superius posuimus, negli-
go neglexi, diligo dilexi, intelligo intellexi, quanuis Aemylius macer
in sextodecimo Annalium, Omnium nostrum neglegerit authoritatẽ,
pro neglexerit ait. Supina in, si, quidẽ facientia præteritũ per, sum,
proferunt, secundum supradictam regulam, ut mergo mersi mersum,
tergo uel tergeo tersi tersum, spargo sparsi sparsum. Alia uero om-
nia, go, in, ctum, conuertunt, ut rego rectũ, iungo iunctum, tingo tin-
ctum, lego lectum, pungo punctum, ago actum. Abijciunt tamen,
n, euphoniæ causa, hæc quæ penultimã, a, habent, uel, i, ut frango fra=
ctum, pango pactum, tango tactum, fingo fictum, pingo pictũ, strin=
go strictum, ringo rictum. Excipitur cingo cinctum, tingo tinctum,
& stingo stinctum, & ex eis composita. succingo succinctum, ex-
tingo extinctum. Ango quoq; differentiæ causa seruauit, n, in supino
anctum. Nam ab ago actum fit. Quidam tamen etiam anxus eius
participium protulerunt. Et omnia in compositione integras seruant
simplicis litteras, quãuis in alijs modis mutentur, ut rego rectum, pgo
& porrigo perrectum & porrectũ, ago actum, cogo coactũ, abigo
abactum, tango tactum, contingo contactum, frango fractum, defrin-
go defractum, pango pactum, impingo impactum. Et possumus hoc
existimare differentiæ causa in plerisq; fieri, ne si perictum & abi-
ctum, & defrictum & impictũ diceremus, alias significationes mõ-
» strare putaremur. Lucanus in quinto. Impactæ cessere fores. In, gor,
deponentia mutant, eam, in, ctum, & faciunt supinum, ut fungor fun-
ctum. In, ho, desinentia mutant, ho, in, xi, & faciunt præteritum, ut
ueho uexi, traho traxi. & secundum supradictam regulã in, xi, ter-
minantium præteritum perfectum per, ctum, proferunt supinum, ut
» uectum tractum. In, lo, finientia præsens, per, lui, exeunt in præte-
» rito, ut alo alui, colo colui, molo molui, consulo consului, caulo caului.
Statius in quinto Thebaidos
» = raptum quæ sola parentẽ, Occului. Excipiuntur duplicantia, l, quæ
si à muta incipiant geminant principalem syllabam, & si nõ seruãt
ubiq; eandem uocalem, ut pello pepuli, fallo fefelli, tollo tetuli. Pro quo
nunc in usu frequenti est sustuli. À tulo quoq;, quod ueteribus in usu
fuit, tetuli dicebant. In compositione tamen non geminant principa-
lem syllabam, ut refello refelli, compello compuli. Alia quoq; eiusdem
terminationis, o, in, i, cõuertunt, ut uello uelli, sed & uulsi dicitur, per=

cello quoq; perculi, & excello uel excelleo exculi, uel ut alij excellui,
quorum ſimplex in uſu non eſt. Pſallo etiam pſalli facit præteritum.
» Cicero de Suplicijs. Reuelliſtis atq; in profundũ abieciſtis. Virg. in Buc.
» Cum canerem ſyluas & prælia Cynthius aurem, Vellit et admonuit.
» Lucanus in quarto. Caſtrorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas. Idẽ
» in. yi. percuſſáq; uiſcera membris, Vulſit, Idem in eodem. Illa genæ
» florem primæuo corpore Vulſit. Idem in. ix. Auulſitq́; manu telũq́;
» affixit harenæ. Lucretius ab excello excellis infinitum protulit pe-
» nultima correpta. Omnibus ornatum uoluiſti excellere rebus. Cicero
» uero in primo Epiſtolarum ad filiũ. Quare effice & elabora, ut ex-
celleas, quod eſt ab excello excelles, cuius præteritum debet eſſe excel-
lui, ut caleo calui, ſecundum proportionem ſecundæ coniugationis. Idẽ
» tamen Cicero in Verrinis, percellunt protulit ſecundũ tertiam coniu-
» gationem. Et in primo pro Cornelio. Qui eloquẽtia cæteris antecellit,
ex quo debet exculi quoq; eſſe præteritũ perfectũ, ſicuti percello per-
» culi. Virgilius in. y. Perculit & fulua moribundum extendit arena.
» Baſſus in ſecundo Lyricorũ. Calliope princeps ſapienti pſallerat ore.
Supina in, tum, quidem exeunt, quæ naſcuntur ab unam, l, habentibus,
ut occulor occultum, colo colui cultum, conſulo conſultum. Quæ uero
duplicant, l, per, ſum, ut fallo falſum, pello pulſum, uello uulſum, excello
excelſum, percello perculſum. A` pſallo ſupinum non legi. Ab alo ue-
» ro, tam altus q̃ alitus dicitur. Cicero pro Plancio. Vbi altus eſt. Simili-
» ter Saluſtius in Iugurth. Et omnem ætatem Arpini altus. In quibusdã
autem codicibus etiam alitus inuenitur. A` tollo quoq; ſupinum defi-
cit, ſed pro eo utimur ſublatum. Volo quoq; anomalum facit præteri-
tum uolui, ex quo nomẽ participiale naſcitur, uultus, q̃uo ex colo cul-
tus, & ex occulo occultus. In, mo, deſinentia ſi uocalis longa antecedat.
o, in, pſi, conuerſa proferunt ptũm, ut ſumo ſumpſi, promo prompſi,
demo dempſi, como compſi Hæc aũt, ſi, in, tum, conuertentia faciunt
ſupinum, ut ſummo ſumpſi ſumptũ, promo prompſi promptum, demo
dempſi demptũ, como compſi cómptũ. Alia uero in, mo, deſinẽtia per
ui, diuiſas exeunt in præterito, ut uomo uomui, gemo gemui, fremo fre-
mui, tremo tremui. excipiũtur emo emi, & premo preſſi. Et in, ui, q-
dẽ diuiſas terminantium ſupina fiunt, ui, in, tum, cóuerſis, correpta pe-
nultima, q̃uo in omnibus, quæ ex huiuſmodi præteritis naſcẽtia, i, ha-
bẽt ante, tum, ut uomui uomitum, gemui gemitum, fremui fremitum
tremui tremitũ. emi uero emptum facit. qđ ideo aſſumpſit, p, quia nó
poteſt, m, ante, t, ſine, p, inueniri euphoniæ cauſa, ut ſumptus prom-
ptus, comptus. Preſſi uero ſecundum in, ſi, terminantium regulam
i, in, um, conuertens facit ſupinum, ut preſſi preſſum. In, no, o, uel

g,antecedentibus per,ui,diuiſas faciũt præteritũ,ut pono poſui,& ab
eo cõpoſita,ſuppono ſuppoſui,compono cõpoſui. Antiqui tamen,& po
» ſiui protuliſſe inueniuntur. Plautus in Vidularia. Nunc ut apud ſe=
» queſtrum,Vidulum poſiuimus. Apuleius in.i. Hermagoræ. Et cibatũ,
» quem iucundum eſſe nobis animaduerterant,eum apposiuerunt. Gi
gno genui,pro quo geno uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur. Varro in
» Andabata. Sed ꝙ hæc loca aliquid genunt. cuius infinitum paſſiuum
» Lucretius in quarto protulit, geni. = tanto magis inficiandũ Totum
» poſſe extra corpus durare geniq;. À canendo quoq; cõpoſita ſimiliter
præteritum in,ui,diuiſas faciunt,ſuccino ſuccinui,occino occinui. Qui=
dam & occano occanui protulerunt,ut Saluſtius in.i. hiſtoriarum.
» Iuſſu Metelli cornicines occanuere. Sed Probus occini quoq; exiſtimat
poſſe dici,cum ſimples cano cecini faciat,quomodo à cado cecidi,incido
incidi,& à tango tetigi,contingo contigi. M,antecedente,no,in,pſi,cõ
uerſa,facit præteritũ perfectum,ut temno tempſi. Alia omnia per,ui,
coniunctas proferunt præteritũ,ſino ſiui,ſterno ſtraui,cerno creui.
Non ſolum enim τὸ κοσκινίζων κρύνω,ſic facit præteritũ, ſed etiam
» cum pro uideo accipitur. Titinnius in Gemina. Simul ut pueras has
» nocte ſuſpirare creui,pro uidi,Plautus in Ciſtellaria. Cũ ego te ama
» ui mea Antiphila,& mihi amicam eſſe creui,ſimiliter pro uidi. Sper
no quoq; ſpreui facit,& lino liui,uel magis differentiæ cauſa ad no-
men Liui,leui. quod à leo quoq; ſimplici naſcitur,quod in uſu non eſt.
ex quo deleo deleui. unde & letum dicitur quod delet uitam. Iuue=
» nalis in tertio. Nam quis plurali linit uicturo dolia muſto? Terentius
» in Heautontimor. Releui omnia dolia omnes ſerias. Vetuſtiſſimi ta-
men etiam lini in præterito protuliſſe inueniuntur. Vt Varro rerum
» ruſticarũ. Cum obliuerunt uaſa. Supina in,ui,quidem diuiſas terminã
» tium præteritum,ſubtracta,u,& addita,tum,proferuntur, correpta
penultima,ut poſui poſitum,genui genitum. À cano tamen cõpoſita,
primitiui ſeruant in ſupino terminationem. cantum enim & ſuccen-
tum dicimus,quis in ipſo uerbo,a,in,i,conuertant ex eo cõpoſita. ſed
in ſupino iterum,i,in,e,transferunt, ſuccino ſuccentum , occino occen-
tum. Temno uero tempſi temptum facit,ſicut omnia in,pſi,per præ=
teritum exeuntia. In,ui,uero ſyllabam deſinẽtia,mutant,eam,in,tũ,
ſecundum prædictã regulam,ut ſiui ſitum,ſtraui ſtratum,creui cre
tum, ſpreui ſpretũ. ergo liui quoq; uel lini litum. Vnde Virg. in. iiij.
» Georg. = & paribus lita corpora guttis. Saluſtius in Iugur. Simul gla
» dium ſanguine oblitũ oſtentans. Et ſciendũ ꝙ tam litum q̃ ſitum , &
itum,quitũ,citum, ſatũ,corripiunt penultimas, quod in alijs ſupinis,
quæ à præteritis in,ui,terminãtibus naſcuntur,nõ inuenitur,ut ama-

ut amatum, moui motum, neui netũ, faui fautum, cupiui cupitum, mu-
niui munitum. Caper. ut sino situs, sic nequeo nequitus corripuit pe-
nultimam, quod usus ubiq; approbat. Cicero pro Cornelio. Cœptum
» igitur per eos qui uolebant, desitum est per hunc qui decessit. Ecce
hic manifestissime ostendit orator, à desinor esse desitum. Sic ergo &
à sinor situs. Quod autem penultimæ supradictorum supinorũ cor-
ripiuntur, poetarum exempla docebunt. Virgilius à prætor in. viij.
» O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. Idem in. x.
» ab obeor. Morte obita quales fama est uolitare figuras. Ouidius in
» Fastis. Sol aditus quam quæris, ait ne uana labores.
» Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Terentius in Hecyra.
» Nam cum compressa est nata, forma in tenebris nosci non quita est.
Est enim quaternarius iambicus. Lucanus in. viij.
» Hic situs est Magnus placet hoc fortuna sepulchrum. In eodem.
» Illita tela dolis, nec martem comminus unq̃. Virg. in. iiij. Georg. ut
» prædictum est. = & paribus lita corpora guttis. A`cio composita, tã
corripientia q̃ producentia penultimam inueniuntur. In, po, desinẽs,
m, antecedente unum inuenio rumpo. quod subtracta, m, &, o, in, i, cõ-
uersa, facit præteritum penultima producta, tam in simplici q̃ in cõ-
positis ab eo. Rumpo rupi, abrumpo abrupi, corrumpo corrupi. E, ue-
ro breuem penultimam habentia, mutant, o, in, ui, diuisas in præterito,
ut strepo strepui, obstrepo obstrepui. R, uero uel, l, uel, e, productã ante
po, habẽtia, o, in, si, cõuertentia, faciunt ptũm, ut scalpo scalpsi, sculpo
sculpsi, carpo carpsi, repo repsi, serpo serpsi, sarpo sarpsi. Luca. in. iij.
» Sed per iter longum causa repsere latenti. Supina quidẽ terminatorũ
in, pi, fiunt mutata, i, in, tũ, ut rupi ruptũ. In, ui, uero separatas, sub-
tracta, u, & addita, tum, strepui strepitũ. In, psi, autem exeuntia se-
cundũ supradictam regulã, mutata, si, in, tum, ut scalpsi scalptũ, scul-
psi sculptum, repsi reptum, carpsi carptũ. In, ro, finita per, ui, syllabã
terminant ptũm, ut tero triui, quæro quæsiui, sero seris seui. nã sero
seras à sera obdita natum, seraui facit. A`sero seris seui tñ cõposita,
» qñ mutant simplicis significationẽ, per, ui, separatas proferunt ptm̃, o,
» in, ui, conuersa, desero pro derelinquo deserui. Insero pro immitto in-
serui. Si enim de arbore dicã insero inseui facit, & participiũ insitus,
» nõ insertus. Virgi. in Bucolicis. Insere nunc Melibœe pyros, pone or-
» dine uites. Idem in. ij. Georg. = mutatamq; insita mala Ferre pyrum.
» Vetustissimi tñ etiã in simplici serui protulisse inueniũtur, pro ordi-
» naui & pro seui. Ennius in præceptis Vbi uidet auenã loliũ crescere.
» Inter triticũ selegit secernit, aufert, sedulo Vbi opã addidit quã tan-
» to studio seruit. Duo inueniũtur supradictæ terminationis uerba, quæ

duplicāt, ss, ante, i, in præterito, gero gessi, & uro ussi. Verro enim secundum Seruium uersi facit, secundum Carisium aūt uerri. quod & usus comprobat. Licinius Macer pro tuscis. quos oportuit amussa restituere. hisce ēt reliquias auerrerunt. Publius in muro. Mutone cellas seruorum conuerri. Curro etiam repetita priore syllaba cucurri facit ptm̄. quod in compositione inuenitur apud quosdam auctorū geminationē primæ syllabæ seruans, apud alios minime, ut Virg. in iiij. Aen. Decurrere iugis, alia de parte patentes, Transmittunt cursu campos. Liuius in. xxij. ab Vrbe cōdita. Qua cuiq; proximū fuit decurrere. Idem in. xx. Et si ferocius procucurrissent. Cato contra. C. Pisonem. Video hac tēpestate concucurrisse oēs aduersarios. Terent. in Hecyra. Vna illarū interea propere præcucurrit. Cæsar ad Virgiliū. Excucurristi à Neapoli. Plautus in Sticho. Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem. Supina eorū in, ui, syllabam terminantium præteritum mutatione, ui, in, tum, proferuntur secundū supradictam regulam, ut triui tritum, quæsiui quæsitum. Seui uero secūdum analogiā setum debuit facere, sed differentiæ cā ueteres setū pro Zetum dicentes, hoc satum proferre tradiderunt. Et sciendum ꝙ in nullo alio supino siue participio seu nomine participiali, a, penultima corripitur. nisi in supradicto, & alijs tribus, satus, ratus, datus, status. Reor quoq; ratus facit participiū (ut puto) differentiæ causa. q̨a ritus, aliud significat, & retus pro retitus dicebāt, quō saucus pro sauciatus, & lassus pro lassatus, & lacerus pro laceratus, & potus pro potatus. Difficile enim inuenis, e, uerbi in, a, conuerti per participiū, siue supinum, nisi in supradictis uerbis. In cōpositione uero, a, supradictorū supinorum siue participiorū in, i, conuertitur correptam, satus insitus, obsitus. Virg. in. ij. Geor. = mutatamq; insita mala Ferre pyrum. Cicero in Frumētaria. Vt cum obsitum Leontinū agrum uidisses. Deserui uero desertum, & inserui insertum, & exerui exertum faciūt supina. Quæ uero duplicant, ss, in præterito ante, i, mutant, si, in, tū, in supino, gessi gestum, ussi ustum. Duplicantia uero, r, ante, o, in præsenti, ro, in, sum, conuertentia faciunt supinum, ut curro cursum, uerro uersum. In, so, desinentia, o, in, i, conuertentia assumunt, ui, & faciunt præteritum, ut lacesso lacessiui lacessitum, arcesso arcessiui arcessitum. Salustius in. i. historiarū. Domitiū Proconsulē ex citeriore Hispania cum cibus copijs quas parauerat arcessiuit. Idem in. ij. historiarum. Argentum mutuum arcessiuit. Cicero pro Roscio. Arcessiuit aliquem quem aut qn̄. lacesso lacessiui, sic Probus. & uidetur mihi melius dicere lacessiui q̄ lacessi. Participium enim passiuū lacessitus. Caper tamē lacessi dicit esse, ut facessi. & profert exemplum Lucilij quo usus est. xiiij. Nam uetus

ille Cato lacessisse appellari, quod conscius ipse non erat sibi. Sed potest lacessisse per syncopam esse prolatum, ui syllabae, ut cupisse, petisse dicimus pro cupiuisse, petiuisse. Salustius in secundo historiarũ. Diuersa uti solet rebus perditis lacessiuit. Idem in quarto. Igitur legiones pridie in monte positas arcessiuit. Facesso uero & capesso. & uiso, quae possumus desideratiua dicere. significat enim facesso desidero facere, & capesso desidero capere, et uiso desidero uidere. (Frequentatiua enĩ esse non possũt cum primae coniugationis non sint). Haec eadem secũdum Diomedem & Carisium, o, in, i, conuertentia faciunt praeteritum perfectum, ut facesso facessi, capesso capessi, uiso uisi. Similiter quaeso quaesiui. Probus tamen quaesiui dicit, & melius. quamuis primitiuum quoq; eius, idest quaero quaesiui faciat praeteritum. Salustius in primo historiarum. Curionem quaesiuit uti adolescentior, & populi suffragijs integer aetati concederet Mamerci. Cicero in diuinatione. Ipse profecto metuere incipies, ne innocenti periculum facesseris. Inuenitur tamẽ in quibusdam codicibus facessieris. Pinso pinsi facit praeteritum, quod Probus usu Pomponij comprobat. Neq; molis molui, neque pilus pinsui. Supina eorum in, situm exeunt, arcessitum, lacessitum, capessitũ, secundum in, ui, desinentiũ regulam, de qua saepe in superioribus diximus. A` pinso autem pistum debet esse, unde pistor nomen uerbale, ut pastum pastor, ustum ustor, gestum gestor. In, to, c, antecedẽte inuenio pecto, cuius praeteritum pleriq; pexui. Asper tamen pectiui. Carisius pexi protulerunt. Maecenas in Octaui. Pexisti capillum naturae muneribus gratum. Similiter necto nexui & nexi. Virg. in. y.

Et paribus palmas amborum innexuit armis. Salustius in primo historiarum. Nexuit cathenae modo. Lucilius in. y. Hic solus uigilauit opinor, Et cum id mihi uisus est facere tum retia nexit. Propertius.

At tibi qui nostro nexisti retia lecto.

Flecto uero flexi facit, & plecto plexi, antique. Liuius in sexto. Erotopaegnion. Andromacha perdudum manu lasciuula ac tenellula capiti meo trepidans, libens insolito plexit munere. Nunc enim plector & amplector dicimus. sed plector passiuum esse Terentius ostẽdit in Phormione. Ego plectar pendens. E, breui antecedente in, to, desinentia duo inueni, peto petiui, & meto messui. Cato in. ij originũ. In campo tiburti ubi ordeum demessuit. Idem in montibus. Seruit ibi ordeum, idem iterum messuit. Cassius Emina in tertio Annalium. In campo tiburti ubi ordeum demessuerunt. R, antecedente similiter duo inueni, uerto uerti, sterto stertui. Persius.

Cor iubet hoc Enni postquam destertuit esse Meonides quintus pauone ex Pythagoreo. Geminata uero. t, ante. o, unum mitto

misi, & in, sto, unum sisto. Cuius præteritũ quando actiuã habet significationem, tã in simplici, q̃ in cõposito deficit, quando uero absolutam & similem, sto, uerbo, cõe cum eo habet præteritum, ut resisto uel resto restiti, consisto & cõsto constiti, persisto & persto perstiti. Supina eorũ, quæ in, xui, uel in, xi, præteritũ terminant, per, xum, exeunt, ut nexui nexum, pexui uel pexi pexũ, flexi flexum. Similiter faciunt supinum, quæ in, ctor, desinunt deponẽtia, amplector amplexum. Petiui uero secundũ analogiam in, ui, terminantium, præteritũ petitum facit penultima producta. Similiter messui messum, sicut censui censum. Misi duplicauit, ss, in supino missum. A` sterto enim supinum non inueni nec à sisto. Deponentia in, tor, desinentia, nulla antecedente consonante, tor, in, sum, conuertunt, utor usum, nitor nisum. Inuenitur tamen etiam nixum. In, xo, duo inueniuntur, o, in, ui, conuertentia in præterito, texo texui, & nexo nexas uel nexis nexui. Ouidi. in. iiij. Metamor. Luna quater plenũ tenuata retexuit orbem. Cicero in. ij. de oratore. Sic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur, leuioribus principijs natura ipsa retexuit. Virg. in quinto.

Nexantem nodis seq; in sua membra plicantem. Idem in eodem.

Et paribus palmas amborũ innexuit armis. Liuius. Nexabant multa inter se flexu nodorum dubio. Accius in Deiphobo. Nos cõtinuo ferrum eripimus omnibus manicas neximus. Supina alterum per, tum, alterum per, sum, finiunt, textum nexum. Vnde Virg. in. viij.

= & clypei non enarrabile textum. Idem in quinto.

Qui primus nodos & uincula linea rupit.

Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.

De præterito perfecto quartæ coniugationis.

QVartæ coniugationis uerba omnia actiua uel neutralia in io, desinunt, exceptis, eo, & queo, & ueneo, & ex eis cõpositis. In, cio, igitur desinentia duarũ excedentia numerũ syllabarũ simplicia, n, antecedente, cio, in, xi, conuersa faciunt præteritũ perfectũ, ut uincio uinxi, sancio sanxi. Vetustissimi tñ etiã sanciui uel sancij proferebant. Pomponius secundus ad Thraseam. Sancierat ius utile ciuitati. Sin aũt, n, non habuerint cio, in, si, mutata faciunt præteritũ, sarcio sarsi, farcio farsi, raucio rausi, fulcio fulsi. Quod & Probo placet. Quanuis alij differẽtiæ causa fulxi posuerunt. Cicero in primo de oratore. At Aesopum si Paulum irrauserit explodi. In eodem. peranguste refersit in oratione sua. Idẽ pro Cornelio lib. ij. Qui eis rebus urbẽ Italiamq; referserunt. Idẽ in. ij. Tusculanarũ. Ex quibus uerbis ẽt omnia referserũt. Alia uero omnia si prædictæ coniugationis uerba secundæ personæ præsentis, abiecta finali, s, & addita

ui faciunt præteritũ perfectum. quod tñ etiam ſubtracta, u, conſonan
te, & correpta penultima, i, licet proferre, ut ſcio ſcis ſciui uel ſcij, &
ab, eo, cõpoſita, adſcio adſci ui uel adſcij. Similiter cio cis, quod & cieo
cies dicitur ciui uel cij, & ab eo cõpoſita, concio concis conciui uel cõcij,
audio audiui uel audij, mollio molliui uel mollij, munio muniui uel mu-
nij, ſæuio ſæuiui uel ſæuij, eo iui uel ij, queo quiui uel quij, ueneo ueni-
» ui uel uenij. Solinus in Collectaneis. Tatius in arce, ubi nunc ædis eſt
» Iunonis monetæ, ꝗ anno quinto, poſtq̃ ingreſſus urbẽ fuerat à Lau-
» rẽtibus interemptus eſt ſeptima & uiceſima Olympiade hominẽ exi
» uit. Saluſtius in Catilin. Sed neq; pretio neq; gratia impelli ꝗuit. Idẽ
» in primo hiſtoriarũ. Neq; ſe recipere aut inſtruere prælio quiuere.
Suffio ſuffiui uel ſuffii, quod quanuis à neutro paſſiuo cõponatur, tñ
quia ſignificationẽ mutauit, mutauit ẽt declinationẽ in præterito &
» infinito. Vnde Virg. in. iiij. Georg. At ſuffire thymo cæraſq; recidere
inanes. Suffire dixit ſecundũ rectam rationis declinationẽ, cum ſim-
plex eius fieri ſit. Excipiuntur haurio hauſi. Inuenitur tamen ẽt hau
» riui uel haurij. Varro in. xxiiij. ad Ciceronẽ. quum inde haurierint.
Sepio ſepſi, ſentio ſenſi, uenio ueni, aperio aperui. quod uidetur à pa-
rio cõpoſitum. quod uetuſtiſſimi non ſolũ ſecundum tertiam, ſed etiã
ſecundum quartam coniugationem declinabant. Vnde Ennius.
» Oua parire ſolet genus pennis condecoratum. Igitur ex eo cõpoſita,
ſi principalem ſyllabã puram, nec ex integra præpoſitione habue-
rint, io, in, ui, cõuertunt in præterito, ut aperio aperui, cooperio coope-
rui. Reperio uero duplicauit, p, in præterito, ꝗppe diminuta una ſyl-
laba repperi. Simile eſt à cõperio cõperi. Sunt et alia ex hoc ipſo cõ-
poſita deponẽtia experior, operior. quorũ participia expertus & o-
ptus, oſtendunt à pario eſſe cõpoſita, cuius participiũ partus eſt. Salio
» ſaliui uel ſalij & ſalui. Virg. in Buc. Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtin-
» guere riuo. Idem præteritum in ſecundo Georgicorum.
» Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres. In quibuſdam tamẽ in-
uenitur codicibus, etiam ſaluere ſcriptum. Idem in xi. Aeneidos.
» = portiſq; ab equo regina ſub ipſis, Deſiluit. Idem in quinto.
» Haud mora proſiluere omnes, ferit aurea clamor, Sydera.
» Lucanus in tertio. Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.
» Statius tamen in nono Thebaidos. = excuſſi ſalierunt cuſpide dentes.
» In eodem. Inſiluere uadis magnoq; fragore ſolutus, Agger.
Ouidius in undecimo Metamorphoſeon.
» Cum ſæpe aſſiluit deferſæ mœnibus urbis.
» Idem in quarto Faſt. Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos.
» Quadrigarius in ſexto Annali. Artorius tauream dextrum hume-

rum ſauciat atq; ita reſilijt. Cambio ἀμείβομαι ponit Chariſius, & eius præteritũ campſi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα græco eſſe uidetur. unde & campſo campſas ſolebant uetuſtiſſimi dicere. Ennius in
» decimo, Leucatẽ campſant. Aio cuius declinatio in uſu frequenti non eſt, quartæ coniugationis eſſe oſtenditur ab imperatiuo in, i, terminante. Sic enim Probus de dubio perfecto tractans oſtendit Neuium pro-
» tuliſſe. An nata eſt ſponſa prægnans, uel ai, uel nega. Accius in Ione.
» Quibus nã te aibant ortum locis, pro aiebant, quod in hac coniugatione fieri ſolet. Et eſt notandũ in hoc uerbo, ꝙ pares habent ſyllabas tres perſonæ, aio ais ait, quod in alio huius coniugationis uerbo non inuenis. & ꝙ penultima primæ ſolius perſonæ producitur, quæ ſola i, habet loco conſonantis. Vnde tertia quoq; pluralis quæ ſolet à prima fieri ſimiliter, i, conſonantem habens producit penultimam.
Quod autem in alijs corripitur, oſtendit uſus. Virg. in. i. æneid.
» Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat. Et Neuius.
» An nata eſt ſponſa prægnans uel ai uel nega. Nam niſi corripiatur a, iambus ſtare non poteſt. Inuenimus tamen tertiã perſonam præteriti ait, quaſi à prima ai aiſti ait. Quæ in uſu nõ ſunt. Vnde neq; perfecti neq; plusq̃ perfecti, nec futuri ſubiunctiui in hoc uerbo declinatio inuenitur. Poteſt etiam ait præſens pro præterito accipi. Supina in, xi, quidem terminantium ſecundũ ſupradictam regulã in, ctum, exeunt, uinxi uinctum, & ſanxi ſanctum. ſanciui uero ſancitũ. Vnde
» Lucretius. Quod porro nequeas ſancitum quandoquidem extat.
In, ſi, uero præteritum perfectum finientia, l, uel, r, antecedentibus, mutant, eam, in, tum, in hac coniugatione, & faciunt ſupinum, ut fulſi fultum, farſi fartum, ſarſi ſartum, unde & ſartores & fartores. & ex his compoſita, confercio confertum, refercio refertum. Cicero in
» ij. Tuſculanarum. Tum iecore optimo farta & ſatiata. Alia uero in ſi, deſinentia, ſupradictam regulam ſeruant, ideſt generalem in, ſi, deſinentium, ſenſi ſenſum, rauſi rauſum. Vnde Lucilius in decimonono.
» Rauſuro tragicus qui carmina perdit Oreſte.
Haurio hauſi hauſtum differentiæ cauſa aſſumpſit, t, quanuis & aſpiratione differat. Sepſi uero ſeptum ſecundum proportionem in ſupradictis expoſitam facit. Veni uentum, & aperui apertum faciunt, ſicut pario partum. & ex eis omnia compoſita, aduenio aduentum, cõuenio conuentum, comperio compertum, experior expertum. Alia uero omnia quæ tam in, ui, q̃ in, ij, terminant præteritũ perfectum, in, itum, faciunt ſupinum penultima producta, tam in hac q̃ in alijs coniugationibus, ut audiui uel audij auditum, muniui uel munij munitum, ſciui uel ſcij ſcitum, arceſſiui uel arceſſij arceſſitum, cupiui uel

cupij, cupitum. Excipiuntur in, eo, desinentia, & disyllaba aliarum coniugationum, quæ penultimam supini corripiunt, ut eo iui uel ij itū, adeo adiui uel adij aditum, prætereo præteriui uel præterij præteritum, queo quiui uel quij quitum, sino siui uel sij situm, lino liui uel lij (quod rarissimo in usu est) litum, cieo quoq; ciui uel cij citum corripit penultimam, quando uero à cio cis quod quartæ coniugationis est, producit eam. Pono quoq; quod antique posiui, in frequenti autem usu posui, facit præteritum corripit penultimam, in supino positum. Veneo quoq; secundum analogiam uenitum debet facere supinum, pro quo magis est uenum in usu. Et supradicta omnia authoritate ueterum cōprobantur sicut iam superius ostendimus. Rursusq; referamus in memoriam. Virg. in. viij. O` mihi præteritos referat si Iupiter annos. In eodem. Amphitrioniades armenta abitumq; pararet.

» In. v. Nunc hos nunc illos aditus omnemq; pererrat. In. x.

» Morte obita quales fama est uolitare figuras.

» Ouidius in quarto Fastorum. Sol aditus quam quæris ait, ne uana labores. Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Idē in Heroidibus. Tempore quo nobis inita est cerealis Eleusis. Terentius in Hecyra. Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est. Iuuenalis in quarto. Nam coitus iam longa obliuio, uel si coneris, iacet exiguus cum ramice neruus. Antepenultima quoq; in futuri tēporis participio corripitur. Idem comprobat Virg. in. ij. Aeneid.

» Si periturus abis & nos rape in omnia tecum. Lucanus in. v.

» =tum lurida pallens, Ora tulit, uultu sub nubem tristis ituro. Cieo citus correpta penultima ut diximus facit. Statius in. iij. Theb.

» Atq; hic ingenti Capaneus mauortis amore.

» Excitus & longam pridem indignantia pacem, Corda tumens.

A` cio uero citus penultima producta. Vt Virg. in. iij. Aeneid.

» At genus è syluis cyclopum & montibus altis.

» Excitum ruit ad portus & littora complet. Sinor situs, & desinor desitus penultima correpta. Cicero pro Cornelio in. i. Cœptum igitur per eos qui agi uolebant, desitum est per hunc qui decessit. Idem in. i. Rhetoricorum. Et si non ab eo quod in proximo desitum erit, deinceps incipietur. Inde etiam situs dicitur pro negligentia. Virg. in. vij.

» Sed te uicta situ ueriq; effœta senectus. Idem in. ij. Georg.

» =nutatamq; insita mala Ferre pirum. Et in. iiij. eorundē. =et paribus lita corpora guttis. Ideo aūt diximus disyllaba in, ui, desinentia secundæ uel tertiæ coniugationis in supinis, uel participijs præteriti corripere penultimā, quia siue disyllaba sint quartæ, ut scio scitus, siue ultra duas syllabas alterius quoq; coniugatiōis, producūt, arcessiui ar-

cessitus, cupiui cupitus. nisi sint à disyllabis composita, ut insitus, in citus, illitus. Lucanus in octauo.
» Illita tela dolis nec matrem comminus usq̃, Ausa pati uirtus.
» Virgilius in. xij. = crebro super ungula pulsu,
» Incita, nec domini memorum proculcat equorum. Similiter impositus & propositus. Iuuenalis in primo.
» Si te propositi nondum pudet atq; eadem est mens. Virg. in. iij.
» = impositis auro dapibus. Præterea notandum q̃ sepelio sepeliui uel sepelij, sepultum in frequentiori usu est supinum. Antiquissimi ẽt
» sepelitum dicebant. Vnde Cato in Thermum. Mortuus est, sepelitus est. Salio quoq; suliui uel salij saltum facit. Vnde Virg. in. iij.
» Cum fatalis equus saltu super ardua uenit, Pergama. Idem in. xi.
» At medias inter cædes exultat Amazon. Solent enim frequentatiua plerunq; à supinis uel à participijs præteritis nasci. Sallio sallitum facit, sallo salsum quomodo uello uulsum. Sisenna. Sic meam paludem
» multi piscium salliendorum causa à nauibus semihonustis commeant. à sallio salliendorum dixit non sallendorum. Salustius uero in. iij. hi-
» storiarum. Parte consumpta reliqua cadauerum ad diuturnitatem
» usus sallerent. sallerent dixit à sallo non à sallio. Similiter Lucilius
» in. yiij. Sallere murenas mercem in frigidaria ferre.
» Inde etiam futuri participia, sallitur us & salsurus. Neuius. Sallitu-
» rus istæc mittam salem. Mumius. Istæc sum multo sale salsurus. Sed etiam præteriti participium sallitus & salsus. Cornelius Seuerus in
» yiij. De statu suo ad quem salliti pumiliones afferebant. Ambio ab eo compositum solum mutauit penultimam, e, in, i, itaq; in, io, quidem desinentium regulam seruauit, in supino & participio, quippe pro ducta penultima, ambitus ambita ambitum. In nomine autem siue uocabulo rei, differentiæ causa in eo terminantium regulam seruans,
» corripuit penultimam ambitus, ut Ouidius in. i. Meta. Iussit & am
» bitæ circundare littora terræ. Lucanus in. i. = letalisq; ambitus ur-
» bis, Annua uenali referens certamina campo.
Quamuis Scaurus similem esse in utroq; tenorem putauit. Sed Velleius Celer respondens Hadriano Imperatori per epistolam de hoc interroganti, declinatione & tenore ambitus nomen à participio osten dit discerni, quod usu quoq;, ut ostendimus confirmatur.

IN CODICE DE QVO SVPRA ITA scriptũ & in hoc initio offendimus. Prisciani Cæsariensis Grãmatici urbis Romæ Constantinopolitanæ de participio Liber undecimus.

q

VI TERTIO Loco participiũ posuerunt rectius fecisse uidẽtur. cum enim nomen & uerbum primum, & secundum tenuerint locum, participium quod ex utroq; nascitur, sequentẽ iure exigit. Quæsitum tamen est, an bene separauerint id ab alijs partibus grammatici. Et primus Trypho, quẽ Appollonius quoq; sequitur, maximus author artis grãmaticæ Stoici enim articulũ & pronomen unam partem orationis accipiebant, infinitũ articulum uocantes, quem grãmatici articulũ, ei quoq; adiungentes ẽt infinita nomina uel relatiua. quod ẽt Didymus facit, tractans de latinitate. Finitum autem articulũ dicebant idem Stoici, quod nunc pronomen uocamus finitum, quod & uera rõne solum pronomen est dicendũ. Ergo Romani quoq; artiũ scriptores Stoicorũ secuti magis traditionẽ, pronomina finita dixerunt, & infinita. nã articulos nõ habent. Sic igitur supra=dicti philosophi ẽt participiũ aiebant appellationẽ esse reciprocã .i. ἀντανάκλαστον προσηγορίαν, hoc modo, legẽs est lector, & lector legẽs, & cursor est currens, & currens cursor, amator est amãs, & amãs amator. uel nomẽ uerbale uel modũ uerbi casualẽ. unde uidentur nostri adsciuisse inter uerba gerũdia uel participia, cũ uideantur ea diuersos assumere casus. Ideo autẽ participiũ separatim nõ tradebant partẽ orationis, ꝙ nulla alia pars oratiõis semper est in deriuatione, nullã propriã positionẽ habens nisi participiũ. Cæteræ enim partes prima impositione inuentæ sunt ad quã deriuatiua ẽt aptantur. Omnis enim pars orationis quocũq; modo deriuata, uel in eandem notionem siue definitionẽ primitiui sui accipitur, & eandẽ habet ei diuisionẽ, & eadẽ accidentia. uel in aliud quod iam ante erat ei supposítũ in propria & naturali positione. Vnde deriuatiuũ ꝑ similitu=dinẽ eius quod iã erat ante ex se ortũ, ei addebatur, ut pater nomen & paternus nomen. Similiter rex & regalis taurus & taurinus nomina. Quicqd enim accidit primitiuo, accidit ẽt deriuatiuo. Ferueo uerbũ & feruesco uerbũ. Similiter facio & facesso, uideo & uiso, uerba sunt ab eodẽ in idem. Sed ẽt bene, male, deriuatiua aduerbia à noĩbus ab alio ad aliud ad similitudinẽ nata sunt in propria posi-

tione inuentorũ ut penè, nempe, fere, hæc enim à se orta sunt. Quicquid enim accidit his accidit ẽt illis, & quod suum est aduerbiorũ, per omnia uerba percurrunt. Quantũ igitur ad hoc, idest ꝙ in primitiuis & in sua positione nõ inueniuntur participia, uidentur stoici bene fecisse. Sed rursus prohibet ea esse nomina temporũ diuersorum assumptio, quæ fit in proprijs trãsfiguratiõibus ad similitudinẽ uerborũ. Sed siquis dicat ꝙ nomina quoq; multa inueniuntur tẽpus significantia, respondebimus ꝙ hoc interest inter participia, & nomina tẽporalia. ꝙ nomina illa nihil aliud significant nisi ipsum tempus per se ut annus, mensis, dies, meridies, hodiernus, hesternus, crastinus, nec in proprijs sunt transfigurationibus. participia uero actionẽ uel passionem aliquã in diuerso tempore fieri demonstrant, non tempus ipsum per se. & ꝙ eos sequuntur casis, quos & uerba à quibus nascũtur. & ꝙ uerborũ significationes habent. & ꝙ pro uerbo ponuntur, quorũ nihil est suum nominis. Omne enim nomen à quocunq; uerbo natum, uel genitiuũ sequitur casum uel datiuum figurate per cõpassionem, quã græci συμπάθειαν uocant, ut amicus illius est, lector illius est, speculator illius, auditor illius, uictor illius, & datiuum, ut amicus illi est, lector illi est, speculator illi est, auditor illi est, uictor illi est. Et nota ꝙ plerunq; substantiuũ uerbum, quod græci ὑπαρκτικὸν uocant, solet adiungi huiuscemodi figuræ. Inueniuntur tñ pauca etiam ablatiuum sequẽtia ut dignus illa re, mactus uirtute. accusatiuũ uero figurate, ut exosus bella, præscius futura. Participiorũ enim loco uidentur posita illorũ constructionẽ seruasse. Verba autẽ & participia genitiuo uel datiuo, uel accusatiuo, uel ablatiuo solent associari, ut misereor illius, miserens illius, parco illi, parcens illi, oro illum, orans illũ, careo illo, carens illo. Et actiua quidẽ plerunq; accusatiuũ sequuntur, passiua uero ablatiuũ uel datiuum figurate, genitiuum uero admodũ pauca Sed de his (si deus annuerit) cum de dispositione uel constructione partiũ orationis scripserimus. i. περὶ συντάξεως exponere latius conabimur. Ergo si uerborũ seruauerint consequentiã participia sunt, sin amissis temporibus, casus quoq; quos nomina solent uerbalia sequi attrahant, trãseunt in ea, ut amans illum participiũ est, amo enim illum dicimus, amans aũt illius nomen est, ut amator illius. itaq; & tẽpus amittit, & cõparationẽ assumit, ut amantior amantissimus. Acceptus ab illo, participiũ est, quia & accipior ab illo dicimus, acceptus illi nomen, ut amicus illi. Ideoq; tẽpore quidẽ caret, cõparationẽ uero adsciscit, ut acceptior acceptissimus. Et ea quidẽ sunt, quibus ostenditur participiũ aliud esse ꝙ̃ nomen. Verbũ autem id esse non potest cũ casus habeat, & declinationes & genera, ad nominum formam. nul

lum enim uerbum pōt hæc habere. itaq; cum & uerbi quædam sua prohibeant hoc esse nomen, idest tēpora, & significationes, & nominis propria prohibeant esse uerbum, idest genera & casus (quæcunq; enim pars orationis habet genera apud græcos uel latinos, & habet casus, & quæcunq; habet casus habet & genera, exceptis paucis indeclinabilibus) mansit participiū medium inter nomen & uerbum. Vnde rationabiliter hoc nomen est ei à grammaticis inditum per cōfirmationem duarum partium orationis principalium. Nec solum participium, non ab aliqua propria ui, sed ab affinitate nominis & uerbi nominatum est, sed aliæ quoq; quinq; partes orationis, non ab sua ui, sed ab adiunctione quam habent ad nomen, uel uerbum, uocabulum acceperunt. Pronomen enim dicitur, ꝙ pro nomine ponitur, & aduerbium ꝙ uerbo adiungitur, & præpositio quæ tam nomini q̄ uerbo præponitur, & coniunctio quæ coniūgit ea, & interiectio quæ his interiacet. Vnde est dicendum, ꝙ si non sit nomen, nec uerbum, nec alia pars orationis constare poterit. Itaq; quibusdam philosophis placuit nomen & uerbum solas esse partes orationis. Cætera uero adminicula uel iuncturas earum. quomodo nauium partes sunt tabulæ & trabes. Cætera autem, idest cæra stuppa, & claui, & similia, uincula & conglutinationes partium nauis, hoc est tabularum & trabium non partes nauis dicuntur. sed est obijciendum ad hoc, ꝙ cæra & stuppa, non ex eadem constat materia, ex qua tabulæ & trabes, coniunctiones autem & præpositiones, & similia ex eadem materia, ex qua nomen & uerbum, constant, hoc est litteris & syllabis, & accentibus & intellectu. Itaq; etiam per se prolatæ ꝙ partes sunt orationis ostendunt. Quid enim est aliud pars orationis nisi uox indicans mentis conceptum idest cogitationem? Quæcunq; igitur uox litterata profertur significans aliquid, iure pars orationis est dicenda. Quod si nō essent partes nunq̄ loco earū nona ponerentur, cū loco cæræ uel stuppæ in naui tabula fungi nō possit. Inuenimus aūt loco aduerbij nomen unū, multū, falsò, q̄. & pronomen similiter, eo, illo. et loco coniūctionis tā nomē q̄ pronomē, quare, ideo. Et aduerbiū loco nōis, ut mane nouū, & spōte sua & euge tuū, & belle, & cras alterū. Sed si, quia compaginē uidentur præstare nomini & uerbo, non sunt partes orationis dicendæ, ergo nec partes corporis debemus accipere neruos q̄ ligant mēbra, & articulos, qđ penitus uidetur absurdū. Multo igitur melius q̄ principales et egregias partes nomen dicūt et uerbū, alias aūt ijs appēdices. Quod autē participiū nomē accepit à cōfirmatione nominis et uerbi nihil mirū, cū inueniantur quædam nominationes ēt ex abnegatione nascentes. ut neutrū genus, quod

nec masculinum est, nec fœmininum, & infinitum uerbũ, quod personam non habet. Participium est igitur pars orationis, quæ pro uerbo accipitur, ex quo & deriuatur naturaliter, genus & casum habens ad similitudinem nominis, et accidentia uerbo absq; discretione personarum, & modorum. Ideo autem repertum est participium, ꝙ nomini uerbum adiungitur, sed non aliter nisi sit nominatiuus casus ei persone adiunctus, secundum quam profertur uerbũ. ut facio ego bonus, facis tu bonus, facit ille bonus. Quum igitur flectas nomen in obliquos casus, uerbum ei adiungi non potest in transitiuum, idest ἀμετάβατον, hoc est in sua manens persona. Nam μεταβατικὰ dicuntur, idest transitiua, quæ ab alia ad aliam transeunt personam, in quibus solent obliqui casus adiungi uerbis, ut misereor tui, moderatur imperator militibus. hic enim quia ab alia persona ad aliã transit uerbi significatio, utimur obliquis. Cũ igitur sunt intransitiua, quia non possunt obliqui casus his adiungi, loco uerbi subit participium, ut bonus homo loquebatur, boni hominis loquentis orationem audiui, bono homini loquenti dedi, bonum hominem loquentem audiui, bono homine loquente delectatus sum. Vbiq; enim participium loco uerbi intransitiui accipitur. Vocatiuus quoq; quomodo nominatiuus intransitiuis adiungitur, ut doctus loquens proficis, & docte loquens proficis uel profice. Sicut igitur pronomen ideo est inuentum, ut adiungi primæ & secundæ uerbi personæ possit (nomina enim tertiæ personæ coniungi uolunt absq; uocatiuo casu, qui semper secundæ adiungitur personæ) sic participia inuenta sunt, ut quod deest uerbis, idest casus compleant, coniuncta nominibus. Nec solum per obliquos casus utile est participium, sed etiam per nominatiuũ. diuersa enim uerba absq; coniunctione adiungere non potes, ut lego, disco, uel doceo discis, non est dicendum, sed lego & disco uel doceo & discis. nam hoc propriũ est tam transitiuorum ꝙ intransitiuorum. Participium autem si proferas pro aliquo uerbo, & adiungas ei uerbum bene sine coniunctione profers, ut legens disco, pro lego & disco, & docente me discis, pro doceo & discis. Contra autem diuersa nomina, si ad unum referantur, sine coniunctione oportet ea proferre, nisi adiectiua geminentur, ut pius Aeneas, Marcus Tullius Cicero. Si enim dicas pius & Aeneas, uel Marcus & Tullius & Cicero, quasi de alio & alio dicas. Accidentia uero siue adiectiua, si geminentur, necesse est interponi coniunctionem, ut bonus & pius & iustus, & fortis Aeneas. Verba quoq; & participia si sequantur sese, coniunctione egent, ut legit et scribit doctor, loquens & currens facit. Nec mirum propria quæ insecabilẽ substantiam demonstrant ut Socrates, Scipio, nec appellatiua, quæ se-

cabilem

cabilem, idest generalem, & specialem, quæ diuidi potest substantiam indicant, ut animal, corpus, homo, taurus, equus, aurum, lapis, non egere coniūctione. diuersæ enim substantiæ in uno coniungi non possunt. Itaq; cum dicam Publius Cornelius, Scipio Africanus, non egeo coniunctionibus. unam enim his indico omnibus esse substantiam. Similiter homo est animal rationale mortale disciplinæ capax, cum unā significem substantiam, quamuis multorum communem, non egeo coniunctionibus, quæ diuersas res solent coniungere. diuersæ enim substantiæ in eodem esse non possunt. Accidentia autem quæ substantiæ iam ante superpositæ accidunt, possunt esse diuersa in eadē substantia, ut si dicam Marcus Tullius Cicero, quia una est substantia, non eget coniunctionibus. Sin autem dicam sapiens & eloquens, & felix Cicero, diuersa ostendo accidentia in una substantia. itaq; egent coniunctione.
Illud quoq; admonendum, quod quemadmodum coniungitur aduerbium uerbo, sic etiam participio. nec mirum cum pro uerbo ponitur. ut bene legens delectat, pro bene legit & delectat. Et quamuis ab indicatiuis deriuentur uerbis participia, potestate tn̄ & ui significationis omnes continent modos. hoc pacto exponens doceo. pro expono & doceo, exponens doce, pro expone & doce, utinam exponens docerem, pro utinam exponerem & docerem, cum exponens doceam, pro cum exponam & doceam, exponens docere uolo, pro exponere & docere uolo. Eius igitur obtinet uim modi, cuius uerbo coniūgitur. Et in hoc quoq; quantā habeat cū infinito coniunctionē ostenditur. infinita enim similiter cum ab indicatiuo nascūtur pro omni accipiuntur modo, dico enim scribere me indico, pro scribo, scribere te impero, pro scribe, scribere me opto, pro utinam scriberem, scribere me uolo, cum legere, pro cum scribam legere. Nec mirū in his una uoce tam diuersas inueniri significationes, cū in multis alijs quoq; dictionibus hoc inueniatur, ut circùm nomē, & aduerbium, eo pronomen, & uerbum, & aduerbiū, & coniūctio. similiter in alijs plurimis hoc inuenis (sicut supra dictum est). Igitur participiū inuentum est, ut in nominatiuo quidē sine coniūctione proferatur cū alio uerbo, ut legens doceo, pro lego & doceo. quæ constructio uel cōpositio intransitiua est, hoc est ipsam in se, ostēdit manere personā. obliqui uero casus participiorum ad hoc sunt utiles, ꝙ non solum sine coniūctione proferuntur cum obliquis casibus nominum, sed etiā ad alias trāseunt personas, ut docētis potior, & docenti respōdeo, & docentē audio, & illo docente didici. Ergo nominatiuus & uocatiuus intrāsitiuus solet esse, ut legens ego homo facio, pro lego ego homo & facio. Et similiter uocatiuus ò homo bene legens fac, idest ò homo bene lege et fac. Cæteri uero magis trāsitiui, ut præ-

dictũ est, ut bellantis hominis misereor, pro bellat homo & eius misereor, imperãti homini obedio, pro imperat homo & ei obedio, docentem hominem audio, pro docet homo & eum audio, lucente Sole uideo, pro lucet Sol & uideo. nisi ipsa in sese faciat, idest κατὰ ἰδιοπάθειαν proferatur. tunc enim utimur cõsuetudine trãsitiuorũ, quæ ἀλλοπάθειαν significãt, ut misereor mei legentis, præbeo mihi legenti, accuso me legentem, fruor me legente. & ad eum casum maxime referuntur, quem uerba desiderant, ut supra dictum est, misereor tui, miserens tui, inuideo tibi, inuidens tibi, accuso te, accusans te, dignor te illa re, dignans te illa re.

De accidentibus participiorum.

Cadunt autem participio sex, genus, casus, tempus, significatio, numerus, & figura. Genus masculinum ut amatus. Fœmininum ut amata. Neutrum ut amatum. Commune trium generum, ut hic & hæc & hoc amans. Nam commune duum generũ, & ἐπίκοινον inueniri in participio natura ipsa prohibet. Cum enim uerba ex quibus nascuntur participia pariter oĩbus adiungãtur generibus, ut legit uir, legit mulier, legit mancipiũ, necessario participiũ, quod ex ipso proficiscitur eisdem generibus associatur. Et siquidem in, ns, desinit, quod fit in præsenti tẽpore, quod est etiam præteritum imperfectum, sine dubio trium est generum commune ad formam nominũ adiectiuorum, quæ cum in duas desinunt consonantes trium generum sunt communia. Sin uero in, us, finiantur masculina, pariter ad similitudinem adiectiuorũ in, a, finiunt fœminina, & in um, neutra. quod fit in omni præterito tempore, & futuro. nec mirũ ad formam adiectiuorum hæc dirigi cum penè uim habeant participia quoq; adiectiuorum nominũ. accidentia enim proprijs uel appellatiuis nominibus significant, uelut illa, bonus homo, scribens homo, & illud accidit, & hoc accidit, fortis Scipio, scribens Scipio. Nec nos moueat ꝙ sint quædam uerba, quæ naturaliter ad mares pertinent uel ad fœminas, quæ uidentur exigere, ut participia uel masculina sint solum uel fœminina, ut futuo, nubo, futuens, nubens. nam illud ad mares, hoc ad fœminas pertinet solum. sed illud attendamus, ꝙ adeo natura ipsius uerbi & participij communis est trium generum, ꝙ siue uituperationis causa siue figurate, licet maribus aptum uerbum uel participium fœmininis quoque adiungere, & contra facere. utputa bona anima futuit illã fœminam, pro bonæ animæ uir. ergo & bona anima futuens fœminam, gignit bonam animam & bonum corpus futuẽs gignit bonũ corpus. nec uitiosam facio orationẽ, adiungens & fœminino & neutro generi uerbum & participium,

quod ad mares solos uidetur attinere. Et contra uituperationis causa possum dicere, ut Iuuenalis in secundo. = nubit amicus, & nuptus uir. & figurate bonus animus mulieris nubit mihi, & nuptus est mihi. Ergo sine dubio omne participium uel in duas desinit consonantes, & trium generum est, uel mobile in, us, masculinum in, a, fœmininum, in, um, neutrum terminant.

De temporibus & formatione participiorum.

Tempora coniuncta habent præsentis & præteriti imperfecti, præteriti perfecti, & plusquam perfecti, tam participia quam infinita uerba ad similitudinẽ optatiuorum. Nascitur autem participiũ præsentis, & præteriti imperfecti à prima præteriti imperfecti persona in omni coniugatione. nec mirum cum prima persona honestior sit cæteris. Ipsa enim sine illis esse potest, illæ autem sine hac esse nõ possunt, & ea illas sibi coniungere potest, illæ aũt eam minime. Ego enim & tu & ille faciamus licet dicere, tu aũt & ego facitis, uel ille & ego faciunt, nemo dicit. Virgilius. in. ij. Aeneid. = diuellimur inde, Iphitus & pelias mecum. Fit autem participiũ mutatione extremæ syllabæ supradicti tẽporis, & personæ idest, bam in, ns, ut amabã amans, docebã docens, legebã legens, faciebam faciens, muniebã muniens. Exceptis in, eo, desinentibus quartæ coniugationis uerbis, quæ contra aliorũ regulam, i, habent ante, bam, productam. quam tamen antiqui diphthongum scribentes transmutationem uocaliũ factam ostẽdebant, ut adeibam pro adiebam, queibam pro quiebam. quod etiã in alijs uerbis sæpe solet fieri, ut poleibam pro poliebã, insigneibam pro insigniebã. nec tamen id prohibuit participia ad perfectorum re=gulam nasci. dicimus enim iens, adiens, quiens, poliens, insigniens. Hæc tamen eadem participia, quæ à uerbis in, eo, desinentibus, quartæ coniugationis nascuntur, anomale per obliquos casus pro. ie, eu, habuerũt, iens euntis, quiens queũtis. Futuri uero temporis participia, si sint à uerbis actiuis uel neutris uel deponentibus, fiunt ab extremo supino, addita, rus, amatu amaturus, doctu docturus, lectu lecturus, auditu au=diturus, statu staturus, locutu locuturus. A communi quoque uerbo, quod in futuro tempore habet duo participia, unum quidem actiuum in, rus, alerum uero passiuum in, dus, illud quod in, rus, desinit secundum prædictam fit regulam, criminatu criminaturus, osculatu osculaturus. Passiua uero eiusdem temporis participia fiunt à genitiuo participij præsentis temporis, tis, finali in, dus, conuersa, ut amans amãtis amandus, docens docentis docendus, legens legentis legendus, audiens audientis audiendus, præteriens prætereuntis prætereundus, transiens transeuntis transeundus. Præteriti uero temporis partici-

pia, quæ in, tus, uel in, sus, uel in, xus, desinunt, similiter à supino extremo fiunt, addita, s, & correpta, u. Nascuntur aũt à uerbis passiuis & cõibus, & deponentibus, & neutro passiuis, & quibusdã neutris. à passiuis, ut amatu amatus, domitu domitus, doctu doctus, deletu deletus, mersu mersus, pexu pexus, auditu auditus. à cõmunibus criminatu criminatus, osculatu osculatus. à deponentibus for fatu fatus, reor reatu reatus, uereor ueritu ueritus, loquor locutu locutus, molior molitu molitus. à neutro passiuis gauisu gauisus, factu factus. à neutris uero paucis ptm̃ nascitur, cœnatu cœnatus, prãsu prãsus, placitu placitus, nuptu nuptus. excipitur mortuus à morior, cuius supinũ cum secundũ analogiam moritu & hinc moriturus facere futurũ debeat, & ptm̃ moritus, mortuus non moritus facit. Præterea dubitabatur utrũ potatu potaturus et potatus secundũ analogiam, an potu poturus per syncopã melius dicatur, quæ in usu sunt. Virg. in Bucolicis.

» Huc ipsi potum uenient per prata iuuenci. Idem in. iiij. Georg.

» Quoq; modo potis gauderent intyba riuis. Lucanus in quinto.

» Stymona sic gelidũ bruma pellente relinquunt, Poturæ te Nile grues.

» Ex quo ostenditur potus quoq; participium esse. nec mirum cum lautus & lauturus, pro lauatus & lauaturus in usu est. nam secundum

» Terentium, lauatus & lauaturus debet proferri, qui supinum lauatum protulit in Eunu. Vix elocutast hoc, foras simul omnes proruũt

» se Abeunt lauatum, perstrepunt. unde Ouid. in. iij. Fasto. Syluia uestalis, quid enim uetat inde moueri? Sacra lauaturas mane petebit aquas. Quæritur ortum ortu, unde ortus, an oritum oritu unde oriturus. Hora. in. ij. Episto. Nil oriturum aliás nihil ortum tale fatentes. partum partu unde partus, an paritum paritu unde pariturus, erutũ erutu unde erutus, an eruitum eruitu, unde eruiturus. Lucan.

» in. iiij. Impendent caua saxa mari, ruituraq; semper, Stat mirũ moles. cassum cassu, unde cassus, an caritum caritu, unde cariturus. Iuue.

» in. ij. = tollere dulcem Cogitat hæredem cariturus turture magno.

» Virg. in. ij. Aeneid. Demisere neci nunc cassum lumine lugent. Quibusdam tamen hoc, idest cassus, magis nomen esse uidetur, ut lassus. In anomalis quoq; supradictæ regulæ seruantur, latu laturus latus, ferens ferentis ferendus, esu esurus esus, edens edentis edendus. Et sciendum ꝙ si deficiant supina, deficiunt etiam participia, tam futuri temporis in, rus, desinentia, q̃ præteriti, quæ ex ipsis nascuntur. quod inuenis in omnibus meditatiuis, & inchoatiuis, in quibus deficiunt duo extrema, quibus deficientibus supradictorũ quoq; tẽporum deficiunt participia. Rarissime inueniuntur supradicta supina in usu à neutris secundæ coniugationis, uel tertiæ in, uo, desinentibus, quæ in, ui, diuisas

faciunt præteritū perfectum, ut lecturio, parturio, esurio, horresco, ca lesco, feruesco, amasco, miseresco, labasco, hisco, horreo, tepeo, algeo, egeo, caleo, frueo, stupeo, lateo, candeo, niteo, albeo, renuo, luo. Rarissime tamen, ut diximus inueniuntur ex quibusdam huiuscemodi uerbis supina, uel futuri temporis participia, ut doleo doliturus, careo cariturus. & alia tamen multa inueniuntur deficientia, in alijs quoq; significationibus, uel generibus uerborum tam supina q̃ ex eis nascentia, ut urgeo, spuo, metuo, timeo, medeor, disco, posco, compesco, cresco. Et quocunq; tempore defectiua sunt uerba deficiunt etiā participia, ut ambigo, scando, niteo, uergo, areo, mando mandis, strideo. q̃uis apud uetustissimos, eorū quoq; præterita inueniantur. Ferior quoq; & uescor, quia præteritum tempus non habent, deficiunt etiam in participijs eiusdem temporis. Cœpi non habet præsens, nec futurum, nec participium, sed tantum modo præteritum cœptus. Similiter odi, noui, osus,
» ex quo perosus & exosus notus. Plautus in Amphitryone. Inimicos
» semper osasum obtuerier. Et uerbale tamen nomen, ex eo protulit idē
» in Asinaria. Madidum nihil in continentem, atq; osorem uxoris suæ.
» Et memini meminens. Liuius Erotopægnion. iiij. Meminēs Varro cor-
» de uolutat. quia memini tam præsentis q̃ præteriti uim habet, quomodo odi. unde & osus, pro præsenti, & meminens pro præterito licet accipere. nam noui præsens nosco noscens facit. Similiter impersonalia deficiunt in supinis, & participijs, quæ ex supinis nascuntur, ut piget pudet, q̃uis quidam puditum posuerunt, ut Plautus in Bacchidibus.
» Neq; me, neq; tui te intus puditum est, factis quæ facis. Tædet, pœnitet, liquet, licet, libet, oportet. sed compositū pertæsum inuenitur, & pœnitens, unde pœnitentia, & libens & licens, unde licentia & licitus.
» Virgilius in. yiij. = & licito tandem sermone fruuntur. Horatius.
» = licentum Satyrorum greges. Sciendum tn̄ ꝙ hæc omnia inueniūtur perfectorum declinationem habentia in usu ueterum, teste Capro, pigeo, pudeo, tædeo, pœniteo, liqueo, liceo, libeo, oporteo. quomodo, placeo, contingo, euenio, uaco, attineo, accido, iuuo, delecto. quorum tertiæ personæ impersonalium uice funguntur, placet, cōtingit, euenit, uacat, accidit, attinet, iuuat, delectat. Non tamen etiam si participia deficiant, deficiunt & uerba, illa enim ex eis non ista, ex illis nascuntur. Sunt tamen quædā participia, quorum quanuis deficiant uerba in usu, ratio tamen analogiæ, ꝙ dici possunt ostēdit, ut triumphatus, erratus, regnatus, laboratus, decursus. Virgilius in sexto.
» Ille triumphata capitolia ad alta Corintho. Idem in. yij. = regnata ꝑ
» arua Saturno Quondā. Et in. i. Aen. Arte laboratæ uestes. Idem in
» iij. = errata retrorsus Littora Achemenides comes infelicis Vlyssi. Ter.

in Adel. = decurso iam spacio. Quid. n. prohibeat uerbis quoq; eorũ uti, nisi authoritas deficeret? Nec mirũ hæc fieri in pticipijs, cum in nominibus quoq; inueniũtur, & in uerbis quædã deriuatiua uel cõposita, quorũ primitiua uel simplicia in usu nõ sunt. ut dicimus puella diminutiuũ, quod uidetur à puera nasci, ut enim tener tenera tenella, sic puer puera puella, debuit dici. quo tñ q̃a auctores, quorũ maxime usus regnauit nõ sunt usi, nec nos utimur. licet inueniãtur uetustissimi protulisse, & hæc puera, & hic & hæc puer. Ocyor quasi ab ocis, qđ in usu nõ est, licet à græco sit ὠκύς. offendo quasi à fendo uerbo cõponitur, quod nõ est lectũ, sicut aspicio, inspicio, despicio, cõspicio, respicio, suspicio, à uerbo spicio, quod in usu nõ est. similiter hoc idẽ in plurimis alijs inuenies. Sunt quædã quæ cũ formã habeãt participiorũ, tñ carentia tpe noïa esse ostẽdũtur, ut, galeatus, scutatus, pileatus, tunicatus, manuleatus, caligatus, gẽmatus, bacchatus, paludatus, togatus, prætextatus, trabeatus, comatus, bracatus, penulatus, soleatus, cristatus, hastatus, lunatus, stellatus, litteratus, turritus, cerritus, pellitus, cornutus, astutus, hirsutus. Quædã enim primæ coniugationis pticipiorũ formã obtinent idest in, atus, desinentia. Quædam uero tertiæ, idest in, itus, uel in, utus, terminantia. Sunt alia eadẽ & nomina & participia, ut armatus, ὁ ὁπλισθεὶς, καὶ ὁ ὁπλιστής. Doctus ὁ παιδευθεὶς, καὶ ὁ εὐπαίδευτος, ἤτοι ὁ παιδευτός. sanctus ὁ θεωσιωθεὶς, καὶ ὁ θεωσέσιος, ἤτοι ἅγιος. acutus ὁ ὀξυνθεὶς καὶ ὁ ὀξύς. sapiens ὁ φρονῶν καὶ ὁ φρόνιμος, ἤτοι ὁ σοφός. monitus ὁ ὑπομνησθεὶς, καὶ ἡ ὑπόμνησις. Iudicatus ὁ κριθεὶς, καὶ ἡ κρίσις. armatura ἡ ὁπλίσουσα, καὶ ἡ ὅπλισις. Scriptura ἡ γράψουσα καὶ ἡ γραφή. usura ἡ χρησομένη καὶ ὁ τόκος, ἤτοι ἡ χρῆσις. litura ἡ ἀπαλείψουσα, καὶ ἡ ἀπαλιφή. factum τὸ γενόμενον, καὶ τὸ ἔργον. dictum τὸ λεχθὲν, καὶ ὁ λόγος. uisum τὸ ὁραθὲν καὶ τὸ ὅραμα. legendus ὁ ἀναγνωσθησόμενος καὶ ὁ ἀναγνωστέος. amandus ὁ φιληθησόμενος καὶ ὁ φιλητέος. Sic & alia plurima, quæ cum tẽporibus participia sunt, absq; ijs nomina. Illud quoq; attẽde, q cum à nominibus nomina, et uerba, & aduerbia, & coniunctiones soleant p deriuationes uel cõpositiones proficisci, ut ab Aenea æneius, à patre patrisso, à claro clare, à qua & re quare, & à uerbis similiter nomina & uerba & participia & aduerbia, ut à lego lector & lecturio, & legẽs, à curro cursim, ab aduerbijs nomina & aduerbia, ut ultra ulterior ulterius, à participijs participia nõ possunt nasci, nec uerba, sed uel noïa, ut indulgẽs indulgentia, uel aduerbia ĩdulgenter.

De casibus participiorũ.

Casus quoq; participia sex habent, quomodo nomina, nec sunt in ipsis deficientia aliquo casu. nec mirum. nam in eo
c quoq; imitãtur adiectiua, quæ nullo deficiunt casu, siue sint

mobilia siue in duas consonantes desinentia. quae enim deficiunt fixa sunt, ut fas, ditione, Iupiter, Iouis, iter, preci, & prece, uicẽ, & uice, tabi & tabo, maria, aera. Nam frugi, & nihili, & mancipi, & huiusce modi, & similia non deficiunt aliquo casu certo, sed pro omni casu eadem terminatione funguntur. quanuis possunt haec eadẽ figurate magis prolata, ut dictum est, per genitiuum & datiuum q̃ indeclinabilia esse uideri. ut si dicã cordi homo est mihi. cordi hominis, hoc est hominis qui est mihi cordi. cordi homini, cordi hominem, & possum cũ omnibus casibus figurate iungere datiuum. sic frugi homo, idest qui frugi est, hoc est utilitati. Similiter omnibus casibus adiungitur figurate, & est magis datiuus. Sed haec etiam de nomine latius tractauimus. Declinantur autẽ participia ad similitudinem & regulam nominum in, ns, desinentium, uel in us, mobilium, exceptis, ut supra dictum est, illis quae nascuntur à uerbis quartae coniugationis in, eo, desinentibus, quorũ genitiuus uocales nominatiui, ie, mutant in, eu, iens euntis, quiens queuntis. Quanuis Plautus gerundiũ eius abiendi dixit pro abeundi in Amphitrione.
» Abiendi etiã nunc tibi occasio est.

De temporibus.

Tempora participijs accidunt eadẽ, quae & uerbis infinitis, idest praesens, quod est etiã praeteritum imperfectũ, ut osculari & osculans. praeteritum perfectũ quod est ẽt praeteritũ plusq̃ perfectum, ut osculatũ esse uel fuisse, & osculatus. futurum osculatum iri, & osculaturus. Et sciendũ ꝙ non ex omni significatione omnia tẽpora inueniuntur. nam cum quinq; sint significationes, idest actiua, neutra, passiua, cõis, & deponens, ab actiua quidem & neutra presentis & futuri, ueniunt ꝑticipia, ut amans amaturus. in quibus q̃a praeteritũ deficit loco participij uerbo utimur & nomine infinito, ut qui amauit ὃς ἐφίλησεν, idest ὁ φιλήσας. Quomodo enim loco uerbi participiũ accipitur necessitatis causa cũ uerbo substantiuo, sic ẽt ubi participium deficit necessario uerbũ. infinito nomini substãtiuo iunctum participij officio fungitur. Passiuum quoq; praeteritum & futurum habet, amatus amandus. In praesenti autem deficit, pro quo similiter uerbum cum praedicto nomine proferimus dicentes, qui amatur ὃς φιλεῖται, pro ὁ φιλούμενος, ex quo quoq; ostenditur significatio participij, quod tam nominis quàm uerbi uim obtinet, ꝙ & haec pro illis, & illa pro his ponuntur. dicimus enim legens est qui legit
» & qui legit est legens, coenatus est qui coenauit, & qui coenauit coe-
» natus est. Illud quoq; sciendum, ꝙ saepe, & praesenti pro praeterito, & praeterito pro praesenti utuntur auctores necessitatis causa, cum deficiant, & in, or, desinentia praesenti, & in, o, terminantia

præterito. Præſentis tamen paticipiũ, quod etiam præteritũ imperfe-
ctum ſignificat, ſolet coniungi uerbis præteriti perfecti, & plusq̃ per
fecti, & ſignificationẽ eorundem temporum cõplere, quomodo uerba
præſentis tẽporis, ſi adiungãtur participijs præteriti, præteritũ ſigni
ficant, ut cœnatus ſum, cœnatus es, cœnatus eſt, pro cœnaui cœnaſti cœ
nauit. Sic ergo ſi dicã cœnans fui fuiſti fuit cœnaui cœnaſti cœnauit,
cœnans fueram, ras, rat, pro cœnaueram cœnaueras cœnauerat, põt
accipi. itaq; quod deeſt latinitatis linguæ naturaliter cõpletur iũcturæ
rõne. Multa tñ in his quoq; quæ regula exigit dici, ſiue euphoniæ cau
ſa deficiunt, ſiue ꝙ in uſu non ſunt, ſicut & in alijs partibus oratio-
nis. A` neutris, ut diximus, ſicut ab actiuis duum tẽporũ participia
ueniunt, præſentis ut ſtans, futuri ut ſtaturus. Inueniuntur tñ quæ-
dam ex eis ẽt præteriti tẽporis, ut cœno cœnatus, prandeo pranſus,
placeo placitus, nubo nupta, pateo paſſus (& patior tñ paſſus facit)
aſſueſco aſſuetus. quod quibuſdã nomen magis eſſe uidetur, ſicut quie
ſco quietus. iuro ẽt iuratus, quod etiam in paſſiua ſignificatione inue
nitur. quippe etiam uerbum ipſum Lucanus in quinto protulit.
» Et lætæ iurantur aues bubone ſiniſtro. Statius ẽt in. vij. Thebaidos.
» Numina captiuis etiam iurabere Thebis. Virg. in. ij. Georg.
» Aut coniurato deſcendens dacus ab iſtro. Addunt quidam etiam à ca
reo caſſus. quod ſi eſſet, deberet & caſſurus, facere futurum, nõ cari-
» turus, quod Iuuenalis in. ij. protulit. = tollere dulcem.
» Cogitat hæredem cariturus turture magno, ut ſupra memorauimus,
ergo caſſus magis nomen eſt ſicut laſſus. & maxime cũ uanũ ſignifi-
cat, ut caſſa fraude parat. Titubo quoq; titubatus facit. Virgilius in
» v. Aeneid. = ueſtigia preſſo Haud tenui titubata ſolo. & in alijs mul-
tis neutrorũ præteriti participia uetuſtiſſimi protuliſſe inueniuntur,
ut diſceſſus, iteritus, obitus, occaſus, potus, ſenectus. Neutro paſſiua quo
q; quæ ſunt quinq; triũ temporũ habẽt participia, ut gaudeo gaudẽs
gauiſus gauiſurus, audeo audens auſus auſurus, ſoleo ſolens ſolitus ſoli
turus, fio fiens factus futurus, differentiæ cauſa, ne ſi facturus dica-
mus, ſimile ſit participio, quod uenit à facio uerbo, quod uim poſſidet
actiuam, fio uerbi. unde à ſupino eius naſcitur paſſiuũ præteriti par
ticipium, & futuri actiuũ, factum factu, factus facturus. fido quoq;
fidens fiſus fiſurus. A` cõi uerbo, quatuor naſcuntur participia, præ-
ſentis ſiue præteriti imperfecti, quod actiuam ſolum habet ſignicatio
nem, ut criminor criminans ὁ διαβάλλων οὐκ ἔτι, καὶ ὁ διαβαλλόμε-
νος. præteriti ꝑfecti et plusq̃ꝑfecti qđ cõe hẽt ſignificationẽ, tã paſſi-
ui q̃ actiui, ut criminatus ὁ διαβαλὼν, καὶ ὁ διαβληθεὶς. futuri unũ acti
uum in, rus, deſinens, ut criminaturus, unum paſſiuum in, dus, ut cri

minandus. Omnia tamen in, dus, desinentia participia, eadem ēt nomina esse possunt, cum amittunt tempus, ut amandus, ὁ φιληθησόμενος, καὶ ὁ φιλητέος. docendus, ὁ διδαχθησόμενος, καὶ ὁ διδακτέος. legendus, ὁ ἀναγνωσθησόμενος, καὶ ὁ ἀναγνωστέος. A deponenti triū temporum ueniunt participia, præsentis uel præteriti imperfecti, sequens. præteriti perfecti, & plusq̃ perfecti, secutus. futuri, secuturus. Multa tamen ex huiuscemodi uerbis inueniuntur apud antiquissimos participia præteriti temporis, tam actiuam quàm passiuam significationem habentia, ut meditor μελετῶ, meditatus, ὁ μελετήσας, καὶ ὁ μελετηθείς. Terentius in Phormione.

Meditata mihi sunt omnia mea incōmoda. Auxilior, auxiliatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Lucilius. A me auxiliatus es. Sic etiam amplector amplexus, ὁ περιπλακείς, καὶ ὁ περιπλεχθείς. Petronius, animam nostro amplexam in pectore. Cicero pro Roscio. Quo uno maleficio scelera omnia uidentur complexa esse. Adminiculor adminiculatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Varro. tribunicio auxilio adminiculatus. Sed sciendum, ꝙ uerbis quoq; plurimis, quæ nunc in usu deponentia sunt, ueteres sicut cōmunibus usi sunt, de quibus cum uerbo tractabamus docuimus. A uerbo sum, quod est anomalum, ueteres præsentis temporis proferebant participum, ens, unde componitur potens. Nam futurus magis à fio uerbo uidetur nasci, potest tamen etiam à fui esse existimari.

De Numero.

n Vmerus participijs accidit uterq;, singularis ut currens, pluralis ut currentes. Et sicut non deficiunt casibus, sic nec numeris defectiua inuenies participia.

De Figura.

f Iguras habent quas à uerbis accipiunt. nam per se nunq̃ componitur participium, nisi prius uerbum eius componatur. ergo uel simplicia sunt uel decomposita plerunq;, quæ græci παρασύνθετα uocant, idest à cōpositis uerbis deriuata, ut efficio efficiens, intelligo intelligens. si enim ipsa per se cōponantur, non prius uerbis cōpositis, transeunt in nominum uim, sicut etiam si cōparentur, ut nocens innocens, sapiēs insipiens. simplicia enim eorū possunt & participia esse & nomina. composita uero sine dubio nomina sunt. ideo aūt addidimus plerunq;, quod sunt quædam quæ non seruant cōpositionis uerborum cōpaginem. unde apparet ea ex se cōposita, ut effringor effractus, contingor contactus, & similia. Indulgens, amans, acceptus, si cōparentur nomina sunt, indulgentior, amantior, acceptior, sicq; similia. De diuersis quoq; consonantibus,

quæ ante, us, in præteriti temporis participijs inueniũtur, quanuis per singulas uerbi terminationes cum de supinis tractabamus docuimus, tamen hic etiam generaliter comprehendere non incongruum uidetur esse. Omnia igitur participia præteriti temporis, uel in, tus, desinunt, ut amatus, adiutus, datus, domitus, solitus, cultus, munitus, conuentus. uel in, ctus, ut sectus, doctus, lectus, sanctus. uel in ptus, ut raptus, captus, sumptus. uel in, stus, ut questus. uel in, sus, ut risus, morsus, lusus, iussus. uel in, psus, ut lapsus. uel in, xus, ut fluxus, flexus, pexus. In, tus, desinunt omnia, quæ præteritum in, ui, syllabam terminant, mutatione, ui, in, tus, ut amaui amatus, oraui oratus, adiuui adiutus, deleui deletus, cupiui cupitus, lacessiui lacessitus, decreui decretus, straui stratus, muniui munitus, audiui auditus. Excipiũtur differẽtiæ causa tria, a, longam in, au, conuertentia, laui lautus, faui fautus, caui cautus, ne si latus, fatus, catus diceremus, alias significationes habere putarentur. Et sciendum ꝙ hæc omnia penultimas productas, habent, tam in uerbis præteriti q̃ in participijs. exceptis seui satus, & siui situs, quæ in participijs penultimas corripiunt & liui uel liui litus. à ciui quoq; citus, licet & corripere & producere penultimam. ab iui quoq; uel ij composita, & quiui uel quij corripiũt in participijs, i, ante, tus, ut aditus, obitus, præteritus, nequitus. Solui enim solutus, & uolui uolutus, abiecta, i. produxerunt tamen, u. A, uero correptam ante, tus, in quatuor solis inueni participijs, duobus primæ coniugationis quæ duplicãt in præterito priorem syllabam dedi datus, et steti status, quod participio simile nomen est, unde futurum staturus secundæ quoq; unũ inueni à deponenti reor ratus & tertiæ unum de quo supra diximus, seui satus. unde Virgilius in secundo Georgicorum.

» = mutatamq́; insita mala Ferre pirum. Sepeliui etiam notandum ꝙ sepultus facit. antiqui tamen & sepelitus dicebant. Et saliui salitus & salsus. Præterea notanda sunt à saliui uel salui saltus & salturus. ab halo halas halaui halitus, nomen participiale non halatus, & à spiro spiras spiraui spiritus. similiter nomen participiale, non spiratus facit. quæritur cur cum spiro spiras, & halo halas, spiraui et halaui faciãt, rerum uocabula, i, habeant, spiritus & halitus. quæ puto anteriora esse uerbis, ideoq; nõ sequi deriuatiuorũ regulam, quomodo iudicatus, idest iudicatio, & dominatus idest dominatio. à paui pastus, nõ patus, ab ambio ambitus, correpta penultima quando nomen est, nam in participio producitur. Ouidius in primo Metamorph.

» Iussit & ambitæ circundare littora terre.

Quod autem halaui ab halo est ostendit usus. Iuuenalis in. iiij.

» = & omni Bellorum pompa animam exhalasset opimam, pro exha=

» lauisset. I, uero correptam habẽt ante, tus, omnia quæ præteritum in ui, diuisas terminãt nisi sint ex præsentibus in, io, uel in, uo, diuisas desinentibus, ut domui domitus, uetui uetitus, attonui attonitus, habui habitus, elicui elicitus, genui genitus, strepui strepitus. Excipiũtur primæ quidem coniugationis duo quæ per synæresim, i, proferuntur, secui sectus, fricui frictus. à neco quoq; uerbo necatus & nectus inuenitur participium. Sed necatus proprie dicitur ferro, nectus alia ui.
» Illud quoq; notandum ꝙ Horatius ponit in Epodo. Non me lucrina
» iuuerint conchilia, Magis'ue rhombus, aut scari si quos, Eois intonata fluctibus, Hyems ad hoc uertat mare. Intonata dixit, non intonita, cum Virgilius in. iiij. Aenei.
» Attonitus tanto imperio monitu'q; deorum.
Sonaturus quoq; pro soniturus. Hora. in primo Sermonum protulit.
» Ingenium cui sit, cui mens diuinior atq; os.
» Magna sonaturum, des nominis huius honorem. Virgilius in. yi.
» Dum flammas Iouis & sonitus imitatur olympi.
In secunda quoq; coniugatione excipiuntur in, ui, diuisa in præterito desinentia quæ penultimam, i, in participijs non habent, ut hæc, docui doctus, tenui tentus, censui census. tertiæ quoq; rapui raptus, & ex eo composita corripui correptus, præripui præreptus. Similiter à canendo composita absq;, i, faciunt participia secundum primitiui formã, cãnor cantus, occinor occentus, accinor accentus, q̃uis occinui, & accinui, faciant ptĩ. In, rui, etiam & in, xui, per idem tempus exeuntia non hñt, i, in participijs, ut dissero disserui dissertus, desero deserui desertus, insero inserui insertus, apio apui apertus, nexui nexus, pexui pexus. messui quoq; messus facit, ut censui cẽsus. In, lui, uero desinẽtia, ui, in, tus, cõuertunt in pticipio, ut colo colui cultus, occulo occului occultus, consulo cõsului consultus, alo alui altus, & alitus. Vnde etiã uolo uolui uultus fecit, quod nomen est participiale quomodo colui cultus, qñ quartæ est declinationationis, quæ etiam, o, uerbi in, u, conuertunt. Quæ uero in præsenti in, uo, desinunt, i, extrema præteriti in, tus, conuersa faciunt participia, ut polluo pollui pollutus, acuo acui acutus, suo sui sutus, tribuo tribui tributus, eruo erui erutus, quod solum penultimam corripuit. apud antiquiores, tamen etiam ab hoc compositum producit penultimam. diruo dirui dirutus. A`, do, quoq; composita. i, breuem habent ante, tus, in participio præteriti, ut reddo redditus, credo creditus, prodo proditus, perdo perditus, uendo uenditus. In, ctus, faciunt participia præteriti passiua, quæ uerba per idem tempus actiuorum in, xi, faciunt, ut intellexi intellectus, duxi ductus, uexi uectus, auxi auctus, traxi tractus, pexi pectus, iunxi iunctus. excipitur flexi,

quod flexus facit participium. Similiter in, ci, uel in, qui, uocali longa antecedente desinentia in præterito, feci factus, ieci iactus, uici uictus, reliqui relictus. Similiter in, gi, ut legi lectus, tetigi tactus, fregi fractus. In, ptus, exeunt participia præteriti passiua cum actiua eiusdē temporis in, pi, uel in, psi, uel, mi, terminantur, ut cepi captus, cœpi cœptus, rupi ruptus, scalpsi scalptus, compsi comptus, sumpsi sumptus, prompsi promptus, dempsi dēptus, scripsi scriptus, nupsi nupta (nuptus enim naturaliter siletur, nisi per irrisionem uel figuram dicatur. quanuis uetustissimi nouus nuptus protulisse inueniantur, quod nunc in usu non est) emi emptus, ademi ademptus, redemi redēptus, rapui quoq; raptus facit, & ex eo composita, corripui correptus, præripui præreptus. In, stus, unum inueni deponens, queror questus, & passiuum, pascor pastus, cum alia eiusdem formæ soleant, s, abijcere, ut nascor natus, irascor iratus, obliuiscor oblitus, paciscor pactus, nanciscor nactus, proficiscor profectus, ulciscor ultus, expergiscor experrectus. deficiscor solum duplicauit, ss, in participio defessus. X, quoq; antecedente unum inuenio in, tus, à texui textus. In, sus, desinunt participia, quæ ex uerbis ueniunt in, si, uel in, di, præteritum actiui terminantibus, nisi sint à do, composita, de quibus superius diximus, uel quartæ coniugationis, quæ nullum participium in, sus, terminant, ut læsi læsus, mersi mersus, iussi iussus, mordeo momordi morsus, prādeo prandi pransus, tondeo totondi tonsus, obsideo obsedi obsessus, uideo uidi uisus, fodio fodi fossus, tendeo tetendi tensus, tundo tutudi tunsus, præhendo præhendi præhensus, scindo scidi scissus, findo fidi fissus. Excipiuntur ussi ustus, gessi gestus, torsi tortus, & torsus antiqui dicebant. à torreo quoque tostus fit. Similiter faciunt participia, quæ in, li, uel in, ri, uel in, ti, terminant præteritum actiuorum, ut uelli uel uulsi uulsus, fefelli falsus, pepuli pulsus, perculi percussus. À suffero sustuli anomalum est, & sublatus facit. Decucurri decursus, uerri uersus, uerti uersus. excipitur peperi partus, differentiæ causa, peperci enim parsus facit. Quartæ coniugationis in, si, uel, ri, præteritum terminantia in, tus, non antecedente, i, faciunt participia, farcio farsi fartus, sarcio sarsi sartus, fulcio fulsi fultus, haurio hausi haustus, reperio repperi repertus, comperio comperi compertus. In, psus, unum inuenio à deponenti labor lapsus. In, xus, tria inuenio passiua, nexus à nexui, pexus à pexui, flexus à flexi. Similiter faciunt participia in, xus, amplector amplexus, complector complexus. Supradictas formas seruant in participio præteriti communia, & deponentia, quæ facile ex simili terminatione passiuorum dignosci possunt, quomodo faciant per singulas coniugationes partici-

pia præteriti temporis. Neutra pauca habent præteritum participiũ, ut supra dictum est, cœno cœnatus, prandeo pransus, iuro iuratus, careo cassus (quod & nomen est) passus à pateo, titubo titubatus, placeo placitus, quiesco quietus. A neutro passiuis quinq; sunt, gaudeo gauisus, audeo ausus, soleo solitus, fio factus, fido fisus. Vetustissimi tamẽ, & ex alijs plurimis neutris inueniuntur protulisse participia præteriti, quomodo superius ostendimus, quæ nunc in usu non sunt. Participium quoq; futuri actiuum uel neutrale à supino fit, ut amatu amaturus, domitu domiturus, doctu docturus, flexu flexurus, fultu fulturus, factu facturus, sanctu sancturus. Pleraq; tamen neutrorũ secundæ coniugationis in, ui, diuisas desinentia præterito, deficiunt in supinis, ut horrui, rubui, texui, tepui, ferbui, senui, egui, frigui, rigui, dirigui, stupui, & similia. Et quia superius diximus, ꝙ uerba actiua uel neutra carent præteriti temporis participio, sicut & passiua deficiunt in participijs instantis temporis, sed pro his substantiuo nomine, & uerbo utimur, ut ὁ φιλήσας qui amauit ὁ φιλούμενος qui amatur. Sciendum est ꝙ antiqui in actiuis & neutris uerbis pro præteriti temporis participijs etiam instanti tempore utebantur. ὁ ἐρχόμενος καὶ ἐλθὼν ueniens dicentes, similiter παραγενόμενος καὶ ὁ παραγινόμενος adueniens. Virgilius in decimo.

" Cæculus, & ueniens Marsorum montibus umbro. Hic enim ueniens
" ὁ ἐλθών significat. Terentius in Phormione. Offendi adueniens, qui cũ
" uolebam & ut uolebam collocatam filiam, hic enim quoq; adueniens ὁ παραγενόμενος significat, Statius in. i. Theb.
" Et caligantes abrupto sole Mycenas, caligantes pro caligatas dixit.

ETIAM IN HOC INITIO EADEM inscriptio inuẽta est in antiquissimo illo codice de qua supra dictum est.

DE PRONOMINE LIBER. XII.

p RONOMEN Est pars orationis, quæ pro nomine proprio uniuscuiusq; accipitur, personasq; finitas recipit. Pronomini accidunt sex, Species, persona, genus, figura, numerus, casus. Species pronominũ bipartita est, alia enim primitiua, alia deriuatiua, primitiua ego, mei, tu, tui, sui, deriuatiua meus tuus suus. Et primæ uidem pſonæ primitiuũ est ego, & reliqui casus sequentes. Secundæ

tu, & eius obliq. Tertiæ uero ille ipse iste hic is, & sui, quod ntō caret quō ἑ αὐτοῦ apud græcos. Et ea quidē octo pronomina sunt, primitiua uel simplicia, deriuatiua uero sunt septē, meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs, uestrâs. In his igitur qndecim pronominibus nulla fit controuersia, quin oēs fateātur ea esse pronomina. Quæritur tñ cur prima quidē persona & secunda singula pronomina habeant. Tertiam uero sex diuersæ indicent uoces, Ad quod respōdendū est, ꝙ prima quidē & secunda persona ideo nō egent diuersis uocibus, qa semper præsentes inter se sunt & demonstratiuæ, tertia uero ꝑsona modo demonstratiua est, ut hic iste, modo relatiua ut is ipse, modo præsens iuxta ut iste, modo absens uel longe posita ut ille. Si enim super omnes alias partes orationis finit ꝑsonas pronomē, rectissime tertiarū quoq; personarū differētia distincte profertur, quæ plurimas habet diuersitates. unde nō irrationabiliter tertias uerborū personas Appollonius infinitas dicit, cū nulla in eis certa finiatur persona, & profundæ multitudinis sint capaces, quō & pluralis numerus nominū, nisi adiungas eis uel nomen, uel pronomen cū prima & secunda ꝑsona eis non egeat. Si enim dicā scribo uel scribis in ipsa uoce, diffiniui ēt personam scribētis & ostendi. Sin dicā scribit incertū quis donec addā uel nomen uel pronomen. Et primæ quidē personæ pronominū, & secundæ & tertiæ cū non discernunt genera, in æqualē habent ēt casuum declinationē, tam in singulari q̄ in plurali numero, ut ego mei uel mis mihi me à me, nos nostrū uel nostri nobis nos à nobis. Similiter secunda. nā tertia, quæ est sui sibi se à se, non solū genera, sed ēt numeros confundit. nec mirū. nam cū relatiua sit, ex antecedente cognitione possumus, ad qd̄ genus uel numerū refertur scire, quod facit in genere primæ & secundæ personæ ipsa demonstratio, & præsentia utriusq;. Illa uero quæ distinguunt genera, certā habent & æqualem per utrunq; numerū declinationis & casuum regulā, ut ille ipse iste, & reliqua nouem. Sunt autē eorū alia demonstratiua, alia relatiua, alia & demonstratiua & relatiua. unde notabiles & certæ fiunt personæ. Et primæ quidē & secundæ personæ pronomina, sunt demonstratiua semper. utraq; enim ut dictū est, præsens ostenditur ꝑsona, & eius qui loqtur, & illius ad quē loquitur. Tertiæ uero aliæ sunt demonstratiuæ, ut hic iste, aliæ relatiuæ ut is & sui, aliæ modo demonstratiuæ modo relatiuæ, ut ille ipse. Ille demonstratiuū Ter. in
» Eunu. Viden tu illū Thais? Relatiuū Virg. in. ii. = sic Iupiter ille mo
» nebat. Ipse uero si ꝑ se proferatur in tertia ꝑsona relatiuū est. Virg.
» in. iii. Aenei. = ipse arduus altaq; pulsat, Sydera. Si uero cū aliis pronominibus iūgatur eorū accipit significationē, ut idē Poeta in. y. Aen.

Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo. Est enim hic demonstratiuũ, quoniã & ego cui adiungitur est demonstratiuũ. Inuenitur tñ sæpissime absq; alijs per eclipsim prolatũ, & tñ eorũ habet significationẽ, quæ cũ eo subaudiuntur, ut Virg. in. ij. Aenei. = quæq; ipse miserrima uidi. subauditur enim ego, q̃uis uerbũ ipsum primæ personæ idest uidi habeat in se intellectũ pronominis quoq; eiusdẽ p̃sonæ. Interest aũt inter demonstrationẽ & relationẽ hoc, ꝙ demonstratio in interrogationi reddita, primã cognitionẽ ostendit. Quis fecit? ego. relatio uero secundã cognitionem significat, ut is, de quo iam dixi. Iure igitur hic quod primã cognitionẽ indicat præponitur, unde & præpositiuum nominatur. Is aũt quod secundã cognitionẽ significat, subiũgitur. Vnde & subiunctiuũ pro merito nuncupatur, quod redigat in memoriam cognitionis primæ, ut si dicam Aeneas filius fuit Veneris, is est qui uicit Turnũ. Ipse quoq; in tertia p̃sona, ut dictũ est p se positum, ad recordationẽ personæ refertur, iam cognitæ. Recte igitur demonstrationẽ, quæ significatur per ille & iste pronomina, reparat memoriæ pronomen, qđ est ipse. non tñ ille & iste referri ad pronomen, ipse, possunt. Prima enim cognitio est per demonstratiua pronomina, secunda uero p relatiua Hoc idẽ pronomen, hoc est ipse, quidã cõe existimauerunt, q̃a tribus adiungitur p̃sonis, ego ipse, tu ipse, ille ipse, non est tñ uerum. figurate enim uel discretionis uel significãtiæ causa primæ & secundæ adiungitur. Quod aũt tertiæ est, ostẽditur ex eo quod dicimus, ego feci, tu fecisti, ipse fecit. & ꝙ tertiæ p̃sonæ in id transferri possunt. qđ maxime in interrogationibus animaduerti põt. Nunquã enim interrogante aliquo quis dixit? quis fecit? quis audiuit? respõdemus ipse pro ego, uel pro tu, sed pro aliqua tertia p̃sona. Quidam ẽt nomen hoc putauerunt, q̃a est qñ pro solus accipitur, ut Virg. in. vij. Ipse ratẽ conto subigit uelisq; ministrat. Sed hoc quoq; p significantiã uel discretionẽ profertur. nã cũ pro nomine accipitur, quod suum est pronominis implet. Verba primæ & secundæ personæ adiuncta pronominibus perfectionẽ faciunt, ego scripsi, tu docuisti, nominibus aũt nõ, nisi sint uerba substãtiua uel uocatiua, ut Trypho dicor, Cicero sum. Ipse uero omnibus uerbis adiũctũ p̃fectionẽ habet, ipse dedi, ipse dedisti. Ergo hoc pronomẽ, idest ipse ἐπιταγματικὸν ẽt hoc est impositiuũ uel subiũctiuũ uocant græci, ꝙ uel subiũgit uel subiũgitur alteri pronomini.

De septem deriuatiuis pronominibus.

PRonomina deriuatiua septem esse diximus, A prima p̃sona deriuantur tria, à singulari genitiuo unũ, mei meus, à plurali duo, nostrũ uel nostri, noster et nostrâs. A' secũda quoq; tria, à singulari unum, tui tuus, unde & corripitur penultima, quo-

modo in primitiuo, à plurali pariter duo, uestrum uel uestri, uester & uestrâs. A tertia uero persona unum sui suus, & quia primitiuum tam singularis quam pluralis est numeri cõe, deriuatiuum quoque intrinsecus ex qua parte possessoris persona significatur, per genitiuum primitiui, ex quo nascitur, utriusque est numeri cõe, ut suus illius, & suus illorum. In omnibus enim deriuatiuis pronominibus duæ intelliguntur personæ, intrinsecus possessoris, extrinsecus possessionis. Vnde intrinsecus personæ, in quibus genitiui primitiuorũ, sicut dictum est, intelliguntur, ex quibus deriuantur cõfundunt genera, quomodo & primitiua eorũ, extrinsecus uero distingunt ea pro generibus nominum quibus adiunguntur ut, meus seruus, mea ancilla, meum mancipium. Numerus uero intrinsecus hic intelligitur, quẽ habent genitiui primitiuorũ, ex quibus deriuantur. Genera et possessiuorũ demonstratio ostendit quemadmodũ in primitiuis. Extrinsecus uero terminatio distinguit numerũ, quomodo & genera & casus possessionum, in quibus regula eorũ, consequentiam seruat mobilium nominũ. Quæritur cur nostrâs & uestrâs à plurali tantummodo deriuantur? Ad quod respondendũ quod patriam seu gentem significãt. Patria autem uel gens unius esse non põt, sed semper multorũ est possessio. Itaque nostrâs dicimus, qui est à nostra patria uel gente, quã multi possidemus, hoc est tam mea quam meorũ ciuium. Et possessiua quidẽ egent adiectione nominum ad plenam significationem, primitiua uero nõ semper. Itaque perfectum ad discretionẽ est, ego quidem affui, tu autem non aderas, deficiens uero quantum ad discretionen, affui quidem, nõ aderas autẽ. Iure igitur apud græcos prima & secunda persona pronominum, quæ sine dubio demonstratiuæ sunt, articulis adiungi nõ possunt, nec tertia quando demonstratiua est. Nã ὁ αὐτὸς quando dicunt relatiuo utuntur non demonstratiuo. Cum igitur & articulus relationem, & pronomen relationem habeant, his eundem ad cognitionẽ referri ostẽdunt. ergo illos secuti, nos quoque declinando pronomina non addimus his articularia. quid enim absurdius quam cum græci articulos pronominibus non præponant, nos pronomina pronominibus præponere in declinatione? ad quam dũtaxat, hic hæc hoc loco articulorũ accipitur. nam in omni oratione pronomina sunt. nihil enim aliud nisi οὗτος, αὕτη, τοῦτο significant. Nec mirum loco articulorũ ea nos accepisse in declinatione, cũ apud græcos quoque isdem uocibus, & in articulis, & in pronominibus soleant uti, ὁ, ἡ, τὸ, ex quibus apud nos, hic hæc hoc nascuntur pronomina articularia. Itaque quia illa apud græcos aspirantur quæ à uocali incipiunt, ea quoque apud nos, & à uocali incipiunt & aspirationem habent. Possessiuis solent præponi articuli, sed

ad sequentia

ad sequētia nomina necessario intelliguntur ὁ ἐμὸς δοῦλος, idest ὁ δοῦ-
λος ἐμός. Sic hic meus seruus, hoc est hic seruus meus. et primitiuorũ
quidem nominatiui, si cum uerbis iunguntur perfecti sunt, ego scri-
bo, tu uides, ille facit. Possessiua uero transitiua sunt semper, meus scri-
bit, tuus dicit. quemadmodum aũt nomina tertiæ sunt personæ absq;
uocatiuo, tunc uero etiam primæ & secundæ, qñ uerbis substantiuis
uel uocatiuis iunguntur, sic etiam ea, ut meus es amicus, meus diceris
cognatus, tuus sum filius, tuus nominor pater, tuus uocor socius, tuus
nuncupor amicus, patronus. Et sciendum est, ꝙ uocatiuum non habet
aliud pronomen, nisi secundæ personæ primitiuum, ò tu, ò uos. Et pri-
mæ possessiuum quando ad secundam transit personam. nam possessio
est, quæ uocatur ab ipso possessore, ad quam loquitur prima persona,
» ut Terentius in Eunu. O mea tu. Idem in Andria. O noster Chre-
» mes. uno enim eodemq; pronomine, tam prima q̃ secunda in hoc si-
gnificatur persona. & primæ quidem personæ possessiuum, tam ad
secundam q̃ ad tertiam transit personam, secundæ uero ad primã
uel ad tertiam, ut tuus sum, tuus est. Ipsa enim sese possidere non po
test, quomodo nec prima. nam possessiua necessario in duabus diuersis
intelliguntur personis, & sunt transitiua. Si igitur transit à secun-
da persona possessiuum, necesse est cum separatur ab ea, uel primæ
adiungi, uel tertiæ, quæ carent uocatiuo, qui semper inter primam, &
secundam inuenitur personam. Prima enim uocat, secunda uocatur.
Et quæritur cur si prima non potest possidere primam, nec secunda
secundam, tertia possidet tertiam. In quo pariter ostenditur multitu-
do diuersa, quæ significatur per tertiam personam, unde & uarias
habuit uoces & loca, sicut docuimus. q̃uis ergo alia sit possidēs, &
alia quæ possidetur, & in diuersis personis & transitiuis intelliga-
tur, tamen potest in tertia simul utraq; inueniri. In diuersis, quod in
prima & in secunda persona non potest, ut ipsa habeat, & possesso-
rem unà, & possessionem. nisi figurate dicamus, meus sum, tuus es,
hoc est meæ ptãtis & tuæ. uel pro reciprocis, quæ apud græcos com-
positæ sunt ἐμαυτοῦ φίλος εἰμὶ, meus amicus sum, ut Persius. Vindi-
» cta postq̃ meus à prætore recessi. Et Terent. in Phor. Ego meorũ solus
» sum meus. Nec mirum cum etiam tertia persona, soleat figurate pri-
» mæ adiungi, ut Virgilius. Ille ego qui quondam gracili modulatus
» auena. & Cicero in. iiij. Inuectiuarum. Ego sum ille Patres Conscri-
» pti, cui forũ, in quo omnis æquitas continetur. Et primæ quidē pos-
sessiuũ personæ transit tam ad secundam, q̃ ad tertiam, sicut supra-
dictum est, ut tu meus es, et ille meus est. Secundæ quoq; possessiuum,
tam ad primã dicitur q̃ ad tertiam, ut ego tuus sum, & ille est tuus.

Tertiæ uero ad primă uel ad ſecundam tranſire nō pōt, niſi figuratè, ut ſuus illius filius ſum, uel ſuus illius es filius, ſed ad aliă tertiam ſuus illius iſte, uel ſuus iſtius ille. Et attendendũ ꝙ quõ ſui ſibi, ſe, à ſe, quod eſt primitiuũ ad omnes uoces tertiæ ꝑſonæ pōt eſſe relatiuum, ut ſui cauſa facit iſte, & ille, & ipſe, & hic, & is, ſic ſuus, quod ab eo deriuatur poſſeſſiuum eſt omnis tertiæ perſonæ, ut ſuus illius ipſius huius eius. Illud quoq; ſciendum, ꝙ ſui nō ſolum ἑαυτοῦ, uel ἑοῦ, ſed etiam αὐτοῦ uel οὗ ſignificat idest non ſolum tunc refertur ad tertiă perſonam, quando ipſa in ſe agit per reciprocationem, ideſt κατὰ ἀντανάκλασιν, uel αὐτοπάθειαν, ut ille ſui miſeretur, uel ſibi prodeſt, uel ſe cuſtodit, ſed etiam cum ipſa agit, & ſic alia in ipſam, ideſt cũ re-

» trăſitiue dicitur, ut Terent. in Andria. Orare iuſſit hera ſi ſe ames,

» ut ad ſe uenias.

De perſonis.

P Erſonæ pronominũ ſunt tres, prima ſecunda tertia. Prima eſt cum ipſa quæ loqtur de ſe pronunciat. Secunda cum de ea pronunciat, ad quă directo ſermone loquitur. Tertia cũ de ea, quæ nec loquitur, nec ad ſe directũ accipit ſermonĕ. Nă ſi dicamus prima eſt quæ loqtur, pōt nihil de ſe loqui ſed de ſecũda uel tertia, & fit dubitatio. Similiter de ſecunda ſi dicamus ad quă loquitur pōt intelligi et ad primă & ad tertiam. Nă ipſa locutio pertinet, non ſolũ ad ſecũdam, ſed ĕt ad primă, & ad tertiă. de tertia quoq; ſi dicamus de qua loqtur, cōe inuenitur triũ perſonarũ. nam & de prima, & de ſecunda, & de tertia loqtur. Melius igitur Apollonius, quĕ nos q̃tũ potuimus ſequi deſtinauimus, præpoſitis perſonarũ diffinitionibus eſt uſus. Enucleatim tñ in ſingulari numero prima dicitur perſona. nă in plurali conceptionĕ facit aliarum perſonarum, hoc eſt ſecundarum uel tertiarũ. ſecũdarum quidĕ, qñ ad ipſas præſentes loqtur, ut ego & uos faciamus: tertiarũ uero qñ ad alios loquĕs ideſt ad ſecundam peſonă alios ſibi uel præſentes adiũgit uel abſentes, ut ego & iſti fecimus, uel ego et illi fecimus pōt tñ & utraſq; ſimul ſibi adiungere, ut ego & uos & illi fecimus. Secunda uero tertiă concipit ſolam, tu & ille, uel uos & illi feciſtis. Tertia aũt tertiam ſolam iſti & illi fecerũt. Itaq; ĕt in hoc oñditur late patens tertiæ ꝑſonæ copia, quæ oĩbus adiung; pōt. Quid igitur? ꝙ multi ſimul loquĕtes dicunt nos fecimus? nō eſt ſupradicto contrariũ. unusqſq; enim loquentium conceptionĕ facit eorũ, qui unà ſecum loquuntur. qppe cũ unusquiſq; pars eſt totius, qui ſi uelit cæteros indicare ſecũ loquentes neceſſario, uel ſecũdæ uel tertiæ eos attribuit perſonæ. Idq; tă in pronominibus q̃ in uerbis cōtingit, in qbus ĕt finiuntur perſonæ. et ſciendum ꝙ in prima qdĕ & ſecũda ꝑſona pronomĕ ponitur, in tertia uero non, niſi

demonſtratiõe egeat, uel relatione. Nam plerunq; nomen in eius loco ponimus. ut ſi Pompeius dicat ad Cæſarẽ, ego et tu, & Craſſus teneamus rempublicã. ſin autem egeat demonſtratione uel relatione, tunc ponimus pronomẽ, ut ego, & tu, & ille, quẽ uides, uel ego, & tu et is, de quo dixi. Nam omne nomen tertiæ eſt perſonæ, abſq; uocatiuo, ſicut ſupra dictũ eſt, niſi ſubſtantiuo uel uocatiuo uerbo coniungatur. & iure q̃a ipſa poſitio prima nominum non ad aliquem, ſed de aliquo habet locutionẽ, dicimus enim nominetur hic qui natus eſt Virgilius, nominatiuũ proferentes. Prima enim & ſecunda, niſi figurate, adiũctione nominis non egent, cũ & ſubſtantia, & qualitatem, tã ſuam, ipſe qui loquitur, q̃ eius ad quem præſens, præſentem loquitur, uideatur ſcire uel aſpicere. Tertiæ uero perſonæ ideo cõgrue adiungũtur noĩa, quia poteſt abeſſe perſona, uel ſpatio, eius qualitas obſcurari. Itaq; pronomine quidẽ ſubſtãtia per ſe, noĩe uero etiã qualitas manifeſtatur, de qua ſæpe fit dubiũ in ea perſona, ut Virgi. in. yi. Quis
» pater ille uirum qui ſic comitatur euntẽ? Cũ ignoratur propria eius qualitas, quæritur nomen. ſolam enim ſubſtantiã non etiam qualitatẽ ſignificant pronomina, quantum eſt in ipſius prolatione uocis.

De Generibus.

gEnera pronominum ſunt quinq; maſculinũ ut hic, fœmininum ut hæc, neutrũ ut hoc, cõmune ut noſtrâs ueſtrâs, Trium generũ ut ego tu. Cũ igitur oĩa pronoĩa, ut ſupra docuimus, ſint. xy. alia oĩa mobilia ſunt. ideſt ex maſculinis fœminina & neutra faciunt, abſq; tribus primitiuis primæ & ſecundæ perſonæ ego & tu, in quibus demonſtratio ipſa ſecum genus oſtẽdit. & ſui. quod cum ſit relatiuum, ut docuimus, tam genus quàm numerũ non uocis diſcretione, ſed priore cognitione ſubijt. Relatio enim eſt cognitionis ante latæ repræſentatio, ut ſcribit Virgilius ad laudem ſui. Rogat te ille ut cauſa ſui facias. Quod ſi quis dicat cur ergo etiam is cum ſit ſemper relatiuum non eſt commune trium generum? Reſpõdemus, ꝙ ſui ſibi ſe à ſe, non ſolum relationis cauſa, quod ſupra diximus, ſed etiam ipſius terminationis, ſingulorum caſuum, qui conſimiles ſunt primæ & ſecundæ perſonæ, hoc habuit ut confundat genera. Quomodo enim græci per tres perſonas primitiuorum, obliquos caſus ſimiliter habent terminantes, qui & communes ſunt om-
» nium generum ἐμοῦ σοῦ, οὗ, ἐμοὶ σοὶ, οἷ, ἐμὲ σὲ ἕ ſic nos quoq; illorum authoritatem in pleriſq; ſecuti per tres pſonas habemus pronomina ſimiliter terminantia per obliquos caſus, & omnis communia generis, mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, â me à te à ſe. alia uero omnia ſicut apud græcos mobilia ſunt, ut ille illa illud, iſte iſta iſtud, hic

hæc hoc, is ea id, ipse ipsa ipsum. Deriuatiua quoq; meus mea meum,
tuus tua tuum, suus sua suum, noster nostra nostrū, uester uestra ue=
strum. Duo tantum inueniuntur cōmunia nostrâs & uestrâs. quorū
perfecta nostratis erant, & uestratis. unde quia ti, syllabæ syncopa
facta est mansit in, a, accentus perfecti, quomodo & in alijs multis, ar
pinâs pro arpinatis, fumât pro fumauit, cupit cupiuit, illic pro illic-
ce. itaq; neutrum quoq; eorū in, e, finitur nostrate uestrate, ex quo ostē
ditur illorū quoq; nominatiuus in, tis, secundum analogiam à uetu-
» stissimis prolatus esse. Cassius Hemina in tertio Annalium. Hos libros
» si quis nostratis sapiens. M. Cato in legis Meuiæ suasione. Rex Seleu
» cus arma nostratia facit. Plautus in Sticho. Ergo oratores populi sum-
» mates uiri summi accumbent, Ego infimatis, pro infimâs. Necesse est
autē omnia pronomina tria habere genera uel in una eademq́; uoce
confusa, uel in diuersis distincta terminationibus. Ideo quia pro unius
cuiusq; rei proprijs accipiuntur nominibus. quæ nomina tā in mascu
linis & fœmininis, q̄ in neutris inueniuntur generibus, quæ in pro-
nominibus quoq; necesse est ostēdi, seu demonstratione siue relatione.
Quæritur tñ cur habeat genus neutrū prima & secunda persona,
cum naturaliter sermo non nisi inter mares aut fœminas exercea=
tur, quorū sunt primæ & secundæ personæ, idest à quibus profer=
tur, & ad quos dirigitur loquela? Ad quod dicemus ꝙ possunt equi-
dem ēt hominū propria inueniri nomina neutri generis, ut in mari
bus hoc Basion, hoc Heliconion, quomodo ēt in fœmininis, Glycerium,
Dorcium. possumus tñ etiam ad res, quæ nō habent naturam loquen
di, uel audiendi per cōfirmationē hominum idest προσωποποιίαν pri
mas & secundas adiungere ꝑsonas, ēt si sint generis neutri, ut foro,
mari, cœlo. Illud quoq; notandum ꝙ deriuatiua pronomina quæ sunt
septem, ut supra ostendimus. Meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs, ue
strâs, alterius sunt intrinsecus generis, hoc est cōis trium generum, in
quo possessor ostēditur, et alterius extrinsecus, hoc est mobilis, in quo
possessio denunciatur. quod terminatione consequēti discernitur, quo=
modo & numerus, sicut supra docuimus, q̄uis qualitatem ipsius pos=
sessionis non declarent, nisi adiungas nomen. Et sciendum ꝙ intrin=
secus proprij loco funguntur, extrinsecus uero magis appallatiui. nec
solum in pronominibus deriuatiuis, sed ēt in nominibus possessiuis, &
quæ à proprijs deriuantur infinitæ possunt intelligi possessiones, nisi
adiectione nominis alicuius discernantur, ut meus filius, Telamonius
natus, Euandrius ensis. Et uide ꝙ appellatiua magis adsciscunt, quæ
cōis sunt qualitatis. tam autem possessiua pronomina, q̄ nomina in ge-
nitiuum primitiuorum resoluuntur. Quid est enim meus filius, nisi

mei filius? Euandrius ensis, nisi Euandri ensis? Commune hn̄t possessiua pronomina, cū possessiuis nominibus, ꝙ in utrisq; possessio subauditur, & ꝙ binæ intelliguntur personæ, & ꝙ in gtōs primitiuorū similiter resoluuntur, cum possessione non cōe habent ꝙ pronomina possessiua, omnis sunt communia possessoris, nomina autem possessiua, non omnis. Hectoreus enim Clypeus unius est proprium possessoris. necnon ab appellatiuis quoq; deriuata, q̄uis sint multorum communia possessorum, nō tamen sic possunt esse communia, q̄uo pronomina, ut humanus, marinus. & ꝙ nomina tertiæ intelliguntur personæ, nisi adiungantur uerbis substantiuis, uel uocatiuis, pronomina uero primæ & secundæ inueniuntur personæ. Dubitatur numerus possessoris in nominibus possessiuis, quæ ab appellatiuis deriuantur, ut si dicam taurina uestigia, possunt, & unius, & multorum intelligi taurorum. In pronominibus uero non, quia tam per singularem q̄ per pluralem numerum positiones sunt. Excepto suus, cuius primitiuum idest sui cōe est utriusq; numeri. possessiua etiam nomina ascendentibus non solent adiungi, ut Hectoreus pater non dicimus, frater uero uel seruus dicimus, pronomina uero adiunguntur, ut meus pater.

De Figura.

Figura pronominum duplex est. aut enim simplicia sunt pronomina, aut composita. Simplicia sunt omnia alia per nominatiuos, tria tantum componuntur, unam interpretationem apud græcos habentia οὗτος, iste, hic, is. cōponuntur igitur iste & hic secum, ut istic, et istæc, istoc. Is uero cum aduerbio, idē, quod significat, is demum, ex quibus & componitur, hoc est iterum is, eius fœmininū eadem, neutrum idem, i, correpta, quæ in masculino producitur. Virg.
» in. iiij. Aeneidos. Idem ambas ferro dolor, atq; eadem hora tulisset.
» Iuuenal. in. i. = & tamen alter Si fecisset idem caderet sub iudice morum. In neutro tamē præterea geminatur compositio, dicimus enim identidem idest idem & idem, cuius obliqui deficiunt casus. Et nominatiuus quidem tam masculini q̄ neutri, ex duobus corruptis est, necnon accusatiuus, tam masculini q̄ fœminini, mutatur enim, m, in. n, ante, d, euphoniæ causa, ut eundem eandem, quod in alijs quoq; compositis fieri solet, propter eandem consonantem, ut quendam, quandā, quorundam, quarundam, quæ tamē possunt & per adiectionem habere extremam syllabam. Cæteri uero casus supradictorū pronominum hoc est eadem, eiusdem, eidem, eodem, eadem, eisdē, easdem, eosdem, ex integro & corrupto inueniutur. Itaq; regula exigit per duas, i, uel per, e, &, i, tam ntūm pluralem masculini, q̄ datiuos & ablatiuos omniū pluraliū scribi, idest, ijdem uel eidem et ijsdem uel eisdem.

» Iuue. in. ij. Satyrarũ. Implet & ad mœchos dat eiſdẽ ferre cynædis.
Solent aũt auctores etiam per ſynæreſim unam, i, ponere pro duabus,
» ut Virgi. in. i. = & crudelia ſecum, Fata Lyci pro Lycij. & ille urbẽ
» Patani, pro Patauij. Iuuenalis in. iij. Antoni gladios potuit contem-
» nere ſi ſic, pro Antonij. Iſte uero & hic non componitur, niſi per eos
caſus qui in, c, deſinunt, abſq; datiuo, ideſt per nominatiuũ, accuſatiuũ,
ablatiuum ſingularem. per pluralem uero nullum, niſi ntũm neutri,
qui eſt & accuſatiuus. Nam hic ſolus in plurali numero, c, habet fina-
lem, ut hic iſtic, hæc iſtæc, hoc iſtoc, hunc iſtunc, hanc iſtanc. Terentius
» in Heauton. Suſpicionem iſtanc ex illis quære, hoc iſtoc, hac iſtac,
hæc iſtæc, qui ſemper ſingularem ſequitur fœminini. Quidam tamẽ
hæc magis quoq; per metaplaſmum finis q̃ per compoſitionem pro=
ferri confirmant, unde nec aſpirationem ſeruant quomodo nec illic il=
lac. Quod aũt compoſita ſeruãt oſtendunt aduerbia abhinc adhuc.
Nam egomet & cætera quibus adiũgitur met magis per porrectio-
nem uel aſſumptionem, quam græci uocant ἐπέκτασιν uel παραγωγὴν
ſolent proferri. Et primæ quidem perſonæ omnibus adiungitur caſi-
bus met, ut egomet, meimet, mihimet, memet. ſecũdæ uero perſonæ obli-
quis ſolis, tuimet, tibimet. Statius in. viij. Thebaidos.
» Ceu tibimet ſceptra & proprios laturus honores. Nominatiuo autẽ
ideo non additur, ne dubitationẽ faciat, cum etiam uerbum intelligi
poſſit, ſi dicamus tumet. Itaq; breuem, te, ſyllabam pro met ei addere
ſolebant auctores, uel temet. Lucretius in primo.
» Accipe præterea quæ corpora tute neceſſe eſt. Idem in eodem.
» Tutemet à nobis, iam quo uis tempore uatum. Ennius.
» O` Tite tute tati tibi tanta tyranne tuliſti.
» Alpheus Auitus in. ij Excellentium. Seu tute malis hoſpites, ſeu tute
» captiuos habes. Sunt enim dimetri iambici. unde nec in alio caſu
eandem te ſyllabæ adiectionem inuenies, necnon pluralis numeri ca-
ſibus additur met alijs, abſq; genitiuo noſmet nobismet & uobiſmet.
Cicero de domo ſua, uobiſmetipſis põtifices. Tertiæ quoq; perſonæ tri-
ptoto, ideſt ſuimet, ſibimet, ſemet. Pte quoq; ablatiuũ quoq; pronominũ
poſſeſſiuorũ inueni aſciſcere, meapte, tuapte, ſuapte, noſtrapte, ueſtra=
pte. Sciendũ tñ q & met, & te addũtur pronominibus ſupradictis,
uel diſcretionis cauſa plerunq;, uel ſignificãtiæ ut Terent. in Adelph.
» Egomet rapui, intelligitur ego et nõ alius. Cicero pro Murena. Quid
» q cum admonueris, tñ quaſi tute noris, ita ſalutas. tute dixit, pro tu
ipſe per te & non per alium. Nam tete utraq; producta accuſatiuus
eſſe geminatus oſtẽditur, uel ablatiuus, quod & in prima & in tertia
ſolet fieri pſona, ut meme, ſeſe. cõpoſita tñ hæc oſtenduntur accentu pe

nultimo acuto. Nec mirũ eam compositionẽ in his solis casibus inueniri,
qui soli inter obliquos supradictorum pronominũ singulares sunt mo-
nosyllabi. supradicta enim geminatio in alijs casibus fieri non solet.
Et sciendum ꝙ hoc quoq; ad græcorum imitationem facimus, ut inue-
niantur quidam casus adhibentes compositionem uel adiectionẽ, alij
uero abnegent. Solent enim apud illos attici ἔγωγε, ἔμοιγε per duos ca-
sus, idest nominatiuum & datiuum addere, quæ παραγωγὴ per alios
casus non inuenitur ἐμαυτοῦ σαυτοῦ deficiunt nominatiuo. Ce quoq;
solebant, per omnes casus uetustissimi addere articularibus, uel demõ=
stratiuis pronominibus, hoc est ab aspiratione incipientibus, ut hicce,
hæcce, hocce. unde hoc quasi duabus consonantibus, cc, sequentibus solẽt
» poetæ producere, ut Hocce, erat alma parens quod me per tela per
ignes, Eripis? Et sic in antiquissimis codicibus inuenitur bis, c, scriptũ,
» quomodo & apud Terentiũ in Andria. Hocc ne est credibile aut me
» morabile? Nunc uero eorũdem pronominum his casibus frequenter
additur, ce, qui in, s, desinũt euphoniæ causa, huiusce, hisce, hosce, hasce.
nec solum poetæ, sed etiam oratores his utuntur supradictis adiectio-
» nibus. Cicero in secundo inuectiuarũ. Hosce ego non tam milites acres,
» q̃ inficiatores lentos esse arbitror. Inueniũtur tamen etiam nomina=
» tiuũ pluralem hisce proferentes antiqui, ut Terentius in Eunuc. Hisce
» hoc munere arbitrantur suam thaidem esse, In quo uidentur eupho-
niæ causa, s, interposuisse. necnon similiter illicce, unde illic quasi apo-
» copa facta in fine seruat accentum. Terẽtius in Andria, Illic est huic
» rei caput. Illiusce, istiusce, illucce, istucce, ueteres dicebant, teste Papyria-
no qui de orthographia hoc ostendit. Terentius in Heautontimoru-
» menon. Illanccine mulierem alere cum illa familia. Hæc igitur hoc
est, met, pte, ce, te, adiectiones esse ipse sensus arguit, q nullus in his sepa=
ratis pȏt inueniri. Nihil enim cõpositũ diuiditur quod cũ separetur,
q̃uis sit ex corruptis, non tamen hæc eadem corrupta ab integris esse
ostẽdat, ut expers ab, ex, præpositiõe, et pars, conficio | à, con, & facio.
Idẽ. is, et demum. Ergo egomet, tute, suapte, huiusce, illicce, minime dicẽ-
da sunt cõposita, qui a additio, si separetur, nihil significare possit per
se. Quæritur eccum, eccam, ellũ, ellam, eccos, eccas, mecũ, tecum, secum,
nobiscum, uobiscum, pronomina sint cõposita an aduerbia? ad quod
dicendũ ꝙ aduerbia personas simul & numeros & casus in eodem
habere non possunt. Sunt enim quædam personas tantum significã-
tia, ut meatim facis, & facitis, Quædam casus certos uidentur nomi=
num habere, carent autem personis, ut domi domo domum, Quædã
numeros, ut semel, bis. Omnia autem simul supradicta, nisi in pro-
nominibus inueniri non possunt. Sunt igitur sine dubio pronomi=

na. Adeo autem non eſt idẽ dicere ecce & eccum, quod ecce aduerbiũ, licet tam mares, quàm fœminas, & unum & plures demonſtrantibus dicere, eccum autẽ non niſi marem & unũ, & eccam, non niſi fœminam, & unã, eccos & eccas non niſi plures. Quid eſt enim aliud eccum? niſi ecce eum, eccam? niſi ecce eã? eccos niſi ecce eos? eccas niſi ecce eas? ellum niſi ecce illum? quæ omnia tam genera diuerſa q̃ caſus habent accuſatiuos utriuſq; numeri quos exigit uerbum, uide uel aſpice uel cerne quod ſæpe per eclipſim ſolet intelligi. Mecum autem, & tecum, ſecũ, nobiſcum, uobiſcum, per anaſtrophen, cum pronomine præpoſitio eſt. unde & caſus qui ſeruiunt præpoſitioni cum, ideſt ablatiui in utroq; numero trium perſonarũ componuntur. Quomodo igitur ſi dicam propter te & te propter idẽ ſignifico, & cum quibus & quibuſcum, ſic cumme & mecum. Nã antiquiſſimi utrunq; dicebant, ſed in plurali primæ perſonæ cacephati cauſa ſolebant per anaſtrophen dicere nobiſcum pro cum nobis. itaq; propter hoc reliquarum quoq; perſonarũ ablatiuo ſimiliter præpoſtere proferre cœperunt,
» teſte Plinio, qui hoc in .ij. lib. Sermonis dubij oſtẽdit, & Cicerone qui
» de oratore his utitur uerbis. Noluimus cum me & cum te dicere, ne eidẽ computationi adiungendum eſſet, cum nobis, ſed potius mecum, & tecum, & ſecum, & nobiſcum diximus, cum præpoſitione, quæ facit obſcœnum aſſidue poſtpoſita. Antiqui tamen abſq; obſeruatione, naturali ordine, hæc protuliſſe inueniuntur. nulla tamen monoſyllaba præpoſitio, anaſtrophen patitur niſi ea. & fortaſſis ideo encliticæ uice fungitur, quia encliticæ monoſyllaba ſunt, q; ue, ne. Nec mirum, ſupra dicta pronomina unius cauſa idẽ pati, cum in alijs quoq; quibuſdam ſtructuris, hæc eadem ſola cões habeant quaſdam proprietates. Intereſt & refert genitiuo ſolent adiungi omniũ caſualium abſq; ſupradictis qnq; pronominibus, pro quorũ genitiuis ablatiuos ponimus poſſeſſiuorũ, ut intereſt, et refert, mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra. Cuia quoq; infiniti poſſeſſiuũ cum ſupradictis uerbis pro genitiuo primitiui poni-
» tur. Cicero pro Vareno. Ea cædes ſi potiſſimum crimini datur, detur ei cuia interfuit, non ei cuia nihil interfuit. Cuius gentile non ſolum cuiâs, ſed ẽt cuiatis proferebant cõi genere. Plautus in Penulo.
» Quid ſit. cuiatis. unde ſit, ne parſeris. Quid eſt? cuiates eſtis? unde
» aut quo ex oppido. Pte quoq; ea ſola in eodẽ ablatiuo aſſumere ſolẽt, meapte, tuapte, ſuapte, noſtrapte, ueſtrapte. Sed ſi quẽ forte tangit ꝙ in fine ſit, cum, præpoſitio, in cõpoſitione autẽ plus dicatur ualere ea pars quæ in fine ſit, ſciat ꝙ coniunctiones & præpoſitiones, & aduerbia uim nominũ uel pronominum ante ſe poſitorũ in cõpoſitione non mutant, ut uterq;, quiſq;, quicunq;, qualiſcunq;, totidẽ, idem, tantun

dem . cuius genitiuus ſolus ex obliquis in uſu innuenitur tantidem.
» Teren. in Adel. Tantidem emptã. Quod quamuis uideatur pro eiuſ-
dem poni, tñ ſignificat quantitatẽ quæ in pronomine eſſe minime po-
teſt, quod ſubſtantiã ſolam, ut ſæpe diximus ſignificat. Eſt igitur no-
men quomodo, & ſimplex eius tantus tanta tantũ. uſus quoq; hoc cõ-
firmat. Tantidẽ dixit emptam quantitatem ſimilẽ præcij oſtendens.
Tantundem ergo nihil aliud ſignificat niſi relationem & ſimilitu-
dinem quantitatis, quod etiam ſi poſſet pro idem accipi, non tamen
etiam pronomen eſſet. nõ enim id quod pro aliquo accipitur omnimo
do, etiam ex eadem ſpecie accipiendum eſt. Cõponuntur nomina cum
pronominibus, ut huiuſmodi, iſtiuſmodi, huiuſcemodi, ſicut apud græ-
cos, αὐτοκασίγνητος, αὐτοδίδακτος, φίλαυτος. Et ſunt omnia nomina,
etiam quæ in fine pronomina habuerint. cum enim qualitatem ſigni
ficant pronomina eſſe non poſſunt. Cõponuntur etiam cum aduerbijs
pronomina, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum. Cum præpoſitione etiam
ſecundum Donatum, mecum, tecum, ſecum. Nec mirum per ſingulos
quoſdã caſus ea cõponi, quomodo meme, tete, ſeſe, quum nomina quoq;
ſupradicta per genitiuos compoſita ſint ſolos. quos enim caſus ſepara
ta per appoſitionem habere exigebat ſtructura, eos in compoſitio-
ne ſeruauere. Quid eſt enim huiuſmodi niſi modi huius? eccum, niſi
ecce eum? mecum, niſi cum me? quod uetuſtiſſimis erat in uſu, ſicut
ſupra dictum eſt?

De Numero.

n Vmerus pronominibus accidit, qui & nominibus & uer-
bis & participijs, ideſt ſingularis & pluralis. Sola enĩ de-
clinabilia poſſunt habere ex ijſdem uocibus, tam ſingularẽ,
quam pluralem numerũ, ideſt quæ ſub perſonas finitas ſiue infinitas cade
re ſolent, ſine quibus numeri declinabiles, ideſt ſingularis & plura-
lis, inueniri non poſſunt. Itaq; ſi careat uerbũ perſona, quod dictum
eſt iam, caret neceſſario ẽt numero, ut infinita & imperſonalia, &
gerundia. Principales igitur duæ partes, nomen & uerbũ, & quæ
loco eorũ funguntur, hoc eſt participiũ, & pronomen, ſupradictos nu
meros habẽt in declinatione. Aliæ autem quatuor partes, hoc eſt præ
poſitio, coniunctio, aduerbium, interiectio, declinatione carentes nume
ros ſupradictos habere non poſſunt. Quamuis igitur aduerbia ſint
quædam numerorũ, tamen non ex eadẽ uoce, ſingularẽ & pluralem
ſignificant, nec ad perſonas, uel ſingulas ſingularem, uel plures plu-
ralẽ, quomodo ſupradictæ partes reddunt numeros, ſed ſimiliter uel
uni, uel pluribus, eadẽ adiunguntur, ſiue ſingularis ſint numeri, ſiue
pluralis, ut ſemel facio, facis, facit, facimus, facitis, faciunt, ſimiliter bis,

ter, quater, sæpe, cũ declinabiles partes necessario sibi adiunctæ eosdem numeros seruent, ut facimus nos, faciunt homines, faciunt scribentes. ecce omnes plurales. Et iterum facio ego, facit homo, facit scribens, en, ubiq; singularibus utimur. Cum igitur duo in pronomine quoq; quomodo in nomine, sint numeri singularis & pluralis, sunt quædam numero cõmunia, ut idem. dicimus enim idem uir & idem uiri. Sunt alia non solum numero sed etiam diuerso genere cõmunia, ut hæc mulier, & hæc mancipia. Possessiua autem (quemadmodũ iam diximus) duplicem significant numerũ. & intrinsecus quidem eundem habent, quem primitiua eorũ, extrinsecus autẽ pro terminationis forma singularem & pluralẽ, meus mei, noster nostri. unde suus, quia & primitiuum eius utriusq; est numeri cõmune, id quoq; intrinsecus utriusq; est numeri cõmune, tam per singularem, q̃ per pluralem declinationem, dicimus enim suus illius & suus illorum.

DE CASIBVS PRONOMINVM. LIBER. XIII.

c ASVS Quoq; accidit pronominibus, quẽadmodum & nominibus. & prima quidẽ persona & tertia plus quinq; casibus habere non possunt, quippe cũ uocatiuus in eis nullo modo possit inueniri, q proprius est secũdæ, quæ sola habens uocatiuũ sex casus põt habere, scilicet ad quã sermo rectus dirigitur. unde nomina quoq; & participia in uocatiuo casu secundæ sunt personæ sine dubio & finitæ. Itaq; ẽt in appellatiuis nominibus ipsa demonstratione secundæ personæ propriorum loco fungi uidentur, in eo casu, ut si dicam. Grãmatice. neminem aliũ significo, nisi eum ad quem loquor. Si igitur in illis partibus, quæ tertiæ sunt plerunq; personæ, tanta uis est uocatiui, ut transferat illas ad secundã personam, quomodo in pronomine, quod totum est secundæ personæ, hic deficiet casus. uel ad aliã transferatur personam, cũ nulla alia pars sic discernat triũ personarũ differentias, quomodo pronomen? Primæ quoq; personæ possessiuũ, quod solum ẽt secundæ potest adiungi personæ, sicut supra dictum est, habet uocatiuum, nõ possessoris, qui est in prima persona, quæ intrinsecus secundum genitiuum intelligitur primitiui, sed possessionis. quæ cum extrinsecus declinetur, uocatiuum quoq; propter secundam assumpsit personam, cum ad eam dirigatur. Terẽtius in Andria, Pater mi. Idem in Eunucho. O' mea tu. Idem in eodem. O' mea

» Thais, meũ suauium. Idem in Adelphis. O' noster Demea. Nostrâs quoq; gentile eundẽ habet nominatiuũ & uocatiuum. Alia uero sicut docuimus possessiua pronomina, quia secundæ adiungi non possunt, carent uocatiuo. Sunt igitur alia monoptota, ut istoc, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum, mecũ, tecum, secum, nobiscũ, uobiscum. Alia triptota, ut sui, sibi, se, meum, tuũ, suum, nostrum, uestrum. Alia tetraptota ut tuus, suus, illud istud. Alia pẽtaptota, ut ille ipse iste. Nã hexaptota pronomina non inueniuntur. quia secunda persona in qua sola sex casus inueniri possunt similẽ habet nominatiuo uocatiuum, ut Virgilius in
» quarto nominatiuum protulit, tuq; puerq; tuus. Terẽtius uocatiuum
» in Eunucho. O' mea tu. Deriuatiua quoq; primæ personæ, habent uocatiuos, quia possunt secundæ adiungi personæ, ut dictum est, non tamen in omnibus uariantur casibus. nec in nominibus tamen hoc inuenies, nisi tribus, quæ nominatiuum in, us, & genitiuum in, ius, terminantia, secundũ quorundam pronominũ declinationem flectuntur. unde quidã decepti pronomina ea esse putauerunt, ut unus unius, solus solius, totus totius. nam ullus nullus alius uocatiuos habere nõ possunt, cum abnegant præsentium demonstrationem personarũ. uocatiuus autem præsentem soleat demonstrare personam.

De prima declinatione pronominis.

Sunt igitur in pronominibus modi declinationum quatuor, primus qui in tribus primitiuorum personis cernitur per obliquos casus. Nam nominatiuus primæ personæ dissonus est à genitiuo. Tertia uero deficit, ut ego mei uel mis, tu tui uel tis, sui, quod debuit secundum analogiam esse sui uel sis. quod dubitationis causa, ne uerbum esse putetur recusauerunt proferre. Nam ad græcorum imitationem his quoq; utimur duplicibus genitiuis pronominũ, apud illos enim ἐμοῦ & ἐμοῦς dorice σοῦ & σοῦς, & οὗ & οὗς dici solet. In ους autem desinens genitiuus, solet apud nos in is finiri; ut δημοσθένους Demonsthenis, ἑρμογένους Hermogenis, In, ου, uero in i, πριάμου Priami, κύρου Cyri. Sic ergo ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, mei, tui, sui, ἐμοῦς, σοῦς, οὗς, mis, tis, sis. sed propter supradictam causam tacitus est tertiæ huiusmodi genitiuus. Ennius in. ij.
» Ingens cura mis cũ concordibus æquiparare, mis dixit pro mei. Datiuus mihi, tibi, sibi, Nec mirũ in easdem uocales genitiuũ & datiuum exire, cum in nominibus quoq; inueniuntur similiter desinentes genitiui & datiui, tã in prima, q̃ in quinta declinatione. Accusatiuus me, te, se. Ablatiuus similis est accusatiuo in singulari numero, nec dubiũ hoc quoq; à græcis esse acceptũ. Illi enim ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν accusatiuos cum adiectione proferentes loco genitiui accipiunt. eumq; quidam ex

ipsis sextum casum existimauerunt. nec non ēt in nominibus simili modo plurima inueniuntur prolata οὐρανόθεν ἀπὸ οὐρανοῦ, οἰκόθεν ἀπὸ οἴκου. & cum præpositione ἐξ οὐρανόθεν, καὶ ἐξ οἰκόθεν. unde Romani sextum casum assumpserunt. In plurali uero numero, quia tertia persona, idest sui, tam singularis cōis est, q̄ pluralis numeri, prima & secunda sibi congruunt, ut nos uos, nostrum uel nostri, uestrum uel uestri, nobis uobis, nos uos, à nobis à uobis. Ex primis igitur syllabis, tam primitiuorū, q̄ possessiuorum personæ intelliguntur, ab extremis, casus & numeri, nec non ēt in possessiuis genera, quæ in possessione sunt, cū uerba soleant personas in fine magis ostēdere, amo amas amat. Quod igitur habent nominum, idest casus & genera, in fine ostendunt, quod uero uerborū in principalibus syllabis uitandæ causa cōfusionis. Quæritur inter mei, tui, sui, nostri, uestri, genitiuos, et possessiuorum, & primitiuorū quid interest? Ad quod dicendum, ꝙ primitiuorū genitiuis omnes casus adiūgi possunt, & numeri, ut mei ager est, & mei agri instrumentum, & mei agro dedi, & mei agrū colo, similiter & mei agri, & mei agrorum, & mei agris, & mei agros dicimus. similiter tui agrum, & tui agros, sui agrū, & sui agros nostri agrum, & nostri agros, uestri agrum, & uestri agros. Quando autem sunt possessiua, genitiuis adiunguntur solis eiusdē numeri, mei serui filius, tui serui uestis, sui serui ministeriū, nostri serui frater, uestri serui soror. Nec mirū cum in nominibus quoq; hoc idē seruetur. nam primitiuorū genitiuis omnes casus adiungi possunt, uel numeri, ut Tullij ager, agri, agro, agrū, agri, agrorū, agris, agros. In possessiuis uero similis casus adiungitur & numerus, ut Tulliani agri, Tullianum agrū, Tullianos agros. In omnibus autē concidentibus hoc sciendum, ꝙ structura uel ordinatio orationis, dubitationem repellit. nulla enim alia re discernūtur à se, tā partes orationis, q̄ accidentia eis, nisi significatione, ad quā & constructio fit. Nam inueniuntur uoce sæpe similia, ut amator, accusator, orator, & nomina sunt & uerba. Similiter poetæ, musæ, diei, rei, & genitiui sunt & datiui. Significatione igitur discernuntur à se, quæ attentissime est in omnibus inspicienda. Quæritur etiam illud cur, cum apud græcos tertia persona pronominum primitiuorum, & in singulari numero habeat nominatiuū, ut ἵ, & in plurali, ut οἵ, apud latinos sui, & nominatiuo deficit, & pluralia separatim non habuit? & existimo eam esse causam, ꝙ necesse erat, uel cum aspiratione proferre nominatiuum, & hi dicere, qui pluralis erat alterius pronominis, uel loco aspirationis, s, præponere, & si dicere quod est coniunctio. Ergo iure deficit, ne dubitationē faceret, sicut et sis in genitiuo pro sui. pluralis quoq; q est οἱ apud

græcos, in hi trãsfertur. omnia enim pluralia apud græcos, οι, desinentia, mutant eam in, i, λατῖνοι latini, sic οἱ hi. & quomodo λατίνων latinorum, sic ὧν horum. & sicut λατίνοις latinis, sic οἷς his. & quẽadmodum λατίνους latinos, sic οὓς hos. Fœmininum quoq; λατῖναι latinæ, sic αἱ hæ λατίνων latinarũ ὧν harum. λατίνας latinas ἃς has. Vnde aspirationem quoq; ubiq; seruauit, quæ est & in græcis, ex quibus nascuntur pronominibus. hoc tamen interest, ꝙ tertia persona primitiui apud græcos relatiua est, q̃uo & sui sibi se à se, & is eius ei. Hic uero & hæc & hoc apud nos demonstratiua sunt proprie & præpositiua, quamuis à relatiuo græco uideantur genita. Necessario igitur cum tria pronomina pro uno habuimus, defecit sui nominatiuo, et cões habuit numeros. Nec mirũ cum apud græcos nominatiuus supradicti pronominis, idest, ἵ rarus est in usu. præterea ꝙ non solũ οὗ uel αὐτοῦ, sed ẽt ἑαυτοῦ significat frequentius. quod nec apud græcos habet nominatiuũ, quia ipse in se agere qui patitur per hoc pronomen ostenditur. Nec eget recto casu quem uerbũ habet in se.

De secunda declinatione pronominis.

Ecundus est modus eorum, quæ in, ius, terminant genitiuos,
s quorũ datiui abiecta, us, genitiuorum, solent proferri. Ille illius illi, ipse ipsius ipsi, iste istius isti, is eius ei, hic huius huic. quod solũ assumpsit, c, per omnes casus singulares absq; illis qui in, s, desinunt, hoc est genitiuo singulari, & datiuo, & ablatiuo, & accusatiuo pluralibus. Quibus tñ frequenter authores solent addere, ce, syllabam huiusce, quomodo & pluralibus eius in eandẽ terminãtibus consonantem, ut hisce hosce hasce, quamuis reliquis quoq; casibus uetustissimi addebant eandem, ce, syllabam, hicce hæcce hocce. Vnde uocali quoq; sequente, e, ablata per synaloephã, manẽtibus duabus, c, solebant producere hoc, ut Virgilius in secundo Aeneidos.

» Hocc' erat alma parens, ꝙ me per tela per ignes, Eripis. Sed scriptorum negligentia prætermisit unum, c. Et sciendum ꝙ accusatiui casus singulares, & genitiui plurales, m, in, n, conuertunt, c, sequente, ut hunc hanc, horunce harunce. Genitiuus & datiuus supradictæ declinationis in, ius, terminantium cõmunis est trium generum, ille illius illi, & producitur penultima, i, genitiui, quam tamen poetæ etiam corripiunt absq; uno alterius, quod quia solum duabus uicit syllabis proprium nominatiuum, corripuit penultimam semper. Reliqui uero casus secundum mobilium regulam nominum declinantur illum illam illud, ab illo ab illa ab illo. similiter plurales, illi illæ illa, illorum illarum illorum, illis, illos illas, illa, ab illis, sic cætera eiusdem formæ, tam pronomina quàm nomina. Et sciendum ꝙ in, e, quidem

terminantia maſculina mutatione,e,in,a , faciunt fœminina , ille illa,
ipſe ipſa,iſte iſta,is uero ea facit, quod ſolũ litteram principalem mu
tauit in fœminino.maſculinum enim ab,i, fœmininum ab,e,incipit.
Hic enim & hæc ab eadem uidentur littera incipere,cum aſpiratio
in principio utriusq; adſcribitur, quomodo & apud græcos οὗτος &
αὕτη,uel,ὁ,&,ἡ,quamuis diuerſas habeant uocales, ab eodem autem
incipiunt ſpiritu.eorũ neutrum hoc,quia & principiũ & finem ſer
uauit maſculini mediam uocalem mutauit. Illud ẽt attendendum, ꝙ
cum ille illud,iſte iſtud,is id,faciunt neutra,ipſe ſolum,quod & ipſus
inuenitur à uetuſtiſſimis prolatum,neutrum in,um,deſinens fecit. Te
» rentius in Andria. Ipſus mihi Dauus,qui intimus eſt eorũ conſilijs di
» xit. Idem in eadem = iſtuc ipſum , Atqui hoc ipſum nihil pericli eſt,
me uide. Illa enim quæ quibuſdam uiſa eſt ratio nõ adeo firma ui-
detur,ideo in,um,facere neutrũ,quia in,us,deſinit maſculinum.nam
alius cum in,us,terminetur,neutrum tamen aliud facit . omnia neu-
tra pluralia ſimilia ſunt ſingularibus fœmininis,ut illa ea hæc.
Supradictorum pronominum declinationẽ ſequuntur nomina octo.
In ,us,quidem deſinentia qinq;,unus,totus,ſolus,alius,ullus,quod tñ
ab uno diminutiuum eſſe pleriſq; uidetur,ſicut à uino uillũ, & quod
ab eo componitur nullus. In,er,duo uter alter , & ex eis compoſita,
uterq;,alteruter,neuter. In,is,uel in,i,unum,quis uel qui , & quæ ex
eo cõponuntur.hæc tamen ipſa ſecundum mobilium regulam nomi-
num ſolebant apud uetuſtiſſimos terminare etiam genitiuos & dati-
» uos,ut Teren.in Andria. Tam iners,tam nulli conſilij,pro nullius cõ
» ſilij. Idem in Heauton. = dum loquitur alteræ pro alteri. Et in Eunu.
» Solæ mihi ridiculo fuit,pro ſoli. Et cuicuimodi pro cuiuscuiusmodi.
» Cicero pro Sex . Roſcio . Vereor.n.cuicuimodi eſt Roſci,ne ita hunc
uidear ſeruare,ut tibi omnino non pepercerim. Cum igitur iuniores
frequentius ſupradicta nomina ſecundum in,ius,terminantium pro-
nominum formam declinauerint,in uno ex eis magis nominum de
clinationem ſequuntur,neuter neutri neutro dicentes, cum apud uete
res etiam in,ius,ſecundum ſimplicis ſui declinationẽ inueniatur,de-
» ſinens genitiuus,& in,i,datiuus. Plautus in Vidularia. Neutri red-
» dibo donicum res dijudicata ſit. Cum igitur ſupradictæ formæ nomi
na ſoleant,in,um,facere neutra,unus unum,ſolus ſolum,totus totum,
ullus ullum,uter utrum,alter alterum , duo tantum in.d, finiunt ea,
quis quid,alius aliud. Alis quoq; antiquiſſimi pro alius protulerunt,
eius genitiuus rarus eſt in uſu. Et cũ debuit una ſyllaba uincere ſuum
nominatiuũ, & datiuũ tñ par eſt ſyllabis. Sed producit,i,penultimã
ſemper. Necnon etiam ſecundum nominum ſecundæ declinationis re

» gulam in,i,quoq; inuenitur. M. Celius de uestitu & uehiculis. Nam
» periurium fiet, cum mihi ob eos mores, quos prius habui honos de
» tur, ubi datus sit, tum uti eos mutẽ, atq; alij modi sim. Quintus in. ij.
» Peruersum est alij modi postulare Pyrrhũ in te, atq; in cæteris fuis-
» se. Cœlius in. i. Neq; ipsi eos alij modi esse atq; Hamilcar dixit, osten-
» dere possunt aliter. Idem in. y. Nullius alius rei nisi amicitiæ eorum
» causa. C. Cæsar in Anticatone priori. Vno enim excæpto, quem alius
» modi atq; omnis natura finxit suos quisq; habet charos. C. Fannius
» in. i. Annalium. Cum in uita agenda didicimus multa quæ in præsen
» tiarũ bona uidentur post inuenta, & multo amplius alius modi atq;
» ante uisa essent. Sed quod est mirũ, fœminini ẽt generis genitiuum qui
» dam in,i, protulerũt. Celius in. i. Anteq̃ Barcha perierat alij rei cau
» sa in Africam est missus. Quis etiam cõis esse generis putauerunt ue
tustissimi, sicut apud græcos ὅσις. Terentius in Eunu.
» Hunc oculis nostrarum quisq̃ non uidit Phædria, Nostrarum quisq̃
» dixit pro quæq̃. Plautus in Vidularia. Dic mihi si audes quis ea est
» quam uis ducere uxorẽ. Et obliquos eius casus tam secundũ tertiam,
q̃ secundam declinationẽ terminabant, unde nunc quoq; accusatiuus
masculini in,em, secundũ tertiæ proportionem profertur, quamuis fœ
minini in,am, ut quem quam. Ablatiuus non solũ in,o, sed ẽt in,i, à
» quo uel à qui, & à qua uel à qui. Virg. in. xi. = Accam ex æqualibus
» unam, Qui cum partiri curas, pro qua cum. Terentius in Eunu.
» Qui cum? Cum Parmenone. Nominatiuum quoq; pluralẽ, non solum
in,i, &,æ, sed ẽt in,es, qui, quæ, uel ques. accusatiuum ẽt quos, quas, uel
» ques, ut Pacuuius in Medo. Ques sunt isti? Cato. Quescunq; Romæ re
» gnauissent. Accius in Neoptolemo. Sed quesdam. Nam datiuum, et ab-
latiuum, nunc quoq; tam per is, q̃ per, bus, proferimus, quis uel qui-
bus. Sciendũ autem, ꝙ qui, quando pro interrogatiuo uel infinito, idest
pro quis ponitur, circunflectitur, quando autem pro relatiuo, acuitur
per se, in lectione grauatur. Similiter obliqui casus, generalẽ accentuũ
regulam seruant quando sunt infinita, uel interrogatiua, quãdo uero
relatiua acuuntur per se, in lectione grauantur per omnes syllabas.
Quæritur in hoc modo declinationis, cum omnis datiuus una sylla
ba minor sit genitiuo, ut illius illi, istius isti, ipsius ipsi, unius uni, so=
lius soli, utrius utri, alterius alteri, an huius huic, cuius cui, eius ei, mo-
nosyllaba sint accipienda in datiuo quod regula exigit, & pleriq;
poetarum metris comprobant, ut Virg in. iiij. Aenei.
» Cuiq; loci leges dedimus, connubia nostra, Reppulit.
Idem in primo Georgicorum.
» Huic à stirpe pedes temo protentus in octo.

Et ubiq; hoc seruat. Inueniuntur tamen, sed raro, bisyllaba: & maxime, ei, differentiæ causa, ne interiectio esse putetur. quod de nomine quoq; tractantes memorauimus. Vnde pluralis etiã datiuus & ablatiuus secundum analogiam in, ius, terminantium genitiuum singularem, quorum datiuus singularis in, i, terminans, & pluralis in, is, desinens, pares habet syllabas, ei, eis, uel ijs, ut, cui, quis, huic, in quo, c, ꝑ adiectionẽ differentiæ causa accedit. His, quauis & hibus, pro his antiqui protulerunt. Plautus in Curculione. Eodem hercle uos paro,

» & pono parissimi estis hibus. ꝙ per diæresim autem ei, & eis inuenitur bisyllabum, ostendit Iuuenalis in quinto,

» Implet & ad mœchos dat eisdem fere cynædis. Statius quoq; huic uidetur protulisse per diæresim syllabarum in primo Syl.

» Lætus huic dono uideas dare thura Nepotes. Idem in eodem.

» Falsus huic pennas, & cornua sumeret æthræ. Cui quoq; Terentianus de litteris. Verum ut cuiq; est proximitas loci soniq;. Est enim Sotadicum ex duobus ionicis à maiore & tribus trocheis. Idem in eodem.

» Ex ordine fulgens cui dat locum sonipes.

De tertia declinatione.

Tertius modus declinationis pronominum est, qui sequitur per omnia mobiliũ declinationem nominum, meus mea meum, tuus tua tuum, suus sua suum, noster nostra nostrum, uester uestra uestrum. Notandum tamen ꝙ meus cum secundum regulam uocatiuum deberet facere ò mee, euphoniæ causa, duas, ẽ, breues in, ĩ, longam conuertit. Terentius in Adelphis.

» O mi Aeschine, ò mi germane. Idem in Eunucho.

» Eho Parmeno mi, nostim? Adeo autem masculini est uocatiuus possessiui, & non genitiuus, uel datiuus primitiui per syncopam, quod quibusdam uidetur, ꝙ nunquam uocatiue positum fœminino, uel neutro adiungatur. cuius quidam nominatiuum etiam mios uel mius dixerunt. quod Carisius & Celsus ostendunt.

De quarta declinatione.

Quartus modus est, qui sequitur per omnes casus tertiæ declinationis nomina, nostrâs nostratis. quod ideo in extrema circunflectitur syllaba, ꝙ per syncopam profertur. uetustissimi enim similem genitiuo nominatiuum quoq; proferebant.

O, non esse pronomen.

Non esse pronomen, nec articulus multis modis ostenditur. Nam ex quo sit nominatiuo? tu enim quod est secundæ personæ, eundem habet nominatiuum & uocatiuum, qui assumit, o, ut o tu. hic hæc hoc tertiæ sunt personæ, quæ caret uocatiuo.

non est

non eſt igitur pronomen. nec articulus uero. cũ ſemper in demonſtratione ponitur, o. quæ contraria eſt relationi, quã articulus ſignificat. deinde articulum Romani non habent. Nam idem quanuis ὁ αὐτὸς, quod eſt articulus præpoſitiuus cum pronomine ſignificet, apud nos tamen non ex articulo & pronomine cõponitur, quemadmodũ apud græcos, ſed ex pronomine et aduerbio is, & demũ. qui quoq; ὅσις ſignificatione & interpretatione uidetur habere articulũ ſubiunctiuũ, ſimplex eſt tamẽ nomen apud latinos. quomodo plurima quoq; alia inueniuntur apud nos ſimplicia, quæ apud græcos cõpoſita ſunt, ut felix εὐτυχὴς, ſanctus ἅγιος, pius εὐσεβὴς, & alia mille. non tamen ideo ſignificationem græcam attendentes debemus ea cõpoſita dicere, uel quæ ex contrario inueniuntur ſimplicia apud illos, apud nos cõpoſita. ut inceſtus μεμολυσμένος, ineptus μωρὸς, ſuperfluus περιττὸς, ſicut & multa alia. Sine dubio igitur, o, eſt aduerbiũ uocandi & optandi. eſt etiã interiectio. nihil tamẽ intereſt inter. o, hoc eſt uocatiuum & heus. Quomodo enim dicimus heus iuuenes, ſic ò Iuuenes. itaq; omnibus uocatiuis præponitur, ò tu, ò mi, ò noſter. Quippe aduerbiũ eſt uocandi, ꝙ nulli alij caſui, niſi uocatiuo huiuſcemodi aduerbia poſſunt adiungi, ſicut ẽt uerba ſecundæ perſonæ. ut ueniſti ad me Virgili. & pronomina, feciſti, tu Homere, Veniſti tu Terenti, niſi cum ſubſtantiuis, uel uocatiuis adiunguntur uerbis. tunc enim, etiam nominatiuis utimur, quomodo, & in prima, & in tertia perſona, ut tu es doctus, ego ſum prudens, Priſcianus ego uocor, tu uocaris Herodianus. Male igitur quidam ſecundã perſonam, nominatiuum non putauerunt habere. Si enim nomina, quæ ſemper ſunt tertiæ perſonæ, tamen ſi cum ſupradictis uerbis ſint iuncta, poſſunt etiam primam & ſecundam ſignificare, ut Socrates ſum, Socrates es, Socrates eſt, Socrates uocor, Socrates uocaris, Socrates uocatur, quomodo non in pronominibus quoq;, quæ maxime diſcernunt perſonas, accipiamus nominatiuum etiam in ſecunda perſona, ego ſum bonus, tu es bonus, ille eſt bonus? Non igitur nominatiui nominum uel participiorum ſemper tertiæ ſunt perſonæ, ſed quando carent uerbo ſubſtantiuo, uel uocatiuo. Nemo enim recte dicit Apollonius ambulo, Ariſtophanes ambulas. Pronomina enim primæ & ſecundæ perſonæ ideo maxime accipiuntur, ut loco propriorum fungantur nominum, cum uerbis earundem perſonarum, ut ego ambulo, tu ambulas. Itaq; loco tertiæ perſonæ melius nomen ponitur, & maxime ſi abeſt, ego facio, tu facis, Tullius facit, niſi uel præſens ſit iuxta, & demonſtratiue hoc ipſum uolentes indicare dicamus, hic, uel iſte. uel longe uideatur, & dicamus ille. uel ſi abſit quaſi de iam cognito utamur relatiuo is, dicentes de

ille pronomen idem Prisci[illegible] 188 et [illegible] lib. 8 cap. 39 et cap. 40 et [illegible] pag. 8 et 88 et 188 et Ald. [illegible] pag. 51 et Laur. Valli. lib. [illegible] et [illegible] friull. lib. 3 cap. 19 et Adrian. Cardin. pag. 20 et [illegible] in comment. [illegible] epigram. Virg. pag. 572

quo iam nouimus aliquid uel locuti ante sumus. Cum igitur semper in demonstratione sit prima et secũda persona, hoc autem nominis ca ret nominatiuus iure ad tertiam retruditur personam. Substantiuis autem, & uocatiuis solis ideo adiunguntur uerbis, & primæ, & secundæ personæ nominatiui nominum, quòd uidētur ipsa hæc uerba uim demonstratiuam habere. ostendunt enim substantiam ipsarum personarum, uel nominationem, in qua similiter substantia demonstratur, nec egent pronominibus, quæ demonstrationem substantiæ significant. Cum igitur omnia, quæ sibi coniunguntur in diuersis posita personis, casualia, siue disiunguntur, siue copulentur eundem seruant casum, uocatiuus hoc solus seruare non pōt dicimus enim, uel Probus uel Do-
» natus. & Priscianus & Theotistus. & ego & ille. uel mei, uel tui. &
» mihi, & tibi uel me, uel te. & à me, & à te. Vocatiuus aūt nisi in una eademq; persona conferātur diuersa nomina, iungi non potest, ut bone, & caste, & formose. quia alia persona hunc casum habere non potest nisi secunda, ideo diuersas personas iungere non possumus, cæteris uero casibus diuersas personas iungimus, quippe cum in omnibus illi inueniantur personis. Ergo quando dicimus & ego & ille & tu, sine dubio nominatiuus est tu. Idq; maxime dignositur in plurali numero, quòd pluralia conceptionem habent personarum. ergo quando dicimus ego & tu docti sumus sine dubio tu nominatiuus intelligitur. Et quòd pronomina in iisdem casibus adiunguntur nominibus, ego Virgilius, tu Virgilius, ille Virgilius, mei Virgilij, tui Virgilij, illius Virgilij. Et quòd ad interrogationes nominatiui redduntur, quis scripsit? ego. quis scripsit? tu. quis scripsit? ille. et quicquid habet, uocatiuum, hoc nominatiuum habet, quicquid autem nominatiuum, non omnimodo & uocatiuum. neque enim interrogatiua nomina, nec infinita, nec abnegatiua, nec distributiua uel impartitiua, nec relatiua, quæ omnia carent demonstratione, uocatiuos pollicentur, ut quis, uel qui. qualis, talis. quantus, tantus. alius. nullus. alter alteruter. uter uterque. singuli, bini, terni, quaterni, & similia. nec primæ & tertiæ personæ pronomina. Cætera autam nomina per uocatiuos casus etiam si sint appellatiua, loco propriorum funguntur, cum demonstratio ipsa definit præsentem secundam personam, & habet in se uim & significationem pronominis tu uocatiui. Illud etiam sciendum quòd omnia pronomina apud latinos absoluta sunt, & tam præpositiua quàm subiunctiua, rectiq; accentus idest ὀρθοτονούμενα, cum apud græcos sint quædam inclinatiua, ut μοῦ, μοὶ, μὲ, ego dico, dico ego, tu dicis, dicis tu, ille dicit, dicit ille. Absoluta autē dicuntur, quæ cum alijs sociari possunt uel non. Nam dicendo ego di-

co, possum & solus intelligi & cum alio. Solet tamen met addita plerunque significantiam, uel discretionem ostendere, quam græci διαστολὴν dicunt. egomet, ego & non alius. Nec non etiam ipse ego, uel egomet ipse, ut Terentius in Adelphis.

» Egomet rapui, ipse ego solui argentum, idest ego & nullus alius.

Sui solum apud latinos reciprocum fit in eadem tertia persona, quod græci ἀντανακλαστὸν uocant. idest quando ipsa in se actum reflectit persona, ut eadem sit & agens & patiens, quod ἰδιοπαθείαν uocant, potest significare ἑαυτοῦ sui. Nam ἐμαυτοῦ & σαυτοῦ, quod est primæ & secundæ personæ non habemus, sed pro eis simplicibus primitiuis utimur, quæ tam in reciprocatione, quàm in transitione poni possunt, ut mei misereor, & mei misereris. Similiter tui misereris, & tui misereor. Nec mirum cum apud græcos quoque uetussessimus omnium ferè authorum Homerus simplicibus utatur pro compositis, ut ἐμὲ λύσομαι pro ἐμαυτὸν. Sui quoque tam ἑαυτοῦ quàm οὗ significat, quod semper est relatiuum. Nec mirum cum hoc quoque apud Homerum inueniatur sæpe simplex pro composito, ut πρόσθεν ἕθεν φεύγοντα, idest ante se fugientem ἕθεν pro ἑαυτοῦ dixit. Nominatiuum autem ideo non habet hoc pronomen, idest sui sibi se à se, quia necesse est, quando ἑαυτοῦ significat tam actionem, quàm passionem in eadem intelligi persona. nec aliter igitur potest proferri is, in quem agitur aliquid nisi per obliquos casus. Euenit enim, ut à nominatiuis actus proficiscentes ad obliquos, uel in transitione personarum intelligantur, uel in una eademq; persona. In transitione, ut Aristophanes Aristarcum docuit, ego te honoraui, tu mihi dixisti. Et per sola quoque uerba, nominatiuus intelligitur, & transit rursus ad obliquos, dedi tibi, honoraui te. In una quoque eademq; persona hoc idem, ut Phemius se docuit. docendi enim transitio non ad alteram fit personam, sed ad ipsum Phemium reciprocatur. Aiax se interfecit. rursus enim interfecit ad ipsum Aiacem reciprocatur. Huiuscemodi igitur structuris primitiuorum pronominum cum uerbis, accidit una eademq; uoce, & transitiuam demonstrare personam & reciprocam. Vnde Homerus quoque antiquitatis author in simplicibus semper pronominibus & intransitiuas ponit, ut dictum est personas et transitiuas, ut ἑμὲ λύσομαι pro ἐμαυτὸν unus enim, & idẽ loquitur, ἐμὲ autem ἔγνω transitiue. Alter enim cognouit, & alter est cognitus. Postea uero iuniores addidere cõposita pronomina, quæ intrãsitiuas significarẽt psonas, simplicibus uero usi sunt transitiuis. Itaq; αὐτοπαθεῖς compositas, idest

ipſas agentes, eaſdemq́; patientes dixerunt. Illas uero, hoc eſt ſimplices,
ἀλλοπαθεῖς, hoc eſt in alias paſſionem facientes, nominauerunt. Iure
igitur nos, qui in pleriſq; antiquitatem ſeruauimus græciæ in prono=
minibus quoq; ſecundū Homericam authoritatem, ſimplicibus utimur
etiam pro compoſitis. ideſt non ſolum cum in aliam perſonam agit,
ſed etiam cum ipſa in ſe. In aliam, ut Virg. in. iiij. Aeneid.
» = cui me morituram deſeris hoſpes? Terētius. in Adel. Facio te apud
» illum deum. In ſe. Idem in Andria. Nec quid nunc me faciam ſcio.
» Idem in Adelphis. Edepol Syriſce te curaſti molliter. Quæritur igi=
tur, cur ſi mei pro ἐμοῦ & ἐμαυτοῦ, & tui pro σοῦ & σαυτοῦ acci=
piantur, & tamen nominatiuos habēt, ſui cū pro οὗ & ἑαυτοῦ acci-
piatur, non habeat nominatiuum. Ad quod multa ſunt dicenda. Pri-
mum quia ſi loco aſpirationis, ut ſupra diximus, quæ eſt in principio
tertiæ perſonæ apud græcos, ideſt, i, præponeretur, s, nominatiuo, eſſet
dubitatio ad coniunctionem, ſi. quomodo enim, οὗ, ſui, &, οἷ, ſibi, &, ἓ,
ſe, ſic ntūs, ἳ, ſi debuit eſſe. Et in alijs enim dictionibus quibuſdam
ſolent latini æoles ſequentes uel in digāma, u, uel in, s, conuertere aſpi-
rationem ἥμισυ ſemis, ἕξ ſex, ἑπτὰ ſeptem. & fortaſſe, ideo ex eo per
anaſtrophen factum eſt, is, aliud pronomen. quod propterea puto, &
relatiuum eſſe quō, ἵ, apud græcos. Deinde ꝙ huius ipſius, ideſt, ἳ, no-
minatiui, rarus eſt etiam apud græcos uſus. Poſtremo ꝙ nunꝗ poteſt
hoc pronomen inueniri, hoc eſt ſui ſibi ſe à ſe, ſiue reciprocum, ſiue
tranſitiuum, ut non intelligatur actus, uel ab ipſa in ſe, uel ab ipſa in
aliam ſimul, & ab alia in ipſam, niſi poſſeſſiuis, uel adiunctis copu-
letur. tunc enim agere ſolum, non etiam pati ſignificat, ut ille miſe-
ratur ſui ſeruum, et ſibi ſimilem, & ſe ſequentē, & ſe ducentem. Ab
» ipſa in ſe, ut Terentius in Andria. Ipſus ſibi eſſe iniurius uideatur.
Paſſiua enim quoq; ab actu aliquo fiunt. In aliam ab ea, & in eā-
» dem ab alia, ut Idem in eadem, Hanc fidem ſibi me obſecrauit, qui
ſe ſciret non deſerturum, ut darem. huiuſcemodi uero ſtructura no-
minatiuum habere, quantum ad tranſitionē non poteſt. Omnis enim
genitiuus uel uerbo adiungitur ad perfectionem ſenſus, ut mei uel il-
lius potior, uel poſſeſſioni, ut mei ſeruo loquor. Alij uero caſus non
ad poſſeſſiones, ſed ad uerba ſolum feruntur. Igitur ſui pronomē uel
ad uerbum ſemper ponitur reciprocum, ideſt ſui paſſionem ſignificās,
uel retranſitiuū, uel ad poſſeſſionem, ut ſui ſeruo loquitur, uel ſui mi-
ſeretur, uel rogat me uidua, ut ſui miſerear. nunquā autem abſolute
quomodo alia, ut ego loquor, et tu loqueris, & ille loquitur. Cū enim
ſicut diximus, neceſſe ſit actum uel à ſemetipſa in ſe, uel ab alia in
eam intelligi, nunquam poteſt uerbum reciprocari, uel tranſire niſi

in obliquos casus. Omnis autem obliquus nominatiuo adiungitur trãsitionem personæ ad personam significans, uel uerbo in se nominatiuum demonstranti, ut ego te docui, ille mihi profuit, uel docui te, profuisti mihi. similiter per reciprocationes, ego mihi profui, tu tibi profuisti, ille proficit sibi, me accuso, te uituperas. Nominatiuus enim per se positus transitionem non significat, ut ego scripsi. una enim eademq; persona intelligitur. nec potest esse nominatiuus, cuius etiam obliquus eidem uerbo possit sine transitione uel reciprocatione adiungi, ut ego scribo, mei autem scribo dicere non possumus, ille facit, illius facit nemo dicit. Cum igitur sibi loquitur dicimus, in uerbo, loquitur nominatiuum intelligimus ille, cum sibi uero coniungimus ad eum casum, hoc est datiuum, qui est unus ex obliquis referri actum significamus. Non mirum autem sui pronomen, & reciprocum, & transitiuum aliquando esse, cũ ἐμαυτοῦ quoq; & σαυτοῦ apud græcos, & ἑαυτοῦ quandoquidem ad actum hoc est ad uerbũ proferuntur, reciproca sunt, ut ἐμαυτοῦ ἀκούω, idest egomet ipse me audio, quando autem ad possessiones adiunguntur, quod fit per solum genitiuum, transitiua sunt, ut ἐμαυτοῦ δοῦλον ἔτυψα, idest mei seruum cecidi. Hoc autem idest, sui, sibi, se, à se, tertiæ esse personæ primitiuum, coniunctum illis personis, quod συζύγιον Apollonius uocat, comprobat etiam ipsa declinatio in qua sequitur declinationem primæ & secundæ personæ, quomodo apud græcos ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, ἐμοὶ, σοὶ, οἷ, ἐμὲ, σὲ, ἕ, sic & apud nos mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi, me, te, se, à me, à te, à se. Et quod, quemadmodum prædiximus, loco aspirationis, quam habet ἱ tertia apud græcos persona, s, habet principalem per omnes casus. In hoc autẽ quoq; idest ut hoc pronomine modo transitiuo, modo reciproco utamur, Homerum sumus, ut iam dictum est, secuti, qui tertia quoq; persona primitiui modo reciproca modo transitiua utitur, ut δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσιν ἔδυνεν, οἷο κασιγνήτοιο λυκάονος. οἷο dixit pro ἑοῦ. Idem ὀδυσσείας, γ, πάρ τε κασιγνήτῳ θρασυμήδεϊ, καὶ πατέρι ᾧ. pro πατέρι αὐτοῦ. Idem ἰλιάδος, Υ, τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ διὶ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη, κάλλεος οἷο, ἀντὶ τοῦ κάλλεος αὐτοῦ. Itaq; apud nos quoque modo pro οὗ modo pro ἑοῦ potest sui accipi. Similiter sibi pro οἷ & ἑῷ se pro ἓ & ἑὸν. Et sciendum φ quoties hoc pronomen reciprocũ est, eiusdem personæ uerbum habet conuenienti casui adiunctum, ut sui meminit, sibi placet. Et manifestum est, φ adiunctio uerbi uim habet nominatiui casus, cũ actione aliqua. Si igitur pronominis quoq; huiuscemodi significationẽ habentis, hoc est in se recurrentis, ponas nominatiuũ & cum eo uer-

bum eiusdẽ personæ, erunt duo nominatiui. Duo autẽ nominatiui per se ubi & actio & passio ostenditur, coniungi nõ possunt, sed obliquus & nominatiuus. Nec solũ in reciprocis, sed ẽt in illis, quæ in transitione habent alterã personam non igitur sui nominatiuus potest constare. Quis ideo quibusdam pronomẽ esse putatur, ꝙ declinatur ad similitudinem quorundam pronominum. Quis, cuius, cui, sicut ille, illius, illi. & ꝙ pro omni nomine ignoto nobis, tam proprio quàm appellatiuo poni potest, ut quis fecit? quis dixit? unde respõdentes ad huiuscemodi interrogationẽ, uel proprio utimur, uel appellatiuo. Quis fecit? Virgilius uel poeta. & ꝙ substantiam significat, sine aliqua certa qualitate, quod est suum pronominis. Ad quæ dicendum, ꝙ non similitudo declinationis omnimodo coniungit uel discernit partes orationis inter se, sed uis ipsius significationis. Nam & pronomina multa declinationem nominum sequuntur. ut omnia deriuatiua, meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs, uestrâs. & rursus nomina declinationem pronominum, ut unus, unius, uni. solus, solius, soli. totus, totius, toti. ullus, ullius, ulli. nullus, nullius, nulli. alius, alius, alij, cuius genitiuus quia par syllabis est nominatiuo, producit semper penultimã, cum alterius contra, quia duabus uincit syllabis nominatiuum suum, semper corripit penultimam. Alter, alterius, alteri. Vter uero utrius, quia una superat syllaba, licet in metris & producere & corripere, & quæ ex his cõponuntur. quanuis hæc quoq; quidã eodem errore declinationis inducti pronomina esse putauerunt, cum enim omnia hæc ad certum numerum, uel quantitatem referantur, quomodo possunt esse pronomina. quæ omnia, qualitate & quantitate careant, & loco propriorũ quæ sunt indiuidua, hoc est nihil commune, uel generale habẽtia, accipi soleant? Supradicta igitur cum generalem substantiam uel qualitatem significent, neq; loco propriorum finitorum accipiantur, sine dubio nomina sunt appellatiua. similiter illa quæ infinitam qualitatem significant, qualis talis. Quomodo enim infinita uel interrogatiua pro nominibus accipiantur proprijs, quæ ignorationem ipsius propriæ uniuscuiusq; substantiæ, uel quantitatis, uel qualitatis significant. Quis quoq; quanuis substantiam sine aliqua certa qualitate demõstret, hoc tamen interest inter substantiam illam, quam significant pronomina, ꝙ illa pro speciali & propria uniuscuiusq; accipiuntur substantia, quæ demonstratione præsentium, & relatione absentium personarum intelligitur, hoc autem generalem & infinitam substantiam, quæ pertinet ad uniuersarum rerum genera, & species, & partes, demonstrat. Quomodo igitur numeros & quantitates inter species qualitatis nominum accipimus, sic etiam

Vide ipsum Prisci. car. 18 et 151 et 152 et 159 et [illegible] lib: car. 16 et car. 142 et 159

infinitam & generalē substantiā, quæ est in hoc nomine, hoc est quis uel qui, & quæ ex eo cōponuntur in hoc esse dicimus qualitatem. Habet igitur etiam qualitatem quam desiderat nomen. Vt breuiter igitur totum colligamus, pronomina loco propriorum accipiuntur nominum, itaq; finitas exigunt sibi personas, quas nullum ex supradictis potest habere nominibus. Quid autem sic incongruum, quàm omnia numerorū noīa, sine dubio ab omnibus noīa accipi, unus autem, & alter, & uter, & solus, declinationis causa pronomina esse putare? Sin autem in declinatione, uel in deriuatione quædā inæqualitas inuenitur, ut quis quæ quod, alius alia aliud, nihil mirum cum in omnibus partibus orationis, de quibus nulla dubitatio est, hoc inueniatur, ut in nominibus supellex supellectilis, hospes hospita, gracilis gracila. In pronominibus ipse uel ipsus ipsa ipsum. In uerbis sum fui, fero tuli. Illud quoq; quidam obijciunt, ꝙ demonstratio est propria pronominum, ut hic, ergo & talis & tantus, sed falsò. nam aduerbia quoq; inueniuntur demonstratiua, ut en, ecce, ergo & nomina possunt esse demonstratiua. & pronomina tamen inueniuntur carentia demonstratione, quæ sunt relatiua, ut is sui. Hoc autem interest inter demonstrationem nominum & pronominum, ꝙ id quod demonstratur per pronomen, solū ostenditur per se, nec ad alium pertinet extrinsecus, quod uero per nomen, non solum ipsorum quæ ostenduntur, sed etiam illorū ad quos referuntur demonstrationem habet, ut talis Pyrrhus apparet, qualis pater eius. & ꝙ pronomina demonstratiua in eodē genere & numero manēt, cum eo qui demonstratur, nomina uero demonstratiua possumus diuersa ostendentes ad diuersa referre, ut si aspicientes mare dicamus talem esse Nilum, cū sit Nilus masculini, Mare autē neutri, uel si quis dicat statuam Herculis cernens tanti fuerunt mei parentes, quantus iste Hercules. Cum enim unum aspiciat plurali uti potest numero. Si igitur similitudinis causa huiuscemodi nominum demonstrationes proferuntur, quæ est in cōmuni qualitate, uel quantitate, qua carent pronomina, quæ dubitatio est, nomina magis hæc esse appellatiua? Itaq; interpretantes, q̄d est talis, uel tantus? dicimus similis huic, de quo loquimur. Ergo cum adiungamus substantiam qualitati, (nam, huic, substantiam significat, similis, uero qualitatem,) tantus, talis pronomina esse non possunt. neq; pronominibus redduntur, sed nominibus hoc est quantus, uel qualis. Tria autem sunt demonstratiua nomina, talis, tantus, tot, & quod à pronomine cōponitur, & nomine, huiusmodi uel huiuscemodi. Vnde hoc quoq; aliud intrinsecus demonstrat, idest substātiam, & aliud extrinsecus intelligitur, idest qualitas, quā per se pronomen sine adiunctione nominis

habere non potest. Sciendum tñ ꝙ talis, & tantus, & tot, si ad præsentes dicantur, ẽt demonstratiua sunt, sin autem ad absentes, relatiua uel redditiua tantum, ut qualis Hercules, talis Theseus fuit. Illud quoq; notandũ, ꝙ in uocatiuo omnia nomina eius capacia, possunt esse demonstratiua. itaq; in hoc solo finitam uidẽtur secundã habere personam. Nam in alijs casibus infinitæ sunt personæ, & tertiæ, nisi qñ substantiuo uel uocatiuo adiunguntur uerbo. tunc enim et secundæ, & primæ copulantur personæ, ut supra memorauimus, Priscianus sum, Priscianus uocor, Virgilius es, Virgilius diceris. Omnia autẽ infinita, uel relatiua, uel interrogatiua, cũ semper de tertia dicantur ad secundam (ea est enim ad quam naturaliter interrogatio dirigitur) non possunt habere uocatiuos, qui proprij sunt secundæ. Alius quoq; caret uocatiuo, cum abnegationẽ habeat, tam primæ q̃ secundæ. dicimus enim, neq; ego, neq; tu, sed alius. igitur ꝙ caret demonstratione præsenti, uocatiuũ hẽre nõ potest. ergo nec pronomen hoc esse, certum est. non solum enim, non finit personas, sed ẽt abnegationem habet finitarum. Tertiam quoq; incertã significat ꝙ est illi pro qualitate, & ꝙ in amplioribus solet dici, q̃ duobus. Pronomina loco nominum accipiuntur propriorum, ut Cicero scribit, idẽ recitat & unum idẽ, significat. Sin uero dicam Cicero scribit, & alius recitat, non est eadẽ persona. Illud quoq; arguit, hoc nõ esse pronomen, ꝙ ipse omni põt subijci pronomini, ut ego ipse, tu ipse, ille ipse, non tamen ẽt alius ipse dicimus. Alter quoq; & uter, & quæ ex his componuntur, & ambo, uocatiuos habere non possunt, cũ uel partiãtur uel referantur. ꝙ autẽ partitur in diuersis est personis, uocatiuus autem ad unam dirigi uult personam. itaq; in his esse non potest quæ partiuntur. Quid est enim uter, nisi ego uel tu, siue tu uel ille? Similiter alter ex me & te, uel te & illo? Quomodo ergo in significatione diuersarũ personarũ possit esse uocatiuus? qui ad unam pertinet solam secundam? Relatiua quoq; cum demonstratione careant uocatiuum habere non possunt, ut ambo, uterq;, alteruter. ullus etiam & nullus, cum semper pro abnegatione ponantur, & nemo, carent uocatiuo.

DE PRAEPOSITIONE
LIBER . XIIII .

VONIAM De omnibus, ut potui, declina-
bilibus ſupra diſſerui, ideſt de nomine & uer
bo, & participio, & pronomine, nunc ad in-
q declinabilia ueniã, quæ iure extrema ponun-
tur. ea enim ſine illis ſententiam complere nõ
poſſunt, illa autem ſine iſtis ſæpiſſime cõplent.
Itaq; cum bene mihi uideantur præpoſitionẽ
cæteris indeclinabilibus græcorũ doctiſſimi præpoſuiſſe, & maxime
Apollonius, cuius authoritatẽ in omnibus ſequendã putaui, ego quoq;
ab ea incipiã. Nomini enim quæ principalis eſt omniũ orationis par-
tium, & cæteris quæ caſus ad nominis ſimilitudinẽ ſumunt, præpo-
ſita, uim poteſt ſibi dictionis defendere, alijs uero ideſt carentibus ca=
ſu adiuncta unitur cum eis, iuſq; dictionis propriũ perdit. Eſt igitur
præpoſitio pars orationis indeclinabilis, quæ præponitur alijs par=
tibus uel appoſitione, uel cõpoſitione. Eſt autem qñ per appoſitionem
prolatæ præpoſitiones præpoſtere ponuntur, poetica plerunq; autho
ritate. Nam ſine metris ſcribentes rariſſime hoc inuenias facere, niſi
in, cum. quæ ſolet quibuſdã pronominibus apud omnes ſimiliter poſt=
poni. Quando autem ordinem mutant, mutant ẽt accentum, niſi diffe
rentia prohibeat. quod ẽt coniunctiones apud latinos præpoſitiuæ
uel cões, ſi poſtponantur facere ſolent, ut igitur, quoniam, ſaltem. præ
poſitæ enim grauantur omnibus ſyllabis, poſtpoſitæ aũt acuuntur in
principio. Sed hoc intereſt inter præpoſitiones, & cõiunctiones, ꝙ cõ=
iunctiones præpoſitiuæ nunq̃ cõponi poſſunt niſi cũ his declinabili-
bus infinitis, ut ſi qua, nequa. Præpoſitiones uero q̃uis in tranſitione
ponantur perſonarum ſeparatæ ideſt per appoſitionem prolatæ, nõ
coniungunt duas ſubſtantias cũ uno accidente, quod eſt propriũ coniun
ctionis, ut ego & tu facimus, homo & taurus arant. uel duo acciden=
tia, cum una ſubſtantia, ut ſcribit & legit homo, uel iuſtus & fortis
homo. Et ut hoc ipſum planius abſoluam, nõ copulat præpoſitio duas
caſuales dictiones uel duo aduerbia cum uno uerbo, ut ego & tu faci
mus. doctus & ſapiens fuit Cicero. bene & ſplendide loquitur. uel
duo uerba, cũ uno caſuali, uel cũ uno aduerbio, ut uir docet & doce-
tur, recte ſcribit & legit. Et præpoſitiones quidẽ ante caſuales, tã in
cõpoſitione, q̃ in appoſitione ponuntur, cõiunctio uero niſi in appoſi
tione præponi alijs partibus non põt. nec ſupponi quidẽ, excepto, que,
ut ubiq;, plerũq;, undiq;, uterq;. In quo tñ poſſumus additionẽ magis,

uel deriuationem, quæ, syllabæ, quomodo, œ, quoq; solet fieri, factã ac=
cipere, q̃ coniunctionem esse, cum nec significationem suam coniunctio-
nis seruet, nec legem inclinationis, in omnibus, ut undiq; utiq;. Deri-
uatiua autem ꝑ additionẽ finalis alicuius syllabæ apud græcos quoq;
solent inueniri, ut οὐρανὸς οὐρανόθεν ἔξω ἔξωθεν, λῆμνος λήμνοθεν,
ἀθήνη ἀθήνηθεν. Sic igitur uter uterq;, ubi ubiq;, unde undiq;, plerum
plerunq;, quis quisq;. Nihil mirum tamen est coniunctionis similem
syllabam, q;, addi, cum apud græcos quoq;, δὲ, in eundem modũ in fi-
ne additur, nec tñ coniunctio accipitur, ut ὅδε, τοῦδε, τῶδε. Sed redea=
mus ad differentiam coniunctionũ, & præpositionũ. Coniunctio præ=
ponitur etiam carentibus casu, per appositionem solam, cum contra,
præpositio per cõpositionem duntaxat possit illis præponi. Sunt autẽ
uel unius syllabæ præpositiones, uel duarum, uel trium. Et aduerbia
quidem deriuatiua possunt esse, præpositiones uero positiuæ, idest pri-
mitiuæ sunt omnes, si sequimur græcorũ authoritatem. Itaq; aduersum,
extra, infra, inter, intra, cum sint deriuatiua, magis aduerbia esse ui-
dentur præpositiua, q̃ præpositiones. pñt enim hæc etiam sine casua-
libus uerbis adiungi, ut ego in campo curro, tu extra, ego supra aspi-
cio, tu infra. sic & similia. Sciendum tamẽ ꝙ omnia aduerbia, quæ so=
lent casibus adiungi, Romani artiũ scriptores inter præpositiones po-
suerunt, quia sunt præpositiua casualium, & grauãtur in omnibus
syllabis. uel quia interpretatio eorum apud græcos modo præpositio-
nis, modo aduerbij uim optinet. ut ante ora patrum, hic ante τὸ πρὸ si-
» gnificat, ꝙ est præpositio græca. At uero Ante leues ergo pascentur in
» æthere cerui, & Ante pererratis amborum finibus exul, hic ante τὸ
πρότερον significat, & est sine dubio aduerbium. Similiter contra qñ
κατὰ significat, loco præpositionis est accipiendum, ut contra concionẽ
Metelli, cum uero τὸ ἐξεναντίας, quod proprium est eius, significat, &
aduerbium est sine dubio, ut ego in hanc partem specto, tu contra.
» Iuuenalis in. i. Stat contra stariq; iubet. Aduersum quoq; ideo præ=
positionnem esse putauerunt, quia pro ἐπὶ græca præpositione solet
» aliquando poni, ut Terentius in Andria. Id gratũ fuisse aduersum te
» habeo gratiam. Quando autem τὸ ἐναντίον significat, magis aduer-
» bium ostenditur, ut Terentius in Phormione. = ei loco ex aduersorum
» Tonstrina erat quædam. Secundũ quoq; qñ pro κατὰ & μετὰ, loco
» præpositionis est. Salustius in Iugur. Secundum ea uti debetis uterer.
» Lucanus in. yiij. secundum Aemathiam lis tanta datur. Accentũ hñt
præpositiones acutum in fine, tam apud græcos q̃ apud latinos, qui
tñ cum alijs legendo in grauem conuertitur, nisi præpostere proferan
tur, quod Aeoles quoq; quãuis fugiant in fine acutum, in hac parte

ſolent ſeruare, quos in pleriſq; ſecuti, in hoc quoq; ſequimur. Cum ue-
ro præpopoſtere ponuntur monoſyllabæ, acuto, diſyllabæ penultimo
acuto proferuntur, niſi aliqua differentia (ut prædictum eſt) im-
» pediat, ut Virgilius in. i. Aeneid. = maria omnia circùm. Finalẽ enim
acuimus ſyllabam, ne ſi penultimam acuamus nomen uel aduerbium
putetur eſſe. Tantam autem præpoſitioni tenorũ mutationem facit or-
dinis commutatio, ꝙ in quibuſdam pronominibus etiam enclitici uice
fungitur, quæ ſunt hæc mecum, tecum, ſecum nobiſcum, uobiſcum, de
quibus in pronomine latius tractatum eſt. Nec mirum in hac parte
orationis Romanos in fine ponere accentus, quanuis ſint diſyllabæ,
necnon Aeoles contra conſuetudinem ſuam idem facere cum annita-
tur ſemper præpoſitio ſequenti dictioni, & quaſi una pars cum ea
efferatur, quanuis per appoſitionem proferantur. unde & acutũ in
grauem conuertit. Idq; donatus etiam in ſecũda arte de præpoſitio-
ne, ſe intelligere confirmat his uerbis. Separatæ præpoſitiones in fi-
ne acuũtur, coniunctæ uero caſibus aut loquelis, uim ſuam ſæpe com-
mutant & graues fiunt. Cenſorinus uero planiſſime de his docet in
libro quem de accentibus ſcribit. Et compoſitæ quidem, tã in nomina-
tiuo, q̃ in obliquis caſibus ab eo nominatiuo compoſito flexis inueniun
tur, ut indoctus indocti indocto, indoctum indocte indocto. Appoſi-
tæ autem non, niſi cum accuſatiuo uel ablatiuo, ut in hoſtem, pro pa-
tria. Cum uerbo ſemper in compoſitione, ut induco, extorqueo, percur
ro. Cum participijs in compoſitione quidem ſecundum uerborum fi-
guram ex quibus naſcuntur, ut inducens, extorquens, percurrens. Et
præterea per appoſitionem, in accuſatiuo & ablatiuo ſecundum no-
mina, ut in amantem pro docente. pronominibus uero per appoſitio-
nem ſolam præponitur duobus ſupradictis caſibus obliquis, ut in illũ
de illo, & ſibi præponitur in cõpoſitione, ut imperterritus, inexpu-
gnabilis. Necnon ẽt coniunctioni inuenitur præpoſita, ſed nõ ſeruat
uim ſuam, abs abſq;. unde ut ſupra memorauimus additio magis pu-
tatur q;, ergo à præpoſitiõe abs, deriuatum eſt abſq;, q̃uo ab ex ex-
tra. Similiter aduerbijs præponitur ꝑ cõpoſitionẽ ut perinde, deſubito,
deinceps abhinc. Igitur nomini ꝗdem & ꝑ appoſitionẽ et per compo
ſitionẽ, pronomini uero per appoſitionẽ ſolã, licet ꝗbuſdã mecũ, tecũ,
ſecum, nobiſcũ, uobiſcũ, cõpoſita eſſe uideantur. Participio ꝑ deriuatio
nẽ uel cõſequentiã compoſitorũ uerborũ, uel per appoſitionem. Cæteris
aũt partibus ꝑ ſolã cõpoſitionẽ præpoſitio iũgitur. loco ẽt coniũctionis
accipi ſolet cauſalis, ut ꝑ deſidiã malitiæ naſcũtur ideſt cauſa deſidiæ.
» Similiter propter & ob. Virg. in. iiij. Te ꝑꝑ libycæ gentes Nomadũq;.
» Idẽ in. xi. Cuius ob augurium infauſtum. Sunt autem apud nos multo

plures, q̃ apud græcos. apud illos enim cum sint decẽ & octo præpositiones, diuersas singulæ habent significationes. quæ complent multarum apud nos demonstrationẽ, ut περὶ pro circùm & circa, & erga, & de, & sup, qñ memoriæ est, ponitur. Similiter παρὰ pro apud, & propè, & pp, & præter, nec solũ id, sed ẽt illud causa fit, ut sint ampliores apud nos, ꝙ omnia aduerbia localia, quæ solent casualibus præponi, inter præpositiones nostri posuerũ, ut supra diximus, tenoremq; earũ in eis quoq; seruauerunt, ut póne tribunal, aduersum hostẽ, citra forũ, cõtra inimicos, infra tectũ, supra montẽ, extra muros, intra urbẽ, últra alpes. Huiuscemodi enim omnia græci aduerbia dicunt esse, q a & certam aliquam habent significationem etiam per se posita, quod præpositiones habere nolunt per se prolatæ. Aduerbia uero habent. Et pleraq; eorum componi non possunt. Omnes autẽ præpositiones apud illos, & cõponi & apponi solent. Præterea hæc, quæ certissimam locorũ habent significationem ẽt per se posita, possunt apud latinos quoq; sine casualibus proferri, quod rarissime patitur præpositio. Virg. in secundo Aenei. Póne subit coniunx ferimur per opaca locorũ. Inueniuntur igitur apud latinos in præpositionibus tria cõtraria obseruationi græcorũ, ꝙ certæ sunt significationis quædã præpositiones, ut apud, erga, circa, inter, & ꝙ quædã nunq̃ cõponuntur, ut hæ ipsæ, apud, erga, & quædã nunq̃ separantur, con, se, re, di, dis. Nulla præpositio habet aspirationẽ, sicut nec coniunctio, cũ in alijs sex partibus orationis sint, quæ habeant aspirationẽ, & quæ non, ut hara, habeo, habens, hic, huc, heu. Rarissime apud quosdam scribentes præpostere proferuntur præpositiones, monosyllabæ uero etiam apud poetas difficile mutant ordinem, ut apud Terent. in Andria. I, præsequar. nisi cum. Ea enim sola, tam apud poetas, q̃ apud reliquos præpostere cum pronominibus ponitur, ut prædictum est, mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum. Necnon etiam quocum, quicum, quacum, quibuscum. Mediæ quoq; ponuntur, ut qua de re, quam ob rem, quas ob res, qua in parte. Necnon habent quandam cognationem cum aduerbis localibus, plerunq; præpositiones, ut in, & ad locum, & in loco, A, & ab, &, e, & ex de loco. Sciendum tamen ꝙ nulla alia pars in. x, desinit apud latinos nisi nomina, & ex præpositio, quæ græca est, & uix, & mox, & pax παντελῶς aduerbium comicum, quo utimur Terentius, quod similiter græcum est. Sunt quæ in compositione elisionem patiuntur, ut con, sequente uocali, coeo, coarguo, coarcto, coerceo, coæquo. Contra, pro, sequente uocali, d, assumit, prodes, prodest, proderam, prodesse. Quædam etiam syncopam passæ sunt,

ut supra pro supera, & infra pro infera, & extra pro extera. Nã
» antiqui trisyllaba ea proferebant, ut Cicero in Arato. Toruus draco
» serpit, subter superaq; retorquens, sese. Tenuit tñ usus ut disyllaba magis ea proferantur. Nec solum præpositiones, sed ẽt aduerbia sunt ea pro uaria significatione accipienda. Oportet autem scire, ꝙ græci proprium dicunt esse præpositionis, ut nihil certum per se positæ sine alijs partibus orationis significare possint, ut supra dictum est, quales sunt penè apud nos quoq; omnes monosyllabæ, ut ad, ob, per, pro, præ, à, ab, abs, cum, de, e, ex. Necnon ẽt disyllabarũ quædam, ut ante, præter. Hæ enim ad sensum sequentium significationes suas accõmodant, ut ad modo personæ, modo loco, est quando tẽpori adiungitur, uel numero personæ, ut Virg. in primo Aenei.
» Ad te confugio, & supplex tua numina posco. Loco, ut idem in eodẽ.
» Prima qđ ad Troiã pro charis gesserat argis. Tẽpori, ut Salustius in
» i. Histo. Ad bellũ Persi Macedonicum. Numero, ad quinquaginta mil
» lia. In compositione quoq; modo intentiuũ est, ut approbat, affirmat. Modo ad personã aliq̃ uel rem dirigitur, ut alloquitur, arridet. Similiter & aliæ supradictæ diuersas habent significationes. Quæ uero certæ alicuius sunt significationis, q̃uis secundũ græcorũ rationẽ pleræq; inter aduerbia poni debeant, idest supra, infra, extra, pone, & huiusmodi alia, tñ quia & casualibus plerũq; præponuntur, & grauantur more præpositionũ, & loco plerunq; græcarũ accipiuntur, ut dictum est præpositionũ, ut supra cœlũ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν, infra terrã, ὑπὸ τὴν γῆν, Ideo non penitus irrationabiliter ab artiũ scriptoribus latinarũ, inter præpositiones quoq; sunt receptæ. Inueniuntur tñ in alijs partibus ẽt præpositiuæ non tñ semper, nec oẽs ad eandẽ speciem pertinentes, ut ne aduerbiũ hortandi, & hic pronomen præpositiuum. quod tñ licet ẽt postponere, ut hic homo & homo hic nulla ordinis confusione, tam à poetis q̃ à sine metro scribẽtibus, bene dicitur. Iure igitur sola hæc pars idest præpositio à loco quẽ proprium possidet, nomen accepit. Sæpe & uerbis desunt prepositiones, ut Virg. in
» i. Aeneid. Vna eurusq; notusq; ruunt, pro eruunt. Et præpositionibus
» uerba, ut idẽ in tertio Aeneidos. O mihi sola mei super Astyanactis imago. Super pro super es. Compositæ præpositiones cum alijs partibus, in illarũ potestatem concidunt, ut incuruus, adoro, abhinc, proinde. Nam in absq; magis adiectio est, quæ, syllabæ ut diximus, q̃ coniunctio. Verba quia nominatiuum semper significant uel uocatiuum, ideo in compositione semper habent præpositiones, quomodo & nominatiui nominum, & uocatiui. Est quando præpositio loco coniunctionis, ut dictum est, accipitur, tam apud græcos q̃ apud nos, ut pro-

pter te, hoc est tui causa. Tunc enim loco causalis coniunctionis accipitur, qn̄ διὰ græcam significat. Virg. in quarto Aenei.
» Te propter libycæ gentes Nomadumq; tyrãni Odere. Quando uero παρὰ significat præpositionis uim sine dubio defendit. Idē Virg. in
» ix. Siue Padi ripis Athesim seu pp amœnū. Similiter ob, loco causalis
» solet poni coniūctionis. Virg. in. xi. Cuius ob auspiciū infaustū moresq; sinistros, Cū in cōpositione, semper præpositionis habeat significatio=
» nem, ut Idē in sexto. = magnas obeuntia terras, Tot maria intraui duce te. Necnon cū alijs partibus cōiuncta simul cū illis loco causalis coniunctionis accipitur, ut quā ob rem, pro qua propter, ut Cicero in. i.
» Inuectiuarū quam ob rē, ut sæpe iam dixi, discede, Cum apud græcos separata præpositio tribus soleat casibus præponi, genitiuo, datiuo, accusatiuo, apud nos duobus solis præponitur, idest accusatiuo & ablatiuo, nisi hellenismo utatur auctoritas, ut Virg. in. ij. Georg.
» Et crurum tenus à mento palearia pendent, genitiuo est usus secundū græcos pro ablatiuo, quamuis apud græcos τὸ ἄχρις, quod est tenus, non præpositio, sed aduerbium esse ostenditur. Itaq; apud nos quoq; raro præponitur, idem in. ij. Georg.
» Hactenus aruorū cultus & sydera cœli. Idem in. ij. Aeneid.
» = capulo tenus abdidit ensem. Nominatiuo uero per cōpositionem, addita præpositio per omnes manet obliquos casus. Ideo autē nominatiui per appositionem, non recipiunt præpositiones, quia per intransitiuam dicuntur elocutionem, idest non transeuntē ab alia ad aliā personam, ut percurrit homo excelsus, ecce quia nominatiui sunt, nullam habent transitionem. Accusatiuus uero & ablatiuus, cum transitiui sunt recipiunt separatas præpositiōes. separatæ enim hæ semper transitiones significant. Itaq; uerba quoq; quia semper adiuncta sunt quantum ad intellectū, uel nominatiuo uel uocatiuo, & carent casibus, iure nō possunt per appositionē adiungi præpositioni. nihil enim carens casu, per se transitiuū esse potest. Præpositio quando per defectionem uerborū profertur, generalem seruat accentuum regulam, & ab acuto incipit. Virgi. in. iij. Aeneid.
» O mihi sola mei super Astyanactis imago. Et Terentius in Andria,
» Adeo modesta, adeo uenusta, ut nihil supra. Et hoc ad similitudinē græcorum Homerus ἀλλ᾽ ἔνι τοι φρένες. & πάρα δ᾽ ἀνὴρ. & χαλεπὴ δὲ θεοῦ ἔπι μῆνις. Necnon etiam si præpostere proferantur, ut Virgi.
» in. vij. = decus imperiumq; latini Te penes. hoc quoq; à græcis Homerus. μάχῃ ἔνι κυδιανείρῃ. &, ὧν ἔπι πόλλ᾽ ἐμόγησα, &, νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων. Est tamen qn̄ postposita quoq; grauatur, si genitiuus sequatur, & redit ad supra positum accusatiuū uel ablatiuū, ut si dicam

uirtutem propter imperatoris,uel iustitia in legum.sin autem in fine
sensus sit præpositio,omni modo generalē seruat accentū legē, & ab
acuto incipit,ut homines mille uenerunt supra,nisi differentia prohi-
» beat,sicut supra dictum est,ut circùm.Virg.in.i.Aen. = maria om
nia circùm,in fine acuitur,ne aduerbiū uel nomen esse putetur , sicut
& apud græcos διὰ.Et si loco aduerbiorum uel interiectionum acci-
» piantur,similiter mutant accentū sibi destinatū.Ter.in Eunu.Perpul
» chra credo munera,haud nostris similia.Et Luca. i.ij.= proh tristia
» fata,Quis fuit ille dies,Marius quo mœnia uictor.Hoc tn̄ quoq; græ=
cis authoribus facimus,sicut enim præpositiōes loco aduerbiorū, sit ēt
aduerbia loco præpositionum,solent poni.Homerus. κέλασε δὲ πᾶσα
» περὶ χθὼν,περὶ pro πέριξ,præpositionem posui pro aduerbio.Idem
» ἴλιον εἴσω pro εἰς ἴλιον.aduerbium pro præpositione.Nihil igitur mi
rū apud nos quoq; præpositiōes pro aduerbijs,uel aduerbia pro præ
positionibus inueniri,cū ēt loco nominis ea soleāt accipi,ut Vir.i.iiij.
» Mane nouū,spōte sua.Statius in.xi. = at tu (pudet) hostia regni, Ho
» stia nate iaces ceu mutus,& è grege sanguis, Hei mihi primitijs ara=
rum,& rite nefasto,Libatus,rite pro ritu posuit.Præpositiones quoq;,
tam pro aduerbijs,q̄ pro coniūctionibus inueniūtur.ut ostendimus.nō
bene tamen Stoici præpositionē inter coniunctiones ponebant,præposi
tiuam coniunctionē eam nominantes,cū coniunctio & nominibus,&
uerbis,& omnibus,tam declinabilibus,q̄ indeclinabilibus, per appo
sitionem soleat adiungi,nec solū præponatur, sed ēt subiungatur,tā
apud poetas,q̄ apud sine metris scribentes.Præpositio uero , ut sæpe
dictum est,& præponi uult semper,cum recto ordine ponitur , &
uerbis cæterisq; partibus indeclinabilibus , nisi in compositione, non
adiungitur.

De potestate præpositionum.

Eparatæ præpositiones,uel accusatiuo uel ablatiuo adiun=
s guntur,cōpositæ uero tam nominatiuo q̄ cæteris omnibus ob
liq̄s,qui ex cōposito nominatiuo nascuntur.Et est qn̄ eandē
habent,tam in cōpositione q̄ in appositione significationem, ut inua-
do hostem,& in hostē uado.In utroq; enim contra significat.Est quā
do diuersam,ut de te loquor,idest tui causa loquor,de primo,idest in-
fra premo. Est quando abūdant syllabicæ,idest auctionis syllabarum
causa tantummodo , nulla significationis adiunctione , ut emori pro
mori . Est quando localem uim possident quadripartitam , ut ue-
nio per forum , proficiscor ad Græciam , in Italia sum,à Sicilia ue=
nio . Cum apud græcos præpositio composita cum dictionibus alijs
quibusdam penultimam habentibus acutam ante penultimam eam

ſacit, ſi addit ſignificationi aliq̃d, ut πλησίος παραπλήσιος, apud nos
in uno aduerbio hoc ſolet facere, inde, deinde, exinde, ſubinde, proin
de. ne ſi grauetur præpoſitio, per appoſitioné eſſe putetur ante aduer
biũ, quod fieri non licet. Eſt quando ſignificantiæ cauſa aſſumitur præ
» poſitio, ut Virg. in. i. Georg. = nunq̃ imprudentibus imber offuit. Eſt
quando priuationẽ, ideſt abnegationem ſignificat, ut impius exſpes,
ſunt quæ ſimilem habent poteſtatẽ, ut ab, a, ex, e, quæ ẽt localem poſ-
ſident ſignificationẽ. Ex uero, & pro cauſali coniunctione poteſt acci-
pi, ut ex inſidijs illius hoc patior, ideſt inſidiarũ illius cauſa, Priuatio
nem quoq; ſignificat, ut ſupra dixi, ut expes, exlex. & ordinẽ, ut Vir
» gilius in. viij. Aenei. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. Et loco ad
uerbij extra fungitur, ut exul, extra ſolũ, & excludo, extra clau-
do. q̃uis extra quoq; & omnia localia, ut ſæpe memorauimus aduer
bia, quæ caſibus ſolent adiungi, noſtri inter præpoſitiones poſuerunt.
Temporalia & localia quoq; aduerbiorũ quædam in præpoſitiones
transferuntur & nomina, ut pridie Calen. & aduerſus, uel aduer-
ſum hoſtes. Subtractæ quoq; nominibus quibuſdã loco aduerbiorũ ea
faciunt accipi, ut domo uenio, pro à domo, et domi ſum, pro in domo, et
domum eo pro ad domũ. Et inuicem pro ſe ponuntur præpoſitiones,
ut in urbem uenio pro ad urbem, & per urbem ſum, pro in urbe.
Adeo autem plerunq; localẽ habent ſignificationem præpoſitiones, ꝙ
aduerbia quoq; ex his quædam localia naſcuntur, ex, extra, extrin-
ſecus. ſub ſubter. in, infra, intra, intus. ſed ẽt hæc, ut ſupra dictum
eſt, quia loco præpoſitionũ ſæpe ſoleant præponi, cũ caſibus adiun-
guntur, artiũ ſcriptores, inter præpoſitiones, numerant. Cum igitur,
ut ſupra memorauimus, per appoſitionem duobus caſibus adiungan
tur præpoſitiones, accuſatiuo & ablatiuo, de ſingularũ ſignificatione
diſſeramus. Et primo de his quas accuſatiuus ſequitur. Vniſyllabæ, ut
pleriſq; latinorũ uidetur, ſunt hæ, ad, ob, per, poſt, cis, trans. Biſylla-
bæ, apud, ante, citra, circùm, circa, contra, erga, extra, inter, intra, in-
fra, iuxta, propè, ponè, ultra, præter, propter, ſupra, uſq;, penès. Tri-
ſyllabæ circiter, aduerſum, ſecundũ. Ex his pleræq; apud græcos inter
aduerbia ponuntur, ut ſæpe docuimus, ꝙ certã habent ſignificationẽ
ẽt per ſe poſitæ. quod in præpoſitionibus abnegant eſſe per ſe poſitis.
& ꝙ licet tam poetis, q̃ oratoribus, ſine reprehenſione, & præpone
re, & poſtponere ea caſibus, cũ præpoſitiones, de quibus nulla dubita
tio eſt, niſi poetica authoritas, poſtponere non ſoleat. & ꝙ eorũ ple-
raq; cõponi non poſſunt, cum præpoſitiones oẽs apud illos talem natu
ram habeant, ut & cõponi, & ſeparari poſſint. Noſtri uero ideo in-
ter præpoſitiones eas dictiones poſuerunt, quia ſemper præpoſitiuæ
ſint, niſi

sunt nisi licentia hoc poetica mutauerit, & grauatur praepositae, quod
praecipue suum est praepositionis. Sunt aũt pleraq; huiuscemodi ad=
uerbia localia, ut cis, trans, apud, ante, contra, circũ, & reliqua simi-
lia. De singularum igitur ui & significatione, ut ualemus disserere
conemur. Ad, tam in compositione, q̃ in appositione plerũq; proximi-
tatem significat, ut adeo, accurro, aduenio, assideo, ad Troiam, pro iu-
xta Troiã, ad urbem, pro iuxta urbem, ad balneas palatinas, hoc est
iuxta balneas. Est etiã causalis, ut ad qd hoc fecisti? hoc est cuius causa.
Et similitudinis ut accommodatus, adaequatus, adsimilis, adunguem.
Significat etiam contrarietatem, ut ad illum mihi pugna est, hoc est
cõtra illum. Pro temporali quoque accipitur, ut Salustius in primo hi
» storiarum. Ad bellum Persi Macedonicum, hoc est usq; ad bellum
Persi. Additionis quoque, ut ad haec mala. Ob, tam in appositione,
q̃ in compositione inuenitur, sed quando per appositionem ponitur
uim optinet διὰ graecae praepositionis, quae pro causali coniũctione ac-
» cipitur. Virgilius in .xi. Cuius ob auspicium infaustum moresq; si-
nistros. Vel loco pro uel κατὰ graece, cum accommodatiua sunt intel-
» ligitur. Idem Poeta in .iiij. Georgicorum. haud quaq̃ ob meritũ,
idest pro merito, κατ᾽ἀξίαν. In compositione uero significationem cõ-
tra uel circũ, cõplet. cõtra, ut obuius, occurro, oppono, obijcio. circũ
uero, ut obumbro, obambulo. Per, & componitur & separatur, &
significat διὰ graecam, localem, ut Virg. in .i. Georg.
» Circũ perq; duas, in morem fluminis Arctos, Et perrumpo διαῤ-
ῥήγνυμι. Sciendum autem ꝙ omnia localia possunt eadem etiã tem-
poralia esse, ut per medium forum, & per medium diem dicimus.
Nec non etiam alijs rebus ad eandem figurationem omnia localia
possunt adiungi, ut per uirtutem fio laudabilis, in quo quasi locus
laudis ostenditur fuisse uirtus. Est etiam iurandi in quo uim obtinet
πρὸς graece, quae apud illos quoque in iureiurando accipitur, ut per
» Iouem πρὸς τοῦ Διός. Virgilius in .xi. Per te, per qui te talem genue=
» re parentes. Est ẽt perfectiuũ plerũq; in cõpositione, ut perficio, ꝑcur-
ro, perseuero, ꝑcipio, peroro. Aduerbij quoq; uim optinet, q̃n pro ualde
» accipitur, ut Terent. in Andria. Percastor scitus puer est natus Pam
philo. Abnegationem quoq; significat in compositione, ut perfidus,
periurus. Post & componitur & separatur, & significat μετὰ grae-
cã praepositionẽ, sed nõ q̃n loco σὺν accipitur, sed q̃n ordinẽ magis si=
gnificat, siue loci, siue tẽporis, siue cuiusq; alius rei, ut Vir. in .ij. Geor.
Post montem oppositum. similiter dicimus, post multũ tempus, & post
pietatem utilitas ponenda est. loco etiam aduerbij ponitur, ut Terent.
» in Adel. Post faciet tñ, pro postea. Virg. in .vi. ille admirans uenera-

» bile donum, Fatalis uirgæ longo poſt tempore uiſum. Nam quando
præpoſitio eſt ablatiuo iungi non poteſt. deriuatur ex hoc poſterus,
& poſticæ. Cis & cõponitur & ſeparatur, & magis localem habet
ſignificationem, ut Ciſalpina gallia, & cis Rhenum. Poſſumus tamen
per tranſlationem, & in tẽpore, & in alijs rebus ea uti, ut cis defini
tum tẽpus, ſicut ultra definitum, uel cis naturæ leges, ut ultra natu-
ræ, deriuatur ex hoc citra. Trans quoq;, & componitur, & ſepara-
tur, ut transfero, tranſueho, trans Padum, trans Tyberim. Eſt tamen
qñ in compoſitione amittit, n, &, s, ut traduco, trado, traijcio, trano.
Et compoſita quidem, διὰ, græce, uel παρὰ, uel ὑπὲρ loco fungitur, ut
tranſueho διακομίζω, trado, παραδίδωμι, trãſgredior, ὑπερβαίνω, ut
» Saluſtius. Cõmunem habitum tranſgreſſus pro ſupergreſſus. πέραν
uero ſignificat, quod eſt aduerbium apud græcos, ſeparata, ut trans
mare πέραν τῆς θαλάσσης. Sciendũ ꝙ omnes monoſyllabæ præpoſi-
tiones, tam accuſatiuo, q̃ ablatiuo caſui ſeruiẽtes, & componi & ſepa-
rari pñt, excepta, cum, pro qua, con, in compoſitione ſemper inuenitur
præpoſita, eandẽ ſignificationem habẽs, quam cũ præpoſitio, ut con-
curro, conficio. nec ſcriptura tñ multum diſcrepat. Antiqui enim pro
cum, con, ſcribebant. & ſæpe tñ, m, in, n, ſicut &, n, in, m, cõuerti ſo-
let, ut cõis imperator, eundẽ tantundem. Præpoſtere tñ, ut q̃buſdam
placet cũ ablatiuo pronominũ, cõponitur cũ præpoſitio, ut mecum, te-
cum, ſecum, nobiſcum, uobiſcum. Alijs uero ideo enclitici uice fungi
poſtpoſita uidetur, ne ſi acuatur aduerbiũ eſſe putetur. de quo tñ in
» pronomine latius diſſeruimus. Clàm enim magis aduerbiũ eſt, cum
» nec localẽ habeat aliquam ſignificationẽ, quam plerunq; præpoſitio-
» nes poſſidẽt, & qualitatem demõſtret, quæ in aduerbijs inueniri ſolet,
» & diminuatur, ꝙ nulla præpoſitio habet, ut clãculũ, et poſſit ẽt abſq;
» caſu proferri, ut bona aperte facit, mala aũt clàm, & quod apud græ
cos abſq; ulla dubitatione aduerbiũ eſt. nihil mirum tñ ꝙ præpona-
tur caſui, cum multa aduerbia, & maxime localia, & apud græcos,
& apud nos ſoleant caſibus præponi, quorũ pleraq; noſtri, ut ſupra
diximus præpoſitiones eſſe dixerũt. Sed ſciendũ, ꝙ aduerbia quidem
& ſine caſibus, & cũ caſibus proferri pñt, ut contra, circùm, clàm,
ponè, cum eandẽ in utroq; ſeruent ſignificationẽ. Præpoſitiones uero
ſuã ſignificationẽ ſeruantes, ſemper caſibus adiũguntur, ut ꝑ, qñ præ-
ponitur caſui διὰ ſignificat, qñ aũt aduerbium eſt, mutat ſignificatio-
nem, & pro ualde accipitur. Biſyllabæ ſunt præpoſitiones, quæ accu-
ſatiuo iũguntur ſecundũ pleroſq; artiũ ſcriptores, hæ, apud, ante, citra,
circum, circa, erga, contra, extra, inter, intra, infra, iuxta, prope, ꝑꝑ,
ponè, ultra, præter, ſupra, uſq;, penès. Apud unam habet ſignificatio-

nem in loco, ut apud Numātiam. adiungitur tñ etiam personis, ut apud amicũ, apud Athenienses. & significat παρὰ græcã qñ locum apud illos demõstrat. ea autem præpositio in compositione nõ inuenitur. Ante, et, componitur, & separatur, antepono, ante domũ. et significat πρὸ, græcam, localẽ uel temporalem, ut anteeo προέρχομαι, ante annum πρὸ ἐνιαυτοῦ. Inuenitur etiam sine casu, in quo, loco aduerbij accipitur. significat enim antea, quod est apud græcos πρότερον, ut Virgilius in Bucolicis.

» Ante pererratis amborum finibus exul.
» Aut Ararim parthus bibet, aut Germania Tygrim. Deriuatur ex hoc nomen antiquus & antiqua, & antiquum, ex quo antiquarius.

Citra nunq̃ componitur, & penè eandem habet significationem, quã cis. nam apud nos locum significat. sed inuenio ꝙ proprijs nominibus fluminum, uel montiũ cis, solet præponi plerunq;, reliquis uero magis citra. ut cis Rhenum, cis alpes, cis Padũ, citra saniem, citra cruorem, citra forum. & à cis quidem deriuatur citra, à citra uero citer, citerior

» & citimus, teste Capro Cato de agna pascenda. Citer agnus alligatus ad sacra erit. utriusq; tñ interpretatio apud græcos, aduerbium est, idest τῶδε uel ἐπὶ τάδε. Circùm qñ περὶ significat præpositio accipitur, tã in cõpositiõe, q̃ in separatione, ut circùm fero περιφέρω circùm montem περὶ τὸ ὄρος, quando uero πέριξ demonstrat, aduerbium est locale, ut Virgilius in. iiij. Aeneidos.

» Anna uides toto properari littore circùm. ex hoc nascitur circitor ὁ περιφοράριος. Circa quoq; περὶ græcam significat, quando pro iuxta accipitur, ut circa forũ, circa templũ, circa uiginti annos, & nunq̃ præpositiua cõponitur. postposita tñ inuenitur apud Virg. post abltũm,

» quo, loco coniunctionis prolata causalis, ut in. i. Aenei. Quo circa capere ante dolis et cingere flãma, Reginã meditor. Est tñ qñ circùm præpositioni eã subiũgimus, et circùm circa dicimus, quod & Donatus in

» secunda arte docet, his uerbis. Aut uerbum præcedit ut perfero, aut

» aduerbium, ut expresse, aut participium, ut præcedens, aut coniunctionem, ut absq;, aut seipsam, ut circum circa. Et hoc tunc fit quando ἀμφὶ περὶ significare uolumus, ut Hesiodus ἀμφὶ περὶ κρήνην ἰοειδέα. Circiter uero tum similiter περὶ græcam significat, cum pro iuxta accipitur. ad tempus tamen solum pertinet. ut circiter Calendas Ianuarias. Erga etiam περὶ græcam significat, sed quando affectũ demonstrat. ut bonus est erga propinquos. separata inuenitur solum. Contra & separatur & cõponitur, quando κατὰ uel ἀντὶ significat. & tũc propriæ est præpositio, ut contra adulterũ dico κατὰ μοιχοῦ λέγω. cõtra dico ἀντιλέγω. cõtrouersia, ἀντίῤῥησις. qñ uero sine

casu ponitur τὸ ἐξεναντίας indicat, quod est aduerbium. Iuuen. in. i.
» Stat contra stariq; iubet. Ex eo deriuatur contrarius. Extra quoq;
quod significat τὸ ἐκτὸς apud græcos, aduerbium est deriuatiuum à
præpositione ex, tam apud illos, q̃ apud nos. Nostri autem ideo non so
lum inter aduerbia, sed etiam inter præpositiones acceperunt, quia et
sine casualibus uerbo adiungitur, & præpositum casualibus grauа-
» tur, ut Persius. Pingue duos angues pueri sacer est locus extra Meijte.
» Teren. in Phor. Extra unam aniculam. Nihil tamen mirum loco præ
positionis extra accipi, cum, ex, quoq; in quibusdam dictionibus loco
extra fungatur, ut exlex, qui extra leges est. exul, qui extra solum.
exterminatus, extra terminos. exspes, extra spem. exeo, extra eo. Et
sciendum, ꝙ extra per appositionem solam alijs iungitur partibus
orationis. ex eo deriuatur extraneus, & externus. Inter quoq; et cõ=
posita, & apposita inuenitur, ut internuncius, intercapedo, interuallũ,
interpres. cuius simplex, idest pres, in usu nõ inuenitur. inter amicos,
inter muros. hoc quoq; apud græcos sine dubio aduerbium est. signifi
cat enim τὸ μεταξύ. nec solum casualibus præponitur apud nos, &
grauatur, quod suum est præpositionis, sed etiam uerbis potest adiun
gi, & penultima acui, ut si dicam, tu dextrorsum, ille sinistrorsum,
ego curro inter. Quomodo autem à sub subter deriuatur, & à cis ci
tra, & ab ex extra, à præ quoq; præter, & à pro propter, sic ab in
inter proficiscitur. Significat autem modo, τὸ διὰ, ut interrũpit διαῤῥή
γνυσι, internuncius, διάκτορος, intercapedo διαχώρημα, interuallũ διά
» στημα. modo τὸ ἐν, ut Virg. in. xi. Conuersiq; oculos inter se atq; ora
tenebãt, Inter se ἐν ἑαυτοῖς. interea loci ἐν τοσούτῳ. modo τὸ μεταξὺ ut
interrex, & inter uicinos. Hic ergo quoq; admoneo (quod sæpe dixi)
omnia ea, quæ supradicta sunt, quæ apud græcos sine dubio aduer-
bia sunt, latinos etiam inter præpositiones ponere, quia frequentissime
casualibus præponuntur, & grauantur, quod suum est præpositionũ.
& quod interpretatio ostendit, etiam præpositionum quarundam lo
co ea poni. ut inter, modo τὸ διὰ, modo τὸ ἐν ostendimus demonstrare.
Interea uero quia nunquam præponitur casuali sine dubio aduerbiũ
accipitur, uerbo enim semꝑ adiũgitur. Ex iter præpositiõe deriuatur
interea. τὸ ἐνίχνιον. Intra quoq; uidetur ab in deriuatum, uelut ab
ex extra, à sub subter, sic ab in inter & intra. & significat τὸ ἐντὸς
» quod est aduerbium apud græcos. Luca. in. y. Intra castrorum timuit
tentoria ductor. huic contrariũ est τὸ ἐκτὸς idest extra. Quomodo au
tem inter & intra deriuantur ab in, sic ẽt intus & intro, quæ sine
dubio aduerbia sunt ẽt apud nos. Sed intus & intro casualibus, nunq̃
præponuntur, inter uero & intra frequentissime, sicut extra casibus

præponuntur, foris autem uel foras minime. ab intra deriuatur intrinsecus & internus, sicut ab extra extrinsecus, & externus & extraneus. Verbum etiam ab intra, intro intras. Infra etiam ab in esse natum puto & significat τὸ κάτω quod est apud græcos aduerbiũ. Id quoq;, propter supradictas causas inter præpositiones recipitur à latinis. Frequẽtissime enim præponitur casualibus & grauatur. Te=
» rent. in Eunucho. Ego te esse infra omnes infimos puto. Ex hoc deriuatur inferus, ueluti à nuper nuperus, quod approbat Caper. uel infer, ut citer, exter, et infernus inferior infimus. Et sciendum quod omnia aduerbia locorum quæ solent casibus præponi ideo nostri inter præpositiones quoq; (enumerauerunt, quia sæpissime inueniuntur huiuscæ=modi aduerbia, loco præpositionũ accepta, uel loco eorũ præpositiones positæ. ut intra uiscera, pro inuiscera, & absq; læsione, pro extra læsionẽ, & in adulterum dicitur pro contra adulterum, & sub terram pro infra terrã. Iuxta etiam quod significat τὸ ἐγγὺς, quod apud græcos sine dubio aduerbium est, quia loco propè, siue propter, quod est παρὰ fungitur (est autem præpositio παρὰ græca) & quia casum sequ-tur, nostri inter præpositiones posuerunt. quando uero uerbo per se coniungitur aduerbiũ id esse existimant, ut Salustius in Catil.
» Horũ enim uitam mortẽq; iuxta æstimo. Pridie quoq; more præpo-
» sitionis actõ adiungitur. Cicero in. i. Inuactiuarũ. Pridie Calen. Ia=
» nuarias. Pridie nonas. Pridie idus. Liuius ab urbe condota. xvij.

De præpositionibus, quæ ablatiuo casui coniunguntur.

m Onosyllabæ præpositiones quæ casui ablatiuo seruiunt dũtaxat sunt hæ, à, ab, abs, e, ex, de, pro, præ, cum, addũt etiam clàm, quod apud græcos aduerbiũ est. Disyllabæ autẽ coràm palàm, sine, absq;, tenus, quorũ oĩum interpretationes apud græcos aduerbia sunt. sed dixi sæpissime, ꝙ nostri huiuscemodi dictiões qñ præponũtur casibus accusatiuis uel ablatiuis, ꝑ trãsitionẽ personarũ, inter præpositiones accipiunt, & grauantur omnibus syllabis. quando uero uerbis coniunguntur, et intrãsitiuæ sunt, & generalẽ seruant accẽtuũ rationẽ, inter aduerbia numerant, & tũc licet ea nominatiuo uel præponi, uel supponi, ut legit Cicero, & ultra nihil facit, uel ultra Cato fecit, q̃ Cicero. Sine tñ, et absq;, & tenus, non inueni nisi cum ablatiuo,
» & semper trãsitiue, ut Virg. in. xij. Aæneid. = haud quicq̃ mihi dul=ce meorum, Te sine frater erit. Suum uero est aduerbiorum, ut dixi, intransitiue posse proferri, & similiter omnibus casibus adiungi, ut non bonus homo ille est, non boni hominis officium facit, non bono ho=mini loquitur, sic & per reliquos casus, in quibus nõ aduerbij causa, ulla transitio fieri ostenditur. At si dicam coràm Cicerone, dixit Ca=

tilina, uel absq; consule egit prætor, transitionem sine dubio facio diuersarum personarū, idest ab alia ad aliā transeo psonam, quod est suū præpositionis. Hæc igitur quoq; ratio compulit artiū scriptores latinos huiusmodi dictiones, quāuis interpretationes earū aduerbia sint apud græcos, tn̄ inter præpositiones ponere apud nos, quando casibus supradictis præponuntur. Quæ uero ex his pn̄t sine casibus uerbis adiūgi, etiā inter aduerbia ponunt. quod Cēsorinus quoq; de accentibus
» approbat, sic dicens. Super præpositio est, apud Virg. in. i. Aeneidos.
» Multa super Priamo rogitans super Hectore multa. Salustius uero in
» historijs aduerbium hoc protulit, ubi multa nefande casu super ausi,
» atq; passi. sed mihi uidetur Salustius quoq; loco præpositionis hoc præ=
» postere protulisse. sed Virg. in. ij. Aenei. = satis una superq; Vidimus
» excidia, Aduerbium sine dubio in hoc loco accipitur. Idē Censorinus
» hæc eadem subiungit. Post est præpositio apud Virg. in. iij. Georgi.
» Pascua post montē oppositum. Idem in primo Aeneidos aduerbium,
» Post mihi non simili pœna, commissa luetis. Ante præpositio est Virgilius in primo Georgicorum.
» Ante Iouem nulli subigebāt arua coloni. At in. iij. Aeneidos aduerbiū.
» Ante & trinacria lentandus remus in unda. Supra præpositio.
Virgilius in quinto Aeneidos.
» Olli cœruleus supra caput astitit imber. aduerbium Salustius in Iu=
» gurth. pauca supra repetā. Contra præpositio apud Virg. in. viij.
» Contra Neptunum, & Venerem, contraq; Mineruam.
Idem aduerbium in secundo Georgicorum.
» Contra nō ulla est oleis cultura. Propè præpositio. Virg. in. vij. Aene.
» Est ingens gelidum lucus propè Ceritis amnem. aduerbium. Teren=
» tius in Andria. Propè adest cum alieno more uiuendum est mihi.
» Vltra præpositio apud Salustium in Iugurth. Mauriq; uanum genus,
» ut alia Africæ contendebant, antipodas ultra Aethiopiam cultu Persarum iustos & egregios agere. aduerbium, lego assidue nihil ultra faciens. hæc Censorinus, ut supra dixi, de accentibus tractans. Nec mirum accentum uel ordinem, differentiā facere præpositionibus & aduerbijs, quamuis easdem habeant syllabas, cum hoc in alijs quoq; partibus inueniatur. ut Ponè uerbum, & aduerbium siue præpositio accentu discernitur. Similiter Verū coniunctio est & nomen. Sine præpositio est & uerbū. Ergo ca salis et rationalis est coniunctio. In multis quoq; alijs dictionibus hoc inuenies.

Nunc singularū uim præpositionum casus ablatiui inquiramus, a, & ab, & abs, &, e, & ex, eandem ferè significationis uim habent. Nā & locales, & temporales, & ordinales

ſimiliter inueniũtur. Sed qñ conſonans ſequitur, a, &, e, magis præ-
ponũtur in appoſitione, ut à domo, è iure, ab uero & ex, ſæpiſſime in
cõpoſitione, non ſolũ uocabilibus, ſed etiam cõſonantibus, ut abigo, ab=
duco, exuro, excurro. In appoſitione uero uocali quidẽ ſequente ſem=
per, ut ab illo, ex illo, conſonãte raro. Nam. a, qdẽ &, e, uocali ſequen=
te, non præponuntur. Ab aũt & ex, conſonãtibus ſequẽtibus, ſolent, ut
dixi præponi, ſi nulla aſperitas uocis prohibeat, ut Virg in. ij. Aenei.
» Ex quo me diuum pater atq; hominũ rex. Abs, tam in cõpoſitione,
» q̃ in appoſitione, conſonãtibus ſolet præponi, ſed ab, omnibus in com=
poſitiõe præponitur litteris, abſq;, c, uel, q, uel, t, ut abduco affatur. Nã,
b, in, f eſt conuerſa. Aufero, in quo, b, in, u, conuertitur, tam euphoniæ,
q̃ differentiæ cauſa, ne ſi affero dicas, ab ad & fero cõponi uideatur.
abluo, abnego, arripio. in quo, b, in, r, cõuertitur. aſporto, in quo, b, in, s,
cõmutatur, ſicut & aſpello, differentiæ cauſa, ne ſi apporto & appel-
lo dicamus, ab ad, cõpoſita exiſtimantur, ab, m, uel, u, loco conſonantis
incipiẽtibus, ſolet in cõpoſitione præponi, a, ut amendo, amens, aueho.
ante, q, in appoſitione abs, abs quolibet. ante, c, uero uel, t, in compoſi-
tione, ut abſcondo, abſcedo, abſcindo, abſtraho, abſtrudo, abſtineo. E, et ĩ
apoſitione & in cõpoſitione inuenitur, ante, b, d, g, l, m, n, r, & ante, u,
&, i, loco conſonantiũ poſitas, ut ebibo, ebullio, edo, educo, egero, elimi=
no, eludo, emineo, emico, enarro, eneruo, enodo, eripio, eruo, eueho, euo=
co, eijcio. Reliqs uero ſequẽtibus, ex præponitur, excubo, excludo, effi-
cio, effundo, effero. In quibus & ſimilibus, x, in, f, commutatur, eupho-
niæ cauſa, exhorreo, exhibeo, expello, exequor, expiro, quæ rationa-
bilius absq;, s, ſcribuntur, ut litteris docuimus, exquiro, extendo. Vo-
calibus quoque ſequentibus tam in appoſitione, q̃ in cõpoſitione ex,
ut ſupra diximus, præponitur, ut exaro, exegi, exigo, exoletus, exul-
cero, exæquatus, exaudio. & omnia quidem ſupradicta, conſimilem,
ut dictum eſt, uim habent. Freq entius autem, a, & ab, & abs uer-
bis paſſiuis, uel ablatiuo iunguntur, ut amor à uiro, uel ab illo accipio
ab illo, uel abs quolibet, uel aufero. E, uero uel ex, frequenter tem-
poralia inueniuntur, ut Virgilius in octauo.
» Ex illo celebratus honor, lætiq; minores,
» Seruauere diem. E, autem in compoſitione uel priuatiuum eſt, ut
eneruus, enodis, uel intentiuũ, ut enectus, enarro, eludo, uel pro extra
accipitur ut educo, elimino, egero. Ex, quoq; modo pro extra accipi-
tur, ut excludo, extermino, extorris, exlex, expex, excors, modo pri-
uatiuum, ut explico, expedio, exero, extirpo, modo intentiuum uel per=
fectiuum, ut expleo, exoro, efficio, effundo, extendo. Deriuatur autem
ab eo quod eſt abs, absq;. nam, que, quando uim & ſignificationem

coniunctionis non habet, syllaba est, non pars orationis, quomodo in
ubiq;, undiq;, itaq;, deniq;, & similibus. ab, ex, quoq; deriuatur extra.
De, non solum τὸ ἀπὸ significat, sed etiam τὸ περὶ memoratiuū, ut,
de partibus orationis. accipitur etiam pro κατὰ locali in cōpositione,
ut deduco, descendo, detraho, deijcio, despicio, derideo. Est ēt intentiuū,
ut depræhēdo, dedo, deprauo, deprimo, deminuo, dehisco, deterreo, de-
curro, deligo. Est etiam priuatiuum, ut desperatus, demens, desum, de-
iero. Pro, est quando localis inuuenitur, tam in compositione, quàm in
appositione, ut pro templo, pro curia, pro oculis. Salustius in Catilin.
» ꝙ ni maturasset pro curia signum socijs dare, pro curia dixit, pro
» ante curiam. procurro prouenio, Est etiam temporalis, ut prouideo,
prospicio. Terentius in Heautontimorumeno.
» Tibi prospexi, & stultitiæ tuæ. Proauus, sed hoc quidem ab aduer-
bio procul compositum affirmant, unde & corripitur. & omnia si-
militer pro, correptam habentia, ut profatur, proteruus. alij uero ad
imitationem græcorum apud quos pro, præpositio corripitur, nostros
quoq; in quorundam compositione hoc fecisse dicunt. loco etiam, e, uel
super, accipitur, ut pronuinet pro eminet, uel super eminet. & ante,
quod supra quoq; ostendimus, ut procliuis, procumbens, prostratus,
prosubigens. & ad, ut pro uiribus suis, hoc est ad suas uires. Virg. i. y.
» = summis incuruant uiribus arcus, Pro se quisq; uiri, hoc est ad suas
uires. in, quoq; loco inuenitur, ut pro testimonio dixit, hoc est in testi-
monio. plerunq; tamen separata τὸ ὑπὲρ significat, pro Milone, pro
Claudio. Necnon etiam interiectionis loco ponitur, & circunflectitur,
» ut Salustius in Catilin. proh deum atq; hominum fidem. Præ, & per
appositionem & per cōpositionem inuenitur. significat autem modo
» ad, ut Terentius in Eunucho, Hic ego illum contempsi præ me, pro,
» ad comparationem mei. Idem in eadem. Hic uero est qui si occœpe-
» rit amare ludum iocumq; Dices fuisse illum alterum, præ ut huius ra
» bies quæ dabit, pro ad quæ dabit. Modo pro ab. Terentius in eadem
» (ut fit) misera, præ amore exclusisti hunc foras, pro ab amore. Idē
» in Andria. Præ studio dum id efficias quod cupis, pro ab studio. loco
super etiam fungitur, ut præsideo præfectus. Necnon etiam pro ual
de inuenitur, ut præcelsus ualde celsus, præualidus ualde ualidus.
Præco quoquo à ualde canendo est dictus. prægestio ualde gestio.
» Horatius in primo carminum. Ludere cum uitulis salicto prægestien-
» tis. pro ante quoq; accipitur, ut prædico, præcurro, præfero, præcipio,
præmaturus. Lucanus in quinto.
» Ad prematuras segetum ieiuna rapinas. Iuuenalis in. iiij.
» Non præmaturi cineres. uidetur deriuatiuum ex hoc esse præter, quo-

modo à ſub ſubter, in inter, pro propter. Cum & aduerbiũ poteſt eſſe
quando τὸ ὁπότε ſignificat, & præpoſitio, quando σὺν, & eſt copula
tiua, ut cum ducibus pugno, cum imperatore proficiſcor, cum amico ha
bito, & per ſolam appoſitionem inuenitur, nec mirum cum loco eius
in compoſitione ſemper, con, ponatur, ut concurro, coniungo, contraho,
conſpiro. Et ſciẽdum ꝙ &, con, &, in, tunc mutant, m, in, n, quando, b,
ſequitur, uel, m, uel, p, tunc uero conuertunt eam in ſequentes conſo-
nantes, quando, l, uel, r, ſequitur, combibo, comburo, imbuo, communis,
immunis, compello, impleo, colligo, illido, corripio, irruo, irritus. quan=
uis raro, l, &, r, ſequentibus ſoleant hoc ſcribentes ſeruare. Sed cum
græcorũ auctoritatem in omnibus penè ſequi ſoleamus, in hoc quoq;
imitari debemus, ut συμβουλεύω, ἐμβαίνω, συμμάχω, ἐμμένω, συμ
πλέκω, συλλέγω, συῤῥέω ἐῤῥωμαι, ἐλλείπω. Vides enim ĩ his oĩbus præ
poſitiones σὺν et ἐν mutare, n, in, m, b, uel, m, uel, p, ſequentibus, l, uero
uel, r, in eas, conuertere, n. Cum præpoſitio, quãdo pronominibus poſt
ponitur primæ uel ſecundæ perſonæ uel etiam ſe, quæ eſt tertiæ en-
clitica uice fungitur, ut ſupra dictum eſt, mecum, tecum, ſecum, nobi-
ſcum, uobiſcum. alijs uero poſtpoſita acuitur, ut quocum, quacũ, qui-
cum, quibuſcum. Clam, ut diximus, apud græcos aduerbium eſt, apud
nos autem ideo præpoſitio accipitur, quia & caſualibus præponitur,
» & graui accentu pronunciatur, ut Teren. in Andria. Nec clam te eſt,
» quã illi nunc utræq; res inutiles. Poteſt tamen ẽt apud nos aduerbiũ
oſtendi, cum uerbo inuenitur iungi, non ſeruiens caſui, ut Virgi. in. i.
» Aenei. Clam ferro incautum ſuperat ſecurus amorũ. nec in cõpoſi-
tione inuenitur, & adiungitur non ſolũ ablatiuo, ſed ẽt accuſatiuo,
teſte Donato. habet tamen ẽt diminutionẽ, quæ in præpoſitione nunq̃
inuenitur, in aduerbio uero eſt qñ inuenitur, ut bene belle, longe lon-
gule, ſic ergo à clam clanculũ deriuatur. ex hoc ẽt clandeſtinus. Et
attende ꝙ ea quæ ſunt aduerbia apud græcos certã aliquam poſſi-
deant ſignificationem cũ præpoſitiones ſoleant eam uariare. Coram
quoq; & Palàm apud græcos aduerbia ſunt, quæ propter ſupradi-
ctas cauſas noſtri ẽt inter præpoſitiones aſſumpſerunt. Sed mihi ui=
detur cum inter aduerbia quoq; hæc eadem pleriq; ponant, quippe
ꝙ ſine caſualibus non poſſunt adiungi, aduerbia ea dicere, quæ præ
» poſitiua poſſunt eſſe ẽt caſualium. Vt Virgi. in. i. Aenei. = coram quẽ
» quæritis adſum. Idem in eodẽ. Poſtq̃ introgreſſi, & corã data copia
» fandi. Saluſtius in. iiij. hiſtoriarum. Si nihil ante aduentum ſuum inter
» plebem, & patres conueniſſet, corã ſe daturum operã. & habet ſi-
gnificationem contrariã clam, ſemperq; in appoſitione inuenitur, ſed
corã magis ad perſonas, palàm ad omnia accipitur. Teren. in Eunu.

» Si falſum aut fictum continuo palàm eſt. Sine ẽt, & abſq; apud græ
cos aduerbia ſunt, ut ſupra dictum eſt, quæ, prædicta ratio fecit apud
latinos præpoſitiones putari. habent autẽ conſimilem ſignificationẽ,
quæ eſt negatiua, nec in compoſitione inueniuntur. Sine autẽ etiã uer
bum eſt imperatiuum, ſed accentu differt q̃n præponitur, quomodo
ponè, præpoſita enim grauatur utraq; ſyllaba, ut ſine timore, poſtpo
» ſita penultimam acuit, ut Virg. in. x. Si ſine pace tua, atq; inuito nu-
» mine troes. Idem in. i. Georg. Te ſine nil altum mens inchoat. Abſq;
quibuſdam cõpoſita à præpoſitione abs, &, q;, coniunctione uidetur,
ſed nunq̃, q;. coniunctio in cõpoſitione, ſuam uim amittit, ut atq;, neq;,
quoq;. Ergo q̃n amittit ſignificationẽ, ſyllabicæ magis adiecta uidetur.
Eſt igitur, ut mihi uidetur deriuatio, ab, abs, abſq;, quomodo ab unde
undiq;, ibi ibiq;, ita itaq;, uter uterq;, quis quiſq;, in quibus coniunctio-
nis ſignificatio nulla remanet. oſtendimus tñ in ſuperioribus, ꝙ etiã
græci ſoleant addere, δὲ, ſine aliqua coniunctionis ſignificatione, ut
ὅδε, τοῦδε, τῷδε. Tenus τὸ ἄχρις ſignificat, quod ſine dubio apud græ
cos aduerbium eſt, & q̃uis penè ſemper poſtpoſita inuenitur, tñ quia
ſine caſuali nõ poteſt poni quomodo alia, quæ quamuis ſint aduerbia,
tamen hoc ipſo quod cum caſualibus iunguntur, præpoſitiones eas eſſe
exiſtimauerunt, hoc quoq; inter præpoſitiones annumerant. quod non
ſolum ablatiuo, ſed etiam genitiuo caſui, Virgilius more græco adiun
git, ut in tertio Georgicorum.
» Et crurum tenus, à mento palearia pendent. Reſtant quatuor præ-
poſitiones, quæ pro uaria ſignificatione, modo accuſatiuo, modo abla-
tiuo præponuntur, in, ſub, ſuper, ſubter, In, quando εἰς uel κατὰ ſigni
ficat, ideſt ſi ad locum, uel contra demonſtrat, accuſatiuo iungitur, ut
in urbem uado, uel in adulterum dico. Inuenitur tamen etiã pro ad,
cum huic caſui præponitur, ideſt accuſatiuo, ut Virg. in. i. Aenei.
» Impulit in latus, pro ad latus. Lucanus in tertio.
» In puppim rediere rates, pro ad puppim. quando uero pro ἐν, græ-
ca præpoſitione accipitur apud nos ablatiuo ſeruit, ut in Italia, in ur
be, in tempore. In compoſitione quoq; tam diuerſas habet ſignificatio=
nes, q̃ in appoſitione, modo enim priuatiua eſt, ut indoctus, iniuſtus,
inutilis, iniquus, impius, infirmo, improbo, modo intentiua, ut impri=
mo, incuſo, irrumpo, impingo, inijcio, immitto, incumbo, incurro, irri=
deo. Sub quoq; quando ad locum habet ſignificationẽ, uel pro ante, uel
pro per ponitur, accuſatiuo iungitur, ut Virg. in ij. Aenei.
» = poſteſq; ſub ipſos, Nituntur gradibus. Idem in primo Georg.
» At ſi non fuerit tellus, fœcunda ſub ipſum, Arcturum. Idem in. iij.
» Georg. Sub lucem exportant calathis. pro ante lucem, uel per lucem.

Idem Poeta in primo Aeneid.

» Urit atrox iuno, et sub noctem cura recursat. pro per noctem. quãdo autem in loco significat ablatiuo præponitur, ut Virg. in. viij.

» Arma sub aduersa posuit radiantia quercu. Idem in sexto.

» Ibant obscuri sola sub nocte per umbram. Idem in eodem.

» Quale per obscuram noctem sub luce maligna, Est iter in syluis.

Omnes enim præpositiones locales, etiam in temporibus, & rebus similẽ habent constructionem. Quomodo enim dico ad templũ sic dico ad tempus, ad diem, ad iustitiam, ad hominẽ, similiter sub templum, sub diem, sub iustitiã, sub hominem, & sub tẽplo, sub die, sub iustitia, sub homine, sub muliere. In cõpositione uero modo localem uim retinet, ut subeo, suppono, subijcio, summitto, subduco, subtraho, modo diminutiuam, ut subrideo, subtristis, suffundo. mutat, b, in sequentem consonantem, quando à, c, uel, f, uel, g, uel, m, uel, p, incipiunt ea, quibus adiungitur, ut succumbo, succurro, sufficio, suffero, suggero, summitto, summoneo, supparo, suppono. Super & subter contrarias habent significationes, & utraq; tam accusatiuo q̃ ablatiuo coniungitur. quibusdam tamen uidetur ablatiuo figurate adiungi, quomodo post, & ante, & circùm. Virg. in sexto. = ille admirans uenerabile donum,

» Fatalis uirgæ, longo post tempore uisum. Idem. in. i. Georg.

» Omnia quæ multo ante memor prouisa repones. Idem in. iiij. Aeneid.

» Anna uides toto properari littore circùm. Sic in vi.

» Sedibus optatis gemina super arbore sidunt, idest in gemina arbore

» sidunt super. Et in Bucoli. Fronde super uiridi sunt nobis mitia poma.

» Et in. ix. Ferre libet subter densa testudine casus. Quod si accipiamus figurate in huiuscemodi locis prolatas, loco aduerbiorum necesse est eas accipere quomodo & post, & ante & circùm, quando cum ablatiuo inueniuntur. super tamen quando loco, de, ponitur, sine dubio ablatiuo iungitur, ut

» Multa super Priamo, rogitans super Hectore multa.

Inuenitur tamen etiam uerbo adiuncta, uel nominatiuo participij, in quo sine dubio aduerbium esse ostenditur, ut Virg. in. i. Aenei.

» His accensa super iactatos æquore toto. Et in. xi.

» Ecce super mœsti, magna Diomedis ab urbe, Legati responsa ferunt. In compositione quoq; inuenitur, ut supersedeo, superuacuus, superuolo, super eminet, superficies. & super tamen, & supra à supera, illud per apocopam, hoc per syncopam facta sunt. sic enim antiqui frequẽter protulerunt, & maxime Cicero in Poematibus suis, ut in Arato.

» Toruus draco serpit subter superáq; retorquẽs sese. Idem in eodem.

» Huic supera duplices humeros adfixa uidetur,

» Stella micans tali specie, taliq; nitore. à super deriuatiua fiunt, superbus, superus, supremus. Cum apud græcos omnes præpositiones, quæ sunt decem & octo, ut supra diximus, & cōponi possint & apponi, apud latinos sunt quædam, quæ & cōponuntur & apponuntur, ut ad, ob, per, a, ab, abs, de, e, ex, ante, circùm, contra, inter, post, trans, cis, præter, pro, præ. Sunt quæ nunquam componuntur, ut apud, citra, circa, erga, extra, infra, iuxta, ponè, prope, secundum, ultra, supra. Quorū pleraq; aduerbiorum uim habent, ut ostendimus. Sunt quæ nunquam apponuntur, ut di, dis, re, se, an, con. Hæc enim sex semper in cōpositione inueniuntur, quæ quanuis cum per se poni non possunt, separatæ in contextu orationis, ideoq; partes orationis dici uera ratione nō possint, tamen quia uim & significationē præpositionum habent, & in ipsa compositione semper præpositiuæ sunt, ideo præpositionibus cōnumerauere. Et, di, quidem, &, dis, eandē significationem habēt, quomodo ab & abs. Sunt autē separatiuæ, ut diuido, diduco, distraho, discurro, quod apud græcos διὰ præpositio facit. Et sciendū quod tunc, dis, præponitur, cum sequitur, c, uel, f, uel, p, uel, s, uel, t, uel, i, loco consonātis, ut discumbo, discutio, differo, diffido, diffundo, in quibus, s, in, f, conuertitur euphoniæ causa, displiceo, disputo, disperdo, disijcio, distraho, disturbo, distorqueo, disiectus, disiungo, Alijs uero quibuscunq; consonantibus sequentibus di, præponitur, dimitto, diruo, diduco, digero, diluo. & ubiq; producitur, di, excepto dirimo & disertus. Lucanus in
» quarto. = dirimit tentoria gurges. Idem in eodem.
» Qui medius castris tutam dirimebat Ilerdam. Idem in quinto.
» Et non amissæ dirimit suffragia plebis. Virg. in quinto.
» Cede deo, dixitq;, & prælia uoce diremit, Iuuenalis in tertio.
» = didicit nam diues auarus,
» Tantum admirari, tantum laudare disertos. Re, uidetur à retro per apocopam factum, sicut & ipse sensus manifestat, respicio retro spicio, reuertor retro uertor, recurro retro curro, uel ex hoc natum esse aduerbium, quomodo ab ex, extra. Se quoq; pro διὰ græca præpositione separatiua est, ut secubo, separo, seduco. Est etiam abnegatiua, ut securus sine cura. Præterea seorsum fit aduerbiū à se, ut à de, deorsum, à super sursum. quibusdam se à semis, quod separationem facit, quibusdam à secus uidetur profectum. Alijs autem magis ea uidentur à se præpositione esse deriuata. Am, etiam περὶ græcam præpositionem significat, amplector, amputo, ambio, in quo etiam additio b, consonantis fuit propter, m Con, pariter loco cū præpositionis, cum de ea disserebamus, accipi supra docuimus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS, LIBER XV.

DE ADVERBIO.

DVERBIVM Est pars orationis indeclinabilis, cuius significatio uerbis adijcitur. Hoc enim perficit aduerbiũ uerbis additum, quod adiectiua nomina appellatiuis nominibus adiuncta, ut prudens homo, prudenter agit, felix uir feliciter uiuit. Sunt igitur quædã aduerbia, quæ omnibus cõuenienter sociantur tẽporibus, ut sapienter dico, sapienter dicebã, sapienter dixi, sapienter dixerã, sapienter dicã. Recte facio, recte faciebã, recte feci, recte fecerã, recte faciam. Sunt alia quæ cũ separatim tempora significant, necessario separatim eis cõiunguntur, ut hodie facio, heri feci, cras faciam. Nunc intelligo, antea intellexi, postea intelligã, quis usus in eis quoq; uariatur. Sunt quæ cũ omnibus apte sociantur modis, ut diligenter curas, diligenter cura, utinã diligenter curares, cũ diligenter cures, diligenter curare uelis. Sunt quæ nõ omnibus modis possunt coniungi, ut ne cum est dehortatiuum indicatiuo non adiungitur. Sed imperatiuo, ut Virgilius in sexto. Tu ne cede malis, sed contra audentior ito. uel optatiuo, ut Terentius in Phor. Quod utinã ne Phormioni id suadere in mẽtem incidisset. Aut subiunctiuo, ut idẽ in Adel. = ne dicam dolo. Aut infinito, ut Cicero in inuectiuis. Ne dici quidẽ opus est, quanta diminutione ciuiũ. Vtinã optatiuo coniungitur. Lucanus in .ij. O utinã cœliq; deis herebiq; liceret. Ni subiunctiuo copulatur. ut Terentius in Andria. Ni metuam patrẽ. Idẽ in Phor. Ni mihi esset spes ostentata. Virg. in .iij. Ni teneant cursus. Idẽ in .i. Aene. Ni faciant maria ac terras cœlumq; profundũ. Sed & ni & ne qñ pro neq; accipitur inter coniunctiones pleriq; posuerunt causales, quãuis significatio abnegatiua aduerbijs ea magis applicat. Quod autem ẽt ne pro neq; ponatur, usus approbat. Cicero inuect. iij. Ne dici quidẽ opus est quanta diminutione ciuiũ. Ni quoq; pro ne accipitur, sicut supra dictus Virgilij usus ostẽdit. Ni teneant cursus, pro ne teneant. Quod ẽt Donatus in cõmento Aenei. affirmat dicens. Ni pro ne, sic ueteres. Non uero imperatiuo proprie adiungi non põt, nisi in cõpositione, ut noli, aptissime autem indicatiuo sociatur, uel subiunctiuo, uel optatiuo. Indicatiuo. Vt Virg. in .ij. Aen. Nõ tibi Tyndaridis facies inuisa lacænæ. Cupatus ue Paris, uerum inclementia diuum, Has euertit opes. Subiunctiuo, ut

» Virg.in.yi. Non mihi si linguæ centũ sint,oraq; centum,
» Ferrea uox,omnes scelerum comprendere formas,
» Omnia pœnarum percurrere nomina possim. Optatiuo,ut Virgilius
» in.i.Georg. = non illa quisq̃ me nocte per altum
» Ire,neq; à terra moneat conuellere funem. Num quoq; indicatiuo soli
adiungitur,ad quod pertinet interrogatio. Teren.in Phor.
» Num quid meministi? Idẽ in eodem num qd subolet patris? Et uerbũ
quidẽ,sine aduerbio perfectam põt habere significationẽ. Aduerbiũ
uero sine uerbo uel participio,quod uim uerbi possidet,nõ habet ple-
nam sententiã. q̃uis.n.ab aliqua persona per se proferantur aduer-
bia,necesse est ea,uel ad antedicta ab alia ꝑsona referri uerba,ut siqs
me interrogauerit,bona est superbia? & rñdeam nõ.uel per eclipsim
dici,ut si recitante aliquo dixero,bene,diserte,eloquenter, ubiq; enim
subauditur dicis. Similiter si dicã,non malus homo q pro uiribus suis
subuenit clientibus,subaudi est. In multis quoq; alijs per hanc figurã
inueniuntur sine uerbis,uel participijs aduerbia,ut Virg.in.i. = ge-
» nus unde latinũ,subauditur est. Et sciendũ ꝙ ut supra dictũ est,par
ticipijs quoq; aptissime adiunguntur aduerbia. Quid.n.est aliud par
ticipium nisi uerbũ casuale? Vt bene lego,bene legẽs,sapiẽter loquor,
sapienter loquẽs,ꝙ si aliud uerbũ uerbo subiungas,idẽ significat. Sed
hoc interest ꝙ participiũ,non eget coniunctione,uerbũ eget,ut bene le
gens disco,bene lego,& disco,sapiẽter loquens doceo,sapiẽter loquor,
& doceo. Accidit autẽ aduerbio species,significatio,figura. Species pri
mitiua,& deriuatiua. Primitiua quidem,quæ à se nascitur,ut nõ,ita,
ceu,clã,sæpe. Deriuatiua uero quæ ab alijs nascitur,ut à clã clancu-
lum,à sæpe sæpius sæpissime,docte à docto,cursim à cursu,ductim ά-
ντωσì à ductu. Deriuatiua igitur aduerbia,uel ab alijs aduerbijs de
riuantur,ut à propè propius, & ultra ulterius,citra citerius.uel à no
minibus,ut Tullius Tulliane,latinus latine,felix feliciter.uel à uerbo
siue participio,uel participiali nomine,ut sentio sensus sensim,sto sta
» tus statim,singultio singultim. Hor. in i.Ser. Vt ueni corã singultim
» pauca locutus.tractus tractim. Virg.in.iiij.Geor. = tractimq; susur-
» rant.uel à nomine & uerbo,ut à pede,& tento pedetentim.uel à pro
» nomine,ut hic illic ab hic & ille.uel à præpositione,ut ex,extra,in,
intra,con,contra,sub subter. Est qñ ẽt nominum terminatio diuerso-
rum casuum constructionem aduerbialem suscipiens, loco aduerbio-
» rum accipitur,ut Virg.in.yi. = nimium uobis Romana propago,Visa
» potens superi. Nimium dixit,pro nimis. Similiter in primo Aenei.
» = multum ille & terris iactatus & alto. Idem in octauo.
» Iam primum saxis suspensam hanc aspice rupẽ. Idem in.i.Geor.

= ſublime uolans. Similiter idẽ in. i. Aen. Vnà Eurusq́; Notusq́; ruunt. Pronomina quoq; pro aduerbijs ponuntur, ut Virg. in. viij. Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto, hoc pro huc. Idẽ in. i. Aen. Nanq; uidebat uti bellantes pergama circùm, Hac fugerẽt graij, prȩmeret troiana iuuentus, Hac Phryges. Neq; enim ea indubitanter aduerbia eſſe accipimus, ſed nomina uel pronomina eſſe dicimus loco aduerbiorũ poſita, per diuerſos caſus. ꝑ nominatiuũ, ut Virg. in. xi. Fors & uota facit cumulatq́; altaria donis. Et in. i. Georg. Sole recens orto. per genitiuum, ut Romæ, Cicero pro Ligario. Romæ ne ſit? ne'ue cum fratribus? Saluſt. in. i. hiſtoriarũ Ac deinde militiæ, & domi geſtas cõpoſui. Idem in eodem. Atq; Seruilius ægrotum Tarenti collegam prior tranſgreſſus. Per datiuum, ut ueſperi, ruri, ſorti. Terentius in Andria. Quẽ ne ego heri uidi ad uos adferri ueſperi? Virg. in. iiij. Geor. Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti. Terentius in Phor. Cui opera uita erat, Ruri ferè ſe continebat. Per accuſatiuũ, ut Romã, Athenas, Terentius in Andria. Quid tu Athenas inſolens? Per ablatiuum. Virgilius in Bucolicis. Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis. Idem in eodem. Alternis dicetis amant alterna camœnæ. Cum autem loco aduerbiorum accipiuntur, manent indeclinabilia, licet iungantur nominum uel pronominum uel participiorũ diuerſis caſibus, ut ſublime uolans, ſublime uolantis, ſublime uolanti. Sic igitur omnia diſcernas nomina uim aduerbiorũ recipientia, uel non. Et primitiua quidem uniformia ſunt, nec regulam aliquam ad ſimilitudinem uel collationem aliorũ poſſunt accipere, ut cras, cur, heus, ſic, nempe. Deriuatiua uero que ſub aliqua certa proferuntur forma, inter ſeſe adhibita collatione, rationem plerunq; regulæ poſſunt accipere, pro ſimilitudine terminationum. plerunq; autem diximus propter excepta anomala, ut bene, male, duriter. Ergo per ſingulas terminationes neceſſarium eſt eorum formas inſpicere. A, igitur terminantia uel primitiua ſunt, ut ita, quod ſolũ a, correptam habuit, q̃uis quidã puta quoq; aduerbium eſſe accipiant. Ideoq́; Perſium id corripuiſſe, ut Hoc puta non iuſtum eſt, illud male, rectius illud. Vel cõpoſita, ut præterea, interea, poſtea, antea, quæ omnia producunt, a, terminalẽ. Vel ablatiui ſunt nominum, q pro aduerbijs accipiũtur, ut unà, qua, nequa, Roma, ut Vir. in. i. Aen. Vnà Eurusq́; Notusq́; ruunt, creberq́; procellis. Idẽ in eodẽ. Qua data porta ruunt, & terras turbine perflant. In eodẽ. Ne qua ſcire dolos, medius'ue occurrere poſſit. Et ſciendũ ꝙ propria noia ciuitatum, ſit primæ uel ſecundæ ſint declinationis in genitiuo quidem caſu pro aduerbio in loco accipiuntur, ut Romæ ſum uel Tarẽti. Accuſatiuo uero ad locum cuiuſcunq; ſint declinationis, ut Ro=

nam eo, uel Tarentũ, uel Chartaginẽ, uel Athenas, uel Delphos, uel Tralis. Ablatiuo de loco uel per locũ, ut Roma exeo, Tarento transeo. Sin tertiæ sint ablatiuo, tam in loco, q̃ de loco, uel per locum, ut Chartagine sum, Chartagine uenio, Chartagine trauseo. Idem & in semper pluralibus innenitur, ut Athenis sum, Athenis uenio, Athenis trãseo. Inueniuntur tñ, & cum præpositionibus nomina ciuitatum sæpe prolata, & maxime apud historicos. Liuius in. viij. ab Vrbe condita. Venerant & ab Lanuuio, Antioq; auxilia. Salusti. in Catili. Nam tum Brutus ab Roma aberat. Idẽ in Iugur. Ad Cirthã oppidum iter cõstituunt. Liuius in. ix. Et Fabius supplementum ab Roma adduxit. Idem in octa. quem autẽ ab Roma posse excipi. In eodẽ. qua uia ad Veserim ferebat. Salust. in. i. histo. ad Olympum, atq; Phaselida. In eodẽ, ad Corycum, & apud Lete oppidũ, & repulsus à Lete oppido, & apud Ilerdã, cum multa opera circundata. Idẽ apud Præneste locatus. Idem apud Mutinã. Plautus in mercatore. Nauẽ ex Rhodo qua est heri aduectus filius. Inueniuntur tñ quædam ẽt appellatiua supradictam regulã seruantia, ut militiæ, militia, militiã, domi, domũ, domo, humi, humum, humo. In. e, correptã, uel primitiua sunt, ut póne, penè, ex quo ẽt aliud deriuauit Plau. in Mostellaria. Ita mea consilia peruertit penissime. Ne, prope, nempe, quippe, sæpe, inde, & ex eo cõposita, deinde, subinde, perinde, exinde, proinde, quæ omnia antepenultimã habent accentu acuto, uel quia per adiectionẽ habẽt, de, ut quibusdã uidetur, unde frequẽter inuenimus, exin & dein, Virgi. in vij. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. uel magis quia præpositiones separatæ grauãtur, & ut coniunctæ esse ostendantur, acutum in his assumpserunt accentum, quomodo et coniunctio si, & ne aduerbiũ, cum præponũtur qñ, ut siquando nequando. nam aliqñ differentiæ causa ad aliquanto ꝙ consimilem sonum habere uidetur, acuit antepenultimam. uel deriuatiua sunt, ut peragro peregre, punio impune, abundo abunde, rito, unde irrito rite. Nomina quoq; pro aduerbijs in, e, correptam desinentia inuenimus, ut Salust. in Iugur. Cætera haud facile comperta narrauerim. Virgi. in. iij. Aeneid. Forte fuit iuxta tumulus quo cornea summo Virgulta. Idem in. v. Sed sublime uolans nubi se immiscuit atræ. Quanuis facile & sublime accusatiui sint, forte autem ablatiuus. Sic ẽt sponte sua, & mane primo, nomina esse ostenduntur coniunctione aliarũ casualiũ, ut domi suæ. Sunt ẽt composita in, e, correptam desinentia aduerbia, ut supra dicta, exinde, perinde, proinde, & punio impune. Virg. in. ij. Georg. Et sæpe alterius ramos impune uidemus Vertere in alterius. Vtpote quoq; cõpositum est ab aduerbio & nomine. Pote enim ab eo quod est potius nascitur.

potis nascitur, hic & hæc potis & hoc pote, unde Persius. Qui pote
» uis dicam nugaris cum tibi Calue, idest quomodo possibile est. Ab eo
autem quod est hic & hæc potis, & hoc pote fit comparatiuum hic
& hæc potior, & hoc potius, & superlatiuum potissimuum, ex q̃bus
etiam aduerbia potius & potissime. In, e, productam primitiua non
inueni, nisi ne, sed deriuatiua à nominibus secũdæ declinationis, quorũ
datiuus in, o, desinens in, ẽ, longam conuertitur, & facit aduerbium,
ut huic claro clare, optimo optime, pulchro pulchre, affabro affabre.
» Cice. in Ver. yi. Deũ nullũ qui ei paulo affabre factus. huic sano sanè,
fero ferè. Excipitur bene & male, à bono & malo in, e, breuem de-
sinentia. Multa autem ex supradictis nominibus ipsa terminatiõe da-
tiui pro aduerbijs accipiũtur, ut falsò consulto, postremo, sedulo, auspi-
cato, augurato, manifesto, priuato, præcario, merito. Terent. in Eun. Seu
» ui seu clam, seu præcario. Idẽ in And. Haud auspicato, huc me attuli.
» Idem in Phor. Merito te amo. Idem in eadẽ. Postremo si nullo alio
» pacto, uel fœnore. Liuius in. xiiij. Priuato nos tenuissemus. dicitur tñ
» & priuatim. Salustius in Catilin. Ea priuatim & publice rapere.
Et sæpe corripiunt, o. terminalem, quando in aduerbia transeunt, ut
» cito, sero, modo. Iuuenal. in. iij. Et cito rapturus de nobilitate comesa,
» Quod superest. Virg. in. iiij. Aen. Tu modo posce deos, ueniã sacrisq;
» litatis. Statius in primo Theb. Sero memor thalami mœstæ solatia
» mortis, Phœbe paras. Idem in. ij. = quæriturq; fidẽ, tam sero reposcit.
Necessario dicitur & necesse, sed necesse eget uerbo substantiuo. Terẽ-
» tius in Eunucho. Quod des paululum est, & necesse est multũ accipe
thaidem, inuenitur tñ & necessarium. Sunt tñ quædam ex eadem
declinatiõe quorũ neutra pro aduerbijs accipiũtur, ut multum, nimiũ,
» uerũ & uero, primum & primo. Terent. in Andria. Primũ hæc pu-
» dice uitam, parce ac duriter Agebat. ꝙ autem etiam prime dicitur,
ostendit idem Terentius, qui compositum ab eo in Andria protulit.
» = nam id arbitror Apprime in uita esse utile, ut ne quid nimis. Nimiũ
quoq; pro nimis fre quẽter inuenimus, et parũ pro paruũ. Luca. in. y.
» = & quam nimiumq; parumq; Distulimus. Expiuntur à duro du-
re, & duriter, à largo large, & largiter, ab humano humane et
humaniter, ab inhumano inhumane & inhumaniter, à firmo fir-
me & firmiter. Terentius in Andria.
» Primum hæc pudice uitã, parce ac duriter Agebat. Cicero in. iij. Ver-
» rinarum. Respondit illa, ut meritrix non inhumaniter. Idem in. xiij.
» Philippicarum. Putare aliquid moderate, aut humane facturũ. Idem
» de Re publica in. yi. Firmiter enim maiores nostri stabilita matri-
» monia esse uoluerunt. Idẽ ad Pansam in. i. de Antiocho, fecisti huma-

niter. Inueniūtur & alia, quibus tn̄ non est utendum. Pomponius in
» Authorato. Ludit nimium insaniter pro insane. seueriter quoq; pro
» seuere. Titinnius in Proclia. Seueriter hodie sermonem amica mecum
» contulit. Idem blanditer, benigniter. Plautus amiciter, ueraciter, aua-
» riter, munditer, seueriter, mœstiter, æquiter, asperiter. Nouius, festiuiter.
» Lucillius, ampliter, ignauiter. Varro probiter, mutuiter. Ennius pro-
» teruiter, ignauiter, inimiciter, iracunditer, superbiter, temeriter, præ-
» clariter, toruiter, puriter, reuerecūditer, miseriter, prosperiter. Dicitur etiam abunde ab abūdo, & abundanter ab abūdans. sciendum tn̄ ꝙ quædam aduerbia non plene seruāt significationem, quæ in nominibus est, è quibus deriuantur, ut ferus fere, sanus sanè, sensus sensim. Ideo aūt diximus non plene, q̄a potest esse aliqua ratio, ut feræ dicūtur, quæ omni corpore feruntur, quippe cum quatuor pedibus utantur, ferè ergo pro iuxta, ꝙ celeribus omnia iuxta sunt, sanus pro ualidus accipitur ergo & sanè pro ualde. Hoc quoq; notandum, ꝙ à ualido ualde, pro ualide ꝑ syncopam profertur, sensim, pro paulatim, quia ea maxime faciūt sensum quæ morantur. A' rito uero uerbo uel ritu rite, pro recte, quia nihil traditur ritibus, nisi quod rectum esse credatur. A' quintæ quoq; declinationis nominibus cōposita, e, producunt, ut pridie, hodie, postridie, meridie quoq; pro aduerbio accipitur, cū sit nomen. In, i, quoq; desinentia inueniuntur aduerbia, sed pauca
» primitiua, ut heri, ubi, ibi. dicitur tn̄ et here. Iuue. in. i. Res hodie mi-
» nor est here q̄ fuit, atq; eadem cras, Deteret exiguus aliquid.
Horatius in secundo Sermonum.
» Nā mihi conuiuā quærēti ductus here, illic De medio potare die. Alia uero nomina sunt loco aduerbij posita, per genitiuum pleraq;, ut domi, Taurominij, Lampsaci, Tyri, Ephesi, belli. Liuius in. ij. ab urbe condita
» Duo nefanda facinora decem uiri belli domiq; adijciunt. Inueniuntur etiam per datiuum, ut uesperi & sorti. Terentius in Andria.
» Quē ne ego heri uidi ad uos adferri uesperi? Virg. in. iiij. Georg.
» Sunt quibus ad portas, cecidit custodia sorti. Necnō etiā per ablatiuū,
» ut qui pro quō, uel unde, ut Terentius in Andria. nam qui tibi istæc
» incidit suspicio? Qui? quia te noram. Idē in eadem. audiui & credo, multa concurrūt simul, Qui coniecturā hanc nunc facio. Est enim ablatiuus à quo uel à qui. In, o, primitiua q̄dem, ut q̄n temporale, & ex eo composita, siquando, nequando, aliquando, quæ antepenultimā habent acutam, ne duæ partes, ut supra dictū est, esse putentur diuisæ, uel differentiæ causa. deriuatiua uero à cis citro, unde dicitur ultro citroq;. Cicero pro Roscio, postea homines cursare ultro citroq; non destiterunt. Ab in quoq;, intra, & intro, & intus, & inter. Sunt etiam

Vide ipsu Prisc. car. 8 i52 e... Item lin. car. i0 ... 89

composita præsto profecto. alia uero nomina sunt uel pronomina aduerbialiter prolata, ut falsò, merito, sedulo, cito, sero, uero, utro, utroq;.
» Liuius in. viij. ab Vrbe condita. Vtroq; exercitus missi. similiter quo,
» aliquo, eo, illo Sed quando pro aduerbijs accipiuntur inueniuntur interdum corripientia, o, sicut ondimus. In, u, pauca inueniuntur denominatiua, ut diu, & ex eo compositũ interdiu, & à nocte noctu. Nã astu nomen est indeclinabile, quomodo cornu. Terentius in Eunucho.
» Hem quid? amat? an scit ille quid meritrix siet. An in astu uenit? qđ nisi esset nomen præpositio separata ei nõ preponeretur. In, æ, diphthongum nomina sunt genitiui casus loco aduerbij posita, ut Romæ,
» Cosæ, Capuæ. Salusthius in Iugurth. Hæc ubi Romæ cõperta sunt. Idẽ
» in. i. Histor. Res populi Ro. Marco Lepido, Catuloq; consulibus, ac deinde domi, & militiæ gestas. In, hoe, hau, heu, hei, oh, ah, terminantia interiectiones sunt quas græci aduerbijs connumerant. Horatius in
» Carminibus. Heu hoe Bacche præcor. Idẽ in. ij. Carminum. Heu hoe
» recenti mens trepidat metu. Terentius in Eunucho. Hau obsecro, ne
» conferendus hic quidem cum illo est. Idem in eodem. Hoi hei. In
» eodem. Oh illud uide, os ut sibi distorsit carnifex. Idem in Andria.
» Dictura ne es quod rogo? hau. hei. Virgilius in. ij. Aeneid. Hei mihi
» qualis erat, quantum mutatus ab illo, Hectore. Idem in eodẽ. Heu fu-
» ge nate dea teq; his ait eripe flãmis. In. c, primitiua inueniũtur, sic
» donec, quod etiam donicũ antiqui dicebãt. Plaut. in captiuis. = ausculta
» tũ scies, Ego me amitti donicum ille huc redierit. Et deriuatiua pronoium. Illic, istic, huc, illuc, istuc, hinc, illinc, istinc, hac, illac, istac. Et omnia uel natura uel positione producunt extremam syllabã, excepto donec, & in fine circunflectuntur, si uocalem longã habuerint natura. Composita quoq; inueniuntur, ut adhuc abhinc, dehinc. In, l, pauca inueniuntur, ut semel, pol, ædepol, uel, etiam coniunctio, pro ualde fre-
» quenter inuenitur, Cicero pro Murena. uel maximum bellum popu-
» lo Romano cum rege Antiocho gessisse. In, am. primitiua, ut clam, coram, deriuatiua, uel composita, nequicquam, nequaq̃, neutiq̃. Præterea, quam, qñ est similitudinis uel comparationis, siue electionis, aduer-
» bium accipitur. Virg. in. xi. Quàm facile accipiter saxo sacer ales ab
» alto. Salusthius. Mare Põticum dulcius est quàm cætera maria. quãuis
» interpretatio eius idest ἤπερ apud græcos coniũctio sit electiua. bifariã etiam trifariã & omnifariã, cõposita sunt à fando, & præpositis dictionibus. In, em, primitiua, item, tandem, cõposita ut itidem, ibidem
» indidẽ, idẽtidẽ. Cicero pro Roscio indidẽ, ne ameria. In, im, & denoiatiua inueniũtur, & uerbalia, siue participialia, ut à parte partim, à uiro uiritim, à uice uicissim, ab hostio hostiatim, à statu statim, à raptu

raptim, à saltu saltim, & saltuatim, à cursu cursim, à stricto stricti, à
furto furtim, à sensu sensim, à singulis singillatim, ab affatu affatim,
uel magis à græco, ἀφάτως, idest abunde, & corripitur, fa, à priuato
priuatim, à paulo paulatim, à singultu singultim. Hora. in. i. Sermo.
» Vt ueni coram singultim pauca locutus, presertim, confestim, à tractu
» tractim, à carptu carptim, à ductu dnctim. Plaut. in Curc. Sine du-
» ctim, sed hæc abijt hac persequar. In, um, primitiua pauca sunt iterũ,
sursum, rursum, & rursus, prorsum & prorsus. Deriuatiua uel cõpo=
» sita dextrorsum, sinistrorsum. Hora. Serm. ij. Ille sinistrorsũ hic dex=
» trorsum abit unus utriq; error. Sed antiq ẽt dextrouorsum dixerũt.
» Plau. in Rudente. Sed dextrouorsum auersa est in malã crucẽ, sursũ,
deorsum, horsũ uersum, orientẽ uersum, occidentẽ uersum. Terent. in
» Adel. Similiter utroq; uorsum. Plautus in Captiuis. Vtroq; uorsum
» rectum est ingenium meũ. hæc enim quoq; cõposita esse uidentur cum
sub uno accentu proferãtur. Melius tñ dicimus ꝙ inclinãt sibi supra-
posita nomina. Similiter actutũ deriuatũ est ab actu, idest celeritate.
» Virg. in octauo. = tum cætera reddet Actutũ pius Aeneas, atq; inte-
» ger æui, Ascanius. Nomina quoq; loco aduerbiorum in eadem termi-
natione inueniũtur, ut multum, nimiũ, primum, parum, pro paruum.
» Lucanus in secundo = & quam nimiumq; parumq; Distulimus, pro
» & multũ, & paruum. Cicero in quarto de Re publica. Non enim faci
le uolenti populo resistitur, si aut nihil impertias iuris, aut parũ, pro
paruum. In, n, pauca inueniuntur, ut, en, non, forsan, forsitan. In, r,
primitiua, cur, & per, quando pro ualde accipitur. Deriuatiua à no-
minibus uel participijs tertiæ declinationis ueniũt in, ter, exeũtia. sed
si in, ens, desinat nominatiuus, is, genitiui in, r, conuertunt, ut sapiens
sapientis sapienter, prudens prudentis prudenter, indulgens indulgen-
tis indulgenter, diligens diligentis diligenter. Alia uero assumũt dati-
uo, ter, penultima correpta, ut fortis forti fortiter, utilis utili utiliter,
felix felici feliciter, audax audaci audaciter, sed per syncopam in usu
» est frequentiore audacter. Terent. in Phor. Minus multo audacter, q̃
» nunc lædit læderet. Salustius tamen histo. ij. Audaciter protulit se-
» cundum analogiam. Et Cicero pro Sex. Roscio. Multa scelerate, multa
» audaciter, multa improbe fecisti. Excipitur facilis, quod pro faciliter fa=
cile aduerbij loco habuit in usu. Virg. in x.
» Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto. Dificilis aũt difficul-
ter facit, pro difficiliter, & ab omni omnino. Præterea à tribus &
quatuor nascuntur aduerbia, ter, & quater. obiter enim compositum
est ab, ob, & iter. Similiter paulisper, tantisper, parũper, cõposita sunt.
Vetustissimi tamen quædam contra supradictam regulã protulerũt.

Sed si quidem sint nomina neutra, pro aduerbijs, ut sublime uolans, assumantur, aliter uero reijciantur, ut Pomponius de philosophia. Cũ istæc memore meminit pro memoriter. Aliter quoq; ab eo, quod est hic alis huius alis huic ali, pro alius alius alij, secundũ suprdictam analogiam profertur. In, as, de nominatiua inuenio, as, extrema circunflexa, aliâs. In, es, productam sodes, Hercules. pleraq; tamen à numeris nascuntur, idest à quinq; usq; ad mille, ut semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, decies, uicies, centies, quingenties, millies. In, is, correptã, nimis, quod etiam nimiũ dicimus. satis, quod ẽt loco nominis positiui accipitur, itaq; etiam comparationem recipit satius. Terentius in Eun. Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis. Lucanus in. i.

» Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Iuuenalis in. iiij.

» Hoc satius, quàm si dicas sub iudice uidi, Quod non uidisti, satius pro melius. In, us, correptam penitus, rursus & rursum, prorsus & prorsum, secus, cælitus à cœlo, stirpitus à stirpe, funditus à fundo. Virgilius in. iij. Aeneidos. Rursus & alterius. In eodem.

» Rursum ex diuerso cœli, cæcisq; latebris.

Radicitus à radicibus, Virgi. in. y. Aeneidos.

» = radicitus eruta pinus. Mordicus, diuinitus, humanitus. dicitur tamen & diuine & humane & humaniter, sed diuersas habent significationes. nam diuinitus à diuis, & humanitus ab hominibus monstrat. Diuine autem, & humane uel humaniter, similiter diuis & hominibus significant. eminus quoq; & comminus localia sunt. Aduersus quoq; quod etiam nominatiuus est, quomodo nullus pro minime. Terent. in

» Andria, Liberatus sum Daue hodie tua opera. at nullus quidem. Similiter fors cum sit nominatiuus accipitur pro aduerbio. Virg. in. xi.

» Fors & uota facit cumulatq; altaria donis.

Et omnia comparatiua, quæ nominum comparatiuorum generis neutri similia sunt, ut clarius, prudentius, ocyus, satius. In, ens, totiens à tot, quotiens à quot, & à multo multotiens, & aliquotiens ab aliquot.

» Salustius in primo Histo. Neq; detrusus aliquotiens terretur. In, t. sat pro satis, & duntaxat, quod ab aduerbio componitur, & uerbo, & forsit pro forsitan. Horatius Sermonum. i.

» Dissimile hoc illi est, quia non ut forsit honorem

» Iure mihi inuideat qui uis. In, x, uix, mox, pax, quod est græcum quãdo significat tantummodo. In, nc, nunc, hinc. In, ps, deinceps. Inueniuntur diuersæ aduerbia formæ ex eisdem deriuatiua nominibus, ut à fors, forte, forsan, forsitan, forsit, fortasse, fortassis.

Virgilius in decimo.

» Fors & uota fecit, cumulatq; altaria donis. Idem in Bucо.

» Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis. Idem in. i. Aenei.
» = forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. In Bucolicis.
» = forſitan illum, Aut herba captum uiridi. Idem in decimo
» = cœloq; animum fortaſſe ferebat. Et fors quidem & forſan & forſitan dubitandi ſunt, forte uero euentus pro fortuitu, quod à fortuitus deriuatiuo nomine fit. Fortaſſe autẽ, & fortaſſis pro temere. quomodo à diuino quoq; diuinitus θειόθεν diuine, θείως, ſimiliter à fato fatuito μοιρήθεν fato, & fataliter μοιραίως, ab omni omnino παντελῶς & omnifariã in omnem partem, uel ex omni parte. Deriuatiuorum aduerbiorũ ſpecies eſt etiam in cõparatiuis, & ſuperlatiuis. Præterea in diminutiuis, quod apud græcos non eſt. & plerunq; denominatiua ſunt hæc, ut clarus clarior clariſſimus, clare clarius clariſſime, felix felicior feliciſſimus, feliciter felicius feliciſſime, bonus bellus, bene belle, primus primulus, primum primulum, longus longulus, longe longule. Inueniuntur tamen pauca, quæ quanuis à nominibus non deriuentur, tamen habent cõparatiua, uel diminutiua, ut ſæpe ſæpius ſæpiſſime & ſæpiuſcule. Antiqui tamen, & ſæpior & ſæpiſſimus protuliſſe inueniuntur, ſicut ultra ulterius ultime, ulterior ultimus. Non enim aduerbia à nominibus, ſed ab aduerbiis huiuſcemodi nomina naſcuntur. ſupra ſuperius ſupreme, ſuperior ſupremus, citra citerius citime, citerior citimus, extra exterius extreme, exterior extremus, infra inferius infime, inferior infimus, diu diutius diutiſſime, diutior diutiſſimus, nuper nuperius nuperrime. antiqui nuperus nuperior nuperrimus. ocyor quoq; ocyſſimus, & ocyus ocyſſime, à græco eſt ὠκύς. Satis quoq; quia pro ſufficiens accipitur quomodo ſupra diximus, ideo habuit comparationem ſatius. attendendum igitur, ꝙ non inueniuntur comparatiua aduerbia, niſi ſint adiuncta comparatiuis nominibus. Diminutiua tamen rariſſime, ut clam clanculum.

Terentius in Eunucho.

» Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculũ.

Deriuantur autem aduerbia à nominibus, ſapiens ſapienter. à pronominibus, ab ille illic. à uerbis detero deterius. à participiis indulgens indulgenter. à præpoſitionibus, ex, extra, ſub, ſubter, in, inter.

De figuris.

Figuræ aduerbiorum ſunt tres, ſimplex, cõpoſita, & decompoſita. Simplex, ut diu, huc, Cõpoſita, ut interdiu, adhuc, Decompoſita, quæ à compoſitis deriuantur, ut à potente potenter, à miſericorde miſericorditer, ab indocto indocte, ab imprudente imprudenter. Hæc tamen quæ & ſimplicia habent aduerbia etiã cõpoſita poſſunt eſſe, ut docte, indocte, prudenter imprudenter. Nã effi

eaciter sine dubio decõpositum est cum à simplici aduerbio non com-
ponitur, sed à nomine composito deriuatur.

De significatione.

Ignificatio aduerbiorum diuersas species habet. sunt enim
s temporalia, quæ præteritum tempus significant solum, ut
pridem, nuper, antea, nudius tertius. Sunt alia quæ præ-
sens, ut nunc, præsto. uel & præsens, & non multo ante præteritum
perfectum, ut modo. Terentius in Andria.
» Modo dolores mea tu occipiunt primulum. Idem in Heautonti.
» Age modo hodie sero ac ne quicq̃ uoles. Idem in Andria.
» = præteriens modo mihi apud forum,
» Vxor tibi ducenda est Pamphile hodie inquit. Idem in Eunucho.
» = uenit Cherea. Frater ne? ita. qñ? hodie. quam dudũ? modo. Accipitur
etiam pro infinito quomodo & nunc. Idem in eadem.
» Modo ait modo negat. Inuenitur ẽt pro dũtaxat. Virg. in. iiij. Aene.
» Si modo quod memoras factũ fortuna sequatur. Alia futurũ, ut cras,
postridie, perendie. Alia cõmunia diuersorum temporũ, ut olim, du-
» dum, quondam. Virg. in. iiij. Georg. Deprensis olim statio tutissima
» nautis, infinite dixit. Olim pro præterito. Horatius in primo Ser=
» monum. Olim truncus eram ficulnus inutile lignum. Presentis,
Virgilius in secundo Georgicorum.
» Ac iam olim seras posuit cum uinea frondes,
» Frigidus & syluis aquilo decussit honorem,
» Iam tum acer curas uenientem extendit in annum Rusticus.
» Idem in. y. = quod tumidis submersum tunditur olim, Fluctibus. Futu
» ri. Idem in. i. Aeneid. = forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Dudũ
» præteriti. Tere. in Andria. Ego dudum non nihil ueritus sum Daue.
Præsentis temporis. Virg. in. ij. Aeneid.
» = iam dudum sumite pœnas. Quondã præteriti. Cicero in. i. inuecti.
» Fuit fuit ista quondam in hac republica uirtus. Futuri. Virg. in. Buco.
» = quondam tua dicere facta Tempus erit. Idem in. ij. Aenei.
» Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus, In stantis temporis
» protulit. Similiter aliquando Cicero in. i. inuecti. Ibis tandem aliqñ.
» Idem in. ij tandem aliqñ Quirites uel Catilinam. Quando quocꝫ
simplex, & ex eo composita omnia, aliqñ, siquando, nequando, quæ
infinita sunt, & antepenultimæ accentu acuto proferuntur, quõ etiã
ab indecõposita, exinde, perinde, subinde, deinde, proinde. Quando
autem & interrogatiuum & relatiuum est, & infinitũ. Interrogati-
uum, ut quando uenisti? Relatiuum, ut qñ eram iuuenis peccaui. Infini
tum, quando ueniam faciam. accentu tñ discernitur, quõ & nomina

interrogatiua, & relatiua. Inuenitur tamen etiam pro aliq̄n & pro
» cauſali coniunctione. Virg. in. x. Aſpera quis natura loci dimittere
» quando ſuaſit equos, quando pro aliquando. Idem in. i. Aeneid.
» Hic tibi ſabor enim, quando hæc te cura remordet, q̄n pro quoniam
hic accipitur. Alia localia, hæc quoq; uel diſcretas, uel cões habent lo
corum ſignificationes. Diſcretas ad locum, ut huc, illuc, quo. in loco, ut
illic, hic, ubi, quod interrogatiuum penultimam acuit, ut ſi dicam, ubi
eſt Pamphilus? Relatiuum grauatur, ut Virg. in. i. Aeneid.
» Sæuus ubi Aeacidę telo iacet Hector, ubi ingens
» Sarpedon, ubi tot Simois correpta ſub undis.
Quomodo & unde, ut Horatius in ſecundo Sermonum,
» Vnde & quo Catius? Interrogatiuum acutam penultimam habet. Re
» latiuum grauatur. Virg. in. i. Aene. = genus unde latinū. De loco, ut
hinc, illinc, iſtinc, inde. Per locū, ut hac, illac, qua. hoc quoq; quomodo
omnia infinita, ideſt quo, ubi, unde, quando relatiuū eſt grauatur, ali-
ter ſuum accentū ſeruat. Cões, ut peregre ſum, peregre abeo, peregre
aduenio, peregre tranſeo. Similiter pone, ſuper, intra, infra, extra, ul=
tra, citra, quæ ēt caſibus frequenter ſolent iungi, grauariq;. atq; ideo
à quibuſdā præpoſitiones eſſe putantur. ſed illa proprie eſt præpoſi-
tio, quæ ſeparata nunquam poteſt ſine caſualibus proferri, ut, e, ex, a,
abs, de, pro, ſub, in, & ſimilia. Aduerbia uero, quæ coniungi ſolent ca
ſualibus, ēt per eclipſim caſualiū licet proferre, ut Pone ſubit coniunx,
& ultra citráq; nihil eſt, Et ꝙ aduerbia ēt per ſe habent aliq̄ cer-
tam ſignificationē, præpoſitio uero non. ut ſi dicā de, uel in, neſcio ꝑ
ſe quid ſignificent, niſi coniungantur cū aliqua dictione. Si enim dicā
de partibus orationis, aliā habet ſignificationem, & ſi dicam de loco
in locum, aliam. In ſuperiore enim τὸ περὶ, in ſequenti τὸ ἀπὸ ſignifi
cat. Similiter deduco κατάγω deſcendo, κατέρχομαι. Extra uero &
pone, & ſupra, indubitabilē habent loci ſignificationem, ex quo oſten
duntur magis aduerbia eſſe. Sunt quædam, unam loci ſignificationē
habentia, quæ eſt ad locū, ut horſum, iſtorſum, deorſum, ſurſum, ſini=
ſtrorſum, dextrorſum. Similiter aduerbia oſtenduntur cōpoſita, Italiā
uerſus, Siciliā uerſus, quæ ipſe accentus oſtendit eſſe cōpoſita, niſi dica-
mus, ꝙ uerſus, inclinat ſibi ſuprapoſita nomina. Dehortatiuū eſt ne,
hoc etiam accipitur pro neq;, & pro ut non, & pro ualde. pro neq;,
ut Cicero in quarto inuectiuarum. Ne dici quidem opus eſt, pro neq;
» opus eſt dici. pro ut non, Teren. in Adel. Ne dicā dolo pro ut non di=
» cam. pro ualde. Idem in Andria. Næ illa illū haud nouit, cuius cauſa
hæc incipit. Abnegatiuum eſt, ut non, haud, nequaquam, minime. Scien
dum tamen, ꝙ etiam aliæ partes accipiuntur, pro aduerbiorū diuer-

sis significationibus, & est quando duæ pro una, ut nullomodo, nulla tenus. Quomodo & aduerbia loco nominũ posita inuenimus. Virg.
» in. iiij. Sponte sua, similiter & mane nouum, ut Lucanus in primo.
» Tu satis ad uires Romana in carmina dãdas. Et Salustius in Catilin.
» Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Confirmatiua, ut profecto, scilicet,
» quippe, uidelicet, nempe, ut Persius. Nempe hæc assidue. Duæ quoq; partes pro his ponuntur, ut quidni, curnon, sicest, quid: sic. quo frequẽter Terentius utitur in confirmatione, ut in Adel.
» Quid istuc? accedo ut rectius dicas. Similiter militiæ in loco solum inuenitur, quomodo uesperi in tempore. Et sciendũ ꝙ pleraq; aduerbia localia pro temporalibus accipiuntur. Virgi. in. ij. Aenei.
» Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto, pro deinde dixit. Et in. i.
» Hæc ubi dicta cauum conuersa cuspide montem, pro postquam. & Terentius in Eunucho.
» Hic ego illum contempsi præ me, pro tunc. Tẽporalia autem pro localibus non accipiuntur, ut nunc, modo, nuper, postq̃. Iuratiua, ædepol, castor, hercle, mediusfidius. Per quoq; præpositio, potest etiam pro aduerbio accipi iurandi, ut Virgi. in. x.
» Per te per qui te talem genuere parentes. Idem tamen etiam confirmatiuum est aduerbium, ut Terentius in Andria.
» Tu quoq; perparce nimium non laudo. Sic quoq;, quomodo per, coniunctum casualibus, & graui accentu prolatum iuratiuum est. Virgi. in
» Buco. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. Optatiua, utinam, ò, ut si, ut Virgilius in primo Aeneidos.
» Atq; utinã rex ipse noto cõpulsus eodem Afforet Aeneas. Idẽ in. viij.
» Adsis ò tantum, & propius tua numina firmes. Idem in. vi.
» Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus,
» Ostendat nemore in tanto. ut autem & si, Sunt etiam coniunctiones causales. sed ut est etiam similitudinis aduerbium. potest etiam pro tẽporali accipi, Vt uidi, ut perij. & ex hoc componitur utinam. Inuenitur etiam ut pro utinam, ut Horatius in. ij. Sermonum.

Rom. lin: car. 37 lau: Vall. lib 2 cap 36

» O` pater & rex, Iuppiter, ut pereat positum rubigine ferrũ. ut pro utinam, uti enim, & ut idẽ est. Hortatiua, eia, age. Et notandũ ꝙ uidetur hoc aduerbiũ ẽt pluralem habere, ut agite, ut Virg. in. viij.
» Ergo agite ò iuuenes tantarum in munere laudum. Remissiua sunt superioribus contraria, ut pedetentim, paulatim, sensim. Qualitatis, ut bene, male. Quantitatis, ut nimium, parum. hæc autem plerunq; à nominibus adiectiuis fiunt, ut disertus diserte, celsus celse, maximus maxime, paulus paulatim. Necnon etiã à participijs, siue uerbis, ut cursim, strictim, minutatim. Dubitatiua, forsan, fortassis, et fortasse, fors,

forsit. Virgilius in.xi.
» Fors & uota facit cumulat'q; altaria donis. Idem in.i.Aeneid.
» = forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Terentius in Andria.
» Forma.bona fortasse.Horatius in primo Sermonum.
» Dissimile hoc illi est,quia non ut forsit honorem.
» Iure mihi inuideat,qui uis ita te quoq; amicum. Congregatiua loci
sunt & temporis communia, ut simul, unà, pariter. In eodem loco,
» & in eodem tempore,ut Virgilius, = simul hoc simul ingẽs. Et in.i.
» Vnà Eurus'q; Notus'q; ruunt. Discretiua seorsum,deorsum, secus, se=
paratim, secreto,utrinq;,diuise, singillatim, bifariam,multifariam.
Similitudinis,ut quasi, ceu,uelut,ueluti, sic, sicuti,ut,uti. Hæc etiam
coniunctionum uim habent causalium, quando ἵνα uel ὅτι significãt
» græcas coniũctiones,Virgilius in.xi. = capias ut digna Camillæ Præ-
» mia. Cicero in.iiij.inuectiuarum.Illud uero non'ne ita præsens est,ut
» nutu Iouis optimi Maximi factum esse uideatur?ut cũ hodierno die
» mane per forum meo iussu,et coniurati,& eorum indices in ædé con
» cordiæ ducerentur,eo ipso tempore signum statueretur. Ordinatiua
sunt,deinde,continuo,protinus,postea, præterea. Intentiua,ut ualde,
nimium,prorsus,penitus,omnino. Comparatiua, ut magis, minus.
hoc cum aduersa qualitate coniunctum,contrariæ qualitatis compa-
ratiuum significat,ut minus prudẽs pro stultior,et minus stultus,pro
prudentior. Superlatiua,maxime,minime, ocyssime. Et sciendum ꝙ
omnia quæ ab alijs deriuantur,illorum significationem uel qualita-
tem generalem seu specialem seruant.ut à proprijs,Demosthenes de-
mosthenice dicitur Tullius tulliane.Salustius salustiane. Similiter ab
appellatiuis generalibus,à corpore corporaliter,à quali qualiter, ab
alio aliter,à genere generaliter,à specie specialiter, à latino latine,à
græco græce,à uiro uiriliter,à muliere muliebriter.Et nota ꝙ pleraq;
ex nominibus fiunt deriuatiua. à græcis quoq; nominibus deriuan-
tur aduerbia ut ὠκὺς ocyus ocyssime.Habent tñ nomina ocyor ocys-
simus. Præterea quomodo apud græcos anomale ἀπὸ τοῦ εἷς ἅπαξ
aduerbium dicitur, sic & apud nos inæqualiter ab uno semel pro=
fertur. A` duobus quoq; pro græco δὶς nos bis dicimus. Cæteri.n.nu
meri à uocibus suis faciũt aduerbia,tres,ter,quatuor,quater.A` quinq;
uero usque ad mille in,es,productam desinunt aduerbia,ut quinqes,
sexies, septies, sic reliqui ut supra dictum est. A` quot uero & tot
in,ns,terminantur,quotiẽs,et totiens.sunt igitur hæc numeralia.Inue
niuntur apud nos præterea,aduerbia diminutiua,quæ apud græcos
non sunt,ut clam,clanculum,bene,belle,bellissime. Quomodo autem
sunt nomina synonyma,& polyonyma, sic inueniũtur aduerbia,uel

in una significatione multas habentia uoces, uel in una uoce multas habentia significationes, ut ubi ποῦ καὶ ὅπου. Similiter quo, qua, quando, & infinita sunt & interrogatiua, & relatiua. Quando autẽ etiam pro coniunctione causali inuenitur. Tandẽ quoq; non solũ pro aduerbio tẽporali, sed etiam pro coniũctione repletiua inuenitur, ut Cicero
» in .i. Inuectiuarũ. Quousq; tandẽ abutere Catilina patintia nostra. O, quoq; diuersas habet significationes. Est enim aduerbium uocandi,
» ut Virg. in .i. Aene. O` regina nouam cui condere Iuppiter urbem.
» Est admirandi, ut Iuue. in .iiij. O` qualis facies et quali digna tabella.
» Est indignandi, ut Cice. in .i. Inuect. O` tempora ò mores. Est optandi,
» ut Virg. in .viij. Adsis ò tantum, & propius tua numina firmes. Est etiam nomẽ ipsius litteræ. In alijs quoq; multis aduerbijs inuenis diuersas significationes in una eademq; uoce. Quomodo etiam ex contrario in diuersis uocibus unã significationẽ, ut qñ, aliquando, olim, dudũ, cito, propere, celeriter, actutũ. De ordine quoq; aduerbiorum quæritur utrũ præponi, aut supponi uerbis aptius possint, & manifestũ est, ꝙ aptius quidẽ præponuntur, quõ adiectiua nomina, ut bonus homo bene agit, fortis imperator fortiter pugnat. Licet tamen tã hæc q̃ illa præpostere proferre. Exceptis monosyllabis qdẽ oibus, ut, o, nõ, ne, dum, cum tẽporale, ꝑ, sic, quod aduerbiũ est qñ affirmationem significat, sicut etiam uel cum pro ualde ponitur. Demonstratiua quoq; & interrogatiua præponuntur uerbis, ut, en, ecce, cur, quare, quamobrẽ. Similiter hortatiua & similitudinis & uocandi & optãdi, ut, eia, age, quasi, ceu, ueluti, heus, o, utinam. Terentius.
» Vtinam quod cum salute illius fiat uelim, ita se defatigarit.
» Virg. in Buc. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. Idem in .viij.
» = non ita me referat tibi magnus ouantem, Iuppiter,

De Interiectione.

i Nteriectionem græci inter aduerbia ponunt, qm̃ hæc quoq; uel adiungitur uerbis, uel uerba ei subaudiuntur, ut si dicam papæ quid uideo? uel per se papæ, etiam si non addatur, miror, habet in se ipsius uerbi significationẽ, quæ res maxime fecit Romanarum artium scriptores separatim hanc partẽ ab aduerbijs accipere, quia uidetur affectum habere in sese uerbi, & plenam motus animi significationem, etiam si nõ addatur uerbũ demõstrare. Interiectio tamen non solum illa quæ dicunt græci σχετλιασμὸν significat, sed etiã uoces, quæ cuiuscunq; passionis animi pulsu per exclamationem interijciuntur. Habent igitur diuersas significationes. gaudij ut euax, doloris ut hei. Virgilius in .ij. Aeneidos.
» Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore.

» Et ò dolor atq; decus magnum rediture parenti. Virgilius in. xi.
Et in Bucolicis.
» = ah silice in nuda connixa reliquit. Idem in eodem.
» Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas.
» Timoris, ut atat. mi homo num formidolosus es. Terentius in Eunu.
» Admirationis, ut idem in eodem. Papæ hæc superat ipsam Thaidē. Inter has ponunt etiam sonituū illitteratorum imitationes, ut risus haha, hehe, & phi, & heu, hoe, & hau. Possunt tamen esse quædam dubiæ inter aduerbia & interiectiones, ut, ò, quando indignationem significat uel dolorem, uel admirationem, interiectionem hoc accipiunt, quando uero uocandi est, uel optandi, aduerbium. potest tamen etiam nomen esse ipsius litteræ, ut supra diximus. A, quoq; & præpositio est, & interiectio, & nomen. Præpositio, ut à summo ad imum. Interiectio, ut præmonstrauimus in Buco. esse positum. Nomen ipsius litteræ. Pro quoq; tam præpositio, q̃ interiectio. Præpositio, ut Virgilius in. xij.
» Pro Latio obtestor pro maiestate tuorum. Et in quinto.
» Pro se quisq; uiri, & depromunt tela pharetris. Interiectio, ut Lucanus in tertio. = proh si remeasset in urbem
» Gallorum tantum populis arctoq; subacta. Optime tamen de accentibus earum docuit Donatus ꝙ non sunt certi. Quippe cum & abscondita uoce, idest non planè expressa proferantur, & pro affectus cōmoti qualitate, confundantur in eis accentus. Aliæ tamen quoq; partes orationis singulæ, uel plures solent interiectiue proferri, ut Virgilius in primo Aeneidos.
» Nauibus infandum amissis unius ob iram: Infandum pro interiectione protulit. Proprie tamen uoces interiectionum primitiuæ sunt, ut Papæ, euax, hei, heu, heuhoe, hoe, & similia.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS, LIBER XVI.

DE CONIVNCTIONE.

CONIVNCTIO Est pars orationis indeclinabilis coniunctiua aliarũ partiũ orationis, quibus consignificat, uim uel ordinationem demonstrans. Vim quando simul esse res aliquas significat, ut & pius, et fortis fuit Aeneas. Ordinem quando consequentiam aliquarũ demonstrat rerum, ut si ambulat mouetur. sequitur enim ambulationẽ motus, non tamen ẽt motum omnimodo sequitur ambulatio. Potest enim aliquis & sedens & accumbens moueri, ambulare aũt sine motu non potest. Accidunt igitur coniunctioni figura & species, quã alij potestatẽ nominant, quæ est in significatione coniunctionum. præterea ordo. Figura simplex quidẽ, ut, at, &, sed. Cõposita uero, ut, atq;, etenim, sedenim. hæc enim ex accentu cõposita esse noscuntur. Species sunt coniunctionũ, copulatiua, continuatiua, subcontinuatiua, adiunctiua, causalis, effectiua, approbatiua, disiunctiua, subdisiunctiua, disertiua, præsumptiua, aduersatiua, abnegatiua, collectiua uel rationalis, uel illatiua, dubitatiua, completiua. Copulatiua est quæ copulat tam uerba, q̃ sensum, ut, &, q;, ac, atq;, quidẽ. quoq;, quando pro q;, ponitur. at, ast, sed, autem. uero, quando pro autẽ accipitur. hæc enim copulant cũ confirmatione intellectum. Inueniuntur tamẽ multæ, tam ex supradictis, q̃ ex alijs coniunctionibus, diuersas significationes una eademq; uoce habentes, sicut usibus ostendemus, ut, q;, inuenitur ẽt cõpletiua, ut Virgilius Alcandrumq; Haliumq; Noemonaq; Prytanimq;. Ac, non solũ pro &, sed etiam pro quàm accipitur. Virg. in. iij. Aenei. Haud secus ac iussi faciunt, tectosq; per herbã. Teren. in Phor. Nunq̃ æque inqt, ac modo paupertas onus uisa est mihi & miserum & graue. Salusthus in Iugur. Præterea transuersis itineribus quotidie castra mouere iuxta ac si hostis adesset, uallo atq; fossa munire. Similiter atq; Terentius in Phormione.

Ne simili utamur fortuna, atq; usi sumus. Continuatiuæ sunt quæ continuationem & consequentiam rerũ significant, ut si cum ει, græcum significat. quando enim ἐὰν causalis est. similiter siue, sin, seu, tam continuatiuæ sunt, q̃ causales. Proprie autem continuatiuæ sunt, quæ significant ordinem præcedentis rei ad sequentem, ut si stertit dormit, & si ægrotat pallet, & si febri uexatur calet. Nõ enim conuerso ordine

in his consequentiã sententiæ seruat oratio: non enim qui dormit omnimodo stertit, quomodo qui stertit omnimodo dormit. nec qui pallet omnimodo ægrotat, quomodo qui ægrotat omnimodo pallet. nec qui calet omnimodo & febri uexatur, quomodo qui febri uexatur omnimodo & calet. Et hæ quidem idest continuatiuæ qualis est ordinatio & natura rerũ cum dubitatione aliqua essentiæ rerũ significant. sub continuatiuæ uero causam continuationis ostendunt consequentẽ, cum essentia rerũ, ut quoniam, quia, ut quoniam ambulat mouetur, quia Sol super ter am est, dies est. utrunq; enim significat fieri ordine cõsequenti. Quidã tamen & has cõtinuatiuas & subcontinuatiuas inter species causaliũ posuerunt, quomodo & adiunctiuas, & effectiuas. nec irrationabiliter. & continuationis enim & subcontinuationis, & adiunctionis, & effectionis per has causa ostenditur reddi. Continuationis, ut si ambulat mouetur. subcontinuationis, ut quia ambulat mouetur. Adiunctionis, ut moueatur ambulat. Effectionis, mouetur ambulat enim. Est autem quando ut, ẽt pro ὅτι græca ponitur. Terentius
» in Phormione. Si est o patrue culpam, ut Antipho in se admiserit
» Non causam dico. Sunt etiam causales quasi proprio nomine. quoniam prodest tibi, lege. &,
» Heu, quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi. Virg. in. y.
» Et quãobrem discede. Causales igitur quas alij in una specie posue-
» runt, Apollonius pater Herodiani in. y. species diuidit, quas supra ostẽdimus. idest continuatiuas, subcontinuatiuas, causales, adiunctiuas, effectiuas. Adiunctiuæ sunt, quæ uerbis subiunctiuis adiunguntur ut, si, cum, ut, dum, quatenus, quando ἵνα græcam coniunctionem significat. Similiter cum, quando ἐπὰν græca intelligitur, ut si uenias faciam, &
» ut prosit tibi facio. Virg. in. i. Aene. Multa quoq; & bello passus, dum
» conderet urbem, Inferretq; deos Latio. Similiter quatinus id libenter
» faciat. ut Virg. in Buco. Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito. Inueniuntur tamen ex his quædã simul & causales, ut exerceo te, ut sis sanus. Eris doctus si legas. Et hoc interest inter adiũctiuas, & proprie causales, ꝙ hæ causales cũ affirmatione, illæ cum dubitatione proferuntur. Inueniuntur tamen nomina uel pronomina, uel etiam præpositiones uel aduerbia, quæ loco causalium accipiuntur coniunctionum. pronomina, ut ideo, eo. Nomina qua causa, qua gratia, qua propter, quamobrem, & quas ob res. Ne quoq; quando ἵνα, μὴ significat, coniunctio est causalis. Virg. in. ij. Aeneidos.
» Neu recipi portis, aut duci in mœnia possit,
» Neu populum antiqua sub religione tueri. Et nota, aut, quoq; & neu
» hic pro copulatiuis esse coniunctionibus. Inuenitur ẽt ne pro neq;, quæ

copulatiua est coniũctio. Sub]una enim abnegatione copulat res, quo-
» modo & nec. Lucanus in primo. Nec se Roma ferẽs. Cicero in quar-
» to inuectiuarũ. Ne dici quidẽ opus est quanta diminutiõe ciuiũ. Teren-
» tius in Eunucho. Non eam, ne nunc quidem cum arcessor ultro? pro
neq; nunc. hoc autem idest ne, quando μὴ uel πάνυ significat, aduer-
bium est. Inuenitur tamen etiam uerbum pro aduersatiua coniun-
ctione cum aduerbio, ut quamuis pro quanq̃, & pro & si, quomodo
licet & licebit. Virg. in. xi.
» Dicam equidem licet arma mihi mortemq; minetur, pro q̃q̃ minetur.
» Lucanus in. vij. Omnia maiorum uertamus busta licebit,
» Et stantes tumulos, & qui radice uetusta.
» Effudere suas uictis compagibus urnas.
» Plus cinerum hæmoniæ sulcis telluris aratur. Et proprie causales sunt
quæ causam antecedẽtem, causatiue, idest res ex causa antecedente eue-
nientes significant, ut doctus sum, nam legi. Aeole, nanq; tibi diuum
» pater atq; hominum rex, Et mulcere dedit fluctus & tollere uento.
» Virgili. in. i. Aenei. Hic tibi fabor enim, qñ hæc te cura remordet.
» idem in eodem. Approbatiuæ sunt quæ approbant res, ut Virgi. in
» xij. Equidem merui nec deprecor inquit. Teren. in Phor. Ita cognatã
» equidem ad nos, unde? Inueniuntur & causales pro approbatiuis, ut
» Virgi. in. ij. Aene. Dij si qua est cœlo pietas, quæ talia curet. Idẽ in. i.
» Siquid usq̃ iustitiæ est. Idẽ in. y. Si concessa peto, si dant ea mœnia Par
cæ. Et sciendũ ꝙ qñ approbatiuæ sunt indicatiuo modo iunguntur.
Disiunctiuæ sunt quæ q̃uis dictiones coniungant, sensum tñ disiun-
ctum habent, & alterã quidem rẽ esse, alterã uero non esse signifi-
» cant, ut ue, uel aut, Virg. in. yij. Siue errore uiæ, seu tẽpestatibus acti,
» & uel dies est, uel nox. Iune in. i. = aut dic aut accipe calcẽ. Virg. in
» ij. Aene. Aut aliquis latet error, equo ne credite Teucri, in eodẽ Aut
» hæc in nostros fabricata est machina muros. Et est qñ indicatiue di-
cuntur, est qñ dubitatiue. Indicatiue, ut aut lux est aut tenebræ. Dubita
tiue, ut aut prodest aut non prodest diuitias querere. Subdisiunctiuæ
sunt, quæ uoce disiunctiuarũ utrunq; tñ esse significant, uel simul, ut co
» pulatiuæ, uel discrete. Simul, ut Ter. in Eun. Vel rex semꝑ maximas
» mihi gratias agebat, pro ẽt Rex. Idẽ in Phormione. Vel oculũ exclu-
dito, est ubi uos ulciscar locus. Et Alexãder siue Paris, pro Alexãder
qui & Paris dicitur. Similiter Mars siue mauors, Gradiuus uel Ma-
spiter, præsul est bellorũ. Discrete utrũq; tñ esse significat, ut tota die,
uel legit iste uel cogitat. Significat enĩ & legere, & cogitare, sed nõ si
mul utrũq; facere, sed alijs horis legere, alijs cogitare. Similiter remex,
uel impellit remũ, uel attrahit, cũ simul penè utrũq; fieri intelligo, sed

distincte. Alius est enim motus pellentis, alius trahentis. Similiter si dicam uel tunicam mihi accommoda, uel etiã penulã, Subdisiunctiuum est, uideor enim in alterius petitione libenter utrunq; accipere. Sed potest hic ẽt disiunctiua esse, Aliud est enim alterutrum petere, aliud utrunq;. Ergo si dicã, uel tunicam, uel penulam alterutrum ostendo, cum uero addam, uel ẽt tunicam ostendo, uel unã rem uelle, uel duas. quod disiunctiuum est. Inuenitur tñ uel coniunctio etiam diminutionem significans, ut Lucanus in tertio.

» O` felix si te uel sic tua Roma uideret. Disertiuæ uel electiuæ sunt, quãdo diuersis præpositis aliquid ex eis nos eligere ostendimus, ut diues uolo esse q̃ pauper. Terentius in Andria.

» Quæ inhoneste hic uoluit diuitias parare,

» Quàm honeste in patria pauper uiuere. Est autem quam accusatiuus quæ infiniti nominis, & aduerbium similitudinis. Ut Terentius in

» Phor. Quàm inique comparatum pro ut, & duplicatum pro coniunctione aduersatiua quoq; accipitur, ut Virg. in. yi.

» Quanq̃ ò, sed superent quibus hoc Neptune dedisti. Idem in. ij. Aen.

» Quanq̃ animus meminisse horret. Aduersatiuæ sunt quæ aduersum conueniẽti significant, ut tamen quanq̃, quamuis, & si, ẽt si saltẽ. hæc etiam diminutiuam significationem habet, ut Virg. in. iiij. Aenei.

» Saltem si qua mihi de te suscæpta fuisset,

» Ante fugam soboles. Idem in secundo.

» Et magis atq; magis quanq̃ secreta parentis,

» Anchisæ domus, arboribusq; obtecta recessit, Clarescunt sonitus. Ad-

» uersum enim conuenienti significat. At quoq; pro saltem, & uel &

» aut inuenitur. Virgi. in. yi.

» Si te nulla mouet tantæ pietatis imago,

» At ramum hunc (aperit ramum, qui ueste latebat)

Agnoscas. & si non uis ediscere uel intellige, pro saltem intellige. Similiter si non factis debitũ reddis, aut uerbis age gratias, pro saltem uerbis. Ne quoq; in eadẽ inuenitur significatione. Salustius in Catilin.

» quippe secundæ res, sapientiũ animos fatigant, ne illi corruptis moribus uictoriæ temperarent. Inuenitur ẽt in hac significatione, nec & neq;, ut nec una hora auarus negligit lucrũ, neq; pius iustitiam, neq; unum assem præstat ille egenti, nec hic abnegat petenti aliq̃d prorsus, quod põt, & decet. Abnegatiuæ sunt apud græcos κὲν, & ἂν, quæ uerbis coniunctæ posse fieri rem ostendunt, sed propter causam aliquam, ne fiat impediri, ut ἐποίησα ἂν εἰ δυνηθείην, & καί κεν γηθήσει πρίαμος πριάμοιό τε παῖδες. Nos autem sine coniunctiobus subiunctiuis utimur uerbis, in huiuscemodi sensibus, ut fecissem si potuissem, Et gaudeat Priamus

» deat Priamus si audeat. Virg. in. xi. Tu quoq; nunc stares immanis
» truncus inermis, Esset par ætas, & idem, si robur ab annis. Stares ἐ-
στήσας ἄν. Collectiuæ uel rationales sunt ergo, igitur, itaq;, quando ante
penultima acuitur, quin, alioquin, immo, utiq;, atqui. hæ enim per il-
lationem colligunt supradictum, hoc est ratione confirmant, ut Cicero
» pro ligario Habes igitur quod est accusatori maxime optandum, con-
» fitentem reum. Lucanus in nono.
» Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus. Inuenitur tamen etiam pro
» expletiua, ut Terentius in Andria. Mihi ne? tibi ergo. Virgilius in. x.
» = quin occidit una, Sarpedon mea progenies. Terentius in Eunu.
» Atqui ita opus est. Cicero pro Ligario. Itaq; quo me uertam nescio. di-
cuntur tamen hæ eædem illatiuæ, quæ præpositis alijs inferuntur, ut
etenim Catilinam Cicero solus sapientia domuit, Solus igitur Cicero
patriam seruauit. Dubitatiuæ sunt quæ significant dubitationem, ut
an, ne, correpta, nec'ne, ut Virgilius in tertio Aeneidos.
» Eloquar an sileam, gemitus lachrymabilis imo. Idem in. i. Aenei.
» An Phœbi soror, an nympharũ sanguinis una. Idem in. xi.
» Iustitiæ ne prius mirer belli ne malorum. Frequentissime tamen hæ
eædem interrogatiuæ sunt, ut Virg. in. iij. Aeneid.
» Hectoris Andromache Pyrrhin connubia seruas? Idem in. x.
» = tanton me crimine dignum? hæc eadem inuenitur & pro confirma
tiua, ut Horatius in secundo Sermonum.
» Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, ne etiam & rex. Idem in primo.
» O seri studiorum, qui ne putetis difficile, & mirũ Rhodio quod Phi-
toleonti contigit. Terentius in Andria.
» Nunc ne demum istud uerbum in te incidit. Hic enim ne coniunctio,
nec interrogatiua, nec dubitatiua, sed confirmatiua est. Virg. in. x.
» Tanta'ne me tenuit uiuendi nate uoluptas,
» Vt pro me hostili paterer succumbere dextræ? Est enim ne pro etiam.
Sola hæc apostrophum accipit apud latinos. Necne quoq; pro & an
non, accipitur, ut. Sit sensus in morte nec ne, prodest recte uiuere. Com
plectiuæ sunt uero, autem, quidẽ, equidem, quoq;, enim, nam, nanq;, &
ferè quæcunq; coniunctiones ornatus causa uel metri, nulla significa-
tionis necessitate ponuntur, hoc nomine nuncupantur. Omnes tamen
hæ inter alias species inueniuntur. Aeneas uero & pius & fortis
fuit. Completiua est, quia & si tollatur uero, significatio integra ma
net. Sin autem dicam, Aeneas quidem pius fuit, Vlysses uero astutus,
hic pro cupulatiua, accipitur, quia utriusq; rei simul essentiam signi-
ficat, cum substantia. potest tamen & distributiua dici, quia distribuit
diuersas res, diuersis personis. Cõpletiuam autem esse, etiam Salustius

» ostendit in Catilin. Verum enim uero, is demum uiuere, & frui ani=
» ma uidetur. hic enim ornatus causa uero adiuncta est, quanuis possit
» etiam approbatiua esse. Similiter Virg. in. xij. = equidem merui nec
» deprecor inquit, poterat sensus stare ẽt sine equidem si dixisset, ego
merui nec deprecor. Sed siue metri causa, siue ornatus addidit equi=
dem. Vnde nec intulit autẽ uel uero subiunctiuas eius, uel tamen quæ
ipsa quoq; sæpissime cõpletiua inuenitur, ut Statius in undecimo.
» Me miserã uinces prius hæc tamen arma necesse est, Experiare domi.
Sciendum tamen ꝙ quidã equidem coniunctionẽ compositam esse exi-
stimant, ab ego & quidẽ. sed errant. simplex enim est. & hoc ma-
xime ex ipsa quoq; constructione orationis possumus intelligere. Nam
equidem facio, equidẽ facis, equidem facit, dicimus. Et potest equidem
& ad primam, & ad secundã, & ad tertiã transferri personam,
quod minime fieret, si esset cõpositum ex ego & quidem. Nemo enim
dicit ego quidẽ facis, ego quidẽ facit, sed ego quidem facio, tantummo=
do ad primam personam. Et hoc usus ẽt auctorum approbat, qui equi
dem præposita, ego subiungunt, ut Salustius in Catilin.
» Equidem ego sic existimo patres conscripti, omnes cruciatus. Si esset
enim cõposita equidem ex ego & quidem minime ei ego sub iunge=
retur. Quoq; quando pro etiam, uel pro & accipitur, copulatiua est,
» ut Virg. in yij. Tu quoq; littoribus nostris æneia nutrix. Quando
autem superuacua ponitur cõpletiua est, ut Virgilius in primo.
» Multa quoq; & bello passus. non egeret ea sensus si dixisset. Multa &
bello passus. Nisi ꝙ quidam existimant ut pro aduerbio similitudi-
nis accipiatur, quomodo item. Enim quoq; cum sit causalis τὸ γὰρ signi
ficat, ut cole prudẽtiam, hæc enim fundamentũ est omnium animi uir
tutum. Inuenitur tamen ẽt completiua, quando δὴ significat græcam
» coniunctionem, ut Progeniem sed enim troiano à sanguine duci, Audie
rat. Virgilius in primo. Inuenitur eadem etiam pro affirmatiua, ut
» Terentius in Andria. Eninuero daue, nihil loci est segniciæ, neq; socor
diæ. & maxime præpositiua hanc habet significationẽ, ut idem in
» Adelphis, = enim non sinam. Similiter nam quomodo enim, est quan
do γὰρ est quanndo δὴ græcam coniunctionem completiuam uel affir-
matiuam significat, ut Virgilius in quarto Georgicorum.
» Nam quis te iuuenum confidentissime nostras,
» Iussit adire domos? τίς δὴ, hic repletiuæ uim habet. Idem in. y.
» Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi. Idem in. i. Aenei.
» Aeole, nanq; tibi diuum pater atq; hominũ rex, hic causalis est coniun
ctio. Ordo accidere dicitur coniunctionibus, qui cõis est pene omnibus
dictionibus. Quædam enim naturaliter præponuntur, ut præpositi=

nes casualibus, & aduerbia pleraq; uerbis. Et interrogatiuis uel infinitis relatiua subiūguntur uel redditiua nomina, uel aduerbia. Adiectiua nomina præponuntur appellatiuis, ut sapiens homo, & citus equus. Est tamen quando auctoritas præpostere his utitur. Similiter igitur coniunctiones pleræq; tam præponi q̄ supponi possunt. Sunt tamen quædā quæ semper præponuntur, ut at, ast, aut, ac, uel, nec, neq;, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni. Aliæ quæ semper supponuntur, ut q;, ne, ue. quæ etiam encliticæ sunt. quidem, quoq;, autem. quod tamen antiqui solebant etiam præponere. Aliæ penè omnes indifferēter & præponi, et supponi possunt, ut, &, atq;, quæ poeticæ postponuntur, aliter non, ut Virgi. in. xi.

» Suspiciens altam lunam, & sic uoce precatur. Horatius in. i. Ser.
» Cum me hortaretur parce, frugaliter, atq; Viuerem uti contentus eo
» quod mihi ipse parasset. Et equidem, saltem, tamen, quanquam, quando, quatenus, nam, enim, itaq;, quoniam, quapropter, ergo, igitur, quia. Et sciendum ꝙ pleræq; coniunctiones, quomodo præpositiones diuersas habent, in una eademq; uoce significationes, quod in multis iam ostendimus. Hoc quoq; non est prætermittendum, ꝙ coniunctiones sibi præpositæ inueniuntur, tam eiusdem potestatis cum sint, quàm alterius, ut Cicero in Prognosticis.

» Ast autem tenui, quæ candent lumine phathnæ. Virgi. in. i.
» Atq; equidem teucrum memini Si dona uenire. Idem in. iij.
» Nam neq; erant astrorum ignes, nec lucidus æthra,
» Syderea polus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS, DE CONSTRVCTIONE, SIVE DE ORDINATIONE PARTIVM ORATIONIS. LIB. XVII.

QVONIAM in ante expositis libris de partibus orationis in plerisq; Apollonij auctoritatem sumus secuti, aliorum quoq;, siue nostrorũ siue græcorum, non intermittentes necessaria, et si quid ipsi quoq; noui potuimus addere. Nunc quoq; eiusdem maxime de ordinatione, siue constructione dictionum quam græci σύνταξιν uocant uestigia sequentes, si quid etiam ex alijs uel ex nobis congruum inueniatur, non recusemus interponere. In supradictis igitur de singulis uocibus dictionum, ut poscebat ratio, tractauimus, nunc autem dicemus de ordinatione earũ, quæ solet fieri ad constructionẽ orationis perfectæ. Quam admodum necessariam, ad authorum expositionem omnium diligentissime debemus inquirere. Quod quemadmodum litteræ apte coeuntes faciunt syllabas, & syllabæ dictiones, sic & dictiones orationem. Hoc enim etiam de litteris tradita ratio demonstrauit, quæ bene dicuntur ab Apollonio, prima materies uocis humanæ indiuidua. Ea enim non quocunq; modo iuncturas ostendit fieri litterarum, sed per aptissimam ordinationem. unde et littoras uerisimiliter dicunt authores appellari, quasi legiteras, q̃ legendi iter præbeant ordine congruo positæ. Necnon etiam à litteris syllabæ idem recipiunt, cum ex his coeuntes iuncturæ pro debito dictionem perficiunt. Igitur manifestum est, quod consequens est, ut etiã dictiones, cum partes sint per constructionem perfectæ orationis, idest τοῦ κατὰ σύνταξιν αὐτοτελοῦς λόγου aptam structuram, idest ordinationem, recipiant. Quod enim ex singulis dictionibus paratur sensibile, idest intelligibile, quodãmodo elementum est orationis perfectæ. & quomodo elementa iuncturis syllabas efficiunt suis, sic etiam ordinatio intelligibilium imaginem quandam syllabæ perficit adiunctione dictionum. Est enim oratio comprehensio dictionum aptissime ordinatarum, quomodo syllaba comprehensio litterarum aptissime coniunctarum. & quomodo ex syllabarum coniunctione dictio, sic etiã ex dictionum coniunctione perfecta oratio constat. Possumus autem ex accidentium quoq; similitudine hoc contemplari. Bis idem elementum accipitur, ut relliquias, reddo. sed etiã syllaba. Leleges, tutudi, peperi. Similiter & dictio, ut, Me, me, adsum qui feci, Fuit fuit illa quondam

» in hac republica uirtus, Cicero in.iiij.Inuectiuarum Peruenit tn̄ hoc
» uſq; ad plenas orationes, cum ſemel dicta iterū repetantur, uel neceſſa
rio, uel moræ, cauſa, ut ſi dicamus. Poeta Magnus fuit Virgilius. Vir-
gilius fuit Magnus poeta. Iuuenalis in ſecundo.
» Tu ne duos una ſæuiſſima uipera cœna?
» Túne duos? Abundat littera non eadē, ut prodeſt, pro proeſt, & ſicu-
bi, pro ſiubi. Abundat etiam ſyllaba ut huiuſcemodi, pro huiuſmo-
di, induperator pro imperator. Necnon ēt dictio tam in cōpoſitione, q̄
in appoſitione. In cōpoſitione, ut Terent. in Phor.
» Ex aduerſum ei loco, pro aduerſum. Et in Andria. Ab hinc trienniū,
» pro hinc. Et in Eunu. Emori ſatius eſt, pro mori. In appoſitione quoq;,
» ut Virg. in. x. = ſic ore locuta eſt, abundat enim ore. Idem in. xi.
» = lachrymis ita fatur obortis,
» Te ne inquit miſerande puer cum læta ueniret,
» Inuidit fortuna mihi? Nam cum dixiſſet fatur, ſuperuacuum eſt in-
quit. Nec mirum cum expletiuæ coniunctiones, quantū ad ſenſum ple
runq; ſuperuacue ponantur. Necnon orationes inuenimus ſimiliter ſu-
peruacue poſitas, ut Ibant qua poterant, & qua non poterant non
ibant. Contrariæ ſimiliter paſſiones per defectionem fiunt litteræ, et
ſyllabæ, & dictionis & orationis. Litteræ ut ſciјt, pro ſciuit, audacter
pro audaciter. Syllabæ ut cōmorit pro cōmouerit. Hor. in. ij. Sermo
» = at ille Qui me cōmorit, melius nō tangere clamo, Flebit. Deum pro
» deorū, acceſtis pro acceſſiſtis. Hor. in. iiij. Carminum. Quæ me ſurpue-
» rat mihi, pro ſurripuerat. Dictionis, ut Vrbs antiqua fuit tyrij tenue-
» re coloni. deeſt enim quam. Similiter, Hæc ſecum. me ne incœpto deſi-
» ſtere uictam? deeſt enim dicebat. In cōpoſitis quoq; idē fieri ſolet, ut
» Incubuere mari, totumq́; à ſedibus imis, Vnà Euruſq́; Notuſq́; ru-
unt, pro eruunt, deeſt enim præpoſitio, è, ad perfectionē plenæ oratio
nis. In his ſunt ēt illa quibus deeſt in fine uerbū, ut Vir. in. iij. Aen.
» O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imagò, deeſt enim, es, uerbū ad p-
fectionem orationis. Nec enim apocopā poſſumus eam dicere, quæ fit in
plena dictione, ſed quæ in littera uel ſyllaba, ſenſu per ſe carentibus.
» Orationis quoq; fit defectio, ut apud Terentium in Eunu. Ego ne il-
» lam, quæ illū, quæ me, quæ non, Deeſt enim unicuiq; conſtructio plenæ
orationis, Ego ne illam digner aduentu meo, quæ illū præpoſuit mihi,
quæ me ſpreuit, quæ me non ſuſcepit heri. Et ſi ſemel dicta oratio bis
uel ter uel ſæpius eadē intelligatur, ut magna uiris gloria eſt prudē-
tia, & fortitudo, & pudicitia, & iuſtitia, & tēperantia, ubiq; enim
ſubauditur, magna uiris gloria eſt, quod ſemel dictum eſt. Quomodo
aūt litterarū rationē, uel ſcripturæ inſpectione, uel auriū ſenſu diju-

dicamus, ſic etiam in dictionum ordinatione diſceptamus rationem cõ
textus, utrũ recta ſit, an nõ. Nam ſi incongrua ſit, Soloecaſmum faciet,
quaſi elementis orationis inconcinne coeuntibus, quomodo inconcinnitas
litterarum uel ſyllabarũ, uel eis accidentium, in ſingulis dictionibus
facit Barbariſmum. Sicut igitur recta ratio ſcripturæ docet litterarũ
congruã iuncturam, ſic etiam rectã orationis compoſitionem, ratio
ordinationis oſtendit. Dicimus præpoſitiua elemẽta, tam in conſonãti=
bus, q̃ in uocalibus, ſed etiã in ſyllabis, ſunt quædã præpoſitiua ele-
menta, ut in diphthongis, a, &, e, &, o, præpoſitiuæ ſunt, ut, ae, au, eu,
oe, ei. I, uero &, u, poſtponũtur. Et aſpiratiões uocalibus adiunctæ in
principio ſyllabarũ inueniũtur, ut habeo, heremus, hircus, homo, hora
humus, humanus. Et, u, loco cõſonantis poſita, &, q, & K, ſemp̃ in ini-
tio ſyllabarũ ponũtur. Syllabæ quoq; præponũtur, ut præ, ĩ principio
inuenitur ſemper dictionum, præmiũ, præco, prætor, prædiũ, præliũ.
Poſtpoſitiuæ quoq; quæ à gm, uel, cm, uel, chm, incipiunt, ut agmen, Py-
racmon, Menæchmus. Finales quoque quæ in, ls, uel, rs, uel, ms, uel, ns,
terminantur, ut puls, cohors, hyems, ſapiens. Idem etiam in dictionibus
inuenis. Vnde & præpoſitiones nominantur, & præpoſitiua prono-
mina, & ſubiunctiua uel relatiua. necnon uerba ſubiũctiua. quæ ma-
gis ab ordinatione nomen acceperunt, q̃ à demonſtratione, quo impe=
ratiua, & optatiua. In oratione quoq; hunc modum poſſumus inue-
nire, quando antecedentia ſi coniuncta ſequentibus fuerint, uera eſſe
oſtenduntur, dum anteponuntur conſequentibus per primam oratio-
nis coniunctionem, ut ſi aliquis dicat, ſi ambulat Dionyſius, mouetur
Dionyſius. Si enim cõuertas nõ eſt uerũ. nõ enim ſi mouetur Dionyſius,
et ambulat Dionyſius neceſſario. nã poteſt et moueri, et nõ ambulare.
Elementum eſt quando in duo diuiditur, modo ſyllabico, ideſt contem-
platione temporũ, ut fieri pro firi. longa enim uocalis in duas breues
diuiſa eſt. Similiter admittier pro admitti, farier pro fari. Sed etiam
duo in unum coeunt, ut tibicen, pro tibijcen. unde & ſolum hoc ex ſi-
militer cõpoſitis penultimam productã habet. etiam binæ pro biunæ.
Syllaba quoq; in duas diuiditur, ut aulæ aulãi. Virg. in. iij. Aeneidos.
» Aulãi in medio libabãt pocula Bacchi. Et ſyluũa pro ſylua. Hor. in
» Epodo. Niuesq; deducunt Iouem nunc mare nunc ſyluũæ. Eſt enim di=
metrũ iambicum coniunctũ pentemimeri heroicæ. Sed etiam duæ ſyl-
» labæ in unam coeunt, ut Virgilius in. iij. Fixerit æripedem ceruã
» licet aut Erimanthi, Placarit, nemora, æripedem pro aeripedem,
tetraſyllabum protulit pro pentaſyllabo. Sic etiam dictio diuiditur, ut
ſi dicam reſpublica felix eſt, & res felix eſt publica. Magiſter militũ
fortis, militum fortis magiſter. Virg. in. iij. Georgicorum.

» Septem subiecta trioni. pro septentrioni subiecta. Etiã diuisa possunt coniungi, ut malefida, argiletum, huiusmodi, malesana. Orationibus similiter accidentes coniũctiones est q̃n cõiungunt duas, uel plures orationes, est q̃n subtractæ dissoluũt. Virg. in. ij. Aeneidos.
» Conticuere omnes intentiq; ora tenebant. Idem in eodem,
» Athamasq; Thoasq;, Pelidesq; Neoptolemus primusq; Machaon,
» contra, = alij naualibus ite.
» Ferte, citi flãmas, date tela impellite remos. Idem in. iiij. Litteræ trans-
» mutantur, ut Teucre pro Teucer. Sed etiam syllabæ, ut displicina pro disciplina. Necnon etiam dictio, ut plebis tribunus, pro tribunus plebis, & publica res pro respublica. Orationes quoq;, ut nutriuit filios ac
» peperit, pro peperit & nutriuit. Virg. in. ij. Aene. Moriamur & in
» media arma ruamus, pro in media arma ruamus & moriamur.
Præterea quemadmodum elementorum alia sunt uocalia, quæ per se uocem perficiunt. Alia consonantia, quæ sine uocalibus perficere uocẽ nequeunt, sic etiam in dictionibus animaduertimus quasdam ad similitudinem uocalium, per se esse dicendas, ut in uerbis maxime imperatiuis, uel nominibus, uel pronominibus sæpe uocatiuis, uel aduerbijs, quæ adijciuntur antecedentibus actionibus, uel orationibus, cum clamamus bene, recte, diserte, ad illos qui opportune aliquid agunt, uel dicunt. Aliæ uero dictiones sunt quæ ad similitudinem consonantiũ, sine adiumento aliarum partium orationis, quæ imitantur in hoc uocales, ad perfectionem sensus non p̃nt proferri. ut præpositiones & coniunctiones. Hæ etenim semper consignificãt, idest coniunctæ alijs significant, per se autem non. Itaq; uariatur earum significatio, ad uim coniunctarum eis. ut In, aliud significat cum accusatiuo iungitur, & aliud cum ablatiuo, in urbem & in urbe, ad locum, & in loco. Coniunctiones quoq; copulatiuæ & disiunctiuæ esse dignoscuntur ab alijs partibus orationis, quæ eis sociantur, ut, uel, aut, nõ solum disiunctiuæ, sed ẽt copulatiuæ reperiuntur, ut Terentius in Eunucho.
» = uel rex semper maximas mihi gratias agere, quicqud fecerã, alijs non ita, pro & rex. Virgilius in. iiij. Aeneidos.
» Aut ante ora deum pingues spatiatur ad aras. aut pro et. Que, etiam non solum copulatiua, sed etiã disiunctiua inuenitur, ut Virgilius in secundo Aeneidos.
» Aut pelago Danaũ insidias, suspectaq; dona, Præcipitare iubet. subiectisq; urere flammis, que, posuit pro uel. Necnõ ẽt aliæ pro alijs partibus accipiũtur. neq; id aliter possumus scire, nisi ex adiunctis, ut, per, si uerbo apponatur, pro ualde accipitur, idest loco aduerbij, etiã si nominu cõiungatur sub eadẽ intensionis significatiõe, ut Terent. in Eunu.

Perpulchra (credo) dona haud nostris similia. Atq; et, ac, quoq;, si aduerbio aliter uel secus uel similibus subiungantur, uim aduerbij optinent, ut Virgilius in. iiij. Aeneidos. Haud secus ac iussi faciunt, pro q̃ iussi. Et horrendum clamat pro horrende, nomen posuit pro aduerbio. Sublime uolat pro subliniter. Solet quaeri cã ordinis elementorũ quare, a, ante, b, et caetera, sic etiam, de ordinatione casuum, & generũ, & temporũ, & ipsarum partiũ orationis solet quaeri. Restat igitur de supradictis tractare, & primo de ordinatione partium orationis. q̃uis quidam suae solatium imperitiae quaerẽtes, aiunt nõ oportere de huiuscemodi rebus quaerere, suspicãtes fortuitas esse ordinationum positiones. sed q̃tum ad eorum opinionem euenit generaliter nihil per ordinationem accipi, nec contra ordinationem peccari. quod existimare penitus stultum est. Si autem in quibusdam concedent esse ordinationem, necesse est etiam in omnibus eam concedere. Sicut igitur apta ordinatione perfecta redditur oratio, sic ordinatione apta traditae sunt à doctissimis artiũ scriptoribus partes orationis. cum primo loco nomen, secundo uerbum posuerunt. quippe cum nulla oratio sine his compleatur, quod licet ostendere à constructione, quae cõtinet penè oẽs partes orationis, à qua si tollam nomen aut uerbum imperfecta fit oratio. sin autem caetera subtrahas omnia, non necesse est orationem deficere, ut si dicas. Idem hõ lapsus heu hodie concidit, en oẽs insunt partes orationis, absq; cõiunctione, quae si addatur, aliã orationẽ exigit. Ergo si tollas nomẽ, aut uerbũ, deficit oratio, desyderãs uel nomẽ uel uerbũ, ut si dicã. Idẽ lapsus heu hodie cõcidit, uel idẽ hõ lapsus heu hodie. Sin subtrahas aduerbiũ nõ omnino deficiet oratio, ut idẽ homo lapsus heu cõcidit. Necnõ ẽt participiũ si adimas, neq; sic deficiet, ut idẽ homo heu hodie cõcidit. nec si praepositionẽ et iteriectionem, ut idẽ homo cecinit. nec si etiã pronomen, ut homo concidit. Nõ tñ dico ꝙ non ẽt ex pronomine & uerbo, ꝑfecta cõstet oratio. cum dicimus ego ambulo, tu ambulas. Tũc enim constat ꝑfectio orationis, cũ loco nominis sumitur pronomẽ, & uim nominis complet ordinatiõe. Quando aũt loco nõis per se ponatur, & qñ nõ, in partibus ostẽdetur consequẽtibus, & quae uerba ad ñtõs coniũgantur solos, & quae obliquos desyderent casus. Ante uerbũ quoq; necessario ponitur nomen, quia agere & pati substãtiae propriũ est, in qua est positio nominũ, ex q̃bus proprietas uerbi idest actio, & passio nascitur. Inest igitur intellectu ñtũs in ipsis uerbis, sine quo substãtia significari nõ poterat. In prima q̃dẽ persona & secũda definitus, in tertia uero q̃a innumerabiles sunt personae tertiae, infinitus, nisi excepta fiat actio, sicut fulminat, tonat, pluit. Ea enim q̃uis non addamus nomen, defi-

nita esse uidentur, cum ad solum pertineant Iouem. Optinuit itaq; usus ut eiusdem uerbi nominatione, aliæ quoq; partes uerba uocentur, uel ex contrario illarum communem nominationem per excellẽtiam, hæc pars quasi egregia propriam possedit. Non irrationabiliter tamen illud quæritur quare post nominis positionem, nõ eã partem quæ pro noie ipso accipitur ponimus, idest pronomen, quæ uice nominis cum uerbo continet orationem. de quo manifesta probatio erit hæc, ꝙ uerborum quoq; causa inuenta sunt pronomina. Nomina enim tertiarum sunt personarum indicatiua, idest tertias indicãt personas, quippe quæ nomina substantiam & qualitatem, uel generalẽ uel propriam significantia, similiter in omnibus possint intelligi personis inesse. Omnis enim persona & generalis & specialis capax est substantiæ, & qualitatis. potest enim homo esse, & qui loquitur, & ad quem loquitur, et de quo aliquis loquitur. & Cicero dici qui loquitur, & ad quẽ loquitur, & de quo aliquis loquitur. Itaq; quia confusio infinitam faciebat personam concessit ad sibi aptam, idest tertiam. Vnde uerborũ quoq; tertiæ personæ infinitæ sunt. Nã prima et secunda & præsentes sunt tñ, & demonstratiuæ semper, & figuratæ assumunt noia, ut Virgilius ego. sicut et ille ego. possumus tñ etiam illud dicere, qm eorũ idest nominum positiones cum fiunt, neq; in persona indicatiua sunt, idest loquentis, quod est suũ primæ psonæ (neq; enim sibi imponunt infantes noia) neq; ad ipsos pronunciantes noiatiões facimus, ꝙ est secundæ psonæ. ergo tertiæ sunt nomina personæ. Verba aũt in tribus erant psonis. Ideoq; excogitabãtur pronoia in personas definitas discreta, ut & nois positionem, & uerbi ordinationẽ idest & substantiã, & definitas personas indicarent, ut ego scribo, tu scribis. Et substantiã enim significat loco nominis positum pronomen, & personam uerbo sibi adiuncto, congruam indicat. Itaq; nihil prohibet in tertia persona dicere, Aristarchus legit. Quippe cum duæ tertiæ coniungantur personæ. Non tamen ideo tertiæ pronominum personæ superuacuæ sint, quia possumus in tertia persona ponere nomina. Quare autem in tertijs ẽt personis inueniantur pronomina in partibus ostendetur cõuenientibus. Ergo si supradicta ratio uera est, manifestum est ꝙ iure præponitur uerbũ pronomini, ꝙ uerbi quoq; causa excogitatum est. Sed quod est maius, uerba personarũ, quæ per nominatiuũ intelliguntur, & sunt indicatiua, & absolute accipiuntur. Qui enim pronũciat ambulo uel scribo, non ad discretionem alterius personæ definit. pronomina uero nominatiui primæ & secundæ personæ ad discretionẽ alterius personæ excogitata sunt, ut si dicam ego scribo, tu legis, uel ego & tu scribimus, ille legit, tu & ille scribitis, ego lego. & si dicã

ego & tu legimus, nihil addens ad cæteras oẽs personas discernitur.
Nisi enim discernere aliã personam uelimus, non est opus noiatiui
casus pronoia addere uerbo. obliqui enim casus pronoium apud la
tinos absoluti sunt oẽs. Nã græci cõpositum ἐμαυτοῦ absolute dicunt
ἐμοῦ αὐτοῦ uero discretiue. Similiter alios casus obliquos. Absoluti aũt
dicuntur quibus licet, & sine discretione aliarũ uti personarũ, et cũ
discretione. Sine discretione, ut da mihi panem. en hoc nullã discre-
tionem habet alterius personæ. Sin autẽ dicã da mihi panẽ, illi autẽ
uinũ discretionẽ feci, in quo noiatiuus maxime ualet, cũ additur uer
bo, ut ego facio hoc, tu facis illud. cum enim per se facio, primã personã
ostendat, & habeat in se uim nominatiui absolutam, tñ additio pro=
nominis discretionẽ aliq̃ desyderat alterius personæ, ut ego lego, tu
» scribis. Terentius in Andria. Vos istæc intro auferte, Sosia ades dũ.
» Idem in Adel. Ego eo intro ut quæ opus sunt parentur, tu fac ut
dixi. tñ etiam adiunctionem alterius recipit, ut ostendimus personæ,
ut ego & tu facimus. Participiũ ẽt opportune post uerbum ponitur,
ex quo & nascitur, sicut de uerbo tractantes ostendimus. ꝙ necessario
translationes uerborũ fiebant etiam in casuales figuras cum generi=
bus quæ eis accidunt, cum uerba non possent consequentiam sui præ=
sentare, ut ẽt per obliquos casus adiungi possent, & sine coniunctio-
ne consociari, ut me legente proficio, & legens proficio, pro lego &
proficio. Manifestũ est autem, ꝙ ipsius quoq; positio nominationis, qua
participium nominatiuũ est, nõ bene seruaretur, nisi post nomen &
uerbum poneretur participium, cum ex eis utrisq; per confirmatio=
nem pendens, ea pars accipiatur. Quomodo post masculinũ, & post
fœmininum eorũ abnegatiuum neutrũ. nisi enim præpositarũ partiũ
patiamur priorẽ positionem, reliquũ est, ut nec participiũ uocare pos-
simus, neq; ẽt neutrum, quoniam duorũ præpositorum generũ sit ab-
negatiuum. Participiũ quoq; necesse est ex quibusdã præpositis partem
capiens constare, sed neq; aliã recte interponimus partẽ idest prono=
men, uel aduerbiũ, uel coniunctionem, uel aliã aliq̃, cum nullã ex ea-
rum proprietate partẽ capiat participiũ. Post participiũ græci arti-
culum ponunt, quẽ nos, sicut in pronomine ostendimus, nõ habemus.
Nam idem quod significat ὁ αὐτὸς, & qui ὅσις, quamuis uideantur
quantũ ad interpretationes, & præpositiuos, & subiunctiuos habere
articulos, tñ sicut latius docuimus, cum de pronomine tractabamus,
non sunt articuli. hic uero, & hæc & hoc indubitanter pronomina
sunt, quæ nisi in declinatione nominũ à grãmaticis loco articulorũ nõ
recipiuntur. nec mirũ cum apud græcos quoq; articuli inueniantur
loco pronominũ positi, ut apud Homerũ ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀ=

χαιῶν, pro οὗτος τὸρ, ὅς, γάρ ῥα μάλιστα ἥνδανε κηρύκων, pro οὗτος τόν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς ἀχιλλεύς, pro τοῦτον. Quod aũt post participiũ pronomen sequi debet, non est quæstio, cũ pene post nomen debeat poni, nisi propter supradictas causas. Apparet autẽ ẽt ꝙ præpositio, non primã habens positionem, neq; antiquiorẽ alijs dictionibus, post supradictas bene ponitur. unde neq; nominationẽ, à propria aliqua significatione accepit, sed quia supradictis præponitur partibus, quæ si nõ ante sint, neq; ea constare posset. quod ẽt de participio diximus ex quibus ẽt ordinẽ accepit. Scilicet cum modo per appositionem, modo per cõpositionem præponitur ante dictis partibus. Ergo natura quidẽ posterior est, constructione uero principalis. Aduerbiũ uero quod uerbi est ui adiectiuũ, positio idest nominatio, quoq; eius ostendit. Quomodo igitur in secundo loco uerbũ post nomen est, sic ẽt aduerbiũ in secundo loco post præpositionem bene ponitur, quæ per appositionẽ dictionis uim sibi defendens præponitur nominibus, uel alijs casualibus. Cõposita enim uim dictionis non habet concidens in eam partẽ cui adiungitur. Post supradicta uero omnia coniunctio iure accipitur, cum nullũ posset per se significare sensum, absq; supra positarum dictionem materia. quomodo corporũ quoq; uincula inutilia sunt, si nõ sint corpora, quæ ab eis uinciantur. Possumus autẽ & amplioribus rationibus de ordinatione partiũ demonstrare, sed quia non de ea propositũ nobis est, sufficiat hucusq; dicere. Illud ẽt primũ quærendũ anteq̃ de constructione singularum orationis partiũ tractemus, quare interrogatiua dictionum in duas partes orationis solas concesserunt, idest in nomen, & aduerbiũ. Et quare non in unũ nomen, et unum aduerbium, sed in ampliora, ut quis, qualis, uter, quãtus, quot, quotus, quotenus, cuius, cuiâs, qualiter, qua, quo, ubi, quando, unde, quotiens. an hæc etiam est approbatio, principales duas partes orationis esse, Nomen & Verbum? quæ quando in notitia non sunt, habent de se interrogationem frequenter accipiendam? Inueniuntur autem in pluribus, sicut ostendimus, & nominibus & aduerbijs propter rationem huiuscemodi. quod in his solis dubitatio potest fieri substantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis. Nam substantiam alicuius suppositi quærentes dicimus, quis mouetur? quis ambulat? quis loquitur? cum manifestus sit actus, idest motus uel ambulatio, uel loquela, persona uero agens incerta. Ideo subiectiones nominatiuæ fiunt appellatiuorum uel propriorum, proprijs nominibus manifestantibus etiam generalem substantiam. Respondemus enim, uel homo ambulat uel equus, uel Trypho. in quo etiam homo intelligitur. uel etiam pars subijcitur, quæ pro nomine accipitur pro-

prio, ideſt pronomen, quando dicimus ego. Et quia incerta erant acci dentia præpoſitis nominibus (ipſum enim per ſe quis interrogatiuũ nomen, ſubſtantiam ſolã quærebat, cui accidebat quale & quantũ) excogitabatur ẽt de iis interrogatio, cum qualitatem quærentes dicimus qualis, quantitatem uero quantus, numerũ uero quot, & quotus, & quotenus, & per deriuationẽ quæ apud græcos non eſt, poſſeſſiuum, cuius cuia cuium. & gentile, cuiâs. cuius nominatiuum etiã cuiatis cõmuni genere proferebant antiqui. Plautus in Pœnulo,
» Qui ſit, quoiatis, unde ſit, ne parſeris, Quid eſt? quoiates eſtis, aut
» quo ex oppido? Idem in Menæchmis.
» Rogitant quoiatis ſit aut ex quo oppido, Ergo ſi prægnoſcitur quid ſit, ideſt ſi de ſubſtantia ſciamus, & qualitatẽ quærimus, tunc ſupra dictis utendum eſt, ut puta, quis legit? Trypho, qualis? ſapiens uel doctus? uter? grãmaticus an orator? & in omnibus querendis, quæ poſſunt accidere per adiectiuam ſignificationẽ eis, quæ ad interrogationem quis referuntur nomina. Eſt tñ & cum ſubſtantia & qualitate in ore poſita, & in aliis coaccidentibus additur interrogatio, pertinens ad proprietatẽ nominis, ut ſi dicam quis eſt ille Romanus, formoſus, & magnus? poſſum. n. uidens aliquem ſcire eius & ſubſtantiam, & gentem, & qualitatem, & quantitatem, proprietatem uero
» ſolã quærere. Quod oſtendit Virg. in. vi. Atq; hic Aeneas (unà nanq;
» ire uidebat Egregium forma iuuenem, & fulgentibus armis,
» Sed frons læta parum, & deiecto lumina uultu)
» Quis pater ille, uirũ, qui ſic comitatur euntem? Et ſubſtantiam. n. & qualitatem uidens, & quantitatem, tñ proprietatem quærens quis dixit. Aduerbia quoq; referũtur ad ignotos uerbi affectus, uel ꝑ qualitatem, cum dicimus qualiter legit, reddẽteſq; ei aduerbiũ quod adiectiui uice fungitur uerbo, rñdemus bene, rhetoricæ, ſapiẽter. Sin autẽ non qualitatem quærimus, ſed tempus in quo actum eſt aliquid, dicimus qñ? eiq; iterum redditur heri, nuper, pridem. Vel locũ in quo aliquid geritur, ubi? quo? qua? unde? Sed ubi in loco, quo ad locum, qua ꝑ locum, unde de loco ſignificat. Videmur tñ etiam ſubſtantiam ipſius actus quærentes dicere quid agit? cui reſpondetur nil, uel currit, uel loquitur. Quomodo & quantitatem quærentes dicimus quantũ currit? multum uel parũ. Cauſam quoq; quærentes interrogatiuis utimur, ut cur? quare? Numerum etiam ut quotiens? ad quod ex omnibus numeris aduerbia reddi poſſunt, ut ter, quarter, & reliqua. Præterea totiẽs et aliquotiẽs, & ſæpe ſæpius ſæpiſſime, quæ ſunt infinita. Quã obrem igitur præpoſitiuæ partes ideſt interrogatiuæ, uel nominatiuæ fiant, uel aduerbiales, oſtẽdimus, quarũ de cõſtructione, in ſequẽtibus

demonstrabitur. Ergo quia reliquæ partes orationis, ad nominis & uerbi constructionem referũtur, ex quibus ẽt nominationẽ habuerũt, oportet de singulis tractare idest & de eo quod in loco sumitur, uel assumitur, ut pronomen loco nominis, ut ego feci. assumitur nomini, ut Virgilius scripsit Bucolica, ipse scripsit etiam Georgica. & de eo quod assumitur solum, ut aduerbium uerbo, & coniunctio uerbo & nomini. Et præterea de participio quod loco uerborum sumitur, & cum uerbis assumitur. Sed qm̃ Apollonius de constructione idest περὶ συντάξεως, scribens ab articulis, qui nominibus adhærent cœpit, nos quoq; ab eis quæ loco articulorũ sumi possunt apud nos, incipiamus. Articulus secundam notitiã suppositorũ demonstrat. Si enim dicam ἄνθρωπος ἦλθεν primam notitiam ostendo. Sin ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν secundã. deficit aũt præpositiuis articulis lingua latina. Nam pronomẽ hic quod grãmatici in declinatiõe nominũ loco præpositiui (ut dictum est) ponunt articuli, nũq̃ in oratiõe sensum articuli habet. unũ solum pronomen cõpositum inuenitur, apud nos τὸ idem, quod secundã notitiã eiusdem personæ significat, cuius interpretatio apud græcos cum præpositiuo articulo relatiuũ pronomẽ hẽt ὁ αὐτὸς. Et apud illos q̃dem duæ partes orationis sunt, ὁ αὐτὸς, ὁ, quod est articulus præpositiuus. et αὐτὸς quod est pronomẽ relatiuũ. Apud nos uero una pars est cõposita, ab is & demũ, ꝑ apocopẽ, um. Quomõ exin pro exinde, & dein, pro deinde. Qui uero (quod interpretatur ὅσις, quod est subiũctiuus articulus cũ noie infinito apud illos, apud nos uero una pars est, et simplex, quæ relatiua est τοῦ, quis, infiniti uel interrogatiui) põt subiũctiui loco articuli accipi, quõ et græci τὸ ὅστις frequẽtissime ponũt loco, ὃς articuli subiũctiui. nisi in diuidendis. In illis enim, nec nos qui, nec illi ὅστις referunt. Sed illi articulis subiunctiuis utuntur, nos uero pronominibus, uel noĩbus, ut τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσὶν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ πονηροί. Nos dicimus hominũ hi sunt boni, illi mali, uel alij sunt boni, alij mali. δυοῖν αἰάντοιν, ὁ μὲν τελαμῶνος ὁ δὲ οἰλέως υἱὸς ἐγένετο, duorum Aiacum, alter Telamonis, alter Oilei filius fuit, uel hic Telamonis ille Oilei filius fuit. Et sciẽdum ꝙ in huiuscemodi constructione diuiduorũ, si per præsumptionẽ, idest κατὰ πρόληψιν præponitur plurale uerbum ad utrunq; sequens, licet ntũm anteferre, ut Aquilæ deuolauerunt, hæc ab oriente illa ab occidente. Sin ad ea quæ diuiduntur, singulariter uerba cõsequantur, gtũm oportebit præponi pluralem diuidendũ, ut aquilarum altera deuolauit ab oriente, altera ab occidente. & ecõtrario q̃ supra dictũ est, si singulare uerbũ præponatur, licet ntõ uti, ut genus humanũ est partim bonũ, partim malũ. quod si gtũs præferatur ad id quod diuiditur, necesse est uerbũ ad ea quæ

diuiduntur præferre, siue sint illa pluralia, siue singularia, ut generis humani, hoc est bonum illud malum, & generis humani, hi sunt boni illi mali. nec mirum hoc fieri cum uerbum siue præpositum siue consequẽs, iure sibi exigat ntũm. Itaq; si & quod diuiditur & illa in quæ diuiditur, uolumus p obliquos casus proferre, necesse est participio uti, quod loco uerbi accipitur obliquis adiungendum, & transitionem facere, ut aquilarum uolantium, alterius ab oriente, alterius ab occidente, similis est celeritas. uel per datiuum, aquilis uolantibus huic oriens, illi relinquitur occidens. & per actũm, aquilas uolantes hanc misit oriens, illam occidens. Authoritas tamẽ ueterũ est, qñ pro genitiuo plurali ntũm præponit, q̃uis ad sequentes res, idest diuisas, sin-
» gulariter uerba reddantur, ut Homerus, ἐν τῷ, μ, ὁ δυσ. οἱ δὲ δύο σκό-
» πελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. Cum ars exigeret genitiuum dicere.
» idest, τῶν δὲ δύω σκοπέλων, pro eo nominatiuo est usus. Similiter si q̃s dicat, duo fratres alter maior, alter minor est, uitiũ facit. Debet enim dicere duorum fratrum, alter maior est, alter minor. Et duorum oculorum, alter dexter, alter sinister est, non duo oculi alter dexter, alter sinister est. Liuius in. xli. Periti religionũ, iurisq; publici, qñ duo ordinarij consules eius anni, alter morbo, alter ferro perijsset, suffectũ consulem negabant recte comitia habere posse. Sed interest etiam hoc inter, ὃς, articulũ subiunctiuum, & qui, quod apud illos ὃς ẽt loco pronominis accipitur demõstratiui οὗτος, quod significat apud nos hic, ἀόριστον quoq; hoc idem τὸ ὃς nominant μόριον. idest infinitam particulam, qñ pro ὅσις accipitur, quod proprie est apud nos qui, ut qui interficiat tyrannũ, præmiũ accipiat & necesse est eandẽ hãc esse partem orationis, quã quis cum ẽt obliqui in omnibus similes sint eorum casus, absq; accentibus. Et qui q̃dem pro quis infinito uel interrogatiuo accipitur, quis uero pro relatiuo nunq̃. Quomodo ergo qualis, et q̃tus, siue interrogatiua sint, siue infinita, siue relatiua, q̃uis mutent accentus, non sunt diuersæ partes, sic neq; supradicta. Sed latius de eorum potestate, cum de pronomine scribebamus, tractauimus. hoc idẽ, idest qui, quotiens subiungitur nomini, quemodo ὃς apud græcos, necesse est, non solum ad nomen præpositum, sed etiam ad ei subiunctum alterum uerbum proferri, ut uirum cano, qui uenit. Sin nõ ntũs adiungitur, ad eandem personam uerba referũtur, ut homo uenit qui scripsit. Sin duo obliqui sunt ad aliam personam transitio fit uerborum, uel in se reciprocatur, ut hoĩem quẽ uitupero accuso, & memet quẽ uitupero accuso. Sin alterum sit nominatiui, alterũ uero obliqui, ad nominatiuum non fit transitio uerbi ab alia persona ad aliam, ad obliquum uero fit, ut homo uenit quem accuso, uel hominis qui uenit

misereor. Omnia tamen quæ in transitione fiunt, possunt etiam in reciprocatione fieri, quõ qui, & eius obliqui omnes, ad ntõs omnium casualium bene referũtur, ut Virgilius qui scripsit, Virgilius cuius scripta extant, Virgilius cui gloria contingit, Virgilius quem laudant, Virgilius quo docente bene proficitur. Sic & ex contrario nominatiuo eius omnes aliorum casus bene adiunguntur, ut qui scripsit Bucolica Virgilius poeta magnus fuit. qui scripsit Aeneida, Virgilij sunt Georgica. qui scripsit Aeneida Virgilio gloria contingit. qui scripsit Aeneida, Virgilium laudo. qui scripsisti Aeneida, Virgilij uiuis memoria. q̃ scripsit Aeneida, Virgilio florent studia. Licet aũt & præpostere hæc dicere. Sciendum tñ ꝙ ꝑ ellipsim aliorũ casualiũ hæc sæ-
» pe inueniũtur relatiua, ut Ter. in Andria. Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam, Neget daturũ, deest enim ab eo qui neget. & uenit, cuius causa est, deest iste. & exigit cui debeo. & minatur quẽ timeo. & floret quo ualeo. in oĩbus enim subaudiendus est ntũs. nam uocatiuũ relatiua non hñt. Qualis quoq; & quantus, & quot relatiua, per defectionem talis, & tantus, & tot, frequenter inueniuntur. Nec mirum relatiuis positis, quæ secundam cognitionem significant, etiam antecedentia, uel redditiua intelligi, licet non sint dicta, ut qualis Homerus, fuit Virgilius, ut in secundo Aeneidos.
» Millia quot magnis nunq̃ uenere Mycænis. Horatius in Epodo.
» Senẽ, quod omnes rideant, adulterum, Latrent suburbanæ canes,
» Nardo perunctum, quale nõ ꝑfectius Meæ laborauerũt manus, pro
» tali, quali non perfectius. Et nota figurã ꝙ pro ntõ, uel acusatiuo, uel ablatiuo, solum posuit ntũm. Quomodo & Terent. ut supra dictũ est
» in Andria. Ita tum discedo, ut qui se filiã neget daturũ. Hor. in. i. Ser.
» Occurrunt aiæ quales, neq; cãdidiores Terra tulit. pro tales aiæ quales cãdidiores, neq; terra tulit. Relatiua autem nisi sint posita, intelligi minime possunt, nisi in demonstratione. tunc enim & sine relatiuis, possumus redditiua proferre, ut si ostendentes Virgiliũ, dicamus talis fuit Homerus, uel Thesea demõstrantes, dicamus, tantus fuit Hercules. Huic nomini, idest, quis, quod est interrogatiuũ, uel infinitum, redditur qui relatiuũ, ut quis scripsit Bucolica? qui etiã Georgica. Hoc tñ idem quis interrogatiuũ, proprio quoq; nomini adiungitur, cum uerbis substantiuis uel uocatiuis similem uim habentibus. Et pronomen etiã redditur huic. Quis est Trypho? uel quis nominatur Trypho? ego uel tu, uel ille. uel econtrario cum pronomine adiunctum τῷ quis, nomẽ desyderat sibi reddi. Quis est ille, uel quis ille uocatur? Achilles. & manifestũ est, ex hoc quoq; ꝙ qñ nomini adiungitur, substantiã definitã in aliqua certa persona quærimus suppositi. hanc enim solam osten-

dunt pronomina, quorũ demonstratio sibi quoq; accidentia consignificat. unde ad omne suppositum pertinent. Quando uero pronominibus iungitur quis, substantiã quidem intelligimus non ẽt proprietatem qualitatis, quæ nomine explanatur. Et est manifestum, ꝙ loco propriorum nominum pronomina accipiuntur, cum ex eorum interrogatione propria intelliguntur. cũ enim dico quis es tu? uel ille? sine dubio de quibusdã finitis hoc dico substantijs, in quibus ẽt proprietates desydero scire. & cum à proprijs quoq; pronominatiuæ redditiones fiunt, ut quis est Trypho, ego uel ille. Cum autem per se quis ponitur interrogatiuũ, potest uerbo cuicunq; adiungi, ut quis ambulat? quis loquitur? quis legit? & si pronomen redditur, nõ eget altera interrogatione, sin uero nomẽ potius, eget altera interrogatione, propter multorum similitudinẽ nominum, ut quis currit? Aiax, qui Aiax? Telamonius, uel Locrius. Qui uero dicit, qualis homo uicit? de hominis qualitate adiectiua dubitat, cum substantiam atq; actum cognouerit. Qui autem dicit, quis homo uicit? generalem quidem scit substantiam & qualitatem personæ, specialem autẽ desyderat, quæ proprio redditur nomini, ut quis homo uicit Pompeium? Cæsar. Cum uero dico, quid est animal rationale mortale? speciẽ mihi uolo manifestari, idest hominem. quæ quis uideatur esse cõis omnium hominum, tamen est etiã propria ipsius speciei incorporalis. Qui uero interrogat qualiter homo uicit? de homine non dubitat, sed de modo actus. Et nomini quidem tam substantiua, ꝙ̃ uocatiua adiunguntur uerba, pronomini uero tantum sustantiua, quia in his quæ nominantur inest substantiuum, ut Trypho sum Trypho uocor. Non tñ substantiuis, quæ sunt pronomina inest propria positio nominum, idest uerba uocatiua. Nemo enim dicit, ego nominor, uel tu uocaris, uel ille nuncupatur, ad pronomen referens uerba, quomodo Trypho nominor, uel Cicero uocaris, Virgilius nuncupatur bene dicimus. Nec mirũ diuersæ potestatis uerba diuersis cõuenire constructionibus, cũ uolũtaria, idest affectiua quoq; uidemus solere infinitis adiũgi, ut uolo legere, cupio scire, studeo discere. Quæritur hic quãobrem cũ nominatiuæ interrogationes per nomina soleant fieri, non ẽt uerbales fiant per uerba. Ad quod dicendũ, ꝙ nominum quidem, & substantiæ, & qualitates, & quantitates, & numeri, & omnia substantijs accidentia, in his ipsis sunt speciebus nominũ, Substantiæ, ut animal, homo. Qualitates, ut bonus, prudens. Quãtitates, ut maximus, paruus. Numeri, ut multus, modicus, paucus. Itaq; sunt nomina generalẽ significantia, uel substantiã uel qualitatem, uel quantitatem, uel numerum, quæ necessario & infinita sunt, quippe cũ omnia suarũ generaliter specierũ cõprehendant in se nomina. unde

quidam ea

unde quidam ea & pronomina esse existimauerunt, quia generaliter pro omnibus alijs accipiũtur nominibus, q̃uo et pronomina. Sed pronomina & finita uolunt esse, & loco propriorũ accipiuntur, & substantiã solam sine qualitate significant, q̃tum in ipsa uoce est eorũ, cum supradicta generalia nomina penitus sint infinita confusione omniũ sub se specierum. Itaq; eis utimur ad spãles interrogationes substantiæ, uel qualitatis, uel q̃titatis, uel numeri. Sustãtiæ, ut quis. Qualitatis, ut qualis. Quãtitatis, ut q̃tus. Numeri, ut quot. Verba uero generalẽ substantiã uel qualitatẽ, uel q̃titatem, uel numerũ p se significare non pñt. ideoq; quẽadmodũ officio adiectiui funguntur aduerbia ad significandam uerborũ qualitatẽ, uel quãtitatẽ, uel numerũ uel tẽpus, uel locũ, sic etiam ad generales eorũ interrogationes eadẽ accesserunt. Quomõ igitur nominum substantiam quærentes, quis dicimus, sic etiam uerbi actum, uel passionem quærentes, quid agit uel quid patitur? dicimus. cum enim deficiũt aduerbia, loco eorũ subeunt nomina, ut Ter in Eun.

» Quid agitur? statur. Qualitatem uero cum quærimus, qualiter dicimus, uel quomodo, uel, ut. Horatius in. ij. Sermonum.

» Vt Nasidieni iuuit te cœna beati? Quantitatẽ uero, q̃tum. Numerum quotiens. Et notandum q̃ non solum aduerbia, sed etiam nomina loco aduerbiorum, ut dictum est, posita frequentissime inuenimus cum uerbis. Et q̃uo supradicta generalia nomina, sunt infinita, uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, sic aduerbia quoq; inueniuntur, ut nomen infinitum quis & aliquis, aduerbium aliquo, & aliunde, & alicubi, & aliqua. Nomen interrogatiuum, & relatiuum qualis, ποῖος καὶ ὁποῖος, & quot πόσοι καὶ ὁπόσοι. Similiter & aduerbium interrogatiuum & relatiuum, qualiter ποίως καὶ ὁποίως, uel πῶς καὶ ὅπως, quotiens ποσάκις καὶ ὁποσάκις. Nomen redditiuum, talis & tot, aduerbiũ taliter & totiẽs. Et quẽadmodũ interrogatiua noĩa gñalẽ accentuũ legẽ seruant, relatiua uero in fine acuuntur, sed in cõtextu orationis præposita ipsum quoq; acutũ in grauẽ conuertunt, ut qui, cuius cui, qualis q̃tus, sic aduerbia qualiter quotiens. Lucanus in. i.

» Qualiter expressum uentis per nubila fulmen. Idem in eodẽ. = cursumq; furoris, Teutonici quotiens Romam fortuna lacessit, Hac iter

» est bellis. Hoc idẽ etiã localia et temporalia seruant aduerbia, quæ oẽs generaliter species localium uel temporalium, tam aduerbiorum q̃ nominum sibi subiungunt, quæ tam interrogatiua sunt, quàm relatiua, quatuor differentias habentia, ad locum, ut quo. in loco, ubi. de loco, unde. per locum, qua. hæc enim quoq; relatiua quidem grauantur, p oẽs syllabas, qñ præponuntur alijs dictionibus. quomodo & supradicta nomina, de q̃bus in libro qui est de accẽtibus latius tractauimus.

Nec mirum iñ aduerbia in interrogatione uerborum poni, quæ loco
adiectiuorum eis ſunt. Quomodo enim dico bonus homo, celer equus,
ſapiens uir, ſic dico, bene uiuit, celeriter currit, ſapienter diſputat. cum
& pronomina, quæ loco nominũ ſunt ad interrogationes nominati-
uas ſoleant loco nominũ reddi, ut quis dixit? Virgilius uel Homerus,
uel ego uel tu, uel ille. Et ſciendũ ꝙ omnibus penè dictionibus poſſumus
interrogatiue uti, ſed eiſdem ſufficiẽnter reſpondetur, nomine uel ad=
uerbio negatiuo uel cõfirmatiuo, ut ſi interrogẽ homo eſt ille? et reſpõ=
deas homo eſt. uel, legit ne? legit uel nõ, uel etiã. doces? uel doceris? &
doceo & doceor uel nõ, uel etiam aduerbiũ confirmatiuum. Supradi-
ctis uero nominibus uel aduerbijs, quia generaliter oẽs in ſe ſpeties cõ-
prehendunt, omnibus ſibi ſubiectis ſpeciebus bene reſpondetur, ut ſi di=
cam, quis eſt ille? poteſt ad hoc omnis ſubſtantiæ ſpecies reſponderi, quæ
eſt ſuppoſita interragationi, ut homo, equus, coruus, piſcis. Similiter ſi
dicam qualis, omnes ſpecies qualitatis huiuſcemodi interrogationi be=
ne redduntur, ut bonus, malus, albus, niger, & ſimilia. Similiter quã-
tus interrogantibus, omnes ſpecies quantitatis aptiſſime ſubiunguntur,
ut longus, breuis, magnus, paruus & ſimilia. Numeri quoque
omnes ſi interrogatiue proferantur, quod? congrue referuntur, ut
quot homines? tres, decem, mille, & ſimilia. Similiter poſſeſſiuum, in-
finitum, cuius cuia cuium, ad omnes ſpecies poſſeſſiuorum pertinet, ut
ſi dicam cuia eſt filia hæc? recte reſpondeas, mea, uel tua, uel illius,
uel Priameia, uel Euandria. Necnon etiam infinito cuiâs gentili, opor
tune reſpondemus nominibus cunctis gentilibus, ut cuiâs eſt iſte? ſi qs
interroget, perite reſpondetur, noſtrâs, ueſtrâs, uel Græcus, Romanus,
Syrus, & ſimilia. Sic igitur etiam aduerbiorum ſupradictorum ad
omnes ſpecies ſibi ſubiectas intendere poſſumus interrogationem, ut
qualiter? interroganti, reſpondeo, bene uel male, uel cito uel tarde, &
ſimilia. Quotiens uero interroganti, ſemel uel bis, uel centies, & ſi-
milia ſubijcio. Sic etiam localia, ſi interrogem quo? reſpondens huc,
uel illuc, domum uel militiam, Romam uel in Italiam. Si uero ubi,
hic uel illic, domi uel militiæ, Romæ uel in Italia. Non ſolum enim
aduerbia huiuſcemodi localibus interrogationibus, ſed etiã omnia no=
mina locos ſignificantia licet ſubijcere. Ad locos quidẽ præcedente quo.
In locis uero, ubi. De locis uero, unde. Per loca, qua. Eodem modo tem-
poralia inuenis, Infinitum aliqñ, Interrogatiuum, & infinitum, &
relatiuum qñ, ad quod omnia, non ſolum aduerbia, ſed & nomina
tẽporalia bene reſpondemus, ut quando? hodie, heri, cras, ante decem
dies, & ſimilia. Appellatiua quoq; nomini infinito, quod eſt quis, ſo=
lent ſubiungi, ſed magis generalia, aut ſpecialia, ut Quis inuenit lit=

teras? homo. Quis utilis est aratro? bos. Quis natat in mari? pisces. Sed uidetur hic quoq; res indiuidua esse, cum de ipso generaliter animali est interrogatio. Similiter si dicam multis præsentibus, quis est de nobis grammaticus? quis orator? quis medicus? & respondeatur ego quidē sum grāmaticus, tu orator, ille medicus, loco propriorū hic accipiuntur nominum, cum de propria substantia uniuscuiusq; personæ ꝗ ipsa habet grāmatica, uel rhetorica, uel medicina respōdetur. In diffinitiōibus quoq; solet ad interrogationes omniū rerum, quæ diffiniri possunt, neutrum substantiuū præponi, & multa appellatiua differētiarum nomina ad id referri, ut quid est animal? substantia animata, & per conuersionem. Quid est substantia animata? animal. Quid est homo? animal rationale mortale. Et per conuersionē, quid est animal rationale mortale? homo. Idē licet facere per omnes definitiones. quanuis quantum ad generales, & speciales formas rerum, quæ in mente diuina intelligibiliter constiterunt, anteꝗ in corpora prodirent, hæc quoq; propria possint esse, quibus genera uel species, naturæ rerū demonstrātur. Est præterea notandū, ꝙ tam nomina infinita, ꝗ aduerbia, si generalem hn̄t pronunciationem, colligentem uniuersalitatem numerorum, de quibus loquimur, geminātur apud latinos, uel assumunt cūq;, ut quisquis, uel quicunq;, qualisqualis, & qualiscunq;, quantusquantus, quantuscunq;. Terentius in Adelphis.

» Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es, pro quantuscunq; quotquot & quotcunq;. Horatius in secundo Sermonum.

» Viuere Vertūnis quotquot sunt natus iniquis. Vtut & utcūq;. Terēt.
» in Phor. Vtut hæc sunt. ubiubi & ubicunq;, undeunde et undecunq;, quaqua & quacunq;. Inter aliquis & ullus, & alicubi, & usꝗ, & aliqn̄, & unꝗ, hoc interest, ꝙ aliqs & alicubi, & aliqn̄ absolute proferūtur, ut aliquis uenit ad me, similiter & alicubi fuimus, idest in aliquo loco, & aliquando contigit, idest in aliquo tpe. Sin autem dicā ullus, pendet ex infinito omnium numero, necesse est enim ullus omniū intelligere, & cunctos posse numeros ad hoc referri. nec incōgrue diminutiuū esse unius dicitur. et uidetur hoc ad aliquid esse quo sumus & imus, primus & ultimus, ad oīa dicuntur, tam locis, ꝗ tēporibus, uel ordinibus subiecta, uel superposita. similiter usquā ad omnia loca refertur, & unquam ad omnia tempora. Et sciendum ꝙ composita quoque eorum abnegatiua sunt omnium generaliter, quæ per ea possunt significari, ut nullus omnium deorum uel hominum, uel eorum quæ sunt, idest quæ cadunt sub nomine. Similiter nusꝗ omnium locorum est abnegatiuum, nunꝗ omniū temporum. Eadem habent differētiam, ad simplicia infinita, illa quæ cōponuntur ex eis geminantis, uel

quæ assumunt cunq;, ut quis infinitũ, ad unum per se intelligendum
» pertinet. Hora. in. ij. Sermo. Et leporum auulsos, ut multo suauius, ar-
» mos, Quã si cum lumbis, quis edat, pro alquis. quisquis uero uel qui
cunq; ad uniuersos confuse dicitur. Similiter & quot certum desyde-
rat numerũ, quotquot uero, uel quotcunq; ad uniuersos confuse dicitur.
Et quis quidẽ simplex, potest & infinitum, & interrogatiuum esse, cõ
positum uero ab eo aliquis, tantummodo infinitum. Similiter aduer-
bia quo, ubi, unde, qua, & quando, possunt & interrogatiua, & rela-
» tiua, & infinita esse. Virg. in. x. Aspera quis natura loci dimittere
» quando Suasit equos, quando pro aliquando. Aliquò uero & alicubi,
& alicunde, & aliqua, & aliquando, sine dubio infinita sunt tan-
tum. Et quis uero quod est substantiæ infinitum, pro qualis & pro
quantus inuenitur. Qualis uero & quantus pro quis, non. Virg.
» in. iiij. Aeneidos. Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes, quis
pro qualis. Idem in sexto.
» Qui iuuenes quantas ostendant aspice uires, qui pro quales. Similiter
aduerbium qui quod est à nomine substantiuo quis, pro qualiter acci-
pitur. Qualiter uero pro qui, cuius propria significatio est propter
» quidnon accipitur. Terentius in Andria. Quis tibi uideor? miser
» æque atq; ego, quis pro qualis dixit. Idem in Phormione.
» Quot me censes homines iam deuerberasse usq; ad necem,
» Hospites, tum ciues? quo magis noui tanto sæpius, quo pro quanto.
» Idem in Eunucho. Qui istuc? qui pro quomodo. Idem in Andria.
» Qui? quia te noui. qui, idest propter quid. Et hoc tamen & alia quoq;
omnia aduerbia interrogatiua ad multas tendunt species interrogatio-
num, quomodo & supradicta localia & temporalia. Et sunt eadẽ,
& relatiua, ut cur, quia, διατὶ, καὶ διότι. Horatius in primo carminũ.
» interrogatiue. Cur apricum oderit campum? Idem in eodẽ relatiue.
» = & altis urbibus ultimæ Stetere causæ cur perirent Funditus, Cur
» διόπερ. Idem in eodem. = neu miserabiles Decantes elegos, cur tibi
» iunior Læsa præniteat fide. Cur διότι. Quia nam similiter. Virgi-
» lius in quinto interrogatiue. Heu quia, nam tanti cinxerunt æthera
» nymbi? quia διατὶ. Terentius uero in Adelphis.
» Quia præter spem euenit, relatiue dixit, διότι. Omnes enim species
causarum eis respondentur quomodo illis omnes species localium, uel
temporalium aduerbiorum uel nominum. Quæ uero non ad diuer
sas pertinent species, aduerbia interrogatiua esse non possunt, ut hor-
tandi eia, uocandi heus, respondendi hem, & similia. Inuenitur tamẽ
quisq;, pro quicunq;, qualisq; pro qualiscunq; Similiter aduerbia quoq;
pro quocunq;, quaq; pro quacunq;, quandoq; pro quandocunq;.

Quorsum quoque ex quo & uersum compositum, tam interrogatiuum, quàm relatiuum & infinitum esse potest oium localiũ ad regionem aliquam uergere demõstrantiũ, ut si interrogem, quorsum uadis bene redditur horsum, istorsum, sursũ, deorsum, dextrorsum sinistrorsum, orientem uersus, occidentem uersus, & similia. Idem & relatiuum est cum grauatur, ut si dicam quorsum ille ierat, & ego iui. & infinitum, ut quorsum ille uadit, & tu uade. Quod ad quoque & infinitum & interrogatiuum & relatiuum est. accipitur enim pro quousque, & pro quando, quod triplicem habet significationem, ut ostendimus. Terentius in Phormione.

" Quid senem quo ad expectatis uestrum? Interrogatiue dixit.
" Idem & relatiuum est, ut quo ad iussisti parui. Et infinitum, ut quo ad libet scribo. Similiter quousque usque ad quod tempus, uel usq; ad quem locum, & interrogatiuum, & relatiuum, & infinitum potest esse. Interrogatiuum, ut Cicero in primo Inuectiuarum.

" Quousque tandem abutére Catilina patientia nostra? Relatiuum, ut quousque uisum est doctori didici. Infinitum, ut quousque uideatur tibi uenio. Et localia quidẽ aduerbia pro tpalibus frequentissime ponunt auctores, temporalia uero pro localibus nunq̃. Virgil. in. y.

" Hic patris Aeneæ suspensam blanda uicissim.
" Gaudia pertentant mentem, hic pro tunc. Idem in secundo Aeneid.
" Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto.
" Inde pro postea, & deinde.

De pronominum constructione.

q Voniam de his quæ loco articulorum accipi possunt apud latinos, in supradictis ostendimus. & de generaliter infinitis, uel relatiuis, uel interrogatiuis nominibus, quæ relationis causa Stoici inter articulos ponere solebant. & de aduerbijs quæ uel ex eis nascuntur, uel eorum diuersas sequuntur significationes. cõsequens esse existimo, de pronominum quoque constructione differere. Articuli enim cum nominibus in oratione accipiũtur, ea uero pro nominibus. Neq; apud græcos, tamen pronomina demonstratiua, quippe præsentes ostendentia personas, quæ in prima sunt cognitione articulorum capacia esse possunt præpositiuorũ, quibus latinitas caret, sicut docuimus. Et manifestum est, quod ideo & casus recipiunt pronomina, ut pro toto nomine subeant, idest pro omnibus eius casibus, ꝑsonarumq; omnium discretiua sunt, ut quod deest nomini, idest personarum discretio, ea loco illorum prolata compleant. & nominis quidem habẽt casus, uerbi uero personas. Itaq; undiq; declinãtur, duas generales declinationes assumentia, unã nominis, alteram uerbi nec per

confusionem, sed per aptissimam partitioné. Terminationi enim inie cerunt casualem declinationẽ, principio uero personarũ diuisionem. Est enim planum, φ si in eadem parte duæ fierent declinationes, contingebat casus mutationem impedimẽto fieri personarũ discretioni. Et contra personarũ transitione corrumpi casuum proprietatem, quare casum quidẽ discernens efficit, mei mihi me, personã uero mei tui sui, personam uero & casum mei tibi se. & in omnibus definitum est supradictis idest personis & casibus, in quibus ẽt numeri manifestantur propter distributionẽ, quæ in utrãq; partem eorum discessit idest principiũ & finem. utraq; tñ declinatio, tam casus q̃ personarum ad proprias partes absistens idest ad nomen & uerbum, fine utebatur, ut bonus bona bonũ, boni bonæ boni, scribo scribis scribit. Non arbitror autem necessariũ esse si quis quærat, quare in pronomine, non cõcedebatur personis magis terminatio, quẽadmodum in uerbis, q̃ principium? quia oportebat semel uni concedere parti finẽ. & si est dicẽdum rationabiliter, casuali. quippe cum prius est nomen uerbo, quẽad modum ostendimus. Et manifestum φ eius proprietas idest casus, iure optineat finem. Præterea pronomen est, quod pro nomine accipitur, & imitatur nomen. Et certũ quidẽ accidẽs est eius significationi idest substantiæ, uæ innascitur persona. & si terminatio optinet maxime partes orationis, finis autẽ pronominis casus est, optinebit per finem, ut pronomen uocetur, quippe quo imitatur nominis proprietatẽ, idest casum, q̃uis ẽt uerbi subit proprietas, idest persona. Oportere autẽ iu dico anteq̃ de singulorũ constructione pronominũ dicam disserere de eorũ proprietatibus, ex quibus manifestum tradẽdæ fiat documentũ constructionis. Quoniã igitur prædictũ est de præcipua & singulari demõstratione pronominis, quæ fit in utraq; parte, in principio personarum, in fine casuum, de cæteris uideamus. Apud græcos alia sunt demonstratiuorũ pronominũ absoluta, alia discretiua. Absoluta dicuntur, quæ non egent alterius adiunctione persone, quæ ἐγκλιτικὰ idest inclinatiua apud illos sunt, ut εἶδέν με, ἐλάλησέν μοι, Discretiua sunt, quæ egent adiunctione aliarũ personarum, quæ ὀρθοτονούμενα uocant, ut εἶδεν ἐμὲ οὐκ ἐκεῖνον. Necesse est enim aliã inferre personam, quomodo in cõparatiuis nominibus, necesse est ad alias ea fieri personas. Absoluta uero, idest positiua per se proferuntur. Apud nos autẽ pronomina eadẽ, & absoluta & discretiua sunt. Absoluta ut uidet me, discretiua, uidet te, uel me, illũ autem non. Nominatiuus iñ primæ uel secundæ personæ pronominũ si uerbo iungatur, quia uerbũ per se absolutam magis personã significat, plerunq; discretiuus est, ut ego dico, ille autẽ non. Accidit pronomini relatio, in tertia persona ꝑ quã

prædicta nomina per recordationẽ pronominantur, idest per pronomen significantur, ut Iupiter postq̃ troas, & Hectora nauibus appulit, ipse reiecit oculos claros. Et sciendũ ꝙ demonstratiua pronomina non aliquorũ prædictorũ loco nominum, quõ relatiua, sed eorũ quæ proferri demonstratiuæ non possunt, accipiuntur. Relatiua uero prædictorũ quidẽ loco nominum, sed quæ iterum accipi nõ possunt. si qs enim pro ipse reiecit oculos claros ponat, iterũ, Iupiter, non colligit duas orationes ad Iouẽ, sed quasi principiũ alterius facit orationis. potest autẽ propriũ nomen, & ad diuersas proferri ꝑsonas, ut si dicam, Aiax uenit ad Troiã, Aiax fortiter pugnauit cõtra Troianos, dubium est, an de eadẽ dicam persona, cum duo eiusdẽ nominis fuerint, ad quos supradicti actus pertinere possunt. Sin autẽ dicam Aiax uenit ad Troiam, idẽ fortiter pugnauit contra Troianos, de una intelligo persona. In omnibus igitur relatiuis pronominibus, una eadẽq; est oratio ex supradicto nomine pẽdens. Licet autẽ pro relatiuis pronominibus nomina ponere, & orationẽ mutare, ut Iupiter tonat, Iupiter fulminat. Hæ enim orationes singulæ ꝑ se possunt proferri, & inuicem conuerso ordine præpostere dici, cũ non ad priorẽ refertur secunda, quod facit pronomen relatiuũ, quod ad prædictum nomen refertur. Quotiens uero ille uel hic nõ ostendendũ ante oculos aliquid referunt, oportet intelligere, ꝙ eorũ demonstratio ad intellectũ refertur. itaq; quædã sunt oculorũ demonstratiua, ut ego & tu, quædã & oculorũ & intellectus. oculorũ ut, Hic uir, hic est tibi quem promitti
» sæpius audis. Intellectus ut, Hic pietatis honos? sic nos in sceptra re-
» ponis? Præterea sola pronomina diuersis uocibus diuersas tertias faciunt personas, cũ uerba una uoce ad plures personas pertineant tertias. Dicimus enim scribit Probus aut Seruius, uel quicunq; põt hunc actũ suscipere, non tñ hoc ẽt in pronominibus. Nam relatiua quidẽ sunt ipse uel is uel sui, quod primitiuũ est. Demonstratiua uero hic iste & ille. Sed interest ꝙ ille spacio lõgiore intelligitur, iste uero propinquiore. hic autẽ non solũ de præsente, uerũ ẽt de absente possumus dicere ad intellectum referentes demonstrationẽ, ut prædictũ est, ut hoc re-
» gnum dea gentibus esse. Virg. in. i. Ad absentem Chartaginem retulit
» demonstrationem. Iste uero plerunq; ad oculorũ demõstrationẽ pro-
» fertur, ut Virg. in. yi. Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.
» Inueniuntur tamen hoc de absentibus protulisse auctores, uel de eis
» quæ cerni non possunt, ut supra dictum est. Virg. in. xi. = sed nunc
» est omnia quando (Iste animus supra). Teren. in Adelphis.
» Iste tuus ipse sentiet posterius, cum de absente Aeschino dicat.
Ille quoq; cum est etiam relatiuum, tam de absente, quàm de præsente

ille pronomen vide Prisc. pag. 153 et Lac: tan: lib. 8 cap. 39 et cap. 40 et [illegible] lib. pag. 8 et 88 et 188 et Ald. Gram: pag. 34 et Laur. Valle lib. 2 cap. 4 et Nicol: Perott: lib. 3 cap. 19 et Adrian: Card: pag. 78 et [illegible] in comment: [illegible] Virgil [illegible] pag. 512

» pōt accipi, ut sic Iuppiter ille monebat. Et Tu ne ille Aeneas, & Ille
» ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen. Licet tn̄ per figu
ram conuersionis idest κατὰ ἀποστροφὴν absentis quasi praesentis lo-
quendo, uti secunda persona, ut Iuuenalis in. ij.
» Tune duos una saeuissima uipera coena, Tune duos? Quomodo tamē apud graecos additur ι, quibusdā pronominibus ad uim significationis intendendam, ut ἐκεινοσί, οὑτοσί, ὁδί, sic ēt apud nos met, te, pte, ce, additae intendunt significantiā, ut egomet, tute, meapte, nostrapte, huiusce, de quibus cum de pronomine tractabamus latius diximus. Definiuntur autem personae pronominū non solū demonstratione, quae praesentium cognitionē sub oculis ostendit, sed ēt relatione, quae absentiū recognitionem habet. Itaq; bene dicebat Aristarchus coniuga esse personis pronomina, cum similiter & coniuncte per omnes personas definiuntur. uel demonstratione uel relatione, uerba uero inconiuga, cum in prima quidem & secunda persona finiuntur, in tertia uero non, nisi praecipuus sit ad aliquē unum pertinens actus, ut fulminat, & tonat, de Ioue solo intelligimus, non ꝙ uerbum tertiae personae finitū est, sed ꝙ is qui eius significationē agit, proprium habet hunc actū. Manifestum est igitur, ꝙ ideo diuersae sunt pronominis positiones in tertia persona, ne una uoce diuersae significentur personae. Consequebatur enim, ut ipsae quoq; infinitae essent, quomodo in uerbis tertiae ꝑsonae, quod contrariū erat proprietati pronominum. quippe cum una dictio plura significans infinitatis causa sit. Praeterea aliae quidē partes casuales à nominatiuo genitiuum, & caeteros casus ad consequentiā nominatiui solent perficere. Principalia uero pronomina, idest ego tu, mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi, positiue magis per singulos casus declinantur, cum non possit ego secundū rationem casualium mei genitiuū adhibere. neq; tamen mei genitiuus mihi & me oportune asciscit. Numeris quoq; positiue cōmutatis, egò, mei, nos, tu, tui, uos. Nullus enim genitiuus qui non ex nominatiuo sit conuenienter declinatus, potest numerū pluralem nominatiuo consequentem exhibere. declinatus enim à nominatiuo congrue huic declinat, tam sequentes casus, quàm numeros. Itaq; & ἑτερόκλιτα, idest diuersiclinia, necessario consequitur aliquis nominatiuus aptus genitiuo, ex quo reliquae figurationes, tam numerorum, quàm casuum reddantur, ut itineris, genitiuus fecit itineri, & itinera, & ex hoc nominatiuus quoq; itiner necessario accipitur. Similiter precis, & uicis, & frugis, & lateris, qui sunt genitiui, faciunt preci & uici, & frugi, & lateri, & praeces, & uices, fruges, & lateres. Quapropter opportune inerunt nominatiui supradictis nominibus, & prex, & uix, & frux uel frugis, & later. Ergo mei

genitiuus non declinatus, sed positiue factus, consequentiam tam casuum q̃ numerorum recusauit, ille autem & iste, & similia cum genitiuum nominatiuo habeant declinatum, habuerunt etiam reliquos casus, & numeros consequentes. Sed forte quærat aliquis cur consequentiam euitauerunt pronomina, & cur non nomina. Nominum positio inuenta est ad significationem qualitatum, uel communium uel propriarum, quæ sunt innumerabiles, ut homo, Plato. Et quoniam neq; demonstrationem habent ea, neq; relationem, quibus finiuntur personæ pronominum, innumerabilis in eis, idest nominibus positio fiebat. ut singulorum figuratio nominum, singulis reddat suppositorum suã qualitatem, quare non mediocriter disturbant qualitatis significationem, cum in unam concidant uocem nominum positiones, tam in proprijs, q̃ in appellatiuis. Inde caruit definitione persona ea, quæ in nomine ipso intelligitur. nec mirum cum propria quoq; nomina, quanuis ideo ponantur, ut unumquodq; ab alijs omnibus discernant, incerta sunt tamen, cũ non possint omnes eius qualitates quæ illum separant ab alijs omnibus ostendere, absq; demonstrationis auxilio, quæ fit per pronomen. Quanuis enim sciamus q̃ poeta sit Virgilius, & filius Maronis, cernentes eum si posset fieri, nesciebamus eius esse hoc nomen, nisi quis nobis eum demonstrans dixisset, hic est Virgilius. Propter quod per singulas figurationes separatus nominatiuus exigebat obliquos casus congruos proprietati suæ, ne fieret incerta significatio tam confusa. Inde etiam genera necessario subeunt, ut cum qualitate significationis discernant etiam genus. Inde inuentæ sunt etiam adiectiuæ positiones, ut consequentia nominibus cõmunibus uel proprijs compleantur, ut equo albus uel fortis, Platoni uero sapiens, uel bonus adijcitur, Marti gradiuus & alia multa quæ possunt accidere. unde etiam cõpositiones sunt inuentæ, ut beneficus, maleficus, omnipotens, quæ ex accidentibus conficiebantur, quæ sunt qualitatis uel quantitatis. Pronomina uero ea quæ ad nihil aliud aspiciunt, per demonstrationem, nisi ad propriam aliquam substantiam, & ad ei accidentes qualitates, quæ possunt oculis conspici, ut album, uel nigrum, longum uel breue, uoce autem ipsa pronominis non manifestantur nisi substantiæ, iure plurimas recusauerunt uocum figurationis. quippe cum singulæ earum per singulos casus pro omnibus accipiantur nominibus. in omnibus enim rebus substantiæ quidẽ singulæ sunt, qualitates uero multæ, quæ nomine uolũt intelligi. quod si uerum est naturaliter abstitit ab eis nominum consequens declinatio, ne cum pro omnibus accipiantur nominibus, uni eorum terminationi succedant. & cũ unicam ad omnia quæ sunt habeant significationẽ, ut una uoce generali pro-

prietates omnium demonstrarent, unicam habuerunt etiam uocis declinationem, ut singulas uarient personarum & casuũ prolationes, nulli obnoxia regulæ, quæ in unicis nec locũ habere uocibus poterat. Manifestũ est autem ꝙ & prima & secunda persona, in quibus sola est demonstratio, singulas habent uoces. Itaq; genera quoq; omnia non abscissa proprijs terminationibus, sed per eundem finẽ congruam habuerunt positionẽ. quippe cum per ea demonstratio substantiam per se significet absq; discretione generũ. Ille autem & ipse, & hic & iste & is, quia in diuersis tertijs poterãt esse personis, absentibus uel præsentibus, & longe uel iuxta positis, definitionis causa manifestandæ, etiam genus cum sequenti declinatione acceperunt. Quemadmodum nomina, sic etiam pronomina per singulos casus similiter cum uerbis construuntur. & nominatiuus quidem intransitiue, obliquis uero trãsitiue uerba coniunguntur, ut Theotistus, uel iste currit. Theotisti uel istius misereor. Theotisto uel isti præbeo. Theotistum uel istum uideo. Ablatiuus ẽt cæteros obliquos sequitur. Theotisto uel isto gaudeo. Nam uocatiuus quoq; intransitiue secundis adiungitur uerborũ personis, cũ proprius sit naturaliter secundæ personæ, ut Theotiste uel tu noster
» doctor legis, uel lege Virgilius in. x. Vigilas'ne deum gens Aenea? uigila. Obliqui tñ constructionẽ uerborũ, quæ fit intransitiue cum nominatiuis, excipiunt transitiue, nisi sint uerba absoluta, ut Theotistus uel iste uiuit, spirat, floret, uiget. & similia. Ea enim non egent obliquorũ adiunctione, idest transitione in alias personas. affectus tñ singulorum ostendentibus uerbis, ut doceo istum uel Theotistus docet Priscianum, ego doceor ab isto, tu doceris ab illo. sciendũ autem ꝙ impersonalia, siue transitiue siue intransitiue proferantur, obliquis casibus iunguntur, nisi per defectionem proferantur. Intransitiue ut curritur à me pro curro, uel statur à te pro stas, et sedetur ab illo, pro sedet ille. Quanuis in eis quoq; potest ipsa res intelligi uoce passiua, ut curritur cursus, & bellatur bellum. Vnde etiam si non addatur à quo, potest tñ sensum cõplere ipsius rei quæ agitur. Virg. in. vij.
» Certatur comminus armis. Terentius in Eunucho. Quid agitur? statur. Transitiue ut miseret me tui, pudet te mei, pœnitet illum sui. Mei autem & tui & sui genitiuos hic intelligimus primitiuorũ, qui ijdem etiam possessiuorum sunt genitiui. Nec mirum eandem uocem mutatione significationis ad aliam speciem transire cum soleat diuersa significatio easdem uoces, etiam ad alias partes transferre. ut nomi-
» na in aduerbia, sublime uolant, pro sublimiter, Sole recens orto, pro recenter. Et contra aduerbia in nomina, ut sponte sua, & mane nouum. & participia in nomina, ut amans ὁ ἐραστὴς sapiens ὁ σοφὸς, doctus

ὁ ἀπαίδευτος, factum. τὸ ἔργον. caret enim tempore in his significatio
nibus. Igitur non uoces magis ualent in partitione dictionum, q̃ ea=
rum significationes. loco nominum pronomina ponuntur, non ut qui=
dam existimant propter nominum ignorantiam. quæ enim ignoran-
» tia nominum est, quum dicit Aeneas ad Didonem? = ego te quæ plu-
» rima fando, Enumerare uales. sed manifestum est ꝙ quia non pos-
sunt nomina in prima & in secunda esse persona, ut ostendimus. At
dicet aliquis quid igitur? non etiã ignoratis nominibus dicimus, ego,
& tu? ad quem respondendum est quod ex accidente hoc fit idest de
monstratione propriæ qualitatis, cum similiter etiam cognita nomina
pronominalem sæpe exigant constructionem. non minus tamen sic
quoque loco eorum accipiuntur. Vi enim proprium nomen intelli-
gitur per pronomen. non dico uocis nomen, sed quod ex ea ostendi-
tur. idest propria qualitas suppositi in qua sunt propria nomina. quã
obrem ad nihil utile pertinent pronomina si careant personis osten-
dentis, & eius quæ ostenditus. Itaq; cum scribuntur per se prono=
mina nimirum infinita sunt scilicet cum à sua materia excidunt idest
demonstratione propriæ qualitatir. Vnde rationabiliter, qui sibi in=
uicem scribunt solent nomina propria præponere, sine quibus per-
fectio orationis non constaret, cum ponantur pronomina tam primæ
q̃ secundæ ꝑsonæ, propter accidentes actus, tam scribenti, q̃ illi ad quẽ
scribitur. Præpositis igitur nominibus proprijs, ut Cicero Bruto, ui ad
ea demonstrationes faciunt pronomina. Si enim ponam, ego tibi dudũ
scripsi, ostendi per pronomen ego, nominis præpositum nominatiuũ,
per tibi aũt datiuum secundæ personæ, qui loco datiui nominis præpo
positi accipitur. nec dubium est ꝙ sublatis nominibus antepositis, etiã
pronomina infinita fiunt. Est aũt causa propter quam nomina non
pñt accipi in prima & secũda persona, quã superius quoq; diximus.
uel ꝙ substãtiæ & qualitates generales, & cões, & specialet, & indi-
uiduæ, in q̇bus sunt nomina, non hñt certam discretionẽ personarũ. ut
puta ois homo, & substantia põt dici, & animal & homo, et nominari
Plato uel Cicero, uel Virgilius uel quodcũq; ex proprijs nominibus põt
imponi uni alicui ex omnibus, Prima aũt persona ad nullũ pertinet,
nisi ad ipsum qui loquitur. Nec secũda ad aliũ nisi ad eũ in quẽ in=
tẽditur sermo, uel ꝑꝑ hoc, uel etiã propter illud, quod nõ ipsi nobis im
ponimus noía, quod suũ est primæ ꝑsonæ, nec ad eos qui nascuntur in=
tendẽtes sermonẽ, quod est secũdæ ꝑsonæ, eorũ positionẽ idest noíatio=
nẽ facimus. Necesse est ergo in tertiã ꝑsonã concedere noía per oẽs casus
absq; uocatiuo. q̃ primus trãsfert positionẽ à tertia ꝑsona in secundã,
propterea ꝙ ꝑ eum fit demõstratio pñs, eius in quem facta sit positio

nominis. Illud quoque manifestum est, ꝙ à nobis uerba facientes, idest proferentes ad alias debemus personas, ea intendere. et apparet quod non licet nominibus uti, ꝙ tertiarum sunt ea personarū, sed ratio exigit à prima ad secundam fieri uerba. Quamobrem subierunt pronomina hoc quod non poterat nomen complentia. Cum dicimus ego tibi scripsi. Prædicta autē est causa, quapropter pronomen unum pro omnibus accipitur nominibus idest ꝙ demonstrationem uel relationē habeat alicuius certæ substantiæ, quæ in omnibus proprijs est nominibus, una eademq; uoce significanda. Nemo tamen putet ꝙ nihil usus habeant tertiæ pronomina personæ, cum nomina in eam possint personam accipi, & dicat si possent in prima & secūda inueniri nomina persona, fortassis nec excogitarentur pronomina. Nam possumus ad hoc dicere, ꝙ pronomina semel nominū loco nata, ex accidente habuerunt etiam demonstrationem. Sub oculis enim omnes eorum personæ plerunq; cernuntur. Itaq; præcipuum habuerunt accidens demōstrationem, quæ profecta per coniunctionem primæ & secundæ personæ, peruenit etiam ad tertiam. Non igitur ꝙ non habet tertias personas nomen ideo excogitata sunt pronomina, sed quoniam expers est demonstrationis, quæ est in pronominibus. Itaque inest utrunque in illo Virgiliano. = hic Cæsar & omnis Iulij, Progenies, satis necessarium. Quia enim cernitur Augustus, demonstratione usus est per pronomen, quæ nomine fieri non poterat hic. ut autem qualitatem quoque propriam ostenderet personæ, quā demonstrabat addidit Cæsar. His itaque se habentibus certum est, quod si dicam Priscianus scribo & his similia, sine dubio incongrue dico. nec propter aliud quid, nisi propter personarum consequentiam. Tertiæ enim personæ est nomen, uerbum uero primæ. Est igitur consequens, quod in duabus tertijs profertur, ut Priscianus scribit. non tamen omnino ubique hoc obseruamus. quæ enim substantiam significant uerba uel nominationem, adsciscunt aptissime nomina, & in prima & in secunda persona, id quod est in alijs inconsequens, ut sum pius Aeneas, Cicero nominor, & his similia. Quanuis enim græcorum auctores inueniantur licentia solita utentes, & alijs quoq; uerbis, primæ, & secundæ personæ coniungentes nomina, ut Homerus. φοῖβον ἀπόλλωνα χρυσάορον ὅσσε πάροσθεν, ῥύομαι. Euripides in Hecuba.
ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας,
λιπὼν ἵν' ᾅδης χωρὶς ᾤκισαι θεῶν πολύδωρος.
Idem in Bacchis ἥκω διὸς παῖς τήνδε θηβαίαν χθόνα. διόνυσος.
Thucydides. θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ. In quibus omnibus deest ego. Nostri quoq;, ut Iuuenalis in quarto.

» Nam cum ſis conuiua mihi promiſſus, habebis
» Euandrũ. uenies Tirynthius haud minor illo Hoſpes, deeſt enim tu.
Supradictis uero ideſt ſubſtãtiuis, & ſine pronomine, bene omnes ad-
iunguntur perſonæ, & uocatiuis uerbis. Cum enim ipſa uerba per ſe
ſubſtantiam unuſcuiusq; propriam colligant, uel ſubſtantiæ nomina-
tionem, neceſſario relictis pronominibus, quæ ipſam quoq; ſubſtantiã
quantũ ad uocem ſolã ſignificant, ad nomina ſe applicant, quæ pro-
priam qualitatẽ demonſtrant, ſeu generalẽ ſeu ſpecialem, ut homo
ſum, Appollonius uocor. unde ego ſum uel ego uocor per ſe nemo dicit,
cum duplicata ſubſtantiæ demonſtratio ſine qualitate nihil perfectũ
ſignificaret. non enim erat poſſibile propriã poſitionẽ, quæ ſignifica
tur nomine proprio attribuere uoci cõi, ideſt ad omnes generaliter p-
tinenti, quod eſt pronomen, ſi diceremus ego ſum, ego nominor, uerba
ad pronomen referentes. nam ſignificationẽ non proprie qualitatis,
ſed quæ cõiter omnibus accidit eſſentiæ demonſtratiuæ faceremus, ad
quam pertinet ego. Eadem eſt ratio in cæteris quoq; perſonis. Manife
ſtum eſt igitur, ꝙ q̃a confitentur ſuam poſitionẽ nominum ſupradicta
uerba, ideſt nominationẽ, euocant ea à tertia ad primã, q̃n dico Pri-
ſcianus ſum, uel Cicero uocor, cum ſpecialẽ ſubſtantiam quã prono-
men additum demonſtraret, habeat in ſe ipſum ſubſtantiuum, uel uo=
catiuum. Itaq; frequenter inuenimus demonſtratiuis pronominibus
poſitis non poſita ſupradicta uerba tñ intelligi, ut Virgi. in. yi.
» = hic Cæſar, & omnis Iuli Progenies. Adeo quoq; demonſtratio huius
eſt cauſa ꝙ aduerbijs quoq; demonſtratiuis ſæpe poſitis non eſt neceſſe
» addere ſupradicta uerba, ut Virg. in. i. Aenei. Tu ne ille Aeneas, quẽ
» dardanio Anchiſæ? Idem in. iij. Nam polydorus ego. Idem in eodẽ.
» Ecce tibi Auſoniæ tellus, hanc arripe uelis. Necnon etiam nomine
ſubſtantiæ poſito frequẽter deficiunt uerba ſubſtantiua. Lucanus in. i.
» Quis furor ò ciues, quæ tanta licentia ferri? Virgi. in. iiij. Aeneid.
» Quis tibi tunc Dido cernenti talia ſenſus? Quos'ue dabas gemitus?
Et qualis & quantus poſitis infinitis, pro quibus ẽt quis ponitur, ſæ-
pius deficiunt uerba ſubſtantiua, quomodo ẽt participijs, ut Iuuena-
» lis in. iiij. O qualis facies, & quali digna tabella. Virg. in. i. Aenei.
» Certe hinc romanos olim uoluẽtibus annis. Hinc fore ductores reuo
» cato à ſanguine Teucri, Qui mare qui terras omni ditione tenerent.
» Pollicitus. Non tamen ẽt ſi dicamus Cicero accuſo bene dicitur, ſicut Ci
cero ſum. Non enim accuſationis uerbũ proprietatem ſic ſignificaret
ſubſtantiæ, quomodo ſubſtantiuum uerbum, uel nominationis, quæ per
uocatiuum uerbum indicatur. Participijs quoq; quæ tertiæ ſunt perſo-
næ, quõ nomina ſubſtantiua bene ſociamus uerba, ut poſſint loco triũ

uerbi personarũ fungi, ut amatus sum es est, doctus sum es est. Quæ si deficiant infinita pro his subeũt nomina substantiæ cũ uerbo, ut ego sum qui amor, idest ὁ φιλούμενος, uel tu es qui amasti idest ὁ φιλήσας. Hæc enim desunt apud nos participia. Et attende in his quoq; quanta uis est substantiã significantium, quod & loco participij, quod & substantiam ipsius qui agit uel patitur, & actum uel passionẽ significet accipitur nomen substantiuũ cum uerbo, ut quid est amans qui amat, quid est nascens qui nascitur. Et loco uerbi participiũ cum uerbo substantiuo, ut pransus sum pro prandi, meritus sum pro merui. Et nota ꝙ cum, & nomen, ut supra diximus, & uerbum substantiuum inuicem, hoc cum participio positum loco uerbi, illud cum uerbo loco participij fungitur, ad omnes quoq; personas pronominum refertur. Ego qui scripsi, tu qui scripsisti, ille qui scripsit. Quomodo aũt pronominibus uocatiua uerba nõ adiũguntur, sic nec participijs, quippe ad nominationem pertinentia. Substantiua uero aptissime adiunguntur, cum actus uel passionis essentiã cũ participijs significent, ut amatus sum, es, est. Deinde dicendũ de constructione pronominum ad uerba. Obliqui casus pronominum omnimodo ad uerba referuntur, quomodo & nominũ, ut illius misereor, illi noceo, illum accuso, illo nitor. Ex qua constructione intelligitur qualis nascitur affectus personæ, sed non reciprocatur quod dicimus. Non.n.omnia uerba obliquos desyderant casus, nominum uel pronominum, quomodo omnes obliqui casus uerba desyderant. Quoniam quædam ex his perfecta sunt, & absoluta, quædam defectiua. ut si dicam ambulat homo, uiuit, currit, sedet, & similia, quæ sunt absoluta non egent obliquis casibus. Sin dicam accusat, uidet, insimulatur, imperfecta sunt, & egent obliquorum casuum adiunctione ad perfectionẽ sensus. sed de his opportunius separatim cum de uerbi constructione tractabimus dicetur. Quidam tamen putauerunt perfectiorẽ esse uerborum constructionẽ, si pronomina assumant, ut ego scripsi tibi, & similia, cuius approbationem dicunt esse eam, ꝙ cum dicã ego quidem affui, tu uero non, si tollas pronomen incongrua uel incognita erit locutio. Sed hoc facit hic maxime coniunctio quidem. itaq; ego non arbitror quod dicunt uerũ esse generaliter. Non enim omnimodo egent pronominibus uerba. idq; affirmatur, non ex poetica solum constructione, cui licet & deficere & abundare, sed ex cõi elocutione doctorum. & maxime à scriptorum constructione, qui sine metris scribentes perspicaciter magis ea utuntur, et ex ui ipsius orationis solent quod necessariũ est apponere. Cum manifestũ sit de obliquorũ constructione, sciendum ꝙ insunt in quibusdã partibus orationis aliarũ partiũ intellectus. ut si dicã Aiax

intelligo hominē, & unū per numerum singularē. si dicā Anchisiades, intelligo genitiuum singularē primitiui, & filius cū nominatiuo singulari. si dicā diuinitus intelligo nomen, cū ex præpositione idest ex dijs. si dicā fortior intelligo magis, & posituū primitiui idest for tis. Innumerabilis est enim huiuscemodi exemplorū copia. nec est dicendum, ꝙ si dicam Anchisiades deest, & debet ei addi filius, & si addatur poetica est licentia. Quomodo & præpositiones solent addere & minuere, ut Terentius in Andria.

» Ad te aduenio, spem, salutē, auxilium, expetens. Virg. in. i. Aenei.
» = scelere ante alios immanior omnes. Ante enim cum cōparatiuo positum auctionem auctioni addit. Terentius in Andria.
» Post deinde, quod iussi, ei date bibere, abundat post. Idē in eadem.
» Pernimium non laudo, per, superuacuum esse uidetur.
Quamuis amplioris significantiæ causa potest accipi Idem in eadē.
» Abhinc triennium, pro hinc. Virg. in. i. Aene. Italiam fato profugus, deest ad præpositio. Neq; si dicā Aiax quod est singulare, deest unus. In uerbis igitur similiter accidunt, quæ unà cū eis intelliguntur, ut in indicatiuis ipsa indicatio, & quæ ex ea intelligitur, affirmatio. Vnde ad interrogationes respondentes, ēt aduerbium confirmatiuū, uel non, uel uerbū indicatiuū reddimus, utpote habens in se affirmationē. ut interroganti, legis? ēt, uel non, respondemus uel lego. Sed & de his in constructione uerborū subtilius tractabimus. Inest ēt singularis numerus in uerbo, scribo, nec eget, ut addatur unus. Manifestumq; est, ꝙ ēt nominatiuus pronominis inest uerbo, ergo si supradicta nō desunt q̄ intelliguntur, nec pronomen deest. nec tn̄ si addatur uituperanda sit constructio. Est enim qn̄ amplioris cā significationis adiunguntur ea quæ possunt, ēt si non addatur, intelligi, ut legis? ēt lego. Ecce enim hic quamuis aduerbium ēt per se positū intellectū habeat uerbi prædicti in interrogatione tn̄ additū non fecit uitiosam orationē, sed magis certiorē. firmior enim fit promissio duplici confirmatione. Similiter unum hominem dicimus ambulare, ad diuersorum multitudinē, non ꝙ ipsi hoī, cum singulariter dicimus, nō inhæreat ēt unius numeri intellectus. Iterū ad omnium abnegationē dicimus nullus ambulat, neminē inueni, singulari numero, singularē numerū adiūgentes. Eodem igitur modo cū absoluta, et non discretiua inest prolatio, dicimus absq; pronomine, disputo, disputas. Sin autē alicuius rei discretionem uolumus manifestare, addimus pronomen, cuius est proprium discere personas. nō enim ut indicemus personam hoc facimus, eā enim habēt in se uerba. unde infinita eorū q̄ deficiunt p̄sonis, egent uerbis indicatiuis, ut qđ deest ex his assumant. Ergo discretionis causa, & maxiē si

coniūctio aſſumitur, pronomen additur uerbo, ut ego quidē affui, tu uero non. uel ego quidē ſcripſi ille uero legit. Vel amplioris cauſa ſignificantiæ, in quo tamen ad alios omnes uidetur fieri diſcretio, ut Cicero in. i. Inuectiuarum. Nos nos dico, aperte nos conſules deſumus. Intelligimus enim, ꝙ nemo alius niſi nos. Terentius in Andria.

» ego iam pol hodie, ſi uiuo oſtendam tibi, Herum quid ſit periculi fallere, & illi patrem Et prima quidem & ſecunda perſona uerborum, niſi diſcretionis uel ſignificationis cauſa, nō egent pronominibus quippe cum ſint finitiſſimæ ſingulisq́; uocibus pares habeant, & præſentes demonſtrationes. Tertiæ uero cum ſint innumerabiles una uerbi uoce utentes neceſſario confuſionem faciunt infinitam. Itaq; conueniēter ad eandem diſcernendam pronomina quæ ſunt finita, tertijs uerbi perſonis adiunguntur, ut per eorum adiectionem incerta ſignificatio finiatur, ut ſcribit hic, ſcribit ille, ſcribit ipſe, ſcribitis, ſcribit idem.

» Saluſtius in Catilin. Verum enim uero, is demum mihi uiuere atque frui anima uidetur Is in hoc loco & relatiuum & diſcretiuum eſt ad omnes. Imperſonalia quoq; uerba cum per ſe infinita ſint perſonarum & numerorū additione pronominū definiuntur, et loco perfectorum per omnes modos accipiuntur uerborum, ut curritur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Imperatiuo curratur à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Similiter optatiuo utinam curreretur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Sic etiam per cætera, frequenteſſime tamen ſine additione pronominum proferuntur, & ipſum u actum ſignificant, licet deficiant pronomina, ut Iuuenalis in. iij.

» Curritur ad uocem iocundam, & carmen amicæ, Thebaidos. Virgi.
» in. i. Aenei. O dea ſi prima repetens ab origine pergam,
» Et uacet annales noſtrorum audire laborum? deeſt enim tibi. Idem
» in eodem. = mecumq́; fouebit Romanos rerum dominos gentemq́; to
» gatam, Sic placitum deeſt mihi. & paſſiuam quidē uocem habentia, ablatiuo uel datiuo more paſſiuorum iunguntur, & intranſitiue intelliguntur, ut curritur à me, uel mihi. Actiuā uero ſi ſint à perfectis uerbis eorum conſtructionem ſeruant, ut iuuat me, quia iuuo te. Virgilius in ſecundo Georgicorum.

» Et iuuat undantem buxo ſpectare Cytorum.

» Placet mihi quia à placeo tibi. contingit mihi, quia contingo tibi. Similiter euenit, accidit, cætera quoq; datiuo copulantur, & intranſitiua ſunt, ut licet, uacat, libet mihi. Exceptis quæ accuſatiuum ſimul et genitiuum aſſumunt, pœnitet, pudet, tædet, piget, miſeret me illius. Duo inueniuntur, quæ cum genitiuis aliorum omnium caſualium applicantur, in quinq; tantum ſolis pronominibus, quorum ſimiles ſunt geni

tiui primi

tiui primitiuorum, genitiuis deriuatiuorum, ne concidant, ablatiuo possessiui pro genitiuo primitiui construuntur, ut interest mea, tua, sua, nostra, uestra, similiter refert mea, tua, sua, nostra, uestra, in quibus subauditur in re, idest in utilitate, mea, tua, sua, nostra. Nam si dicamus interest uel refert mei, tui, sui, nostri, uestri, non ad primitiuam personam, sed ad possessionem intelligitur, interest mei filij, uel fratris, uel tui, uel sui, uel nostri, uel uestri. Cum cæteris enim quoq; omnibus casualibus, idest nominibus, pronominibus, participijs, supradicta uerba coniuncta, genitiuum exigunt casum, ut diximus, ut interest imperatoris, interest meorum natorũ, interest docentis, idest prodest docenti. nam participia, tam nominum, q̃ uerborum sibi defendunt structuram. & uerborum quidem constructionem seruant, q̃n uel absoluta, uel transitiua sunt ad alia casualia, quibus ad consequẽtiam uerbi coniunguntur. Absoluta, ut spirans uiuo, ambulans cogito, quia spiro & ambulo absoluta sunt. Transitiua misereor tui, miserens tui, noceo tibi, nocens tibi, laudo te, laudans te, potior illa re, potiens illa re. & hoc quidem secundum uerbum. Secundum nomen autem participia construuntur, quod quemadmodum uerba uel intransitiue cum nominatiuo, uel transitiue cum obliquis nominũ ponuntur, sic etiam cum participijs intransitiue, ut Virgilius scribens floret, ego intelligens delector. Transitiue, ut ego miserantis, consentio miseranti, uideo miserantem, potior miserante. Hæ enim constructiones obliquorum quoq; ad similitudinem nominum uel pronominũ fiunt, ut indigeo illius, indigeo pascentis, faueo legenti, q̃uo faueo amico, faueo illi, accuso illum, accuso hominem, similiter accuso legentem. Dignor te laude, dignor te illa re, dignor te celebrante. Est autem q̃n in nominum uim transeunt participia, & genitiuo coniunguntur, relicta uerborum ordinatione, ut fugitans lites, participium est; fugitans litium nomen. Amans illum similiter participium, amans illius nomen: unde & comparatur amantior amantissimus. Præfectus urbi participium, quia & præficior urbi. præfectus urbis nomen est. Participium autem comparationem habere non potest, cũ loco uerbi fungatur, quod comparatione penitus caret, quantum in sua uoce. nam adiectione aduerbij possunt comparari, ut Virg. in primo Aeneidos.

» Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam,

» Posthabita coluisse Samo, magis coluisse. Similiter participio additur, magis hunc colens, q̃ illum. Et iuxta nomen quidem loco uerbi fungitur, iuxta uerbum uero loco nominis, ut faciens eloquentem dico, pro qui facio eloquentem, laudo legentem, quomodo laudo lectorem. Nec mirum pro utroq; fungi, cum utriusq; accidẽtia possideat. et sci-

endum, q̄ si præponatur coniunctio casuali, necesse est aliquam quoq; partem casualem copulari, & ad utranq; uerbū referri, ut & Dionysius loquitur, & Trypho, & Apollonius scripsit, & ego, & uigilans proficit, & legens. Et contra si uerbo præponatur coniūctio, necesse est aliud uerbum ei coniungi, & ad utrunq; aliquid casuale referri, ut & scribit & legit Trypho, & pugnat & uincit Aeneas. Licet tamen uerba primæ & secundæ personæ repetenti nihil casualium adiungere, & perfectam orationem ostendere, ut & lego, & intelligo, & doceo, & doceor, & scribis, & cogitas. Nam ipsa demōstratio loco casualis alicuius fungitur, cum & pronomen, & nomen, per eam intelligatur, tam in prima q̄ in secunda persona. Nam tertia uerbi persona, quæ infinita est, eget aliquo casuali. Quod autem fit in nomine, hoc etiam in aduerbio, quod ui adiectiuum est uerbi, exigit ratio fieri. ut & bene & docte scribit. necesse est enim coniunctiones præpositas uel diuersas personas coniungere, quæ sunt in casualibus, uel qualitates quæ sunt in aduerbijs. communiter autem actum uel passionem consequi, quæ est in uerbo uel participio, uel actus, uel passiones copulari. cōes autem personas consequi uel qualitates ipsi actui accidentes geminari, & tunc actum inferre. Si enim non præponatur coniunctio, licet diuersas inferre partes, ut scribit Dionysius, & Trypho. Scribit Dionysius & legit. Si enim præponam coniunctionē dicendo & scribit Dionysius, necesse est alterum uerbum subiungere & dicere, & scribit Dionysius & legit. Rursus si dicam & Dionysius scribit, necesse est alterum casuale inferre & dicere & Dionysius scribit, & Apollonius. Quippe cum præposita coniunctio copulatiua uel disiunctiua omnimodo consimilem cogit partem repetere, idest uel casualem uel carentem casu, & eundem casum uel modū, ut & scribo & intelligo, uel scribo uel intelligo, & meus seruus & tuus, uel meus seruus uel tuus. Sciendum tamen, q̄ licet genitiuis in huiuscemodi constructione copulare nominatiuos possessiuorū, quippe qui uim genitiuorū primitiuorū suorum possident, ut pulcherrimi sunt & Homerici uersus, & Virgilij. Similiter licet dicere, & Agamemnonis filius, & Menelai filia sociati sunt, & frater noster & uestri, & meus seruus & illius. Nec solos nominatiuos possessiuorum, sed quoscunq; casus bene possumus cum genitiuis possessiue prolatis coniungere, ut meus est ager & fratris, tua est ciuitas & omnium, mei filij est hæreditas & cognatorum, meo seruo & fratris dedi, meum amicum & patris diligo, mei filij & uxoris meæ, meo filio delector & castæ matris. Similiter omnia possessiua possunt proferri tam nomina, q̄ pronomina. Genitiuos quoq; et ablatiuos inuenimus coniūgi uerbo impersonali,

quod eſt intereſt & refert, de quibus ſupra diximus, ut intereſt mea, & patris, refert tua, & imperatoris. Modos quoq; (ut diximus) neceſſe eſt ſupradictis coniunctionibus præpoſitis eoſdem plerunq; adiungi, ut & legis & diſcis, aut legis, aut diſcis, & lege & diſce, aut lege, aut diſce. Vtinam & legeres & diſceres, utinam aut legeres aut diſceres, cum & legas & diſcas, cum aut legas aut diſcas, cupis aut legere aut diſcere. Licet tamen uariare, ut & legiſti & lege, & legiſti & utinam legas. Caſus quoq; eoſdem ſociari exigunt copulatiuæ uel diſiunctiuæ præpoſitæ uel interpoſitæ coniunctiones, qñ unum uerbũ ad eos refertur, ut ego & tu legimus, uel mei uel tui miſeretur, & mihi & tibi prodeſt, uel me uel te lædit, uel Cicerone uel Virgilio delector. His conſtructionibus inueniuntur contraria quædam apud auctores, licet non repetantur coniunctiones ſupradictæ, ſed ſic interponantur, quomodo ſi repetantur. Virgilius in. i. Aeneidos.

» Succinctam pharetram, & maculoſæ tegmine Lyncis,
» Aut ſpumantis apri curſum clamore prementem. Sed melius in quibuſdam codicibus ſine. m, pharetra ablatiuus inuenitur.
» Quidam tamen lyncis curſum à cõmuni accipiunt. Idem in. vij.
» Quod ſcelus aut lapythis tantum, aut calydona merentem.
Sed melius hic quoq; in quibuſdam codicibus inuenitur,
» Quod ſcelus aut lapythis tantum, aut calydone merente.
» Vel aut lapythas, aut calydona merentem. Eandem quæſtionẽ habet
» ẽt illud. Iuſticia ne prius mirer, bellinæ laborum. ſed inuenitur ẽt,
» Iuſticiæ ne prius mirer, quod eſt aptius. Similes enim quæq; coniunctio dubitatiua, uel interrogatiua exigit caſus. hoc aũt ſæpe fit ubi anceps eſt conſtructio dictionũ. Nã & ſuccingor hanc rem, & ſuccingor hac
» re dicimus. Virgi in. vij. Palla ſuccincta cruenta. Idẽ in. iiij. Aenei.
» = tuumq; Dulce caput magicas inuitam accingier artes, & = mars
» perdere gentem Immanem lapythum ualuit, conceſſit in iras, Ipſe deũ
» antiquam genitor Calydona Dianæ, Quod ſcelus aut lapythis tan-
» tum aut calydone merente, & Quod ſcelus aut lapythas tantum aut
» calydona merentem. Vtrunq; bene dicitur miror te iuſtitia & iuſtitiæ. Et rectius quidem, ad præpoſitum caſum eſſe etiam conſequentem interpoſita coniunctione. non tamen penitus abſq; ratione eſſe uidetur, ſi quid tale inueniatur apud auctores. Pronominum obliquis caſibus coniuncta uerba duas exigunt perſonas efficientis & efficiendi ideſt agentis & patientis, ut miſereris mei, das mihi, uides me, dignaris me. Similiter in omnibus caſualibus, & in reciprocationibus perſonarum, hoc eſt, quando eadem perſona, & agit & patitur, utimur eiſdẽ conſtructionibus, ut miſereor mei, inuides tibi, orat

se ille & similia. Nulla præpositio p cõpositioné põt pronomini adiũgi. Itaq; per solã appositionem obliquis casibus eorum præponitur. apud græcos qdẽ ferè omnibus excepto uocatiuo. apud nos uero actõ soli, uel ablatiuo, ut ad uos, in nobis. Vnde mecũ, tecũ, secum, nobiscũ, uobiscum, nõ accipienda sunt cõposita, quõ nec quocũ, quacum, quibuscum, & similia. De accentu aũt in libro qui est de pronomine sufficienter dictũ est. Nominibus uero præpositiones adijciuntur, tam per appositionem, q̃ per cõpositionem. Per cõpositionem quidem quæ fit in nominatiuo, cuius seruant cõpositionem etiam obliqui, ut indoctus, indocti, indocto, indoctum, indocte. Per appositionem uero supradictis duobus obliquis casibus. Verbis uero & aduerbijs per solam cõpositionem adiunguntur præpositiones. Participijs autem tam secundum uerbi cõpositionem, q̃ secundum nominis appositionem, ut perlegens à perlego, efficiens ab efficio, ad legentem à legente, ut ad puerum à puero. Sciendum tñ ꝙ recta ordinatio exigit, ut pronomen uel nomen præponatur uerbo, ut ego & tu legimus, Virgilius & Cicero scripserunt. Quippe cum substantia & persona ipsius agentis, uel patiẽtis, quæ per pronomen uel nomen significatur prior esse debeat naturaliter q̃ ipse actus, qui accidens est substantiæ. licet tamen & præpostere ea proferre auctorũ usurpatione fretum. Et prima & secunda persona uel in se reciprocantur idest refringuntur, uel in alias diuersas transeunt, cum nõ absolutis uerbis adiunguntur. In sese quidem reciprocantur, ut misereor mei, misereris tui, noceo mihi, noces tibi, laudo me, laudas te. In alias uero diuersas transeunt, ut misereor illius misereris mei, noceo tibi, noceo illi, laudo te, & laudas illũ. Tertia uero persona, non solum eadẽ patitur, sed etiam in aliam tertiam intrinsecus potest transire. Quippe cum diuersæ in ea possint esse personæ. quod & in prima & in secunda non inuenitur. quippe cum sint finitissimæ, & uocibus unicæ, ut iste accusat illum, & ille hunc. & in se reciprocatur eadem, ut ille accusat se, prima autem in aliam primã transire non potest, nec secunda in aliam secundam scilicet quia nec possunt esse diuersæ primæ, & secundæ, sed uel in se reciprocantur, ut dictum est, uel transit prima in secundã uel tertiam, & secunda in primam uel tertiam, ut uideo te, & uideo illum, & uides me, & uides illum. Tres igitur personæ eandem quidem habent constructionem, reciprocam, ut prorsum mihi, prodes tibi, prodest sibi. Transitiuam uero prima quidem & secunda ad binas personas, ut prosum tibi, prosum illis, prodes mihi, prodes illi. Tertia uero ad tres, superat enim hac una, ꝙ tertia in aliam tertiam transitiuæ profertur, ut ille prodest mihi, prodest tibi, prodest isti.

possessiua tamen quia duas continent personas idest possessoris, & possessionis, necessario tribus constructionibus ordinantur, cum eorũ primitiua duas habeãt, reciprocã idest sui passam, quam græci ἰδιοπαθῆ uocant, & transitiuam. Sui passam, ut uideo memet. transitiuam, uideo te uel illum. Possessiua uero modis construuntur tribus, cum uerba uel à possessore in possessionem, uel à possessione in possessorem, uel extrinsecus transferuntur. A` possessore in possessionem, ut doceo meum filium, doces tuum discipulum, docet ille suum auditorem. A` possessione uero in possessorem, ut paret mihi meus filius, paret tibi tuus cliens, paret illi suus seruus. Extrinsecus, ut doces tu, uel docet ille meum filium, doceo ego uel docet ille tuum filium, doceo ego uel tu suum illius filium. sed melius hoc p̱ retransitionem dicitur, ut rogat me ille ut doceam suum filium. Cum enim suum sit relatiuum, exigit ut prius cognoscatur persona sui possessoris, ad quem refertur. Et sciendum q̃ omnia ista possessiua, possessoris quidem personam secundum primitiuum significant, possessio uero ipsa tertiæ est personæ, ut meus, tuus, suus, quõ & nomina quibus coniunguntur, ut meus pater, tuus filius. excepto uocatiuo, qui solus in primæ personæ possessiuis inuenitur, cum secundæ copuletur p̱sonæ, ut ò mi pater, ò mea tu, ò noster Chremes. Omnia tamen possessiua in genitiuos primitiuorum etiam uerbis sociata possunt resolui, ut amicum meum moneo, pro amicum mei, & Euandrium filium Turnus interfecit, pro Euandri filium, & Daunius filius ab Aenea uictus est, pro Dauni filius. Hoc autem interest inter primitiuum & possessiuum, quod uoce possessiui genus & casus & numerus ipsius possessionis ostenditur. & substantiua q̱dem uerba possessiuis coniuncta ad possessores referuntur, ut tuus sum filius, meus es pater, suus est illius seruus. in una autem eademq; persona possessor simul & possessio intransitiue intelligi non potest, nisi figurate dicat aliquis, meus ego sum seruus & dominus, & similia. Persius. Vindicta postq̃ meus à prætore recessi, & Euripides ἐγὼ δὲ ἐμός εἰμι. Sin autem aliquibus ea uerbis sociamus ad ipsarum possessionum actum uel passionem pertinentibus, necesse est, cum & in prima & in secunda esse persona intelligantur, primitiua quoq; eis pronomina adiungi, quomodo etiam omnibus solet fieri nominibus, ut tu meus filius legis, ego tuus pater doceo, & tu Virgili doces, ego Priscianus doceor. In eis enim constructionibus, uerba quæ non substantiam significant, ad ipsas possessiones, nõ ad possessores pertinent idest quando nominatiuis possessiuorum adiunguntur uerba. Sin aũt in una eademq; persona uerbum obliquo coniungatur pronominis casui, necesse est reciprocationem idest sui passionem fieri, & eandem

personam agere aliquid in se simul, & à se pati, ut misereor mei, inuideo mihi, incuso me. Et sciendum ꝙ græci quidem compositis utũtur pronominibus in sui passione idest ἰδιοπάθεια, ut ἐμαυτὸν διδάσκω, σαυτὸν διδάσκεις, ἑαυτὸν διδάσκει, hoc idem etiam in possessionẽ transitione facta à possessore faciunt idest genitiuo composito primitiui pronominis utuntur pro obliquo possessionis, ut τοῦ ἐμαυτοῦ οἶκον ἀντιποιοῦμαι, τὸν σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν παιδεύει. Pro his autem omnibus latini simplicibus utuntur pronominibus Homerum sequentes, qui simplicibus ubiq; etiam pro compositis utitur pronominibus, ut mei misereor, & mei filij misereor, mihi noceo, & mei filio noceo, me accuso, & mei filium accuso. Sæpe tamen etiam in reciprocationibus solemus uti assumentibus syllabas pronominibus, quibus discretionis quoq; causa utimur, ut mihimet inuideo, tibimet ipsi noces, sibimet ipsi prodest. Illud quoq; notandum, ꝙ possessiua pronomina primæ & secundæ personæ, siue possessoris sui, siue extrinsecus personis bene copulantur, tam agentia quàm patientia, siue in se ipsa reflectantur idest reciprocentur, ut meus filius, uel tuus diligit me, diligit te, diligit illum, diligit se, filium meum uel tuum diligo ego, diligis tu, diligit ille. Tertiæ uero personæ possessiuum sine uoce altera significante possessorem, non potest adiungi alij persona per se. si enim dicam suus seruus ministrat mihi uel tibi, solœcismũ facio, quia in possessiuo primæ & secundæ personæ, sicut ostẽdimus, recte construitur, cum quacunque persona copuletur. Nec mirum cum primæ & secundæ personæ possessiua, finitas habeant possessorum personas quippe in unicis uocibus primitiuorum constitutas, & demonstratiuis. Tertiæ uero personæ possessiuum non solum ad omnes uoces pronominum tertiæ personæ, uerum etiam nominum potest referri, ut suus istius illius ipsius hominis, sine quibus additis perfectum sensum non habet. Idem fit etiam per obliquos possessiui supradictæ personæ, ille uel iste, uel homo suæ opis indiget, suo filio parcit, suum morem sequitur. Nec mirum hoc fieri in tertiæ personæ possessiuo, cum uim genitiui possideat sui primitiui, quod uel reciprocum, idest sui passum ἰδιοπαθὲς est, uel retransitiuum, in quo necesse est prius personæ tertiæ significationem uoce aliqua fieri, ad quam iste genitiuus, uel reliqui eius casus referantur, ut ille sui miseretur, ille sibi donat, Virgilius se celebrat. Et pro composito græco ἑαυτοῦ, ut diximus accipitur, quod apud græcos quidẽ in tribus inuenitur personis, & uel in se reflectit actum suũ, uel in possessionem suã ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ τοῦ ἐμαυτοῦ δούλου κήδομαι, σαυτὸν τύπτεις καὶ τὸν σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἑαυτῷ χαρίζεται, καὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀκροατῇ χαρίζε-

ται. Igitur apud latinos ſupradictorum compoſitorum pronominũ, niſi in tertia nõ habemus ſignificationem perſona, ideſt ſui, ſibi, ſe à ſe. Ideoq́; etiã nominatiuo caret, quomodo ſupradicta apud græcos cõpoſita. Et illi quidem ſiue ἰδιοπάθεια ſit, ideſt reciprocatio, uel ſui paſſio, ſiue in poſſeſſiua tranſitio fiat, utuntur ſupradictis compoſitis, ut oſtẽdimus. Nos uero primitiuis quidem ſui ſibi ſe à ſe, uel per reciprocationem, ut ſui potitur, ſibi indulget, uel per retranſitionem utimur, ut hortatur me ille, ut ſui potiar, rogat te ille, ut ſibi indulgeas.

Poſſeſſiuis uero cum in ea poſſeſſiuorũ fiat tranſitio, ut ſui ſerui miſeretur, & ſuo ſeruo prodeſt, & ſuum ſeruum diligit. Nec aliter tamen poteſt ſupradictum poſſeſſiuum tertiæ perſonæ conſtrui cum alijs extrinſecus perſonis, niſi per retranſitionem, quomodo & primitiuum eius, ideſt niſi prius à poſſeſſore eius proficiſcatur in aliã uerbum perſonam, & ſic ab illa rurſus ad poſſeſſionem tertiæ ſicut & ad ſe, ut rogat me ille, ut ſuus ſeruus miniſtret mihi uel tibi, precatur, ut ſui patris miſerear, petit te, ut ſuo proſis filio. Obſecrat Cicero Varronem, ut ſuum erudiat natum. Et notandum ꝙ cum à tertia in tertiam fit retranſitio perſonam, in dubium uenit poſſeſſio ad quã pertineat earum, ut rogat iſte illum, ne ſuo noceat filio, ambiguum eſt, cuius ſuo filio, iſtius an illius, ideſt rogantis, an eius qui rogatur, quomodo et apud græcos, παρακαλεῖ πλάτωνα Ἀρισοτέλης ἵνα τὸν ἑαυτοῦ φίλον παιδεύσῃ dubium fit utrum Platonis, an Ariſtotelis ſuum.

Omnium poſſeſſiuorum, tam nominum quàm pronominum per quencunque caſum prolatorum loco, licet genitiuis uti primitiuorum, ut Euandri filius pro Euandrius filius, & Euandri filij pro Euandrij filij, & Euandri filio pro Euandrio filio, & Euandri filium, pro Euandrium filium, et Euandri fili, pro Euandrie fili, & ab Euandri filio, pro ab Euandrio filio. Similiter per omnes caſus tam ſingulares quàm plurales, licet tam pronominibus quàm nominibus uti. Itaque licet genitiuos quorumcunq; caſualiũ cum poſſeſſiuis per quencunque caſum prolatis coniungere, ut mea cauſa labora & illorum, meum patrem honora & Catonis, tuo patri pare, & fratris, tuum imperatorem & commilitonum ſequere. O noſter & fratris mei pater, ſua ille confidit, & patris uirtute.

Similiter figuratur conſtructio in omnibus poſſeſſiuis.

Terentius in Andria.

Meo ſtudio atq; hoſpitis. Eſt tamen aliqua differentia ad genitiuum primitiui in poſſeſſiuo tertiæ perſonæ, cuius nominatiuo tunc utimur, quando ad ſuum poſſeſſorem poſſeſſio tranſitionem facit, & non ad alium. ut indiget illius uel Ciceronis ſuus filius, præ-

stat illi uel Ciceroni suus filius, uidet illum uel Ciceronẽ suus filius, bene meretur de illo uel de Cicerone suus filius. Similiter passiua, quæ à possessore solo fiunt nominatiuũ possessionis exigunt, ut amatur ab illo, uel à Cicerone suus filius. Necnon tamen tam nominatiuo, quàm alijs casibus possessiuis licet uti, cum possessorem ostendimus extrinsecus facientem transitionem ad aliquã aliam personam, pro sua possessione, ut rogat me ille, ut suus legat apud me filius, & ut suus doceatur à me filius, & sui miserear filij, & ut suo donem filio, & ut suũ sequar filium, & ut suo potiar filio, cum in possessiuis primæ & secundæ psonæ, liceat ẽt non possidentes construere sic. accusas meum filium, misereor tui filij, inuidet ille meo filio. Discretionis quoq; causa uel abundantiæ solet cum genitiuo possessoris addi nominatiuus possessiui, ut suus est Homeri mos, intelligitur enim non alterius, & suus Ciceronis filius hæres est patris constitutus, suus dicitur ad discretionem illius, qui secundum leges suus non est, idest sub potestate patris legitimi non est. Quod autem suus pro uniuscuiusq; proprio accipiatur, usus confirmat, Virgilius in primo Georgicorum,

» = moles sua thura Sabæi. Terentius in Phormione.

» Quot homines tot sententiæ, suus cuiq; mos est.

Sinaũt in possessionem fit à possessore transitio intrinsecus, obliquis possessiui utuntur, ut Cicero miseretur filij sui, præbet suo filio, aspicit suum filium, potitur suo filio. sin extrinsecus fit transitus in possessionem tertiæ personæ, sufficit genitiuo uti ipsius possessoris, ut misereor filij Ciceronis, dono filio Ciceronis, accuso filium Ciceronis, potior filio Ciceronis. Licet tamen addere etiam possessiui casus consequentes, uel discretionis causa uel abundantiæ, ut ego ingenij sui Ciceronis, benedico ingenio suo Ciceronis, & similia. Illud quoq; sciendum, quod cum in alijs omnibus possessiuis liceat genitiuo uti primitiui, pro omni eorum casu, quod ostendimus, in hoc quoq; possessiuo pronomine tertiæ personæ, quomodo in alijs tunc utimur, cum ipse possessor aliqd agat in possessionem suam, & cum in aliam personam transitum ostendatur facere pro sua possessione, ut amat ille suum filium, & amat ille sui filium, bene dicit suo filio, et bene dicit sui filio, petit à me, ut prosim suo filio, & ut prosim sui filio. si ipsa tñ possessio in possessorẽ faciat transitionem, non est congruum uti primitiui genitiuo pro possessiuo, quia uim habet compositi græci, ut Ciceroni redit suus filius, non satis commode pro hoc dicitur Ciceroni redit sui filius. Nec Ciceronem laudat sui filius, pro suus filius, & similia. Quia nec apud græcos bene dicitur κικέρωνα φιλεῖ ὁ ἑαυτοῦ υἱός, nisi more attico pro simplici accipiatur. Et sciendum ꝙ quia primitiuum eius, tam singu-

lare, quàm plurale est, licet in possessiuo, & unum et plures possessores eius intelligere pro significatione genitiui, ad possessorem pertinentis, ut suus illius, & suus illorum. Nec mirum si per transitionem Romani utuntur his pronominibus, idest, sui sibi se à se, & eius possessiuo, ut ostendimus necnon si ad coniunctionem sui etiam in alias personas aliquid agat, ut ille uocat me ad se, ducit te secum, trahit omnia in se uel cum transitum facit in aliquos sibi coniunctos, ut ille miseretur eorum, qui secum uiuunt, uel sibi parentium, uel secum degentium, dat sibi fauentibus, incusat secum certantes, inuidet se indigentibus. & uidentur hæc omnia possessiuorum uim habere, & similia. nec incongrue huiuscemodi constructionem habuisse, cum attici quoq; soleant cōpositis in huiuscemodi uti constructionibus. Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo. ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων. Idem in eodem. ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι. Demosthenes. καὶ ἀφρόντα τοῦτον ἐμαυτὸν, προεῖμε. Xenophon. ἀπομνημονευμάτων secundo χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω αἰσθόμενος διαφερομένω. Quod autem etiam genitiuo uel datiuo, qui loco sit genitiui possessoris, bene additur etiam possessiuum (ut supra diximus) non solum nostrorum, sed etiam antiquorum usus comprobat. Virgilius in Bucolicis.

» Et me Phœbus amat, phœbo sua semper apud me,
» Munera sunt lauri, & suaue rubens hyacinthus.

Terentius in Adelphis.

» Suo sibi hunc gladio iugulo, Et Plato in Timæo.

» τοὺς δέ γε οὕτω τραφέντας ἐλέχθη που μήτε χρυσὸν μήτε ἄργυρον
» μήτε ἄλλο ποτὲ κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν. Et (quod mirum est) hoc ipsum, ἴδιον, etiam primæ & secundæ adiungitur personæ apud illos, ut Isæus ἐν τῷ πρὸς εὐκλείδην. οὐκ ἂν τὰ ἴδια τὰ ἐμαυτοῦ. Demosthenes. ἐν τῷ πρὸς πολυκλέα περὶ τοῦ ἐπιτριηραρχήματος. οὐ περὶ πλείονος ἐποιησάμην τὰ ἐμαυτοῦ ἴδια, ἢ τὰ ὑμέτερα. Idem ἐν τῷ πρὸς καλλικλέα περὶ χωρίου. τὸ μὲν γὰρ χωρίον, ὁμολογεῖται καὶ παρ' αὐτῶν τούτων ἡμέτερον ἴδιον εἶναι. Phrynichus, ὅπερ ἐμὸν αὐτῆς ἴδιον, pro quo nos dicimus, meum proprium, & tuum proprium. dicitur tamen & suum proprium illius, ut non putetur abundare suum, sed in dubitabilem discretionem significare. Illud quoq; notandum quod tertiæ personæ possessiuum ad innumerabiles, ut diximus, refertur personas possessorum. quippe cum ad omnia tertiæ personæ pronomina, & ad

omnia noĩa et participia possit referri, ut suus illius, suus istius, ipsius, huius, eius, suus Virgilij uersus, sua dicentis diligentia. Primæ autẽ personæ possessiua, & secundæ non egent per se prolata adiunctione alicuius genitiui, cum uim genitiui finiti in se habeant, quomodo nec suus eget genitiuo sui primitiui, quem in se possidet, sed extrinsecus alterius uocis propter multitudinẽ tertiarum personarum, ad quas necessario & primitiuum sui, & possessiuum ipsum refertur. utraq; enim relatiua sunt. nam meus & tuus, nisi ad suorum primitiuorum, quæ sunt demonstratiua non intelliguntur genitiuos. itaq; extrinsecus genitiuis non egent. Quæritur quæ sit differentia inter genitiuum primitiui & possessiui mei, tui, sui, nostri, & uestri. Et quantum quidem ad uocem nulla. Quantum uero ad sensum, hæc est differentia, ꝙ genitiuus primitiui simplicẽ possessionem significat, possessiui uero duplicem. Si enim dicam mei est seruus, pro meus est seruus, simplicem demonstro possessionem. Sin autem dicam mei est filij seruus, duplex ostenditur possessio, mea quidem in filio, filij autem in seruo. Frequenter tamen etiam sine nomine licet huiuscemodi possessiua proferre, & maxime cum de dominis uel coniugibus uel amicis mentio fit, ut Terentius in Andria.

» Cuius hic puerũ apposuisti? uestri, cuius nostri? intelligitur enim do-
» mini, uel herilis filij. Idem in eadem.
» Cur meam tibi? subauditur coniugem uel sponsam.
Idem in Eunucho.
» O` mea tu, subaudiendum est amica uel soror.

Et omnibus maritis mos est de uxoribus suis dicere mea, & inuicem uxoribus de suis maritis dicere meus, per defectionem nominis. Et primitiuorum quidem genitiuus per se profertur, non egens alterius genitiui, ut mei filius ambulat, tui filium uideo, mei misereris, tui miseretur. Nam & ad omnem numerum, genus & casum, bene construitur primitiui genitiuus. possessiui uero genitiuus eget semper alterius genitiui, hoc est eiusdem numeri, & generis. Mei filij miserere, tui filij misereor, sui filij miseretur ille. Nisi per eclipsim, quomodo, prædiximus proferatur. & non solum genitiuo primitiui pro omni casu possessiui licet uti, ut mei ager pro meus ager, & mei agrum pro meum agrum, & nostrum uel nostri filius uel filium, pro noster filius, uel nostrum filium, & similia, ut ostendimus, sed etiam ipsorum possessiuorum genitiuus, cum omnĩ casu secundæ possessionis, idest quæ à possessione possidetur ponitur, ut si uxor loquens de agro mariti sui uel de alia re dicat, iste ager mei est τοῦ ἐμοῦ, semine mei prægnans sum, prolem mei diligo, thalamis mei caste pareo. Nec aliter potest duplex

possessio construi, sine genitiuo possessiui. Apud græcos etiam articulus huic coniunctus discernit ambiguitatem ὁ τοῦ ἐμοῦ ἀγρὸς, ἡ τῆς ἐμῆς σοφροσύνη. Quo deficiente sæpe latini auctores faciunt quæstiones, ut Lucanus in quarto.

» = & repputit æstus Fortior Oceani. τῶν τοῦ ὠκεανοῦ. Idem in primo.
» Et Taranis scythicæ non mitior ara Dianæ.

τοῦ τῆς ἀρτέμιδος. Similiter dicitur minor uiginti annorum. ἥττων τοῦ τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Nec mirum tantam uim in possessionibus habere genitiuum, cum incompositis quoq; immobilis maneat idem casus, ne si declinetur, significatio quoq; eius euanescat, ut Tribunusplebis, Plebiscitum, Senatusconsultum. Et si à duobus sit genitiuis uterq; manet immobilis, ut huiusmodi, istiusmodi, illiusmodi. quæ tam composita, quàm separata omnibus adiunguntur casibus. Sui quando est primitiuum, nominatiuum (ut diximus) non habet. quia necesse est ad aliquem alium nominatiuum tertiæ referri personæ hoc pronomen. & quia transitiuorum seruat constructionem. nam uel in se reciprocatur, idest ipse in se aliquid agere ostenditur, aut ipse à se pati. in quo necesse est obliquum aliquem poni casum, ut miseretur sui, parcit sibi, accusat se, potitur se. uel per transitionem aliquam (ut prædictum est) construitur. Idest quando ab ipsa in aliam fit transitio, personam, & ab illa in eam retransitio, quæ similiter obliquum exigit, ut rogat me seruus, ut miserear sui, petit me amicus, ut sibi prosim, commouet me inimicus, ut se accusem, hortatur me uirtus, ut se potiar. Et sciendum ꝙ quomodo composita pronomina apud græcos, nominatiuo carentia omnimodo in actu sunt, & hic actus, uel ad easdem personas reciprocatur, idest reflectitur, uel ad possessiones earum, itaq; necessario uerbis copulantur, in quibus nominatiuus earum intelligitur, ut ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ ἐμαυτοῦ δοῦλον τύπτω, σαυτοῦ κήδῃ, καὶ σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἑαυτοῦ κήδεται, καὶ ἑαυτοῦ δοῦλον τύπτει, Sic apud nos in hoc pronomine necesse est fieri, ut sui miseretur, uel sui filij miseretur. Aut cum prius à tertia uerbum proferatur persona transitiue in aliam personam, & iterum per retransitionem ab illa in eandem actus aliquis referatur, ut supra ostendimus. Rogat me ille, ut ad se ueniam, petit te ille, ut sui miserearis. Rogat Turnus Aeneam, ut sibi parcat. Necesse est enim obliquos casus ad nominatiuos referri interpositis uerbis actum quidem ad nominatiuos, passionem uero ad obliquos reddentibus, ut Cæsar uincit Pompeium, ego te diligo. Passio uero facta per obliquos actiuo coniunctos uerbo, transfertur in nominatiuum pertinentem ad ipsam, quæ

patitur personam passiuo coniunctum uerbo, prædictum uero nominatiuum, qui ad agentem pertinet transfert in ablatiuum, ut Cæsar uincit Pompeium, uincitur Pompeius à Cæsare. Ego diligo te, tu diligeris à me. Et græci quidem composita inuenerunt pronomina, idest ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ, ἑαυτοῦ, quibus utuntur quando eadem persona in sese, uel in suam (ut dictum est) possessionem facit aliquid, quæ ἰδιοπαθῆ, uel ἀνταναάκλαστα uocant, idest sui passa, uel à se patientia, siue refractiua trãslatiue à corporibus, quæ in se refringuntur. Simplicia uero ἀλλοπαθῆ nominant, idest extrinsecus passionem facientia, uel patiẽtia, ut doceo te, doceor à te. Nos aũt (q̃uo superius memorauimus) simplicibus quidem pro utrisq; utimur, tam in prima q̃ in secunda persona, secundum Homericam (ut supradictum est) consuetudinem. In tertia uero persona, idest sui sibi se à se, quod illi seruant in compositis, seruamus, quamuis hoc quoque sit simplex. Itaque & nominatiuo caret, quomodo ἑαυτοῦ, & omni uerbo copulatur, quod eius uicem compleat nominatiui, ut sui eget, sibi nocet, se incusat. Et in huiuscemodi quidem constructione idest quando ipsa in se, uel in possessionem suã agit pro composito græco pronomine idest ἑαυτοῦ, ἑαυτῷ, ἑαυτὸν, accipitur, ut sui eget ἑαυτοῦ χρήζει sibi indulget, ἑαυτῷ χαρίζεται sui seruum uendit ἑαυτὸν δοῦλον πωλεῖ. Quando uero extrinsecus actus in eum aliquis fieri significatur pro simplici græco idest ἀυτοῦ, ἀυτῷ, ἀυτὸν, accipitur. nec aliter tamen hoc fit, nisi prius à tertia persona uerbum aliquod, ut diximus proficiscatur, ad aliam extrinsecus personam, & sic ab illa per retransitionem ad eam reciprocetur aliud uerbum, ut rogat me ille, ut ad se ueniam, petit te ut sibi des, hortatur milites imperator, ut se largo potiantur.

Illa quoque uerba quæ tertiæ personæ acquisitionem aliquam significant, quamuis nec sui passionem, nec retransitionem habeant, supradicti pronominis casibus frequenter construuntur, ut auget ille substantiam sui, defendit Brutus sibi libertatem, uidet ille similem sui uel sibi hominem. ducit secum Aeneas Achaten. Quamuis siquis hæc quoque altius inspiciat, sui passionis & possessionis uim aliquã ostendere ea etiam inueniet. Itaq; apud græcos quoq; cum compositis pronominibus proferũtur, ἄγει μεθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν φίλον. Præterea sciendum ꝙ illud quoq;, quod apud græcos dicitur per solos obliquos compositum casus, ἀλλήλων κήδονται, ἀλλήλοις παρέχουσιν, ἀλλήλους φιλοῦσιν, necessario inuicem actum & passionem alterius, in alteram personam uno eodemq; casu significat, nec potest nõ proferri, sed habet eius intellectũ in ipso uerbo. Nostri uero frequẽter pro accusatiuo huiuscemodi cõstructionis actũs utũtur antecedẽte, inter, oĩum perso=

narum pluralibus,ut Terentius in Adelphis.
» Video amare inter ſe ideſt φιλεῖν ἀλλήλους. Idem in eadem.
» Age inepte,quaſi nunc non norimus nos inter nos Cteſipho. pro
ȣοίημεν ἀλλήλους. Virgilius in.xi.
» Conuerſiq; oculos inter ſe,atq; ora tenebant. inter ſe πρὸς ἀλλήλους.
Sæpe tñ explanandi cauſa adijcitur inuicem. nec ſolum in tertia,ſed
etiam in prima (ut oſtendimus) & ſecunda perſona plurali,quippe
quæ pñt in ſe diuerſas colligere perſonas,ad imitationem ſupradicti
græci pronominis,quod caret ntõ, ſimili utimur conſtructione. ut ego
& tu,noſmetipſos inuicem amamus inter nos,tu & ille inuicem ama
tis inter uos. alijs autē caſibus ſine inter, quod actũm exigit, utimur
addentes inuicem, ut ego & tu noſtri inuicem miſeremur ἀλλήλων
ἐλεοῦμεν. Tu & ille inuicem uobis indulgetis. ἀλλήλοις χαρίζεσθε. Iſte
& ille inuicē ſe potiuntur. ἀλλήλων ἀπολαύουσι. Quod ſi non adda
tur inuicem,dubitatio fit utrũ per ſui paſſionem ſingulæ in ſe agāt,
an altera in alterā. Si dicam iſte & ille ſe amant, dubium enim fit
utrũ ἑαυτοὺς ἢ ἀλλήλους ſignificet. Et in prima quidē perſona licet ꝑ
conceptionem ſecundam aſſumere & tertiā,ut ego & tu legimus,ego
& ille ſcribimus,à ſecunda uero prima concipi nõ poteſt,tertia autē
poteſt,ut tu & ille uoſmetipſos læditis. Quæritur cur pronomina pa
triæ noſtrâs & ueſtrâs à ſolis pluralibus,tam apud nos,quàm apud
græcos ἡμεδαπὸς & ὑμεδαπὸς deriuantur. ad quod dicēdum,ꝙ ideo
à ſolis pluralibus fiunt,quia patria ad plures pertinet non ad unũ.
Et ſciendum ꝙ quomodo pronomina,quæ finita ſunt habent & pa-
tria & poſſeſſiua,ut meus,tuus,ſuus,noſter et ueſter, noſtrâs ueſtrâs,
ſic etiā nomen infinitum quis,uel qui habet apud nos non ſolũ pa-
trium cuiâs,quomodo apud græcos ποδαπὸς, ſed ēt poſſeſſiuum,quod
tam interrogatiuum eſſe poteſt q̃ relatiuum,ut cuius cuia cuium. ſed
huius maſculinum in fine acuitur,differētiæ cauſa. Quod autē tam
interrogatiua q̃ relatiua poſſunt eſſe, quõ & primitiua eorũ uſus cõ=
» probat. Virg. in Buc. interrogatiue protulit. Dic mihi Damœta cuiũ
» pecus? an Melibœi? Ter. in Eu. Quid Virgo,cuia eſt? Idē in Andria.
» Quid eā tum? ſuam ne eſſe aiebat? non. cuiam igitur? Cicero uero in
» Verrinis,de prætura urbana,relatiue poſuit. Hæc eadē cuia res eſt,
cuium periculũ. & neceſſe eſt omnibus ea grauari ſyllabis,qñ ſunt re
latiua,quõ & primitiua eorũ relationem ſignificantia. Pronomina
quaſdam habent proprias obſeruationes,ſingula,quaſdam cões, tam
cum alijs pronominibus,q̃ cum quibuſdam partibus orationis. Cum
de proprijs igitur maxime ſingulorum ſuperius dictum ſit,nunc de
cõibus dicamus. Ipſe additiuũ uel appoſitiuũ dicitur,qđ Appollonius

ἐπιταγματικὸν nominat, non φ solum hoc pronomen alijs pronominibus, uel ẽt nominibus apponitur, sed φ frequẽtius q̃ alia, ut ego ipse, tu ipse, ille ipse, Virgilius ipse, Cicero ipse. Inueniũtur enim & alia pronomina appositiua idest, ἐπιταγματικά. Virgilius.
» Ille ego qui quondam gracili modulatus auena. Idem in Buco.
» Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipse Menalcas. Idẽ in. i. Aeneid.
» Tú ne ille Aeneas, quem dardanio Anchisæ,
» Alma Venus phrygij genuit simoentis ad undam? Per excellentiam igitur hoc pronomen idest ipse, quasi proprium, quod multorũ est cõe, appositionis nomen possidet. Et sciendũ φ tertiæ omnes personæ pronominum pñt per supradictam figurã apponi primæ & secundæ personæ, excepto sui sibi se à se, prima aũt & secunda persona, nec sibi inuicem, nec tertiæ apponi pñt. Nemo enim dicit, ego tu es, uel tu ego sum, nec ego ille facit, uel tu ille facit. Ille aũt ego facio, & tu ille facis dicitur. Nã id est appositũ quod apponitur illi ad quod uerbũ redditur. Græci quoq; primitiuã tertiã personã, & ex ea cõpositam idest ἑαυτȢ, ἑαυτῷ, ἑαυτὸν, primæ & secundæ personæ nõ apponunt, quo nec nos sui, quod uim tã simplicis primitiui tertiæ personæ græci, q̃ cõpositi possidet apud nos. Pluralem tñ cõpositam tertiam, quia non habent cõposita à pluralibus primæ & secundæ personæ, necessario adiungunt & primæ & secundæ, ut ἑαυτῶν κηδόμεθα pro ἡμῶν αὐτῶν, &, ἑαυτῶν κήδεσθε pro ὑμῶν αὐτῶν. Nos aũt nec in plurali numero possumus apponere primæ & secundæ personæ, supra dictũ tertiæ personæ pronomen idest sui sibi, se à se. quia & singularis est uox, quæ nec apud græcos apponitur primæ uel secũdæ personæ, nec apud nos, q̃uis ẽt pro plurali accipiatur. & quo simplex singulare accipimus, ẽt pro cõposito per oẽs personas, sic ẽt simplex plurale, ut mei causa facio ἐμαυτοῦ χάριν ποιῶ, & nostri causa facimus ἡμῶν αὐτῶν τοῦ ἑαυτῶν χάριν ποιοῦμεν. Nec mirũ diuersas aliq̃n personas figurate inter se copulari, cum ẽt diuersos casus est ubi bene coniungimus. ut in illis, quæ ex generalibus in spẽalia, uel ex pluralibus in singularia distribuuntur, ut animaliũ quædã sint mortalia, quædã immortalia. litterarũ aliæ sunt uocales, aliæ consonantes. triũ Saturni filiorũ, unus in cœlo, alter in mari, tertius apud inferos dicitur regnare. non enim bene dicitur, Animalia pars est mortalis, pars est immortalis. nec tres Saturni filij unus in cœlo, alter in mari, tertius apud inferos regnat, q̃uis Homerus auctoritate poetica dixerit.
» οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. Quomodo & alij quidam tam apud græcos q̃ apud nos. Cum aũt non fit distributio bene utimur nominatiuis, ut litteræ sunt notæ uocum. uel cũ uerbum ad id

quod distributur non ad ea quæ distribuuntur redditur, ut, homines opportuni sunt, alij quidem ad pacē, alij uero ad bellum. & hoc qui dē quia in plurale distribuitur, à cōi uerbum habet. Sin uariaueris numerum, q̄ prædiximus de casibus, manifestatur, ut Virg. in Buco.

» Cur non Mopse, boni quoniam conuenimus ambo,
» Tu calamos inflare leues ego dicere uersus.

Potest tn̄ & singularem pluralē significationem hn̄s, uel in singularia uel in pluralia, supradicto modo distribui, & eandē constructionis seruare rōnem, ut, gentis Romanæ, pars fuit fortis, pars sapiens, uel, gentis Romanæ, alij fuerunt fortes, alij sapientes, uel gens Romana fuit, alij fortes, alij sapientes. Liuius. xli. ab Vrbe condita. periti reli-
» gionum, Iuris'q; publici, qn̄ duo ordinarij consules, eius anni, alter mor
» bo, alter ferro perijsset, suffectum consulem negabant comitia habere posse. Ecce hic authoritatem Homeri secutus nominatiuum posuit pro genitiuo, duo ordinarij consules, pro duorū ordinariorum consulum, ad distributiua enim reddidit uerbū non ad coniuncta. Ex diuersis quoq; casibus, solent deriuatiua simul & cōposita fieri, ut à medio terræ, mediterraneus, & à medio amnis mediamna, à causis & dicendo causidicus, à uana loquendo uaniloquus, & similia, quæ ex simplicibus deriuata simul & cōposita sunt. In huiuscemodi tn̄ deriuationibus frequenter inuenis transitionem ēt ex alteris in altera fieri gene
» ra, ut hæc manus, hic centimanus. Hor. Centimanus Gyges. hic sanguis, hic & hæc exanguis & hoc exangue. hoc caput, hic & hæc et hoc triceps. hoc cor, hic & hæc & hoc uecors. hæc mens, hic & hæc & hoc amens, demens. hæc arma, hic & hæc inermis, & hoc inerme, inermus, ma, mū. Plurima similiter cōposita ex diuersis generibus uel casibus, uel numeris, in alia per deriuationē transeuntia inuenis. Nihil igitur mirū tertias quoq; personas pronominum, tam primæ q̄ secundæ figurate adiungi, quō superius ostendimus.

De constructione omnium partium orationis.

Partium orationis, quædā hn̄t inter generaliter sibi accidentia, numeros & casus, & genera, ut nomen, pronomē, participiū. Quædā personas & numeros, ut uerbū & pronomen. Quædā tēpora, ut uerbū & participiū. Quædā nihil ex eis, ut præpositio, aduerbiū, coniunctio, interiectio, quæ nec declinationē aliquam habent. Quæ sunt igitur declinabiles cum ex proprijs figurationibus ad conuenientes supradictorū numerorū, uel generū, uel casuum, uel personarū, uel temporū consequentias accipiuntur, in orationis constructione, idest dispositione, ad aptā coniunctionem referri debent, utpote singulare ad singulare, & plurale ad plurale, cū ad

unam eademq; refertur personã intransitiue, ut ego Priscianus scri=
bo intelligens, & nos oratores scribimus intelligentes. Cum enim trã=
sitiua sunt uel refractiua, licet diuersis uti numeris, ut docemus disci-
pulum, docemus discipulos, doceo discipulum, doceo discipulos, accuso
uos, prosum uobis. Eadem ratio est in generibus, ut Bonus homo, &
iustus & rectus est ille. Bona mulier, & casta, & pudica est illa. Bo-
ni homines, & iusti, & recti sunt illi. Bonæ mulieres, & castæ, & pu=
dicæ sunt illæ. Similiter & in casibus. mei ipsius dolentis misereor.
et illius uel tui dolentis misereor. te ipsum legentem uideo, & meip-
sum intelligentem sentio. Cum igitur ad unam eandemq; porsonam
& casus, & genera, & numeri referuntur, supradicta consequentia
est obseruanda. Variantur autem (ut dictum est) per trãsitiones, &
reciprocationes non solum casus & numeri, sed etiam genera, ut il-
los lædit mulier, & illum lædunt mulieres. Superuacuum est in re
tam manifesta usus auctorum testimonia proferre Illud tamen scien-
dum, quod per figuram quam græci ἀλλοιότητα uocant, idest uaria-
tionem, & πρόληψιν, uel σύλληψιν, idest præceptionem, siue conceptio=
nem, & per ζεῦγμα, idest adiunctionem, & concidentiam, quam συ-
νέμπτωσιν græci uocant, & procidentiam idest ἀντίπτωσιν, & nume=
ri diuersi, & genera diuersa, & diuersi casus, & tempora & perso-
næ, non solum transitiue, & per reciprocationem, sed etiam intran-
sitiue copulãtur. quæ diuersis auctorum exemplis tam nostrorum, q̃
græcorum, necessarium esse duximus comprobare. Construuntur igi=
tur diuersi numeri, ut Virgilius in primo Aeneidos.
» Pars in frusta secant, uerubusq; trementia figunt. Ad sensum enim,
quia pars Troianorum plures in hoc loco intelliguntur, plurale red=
» didit uerbum secant, quo et Homerus ὣς φάσαν ἡ πληθύς. Salustius in
» Catilin. Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ co=
» piæ concurrebant. Cuius enim singulare ad rem retulit, idest cuius
» rei seruitiorum. Thucydides ξυνεπρεσβεύοντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριεῖς ἡ
» μητρόπολις τῶν λακεδαιμονίων. Sophocles. ἐν ἀντιγόνῃ. ὅστις γὰρ αὐ
» τὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ, ἢ γλῶτταν ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν οὗτοι
» διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί. Terentius in Eunucho.
» Si quisq̃ est, qui placere se studeat bonis. Quamplurimis, & mini=
» me multos lædere. In his poeta hic nomen profitetur suum, Quisq̃
» enim ad multos intelligitur, quomodo. Idẽ. Aperite aliquis actutum.
» Diuersa genera similiter construuntur. Virg. in Bucolicis.
» Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,
» Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas. Ad dulce enim q͂ est
neutrum tam fœminina, q̃ masculina reddidit. In eodem.

Triste lupus stabulis maturis frugibus imbres
Arboribus uenti, nobis Amarillidis iræ. Idem in .i. Aeneidos.
Nimborum in patriam loca fœta furentibus austris.
Aeoliam uenit. Idem in tertio Georgicorum.
Sunt & amineæ uites firmissima uina. Idem in primo Aeneidos.
Cymothoæ simul, & Triton annixus acuto,
Detrudunt naues scopulo. Lucanus in .i. = hinc leges & Plebiscita
coactæ. Virgi. in. viij.
Qualis erã cum primam aciem Præneste sub ipsa, Straui. cũ enim
Præneste nomen oppidi proprium neutrum sit, ad intellectum urbis reddidit sub ipsa. Quomodo Terentius in Prologo Eunuchi. In Eunuchũ suam dixit, ad comœdiã referens pronomen. Virgi. in. xij.
Dictamum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris,
Gramina, cum tergo uolucres hæsere sagittæ,
Hoc Venus obscuro faciem circundata nimbo,
Detulit, hoc fusum labris splendentibus amnem,
Inficit, occulte medicans, spargitq; salubris, Vide quõ diuersa genera, & diuersos numeros in supradicta figura ἀλλοιότητος, idest uariationis, Authoritas confundit. Græcorũ quoq; authores freq̃ter huiuscemodi utuntur figurationibus, ut Homerus. ἰλιάδος. π.
πᾶσιν ὀρίνθη θυμὸς, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,
ἑλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ποδώκεα πηλείωνα, Thucydides Secundo.
αἱ μέν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας ἀπέστησαν τοῦ πλοῦ ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν. βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι. Demosthenes φιλιππικῶν primo. καὶ ὅλως ἄπιστον οἶμαι, ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννίς. Idem. ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. πονηρὸν, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι πονηρὸν ὁ συκοφάντης, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Thucydides primo. * τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι ἐπήνει. Plato ἐν συμποσίῳ. ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἥμισυ τὸ αὐτοῦ ξυνῄει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις ἐπιθυμοῦντες συμφῦναι ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας.
Aeschines ἐν τῷ ἀλκιβιάδῃ, ὑπὲρ θεμιστοκλέους deficit
Homerus ὀδυσσείας. λ. ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ θηβαίου τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. Diuersi quoq; casus, uel casus pro casibus, figurate tam à nostris q̃ à græcis sæpissimæ ponuntur, ut Virgi. in. i. Aenei.
Tu mihi quodcunq; hoc regni tu septra Iouemq;
Concilias, hoc regni pro hoc regnum. Idem in primo.

Vrbem quam statuo uestra est, subducite naues, pro urbs quam statuo. Terentius in Andria. = dij uostram fidem
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant? pro quot homines. Idem in eadem.
Ex andro commigrauit huic uiciniæ, pro in hanc uiciniam. In eadem,
Quas credis esse has, non sunt ueræ nuptiæ. Idem in Phormione.
= ubi in mentem eius aduenti uenit? genitiuum posuit pro nominatiuo. Cicero in Verrinarum. idest tamen deos ita mihi uelim propitios, ut cum illius temporis mihi uenit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit, non solum commoueor animo, sed etiam toto corpore perhorresco. illius temporis pro illud tempus. Idem in. ij. Verrinarum.
Fac tibi paternæ legis Aciliæ ueniat in mentem, pro Acilia lex.
Virgilius in. iij. Georgicorum.
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
pro cruribus tenus. Idem in. viij. Aenei.
= uolat hasta Tago per tempus utrunq;, pro in Tagum. Salustius in Catilin. præter rerum capitalium condemnatis, pro condemnatos.
Idem in. i. historiarum. Nam à primordio urbis, ad bellum Persi Macedonicum, pro Persis. Virgilius in primo Aeneidos.
Troas relliquias danaum atque immitis Achilli, pro Achillis.
Horatius in. iij. Carminum. Hic dies anno redeunte festus,
Corticem astrictum pice dimouebit Amphoræ pro amphora,
Terentius in Andria.
Nec quid me faciam scio, pro quid de me fiet. Idem in Eunucho.
Quid illo faciemus, pro illi. Similiter Cicero in Verrem, de prætura urbana, Quid illo, pro illi, myoparone factum est. Virg. in. i. Aenei.
Parce metu cytherea manent immota tuorum
Fata tibi, pro metui. Idem in ij. Georgicorum.
Libra die somniq; pares, ubi fecerit horas, pro diei.
Horatius in. iij. carminum.
Hic dies uere mihi festus atras eximet curas. mihi pro à me. Demosthenes ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος. μετὰ γὰρ τῆς μάχης εὐθὺς ὁ δῆμος εἰδὼς καὶ ἑωρακὼς πάντα ὅσα ἔπραττον ἐγὼ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ φοβεροῖς ἐμβεβηκὼς pro εἰς αὐτὰ τὰ δεινὰ καὶ φοβερά. Homerus ἰλιάδος, ά. πάντ' ἦμαρ φερόμην ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι κάππεσον ἐν λήμνῳ. idem. κάππεσον ἐν κονίῃ. Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo. λέγεται γὰρ ἀλκιβιάδην πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιαῦτα διαλεχθῆναι περὶ νόμων. λέγεται ἀλκιβιάδην ἀντὶ τοῦ ἀλκιβιάδης. Et nostri hac figura sæpe sunt usi, ut Terent. in Eun. Apparet hunc seruũ esse domini pauperis,

» Miseriq; .pro apparet hic seruus. Et in alijs tn̄ plerisq; inuenies græcorū authoritatem, & maxime antiquorū imitatos latinitatis authores, quod postea ostenditur. Homerus ζεῦ ἄνα δὸς τίσασθαι ὅ με πρότερος κάκ' ἔοργε. huic simile Terentius in Andria.
» Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam neget daturum.
» diuersa tempora, ut Postq̄ res asiæ, Priamiq; euertere gentem,
» Immeritam uisum superis, ceciditq; superbum,
» Ilium, & omnis humo fumat neptunia Troia,
» Diuersa exilia, & desertas quærere terras
» Augurijs agimur diuum, classemq; sub ipsa
» Antandro, & Phrigiæ molimur montibus Idæ.
» Cecidit est præteriti, fumat autem & agimur, & molimur præsentis. Idem in. iiij. Aeneidos.
» At regina graui iandudum saucia cura,
» Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni, pro alebat & carpebatur. Et sciendum q̄ tam poetæ, q̄ prosarum scriptores frequenter præsentibus utuntur, tam pro præteritis q̄ futuris. Contra autem
» raro. Terentius in andria. = sed si quid narrare occepi, continuo
» dari Tibi uerba censes, pro occipio uel occipiam. Idem in Eunucho.
» Quæ uera audiui taceo & contineo optume, audiui pro audio,
» uel audiam. Idem in Phor. = cur non inquam Phormio,
Vides inter nos? inquam pro inqui dixit, quod in raro est usu. Sic enim solent pleriq; ponere inquam quod est futuri, loco præteriti uel præsentis accipientes. Diuersæ personæ, ut Virgilius in. ij. Aenei.
» = diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum. Terent. in Andria.
» Tu si hic sis aliter sentias. Et nota q̄ sese ostendens hic dixit, in qua demonstratione intelligitur etiam ego. Liuius. xxxvij. ab Vrbe
» condita. Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis & uirtutis ausi
» sumus, cum parentibus quoq; ciuitas suis. Virgilius
» Ille ego qui quondā gracili modulatus auena, Carmen. Idē in. ij. Aen.
» = quæq; ipse miserrima uidi, Et quorū pars magna fui. Idē in Buc.
» Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipse Menalcas. Idē in. iiij. Georg.
» Illo Virgilium me tēpore dulcis alebat, Parthenope studijs florentem
» ignobilis oci. Ter. in Phor. = nam ego meorū solus sum meus. Persius.
» = postq̄ meus à prætore recessi. Nec solū per genera & p̄sonas, & numeros & casus & tp̄a, quæ maxime declinabilibus accidunt, de quibus supra ostendimus, solent authores uariare figuras, sed etiā per omnia unicuiq; partium orationis accidentia. utputa nomini accidūt species, genus, numerus, figura, casus. Per eos igitur quinque modos inueniuntur uariationibus idest ἀλλοιότητα usi auctores. per species,

» ut Optima cœlicolum, Saturnia magna dearum, magna dixit, pro
maxima, positiuum pro superlatiuo, cum aptissime superius optima
cœlicolum dixisset. Et Virg. in. i. Aeneidos.
» Tristior & lachrymis oculos suffusa nitentes. Tristior pro subtristis.
» Homerus. τὸν δ' ἔκτανε δάρδανος ἀνήρ. Dardanos pro Dardanius,
primitiuum pro deriuatiuo, ut Virgi. quoq; in. iiij. Aeneidos.
» Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto. Dardanus, pro darda-
» nius. Et in. ij. = ipse deos in dardana suscitat arma, pro dardania.
Simile huic est, Romulus populus, & Romula gens, pro Romuleus &
Romulea. De generum & numerorum & casuum uariationibus in
supradictis ostendimus. Figuræ quoq; aliæ pro alijs solent ab autho-
ribus poni, ut Virgilius in. i. Aeneidos.
» = totumq; à sedibus imis,
» Vna Eurusq; Notusq; ruunt, pro eruunt, simplex pro composito.
Similes inuenies uariationes constructionis per omnia cæteris quoq;
dictionibus accidentia. Aliæ quoq; pro alijs partibus uel dictionibus
ponuntur, ut nomen pro aduerbio, ut sublime uolat pro sublimiter, &
» Sole recens orto, pro recenter. Et contra aduerbium pro nomine, ut
» = genus unde latinum, pro ex quo. Et Cicero pro Deiotaro. En cri-
» men, en causa, cur regem fugitiuus, dominum seruus accuset, cur pro-
pter quæ. & iuste pro uere, uel uere pro iuste, & satis pro sufficiens.
» Euripides. αἴαντος δίκαιος γόνος, pro ἀληθής. Lucanus in primo.
» Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Idem in. vij.
» Quippe necesse putat, pro necessarium. Homerus.
» ἐν. γ. ἰλιάδος, αὐτὴ δ' αὖθ' ἑλένην καλέουσ' ἴε. τὴν δ' ἐκίχανεν
» πύργῳ ἐφ' ὑψηλῷ, περὶ δὲ τρῳαὶ ἅλις ἦσαν, ἅλις. dixit quod est satis
pro multæ. Virgi. in. i. Aeneidos.
» = multum ille & terris iactatus, & alto,
Vi superum, nomẽ pro aduerbio. Præpositiones est quæ abundant, est
quæ deficiũt, est quæ aliæ pro alijs ponuntur, tam apud græcos, quã apud
nos. abundant. Isocrates in Aeginetico. ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις, ἔτι σα-
φέστερον καὶ μᾶλλον ἐνεπεδειξάμην τὴν εὔνοιαν, ἣν εἶχον εἰς ἐκεῖνον.
Nostri quoq; frequenter utuntur hac abundantia præpositionis.
» Terentius in Andria. = accedo ad pedisequas. Idem in Eunu.
» = nunquã accedo ad te, quin abeam doctior. In eadem. Edicit ne uir quisquã
» ad eam adeat. Idem in eadem. Adeam ad eum. In eadem.
» = ad te aduenio. Isocrates. ἐν πανηγυρικῷ ἀπεστερημένους δὲ τοῦ στρατη-
γοῦ μεθ' οὗ συνηκολούθησαν. Aristophanes. βοηθοῖς. σὺ γὰρ εἰσπράττειν
σε βούλομαι πόσα ἔτη ὅπως μετ' ἐμοῦ ξυνῇς. * deficit
» Virgi. in. v. Aeneidos = spacio post deinde relicto Tertius Euryalus.

Isocrates πρὸς νικοκλέα φίλυς κτῶ μὴ πάντας τὺς βουλομένους ἀλλὰ
τοὺς τῆς φύσεως ἀξίυς ὄντας μὴ δὲ μεθ᾽ ὧν ἥδιστα συνδιατρίψης ἀλλὰ
μεθ᾽ ὧν ἄριστα τὴν πολιτείαν διοικήσεις. Hyperides ἐν τῷ περὶ τοῦ ταρί
χους. μετὰ ταῦτα ὕστερον ἦλθον ἀναθησομένη τὸ τάριχος. Virgi. in octa
uo Aeneidos. Post hinc ad naues graditur sociosq; reuisit. Præpositio
nes deficiunt, ut Virgilius in nono Aeneidos.
Euolat infelix & fœmineo ululatu,
Scissa comam muros amens atq; agmina cursu, Prima petit, deest cum
ululatu. Homerus. ἰλιάδ. θ. αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ᾽ αὐτῇ τε θαλάσσῃ. de-
est σὺν, σὺν αὐτῇ. Virgi. in. y.
His magnum Alciden contra stetit his ego su etus. deest cum. Aliæ pro
alijs ponuntur. Aristophanes. κατακλινεῖν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ κράτι-
στόν ἐστι, εἰς pro ἐν. Virgi. in. i. Aeneidos.
Multa super Priamo rogitans super Hectore multa, Super Priamo,
pro de Priamo. Idē in. i. Georgi. = sub lucem densa inter nubila sese,
pro ante lucem. Coniunctiones quoq; tam apud nos, q̄ apud illos modo
abundant, modo deficiunt, modo aliæ pro alijs ponuntur. abūdant, ut
Multa quoq; & bello passus dum conderet urbē. Hor. in Epodo.
At ô deorum quisquis in cœlo regis
Terras, & humanum genus, abundat, at. Deficiunt.
ut Virgilius in. iiij. Aeneidos.
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Aliæ pro alijs accipiun
tur, ut Virgilius in. ij. Aeneidos.
Aut pelago Danaum insidias suspectáq; dona
Præcipitare iubent, subiectisq; urere flāmis, pro subiectis'ue. Eurip -
des. ὦ θεοὶ πατρῶοι συγγενεῖς τε ἀλλὰ νῦν, ἀλλὰ dixit pro saltem, ut no
stri similiter dixerunt. Terent. in Eunu. = si nequeas paulo, at q̄ti
queas, at posuit pro saltem. Aduerbiorū uero quædam sunt quæ cum
supradictis omnibus accidentibus idest diuersis numeris & generi-
bus, & casibus, & temporibus, & personis indifferenter ponuntur,
ut non bonus uir, non bona mulier, non bonum mancipium offendit
me. non boni uiri, non bonæ mulieris, non boni mancipij est uitupera
re innocentem. non ego, non tu, non ille, non facio, non facis, non fa=
cit. Similiter bene, male, recte, praue, possunt supradictis omnibus apte
adiungi. Sunt aūt alia aduerbia quæ non possunt omnibus copulari
accidentibus, ut, o, quando est uocatiuum, ut Virgi. in. i. Aenei.
O` regina, nouam cui condere Iuppiter urbē. Et heus. Idem in eodē.
= hæus inquit iuuenes monstrate mearum.
Vidistis si quam hic errantem forte sororum, alij casui non adiun-
guntur nisi uocatiuo. Alia uero soli accusatiuo, ut ponè tribunal, uel

ponè domum, ultra fines. Quedam ablatiuo, ut coram iudicibus, quod etiam in præpositionibus uidemus fieri. Proprie autem illæ sunt præpositiones accipiendæ, quæ sine casualibus proferri non possunt separatæ, ut in illum, per illum, pro illo, de illo, sub illo, ex illo, ab illo. Nã ponè & coram possunt etiam sine casualibus proferri, quia aduerbia sunt. Virgilius in primo Aeneidos.

» Coram quem quæritis adsum Troius Aeneas. Idem in .ij. Aeneidos.

» Ponè subit coniunx, ferimur per opaca locorum. Sunt aduerbia quæ diuersis personis non conueniunt, ut eia. Virg. in .iiij. Aeneid.

» Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper, Fœmina.

Ad secundam dicuntur enim solam. Sunt aduerbia quæ proprie diuersis temporibus adiungi non possunt, ut heri feci, nunc facio, cras faciam. Sunt alia quæ singulis modis sociantur per omnes personas, & numeros, & tempora, ut utinam optatiuis. Sed hæc de aduerbijs in loco, latius tractabuntur. Coniunctio quoq; communiter cum omnibus supradictis inuenitur, idest generibus, casibus, numeris, temporibus, personis, ut uir & mulier, uirorum & mulierum, doceo & docui, & docebo ego, & tu, & ille. Si facio, si faciam, si facerem, & si faciebam, si fecerim, & si feci, si fecissem, & si feceram, si fecero, & si faciam. Sed ad pronominis ordinandi tractationem redeamus. Sciendmu ꝙ coniugata pronomina, quæ σύζυγα Aristarchus uocat, trium personarum primitiua, seu deriuatiua, inuicem pro se inuicem poni per confusionem personarũ. ideo nec figurate possunt, quomodo nec uerba, quia tres solas uoces, in tribus personis habent, mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi, me, te, se, à me à te à se. Quomodo nec pluralia eorum, nos uos, nostrum uel nostri, uestrum uel uestri, nobis uobis, nos uos. Nec deriuatiua, meus, tuus, suus, noster, uester. Ipse autem, & ille, & hic, & iste, & is figurate, & pro prima, et secunda solent accipi. Quippe cum non habeant sibi coniugatas primas & secundas, quibus impediantur, pro illis accipi. Quod autem sui proprie coniugatum est primæ & secundæ personæ, ipsa declinatio consimilis illi cum eis ostendit, mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi, me, te, se, à me, à te, à se. Itaq; ea tria pronoĩa suas defendẽtia proprias ꝑsonas, ad iura suæ significationis non admittunt sibi coniugatas uoces. Idque comprobatur ẽt ex deriuatiuis eorum, meus enim, tuus, suus, quia sibi sunt coniugata similitudine declinationis, et maxime ꝙ singulæ sunt in unaquaq; persona eorum uoces, quomodo etiam in uerbis pro sese poni inuicem, uel sibi coniungi, in una eademq; persona possessorum non possunt. Nemo enim dicit ego tu, nec sui mei, nec tuus meus, nec suus meus, nec nostrâs uestrâs, nisi addita coniunctione dicam, seruus tuus & meus

eſt. Ciuis noſtrâs eſt & ueſtrâs. In quo tamen poſſeſſio quidem communis ſignificatur, poſſeſſorum uero perſonæ diuerſæ. Poteſt tamen & ſine coniunctione dici, mea res tua eſt, animus meus tuus eſt. in quo tamen diuerſas intelligo perſonas poſſeſſorum. Ille autem ego & tu ipſe, & hic ego & iſte ego, & omnia tertiæ perſonæ pronomina, excepto ſui, & eius deriuatiuo ſuus, licet & primæ & ſecūdæ figurate uni eidemq; coniungere perſonæ. In uerbis uero, quia una eſt ſola uox tertiæ perſonæ, cum ſecunda uel prima, in una eademq; perſona accipi non poteſt. Nemo enim dicit facio tu uel ille, uel facis ego uel ille, uel facit ego uel tu. Singulis enim uerba uocibus, ſingulas ſignificantia perſonas, eas extra ſe alijs accommodare perſonis non patiuntur. Et quid mirum in perſonarum diſcretione coniugatarum hoc fieri, cum liceat etiam ex contrario ex indiſcretis generibus uel numeris, uel caſibus, uel tēporibus hoc manifeſte intelligere? Quippe cum ipſa confuſione licentia detur in diuerſis ea ſignificationibus accipere. Nam mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, cum non diſcernant genera, licet quibuſcunque placet generibus ea coniungere, ut meipſum meipſam, teipſum teipſam, clari claræ clara, non ſecernūt numerum. licet ergo ſingularibus & pluralibus ea ſociare. ſenatus, currus, uultus, facies, res, ſpes, ſimiliter diuerſorum ſunt caſuum communia. licet ergo quibuslibet eorum aptiſſime ea copulare. Omnia uerba præteriti perfecti ſubiunctiua & futuri, eaſdem uoces habent abſque prima perſona. nihil igitur prohibet in utrouis tempore ea accipere. Participia præſentis temporis & infinita, eadem etiam præteriti imperfecti ſunt. Licet igitur ea utrobique proferre. ut ſcribens hodie proficio, & ſcribens heri proficiebam, & ſcribere uolo hodie, & ſcribere uolebam heri. Sciendum tamen, ꝙ licet etiam præteritis perfectis & plusq̃perfectis participia uel infinita ſupradicta, ſenſum præteriti imperfecti ſignificantia coniungere. ut ſcribens profeci uel profeceram, ideſt cum in ſcribendo eram profeci uel profeceram. ſcribere uolui uel uolueram, ideſt incipere ſcriptionem uolui uel uolueram. Scimus enim ꝙ præteritum imperfectum inceptionem quidem rei ſignificat, nondum tamē perfectionem. idq; uſus auctorum comprobat. Communia uerba tam actiuam quàm paſſiuam conſtructionem concipiunt, ex qua diſcernitur uarietas ſignificationis. criminor te, & à te, hortor te, & à te. Amet, doceat, legat, audiat, ſunt imperatiui præſentis, ſunt optatiui futuri, & ſubiunctiui præſentis. nec aliter poſſunt eorum ſignificari uarietates, niſi per conſtructionem eis accidentium aduerbiorū uel temporum, ut imperantes quidē ſine aduerbio dicimus, amet, do-

ceat, legat, audiat. Optantes uero cum aduerbio utinam amet, doceat, legat, audiat. Subiungentes quoq; cum amet, doceat, legat, audiat. A mato, doceto, legito, audito, & secundæ sunt & tertiæ personæ. additione igitur pronominum discernuntur, ut amato tu, amato ille. In omnibus igitur huiuscemodi dictionibus, quæ diuersas habent significationes, constructio maxime ad eas explanandas est necessaria. Sicut etiam in nominibus, in quibus similes inueniuntur uoces, diuersi casus uel genera uel numeri. utputa genitiuus et datiuus singularis, huius poetæ & huic poetæ, & nominatiuus & uocatiuus plurales, hi & ò poetæ. similiter docti genitiuus singularis huius docti, nominatiuus & uocatiuus plurales hi docti & ò docti. Similiter cædes, res, facies, nominatiui singulares, & uocatiui, ut hæc facies & ò facies, hæc cædes & ò cædes, hæc res & ò res. plurales uero & nominatiui & accusatiui & uocatiui, hæc facies et has facies & ò facies. Multa quoq; etiam in aliis partibus inuenies similia, nec aliter ea discernes, nisi ex consequentia ordinationis, idest casus casibus, & genera generibus, & numeros numeris, & personas personis, & tempora temporibus congrue disponendo. Non igitur, si quid simile est uoce, hoc eisdem necesse est omni modo accidentibus coniungi, sed ad intellectum referri. utputa omnis datiuus & ablatiuus pluralis mobilium nominum uel pronominum uel participiorum, similis est per tria genera, ut bonis, illis, accusatis. Et tamen cum de maribus loquimur masculinis ea coniungimus, cum de contrario sexu fœmininis, cum extra utriusq; significationem, neutris. ut bonis uiris loquor, bonis mulieribus, bonis mancipiis, & accusatis uiris, accusatis mulieribus, accusatis mancipiis. sic & similia quæ confusionem significationis per ordinationis iuncturam, & accidentium discutiunt. Omnis enim constructio quam græci σύνταξιν uocāt, ad intellectum uocis est reddenda. Itaque per diuersas figuras uariare solent auctores in constructione accidentia, de quibus iam supra docuimus. quæ quanuis quantum ad ipsas dictiones incongrue disposita esse uideantur, tamen ratione sensus rectissime ordinata esse iudicantur. utputa prima persona & tertia in unum figurate coeunt, ut Virgilius.

» Ille ego qui quondam gracili modulatus auena, Carmen. Est enim intellectus, ego Virgi. Ille qui quondam scripsi Bucolica & Georgica. Diuersi quoque numeri hoc modo figurate reperiuntur, ut Virg. in. i.

» Aeneidos. Pars in frusta secant ueribusq; trementia figunt. Pluralem singulari non ad dictionem, sed ad sensum rettulit, quia pars Troianorum multi intelliguntur. Et per diuersa genera

» Qualis eram cum primam aciem Præneste sub ipsa, Virgil. in. viii.

» Quamuis enim Præneste neutrum sit, sed quia urbs intelligitur ad id quod intelligitur magis, q̃ ad uocem nominis reddidit, dicens sub ipsa. Similiter per omnia accidentia omnium partium orationis frequenter inuenimus huiuscemodi figuras, & casus pro casibus, ut

» Corniger hesperidum fluuius & regnator aquarum,

fluuius pro fluuie. Virgilius in .viij. &

» Tu mihi quodcunq; hoc regni, tu sceptra Iouemq;

Concilias. in .i. Regni pro regnum, de quibus sufficienter in superioribus diximus. de tu quoq; quidam dubitauerunt an nominatiuus sit tantum, an tantum uocatiuus? sed uterq; in eo esse ostenditur, quomodo & in omnibus ferè latinis nominibus, absq; in, us, terminantibus secũdæ declinationis. Et quoniam Tripho quem Apollonius arguit, eum uocatiuũ solũ putauit, deceptus noĩm uocatiuis, qui coniunguntur secũdæ personæ uerborum, cum dicamus tu legis, & discipule legis. sed & cum prima & tertia uerbi persona coniungitur bene uocatiuus qui suus est secundæ, nec tamen ideo dicimus primam uel tertiam uocatiuos habere, nec secundæ uocatiuum non esse, ut lego discipule & legit discipule. Necesse est illos maxime casus habeant pronomina, quibus deficiunt in utraque persona nomina, & maxime nominatiuum. uocatiuo enim pronomina non egent, qui nec demonstrationem, nec relationem, quibus funguntur pronomina possidet, sed solam conuersionem, idest apostrophen. sed hoc ipso quia uel nutu, uel uocis directione non solum ad eos quos uidemus, sed etiam ad illos ad quos uox nostra potest peruenire etiam absentes, uocare solemus, uel ignorantes propria eorum nomina, uel confuse hoc utentes etiam ad multos, ut unus ex eis respondeat, ut ad seruos tu dicimus, illud quoque sciendum ꝙ suum est pronominis in prima & secunda persona habere nominatiuum. Vocatiuum uero non solum pronomina sed etiam nomina, & participia habent, qui casus proprius est secundæ personæ, ut scribe Virgili & scribis Virgili. Sed ꝙ etiam nominatiui omnium casualium primis & secundis uerborum est quando coniunguntur personis, ostendunt substantiua uerba & uocatiua, quæ nisi nominatiuis non sociantur. ut ego grammaticus sum, tu orator es, ille philosophus est, ego Priscianus nominor, tu Apollonius uocaris, ille Virgilius nuncupatur. Virg. in .i. Aeneidos.

» Tu ne ille Aeneas, quem dardanio Anchise?

» Alma Venus phrigij genuit Simoentis ad undam? Ergo sine dubio hæc constructio hic, tu, nominatiuum esse ostendit. Præterea hoc approbatur cum distincte ipse qui est nominatiuus trium personarum nominatiuis necessario coniungitur, ut ipse ego facio.

Virgilius in quinto.
» Ipsa ego met dudum Beroen digressa reliqui. Idem in eodem.
» Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo. Tu ipse facis.
Virgilius in bucolicis.
» Verum id quod multo tute ipse fatebere maius. Cice.in.iiij.Verrina
» rum. Tute ipse ex edicto siculo hoc sustulisti. Ille ipse facit. Cum igi=
tur nomina primæ & secundæ personæ nominatiuum non habeãt,
nec cæteros obliquos, uocatiuũ tñ habeant pleraq; loco deficientiũ, ut
paulo ante ostendimus, funguntur pronomina. Relatio quoq; cum ad
cæteros fiat casus, ad uocatiuũ non fit. ut ego lego qui scripsi, tu legis
qui scripsisti, ille legit qui scripsit, meus est seruus cuius ære emptus
est. Vocatiuus aũt ideo in relatiuis esse non potest, quia antecedentem
cognitionem significare non põt. Similiter qñ diuersæ uni sociantur
personæ, necesse est nominatiuos cõiungi nõ uocatiuos, ut ego & tu &
ille dicimus. Nemo enim dicit ego & grammatice, & ille docemus, nisi
attentionis causa ponens nominatiuum pronominis adiungam ei uoca
tiuum nominis, ut ego & tu grammatice, & ille docemus. Et nomina
quidem q̃uis tertiæ sint personæ, tñ habent pleraq; uocatiuum, ut di
ximus. Nec mirum cum uerbis quoq; uocatiuis, quomodo & substanti
uis coniuncta, possint tam primæ q̃ secundæ esse personæ. Quomodo
ergo si dicam Virgilius uocaris, à tertia in secundam transfero nomẽ
personam, sic uocando eundem intellectu ipso uocandi facio secundã
personam ò Virgili, idest te uoco Virgili. Excipiuntur infinita nomi=
na, uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, uel distributiua, quæ
quia incertæ sunt personæ, uel diuersæ, uocatiuum habere nõ possunt,
quis, qui, qualis, talis, tantus, quantus, quot, tot, uterq;, alter, singuli, bi=
ni, terni, & similia. Ad huiuscemodi enim nomina uocatio fieri nõ po
test, quanuis licet ẽt ad secundam ea coniungere personã sed per no-
minatiuos. ut qui estis? quales estis? uterq; Scipiones uocamini. singuli ue
niatis ad me. terni prandete apud me. Virgi.in.i.Aeneidos.
» Sed uos qui tandẽ, quibus aut uenistis ab oris? Pronomina uero pri=
mæ uel tertiæ personæ minime possunt habere uocatiuũ, nisi possessi=
ua primæ, qñ coniunguntur uel diriguntur ad secundam personã.
Quippe cum possit aliquis ad suam loqui possessionẽ, idest ad filiũ
uel ad seruũ, uel ad matrem, uel ad uxorẽ & dicere, ò mi, ò mea, ò
meum, ò noster nostra nostrum. Et est propriũ possessiuorũ pronomi
num, duas significare personas. ipsam quidem quæ possidet per geni
tiuum ubiq;, eam uero quæ possidetur per omnes casus. Itaq; secun=
dæ personæ possessiuũ, cum in genitiuo sit, ipse possessor intelligendus
ad quẽ dirigitur sermo, uocatiuũ quoque habere non potest, nisi figu

rate uelim dicere ò tue & non aliene, idest tui potestatē habens, quomodo ego sum meus. Euripide. ἐγὼ δ᾽ ἐμὸς εἰμί. Sed quanuis non careat ratione, tñ in usu non est, quomodo nec sue illius nate, ut proprie illius nate. Cum igitur in omnibus possessiuis, tam possessor quàm possessio intelligatur, nec alij possint casus quantū ad possessores nisi genitiui intelligi, non possunt habere uocatiuos, nisi per ipsas possessiones, cum in secunda esse intelligantur ea persona. Nec prima tamen primam, nec secunda secundam potest possidere, nisi ut ostendimus figurate dicat aliquis ego sum meus dominus & seruus, tu es tuus & doctor & discipulus, ut Persius.

» Vindicta postquam meus à prætore recessi.

Tertia uero tertiam pōt possidere, q̄a multæ & diuersæ possunt esse tertiæ. Vocatiuū tamen aliud pronomen in usu non habet, nisi primitiuum secundæ personæ, & possessiuū primæ, qn̄ ad id sermo dirigitur, idest quādo secundæ sociatur personæ. licet enim naturaliter ad suam loqui possessionem. Tertiæ uero personæ possessiuum, & si naturam habet, ut per uocatiuum possit dici, ut prædictum est (possumus enim etiam ad alienam possessionem dirigere sermonem, ut

» O` genitor noster Saturnie maxime diuum, et Euandrie fili uel Telamonie Aiax) itaq; q̄uis q̄tum ad ipsam rerum naturam recte uideatur posse dici, ò sue filij Euādri, ò sua uxor Euandri, ut si dicā Euandrie fili, & Euandria uxor, cum in hoc duæ tertiæ intelligantur personæ possessoris & possessionis, usus tñ deficit, quomodo ēt apud græcos teste Apollonio σφέτερε, cum rationabiliter posset dici, in usu tamen non inuenitur. De hoc enim ἐν τῷ περὶ συντάξεως tertio clarius tractat. Secundæ aūt personæ (ut supradictum est) deriuatiuum, ideo nō potest habere uocatiuum, quia necesse est genitiuū primitiui intelligi in possessore ipso, ad quem loquimur, & uocatiuū in possessione, sed possessio secundæ personæ necessario uel ad primam, uel ad tertiam personam refertur, quæ naturaliter carent uocatiuo. Tuus filius sum uel tuus filius est ille. Et quanuis figurate, ut supradictū est dicā, tu ipse, tuus es, & dominus & seruus, tñ uocatiuū non inuenies, nec figurate in hoc pronomine prolatum, ut eundem & possessorē & possessionem in una eademq; p̄sona uideatur aliquis affari dicēdo, ò tue quomodo apud græcos ὦ σε ἀπὸ τοῦ σὸς eodē teste Apollonio. Quēadmodū igitur nomina tertiæ personæ sunt, sic ēt possessiua pronomina. quæ q̄uis quantū ad personas possidentiū finita sint & primæ & secundæ & tertiæ, tñ quantū ad possessiones ipsas, tertiæ sunt personæ. nisi substantiuis, uel uocatiuis coniunguntur uerbis. sicut & nomina. meus es filius, meus uocatur seruus, tuus nominor parens, tuus est

pater, suus illius sum filius, suus illius filius es, suus illius est filius. Pronomen enim ipse tribus aptissime, ut supradiximus, coniungitur personis. Itaq; Apollonius ἐπιταγματικὸν hoc uocat, idest appositiuum eo q aliis pronominibus apponitur, ut ipseego uel egoipse, tuipse, illeipse. Et quãuis inueniantur etiam alia pronomina figurate sic coniuncta per diuersas personas, ut ego ille, tu ille, hic ille, ut Virgilius.

» Ille ego qui quondam gracili modulatus auena, Carmen.

Idem in primo Aeneidos.

» Tu'ne ille Aeneas quem dardanio Anchise? Teren. in Andria.

» Hic est ille ne credas te Dauum ludere. Nõ tñ quomodo ipse sine alio pronomine põt primæ & secundæ personæ uerbis adiungi, ut ipse

» facio ipse facis. Virg. in. ii. Aene. = quæq; ipse miserrima uidi. Idẽ in

» Bucolicis. Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito. Alias aũt uoces tertiæ pronominum personæ per se sic uerbis primæ & secundæ personæ non possumus copulare. Nemo enim dicit ille facio, & ille facis, nisi addas ẽt pronomina primam & secundã demonstrãtia per=

» sonam, ut Cicero inuectiuarum. ii. Hic ego uehemens ille consul, qui uerbo ciues in exilium eiicio, quæsiui à Catilina. Sed ille ego uel ille tu, cum dicimus, relationem significamus antecedentis cognitionis. Ipse ego uero discretionem, idest ego ipse per me & non alius. Hoc autem appositiuum pronomen, idest ipse, quãuis & imperatiuo societur (dicimus enim ipse facis, & ipse fac) non habet tamen uocatiuum. Nullum enim pronomen habere uocatiuum põt, ut diximus, nisi primitiuum secundæ personæ, ad quod dirigitur sermo, & deriuatiuum primæ qñ coniungitur primitiuo secundæ, uel uoce uel intellectu, ut ò mea tu, ò noster Chreme. Præterea uocatiuus substantiuo uel uocatiuo uerbo p se non coniungitur, sed nominatiuus. Nemo enim dicit docte es, clare uocaris, Virgili diceris, sed doctus es, clarus uocaris, Virgilius diceris. Ipse igitur nisi nominatiui uice nominis fungi non potest. Nihil autem mirum secundæ personæ nominatiuo imperatiuum adiungi, cum & tertiæ personæ, quæ prorsus uocatiuum non habet, adiungantur imperatiua, ut faciat & facito ille, & faciant & faciunto illi. Illud quoq; sciendum q uocatiuis frequenter utimur sine uerbis secundæ personæ, ut miror te Virgili, intelligo te Homere, nominatiuos uero nisi per eclipsim, nunq̃ sine uerbis proferimus eiusdẽ personæ. ut bonus es, Apollonius nominaris. Omnia autem pronomina, quæ uocari possunt, similem habent nominatiuum uocatiouo, excæpto mi pro mee. Nec mirum cum etiã nomina pleraq; apud latinos, ut diximus, eosdem habent nominatiuos & uocatiuos, atticis quoq; mos est nominatiuos pro uocatiuis proferre. Homer. ἠέλιος θ' ὃς πάντα

ἐφορᾷς καὶ πάντα ἐπακούεις, quem secutus. Virgilius in octauo.

» Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum. Fluuius pro fluuie dixit. Lucanus in. ij.

» Degener ò populus, uix secula longa decorum

» Sic meruisse uiris pro popule. Macedones autem et Thessali econtrario uocatiuos solebant pro nominatiuis proferre. Homerus. ἐν τῷ β, τῆς ἰλιάδ. αὐτὰρ ὁ αὖτε θυέστ' ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι. hic uocatiuus est pro nominatiuo θυέστα dixit pro θυέστης. Vnde Romani frequentissime huiuscemodi nomina, & maxime appellatiua per uocatiuum græcũ, etiam pro nominatiuo suo proferunt, Sophista, Citharista, Poeta, Scytha, Sarmata, Sophia. Persius tamen indubitanter uocatiuum pro nominatiuo posuit.

» Censorem'ue tuum, uel quod trabeate salutas, trabeate dixit pro tra
» beatus. Et Horatius. Macte uirtute, pro mactus uirtute.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS. DE CONSTRVCTIONE. LIBER XVIII.

NSVPERIORI Libro de articulariũ dictionum & pronominum tractantes constructionibus, necessario plurima ẽt de nominis & uerbi constructionibus, sine q̃bus illa orationẽ perfectam cõplere nequeunt, diximus. Quippe quæ ex maxima parte cõmunes eis sint cũ illis. In hoc quoq; de nominibus & uerbis præcipue (q̃uis & de cæteris partibus, cum eis ẽt plurima inueniantur cõmunia) exponemus. Ergo minime mireris, si eadem exẽpla constructionum repetantur, cũ in plerisq; cõsimiles sint supradictorũ & dicendorũ rationes. Singulorũ igitur casuum per ordinem constructiones uideamus. Nominatiuus & uocatiuus absoluti sunt idest per unam personam intransitiue possunt proferri, ut ego Priscianus ambulo, tu Plato philosopharis, Aristoteles disputat. Et si substantiuis uerbis, uel uocatiuis iungantur primæ & secundæ personæ non egent pronominibus, quippe essentiam sui, uel nominationẽ significantes. ut homo sum, Cicero nominor. Sin aũt alijs consocientur uerbis, tunc necessario adiunguntur pronominibus, ut ipsius essentiæ præsentis demonstratione, transeant à tertia persona connexione pronominum,, ad primam uel secundam, ut egò Priscianus scribo, tu Apollonius uel Apolloni scribis. Et sciendum q̃ uocatiuus non eget pronomine,

quippe cum secundam sua uoce finiat personam, ut Apolloni legis uel lege, Terenti scribis uel scribe. Virgi. in. x. = uigilas, ne deum gens?

» Aenea, uigila. Persius. Censorem'ue tuũ, uel ꝙ trabeate salutas.

Quãuis ad perfectam significationẽ bene additur indicatiuo uerbo tu nominatiuus. Si uero tollamus pronomina ab hac constructione, quæ nominatiuo construitur, dicendo Priscianus scribo, Apollonius scribis, solœcismum facimus. Nam nomina per se & participia absq; uocatiuo casu tertiæ sunt personæ. Quomodo ergo non dicimus ille lego uel ille legis, sic non dicimus, Priscianus lego, nec Apollonius legis. Quomodo aũt ille ego lego, & tu ille legis, recte dicitur, sic Priscianus ego lego. Et tu Apollonius legis, uel Apolloni. Licet enim & nominatiuum & uocatiuum nominis, secundis adiungere pronominum personis. Virgilius.

» Ille ego qui quondam gracili modulatus auena, Carmen.

Horatius in primo Sermonum.

» Tu'ne Syridamæ, aut Dionysij filius audes? Virgi. in. i. Aeneid.

» Tu'ne ille Aeneas quem Dardanio Anchise? Et sciendum, ꝙ has quidem constructiones, quæ per nominatiuũ absoluuntur Stoici ἀξιώματα, uel συμβάματα idest dignitates, uel congruitates uocabant, ut ego Priscianus scribo, Apollonius ambulat, Cato philosophatur. Illas uero quibus transitiones ab alia ad aliam fiunt personam, in quibus necesse est cũ nominatiuo, ẽt obliquum aliquẽ casum proferri παρασυμβάματα dicebant. hoc est minus q̃ congruitates, ut Cicero patriam seruat. Quando uero ex duobus obliquis constructio fit, ἀσυμβάματα. idest incongruitates dicebant, ut placet mihi uenire ad te, siue nominibus ipsis tantum, seu uerbis hoc exigentibus. Nominibus quidẽ exigentibus obliquos, necesse est substantiuum uerbum uel participium cõsequi, ut filius Herculis sum, uel filius Herculis esse dicor. Et cõmodus duci sum, & cõmodus duci esse uideor, bonus sum animam, & bonus esse animam intelligor, fortis sum uirtute, & fortis esse uirtute appareo. Est aũt qñ per ellipsin uerbi uel participij substantiui, huiusce modi casuum, idest nominatiui cum obliquis, constructio solet proferri, ut filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos. subauditur enim participiũ uerbi substantiui ens, quod in usu nunc nobis non est. pro quo possumus qui est uel qui fuit Pelei filius dicere uel subaudire. Similiter alijs casibus nominatiuũ consequentibus uel supradictũ participium, uel quæ pro eo accipiuntur subaudire necesse est ad nominatiuum. cõmodus mihi amicus proficiscitur, idest qui mihi est commodus amicus. honestus faciem uir cernitur, hoc est qui est honestus faciem. celer pedibus currit homo, subauditur qui est. et hæ quidẽ cõstru

ctiones ipsorũ nominum exigente natura sic uariantur casibus, q̃bus licet uel pronomina uel p̃ticipia per eosdẽ casus coniungere. ut ille filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos, & illius Pelei florentis uirtute filius Achilles fuit. Idẽ licet per omnes casus facere. eosdem enim obliquos casus quos sibi adiũgit nominatiuus, põt ẽt flexus idem habere, sed non tñ in eadem constructione uerborũ. Nam ad alias transeunt uerba personas, quippe nominatiuũ desiderãtia, ut filij Pelei fuit uictoria Graiorũ, filio Pelei cessit Hector, filium Pelei timuit Hector, filio Pelei floruit Graecia. & hoc quantũ ad naturam ipsorũ inter se nominum per uarios casus cõstruendorũ. Verba quoq; trãsitiua similiter solent uarijs casibus adiũgi, ut miles eget imperatoris, Aeneas premiũ donat Euryalo. Plato erudit Aristotelem. Cicero potitur laude. Quomodo aũt nominatiuus obliquis apte possit construi q̃tum rõne potero cõprehendere docebo, quos tñ ẽt flexus sibi defendit, ut Aeneas rex Troianorũ, Aeneae regis troianorũ, Aeneae regi troianorũ sic per reliquos casus quoq;. Nominatiuus igitur casus nominum genitiuo adiungitur, q̃n possessio aliqua & possessor significatur. & nominatiuo quidẽ possessionẽ, genitiuo aũt possessorem proferimus, ut Hector filius Priami, Dauus Seruus Simonis, Aeneas rex Troianorũ, Patroclus amicus Achillis, patronus Verris Hortensius. Quae sic interpretamur, ut adiuncto uerbo possessionẽ significante, possessio quidẽ mutet nominatiuũ in accusatiuũ, possessor uero genitiuũ in nominatiuũ, uerbi huius natura hoc exigẽte, ut intrãsitiue quidẽ nominatiuũ, transitiue aũt accusatiuũ exigat. Quid est enim Hector filius Priami? nisi Hectorẽ filiũ Priamus possidet uel habet? Patronus Verris Hortensius nisi patronum Verres Hortensiũ habet? Licet tñ haec eadẽ cum substantiuo uerbo adiunguntur, tam genitiuo q̃ datiuo cõnectere, ut filius Priami, & Priamo fuit Hector. Et Dauus Seruus Simonis, & Simoni, & Patroclus amicus Achillis, & Achilli. Similiter comes, socius, affinus, cognatus, uicinus, propinquus, & similia idest omnia ad possessionẽ pertinentia, ut Virgi. in. vij.

» Est mihi nata, uiro gentis quã iungere nostrae, pro possideo natã. Sed magis datiuo quasi ad ignorantes utimur, ut in supradicto uersu. Nã ad scientes esse natam, nomen autem proprium ignorantes, dixisset mea uel mei nata, Lauinia est, subdistinctione posita post natam. Contra autem nomine quidem cognito ignorata uero cuius esset nata, dixisset Lauinia, mihi nata est, post Lauiniam sic distinguendo, ut Virgi. in Bucolicis.

» Si nescis, meus ille caper fuit, ad scientem caprum. Ad nescientem autem eius possessorem, dixit meus. Idem in eodem.

» Eſt mihi nanq; domi pater, eſt iniuſta nouerca. ad neſcientē ſi ſit pa
ter & nouerca dixit mihi. Alio quoq; ſenſu inuenis datiuos pro geni
» tiuis, ut Virg. in. x. fuſos ceruix cui lactea crines, Accipit, pro cuius
crines. poteſt tñ hoc & περιποιητικὸν eſſe ideſt acquiſitiuū, cui, ad cu-
ius ſimilitudinem. Omnia enim quæ bonum aut malū aliquod acq=
» runt, datiuo adiunguntur, ut uigilo tibi, aro tibi. Virg. = manent im
» mota tuorū, Fata tibi. Supradictis uero è contrario uidentur illa pro
ferri, quæ laudem uel uituperationem uel accidens aliquod oſtendunt
ab aliquo poſſideri. per nominatiuum enim poſſeſſorem in huiuſcemo
di ſignificatiōis ſtructura, per genitiuū uero poſſeſſionem proferimus
in ὀσίας, ideſt eſſentiæ demonſtratione, ut magnæ uirtutis uir, ideſt
magnam uirtutem habens. Nimiæ tenacitatis homo, ideſt nimiā tenaci
tatem habens. Egregiæ pulchritudinis mulier, ideſt egregiā pulchri-
tudinem habens. Extremæ turpitudinis animal, ideſt extremā tur
pitudinem habens. Albi quidem coloris eſt cycnus. Nigri uero coruus,
ideſt album colorem cycnus habens coruus nigrū. Et græci quidem in
huiuſcemodi ſenſu genitiuo tantum utuntur. Latini uero etiam ablati
uo frequentius. ut magna uirtute uir, pro magnam uirtutem habens,
egregia pulchritudine mulier, pro egregiā pulchritudinem habens,
» ſic & ſimilia. Terent. in Andria. = forte unam aſpicio adoleſcentu
» lam, Forma ac uoltu, Soſia. Adeo modeſto, adeo uenuſto, ut nihil ſu-
pra. Similiter qn̄ conſequentiam aliquam rerum per genitiuum ſi=
» gnificant græci, ὄτις ἐμοῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
» σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει. Huiuſcemodi ſenſum,
nos per ablatiuum proferimus. non me uiuo, et in terra uidēdo, ideſt
dum uiuo, et in terra uideor. Neceſſe eſt enim huiuſcemodi ſtructuræ,
ſiue nomen, ſeu participium prolatum uerbo interpretari, dū aduer
» bio, uel eandem uim habentibus, addito. Virg. in. vij. = non uobis re
» ge Latino Diuitis uber agri Troiæ'ue opulentia deerit, ideſt, dū Rex
ſum Latinus, uel donec Latinus regnat. licet enim uel nominatiuū pro
ablatiuo, & maxime nominum, cum uerbo ſubſtantiuo ponere, uel uer
bum cognatum ſignificationi ipſius nominis, ut me doctore florent mu
ſæ, ideſt dum ego doctor ſum. nam participia raro ſic proferuntur,
pro me docente, ut dicam, dum ego docens ſum, uerbum uero cognatum
ſignificationi ipſius nominis, quod per ablatiuum profertur ponimus,
ut me doctore dum ego doceo. illo imperatore, donec ille imperat.
pietate manente, dum pietas manet. uirtute florente, quoad uirtus flo
ret. Comparatiua quoq; & ſuperlatiua græci genitiuo adiungunt, nos
autem comparatiua quidem ablatiuo, ut fortior Achilles Hectore. Su
perlatiua uero genitiuo, ut fortiſſime gentis, de quibus latius in libro
tertio

tertio de nominis comparatione dicētes tractauimus. Verbalia quoq; in, or, desinentia, uel in, trix, transitiua, idest quæ à uerbis actum aliquem significantibus fiunt, genitiuo iunguntur, ut amo illum, amator & amatrix illius, doctor doctrix, munitor munitrix, lector lectrix, tonsor tonstrix, mirator miratrix. Lucanus in nono.

» Impressit dentes Hemorrhois aspera Tullo,
» Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.

Similiter genitiuo adiunguntur participialia plerunq;, uel participiorum transitiuorum absq; tempore uim habentia. Transitiua autem participia sunt, quæ à transitiuis uerbis nascuntur, ut amo illū, amās illum, fido illi, fidens illi, inuideo tibi, inuidens tibi. nisi sint passiua, idest futuris passiuorum similia. Tunc enim datiuo uel ablatiuo coniunguntur sicut & participia eiusdem formæ idest in, dus, desinentia, ut amans illius, similiter abundans sapiens, patiens, fidens. Virgilius in. ij. Aeneidos.

» Obtulerat, fidens animi atq; in utrunq; paratus.

Similiter inops, præceps. Virg. in. iiij. Aeneidos.

» Sæuit inops animi. Idem in nono.
» Et præceps animi Tmarus & mauortius Hæmon.

Similiter cupidus, rapidus, auidus. Virg. in. ix.

» Ergo auidum pugnæ dictis ac numine Phœbi.
» Ascanium prohibent fidus illius. Virg. in. xij.
» Præterea regina tui fidissima dextra,
» Occidit ipsa sua. doctus grammaticæ, prodigus animæ. Hora. in. i.
» Carminum. Regulum et Scauros animæq; magnæ Prodigum paulū. abundans illius rei, nomen est. nam participium ablatiuo quomodo et uerbum eius coniungitur. Virg. in Bucolicis.
» Quam diues pecoris niuei, quàm lactis abundans. Cicero pro Cluē.
» Mulier abundans audacia. Idem pro Cornelio. ij. Quis tam abun=
» dans copijs. Similiter patiens quando nomen est genitiuo sociatur.
» Lucanus in. ix. Qua niger astriferis connectitur axibus aer.
» Quodq; patet terras inter Lunæq; meatus.
» Semidei manes habitant, quos ignea uirtus.
» Innocuos uita patientes ætheris imi
» Fecit, & æternos animam collegit in orbes. Virg. in. ij. Georg.
» = patientem uomeris unci. quando participium est accusatiuo, sicut uer
» bum ex quo uenit, patior illam rem, patiens illam rem. Virgi. in. iij.
» Aenei. Haud impune quidem, nec talia passus Vlysses. amans illius nomen est. Cicero pro Cœlio.
» Clarissimi ac fortissimi, patriæq; amantissimi. Salustius in Catil.

Alieni appetens, sui profusus. Et attende quod uoce passiua profusus, quia magis actum significat, genitiuo est coniunctum. Similiter si dicam doctus grammaticam, participium est, doceor enim grammaticam dicimus. Et necesse est, ut diximus, casum quẽ uerba sequuntur, etiam participia sequi, doctus grammaticæ nomen est, fugitans litium nomen est, nam fugitans lites participiũ est. dicimus enim fugito fugitas lites. Terentius in Phormione.

» Herus liberalis est, & fugitans litium. Similiter præfectus urbis nomen est, præfectus urbi participium. uerbum enim datiuo coniungitur, præficior tibi. Et postremo omnia, quæ similem habent significationem in, or, desinentibus uerbalibus transitiuis, genitiuo solent adiungi, ut dubius illius rei, similiter anceps illius rei, nescius, expers, doctus, peritus. Similiter genitiuo adiunguntur omnia quæ obtineri uel desyderari aliquid ostendunt, uel contraria his. quæ obtineri aliquid ostendunt, diues, copiosus, opulentus, capax, tenax. Virg. in. i. Aenei.

» = ditissimus agri Phœnicum. Idem in. ij. Georgi.

» Diues opum uariarum. Et quæ desyderari aliquid ostendunt, ut auarus illius rei, cupidus, studiosus, auidus contra uero deesse aliquid significantia, egenus, indigus, inops, pauper, uacuus. Horatius in primo

» Sermonum. = horum

» Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum. Idem in. ij.

» Sic uacuum cerebri populum phæaca putauit. Licet aũt, ut dictum est, in omnibus possessionibus, & pronomen uel nomẽ possessiuum pro genitiuo primitiui, & datiuũ pro eo ponere, ut Euandrius filius Pallas fuit, & Euandri filius, & Euandro filius fuit Pallas. Telamonius filius fuit Aiax, & Telamonis, & Telamoni filius fuit Aiax. pater meus fuit Aristarchus, & pater mihi. Cliens Tullianus fuit Roscius, & cliens Tullij, & cliens Tullio fuit Roscius. Similiter omnia ad aliquid eandẽ constructionem seruant. & hæc enim possidentur. Maxime autem quñ ad gratiam, uel ad utilitatem alicuius, uel contra

» aliquid fieri uolumus significare, datiuis utimur. Lucanus in. ij. = urbi

» pater est, urbiq; maritus, idest ad utilitatem urbis, & pater fieri passus est & maritus. Similiter ergo possumus dicere fortis patriæ sum, & multis fortior patriæ sum, & omnium utilissimus patriæ sum, & cunctorum piissimus patriæ sum. Nam positiuorũ constructio, & cõparatiuis & superlatiuis seruatur, extra suam illorũ constructionẽ, quam habent in comparando. huiuscemodi aũt constructiones idest quæ datiuo adiunguntur tam nominum, quàm uerborũ acquisitiuas græci uocauerunt περιποιητικὰς, quæ nobis aliquid boni mali'ue acquirunt. quorum pleraq; à uerbis deriuantur, uel generant uerba, suntq;

adiectiua, ut utilis sum tibi, uel inutilis. commodus illi sum, uel incom modus. fidus illi. cuius tamen superlatiuum etiam genitiuo adiunxit Virgilius in. xij.

» Præterea Regina tui fidissima dextra
» Occidit ipsa sua. Similiter damnosus, periculosus, facilis, charus, difficilis, quæstuosus, uendibilis, & omnia similia, quæ ferre aliquid commodi uel incommodi demonstrantur. Quid est. n. aliud, utilis tibi sum, nisi utilitatē tibi ferens, & calamitosus calamitatem ferens? Et postremo omnia uerbalia in, lis, uel in, dus, desinentia participijs futuris similia, datiuum asciscunt, ut mirabilis, legibilis, orabilis, amabilis, mihi est penetrabilis & penetralis, extricabilis, dicendus, amandus, docendus, & similia, docilis & docibilis. Sed docilis est qui facile docetur, docibilis qui facile discitur. Quomodo penetralis, qui in intimis est partibus, penetrabilis qui facile penetratur. Aequiparantia etiā genitiuo uel datiuo adiunguntur, quomodo & uerba quæ græci ἰσοπαλῆ uocant, & subiecta uel superposita, quæ græci ἐπαναβεβηκότα dicunt. Quæ tamen & ipsa ad aliquid sunt dicta, de quibus iam diximus. Subiecta uero uel superposita dicuntur, ꝙ licet ea & subijcere & præponere, ut pater filij, uel filio est pater, & uel filius patris uel patri est filius. Similiter dominus seruus, Imperator miles, Tyrannus armiger, satelles rex, herus famulus, cliens patronus, licet quouis ordine per utrunq; casum proferre. Similis quoq; & dissimilis, par impar, æquus iniquus, amicus inimicus, comes socius, affinis, cognatus, propinquus, uicinus, commilito, contubernalis.
Terentius in Eunucho.

» Quid tibi ego plura dicam? domini similis es. Iuuenalis in secundo.
» Non similis tibi. Cicero pro Marcello, simillimum deo iudico.
Lucanus in decimo.

» Quem metuis par huius erat. Idem in. ix. Par geminis Chiron, &
» idem ꝙ cancros ardens, Scorpius. Accusatiuo quoq; nominatiuus adiungitur figurate, quando quod parti accidit, hoc toti redditur, & totum quidem per nominatiuum, pars autem per accusatiuum profertur, ut fortis dextram, pro fortem dextram habens, celer pedes, pro celeres pedes habens, sapiens animam, pro sapientem animam habens, albus colorem, pro album colorem habens. Et in omnibus subaudiendum est, qui est, ēt si obliquentur, ut albi colorem equi, idest equi eius, qui est albi coloris, albo colorem equo, album colorem equū. Sic etiam per pluralia, albi colorem equi oblati sunt imperatori, alborum colorem equorum, magnum corpus fuit, albis colorē equis uehitur, albos colorē equos iungit. Nā quicunq; casus nominatiuo adiūgun

tur, etiam declinato construi possunt. Virg. in. i.
» Nuda genu, nodóq; sinus collecta fluentes. Idem in sexto.
» = lacerum crudeliter ora,
» Ora manúsq; ambas populatáq; tempora raptis Auribus. Idē in. v.
» intentáq; brachia remis, Intenti. Ablatiuus ēt coniungitur nominatiuo quando per eum aliquid euenire demonstratur illi, qui per nominatiuum profertur, ut acutus oculis, idest per oculos, ualidus uiribus, idest per uires, gloriosus laude, idest per laudē. In hoc sensu græci quidem datiuo, nos uero ablatiuo utimur. Et quod supra quoq; ostendimus quando habere aliquid uel consequi, per genitiuum græci ostēdunt nos ablatiuo utimur, ut μεγάλης ἀρετῆς ἀνὴρ, idest magnā uirtutem habens uir, latini magna uirtute uir dicunt. Frequenter tamen & genitiuo secundum græcos in hoc sensu utimur, ut magnæ uirtutis
» uir. Virg. in i. = ditissimus agri, Phœnicum.
» Idem diues equum, diues pictai uestis & agri, Salustius in Iugurth.
» Hominis ueteris prosapiæ, multarū imaginum, ac nullius stipendij. Te
» rentius in Andria. = forte unam aspicio adolescentulam, Forma ac uoltu, Sosia, Adeo modesto adeo uenusto, hoc est uirginem quæ habebat formam ac uultum modestum & uenustū. Similiter in consequētiæ significatione, illi genitiuo nos ablatiuo utimur tantum, ut ἐμοῦ ὁρῶντος τὸν παῖδα ἔτυψας, mei uidentis puerum cecidisti, idest dū ego uideo puerum cecidisti, ꝗ nos dicimus me uidente puerū cecidisti. Augusto imperatore Alexandria prouincia facta est, idest cum Augustus erat imperator. Bruto defensore liberata est à tyranno Respublica idest cum defensor eius fuerat Brutus. Sylla uictore perierunt Romani, pro cum uictor fuerat Sylla. In hoc autem sensu, ut ostendimus, non licet genitiuo uti pro ablatiuo. Illa quoq; nomina, quæ uim habent passiuam ablatiuo iunguntur, lassus labore, fessus cursu, cassus lumine, quod etiam participium potest esse. Virg. in. ij. Aenei.
» Demisere neci, nunc cassum lumine lugent, tamen sine dubio nomen
» est. Idem in. xi.
» Cassa fraude parat. Orbus prole, uiduus pharetra.
» Horatius in primo Carminum. = puerum minaci,
» Voce dum terret uiduus pharetra
» Risit Apollo. Iuuenalis in libro tertio.
» Dignus morte perit cœnet licet ostrea centum. Vacuus cerebro, mente
» captus. Est tamen inuenire in his quoq; quædam authoritate ueterum genitiuis coniuncta. Virg. in. xij.
» Descendam magnorum, haud unq̄ indignus auorum.

In cōparationibus quoq; ablatiuos ponimus pro genitiuis, ut fortior

Scipio Annibale. Licet autem et nominatiuum cum nominatiuo inter=positā q̃ comparare, ut fortior Scipio, q̃ Annibal. & quod sæpe superius docuimus, flexis quoq; nominatiuis in obliquos casus eadem constructio in obliquis quoq; casibus seruatur, ut fortioris Hectore Achillis maxima uirtus fuit, & Scipionis q̃ Annibalis mirabilior strenuitas erat. Necesse est autem omnia casualia cosdem casus in eadem structura seruare, siue coniungantur, quod supradictum est, nominibus, siue pro eis sint posita. et pronomina quidem loco nominũ etiam per se posita inueniuntur, ideoq; constructionem eorum sibi defendunt, ut gloriosus ego sum doctrina, laudabilis est ille fortitudine. Participia uero & cum nomine et cum pronomine, et per se posita constructionem tam uerbi necessario sequuntur, q̃ nominis, quia utriq; cognata sunt. nominis. ut Cicero accusans uicit, Ciceronis accusantis oratio ualuit, Ciceroni accusanti contigit gloria, Ciceronem accusantem timuit Catilina, O Cicero accusans Catilinam patriam seruasti, Cicerone accusante uictus est Verres. Et eas quidem constructiones ad similitudinem nominum habent participia. Verbi uero constructionem seruant eius singula participia, ex quo nascuntur. & uel absolute dicuntur, hoc est intransitiue, quomodo et uerba quæ nõ egent obliquis casibus, ut ambulo, sedeo, surgo, ambulans, sedens, surgens. uel transitiue, hoc est in diuersas personas, uel in seipsas per reciprocationem, idest sui passionem quam græci ἰδιοπάθειαν dicunt. ut misereor tui, uel mei, miserens tui uel mei. inuideo tibi uel mihi, inuidens tibi uel mihi. uideo te uel me, uidens te uel me. potior te uel me, & illo uel illum, tui uel mei, potiens te uel me, & illo uel illum, & tui uel mei. Et attendendum est, φ nominatiuus, qui uerbo adiungitur, immobilis casibus ipse manet, & uel nullum uel eum solum assumit alterius casualibus obliquum, qui uerbo construitur. Nullum quidem quando absolute dicitur, idest intransitiue, ut Terentius ambulat, Salustius quiescit. obliquum uero quando transitiue uel ἰδιοπαθῶς idest sui passiue, ut Cæsar uicit Põpeium. Cicero arguit Catilinam. pater indulget filio. dominus miseretur sui & serui sui. Ille autem uerõ qui obliquos, exigente ipsius nominis natura, sibi asciscit, etiã per omnes, ut supra ostendimus, casus declinatus, eandem constructionem casuum sibi defendit. ut uictor Pompeij Cæsar interfectus est à Bruto. uictoris Pompeij Cæsaris filia fuit Iulia. uictori Pompeij Cæsari cessit Resp. uictorem Pompeij Cæsarem placauit Cicero. Victor Pompeij Cæsar clemens fuisti. Victore Pompeij Cæsare Romana libertas perijt. Sic & omnia casualia licet construere. Possessiua omnibus suis casibus cum genitiuis aliorum bene coniunguntur. quippe uim eius ubiq; habentia. ut pugna Troiana &

græcorum, multis exitio fuit, filius Telamonius & Hesionæ Teucer fuit, Terentiæ & Tulliani filij misertum est, Creusæ & Aeneio nato datum est regnum Latij, Hectoreum & Andromachæ filium præcipitauit Vlysses, ò noster & fratris amice, tua & patris tui Herodiane proficimus arte. Datiuum quoq; solent Romani, acquisitiuorũ uel effectiuorum cum omni casu cõsociare, ut curæ mihi ista res est, curæ mihi est istius rei causa, curæ mihi est isti rei adesse, curæ mihi est hanc rem nosse, curæ mihi est hac re proficere. Similiter, cordi, lucro, damno. Possumus enim dicere cordi homo, cordi hominis, cordi homini, cordi hominem, pro iucundus iucundi iucundo iucundum. Similiter per omnes reliquos casus tam singulares q̃ plurales, quomodo & frugi, & mancipi, neumancipi. qui cum sint datiui, omnibus tñ alijs casibus coniunguntur. quomodo etiam genitiui per quos possideri uel haberi aliq̃d significatur, ut huiusmodi, illiusmodi, magnæ uirtutis homo, magnæ uirtutis hominis, magnæ uirtutis homini. Similiter per cæteros casus. Ita etiã nihili homo nihili hominis ὁ τοῦ μηδενός. Similiter in eodem fere sensu figuratur ntũs, & obliqui eius cum actĩo alterius nominis, quod & supra ostendimus, clarus genus, clari genus, claro genus, clarum genus, clare genus. Idem inuenis, & cũ ablatiuo dignus laude, digni laude, digno laude, dignum laude & reliqua.

De ordinatione uerbi.

a B infinitiuo incipit exponere uerbi ordinationem Apollonius, ostendens hoc uerbum generale esse, & pro omni posse accipi modo uerborum. Coniungitur autem frequentius uoluntatiuis uerbis, quæ græci προαιρετικὰ uocant, ut uolo legere, cupio discere, desydero uidere. Inuenitur tamen & alijs sæpissime uerbis coniunctum. Terentius in Adelphis. uideo sapere, intelligere eos, in loco Vereri, inter se amare. scire liberum Ingenium. Virg. in. xi.

» Rem nulli obscuram, nostræ nec uocis egentem
» Consulis ò bone rex, cuncti se scire fatentur.
» Quid fortuna ferat, populi, sed dicere mussant.

Nec solum nominatiuis, sed etiam accusatiuis & ablatiuis ad imitationem græcorum authores coniungunt infinita uerba, ut cognitus est posse discere & cognitũ hunc posse discere, & posse cognito discere. Terentius in Eunuc. Apparet hunc seruum esse domini pauperis. Salustius in. v. histo. At Lucilius audito Martium regem pro consule per Licaoniam, cum tribus legionibus in Ciliciam tendere. In eodem. Legiones Valerianæ comperto lege Gabinia Bithyniam & Pontum consuli datam, missos esse. Participiorum autem accusatiui frequenter pro infinitis uerbis ponuntur, ut Salusthus in quinto. Sæpe celebritatem nominis

intellego timentem pro timere. & uideo ingentia dona quæsitum ire properantem pro properare. Ablatiui quoque eorum pro infinitis, ut idem in Catilin.

» Nam & priusquam incipias consulto & ubi consulueris mature facto opus est, pro consulere & facere. Græco similiter more infinita pro gerundiui genitiuo casu proferuntur. Significat autem infinitum ipsam rem quam continet uerbum. Currere enim est cursus & scribere scriptura, & legere lectio. Itaq; frequenter & nominibus adiunguntur, & alijs casualibus more nominum, ut Persius.

» Sed pulchrum est digito monstrari, & dicier hic est. Terentius in Adelphis.

» Quapropter teipsum purgare ipsis corã placabilius est. Idem in Eun.

» Certe extrema linea amare non nihil est, & bonum est legere, utile est currere, aptum est scribere, optimum est philosophari. quod cum alijs uocibus uerbi facere nõ possumus, ut nomen cum substantiuo uerbo, idest, est, eis, idest alijs modis uerborum adiungamus, significantes loco nominis ipsius rei has uoces nos accipere. Cum enim dico bonum est legere, nihil aliud significo, nisi bona est lectio. Itaq; apud græcos ẽt articulis adiũgitur infinitum more nominum. Cum autem sine est, uel alio huiuscemodi uerbo, idest substantiuo proferam, bonum uel cómodũ, uel utile, uel aliud huiuscemodi casuale, non ipsius uerbi qualitatem, sed illius rei, in qua fit actus uerbi significo. ut si dicã, bonum lego, necesse est uel carmen uel opus, uel tale aliqd intelligi. Nemo enim dicit bonum est lego, quõ bonum est legere. Nominatiuis quoq; adiectiuorum, & obliquis eorum pulcherrima figura coniungitur infinitum, ut fortis bellare, prudens intelligere, sapiens prouidere, peritus docere, & similia. Horatius in primo Carminum.

» = & celerem sequi aciem, idest celerem ad sequendum, sic & alia. Illud etiam in hoc modo contemplandum est, ꝙ uerbis præceptiuis, qbus datiui adiunguntur, possumus & accusatiuos copulare infinitis cósequẽtibus, ut iubeo tibi currere, iubeo te currere, impero tibi proficisci, & impero te proficisci, præcipio tibi legere et præcipio te legere, sic et similia. Sciendũ tñ ꝙ in hoc sensu frequẽter inuenimus pro infinito uerbo subiũctiuũ poni, ut iubeo facias, iubeo dicas, impo uenias, hortor legas, in qbus deest, ut, qđ licet addere uel nõ. Verborũ quoq; oĩbus modis, et participijs pñt infinita uerba coniũgi, ut amo discere, ama discere, utinã amarẽ discere, cũ amauerim discere uel didicisse, amare discere prodest, amans discere. Similiter intelligo sentire, intellige sentire, utinam intelligerẽ sentire, cũ intellexerim sentire, intelligere filiũ sentire cupio. Hor. ij. Car.

» Dedocet uti, falsis Vocibus. participio etiã, uolo intelligẽs sentire. Sic oĩa. Est tñ frequẽter inuenire nomina pro aduerbijs

totius uerbi declinationi bene accõmodari, ut sublime uolo, sublime uolas, sublime uolat. Igitur à constructione quoq; uim rei uerborũ, idest nominis quod significat ipsam rẽ habere infinitiuũ possumus dignoscere, res aũt in personas distributa facit alios uerbi motus. Quid est enim aliud curro curris currit, nisi cursum ago agis agit? Itaq; omnes modi in hunc, idest infinitum transumuntur, siue resoluuntur. ut ambulo, indico me ambulare. ambulas impero te ambulare. utinã ambularem, opto me ambulare. cum legam ambulo, dico me prius legere, postea ambulare. Itaq; apud græcos quidem pro imperatiuo ponitur, apud nos aũt pro præterito imperfecto. Et apud illos tñ, & apud nos hoc fit per figuram ἐκλείψεως idest defectionis. Gaudere enim dicunt pro gaude, & subauditur iubeo, uel uolo, uel opto. Sic enim antiqui gaudere te iubeo, pro gaude. Terentius in Adelphis.

» Saluere Hegionem plurimũ Iubeo, pro salue Hegio plurimũ. Sic ergo & apud nos cum imperfectum sit, dicere cœpi pro dicebam, scribere cœpi pro scribebam, per eclipsin uerbi cœpi, solent authores pro

» ferre uerba infinita, ut Teren. in Andria. = ego illud sedulo Negare factum. deest enim cœpi negare pro negabam. Nec mirũ infinita quæ cognationem habent ad omnes modos pro quibusdam eorũ poni, & maximæ pro defectiuis, cũ sint & ipsa defectiua. Imperatiuus enim deficit, tam Personis quibusdam q̃ temporibus, & præteritũ imperfectum actu ipso deficit, quippe semiplenum eum significans, & infinita deficiunt numeris & personis, cum ẽt alios modos pro alijs inue

» niamus ab authoribus proferri, ut, Musa mihi causas memora, & Dicite pierides, imperatiua pro optatiuis. Et contra optatiua, uel subiunctiua, uel indicatiua pro imperatiuis, ut Terentius in Eunucho.

» = nihil tibi quidquã credo, desinas, pro desine. Virgi. in. iiij. Georg.

» Sin duram metues hyemem parcesq; futuro,

» Contusosq; animos, & res miserabere fractas, pro parcito, & miserator. Idem in Bucolicis.

» Alternis dicetis amant alterna camœnæ, dicetis pro dicite. Hora. in. i.

» Epistolarum. Si te forte meæ grauis uret sarcina chartæ,

» Abijcito potius q̃ quo perferre iuberis,

» Clitellas ferus impingas, pro impingito. In eodem.

» Viribus uteris per cliuos, flumina, lamas,

» Victor propositi, simul ac perueneris illuc,

» Sic positum seruabis onus, pro seruato, q̃uo uteris pro utitor. In eodẽ.

» Inter cuncta leges & per contabere doctos pro legito & percontator.

Græci quoq; frequenter hoc utuntur, modos uerborũ, pro modis ponẽtes, de q̃bus in Atticismis, q̃bus Romani quoq; utuntur post ostendetur.

De impersonalium constructione.

IMpersonalia actiuam terminationem habẽtia infinitis con iunguntur, ut placet discere, licet discere. Similiter oportet, delectat, libet, decet, liquet, uacat, contingit, accidit, euenit, iuuat. Virgi. in. i. Aeneidos.

» Et uacet annales nostrorũ audire laborũ. Idem in. iij. Georgi.

» = iuuat arua uidere, Nõ ullis hominũ, non ulli obnoxia curæ. Possunt tñ & casibus adiungi, datiuo quidẽ placet mihi, licet mihi, libet, uacat, contingit, accidit, euenit. Accusatiuo uero iuuat me, delectat me, decet me, oportet me. Accusatiuo simul & genitiuo, pœnitet me illius rei, pudet me illius rei, miseret me illius rei. tædet, piget. licet tamen & per eclipsin datiui dicere, placet me facere, libet te currere, uacat te audire, uel etiã ipsius accusatiui, ut placet discere, uacat audire, miseret, pudet, & similia. Sciendum tñ ꝙ si ab alijs sint uerbis actiuis uel neutris, eorũ constructiones seruant, ut placeo tibi, placet tibi, contingo tibi, contingit mihi, euenio illi, euenit mihi, iuuo illũ, iuuat illũ. Quæ uero non habẽt primas uel secundas personas, quæ sunt admodum paucæ, uel datiuo ut licet mihi, libet mihi, uel accusatiuo, ut oportet illum scire, quõ decet, nam deceo illũ dicimus. Debet quoq; impersonale accipitur, qñ infinito passiuam uim habenti coniunctũ tres arcuit personas, cũ maxime subiunctiuũ uerbum consequitur, ut debet fieri à me, à te ab illo, ut authores legantur. Sed si quis & hæc omnia impersonalia, uelit penitus inspicere, ad ipsas res uerborum referuntur, & sunt tertiæ personæ, etiã si prima & secunda deficiant. quod etiã in libris de uerbo ostendimus. unde & participia inueniuntur, curritur cursus, hinc decurso spatio. Terentius in Adelphis.

» Sunt alia, ut diximus, quæ adiunguntur genitiuo & accusatiuo, ut pudet me illius rei, tædet, piget, miseret, pœnitet. Infinitis quoq; tñ hæc eadẽ coniuncta accusatiuũ solum assumunt, ut pudet me discere Terẽtius tñ nouo more in Adelphis secundum græcos dixit. = quem neq;

» pudet quidq̃. Idem in eadem. = hei mihi, Non te hæc pudent? Hoc ẽt sciendum, ꝙ tria quidem habent præteritũ supradictorũ quinq; impersonalium, pœnituit, puduit, piguit, duo uero participia more neutro passiuorũ, misertum, & pertæsum, cuius simplex in usu non est, quamuis tædium dicatur. Quæ uero habent passiuam terminationẽ impersonalia non possunt infinitis adiungi, ut statur, curritur, sedetur, & intransitiue intelliguntur, ut Virgi. in. vij.

» = bellatur comminus armis, pro bellant. Idem in. yi.

» Itur in antiquam syluam, pro eunt. Nam si addidero nominatiuũ bellatur gens, transitio fit ab alia in aliam personam, & incipit esse

passiuum. Quanuis Apollonius in. iij. περὶ συντάξεως ostendit imper
sonalibus etiam posse intelligi nominatiuum ipsius rei uerborum, his
uerbis, μέλει σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νοουμένην
εὐθεῖαν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισταμένου πράγματος ἐν τῷ μέλει. Ex hoc
possumus attendere, quod impersonalia similiter omnia, quibus nos fre=
quenter utimur, quae ipsa quoq; ab huiuscemodi uerbis graecorũ, μέλει.
δεῖ. χρὴ, accepimus, teste sapientissimo domino & doctore meo Theo-
tisto, quod in institutione artis grãmaticae docet, possunt habere intel
lectum nominatiui ipsius rei, quae in uerbo intelligitur. Nã cum dico
curritur, cursus intelligitur, & sedetur sessio, & ambulatur ambu=
latio, & euenit euentus, sic & similia. Quae res in omnibus uerbis
etiam absolutis necesse est ut intelligatur, ut uiuo uitam, & ambulo am
bulationem, & sedeo sessionem, & curro cursum. Infinita uero imper
sonalium necesse est, ut ablatiuũ pronominis, uel nominis, uel partici-
pij ad perfectam significationem assumant, ut stari à me uolo, pro sta
re uolo, curri à te uis, pro currere uis, sederi à se uult, pro sedere
uult. Nam passiua non egent ablatiuo casu, nisi sint transitiua, ut legi
uolo, ἀναγινώσκεσθαι βούλομαι, hic passiuũ est intransitiue dictũ. Sin
dicam legi à me uolo, similiter intransitiue actiuam habet significa=
tionem, & est infinitum impersonalis, nã pro legere uolo accipitur.
Sin aũt transitiue proferatur, hoc est, ut ab alia in aliam personam
passio fieri significetur, etiam si ablatiuo adiungatur, passiui est infi
nitum, ut doceri à me cupis, amari à te cupio. hanc aũt constructionem
seruant etiam reciprocationes idest sui passiones, ut amari à me met
ipso debeo, uituperari à te ipso debes, & similia. Possumus tñ & im
personale simili modo proferentes dicere, ut amari à me uis, pro ama
re me uis, de quibus iam diximus. Sed hoc quoq; interest, quod infinitum
impersonale in infinitum resoluitur actiuũ, ut amari à me uolo, pro
amare uolo, quomodo ambulari à me uolo pro ambulare uolo, sin au
tem in significatione passiua proferantur, necesse est etiam accusatiuũ
subaudiri, ut amari à me uolo illum, pro amare uolo illum. Hoc quoq;
sciendum, quod impersonalia quae accusatiuo simul casui, & genitiuo co=
pulantur, ut pudet me tui, similiter poenitet, taedet, miseret, accusatiuo
quidem significant personam, in qua fit passio, genitiuo uero illam ex
qua fit actus. Nec est mira huiuscemodi ordinatio, cum in eosdem ca
sus resoluitur. est enim pudet me tui, pudor me habet tui, taedet me tui,
taedium habet me tui, poenitet me tui, poenitentia habet me tui, miseret
me tui, miseratio me habet tui. Infinita uero uerbi sui constructionem
ad casus seruant, ut misereor tui, misereri tui uolo, noceo tibi, nocere ti
bi uolo, accuso te, accusare te uolo, potior illa re & illius rei, & illam

rem, potiri illa, & illius & illam rem uolo. Similiter eisdem casibus adiunguntur participialia uel supina, quæ uim infinitiuorũ habent, quæ cum articulis construuntur apud græcos. miserendi tui causa facio, miserendo tui moueor, miserendum tui est, misertum tui uenio, misertu tui doleo, nocendi tibi causa facio, nocendo tibi proficio, nocendum tibi est, nocitum tibi propero, nocitu tibi gaudeo, pro innocendo tibi. Similiter alia, dignandi præmio, dignando præmio, dignandum præmio, dignatum præmio, dignatu præmio. Sciendum tamen ꝙ præpositiones frequenter ante supradicta in dum uel do desinentia ponuntur. ex quo magis nomina esse ostenduntur, nisi ꝙ in metro in. o, terminatio more uerborum etiam corripitur, ut Iuuenalis in primo.

» Plurimus hic æger moritur uigilando, sed illum,
» Langorem peperit cibus imperfectus, & hærens,
» Ardenti stomacho. Alphius auitus, in. ij. Excellentium, spaciando paulatim trahit. Est enim dimetrum iambicum, de quibus plurima diximus de uerbo tractantes. Illa quoq; nomina in, dus, desinentia uerbalia frequentissime, & maxime in obliquis casibus pro infinitis accipiuntur, cum articulis apud græcos copulatis. Sed hoc intersunt gerundijs, ꝙ genera & casus, & numeros nominum, quibus coniunguntur seruant. Cicero in primo Inuectiuarum.

» Nihil hic munitissimus habendi Senatus locus. Similiter dicimus legendi Virglij causa uigilo, in legendo Virgilio uigilo, Virgilium legendum puto, uel ad legendum Virgilium uenio, in legendo Virgilio laboro. in fœminino similiter celebrandæ uirtutis gratia scribo, & pluraliter inuocandarum musarum gratia scribo. Gerundia uero eisdem terminationibus, & genera diuersa, & casus uerbo suo congruos tantum, & utrosq; numeros sibi coniungunt, ut legendi Virgilium, & musam & musas. similiter legendo Virgilium, legendo musas, & legendum est mihi Virgilium, & musas. Omnia uerba transitiua, uel genitiuo, uel datiuo, uel accusatiuo, uel ablatiuo adiunguntur, ut egeo tui, insidior tibi, metuo te, fruor illa re. Ergo si coniunguntur duo uerba, quorum alterum sit infinitum, eosdem casus adsciscentia, fit dubitatio, ut misereri tui, eget animus mei. Cum enim utrunq; uerbum genitiuo soleat iungi, dubium est cuius animus misereatur uel egeat. Similiter per datiuos male dicere tibi placet mihi. & per accusatiuos, cupio te uincere me. & per ablatiuos, dignor gloria, potiri laude. dubium est enim cum utriq; casus similes sint. & utriq; uerbo congrue possint aptari, quis cui reddatur. Et aptius quidem est priori casui prius sociari uerbum. Sed authores frequentissime ὑπερβατοῖς,

idest transitionibus utuntur, ut Aio te æacida Romanos uincere posse. Est enim ordo Aio Romanos uincere te æacida posse, idest, ꝙ Romani te possunt uincere, ꝙ & naturaliter passiones secundæ sunt actionum, & actio in Romanis, passio uero in Pyrrho significatur. sed aptissimum maxime fuit responso, etiam in confusione ordinis propriā oraculi obliquitatem seruare. quamuis & apud omnes authores huiuscemodi figura latissime pateat. Omnibus modis alijs potest infinitum coniungi uerbum, ut studeo legere, stude legere, utinam studerē legere, cum studeā legere. Et infinitum infinito, ut uideo filiū studere legere. Participijs quoq; coniungitur, studens legere. Participialibus etiam uel supinis, ut causa spectandi currere equos ascendo, circumspectando currere equos delector, spectandum est currere equos, spectatum currere equos eo, iucundum est spectatu currere equos. Et nominibus tamen pulchra sociatur figura, idem infinitum, ut bonus iudicare, fortis bellare, prudens intelligere, iustus disceptare. Virgilius in Bucolicis.

» Cur non mopse boni, quoniam conuenimus ambo.
» Tu calamos inflare leues, ego dicere uersus.

Indicatiuus, quia essentiam plerunq; ipsius rei significat, hoc nomine nuncupatur, ideo autem diximus plerunq; quia inuenitur sæpissime etiam dubitatiuus,
» uel interrogatiuus, ut Terentius in Phormione = sic sum si placeo utere. Et Virgilius in tertio.

» Pro quo si sceleris tāta est iniuria nostri, si dubitatiue posuit. In eodē.
» Hectoris Andromache Pyrrin, connubia seruas? In eodem.
» Vera'ne te facies uerus mihi nuncius affers?
» Nate dea uiuis ne aut, si lux alma recessit, Hector ubi est?

Itaq; opportune aptatur aduerbijs uel coniunctionibus affirmatiuis, uel casualibus, quæ substantiam uel essentiam rei comprobant, uel abnegatiuis, quæ eam abnuunt, ut Virg. in. iij.

» Viuo equidem uitamq; extrema per omnia duco. Salustius in Ca-
» tilin. Verum enim uero is demum mihi uiuere ac frui anima uidetur. & per abnegationem. Virg. in. ij. Aeneidos.

» Non tibi Tyndaridis, facies inuisa lacænæ
» Culpatus'ue Paris, uerum inclæmentia diuum, Has euertit opes.

Et inueniuntur quidem etiam cum alijs modis supradicta aduerbia uel coniunctiones, frequentius tamē indicatiuo sociantur. Iste autē modus est oportunus ad plenam rerū expositionē. Virg. in. ij. Aeneid.

» = fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
» Gloria dardanidum, ferus omnia Iuppiter argos,
» Transtulit, incensa danai dn̄antur in urbe. Vn̄ hoc mō frequentissime

utuntur historici. Cuicunq; aūt casui indicatiui iungantur, necesse est cæ
teros quoq; modos coniungi, de quo postea dicetur. Imperatiua pri-
mas personas singulares nō habent, quia nemo sibi ipsi pōt impera
re, nisi figurate, quasi ad aliū loquens in secunda ꝑsona seipsum pro
» ferat, ut Iuuenalis in .i. = tecum prius ergo uoluta, Hæc animæ ante tu
» bas. Et Terentius in Adel. Aedepol Syrisce te curasti molliter,
» Lauteq; munus administrasti tuum, abi. Pluralis uero numerus apud
nos, omnes habet personas. potest enim per cōnumerationem aliquis
sese illis quibus imperat adiungere, ut dux suos milites iubens cōmit
tere præliū aptissime dicit, pugnemus, confligamus. Græci tñ ea in hoc
sensu ὑποθετικὰ nominant idest hortatiua, dicentes, ꝙ quasi ad similes
& socios huiuscemodi uerba solent dici, imperatiua uero ad subiectos
ab eminentioribus. quod minime est uerum. Cum ēt ad deos frequen
tissime imperatiuo modo in supplicationibus & inuocationibus uta-
» mur, & ad reges quoq; & imperatores, ut Musa mihi causas memo-
» ra, & Pādite nunc Helicona deæ, cantusq; mouete. Ergo multo aptius
est eo uti ad pares, cum ad excellentiores tam in frequenti sit usu. Et
sciēdum ꝙ ad secundam personam sermo dirigitur imperantis, cui-
cunq; imperat personæ. nam ꝗ dicit pugnemus fortiter o cōmilitones,
cum uocatiuo utitur, ad secundam loquitur personam. nam connume
rando sese eis cum sit usus uoce primæ personæ pluralis ostendit pa
ratissimum quoq; se ad id quod illis imperat efficiendū. & qui dicit
pugnet exercitus, imperat, ut internuncia secunda persona, efficiatur
per tertiā quod imperat. Est tñ qñ significātiæ causa imperatiuis ad
iunguntur subiunctiua, uigila, ut legas idest diligenter legendo uigila.
» Cicero in .iij. inuectiuarum. Cura, ut uir sis. Terentius in Andria.
» = fac ut ad me uenias. Eia & age aduerbia hortatiua aptissime im-
peratiuo coniunguntur, ut Virgilius in .iiij. Aeneidos.
» Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper, Fœmina.
Idem in sexto.
» Nunc age dardaniam prolem quæ deinde sequatur,
» Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
» Expediam dictis, & te tua fata docebo. Deest enim ueni uel audi.
Etiam si secum ipse loquens, & sese hortans aliquis hoc utatur fi=
gurate, quasi ad secundam loquitur personam. Inueniuntur tamen
authores & indicatiuis, & optatiuis, & subiunctiuis usi pro im=
peratiuis, quomodo supra ostendimus. Et græci quidem habent im=
peratiua præteriti temporis, nos autem in actiuis uel neutralibus uer
bis penitus ea habere nō possumus, in passiuis uero, & omnibus quæ
habent participia præteriti tpis ꝑ circūlocutionem possumus habere,

ut doctus es uel esto, δεδίδαξο doctus sit uel esto, δεδιδάχθω ornatus es uel esto, κεκόσμησο ornatus sit uel esto, κεκοσμήσθω. Similiter uenerat[us] sit uel esto, placatus sit uel esto, clausus sit uel esto. et per omnes sic personas secuti simus, sitis sint imperatiue dicta inueniuntur, cum sint præteriti temporis. Sed hanc uim habent, ut imperemus, ut in futuro sint transacta. ut si dicam clausa sit mox fenestra, impero ut statim claudatur, & mox sit clausa. uel si dicam post horã primam sit iuratus, ostendo me imperare, ut iuret ante horã primã finitam. Illud etiã monendũ, ꝙ imperatiua uerba uocatiuis adiuncta nominum, perfectionem orationis habent, ut Apolloni doce, Trypho disce. Nominatiui enim egent plerunq; substantiuis uerbis, & nominibus similiter substantiam significantibus relatiuis, ut qui es Apollonius doces, qui es Trypho discis. Græci autẽ participio utuntur substantiuo, ut ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, τρύφων ὢν μαθάνεις, quo nos quoq; secundum analogiam possemus uti, nisi usus deficeret participij frequens. quamuis Cæsar non incongrue protulit ens à uerbo sum es est, quomodo à uerbo possum potes potens, optatiua uerba indicant per se & rem, & uotum, aduerbium uero utinam tantum uotum significat, ad ampliorem igitur demonstrationem additur uerbis optatiuis, q̃uo & confirmatiua aduerbia indicatiuo, ut profecto facio, certe lego, scilicet intelligo. Et apud græcos quidem αἴθε idest utinam aduerbium, nõ solum optatiuo, sed etiam indicatiuo modo adiungitur, & facit id loco optatiui accipi, ut Homerus.

» αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων,
» ἧσθαι. Idem. αἴθ' οὕτως ἐπὶ πᾶσι χόλον τελέσει ἀγαμέμνων.

Apud nos tamen, utinam indicatiuo non adiungitur. & græci q̃dem maxime attici etiam sine deprecatione solent hoc modo idest optatiuo uti pro indicatiuo, nos uero minime, q̃uis similes sint eius uoces subiunctiui uocibus, quibus frequentissime pro indicatiuis utuntur authores nostri. Optatiua autem præteritum ideo habent (q̃q̃ ea debemus orare, quæ nondum fuerint) quia sæpe euenit abesse eos pro quibus oramus, et optamus, ut id illis iam perfectum sit quod cupimus, ut utinam filius meus qui Athenis est doctus esset uel fuisset, idest utinã perfecta in ipso doctrina sit, uel utinam cognoscamus id illi euenisse. Est autem quando optatiuo utimur præteriti temporis, dolentes ꝙ non factum sit, ut utinam homines contra se ferrum non mouissent, utinã mare nunquam nauigassent, & similia. O etiam aduerbium, &, si, coniunctio, & ut, pro utinam inuenitur. Virg. in vij.

» Adsis ò tantum, & propius tua numina firmes. Idem in. vi.
» Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus,

» Ostendat nemore in tanto. Et Terentius in Eunucho.
» Vt illum dij deæq; senium perdant qui me hodie remoratus est.
Et per se tamen uerbum optatiuum sæpe ponitur, sine prædictis particulis, ut Lucanus in primo.
» = Dij uisa secundent.
» Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis
» Finxerit ista Tages. Et nota ꝙ subiunctiuo simile protulit præteritum perfectum optatiui, quod multis placuit artium scriptoribus. Subiunctiuus & dubitatiuus dicitur, subiunctiuus uel ꝙ subiũgitur coniunctioni, uel quod alteri uerbo omnimodo subiũgitur, uel quod subiungit sibi alterum uerbum, ut Virgi. in Buc.
» Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito. Idem in. iij. Aeneid.
» Inter utranq; uiam læti discrimine paruo.
» Ni teneant cursus certum est dare lintea retro. Et sciendum ꝙ necesse est alteri modo eum sociari, uel eiusdem modi alteri uerbo, etiam si sit cum infinito, ut cum doceam legere discipulum expono ei, uel cum docerem legere exponerem, & similia. Omnibus igitur modis potest sociari, ut si doceam discis, si doceam disce, utinam discas si doceam, cum docẽ discas. Similiter omnibus modis impersonalis quoq; uerbi potest coniungi, ut cum ueniam curritur, & cursum sit & curratur, & cursum erit, & similia. Frequentissime tamen, si, coniunctio dubitationem significans ei sociatur idest pro ἐὰν, græca coniunctione posita, ut Terentius in Adelphis.
» Si tu sis homo hic faciet. Cum ei uero coniunctionem græcam significat, quæ apud illos συναπτικὸς nominatur, idest coniunctiua, quod rẽ rei continuari demonstrat, indicatiuo coniungitur, ut si uiuit spirat, et si spirat uiuit, si ambubat mouetur. In hoc non possumus reciproce dicere, si mouetur ambulat. non enim qui mouetur omnimodo ambulat, qui ambulat uero, omnimodo & mouetur. Inuenitur tamen ea coniunctio apud græcos, idest, εἰ, non solum indicatiuo, sed etiam optatiuo, & maxime apud atticos, & subiunctiuo sociata, ut Homerus. ἰλιάδος. α,
» ἄρσαντες κατὰ θυμὸν ὅπως ἀντάξιον ἔσαι.
» εἰ δέ κε μὴ δώωσιν. pro ἐὰν μὴ δώωσιν. Subiunctiuum posuit. Idem.
» ἀλλ᾽ εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι ἀχαιοί. Idem.
» εἰ δὲ σύ γ᾽ ἐς πόλεμον πωλήσεαι,
Indicatiuo usus est pro subiunctiuo & εἰ pro ἐὰν. Demosthenes uero in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, τῶν ξενίων εἰ μετάσχοιεν. optatiuum protulit, qui mos est atticis frequentissimus. Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο.

Si que coniunc-
tio sit Thom. Lina-
car. 39 et car.
145 130 et Nicol
Perotl. lib. 8 cap
9 et Ald. rerk.
car. 75

Nostri quoq; frequentissime atticos imitantur & subiunctiuos siue optatiuos (nam eædem sunt uoces) non solum cum supradictis coniunctionibus, sed etiam sine his ponunt, quando confirmatiue uel dubitatiue quid proferunt. In quo græci ἂν uel ἄρα solent adijcere. Nil mirum igitur si coniunctionem apud nos, quæ tam pro ἐὰν græca coniunctione, quæ causalis est uel perfectiua, q̃ pro εἰ quæ coniunctiua est, ponitur, utriusq; constructionem quam habent apud græcos supra dictæ coniunctiones ad uerba seruare, ut & indicatiuo & optatiuo, & subiunctiuo possit adiungi. indicatiuo, ut Virg. in. ix.

» Si tibi quæ posco promittunt, nam mihi facti,
» Fama sat est. Teren. in Phor. Sic si m si placeo utere. optatiuo, Virg.
» in. yi. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus ostendat. subiunctiuo.
» Teren. in Adel. = si attigisses ferres infortunium. Sed indicatiuo sæpe coniunctum ostendit magis confirmari & credi rem sic esse uel fieri posse, q̃ dubitari. Virg. in. ij Aeneidos.
» Dij si qua est cœlo pietas. confirmatiue enim potius, q̃ dubitatiue dici-
» tur. Idem in. ix. quod supradictum est.
» Si tibi quæ posco promittunt, nam mihi facti
» Fama, sat est, tumulo uideor reperire sub illo
» Posse uiam. credit enim facile promissuros. Terentius in Andria.
» = si impetro,
» Quid alius malim quàm hodie has fieri nuptias? hic enim quoque sperat se impetraturum. Idem in eadem.
» = sed si quid tibi narrare occœpi continuo dari
» Tibi uerba censes. Et est hoc loco etiam illud attendendum, ꝙ præteritum indicatiui cum præsenti solent authores coniungere, quando perfectionem rei res sequitur, alterius altera. & in illius quidem quæ prior perficitur significatione, præterito perfecto utuntur, præsenti uero in consequentis demonstratione, ut hic,
» = si quid tibi narrare occœpi continuo dari Tibi uerba censes.
Idem in Eunucho.
» Quæ uera audiui taceo, & contineo optume,
» Sin falsum, aut uanum, aut fictumst, continuo palàmst,
» Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo.
Idem in Andria si confirmatiue posuit.
» Si te in germani fratris dilexi loco,
» Siue hæc te solum semper fecit maximum,
» Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus. Lucanus in. i.
» = nec si te pectore uates
» Accipio cirrhæa uelim secreta mouentem

» Sollicitare deum. Indicatiuo enim usus comprobat hoc fieri, et uelim
subiunxit promittens, cum hoc sit, posse minime egere Apolline, quod
græci οὐκ ἂν βουλοίμην dicunt, idest nolim penitus. Idem in decimo.
» Si tua restituit ueteri me dextera fato,
» Amplector regina pedes. Teren. in Phor. = si placeo utere, absq; di-
» latione ostendit hoc faciendum. Idem in Eunu. = si dis placet,
» Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
» Rem enim quam sperat firmam esse ostendit. si enim dixisset, si dijs
» placeat dubitare se ostendisset. Idem in Andria.
» Si illum relinquo, eius uitæ timeo, sin opitulor huius minas.
» Vtrunq; enim sibi certum esse ostendit. Idem in Adelphis.
» Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio,
» Meum officium facio, quod peccatum à nobis ortumst corrigo.
» Nisi me in illo credidisti numero hominum esse, qui ita putant
» Sibi fieri iniuriam, ultro si quam facere ipsi expostulent,
» Ecce hic, nisi credidisti, dixit pro credis. Similiter indicatiuis utuntur
quando in ipsis esse uel fuisse rebus, aliquid uolunt ostendere, ut Cice-
» ro de Prætura urbana. Qui si condemnatur, desinent homines dice-
» re his iudicijs pecuniam plurimum posse. Sin absoluitur, desinemus
nos de iudicijs transferendis dubitare. Virg. in. yi.
» Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus.
» Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Itq; reditq; uiam toties.
de rebus quas sine dubio factas esse ostendere uult, indicatiuis est usus
cum supradicta, si, coniunctione. Quando uero dubia res ostenditur
utrum fieri possit nec ne, per inductionem, idest καθ' ὑπόθεσιν subiun
ctiuis magis utuntur. Virg. in. ix.
» Sed si quis quæ multa uides discrimine tali
» Siquis in aduersum rapiat casus'ue, deus'ue,
» Te superesse uelim. Idem in Bucolicis.
» = si quis tamen hæc quoq; si quis,
» Captus amore legat. Cicero tamen. Si quis uestrum iudices, aut eorũ
» qui adsunt forte miratur. Additione, forte, cum indicatiuo est usus, lo
co subiunctiui cum dubitatione positi. Terentius in Andria.
» Si eueniat, quod dij prohibeant, dissidium.
» Cicero in primo Inuectiuarum. Si te parentes timerent atq; odissent
tui. Nec aliter possunt suppositiua siue inductiua, quæ græci ὑποθετι-
κὰ uocant, proferri, nisi per subiunctiuum. Idem in eodem.
» Nunc intellego si iste quo intendit in Malliana castra peruenerit, ne-
minem tam stultum fore qui non uideat coniurationem esse factam
ὡς οὐκ ἀρ' εἰδείν affirmatiue dixit. Et erunt qui illum si hæc fecerit

Prisci. E

Prom lin: ibidem

non improbũ, sed miserũ, me non diligentissimũ consulem, sed crudelissimum tyrannũ existimari uelint, βούλοιντο ἄρα, hæc quoq; affirmatiue dixit. Similiter Virg. in. viij. = similis si cura fuisset. Idẽ in. xi.
» Esset par ætas & idem si robur ab annis. Est tamen quando etiã in dubijs utuntur indicatiuo cum si coniunctione, ut Virgi. in. ix.
» = aut si qua id fortuna uetabit
» Absenti ferat inferias, uetabit pro uetet, dixit metri causa. Nam in eodem sensu subiunctiuo est usus.
» Si quis in aduersum rapiat casus'ue deus'ue. Est tamen quando per defectionem, si, quomodo etiam, ut, subiunctiua proferuntur & subaudiuntur supradictæ coniunctiones, ut Iuuenalis in. i.
» Græculus esuriens in cœlum iusseris ibit, pro si iusseris. Statius in secundo Thebaidos.
» = mutatosq; uelint transumere cultus.
» Et pallas doceat pharetras & Delia cristas, pro si uelint. Virgilius
» in. vi. = tu quoq; magnam,
Partem opere in tanto (sineret dolor) Icare haberes, deest enim si. Horatius in primo Carminum.
» = sapias, uina liques, pro si sapias. Et sciẽdum ꝙ quomodo apud græcos τὸ ἐὰν subiunctiuo, τὸ εἰ uero & indicatiuo, & optatiuo, & subiunctiuo inuenitur coniunctum, sic & apud latinos, si, coniunctio quæ utrunq; demonstrat, quando consequentiam significat, sine dubio indicatiuo adiungitur, ut si ambulat mouetur, & si uiuit spirat, quando autem causalis est, magis subiunctiuo. Est tamen quando indicatiuo causalis consociatur, ut si doceã disce, uel discis, uel discas & disces. Et si prodest tibi fac, & facis, & facias, & facies. Iste igitur modus, idest subiunctiuus (ut breuiter eius uim colligam) apud latinos est quando dubitationem, quando cõprobationem, quando possibilitatem significat, in qua sunt ẽt illa quæ ὑποθετικῶς, idest suppositiue inducuntur. Dubitationem, ut Virgi. in. iij. Aeneidos.
» Eloquar an sileam, gemitus lachrymabilis imo
» Auditur tumulo. Idem in primo.
» O` quam te memorem uirgo, nanq; haud tibi uultus
» Mortalis, εἴποιμι ἄρα. Terentius in Eunucho.
» Quid igitur faciam? non eam ne nunc quidem,
» Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem
» Non perpeti meretricum contumelias. Approbationem, ut Virgilius in quarto Aeneidos.
» Si mihi non animo fixum immotumq; sederet,
Ne cui me uinclo uellem sociare iugali,

Virg: in quar. Eneid. car. 283

» Poſtq̃ primus amor deceptam morte fefellit.
» Si non pertæſum thalami tædæq; fuiſſet.
» Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ, fuiſſet ἐγεγόνει ἄρα. Et notandum ꝙ & forſan dubitationis aduerbium, & potui poſſibilitatis uerbum cum infinito poſuit, pro quibus ſufficeret ſi ſubiunctiuum poſuiſſet, huic uni ſuccubuiſſem culpæ. Docuit igitur poeta quæ ſit uis ſubiunctiui poſſibilitatem ſignificantis. Idem in eodem.
» Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiſcat,
Ante pudor q̃ te uiolem, optem ὀχοίμην ἄν, affirmatiue dixit. In eodem,
» = ſeſe interea quando optima Dido,
» Neſciat & tantos rumpi non ſperet amores.
Neſciat & non ſperet affirmatiue dixit. Similiter Cicero in principio Verrinarũ.
» Si quis ueſtrum Iudices, aut eorum qui adſunt forte
» miratur me, qui tot annis in cauſis iudicijſq; publicis ita ſim uerſa-
» tus, ut defenderim multos, læſerim neminem, ita ſim dixit non dubi
» tans, ſed approbans, οὕτως ἄρα ἀναστραφεὶς εἴην. Sciendum tamen ꝙ tã, ut, coniunctione cauſali q̃, ſi, ſequentibus, cum uerbis ſubiunctiuis, uel antecedentibus, etiam antecedentia uel ſequentia quoq; frequentiſſime per ſubiunctiuum modum proferre ſolent Romani, & maxime qui adiuncto, uel quæ uel quod, rationẽ colligentes, uel dubitationem oſtendentes, ut rogabam, ut te oſtenderes qui fueris, & placebas ſi diceres quod feceris. Quod per ἄρα coniunctionis additionem ſolent græci ſignificare. Virgilius in ſexto.
» Quem ſocium exanimum uates quod corpus humandum,
» Diceret λέγοι ἄρα. Cicero Inuectiuarum ſecundo. Quæſiui an Catili-
» na nocturno conuentu apud M. Leccam fuiſſet, nec'ne? ἐγεγόνει ἄρα,
» hic interrogatiue protulit. Virg. in. iiij. Aenei. Eloquar an ſileam ἦ
» ἄρα σιωπήσω dubitatiue poſuit. Horatius in primo Carminum.
» Cur apricum oderit campum
» Patiens pulueris atq; ſolis.
Oderit μισήσοι ἄρα, quamuis idem ſit indicatiui futurum. Cicero In-
» uectiuarum ſecundo. Cũ ille homo audaciſſimus conſcientia conuictus
» primo reticuiſſet, patefecit cætera, quid ea nocte egiſſet ἐδεδράκει ἄρα,
» quid proxima conſtituiſſet διετεθήκει ἄρα, quẽadmodũ ei eſſet ratio
» totius belli deſcripta ἦν ἄρα διαγραφεὶς ὁ λογισμὸς, omnia affirmatiue
» dixit. Idem in prætura Siculienſi. Quare cuiuſmodi putamus illa
» eſſe, quæ negat, cũ hæc tã improba ſint quæ fateatur? græce enim hoc
» quoq; interpretantes dicimus ἅπερ ἄρα ἀρνεῖται. Rationẽ colligentes cõ
» firmanteſq; quod dicitur. Idẽ in eodem. Hoc poſtulatum de ſtatuis ri
» diculũ eſſe uideatur, qui rẽ ſententiamq; nõ reſpiciat οὐκ ἄρα κατίδοι,

Terentius in Phormione.
» Ita fugias, ne præter casam (quod aiunt) οὕτως ἄρα φύγοις. Idem in
» Andria. Quæ sit rogo τίς ἄρα εἴη. In eadem.
» Quam timeo quorsum euadat ὥς δέδοικα ποῖ ἄρα ἀποβαίη.
» Nam si illum obiurges uitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi qui dederit damnũ aut malum? τί ἂν ποιήσοις ἐκείνῳ
ὃς ἄρα δεδωκὼς ᾖ ζημίαν ἢ κακὸν. Ἂν quoq; græca coniunctio, quotiens apud græcos ponitur possibilitatem significans, quæ apud illos indicatiui quidem modi, uel præterito imperfecto, uel ἀορίστῳ, quem nos non habemus, nisi quod pro eo & ἀντὶ τοῦ παρακειμένου, præterito perfecto utimur, & cum plusquamperfecto adiungitur. Optatiuis autem omnibus quippe coniunctis cum suppradictis tribus temporibus (præsens enim optatiuum, & præteritum imperfectum idem est, & præteritum perfectum, & plusquamperfectum et futurum, & ἀόριστον, quod uocant tempus) coniungitur. Nostri ergo quoq; in omnia illos sequẽtes, quãdo possibilitatem demonstrare uolunt, optatiuis siue subiunctiuis utuntur uerbis. Terentius in Phormione.
» Neq; defeciscar usq; adeo experirier, Donec tibi id quod pollicitus sum
effecero οὔτε ἐξαπονήσοιμι ἂν. Sic ergo quod illi solent, & per indicatiuum, & per optatiuum facere addentes, ἂν, coniunctionem græcam, nos subiunctiuis per se positis solemus demonstrare, ut docuissem si discere uoluisses, ἐδίδαξα ἂν εἰ μαθεῖν ἠθέλησας. idest poteram docere. Similiter docerem si discere uelles, idest docere poterã. Et præteritis quidem utentes ostendimus rem quæ potuisset facta esse, non esse factam. Præsenti uero uel futuro subiunctiuo utentes in huiuscemodi constructione, ostendimus posse fieri aliquid nisi quid impediat, ut doceam si uelis, idest possum docere, si uoluntas tua non impediat. Similiter in futuro, docuero, si uolueris, idest potero docere si uolueris. Horatius in primo Carminum.
» Quis Martem tunica tectum adamantina.
» Digne scripserit? pro scribere potuerit. Illud quoq; sciendum quod quotiens pœnitere nos rei non factæ demonstrare uolumus, subiũctiuo utimur, ut Virgilius in quarto Aeneidos.
» = faces in castra tulissem.
» Implessemq; foros flammis natumq; patremq;,
» Cum genere extinxẽ, me met super ipsa dedissem, idest cur faces in castra non tuli quod debui facere? cur non impleui foros flammis? cur non natũ, patremq; extinxi, & super memet ipsa dedi? Potest tñ & hoc possibilitatis esse. Ostendit, enim se potuisse, nisi demens fuisse, hæc facere, ideoq; se pœnitere. Quod aũt atticũ morẽ sequẽtes his utuntur

necessarium esse æstimo, illorum etiam auctoritate hoc comprobare, Plato in .ij. Alcibiade. πάντας οὖν ἂν φάντες ὦ ἀλκιβιάδη τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι ὀρθῶς ἂν φαίημεν. In eodem. καὶ τό γε ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς, τὰ κάκιστα, ὅπερ οὖν οὐδεὶς ἂν οἰηθείη ἀλλὰ τοῦτό γε πᾶς ἂν οἴοιτο ἱκανὸς εἶναι αὐτὸς αὑτῷ τὰ βέλτιστα εὔξασθαι, ἀλλ' οὐ τὰ κάκιστα, τοῦτο μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς κατάρᾳ τινὶ, ἀλλ' οὐκ εὐχῇ ὅμοιον ἂν εἴη. In eodem. κακὸν ἄρα ὡς ἔοικέν ἐστιν ἡ τοῦ βελτίστου ἄγνοια, καὶ τὸ ἀγνοεῖν τὸ βέλτιστον. ecce & ἂν & ἄρα affirmatiue posuit. Idem in Lyside, καὶ τὸν μέν γε οὐδ' ἂν σμικρὸν ἐάσειεν, ἐμβαλεῖν, ἡμᾶς δὲ κἂν εἰ βουλοίμεθα δραξάμενοι τῶν ἁλῶν, ἐῴη ἂν ἐκβαλεῖν; πῶς γὰρ οὔ. ecce hic & interrogatiue, & comprobatiue posuit ἄν. In eodem. ἆρ' οὖν καὶ τἆλλα πάντα ἡμῖν ἐπιτρέποι ἂν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱεῖ περὶ ὅσων ἂν δόξωμεν αὐτῷ σοφώτεροι ἐκείνων εἶναι. ἀνάγκη ἔφη ὦ σώκρατες. οὕτως ἄρα ἔχει ἦν δ' ἐγὼ ὦ φίλε λύσι. In eodem. τί δ' εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀσθενοῖ; ἆρα ἐῴη ἂν αὐτὸν ἅπτεσθαι τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν μὴ ἰατρὸν ἡγούμενος ἢ κωλύοι ἄν; κωλύοι ἄν, & ἄρα quoq; tam interrogatiue quàm confirmatiue in hoc loco posuit. Idem in Theage. οὐ γὰρ οἶδας ὑπὲρ ὅτου ἄν τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ υἱέως αὐτοῦ, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται. ὁπόθεν δὲ ἔδοξέ σοι τοῦτο ὡς ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν υἱὸν οἷός τε ἦν ὠφελῆσαι. Inuenis tamen & per eclipsim ἄρα & ἂν apud illos proferri Optatiua uerba in simili sensu, quomodo apud latinos proferuntur, ut idem in Charmide. ἄρτι δ' ἠπόρουν τίνι τρόπῳ σοι ἐνδειξαίμην τὴν δύναμιν. In eodem. καὶ ὅτι φοβοίμην μὴ οὐκ ὀρθῶς σκοποῖμεν. In eodem. ὅμως δὲ αὐτοῦ ἐρωτήσαντος εἰ ἐπισταίμην τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον, μόγις πως ἀπεκρινάμην, ὅτι ἐπισταίμην. τί οὖν ἦ δ' ὅς ἐστι, καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλλον τι, ἐπῳδὴ δέ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη. ἣν εἰ μέν τις ἐπᾴδοι ἅμα καὶ χρῷτο αὐτῷ παντάπασιν ὑγιᾶ ποιεῖ τὸ φάρμακον. ἄνευ δὲ τῆς ἐπῳδῆς οὐδὲν ὄφελος εἴη τοῦ φύλλου. Ecce more Romano sine ἄρα uel ἂν hoc totum protulit. Electiue quoq; sæpissime hoc modo utimur, ut imperem potius quàm moneam, discã quàm doceam. quæ & confirmatiue dicuntur. Tamen & præterito plusquamperfecto præteritum imperfectum coniungere, & præsenti præsens, uel futuro solent uel præterito, ut fecissem, nisi impedires. & contra facerem nisi impedisses. & faciam nisi impedias, & nisi impedieris. & fecero nisi impedias & impedieris. Virg. in .ij. Aenei.

» Non prius aspicies ubi fessum ætate parentem
» Liqueris Anchisen? superet coniunx ne Creusa
» Ascaniusq; puer? quos omnes undiq; Graiæ
» Circumerrant acies, & ni mea cura resistat,
» Iam flammæ tulerint inimicus, & hauserit ensis, pro poterant tu-

lisse, & poterant hausisse.
Horatius de arte poetica.
» Dixeris egregie, notum si calida uerbum
» Reddiderit iunctura nouum, idest poteris dicere egregie. frequentissime tamen authores utuntur subiunctiuis confirmantes etiā praeterito tempore, res perfectas. Et sciendum ꝙ hanc uim habent, ut ad cognitionem intelligantur futuram. quippe cum subiunctiua etiam praeteriti temporis, quomodo optatiua uim habent futuri. potest enim initium Verrinarum, quod supra quoque posuimus, Si quis uestrum iudices, aut eorum qui adsunt forte miratur, me qui tot annos in caussis iudicijsq; publicis ita sim uersatus, ut defenderim multos, laeserim neminem, sic quoque intelligi, ita sim pro ita inueniar uel cognoscar. Nec mirum, cum etiā indicatiuo utantur saepe futuro de rebus iandudum praeteritis in supradicta significatione, ut Luca. in primo.
» Non tu Pyrrhe ferox nec tantis cladibus auctor
» Poenus erit. Erit dixit pro cognoscetur, uel dicetur. Vt, causalis coniunctio omnibus temporibus, & quaecunque pro ea ponuntur causali, idest ἵνα significanti subiunctiuo adiunguntur. licet autem & indicatiua & subiūctiua eis anteponere uel subiungere, ut, doces ut proficias, docebas ut proficeres, & doceres ut proficeres, docuisti ut proficeres, & docuisses ut profeceris, docueras ut profecisses, docuisses ut profecisses, docebis ut profeceris, & docueris ut profeceris. Sed indicatiuis utimur rem, quae fit indicantes, subiunctiuis uero quod debuit fieri ostendentes, magis suasoriae. Imperatiua quoque & optatiua bene possunt his adiungi, ut lege ut discas, utinam discas ut doceas.
Pro imperatiuis quoq; subiunctiua frequenter ponunt authores, ut Terentius in Andria.
» Quaeso Aedepol Charine quoniam non potest id fieri quod uis, id
» uelis Quod possit. Idem in Phormione, = desinas
Sic est ingenium, pro desine. ꝙ autem in plerisque intellectae supradictae coniunctiones graecae, idest ἂν & ἄρα faciunt poni subiunctiuos etiam alijs coniunctionibus positis, usibus authorum iterum alijs quoq; comprobabimus. Virg. in. ij. Georgicorum.
» = tamen haec quoq; si quis,
» Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis.
» Exuerint syluestrem animum, ἐκδύσοιντο ἄν.
Idem in eodem.
» Non alios prima crescentis origine mundi.
» Illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem,
» Crediderim, πισεύσοιμι ἄν. Idem in. i. Aeneidos.

At pius Aeneas per noctem plurima uoluens,
Vt primum lux alma data est exire locosq;
Explorare nouos, quas uento accesserit oras, προσεληλυθὼς ἄρα εἴη ἠιόνας
Qui teneant τίνες ἄρα κρατοῖεν homines'ne feræ'ne.
Quærere constituit. Horatius Carminum libro. ij.
Illum & patris crediderim sui fregisse ceruicem, confirmatiue πεπιστευκὼς εἴην ἄν, dixit. Virg. in. yiij.
= similis si cura fuisset.
Tũ quoq; fas nobis Teucros armare, fuisset ἐγεγόνει ἄν. Cicero de Prætura urbana Voconia lex uidelicet te delectabat, imitatus esses illum ipsum Voconium, qui hæreditatẽ lege sua ademit nulli, imitatus esses, pro imitari potuisses, ἐμιμήσω ἄν. Idem in eodem. M. Iunius defensor tutor & patruus Martius dixisset si uiueret εἶπεν ἂν εἰ ἔζη. Et frequentissime apud omnes authores, hunc sensum hac ordinatione proferri inuenis, quõ etiam græci ἄρα coniunctionem affirmatiuam siue dubitatiuam, ut supradictum est, ponunt. Terent. in Phor.
= quid sit deniq; quid fiat, τὶ ἄρα γένοιτο. Subiunctiuo est usus, ut intelligatur etiam ἄρα. Idem in Andria.
Quin tu uno uerbo dic, quid est quod me uelis? εἰπὲ τί ἐστιν ὅπερ ἄρα βουλοιόμε. Idem in eadem.
= consilium meum Cognosces, & quid facere in hac re te uelim, καὶ τὶ ποιεῖν ἐν τούτῳ τῷ πράγματι σὲ ἄρα βουλοίμην, ecce hic affirmatiuum est, in superioribus uero interrogatiuum. Cicero de Prætura urbana, quid ageret, cogitare cœpit, si opus pupillo redimeretur, q̃d ageret dubitanter dixit τὶ ἄρα πράξοι. Et notandum ꝙ latini quando de rebus transacto tempore promissis uel cogitatis loquuntur pro futuro, uel præsenti græco, præterito imperfecto subiunctiui utuntur, quomodo in supradictis quid ageret cogitare cœpit τὶ πράξοι ἐννοεῖν ἤρξατο. Similiter Virgilius in primo Aeneidos.
Certe hinc Romanos olim uoluentibus annis,
Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri
Qui mare qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus κρατήσοιεν ἄν Cicero de Prætura urbana.
Qui etiam ad extremum adscripserit rediuiua sibi habeto, quasi quicquam rediuiui ex opere illo tolleretur, ac non opus totum ex rediuiuis construeretur pro ἐπαίροιτο ἂν καὶ κατασκευήσοιτο ἄρα.
In eodem. Atque in illis columnis dico esse, quæ à tuo redemptore commotæ non sint, dico esse ex qua tantum tectorium uetus deiectum sit, & nouum inductum. Affirmatiue hic quoque usus est subiunctiuis, quod si tanta pecunia columnas dealbari putassem,

certe nunquam ædilitatẽ petissem, hic quoq; affirmatiue dixit οὐκ ἂν ᾔτησα. Et nota ꝙ, si, præposita subiunctiuum subiunctiuo coniunxit. Similiter in eodẽ. Nemo dubitat, quin multo maius sit μεῖζον ἄρα εἴη, nouam facere. Similiter in eodem. Cum instaret Habonius in me causam conferebat ꝙ eum codicem obsignassem ἐσφραγικὼς εἴην ἄρα, affirmatiue. Idem in eodem. Hac conditione si quis de populo redemptor accessisset non esset usus, confirmatiue dixit non esset usus οὐκ ἂν ἐχρήσατο. Nam si quis accessisset dubitatiue protulit. In eodem. Quid iste in hostium præda molitus sit. Qui manubias sibi tantas ex. L. Metelli manubijs fecerit, qui maiore pecunia quatuor columnas dealbãdas, quàm ille omnes ædificandas locarat. Ecce hic quoq; omnia affirmatiue dicuntur. Idem in eodem. Quis à signo Vetumni, in circum maximum uenit, quin is unoquoq; gradu de auaritia tua commoneretur? quam tu uiam thesaurum, atq; pompæ eiusmodi exegisti, ut ipsa illa re non audeas οὐκ ἂν τολμήσοις, idest prorsus non audes. In eodem. Qui ædem Castoris testem furtorũ tuorum esse uolueris ἠθελήκοις ἄρα, quàm Populi Romani quotidie iudices, ĕt tunc cum de te sententias ferrent uiderent ὁρῷεν ἄρα pro omnimodo aspicerent. In eodem. Qui adductus est in iudicium uerbo, ꝙ cum esset Tribunus intercessisset contra legem Corneliam, re uera ꝙ in tribunatu dixisset, contra alicuius hominis nobilis uoluntatem, dixisset εἰρήκοι ἄρα. In eodem. Hic etiam quæritur ꝙ à nobis nouem solis diebus prima actio sui iudicij transacta sit. Cum apud istum tribus horis Quintus Opimius Senator Pop. Ro. bona, fortunas, ornamenta omnia amiserit. hic quoq; affirmatiue ponuntur subiunctiua uerba. In eodem. Cum propter indignitatem iudicij sæpissime est actum in Senatu, ut genus hoc totum mulctarum, atq; eiusmodi iudiciorũ tolleretur. ut, quia pro ἵνα accipitur, subiunctiuum attraxit. In eodem. Iamq; ex calamitate Senatoris Populi Romani, cum prætor iudicio eius præfuisset spolia domum suam referre, & manubias detrahere conatus sit, is ullam calamitatem à sese poterit deprecari? Ecce hic quoq; de re indubitabili posuit subiũctiuum, conatus sit ἐπεχείρησεν ἄρα. In eodem. Multos ante uiros primarios audisse, cum diceres ignosci oportere, ꝙ falsum codicem protuleris. Nam qua inuidia Caius Iunius conflagrauit, ea, nisi prouidisses, tibi ipsi tum pereundum fuisset. In eodem. dicant inquam, & religione adduci, & domesticarum legum metu, quid illo myoparone factum sit. hic quoq; confirmatiuam habet uim subiunctiuum uerbum. In eodem. In quibus non dubito quin offensionem negligentiæ uitare atq; effugere non possim οὐκ ἂν δυναίμην. Quapropter ita me de præturæ criminibus audite, ut ex utroq; genere &

iuris dicendi, & sartorumtectorum exigendorū, ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo cui paruum, aut mediocre obijci nihil oporteat οὐκ ἄρα χρή. Nam ut prætor factus est, quia auspicato à Chelidone surrexisset, sortem nactus urbanæ prouinciæ, docet hominem quid posset fieri, tutores pecuniam prætori si dedissent, quemadmodum rationem inducerent, quemadmodum sine periculo suo dare possent. δύναιντο ἂν δοῦναι, non uidebant. In eodē. Iste ad arbitrium eius cui condonabat hæreditatem ereptam liberis quàm æquum edictum conscripserit συνέγραψεν ἄρα ἢ συγγεγράφοι ἄρα. Quæso cognoscite, qui testamentum fecit, fecerit, præterito indicatiuo usus est quasi in dubitabili, futuro uero subiunctiuo, in quo est aliqua dubitatio, utrum faciat nec ne. de iure uero ciuili, siquis noui quid instituerit διατυπώσειεν ἄρα, is non omnia quæ ante acta sunt rata esse patiatur idest nō debet pati rata esse. Ergo hic quoq; confirmatiue posita sunt subiunctiua. In eodem. Ac si hoc iuris non unius hominis causa dixisses, cautius composuisses συνέθηκες ἄν, quod est confirmatiuum. In eodem, ꝙ si plus legarit q̄ ad hæredem hæredes ue perueniat. In eodem, Iam hoc magnū iudiciū hominum de istius singulari improbitate, ꝙ Caius Verres sua sponte instituisset διατετυπώκοι ἄρα. Id neminem metuisse ne quis reperiretur, qui istius institutum sequi uellet θελήσοι ἄρα, prohibe si potes, si habes qui te audiat, si potest tibi dicto audiens esse quisq̄ eripias, tu uoluntatem mortuis, bona uiuis, ius omnibus hoc Populus Ro. non manu uindicasset? οὐκ ἂν ἐξεδίκησεν, nisi te huic tempori atq; iudicio resseruasset? In eodem. & simul dum est, unde ius ciuile discatur, adolescētes in disciplinam ei tradite. In eodē. Si quis testamento se esse hæredem arbitraretur, ꝙ tum non extaret, lege ageret in hæreditatem. Aut pro delictis uindiciarum, cum satis accepisset, sponsionem faceret, ita de hæreditate certaret. In eodem, uidete ut hoc iste correxerit διώρθωσεν ἄρα. In eodem. Quid ad Prætorem uter possessor sit, non ne id quæri oportet? utrum possessorem esse oporteat? In eodem. Quid ergo interest proferantur nec'ne. In eodem. Valde hoc est mirum neminem fuisse qui istius se similem dici uellet In eodem. Vtrū digniores homines esse existimasti eos qui habitant in prouincia, q̄ nos qui æquo iure uteremur. Vbiq; ἄρα uel ἂν græcæ coniunctiones intelligendæ sunt in interpretatione. In eodem.

Et cum edictum totum eorum arbitratu, q̄ diu fuit designatus componeret, qui ab isto ius ad utilitatem suam nundinarentur, tum uero in magistratu contra illud edictum suum sine ulla religione decernebat. In eodem. Nam quæso redite in memoriam quirites, quæ libido istius in iure dicendo fuerit γέγονεν ἄρα. In eodem.

Sacerdotẽ execrabantur qui Verrem tam neq̃ reliquisset, κατάλελοί-ποι ἄρα. Quae ego non cõmemorarem, nisi uos illud uellem recorda-ri non commemorarem, οὐκ ἂν ἐμνημόνευον. In eodem. Oblitos ne igi-tur hos putatis esse, quemadmodum sit iste solitus uirgis plebem Ro-manam concidere? In eodem. Superbia uero qua fuerit quis ignorat? quemadmodum iste tenuissimum quẽq; contempserit, despexerit, libe-rum esse nunq̃ duxerit. omnia confirmatiue ducuntur. In eodem. Im-petrant, ut ne iurent adimas, tu ei qui iurauit quo exemplo ἀφέλοιο ἄρα. In eodem. Is mortuus est Caio sacerdote Praetore nescio, an ante q̃ Verres praeturam petere coeperit. In eodem. Docebat edictum eius nõ oportere in eas haereditates ualere, quae ante eum praetorem uenissent ἐληλύθασιν ἄρα. Rem demonstrat quã pridem sibi haereditas uenisset, docet. An uero dubitamus quo deniq; ore, quos nunq̃ liberos putauit, libertinos homines solitus sit appellare? In eodem. Optatum negocium sibi in sinum delatum esse dicebat monumentum illa amplitudine, illo opere, q̃uis Sartum tectum integrumq; esset, tamen aliquid se in-uenturum, in quo moliri praedariq; posset δύναιτο ἄρα. In eodẽ. Ha-bonius qui legem nosset, qua in lege numerus tantarum columnarum traderetur παραδίδοιτο ἂν perpendiculi mentio fit nulla. Et qui non putaret sibi expedire ita accipere, ne eodem modo sibi tradendum esset. In eodem. Quid erat quod rescinderet cum suo quẽq; loco lapi dem reponeret. In eodem. Quaerimus quid in extremis Pamphyliae partibus fecerit, qualis in bello praedonum praedo fuerit, qui in foro Populi Ro. pirata nefarrius reperiatur. In eodem. Quod nemo quẽq̃ tam audacem, tam amentem, tam impudentem fore arbitrabatur, qui tam nefarrijs criminibus, tam multis testibus conuictus, ora iudicũ aspicere, aut os suum Po. Ro. ostendere auderet. Est idem Verres, qui fuit semper, ut ad audendum proiectus, sic paratus ad audiendum. Nã si id fecisset quod statuerat, ut non adesset, minus aliquanto quàm mihi opus esset, cognosceretur quid ego elaborassem, uestra uero laus tenuis esset si condemnatus sit is qui adesse noluerit. Et si fortes fue-ritis in eo quem nemo sit ausus defendere. Vbiq; alterutra supradicta-rum coniunctionum graecarum cum subiunctiuis est intelligenda. In eodem. De impudentia singulari sunt qui mirentur. In eodem. Iste unus inuentus est qui, & à complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro sepultura liberum posce-ret. In eodem. Si populus Ro. pro istius unius supplicio contentus fue-rit, ac non sic statuerit non istum maius in se scelus concepisse, q̃ eos qui istum sententia sua liberarint ἠλευθέρωσαν ἄρα. Ideo ex uno li-bro Ciceronis tot usus proponere studui, ut docerem quàm frequentis-

ſime hac conſtructione uſi ſunt auctores eloquẽtiæ latinæ, in hoc quoq; maxime atticos imitati, quorum ſimiliter uſus neceſſarium exiſtimaui collectos ſubijcere. Plato in Alcibiade priore. πρὸς πατρός τε σοὶ φίλους καὶ συγγενεῖς πλείστους εἶναι, καὶ ἀρίστους οἳ εἴ τι δέοι ὑπηρετοῖεν ἂν σοί. Quod nos, ſicut ſupra oſtendimus, per ſubiunctiuos proferentes nõ egemus ἂν græca cõiunctione, ut, Ex patre tibi amicos & agnatos plurimos eſſe & optimos, qui ſi quid opus ſit miniſtrent tibi. In eodem, ἆρα δὴ οὐ γάρ τοι εἴη θαυμαστὸν εἰ ὥσπερ μόγις ἠρξάμην οὕτω μόγις καὶ παυσαίμην. Vide autem, non enim ſit mirum, ſi quomodo uix cœpi, ſic uix deſiero. Et attende ꝙ illi quoq; eſt ubi ſine coniunctione ἂν uel ἆρα uerbis utuntur optatiuis, quomodo hic, παυσαίμην, ꝙ nos ubiq; in huiuſcemodi ſenſibus facimus, ideſt qui ad ſupradictas coniunctiones græcas attinent ſubiunctiuis per ſe uerbis utentes, cum illi non ſolum optatiuis, ſed etiam indicatiuis, ut ſupra diximus, eas adiungant, ut idem Plato in eodẽ, ἐγὼ γὰρ ὦ ἀλκιβιάδη εἰ μὲν σε ἑώρων ἃ νῦν δὴ διήλθομεν ἀγαπῶντα, καὶ οἰόμενον δεῖν ἐν τούτοις καταβιῶναι πάλαι ἂν ἀπηλλάγμην τοῦ ἔρωτος, ὥστε δὴ ἐμαυτὸν πείθω. neceſſe eſt, ut ſubiunctiuo utamur dicẽdo, dudum expeditus eſſem amore.

In eodem. νῦν ἔφη, νῦν γὰρ ἄν μου ἀκούσαις, nunc inquit, nunc enim me audias, confirmatiue dixit. In eodem. εἴ τίς σοι εἴποι θεῶν ὦ ἀλκιβιάδη. Per inductionem optatiuo eſt uſus. Si quis tibi dicat deus. Idem in Gorgia, ὥστε ἔμοιγε κἂν τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι, χαριεῖσθαι, ideoq; etiam ſi diem totam diſputare uelitis erit mihi pergratum. Interrogatiue quoq;, ἄν, ponentes cum optatiuis proferunt. Idem in .i. Alcibiade, σὺ πότερα ἂν δέξαιο σοι εἶναι ἀγαθὰ ἢ κακά; Vtra eligeres adeſſe tibi bona an mala? Nota tamen non ſolum εἰ ſed & ἵνα græcas coniunctiones & ὅπως etiam optatiuo coniungi atticis, cum apud nos tam, ut cauſalis coniunctio ꝗ, ne, quando ἵνα, μὴ ſignificat ſubiunctiuo ſocientur, qui tamen ſimilis eſt, ut ſæpe diximus, optatiuo. Idem in eodem. νεωτέρῳ μὲν ὄντι σοι, καὶ πρὶν τοσαύτης ἐλπίδος γέμειν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ οὐκ εἴα ὁ θεὸς διαλέγεσθαι, μὴ μάτην διαλεγοίμην. ut ne fruſtra diſputarem. Home. εἴπερ γάρ κ' ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε. Idem, ὄφρ' εὖ γινώσκοις, ἠμὲν θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα, ὄφρα ἀντὶ τοῦ ὅπως. Quod autem latini quoq; omnibus temporibus ſubiunctiui modi, etiam in optatiuo utuntur oſtendit tam uſus ꝗ antiquiores Donato ſcriptores artis. Virgi. in .vi. » Hac Troiana tenus fuerit fortuna ſecuta. » Ecce hic fuerit optatiue poſuit in præcatione Aeneæ, hoc uerbũ, quod tam præteriti perfecti ꝗ futuri poteſt eſſe, quod Donatus, & quidam alij ſubiunctiui tantummodo putant eſſe, cum aliæ omnes uoces optatiui cões ſint etiã ſubiunctiuo. Ergo non immerito in ſupradicta

atticæ constructione, quia illi optatiuis utuntur, hoc quoq; tempore indifferenter nostri sunt usi. Inueniuntur tamen etiam nostri poetæ sæpe metri causa, indicatiuis pro subiunctiuis usi, ut Hor. in. ij. car.
» Me truncus illapsus cerebro Sustulerat nisi Faunus ictum
» Dextra leuasset, sustulerat pro sustulisset posuit propter metrum.

Quæ genera, uel significationes uerborum quibus casibus construantur.

Q Voniam igitur de constructione modorum uerbi dictum est, qui omnes eundem casum sequuntur, quem genus siue significatio uerbi exigit quam διάθεσιν græci uocãt, de hac quoq; diligentissime est quærendum. Sciendum itaq; q; omnia actiua apud latinos, quæ faciunt à se passiua, quæ & transitiua sunt in homines, sine dubio accusatiuo adiunguntur, ut oro te, curo te, quæ etiam passiuũ habent, curor à te. Similiter, accuso te, accusor à te. audio te, audior à te. patro te, patror à te. ĩpetro te, ĩpetror à te. temno te, tẽnor à te. negligo te, negligor à te. despicio te, despicior à te. sentio te, sentior à te. impedio te, impedior à te. inchoo te, inchoor à te. incipio te, incipior à te. Similiter etiã neutra uel deponentia actum significantia cum trãsitione, in quẽcunq; actiuũ sequuntur, ut facio domum, eo iter, nauigo Pontum, ardeo
» uxorẽ, qñ pro amo accipitur. Virg. in. Buc. Formosum pastor Corydon
» ardebat Alexim. dedisco illam rem. Lucanus in primo
» Dedidicit iam pace ducem, Cicero tñ simplicis eius passiuũ protulit,
» de Prætura urbana, dũ est unde ius ciuile discatur. Ter. in Adelphis.
» Nisi dum hæ silescunt turbæ interea in angulum,
» Aliquo abeam atq; edormiscam hoc uilli, pro uillum, quod est diminutiuum uini. Virgilius in. ij. Aeneidos.
» Pars stupet innuptæ donum exitiale Mineruæ.
» Horatius in primo carminum. = nec muliebriter Expauit ensem. Similiter dicimus doleo pedem, ferueo pectus, ambulo spacium. Sic etiam deponentia transitiua actum significantia. Sequor hominem, loquor fabulam, expisco socium, experior rem, arbitror iustitiam, reor ueritatem, suspicor inimicum. Sunt tamen tam ex his quædam q̃ ex actiuis, quæ cum actõ & datiuo adiũguntur, quæ sunt acquisitiua, de quibus mox dicetur, ut do tibi aurum, dono illi seruum. Dicitur tñ et in eodẽ sensu, dono illum seruo more attico. Virg. in. v.
» Sergestum Aeneas promisso munere donat. Similiter, præbeo. præsto exhibeo, mando, polliceor, muneror, indico, exprobro tibi illam rem. Similiter dicimus præpono tibi illum, & præfero, & præficio. Pauca sunt quæ actiua uoce transitiue soli datiuo adiunguntur, ut noceo tibi, inuideo, maledico, benedico, præniteo.

» Horatius in.i.Carminum. = cur tibi iunior Læsa pœniteat fide, Dis-
» sideo tibi. Horatius in.ij.Carminum.
» Redditum Cyri solio Phraatem
» Dissidens plebi numero beatorum
» Eximit uirtus. Quamuis si quis attente hæc quoq; inspiciat, inter acquisitiua uel æquiparantia sunt ponenda. noceo tibi idest nocēs tibi fio. inuideo tibi, quasi non uidēs tibi fio, hoc est non ferens te bene agētem uidere. maledico tibi contra te dico male. Inueniuntur tñ pauca, quorũ quamuis actus transeat in aliã personam, nõ habent tñ passiua, ut facio & ex eo cum infinitis uerbis cõposita, ut calefacio, tepefacio, obstupefacio. pro passiuo quoq; eorum fio, et ex eo similiter composita accipiuntur, ut calefio, tepefio, stupefio, & similia. cum præpositionibus enim compositum facio, plerunq; habet passiuum, ut perficio perficior, afficio afficior, inficio inficior, & similia. Illa quoq; uerba actiuorũ uocem habentia, quorũ actus ad res carentes loquela pertinent, primas quidem & secundas uoces nõ possunt naturaliter passiuas habere, quippe cum nec de se loqui ipsæ quid patiantur possint, quod est primæ personæ, nec ad eas, cũ careãt auditu, qui proprie ꝑtinet ad secundã personam, loqui possimus. Tertiã uero habent personam de qua inter primam & secundam loquela recte fieri potest, ut laboratur uestis, unde Virg. in.i. Aeneidos.
» Arte laboratæ uestes. potatur fluuius. Iuuenalis in.ij.
» Epotaq; flumina Medo,
Prandente. Similiter dicimus cœnatur piscis, prandetur holus,
» decurritur spacium. Terentius in Adel. = decurso iam spacio.

De passiuis

P Assiua ablatiuo & datiuo transitiue adiunguntur, ut doceor à te & tibi, uideor à te & illi. Similiter passiuam uim habentia, & neutralia uel deponentia, ut uapulo à te, & tibi exulo, nascor, patior. licet tamen etiam accusatiuũ addere his quibus per diuersas res fieri solet passio, ut doceor à te litteras, pascor carmen, uituperor insipientem. Virg. in.iiij. Aenei.
» Testor cara deos, & te germana tuumq;,
» Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.
Et docemur enim & pascimur, & uituperamur, et accingimur diuersis rebus. Nasci enim & exulare ad unam rem pertinet ipsius natus, & exilij.

De communibus.

C Ommunia quando actum significant actiuorum constructionem, quando passionem passiuorum, sequuntur, ut criminor te & criminor à te, ueneror te & ueneror à te.

De absolutis.

Absoluta siue actiuæ siue passiuæ sint uocis, cum nominatiuo perfectam habent constructionem, ut Plato uiuit, Aristoteles deambulat, Socrates philosophatur, ego esurio, tu dormis, ille uolat. Et reciproca uero siue sui passiua, quæ ἰδιοπαθῆ uocant græci, licet absolute proferre. ut rubeo, horreo, tepeo, ferueo, & coniungere his ablatiuos, ut rubeo pudore, horreo frigore, tepeo austro, ferueo æstate. Nec tamen solummodo his, sed omnibus uerbis licet ablatiuum adiungere, cum causam per eum indicamus ipsius actus, uel passionis, quod licet in omni specie facere uerborũ, ut Plato uiuit anima, idest per animam. Aristoteles deambulat pedibus, idest per pedes. Socrates philosophatur scientia, idest per scientiam. similiter horreo frigore, idest per frigus. Nec mirum absoluta posse obliquis adiungere casibus, cum etiam transitiua liceat absolute proferre, cum maxime aliquam sui passionem ipso actu significant, ut hic amat, ille luget, iste ridet. Itaq; Virgilius huiuscemodi res ostendit animorum esse passiones,
» in.yi. = hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. In eodem.
» = lugentes campi. Idem in quinto. = risit pater optimus olli.
Terentius in Adelphis.
» Amat? dabitur à me argentum dum erit commodum.

Et rursus eadem uerba cum casibus transitiue dicuntur, amo clemẽtiam, lugeo miseriam, rideo stultitiam. Quæ uero non egent obliquis casibus, ea nec passiua habent, ut spiro, uiuo, nauigo, proficiscor. q̃uis hæc quoq; figurate, ut supradiximus, coniunguntur obliquis casibus, ut securam uiuit uitam, & expirat animam, nauigo mare & nauigatur mare, & similia. At quæ egent casibus, & transitiue dicuntur, ut actus in hominem fiat, habent & passiua, ut ferio Tryphonem, quem actum ille interpretando in quem fit, facit uerbum passiuum, ferior à te, uulnero hostem, uulneror ab hoste Excipiuntur pauca, quæ quanuis sint actiua & transitiue dicantur in homines, tamẽ non habent passiua usu deficiente, ut noceo tibi, facio te doctum. sed hoc uerbum loco passiui, habet alterum uerbum, similiter actiue uocis, sed significationis passiuæ, fio. Noceo quoq; & maledico, benedico, inuideo. cuius tamen passiuum, Horatius in arte poetica authoritate usus, pro=
» tulit. = ego cur acquirere pauca Si possum inuideor? Idem etiã ac-
» cusatiuum ei uerbo cũ datiuo adiũxit in.i. Epistolar. = inuidet usum,
» Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.

Et hæc tamen ad imitationem græcorum datiuis adiunguntur. Nam illi λυμαίνομαί σοι. & λοιδορῶ σοι. Herodotus. λυμαινομένη τῷ νεκρῷ. Cætera uero omnia nisi sint acq̃sitiua uel æquiparantia, uel si pere-

minentia, uel subiunctiua, à nominatiuo actum transitiue, ad homines facientia, ut prædiximus, ad accusatiuos construuntur, cum utraque persona supponatur tam agentis quam patientis, ut doceo te, doceor à te. Nam is qui patitur in significatione passiua transfert accusatiuum, qui ad se pertinebat cum actiuum proferebatur uerbum, in nominatiuum adiunctum passiuo qui in ipso uerbo, ut sæpe diximus, intelligitur, etiam si non apponatur, contra uero nominatiuum agentis in ablatiuum, ut erudio te, erudior à te, tango te, & tangor à te, Itaq; communia utrunq; habent modum constructionis.

De constructione uerborum descendendo ad diuersas species.

u

Erborum uero alia ad corpus, alia ad animam, alia ad utrunque, alia ad extrinsecus accidentia, pertinent. ad corpus uero, ut lauo te, tondeo te, uulnero, sordido. Ad animam, ut erudio, doceo, instituo, moneo, consulo, suadeo. Ad utrunque ut lædo, offendo, moueo, noceo, maledico, benedico, prouideo. Ad extrinsecus accidentia, ut dito, impero, subigo, domo. Sunt alia communia omnium supradictorum, ut, facio te doctum, uel formosum, uel felicem. Inueniuntur quædam quæ cum sint actiua uoce, & constructione, tamen passiuam habent significationem, & passiua actiuam, ut timeo te, & timeor à te, metuo te & metuor à te. Lucanus in. y.

» Dum metuar semper terráq; expecter ab omni. Et sunt alia laudatiua, uel uituperatiua, ut cano, prædico, laudo, celebro, amplifico, uitupero, culpo, reprehendo, incuso, accuso, insimulo, succenseo. Alia artificiorum, ut philosophor, poetor, architector, modulor, medicor, & medico & medeor. Virg. in. ij. Georgicorum.

» = & senibus medicantur anhelis. Idem in primo Georgicorum.

» Semina uidi equidē multos medicare serentes. Sunt alia deceptiua, ut fallo, decipio, eludo, induco, illicio, pellicio. Alia acquisitiua, uel supereminentia, uel subiectiua, uel æquiparatiua, quæ datiuo adiunguntur cuiuscūq; sint generis uel significationis uerborum, ut laboro tibi, metuo tibi, prosum tibi, timeo tibi, uigilo, propugno, largior, dono muneror, indulgeo, præsto, præbeo, exhibeo, do, annuo, cōsentio, assentior, medeor tibi, idest sanitatem acquiro, dicitur tn̄ & medico, quod actiuorum seruat constructionem. Virg. in. ij. Georgicorum.

» - & senibus medicantur anhelis. Idem in primo.

» Semina uidi equidem multos medicare serentes.

Terentius in Andria.

» Eius labore, atq; eius dolore gnato, ut medicarer tuo.

Idem accusatiuo in Phormione.

» Quam scitum est eius modi parare in animo cupiditates,
» Quas cum res aduorsæ sient paulo mederi possis.
» Moderor tibi & te. Salustius in Catilin. Fortuna, cuius libido gen-
» tibus moderatur. Intelligimus enim omnes res pertinere ad felicita-
tem uel miseriam gentium. Lucanus in. ix.
» Syderibus quæcunq; fugam moderantur Olympi, moderantur pro
» regunt. Maledico tibi. Cicero pro Deiotaro. Eius enim nomine uiri
» optimi, nec tibi ignoti maledicebat tibi. benedico tibi, parco, tempero.
Virgilius in primo Georgicorum.
» Iam sibi tum curuis, male temperat unda carinis, quando pro par-
co accipitur. Supereminentia uel subiecta sunt, ut impero tibi.
Virgilius in primo georgicorum.
» Exercetq; frequẽs tellurem atq; imperat aruis. Regno tibi, dominor
tibi, præcipio tibi, suadeo tibi, prouideo tibi, proficio tibi, cõsulo tibi. Nã
consulo te interrogatiuum est, & tunc hẽt passiuum quõ & tempero.
Eorũ tñ quædam possunt etiã acquisitiua esse. Subiecta sunt, ut seruio
tibi, obedio, pareo, ministro, misceo, tibi famulor. Aequiparantia ut lu-
ctor tibi, sermocinor, certo, loquor, altercor, inuideo tibi. nam plerunq;
ad pares fit felicius agentes, authorq; huius est Hesiodus dicens.
» = ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι
» καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
» καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέοι, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ
» ὦ πέρση. Desyderatiua, uel inquisitiua accusatiuo sociantur, quæro te,
similiter inuenio, reperio, expecto, aspicio, desydero, operior, scrutor, se-
quor, & sector, præstolor te & præstolor tibi. Sed magis quando da
tiuo coniungitur acquisitiuum est. Terentius in Eunucho.
» Quem præstolare Parmeno. Cicero in. i. Inuecti. Qui tibi ad fo-
» rum Aurelium præstolarentur. Et quæ per obtinentiam idest κατὰ
ἐπικράτειαν dicuntur superpositiua, ut, habeo, possideo, teneo, contineo,
sustineo, seruo, custodio, tueor, tutor, defendo, prohibeo, arceo, impedio,
implico, soluo, uinco, supero, domito, subicio, deiicio. Adoratiua quoq;
colo te, honoro, adoro, erubeo, adulor te & tibi. Suspectiua etiam uel
opinatiua, suspicor, opinor, arbitror, existimo, reor. Quæ maxime infi
nitum substantiui assumunt cum accusatiuo, ut suspicor inimicum esse,
opinor amicum esse, arbitror alacriter profuturum esse. Sed & aliis
infinitis iunguntur, opinor me intelligere & intellexisse Virgilium,
existimo recte legere, & legisse Ciceronẽ & similia. Voluntatẽ quoq;
significantia accusatiuo coniunguntur cum infinito alterius uerbi, uolo
te currere, similiter studeo, propero, cupio, affecto, festino, nisi infinitũ
à uerbo alii sit casui iungendũ. Tunc enim necesse est infinitum quoq;

uerbi sui cōstructionem seruare, ut misereor tui, misereri tui uolo, noceo tibi, nocere tibi uolo, dignor te laude, dignari te laude cupio, mereor laudem, mereri laudem affecto. Absolutis uero supradicta si coniungantur accusatiuum assumunt, ut desydero uidere filium, studeo te currere, propero me deambulare. Similiter interrogatiua, interrogo te, rogo te, stipulor. Iuuenalis in. ij.

» Quantum uis stipulare & protinus accipe quod do,
» Vt totiens illum pater audiat. Frequentissime tamen stipulor abs te, pro interrogo te dicimus, quō & quæro abs te. Cicero Inuecti. ij.
» Quæsiui à Catilina nocturno conuentu apud. M. Leccam fuisset necne, pro interrogaui Catilinā. Inuenitur tamen in passiua significatione similiter dictum stipulor abs te, pro interrogor abs te. Suetonius in
» iiij. Prætorum. Minor uiginti quinq; annorum stipulari non potest, passiue dixit. Consulo quando interrogatiuū est, ut supradictum est, accusatiuo rationabiliter, acquisitiuū uero datiuo copulatur. Funebria quoq; uerba ad accusatiuum feruntur, ut lugeo te, ploro te, lachrimo te, plango, queror te & tibi pro apud te. Virg. in Bucolicis.
» Dum queror & diuos, q̄q̄ nil testibus illis
» Profeci. Iuuenalis in secundo.
» Nec quereris patri, nec terram cuspide quassas. Intelligitur Romanos queri apud patrem. Vocatiua quoq;, uoco te, imploro, clamo, nomino, nuncupo, inuoco, arcesso. Illa quoq; notanda, quæ cum nullum significent actum, sed magis passionem demonstrēt, tamen quia actiuam habent uocem, accusatiuo coniunguntur, ut trepido, horreo, formido, uito, fugio, recuso. Similiter metuo & timeo, hæc autem cum passiue dicuntur, magis actum significant. Et è contrario cum actiue dicuntur magis passionem significant, ut timeor à te, timorem facio, timeo uero timorem patior. Lucanus in. v.
» Dum metuar semper terraq; expecter ab omni. Idem in primo.
» = fœcunda uirorum, Paupertas fugitur, fugam facit qđ est fugat. eadem uim habent & similia. Hortatiua quoq; accusatiuum adsciscunt, excito illum, hortor, incito, moneo, agito, stimulo. Præcatiua etiā actō coniunguntur, oro, obsecro, obtestor, quæso, litor, precor, supplico, hoc non solū accusatiuo, sed etiam datiuo coniungitur. Terent. in Andria.
» = huic supplicabo. Est enim subiectiuum plus alijs omnibus, quæ sunt illius speciei. Multifida est cum accusatiuo constructio, iuro, castigo, doceo, illido, calefacio, frigefacio. Ad sensum pertinentia, quæ græci genitiuo cō iungunt, quasi passionem quoq; significantia in ipso actu ἀκούω σοῦ, ἅπτομαι τοῦ σώματος, ὀσφραίνομαι τῆς κνίσης, ἐγευσάμην τοῦ κρέατος. Excepto uideo & similibus, quæ plus actus hn̄t, q̄ alij sensus, nos actō

copulamus, quippe ex actiua passiuam uocem faciētia, ut audio te, &
audior à te, tango te, & tangor à te, gusto & gustor, sentio & sentior.
Similiter omnia actiua ferè. Impetro illā rem, q̃a & impetror, patro
& patror, curo & curor, impedio & impedior, negligo et negligor.
Separatina siue discretiua cum accusatiuo ēt & ablatiuo coniungun-
tur, ut auerto illum hac re & ab hac re. Similiter pello, amoueo, tor-
queo, separo, dirimo, educo, & similia. Virg. in. i Aeneid.
» Nec posse Italia Teucrorum auertere regem. Cicero in Philippicarum
» quinto. ab Vrbe Antonij impetus in Galliam auertere. Idem Inue-
» ctiuarum. ij. Quis tam auersus à uero? Nec mirum uerba sensum
significantia, quæ habent aliquid passionis accusatiuo iungi, cum mul-
ta alia quoq; sint & actiua & neutra, quæ quanuis ex ipsa ui ip-
sius intellectus aliquid pati uideantur accusatiuis tamen adiungun-
tur, ut amo, desydero, & ardeo. Virg. in Bucolicis.
» Formosum pastor Corydon ardebat Alexim. Neutra & deponen-
tia, quod superius dictum est, si actum significant, & habeāt tran-
sitionē ab homine in hominem actō coniunguntur, ut facio te doctum,
sequor hominem, miror, aspernor, suspicor, contemplor, conspicor. Vn-
de nō irrationabiliter antiquissimi etiam in passiua significatione ea
proferebant, quod latius de uerbo tractantes ostendimus. Sin hæc ea-
dem, idest neutra, uel deponentia passionem significant, passiuorum
constructionem sibi difendunt, idest datiuo uel ablatiuo coniūguntur,
ut fio à te doctus, uapulo ab illo, exulo, nascor, patior. Ad eos autem
casus ad quos coniungitur indicatiuus necesse est totius uerbi declina-
tionem construi, & participia & supina, ut amo illum, amans illum,
amando illum uigilo, amandi causa curro, amandum est illos, amatū
eo illū. Nam in, u, desinens nominatiuo adiūgitur. Virg, in. iij. Aeneid.
» Nec dictu facilis, nec uisu affabilis ulli. Ne mireris tamen omnia acti-
ua ex quacunq; uoce actum significantia, cum transitione Romanos
accusatiuo coniungere, cum Attici quoq; tam in eis quàm in alijs con-
structionum plerisq; idem seruent. Quamobrem necessarium esse du
ximus, multos & diuersos usus, ab auctoribus utriusq; linguæ collige-
re, omnium orationis partium, quorū exemplis gaudeant, confidenti-
usq; utantur, qui laudibus utriusq; gloriari student doctrinæ. Latini
curo & impedio illam rem. Virg. Georgicon primo.
» Inuidet atq; hominū queritur curare triumphos, Lucan. in. y.
» = quo tempore primas Impedit ad noctem iā lux extrema tenebras.
Græci φροντίζω καὶ ἐμποδίζω τόδε τὸ πρᾶγμα. ξενοφῶν ἀπομνημονευ
μάτων primo, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπε
δείκνυεν. ἐν τῷ αὐτῷ. ταύτην γὰρ δὴ ἕξιν, ὑγιεινήν τε ἱκανῶς εἶναι, καὶ

τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. Ἀριστοφάνης.
καὶ τί δῆτ᾽ ἐφρόντισας ὑπὸ τῶν κόρεων ἐπίτιμου περιληφθήσεται.
Nos ſentio illam rem. Virg. in. x.
» Hoc patris Anchiſæ manes hoc ſentit Iulus. Illi αἰσθάνομαι τόδε τὸ
πρᾶγμα καὶ τοῦδε. ἰσοκράτης παραινετικῷ. οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνων τε διά-
νοιαν αἰσθήσῃ καὶ σεαυτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Euripides. ἆ. ἆ σίγα,
κρυπτὴν βάσιν αἰσθάνομαι τῶνδε γυναικῶν. ἰσαῖος. τὰ δὲ τοιούτων δὴ
μαρτυριῶν οἱ δικάζοντες. τὰ μὲν αὐτοὶ συνειδότες, ὅτι ὑγίαινεν ὁ παῖς
τῶν ἑωρακότων αἰσθανόμενοι μαρτυρούντων τὰ δὲ ἀκοῇ πυνθανόμενοι.
» Nos audio illum. Virg. xij. Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine
» ſancit. illi ἀκούω ἐκεῖνον. δημοσθένης φιλιππικῶν, γ΄, ὅταν τε εἰς τὰ πράγ
ματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Idem κατὰ φιλίππου,
α΄. τοιγαροῦν ἅμα ἀκηκόαμέν τι, καὶ τριηράρχους καθίσταμεν, καὶ τούτοις ἀν
τιδόσεις ποιούμεθα. καὶ περὶ χρημάτων πόρου σκοποῦμεν. ἐν τῷ αὐτῷ. ἐβου
λόμην δ᾽ ἂν ὥσπερ ὅτι ὑμῖν συμφέρει τὸ τὰ βέλτιστα ἀκούειν οἶδα, οὕτως
εἰδέναι συνοῖσον καὶ τὸ τὰ βέλτιστα εἰπόντι. Idem alibi. ἀκούσατε ὦ ἄν
» δρες δικασταὶ τὸ ψήφισμα. Nos Patior illum. Luca. in. i.
» Pellimur è patrijs laribus patimurq; uolentes, Exilium. Illi
ἀνέχομαι τόδε. Demoſthenes ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος. εἰ μὲν ἴστε με
τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἀλλαχοῦ που βεβίωκα, ἢ παρ᾽ ὑμῖν μὴ δὲ φω
νὴν ἀνάσχησθε. Idem. οἱ μὲν ἤδη πεπόνθασιν, ἃ πάντες ἴσασιν, οἱ δ᾽ ὅτι ἂν
ποτὲ συμβῇ πείσονται. Nos memini illam rem & illius rei. Virg.
» in Bucolicis = numeros memini ſi uerba tenerem. Idem in. iiij Aenei.
» = nec meminiſſe pigebit Eliſæ. Illi μέμνημαι τὰ πραχθέντα τότε, ἐμνή
σθην τε τὸ πάθος, & εὐδαίμων ὢν μνήσθητι τῶν φίλων, μάλιστα δυστυ=
χούντων. Demoſthenes ἐν τῷ κατ᾽ αἰσχίνου, ἵνα τὴν ὅτ᾽ ἀδωροδόκητος ὑπῆρ
χε προαίρεσιν αὐτοῦ τῆς πολιτείας ἀναμνησθέντες ὡς προβεβλημένην
καὶ ἄπιστος ἦν πρὸς τὸν φίλιππον. ὅμηρος ἰλιάδος. ω. μνῆσαι πατρὸς σεῖο
θεοῖς ἐπιείκελ᾽ ἀχιλλεῦ. Nos impero tibi Virgilius in. i Georgicorum.
» Exercetq; frequens tellurem atq; imperat aruis. Illi ἄρχω σοι. Attici
ἄρχω ἀνθρώπων, ἦρχεν αἰγιναίοις. Latinu aufero tibi & à te. Similiter
» eripio, adimo, amolior, amoueo. Terentius in Phormione. Aufer mi-
» hi, oportet. Luca. ni. y. Heu quantum fortuna humeris iam pondere
» feſſis, Amolitur onus. Virg. in. ij. Aenei. = teq; his ait eripe flãmis.
Illi ἀφαιροῦμαί σοι τόδε. καὶ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημένος Homer. ὀδυσ
» σείας. α. = αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. Idem ἰλιάδος. α. μήτε
» σὺ τόνδε ἀγαθός περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην. Attici ἀλγῶ τῷ πάθει, καὶ ἀλ
» γῶ τὴν κεφαλὴν. καὶ ἄχθομαι τῷδε καὶ τόδε. Et nos quoq; doleo illam
rem & illa re, ſimiliter indignor illam rem & illa re. Sal. in Catil.
» Et quaſi dolens eius caſum. Virgilius in ſecundo Aeneidos.

Et casum insontis mecum indignabar amici. Idem in primo.
» Nota tibi, & nostro doluisti sæpe dolore.
Attici, ὑποτάττομαι σοὶ, καὶ ὑποτάττεται ὁ στρατιώτης τῷ στρατηγῷ, ἀκροῶμαι σὲ, καὶ σοῦ, ἠκροῶντο τοῦ λέγοντος, καὶ ὑπάκουσον ἡμῶν. Aeschines ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος. οἱ δὲ δικασταὶ ὥσπερ ἐπῳδὴν ἢ ἀλλότριόν τι πρᾶγμα ἀκροώμενοι. Nos ausculto tibi & te. Terentius in Andria.
» = Pamphilum'ne adiutem, an auscultem seni. In eadem.
» Ausculta pauca, & quid ego te uelim, et tu quid quæris scies, nec enim aliter stat Iambus qui est quaternarius, quod Donati Cōmentum approbat. Nos Potior illius rei & illam rem & illa re. Cicero in secun
» do Inuectiuarum. Rerum potiri uolunt. Terentius in Adelphis.
» = ille alter sine labore patria potitur cōmoda. Virgi. in primo.
» Egressi optata potiuntur, Troes harena.
Similiter Attici, καρποῦμαι τὴν ἡδονὴν καὶ καρποῦμαι χαρίσματα λαμπρά. ἀπολαύω τῆς σῆς ὁμιλίας. καὶ ἀπήλαυσα τῶν σῶν ἀρετῶν, ἀριστοφάνης, ἀγαθὸν γὰρ ἀπήλαυσ' οὐδὲν αὐτοῦ πώποτε. Isocrates ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπολαύοντας ὧν ἂν λάβωσιν. Idem in sequentibus. δέδοικα μὴ πειρώμενος ὑμᾶς εὐεργετεῖν αὐτὸς ἀπολαύσω τι φλαῦρον. Plato ἐν τῇ τοῦ σωκράτους ἀπολογίᾳ. καὶ μέντοι καὶ τούτων ἀπέλαυον. Illi χορτάζω σὲ ἄρτῳ καὶ χορτάζω σὲ ἄρτον. Huic simile, nos dicimus pascor hanc rem & hac re. Virgilius in secundo Aeneidos.
» = & miseros morsu depascitur artus. Idem Georgicon. iij.
» Pascuntur uero syluas, & summa Lycæi. Idem in Bucolicis.
» Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta, ἐχορτάσθην πολλοῖς ἀγαθοῖς, καὶ βόσκεται τὴν ὕλην, καὶ βόσκομαι τῷ χόρτῳ. Illi ἀπελπίζω τὸν νοσοῦντα, Latini, despero illam rem. Lucanus in. y.
» Desperate uiam, Attici ἀπογινώσκω τούτων. Demosthenes φιλιππικοῖς. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἡγοῦμαι φίλιππον, οὔτ' εἰ τὰ πρῶτα βιασθεὶς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ' ἂν εἰ νυνὶ ἀπέγνωκε θηβαίοις τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Euripides. οὐχ ἑσπέρας φάσ' ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας τούτους ἀπηλπίκασιν. καὶ ἄπεστι τρίτην ἡμέραν. Euripides Hecuba. τριταῖον ἤδη φέγγος αἰωρούμενος, ὅσονπερ ἐν γῇ τῇδε χερονησίᾳ, μήτηρ ἐμὴ δύστηνος ἐκ θρῄκης πάρα, Et nos absum tertium diem. φεύγω σὲ ὥστε πάντες δὴ πεφεύγασι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ θάρσει πέφευγας τὸν
» ἐμὸν ἱκέσιον δία, εὐριπίδης, Nos Fugio te. Lucanus in secundo.
» Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur, Attici. ἀπέδραμε καὶ ἀπέδρα μου. Plato ἐν πρωταγόρᾳ. ὁ γάρ τοι παῖς μου ὁ σάτυρος ἀπέδρα. Illi dicunt, ἔρχομαι ταύτην τὴν ὁδὸν, καὶ ἔρχου ταύτῃ τῇ τρίβῳ. i. διὰ ταύτης τῆς τρίβου. καὶ ἀπελθεῖν τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. Nos quoq; ire
» uiā, & ire uia, Cicero pro Murena. Hāc uiā dico ite uiā. Virg. in. iiij.

» = longam incomitata uidetur, Ire uiam. ἀρτίως καὶ ἄρτι. Et præteritū
paulo ante & præsens significat apud illos, Euripides ἐν ἱππολύτῳ
στεφανηφόρῳ. ἣν ἀρτίως ἔλειπον εἰς φάος τόδε, οὔπω χρόνον παλαιὸν εἰσε-
δέρκετο. Idem ἐν ἑκάβῃ, δακρύω σ' εἰσορῶν πόλιν τε σὴν, τήν τ' ἀρτίως
θανοῦσαν ἔγγονον σέθεν. Menander ἐν ἐπιτρέπουσι. εἴσειμι πρός σε, κείνην
δέ γ' εἰς ἄρτι καταλιπὼν. Lucianus. ἄρτι μὲν ἐς τὸ κάλλος, ἄρτι δ' εἰς τὰς πρά-
ξεις, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ νῦν μὲν ἐς σπουδὴν, νῦν δὲ ἐς ἡδονὴν ἀποκλίναν-
τος. Romani quoq; aduerbium, Modo, in eadem utriusq; temporis signi-
» ficatione ponunt. Terentius in Phormione. = modo apud portū me-
» um'ne? modo dixit pro nuper. Idem in Eun. = modo ait, modo negat,
pro nunc ait, nunc negat. Donatus in secūda arte de nomine. Sed mo-
do nomina generaliter dicimus, pro nūc dixit modo. Nos grauor hāc
» rem & hac re. Virg. in. x. = quid si quod uoce grauaris
» Mente dares? illi βαρυνῶ τῶδε τῷ πράγματι, ἀριστείδης, οἱ δ' ἧκον οἴνῳ
βεβαρυκότες οἱ ναῦται. καὶ βαρύνομαι τούτου καὶ τούτῳ καὶ τοῦτο. Sopho
cles ἐν φιλοκτήτῃ. μὴ βαρυνθῶσιν κακῇ ὀσμῇ πρὸ τοῦ δέοντος. Idem ἐν
τραχινίαις. κακοῖσιν οἷς ἐγὼ βαρύνομαι. Idem ὅπως μὴ βαρυνθήσεσθέ
μου * ἀντὶ ὑπονοῶ μὴ σκληρυνθῇ τε τῇ ἐμῇ ξυντυχίᾳ βαρυνόμενοι.
» Virg. in Bucolicis. Nescio qs teneros oculus mihi fascinat agnos, Attici
βασκαίνεται τόνδε. Demosthenes ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος. ὁ δὲ σιγήσας
ἡνίκα ἔδει λέγειν ἄν τι δύσκολον συμβῇ, τοῦτο βασκαίνει καὶ βασκαίνω
σοὶ ἤγουν φθονῶ, βασκαίνω δὲ σὲ ἤγουν μέμφομαι, ἀριστείδης καὶ τοῦ βα-
σκαίνειν τὸν ἄνδρα ἀφ' ... Illi βουλομένοις ἐστὶν ἡμῖν. Demosthenes ἐν
τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος τῆς δὲ πομπείας ταύτης τῆς ἀναίδην οὑτωσὶ γε-
γενημένης ὕστερον ἂν βουλομένοις ᾖ τούτοις ἀκούειν μνησθήσομαι. Salust. Iu-
» gurth. neq; illi Senatus q̄q̄ aduersus erat de ullo negocio abnuere au
debat. Cæterum supplementum etiā lætus decreuerat, quia neq; ple-
be militiam uolente putabatur Marius aut belli usum, aut studia uulgi
amissurus. γὰρ, coniunctio causalis inuenitur, et repletiua, & cōfirma
tiua apud græcos, quō apud Latinos. Homerus. οὐ μέν
τοι χεδὸν ἀλλ' ἐν γὰρ τρώων πεδίῳ πύκα θωρυκτάων
τούτῳ κεκλιμένοι ἑκὰς ἥμεθα πατρίδος αἴης. Abundat enim γὰρ Plato
συμμαχεῖαι οὕτως ἤρξαντο ἐγὼ γὰρ ὑμῖν νῦν φρά-
σω. Aristophanes. οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα, λῆρος, οὐ γὰρ
παύσομαι πρὶν ἄν φράσῃς μοι. κατηγορεῖς γὰρ πρὶν μάθῃ τὸ πρᾶγμά μου.
» Virg. in. y. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi? Similiter
» enim Terent. in Adelphis. Enimuero nō sinā, Attici γελωτοποιῶ τόνδε.
» Terent in Eunucho. Quin insuper scelus postq̄ ludificatus est uirgine.
Illi γένει ποδαπὸς, καὶ γένος. Herodotus. κροῖσος ἦν λυδὸς μὲν τὸ γένος
παῖς δὲ ἀλυάττεω. Demosthenes ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν. ἔστι γὰρ γένει

μὲν ὁ λεύκων δή που ξένος καὶ ἕλλην εἰμὶ τὸ γένος, βάρβαρος ὢν τὸ γένος,
» ἑλληνίζω τῇ φωνῇ. ῥωμαῖος τῷ γένει. Virgi. in. v. Cressa genus Pholoe
» geminiq; sub ubere nati. Idem in. viij. Qui genus? unde domo? pa-
» cem'ne huc fertis, an arma? Salust. in Catil. Hæc mulier genere atq;
» forma, præterea uiro, atq; liberis satis fortunata fuit. Ἀλλὰ coniun-
ctionē illi, & pro γὰρ, & pro γοῦν ponunt, quō & nos at et uel, & aut
pro &, & pro saltē, uel aūt, ēt pro ualde inuenitur. Illi φίλος αὐτοῦ
καὶ αὐτῷ. ὅμοιος. προσήκων. ξένος. συγγενὴς ἀδελφὸς. ἀδελφιδοῦς καὶ τὰ
ὅμοια ὅμοιος εἰμί σοι καὶ ὅμοιος τοῦ πατρὸς. ὑμεῖς δὲ οὐχ ἧττον ὅμοια τοῖς βου-
λεύμασι. Nos quoq; similis illius & illi, affinis, cognatus, hospes, necessa-
rius, Patruelis, & similia, δεῦρο, ἄγε, φέρε, ἄγετε, εἶα, apud illos loco ad
uerbij ponuntur, quomodo apud nos age & agite. Virgi. in. viij.
» Quare agite ò Iuuenes. Idem in. iiij.
» Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper,
Fœmina. Similiter age dum. Græci quoq; πέντε καὶ δέκα, δέκα καὶ πέν-
τε. Nos contra qndecim & decem & quinq;. Liuius tamen frequen-
ter ēt sine coniunctione septemdecem, & decēseptem dixit. δὴ coniun
ctio, tam cōplectiua q̄ confirmatiua inuenitur apud illos. Thucydides.
κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς ἕλλησιν ἐγένετο. quomodo apud nos,
» uero, & autē, Salustius in Catilin. Verum enim uero is demum mihi
» uiuere, atq; frui anima uidetur. Terentius in Adelphis.
» Id autem angiportum non est peruium. Cicero in Prognosticis.
» Ast autem tenui, quæ candent lumine phatnæ. Similiter nam, enim,
ergo, non solū causales uel rationales, sed ēt completiuæ & confirma
tiuæ inueniuntur, & præpositiuæ, & subiunctiuæ, quomodo δὴ apud
græcos. Ἐξ ἐμέθεν, ἐκεῖθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Homerus ἰλιάδος, θ, σειρὴν χρυ
σείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες. Idem ὀδυσσείας, ά, ἐξ ἐμέθεν γάρ φασι
κάκ' ἔμμεναι. Hinc Romani omnibus casualibus assumpserunt abla-
tiuos, quia præpositio separate aduerbijs nō præponitur, à me, à te, à se,
ab illo. & quia huiuscemodi casus apud græcos in comparatione sine
præpositione ponitur, hoc quoq; nostri sunt imitati. Homerus. οὐ γὰρ ἔ-
θεν ἐστὶ χερείων. Præpositiones. n. per cōpositionem antecedunt aduer-
» bia. Illi, ἔξοι, ἀντὶ τοῦ ἐξουσίας οὔσης. Lucanus. in. vij. Omnia maiorū
» uertamus busta licebit, idest si licentia erit. Duplicant illi præpositio-
nes. Isocrates ἐν τῷ αἰγινητικῷ, ὁρῶν τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν
ἀδελφὴν ἐκ μέσου τῆς πατρίδος ἐκπεπτωκυῖαν. Aeschines. ἐξορμήσας ἐκ
» τῆς πόλεως. Terē. in Andria. Adeon ad eū? Cicero in primo Inuect.
» Egredere ex urbe Catilina, iubet consul. Illi ἐξέρχεται τοῦδε καὶ τόδε.
» Virg. in. xi. = & uim uiribus exit. Lucanus in. viij. = exeat aula
Qui uult eē pius. Solinus postq̄ Tatius hominē exiuit. Illi ἐξαυτοῦ με

» νος τόνδε καὶ τοῦδε. Tere. in Andria. Et cũ eo hanc iniuriã expostulẽ.
Illi. ἐξαρκεῖ αὐτοῖς δεδειπνηκόσιν εἶναι καὶ δεδειπνηκέναι. Nos, sufficit
illis prãsis eẽ & prãdisse. Huic cõsimile esse uidetur, fieri opus est, &
facto opus est, dici opus est, & dicto opus est, pugnari opus est, & pu-
gnato opus est. Quomõ eñi illa sic ẽt ista participia pro infinitis uer=
» bis ponuntur. Salustius in Catilin. Nã & priusq̃ incipias consulto, &
ubi cõsulueris mature facto opus est. Hæc aũt elocutio ad passiuæ si=
gnificationis ꝑtinet participia, siue absolutæ, Illi ἐξέστιν τόδε καὶ τοῦδε.
Demosthenes ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν. ὑπὲρ δὲ δόξης οὐδένα πώποτε
κίνδυνον ἐξέστησαν. Aristophanes Βατράχοις. εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι
τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν. huic simile est propugno tibi et te. Statius in
» ij. Thebaid. = hostili propugnas pectora parma. Cõiunctioni εἰ, quæ
est ἐὰν, apud illos tã εἰ q̃ ἐὰν redditur in partitiõe. pro utraq; Roma-
ni si ponunt. in redditione tñ partitionis plerunq; sin, ut Virgi. in. ij.
» Georg. Sin has ne possim naturæ accedere partes. Idem in primo.
» Sin ortu quarto, nanq; is certissimus auctor, Lucidus orbis erit. Apud
illos tã ἐὰν q̃uo et ὅπως, & ἵνα optatiuis & subiũctiuis coniũguntur.
Plato in Gorgia ὥστ' ἔμοιγε κἂν τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι
χαριεῖσθαι. Homerus. αἴθε μοι ὡς μεμαυῖα παραστάιης γλαυκῶπι. Idẽ αἴ=
κέν μοι δώῃ ζεὺς αἰγίοχος καὶ ἀθήνη. Similiter Romani, si, quod tã pro
εἰ q̃ pro ἐὰν græcis cõiunctionibus, ut dictũ est, accipitur. & dũ, et ut
qñ pro ὅπως, uel ἵνα ponuntur, tã optatiuo q̃ subiũctiuo inueniuntur
» cõiuncta. Virgi. in. vi. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus,
» Ostendat. Idẽ in. i. Aene. Multa quoq; & bello passus dum conderet
» urbẽ. Teren. in Phor. = ut illũ dij oẽs perduint, pro perdant. Ἑαυτὸν
» proprie quidẽ est tertiæ personæ. inuenitur tñ & primæ & secundæ
adiunctũ Menander. οὐχ αὑτὸν γὰρ ἔγραφεν ἀλλά σοι. τουτέστιν οὐκ ἐμαυ=
τῷ. Romani aũt ipse quidem, quomodo & illi τὸ αὑτοῦ, & pro prima
& pro secunda accipiunt persona. Sui uero nunq̃ nisi tertia inueni=
» tur. Virgi. in. ij. Aene. = quæq; ipse miserrima uidi. Illi dicunt ἑαυ=
τοὺς ἀδικοῦσι. pro ἀλλήλους. Thucydides in. iij. ἡμέρας τε ἀναμιμνήσκο
μεν ἐκείνης ἧ τὰ λαμπρότατα μεθ' ἑαυτῶν πράξαντες, νῦν ἐν τῇδε τὰ δει
νότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. Demosthenes pro Ctesiphonte, πάντας συ
νέκρουε, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐτάραττεν. Romani inter se dicunt, pro hoc.
» Virgi. in. i. Aenei. Artificumq; manus inter se operumq; laborem,
» Mirantur. Terentius in Adelphis, = uideo amare inter se. Cicero in
» i. Inuect. Nefarios scelere inter se coniunctos. Ego adiungitur primæ
personæ uerbi significantiæ causa, tam apud latinos q̃ apud græcos
ἐγὼ τὸ πρᾶγμα γινώσκειν δοκῶ. Demonsthenes in Androtionem, τὸν πα
τέρα ὡς ἀπέκτονα ἐγὼ τὸν ἐμαυτοῦ. Virgi. in. iiij. Aenei.

» = ego te quæ plurima fando, Enumerare uales nunquam regina negabo
» Promeritam. Sin autem addatur etiam ipse, discretionem & signifi-
cantiam auget. Virgilius in quinto.
» Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo. Iuxta & propè & dati
uo & accusatiuo iunguntur Plato legum decimo. νεῶ δέ τι τούτων ἐγγύ=
τατα φιλοψυχίας ἕνεκα. Lysias ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγησάνδρου, καὶ τούτοις
ἐγγύτατα γένοιο συνοικῶν. Plato legum nono ὁ τοῦ τελευτήσαντος γένει
» ἐγγύτατος. Virgilius in. viij. Est ingens gelidum lucus propè Ceritis
» amnem. Idem in eodem. = propiusq; periclo,
» It metus. Cicero pro Milone, proxime deos accessit Clodius. Illi ἔγγι-
στα. καὶ ἐγγύτατος ὤν, καὶ γόνυ κνήμης ἔγγιον, παροιμία ἐπὶ τῶν τοὺς οἰ-
κείους εὐεργετούντων, ἐγγύτερος τοῦ βωμοῦ νεώς. Xenophon Agesilao ἐκεῖ
νος τοίνυν ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ κορίνθῳ μάχῃ, ὀκτὼ μὲν
» λακεδαιμονίων ἐγγὺς δὲ μύριοι τεθναῖεν. Salustius in Catilin. Quod ta
» men uitium proprius uirtutem erat. Idem in Iugurth. propius mare
» Africum agitabant. Virgilius in primo Georgicorum.
» = propius stabulis armenta tenerent. Idem in quarto.
» Neu propius tectis. Idem in tertio.
» Et faciem tauro propior. Nam genitiuo neq; præpositio, nec aduerbiũ
loco præpositionis positum apud latinos bene adiũgitur, excepto te-
nus quod tam ablatiuo quam genitiuo adiunxit. Virgi. in. iij. Aenei.
» Pube tenus postrema immani corpore pistris. & Georgi. iij.
» Et crurum tenus à mento palearia pendent. μέχρι τῶν ποδῶν ἥκει,
ἐγκώμιον κατὰ τοῦτον, λέγω. Demosthen. κατὰ φιλίππου, β. ὃ καὶ μέγιστόν
ἐστι καθ' ὑμῶν ἐγκώμιον ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι. Romani quoq; frequẽter hu
iuscemodi elocutione utuntur. Laudẽ dico in te. Persius. Siue opus in
mores in luxũ, in prandia regum. Dicere. ἐγκύκλιον græci, & de pro
babilibus et uilissimis rebus dicũt, δείναρχος ἐν τῷ κατὰ πολυεύκτου. ἀν
θρώπου καὶ μισθωτοῦ καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια ἀδικήματα ἠδικηκότος.
Hinc romani in ordinẽ redactus est, hoc est, inter uiles & abiectos cõ
» numeratus. Liuius in. xxx. ab Vrbe cõdita. Tribuni plebis in ordinẽ
» redacti, pro contẽptissimis habiti sunt. Hinc ẽt extra ordinẽ redacti
pro egregij dicuntur. Attici ἐγχειρητικώτερος ἀρετῆς. Xenophon ἑλλη
νικῶν. δ΄. ἦν δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ εὔχαρίς τε, οὐχ ἧττον τοῦ θίμβρωνος, μᾶλλον
δὲ συντεταγμένος καὶ ἐγχειρητικώτερος ἀρετῆς. Virgi. in. x.
» Quem tamẽ haud expers Valerus uirtutis auitæ Deijcit. Similiter
dicimus experiens causarũ. & omnia ferè participialia præsentis tẽ
poris genitiuis solent adiungi. amans illius, similiter patiens, fidens, fu
» gitans. Teren. in Phor. Herus liberalis est, & fugitans litiũ. Virgi. in
» ij. Georg. Et patiens operum paruoq; assueta iuuentus.

Illi ἀρέσκει μοὶ περιγινομένῳ θριαμβεύειν, et rursus ἀρέσκει μοὶ νικῶν-
τα θριαμβεύειν. Aristophanes. ἔδοξεν αὐτῷ τόδε πράξαντι τόδ' ἐπεξερ-
γάσασθαι. & rursus ἔδοξεν αὐτῷ τόδε πράξαντα τόδ' ἐπεξεργάσασθαι.
Herodotus. κλειοῖ. μακροτέρης δέ οἱ γενομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς δελ-
φοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμ-
ψαντι τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. Nostri quoque placet illi uincen
ti triũphare, & placet illi uincentem triũphare. Illi εἰς pro ἐν ponũt.
Aristophanes ἐν τῷ πλούτῳ μὰ δί' ἀλλ' ὅπερ πάλαι παρεσκευαζόμην
ἐγὼ κατακλινεῖν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ κράτιστόν ἐστι Idem. σφηξίν. νύ=
κτωρ κατέκλινεν ἐς ἀσκληπιοῦ. & Thucidides πρώτῃ. ταῦτα δὲ ἱκέται
καθεζόμενοι εἰς τὸ ἡρῶον ἐδέοντο. & Xenophon οἰκονομικῷ. ἢν μήγε
φανῇς ἔφη καὶ εἰς τοῦτο ταυτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος. & Herodotus. τὸν θρό-
νον εἰς τὸν προκαθίζων ἐδίκαζεν *
Frequenter Romani in præpositionẽ, quæ εἰς quidẽ significat accusa=
tiuo præposita, ἐν uero ablatiuo, accusatiuo pro ablatiuo adiungentes,
» hoc imitantur. Ter. in Eunu. In quẽ exempla fient, pro in quo. Idẽ in
» Adel. Vereor in os te laudare amplius, pro in ore. Cicero Inuectiua
» rum. i. Si minus in præsens tempus at in posteritatem impendeat.
αἰσθάνομαί σε ποιοῦντα τόδε, καὶ αἰσθάνομαι τοῦ ψύχους ἤγουν αἴσθησιν λαμ-
βάνω. Thucydides in primo. καὶ τότε αἰσθάνοιντο αὐτοὺς μέλλοντας. καὶ
ἰσοκράτης παραινετικῷ. οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνων τε διάνοιαν αἰσθήσῃ, καὶ σε
» αυτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Lucanus in. iiij. = nõ sentiet ictus. Virg. in
» iiij. Aenei. = sensit enim simulata mente locutã. ἀκούω σοῦ λέγοντος καὶ
ἀκούω τὸν ἦχον. Demosthenes philippicorũ tertio ὅταν τε εἰς τὰ πράγ-
ματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Virg. in Bucο.
» Audiat hæc tantum uel qui uenit ecce Palæmon. Idem in. xij.
» Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit. Nec licet aliter latinis
supradicta uerba coniungere nisi cũ accusatiuo, ut sentio illum, audio
illum. Quomodo & curo, patior, impetro, impedio, quæ græci etiam
genitiuis solent sociare uel datiuo. πάσχω τῶν κακῶν, καὶ τοῖς κακοῖς, καὶ
εἰσοράς ἃ πάσχομεν κακά. Isocrates Panegirico οὐκ ἀμνημονῶν οὔτε ἐκεί-
νων. Demosthenes Philippi. ij. οὔτε ἀμνημονεῖ τοὺς λόγους, οὔτε τὰς ὑπο-
σχέσεις ἐφ' αἷς τῆς εἰρήνης ἔτυχεν. Aristophanes οἴμοι σοφίας ἧς ἐμνή-
» σθης. Virgi. in. iiij. Aenei. = nec meminisse pigebit Elisæ. Idem in Buco.
» = numeros memini si uerba tenerem. Isocrates in Archidamo. ἐνθυμη-
θέντας ὅτι κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ θνητοῦ σώματος, ἀθάνατον δόξαν ἀντικα-
ταλλάξασθαι. Demosthenes. ἐν τῇ περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου ἐπιστολῇ οὐδὲ
ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀπέστην τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας. οὐδ' ἀντηλλα=
ξάμην ἀντὶ ταύτης οὐδὲν. οὐ χάριν, οὐκ ἐλπίδας, οὐ πλοῦτον, οὐ δυναστείαν οὐκ
» ἀσφάλειαν. Salustius in Iugurth. Pro metu repẽte gaudiũ mutatur idest

» metus gaudio mutatus est. Hor. in. i. Carminum. = sæpe Lucretilē Mu=
» tat Lycæo, pro Lycæum mutat Lucretili. Demosthenes. ἐν τῷ κατὰ αἰ=
σχίνου περὶ τῆς παραπρεσβείας οὔτε τῶν τὰ τρόπαια καὶ τὰς ναυμαχίας
λεγόντων ἀνέχεσθαι. Idem pro Ctesiphonte, εἰ μὲν ἴσμε τοιοῦτον οἷον οὖ-
τος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἢ παρ' ἡμῖν, μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθαι.
» Lucanus in. i. = patimur quæ uolentes Exilium.
Nec aliter dicunt latini. Homerus.
εἴριά τε ξείνην καὶ δουλοσύνην ἀνέχεσθαι. Xenophon ἀπομνημονευμάτων
primo ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυ-
» εν. Virgilius in Bucolicis. = amor non talia curat. τί δῆτ' ἐφρόντισας,
σοῦ δῆλον φροντιῶ. Nec aliter dicimus. ἐμποδίζω σε καὶ σοί, Romani
impedio illum, Xenophon in eodem. ταύτην τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ
» ἐμποδίζειν ἔφη. Lucanus in octauo, = quo tempore primas
» Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras. Sic omnes authores.
Potior illius & illum & illo ἀπολαύω τοῦ, τῷδε, καὶ τόδε. Idem ἀγα=
θὸν γὰρ ἀπέλαυσ' οὐδὲν αὐτοῦ. Terentius in Adelphis.
» Ille alter sine labore patria potitur commoda. Cicero Inuecti. ij.
» Rerum potiri uolunt. Virg. in. i. = optata potiuntur Troes harena. Ae=
schines. Idem.

Impetro illam rem dicimus sicut & Attici. Eupol. ἐν δήμοις. λέγε τοῦ
ἐπιθυμεῖς καὶ οὐδὲν ἀτυχήσεις ἐμοῦ. Idem, προσπαλτίοις, πάντα γὰρ τυχὼν
αὐτῇ. Prospicio & prouideo illi & illū αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶν-
τος, καὶ γράφειν ἔφη ψήφισμα ὃ τοῖς πολεμίοις οὐδέποτε ἀντιβλέψας πέμ-
» πειν ὑμᾶς πρέσβεις. Virgilius. = prospexit longe uenientem. Idem in. i.
» = & alto Prospiciens. Terentius in Hecyra. Tibi prospexi.
Memini illius rei, & illam rem. Demosthenes. ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου.
τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων οὐχὶ μέμνηται. Home. Iliad. i.
» μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι οὔτι νέον γε. Virg. in. iiij.
» = nec meminisse pigebit Elisæ. Idem in Bucolicis.
» = numeros memini si uerba tenerem
Nos attinet ad illam rem ἀνήκει πρὸς τόδε, λυσίας ἐν τῷ κατὰ μικίνου,
οὐ πρὸς ἑταίρας ἀπίας ἀνήκειν δοκοῦντα παραλελείψεται.
Terentius in Eunucho.
» Scin tu turbā hanc te propter esse factam? & adeo ad te attinere hāc.
Omnem rem? illi ἄξιός ἐστι μισεῖσθαι ὑπὸ τῆς πόλεως ὁ δεῖνα. Hyperi=
des ἐν τῷ κατὰ πασικλέους Pro hoc latini di-
cunt dignus est odio esse urbi, & dignus qui odio sit urbi.
Virgilius in. vij. = dignus patrijs qui lætior esset,
» Imperijs & cui pater haud Mezētius esset. μηνύω σοὶ καὶ ἀγγέλλω σοὶ

dicunt illi. Cicero Inuectiuarum. ij.
» Nuncio tibi inquit hodiernis comitijs te esse absulutum. illi ἀπέχομαι
τούτου καὶ τοῦτο. Nos quoq; abstineo illius & illum & illo. Plato πο-
λιτειῶν primo. οὐκ ἀπεχόμην τὸ μὴ οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν ἀπ᾽ ἐκείνου. Idem
legum secundo. καὶ ἔδει ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων. Terent. in Adelph.
» = non manum abstines mastigia. Hora. in lib. Carminum. iij.
» Mox ubi lusit satis abstineto,
» Dixit irarum callideæq; rixæ. Virg. in tertio.
» Abstinuit tactu pater auersusq; refugit
Fœda ministeria. Demosthenes. καί περὶ ἐν εὐβοίᾳ τέθηκα ἀποδαίει
τὸν φίλιππον. Huic simile est illud Virgilianum,
» = fremit arma iuuentus. Et in Bucolicis.
» Formosum pastor Corydon ardebat Alexim. Attici dicunt βόσκο-
μαι τόδε ἢ τῷδε, βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. Huic simile est, pascitur illã
rem & illa re. Virg. in. ij. Aeneidos.
» = & miseros morsu depascitur artus. Idem in. iiij. Georgicorum.
» Pascuntur uero syluas & summa Lycæi. Idem in eodem.
» Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta. Idem in Bucolicis.
» Hinc tibi quæ semper uicino ab limite sepes.
» Hyblæis apibus florem depasta salicti. Hora. in. iij. Carminum.
» Me nunc thressa Chloe regit
» Dulces docta modos & citharam sciens. Homerus πολέμων εὖ εἰδώς.
» Euripides. οὐχ ἑσπέρας φασὶν ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας, τούτους ἀφεστήκα-
» σιν ἡμέραν ποίτην. Huic simile est illud Virgilianum in. yiij.
» Parte alia Marti currumq; rotasq; uolucres
» Instabant, Idem etiam datiuo adiunxit in. i. Aeneidos. = instans ope-
» ri regnisq; futuris Attici. ἐκάθηντο τρεῖς ὅλους μῆνας ἐν μακεδονίᾳ.
» Virgilius in primo Aenei. = una cum gente tot annos Bella gero.
» Idem in. ix. Omne æuum ferro teritur. Nos dicimus despero illum.
» Lucanus in. y. Desperare uiam & uentos conuertere cursu.
» Sola salus, Attici quoq; ut Demosthenes. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἂν ἡγοῦμαι φί-
λιππον, οὔτ᾽ εἰ τὰ πρῶτα βιασθεὶς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ᾽ ἂν εἰ νῦν ἀπέγνωκε
θηβαίους τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Illi ἀπέδρα με &
ἀπέδρα μου. Plato in Protagora. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ σάτυρος ἀπέδρα.
Similiter Romani, fugio illum & ab illo. Lucanus in. ij.
» Heu demens non te fugiunt me cuncta sequuntur. Virg. in. iij.
» Effugimus scopulos Ithacæ Laertia regna. φεύγω σέ. ὥστε πέφευγας
τὸν ἐμὸν ἱκετέσιον δία. καὶ φεύγω ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος, φόνου.
Attici dicunt πιστὸς καὶ ἄπιστος τούτου καὶ πρὸς τοῦτον. Similiter nos
perfidus & infidus & fidus isti & ad istum.

» Lucanus in octauo.
» Quanq; fuit læto per treis infida triumphos,
» Tam misero fortuna minor.
Virgilius in nono.
» = hic Dardanio Anchisæ Armigerante fuit fidusq; ad limina custos.
Illi ἀπελθεῖν τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. Sic etiam latini, ut Cicero pro Mu
rena, hanc uiam dico, ite uiã. Virg. in. iiij. Aenei.
» = longam incomitata uidetur. Ire uiam. Illi ἀρέσκω αὐτὸν, καὶ ἀρέσκο-
μαι αὐτῷ. Nos placo illum & placor ab illo uel placor illi & placeo
illi, Attici ἄρχομαι λέγειν καὶ ἄρχομαι τοῦ λόγου καὶ ἄρχομαι τὸ βιβλίον
καὶ ἄρχω τοῦδε καὶ τόδε ἐπὶ τοῦ κατάρχω. Euripides. αἶ αἶ κατάρχομαι
νόμον, βακχείων ἐξαλάστορος. Sophocles λακαίναις. θεοῖς ἄρ' οὔ ποτ' εἴτι
χρὴ βροτὸν λέγειν ἄρξασι φρυξὶ τὴν κατ' ἀργείους ὕβριν ξωσαν ἑωντα
ταυτα μη μαχου βιαι. Nos quoq; soli actõ incipio, excipio uerba con-
» iungimus. Virg. in Bucolicis. Incipe Mænalios mecũ mea tibia uersus.
Impero uero qñ τὸ ἄρχω. i. ἡγεμονεύω significat, datiuo coniũgitur, qñ
uero προστάσσω datiuo simul & accusatiuo. Virg. in primo Georg.
» Exercetq; frequens tellurem atq; imperat aruis. frequenter illi εἰς
præpositionem pro ἐν ponunt, Aristophanes σφηξίν. νύκτωρ κατέκλι-
νεν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ, & Herodotus θρόνον εἰς τὸν προκαθίζων ἐδίκα
ζεν. et Thucydides πρώτῃ. καθεζόμενοι εἰς τὸ ἡρῷον ἱκέται. & ξενοφῶν
οἰκονομικῷ. ἦν μή γε φανῇς ἔφη εἰς τοῦτο καὶ ταυτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος.
Frequenter & Romani in præpositionẽ actõ pro ablatiuo iungentes
» hoc imitantur, Terentius in Eunucho. In quẽ exempla fient, pro in
» quo. Idẽ in Adelphis. = uereor in os te laudare amplius, pro in ore.
Attici εἰσῆλθέν με τὸ δέος, καὶ εἰσῆλθέ μοι Isocrates ἐν τῷ περὶ τῆς εἰ=
ρήνης. περὶ ἧς μηδεὶς πώποτε λογισμὸς αὐτοῖς εἰσῆλθεν Plato π λιτεί-
» ας primo, εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντίς. Lucanus in. x. Intrauit
» Cleopatra domum. Virg. in. x. Aeneid. = sibijt mucronẽ ipsumq; mo=
» rando, Sustinuit. Idẽ in. viij. Iamq; propinquabant castris murosq;
» subibant. Idem in. vi. Iam subeunt triuiæ lucos, atq; aurea tecta.
» Et illi ἐκκέκοπται τὸν ὀφθαλμόν. Virg. huic simile in primo.
» Nuda genu nodoq; sinus collecta fluentes. Frequenter εἰ pro ἐὰν po-
nunt authores græcorum. Homerus
» εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
» ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ
» Idem ἄρσαντες κατὰ θυμὸν ὅπως ἀντάξιον ἔσται, εἰ δέ κε μὴ δώωσιν.
Romani pro εἰ & pro ἐὰν si ponunt εἰπέ μοι dicunt, Attici etiam ad
multos, huic simile, Terentius in Eunucho.
» Aperite aliquis actutum. Idem in eodem.

Nescio quid absente nobis domi turbatum est. Illi εἰς διονύσου. Te-
» renti. in Adel. ubi ad Dianæ perueneris, Plato πολιτειῶν. iij. ὅτι εἷς
ἕκαστος, ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύει πολλὰ δὲ οὔ. Salustius
» in Catil. Vnum quenq; nominans laudare, Cicero singulas uniscuiusq;
domos. Participia pro uerbis ponunt Attici, quod freque͂ter faciunt la-
tini, Aristophanes. ταῦτ᾽ οἴμαι λέγουσιν ἀπατῶντες, δρώντων ἀτεχνῶς
ὅτι χρήσουσι, pro δράτωσαν. Xenophon, Hieroni ἐπεὶ δὲ ταῦτα αὐτοῦ
ἤκουσεν, ὁ σιμωνίδης εἶπεν, ἔοικεν ἔφη ὦ ἱέρων μέγα τι εἶναι ἡ τιμὴ ἧς
ὀρεγόμενοι οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ τοῦ ὀρέγονται, Phrynichus ὦ φίλτατε ἀν-
δρῶν μὴ με ἀτιμάσας γένῃ pro μή με ἀτιμήσῃς. Terentius in An-
» dria. Quid meritus pro quid meruisti. hoc Romani faciunt in omniu͂
passiuorum, & deponentium, & co͂ium præteritis, per quæ partici-
pijs utuntur pro uerbo, adiunge͂tes uerbum substantiuu͂. frequenter ta͂
per eclipsin eius, per se participia loco uerborum funguntur, ut Vir.
» in. i. Aenei. Certe hinc Romanos olim uoluentibus annis.
» Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri,
» Qui mare qui terras omni ditione tenerent,
» Pollicitus, deest es. Cicero pro Ligario, quæritur se prohibitum, deest
esse. Illi. εἰς ὀρθὸν φρονῶ. & εἰς ταύτην πρόθεσιν. Salustius in hunc mo
dum disseruit, pro hoc modo. Illi μυστήρια αὐτὴν ἦγεν pro εἰς μυστή-
» ρια. Virgi. in primo. Italiam fato profugus, pro in Italiã. Illi. εἰς ἐν
pro ὁμοῖ. Nos quoq; in unum pro simul. Salustius in Catil. In unum
» conuocat. Illi εἰς ὅσον ἡλικίας, καὶ οὐδενὸς χεῖρον. Nos quoq; hoc ætatis,
» & nihilominus. Illi ὅτι μάλιστα. Terentius. Cum maxime Parmeno-
ne opus est, * ἑκατέρῳ de plebe duplici apud illos dicitur. Simile Vir
» gi. in. i. = & sæuum ambobus Achillem. Illi ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ παν
τὸς τρόπου, καὶ πάντα τρόπον, καὶ κατὰ πάντα τρόπον. Nos uero omnimo
do ἕκαστος & ἕκαστον de duobus non dicunt, quomodo nec apud nos
quisq;. Homerus. ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ. Idem.
λαοὶ δὲ θοὰς ἐπὶ νῆας ἕκαστοι ἐσκίδναντο.
βιάζομαι σὲ καὶ βιάζομαι ὑπὸ σοῦ, tam passiuam q̃ actiuam habent si-
gnificationem. Et nos multa habemus uariæ significationis uerba, ut
ruo, moror, propinquo, tam actiuam q̃ absolutam habent significatio-
nem. ἐλπίζω, non solum de bono illi dicunt, sed etiam de malo. Hero-
dotus in. i. ἐλπίζων γὰρ ὁ Αλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ μι-
λήτῳ, καὶ τὸν λεὼν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ.
Virgilius in quarto Aeneidos.
» Hunc ego si potui tantum sperare dolore͂. ἄχθομαι, χαίρω ἥδομαι τού-
τοις καὶ τοῦτο Atticum est, quomodo etiam apud nos, doleo & gaudeo,
» lætor his & hæc. Salustius in Catilin. Et populus lætari, & merito di

cere fieri. Virgilius in Bucolicis.

» Qui te pollio amat ueniat quo te quoq; gaudet. Saluſtius in Catilina. Et quaſi dolens eius caſum. Attici ἔλαβε δίκην tam de accuſatore, q̃ de reo dicunt. Similiter nos. Virgi in. iiij. Aeneid.

» Vlta uirum, pœnas inimico à fratre recepi. Idem in. xij.

» = Pallas te hoc uulnere Pallas,

» Imolat & pœnas inimico ex ſanguine ſumit. Idem in. ij. Aeneid.

» Id'q; audire ſat eſt iamdudũ ſumite pœnas, Attici ἐλάττων τόσων ἐτῶν καὶ τόσοις ἔτεσι. Similiter nos minor tot annos, nam minor. xxx. annorum cum dicimus ad genitiuum, deeſt illo qui eſt. xxx. annorum, ἥττων τούτου τριάκοντα ἐτῶν, & ſimilia. Horatius, maior Neronum dixit in. iiij. Carminum. Deiecit acer plus uice ſimplici Maior Neronum. Subaudiendum enim eſt ætate. Item minor fratrum dixit pro unus fratrum qui minor eſt. Lucanus in. iiij. = & reppulit æſtus,

» Fortior Oceani. Intelligitur æſtibus. Idem in primo.

» Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ. Subaudiendum eſt hic quoq; ablatiuus ara. Demoſthenes, ἐν τῷ πρὸς σπουδίαν ὑπὲρ προικὸς, ἔπειτα ὡς ἐλάττων ταῖς χιλίαις ἐκομισάμην. ἐμποδὼν, pro præſenti dicunt. Thucydides in. viij. τὰς ἐμποδὼν αἰτίας μόνον ἐπισκοπεῖν. Terentius in Adelphis.

» Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt

» Videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt

Proſpicere. Attici, κωλύω, καθείργω, ἐπέχω, ἐμποδίζω ἐκεῖνον ἰσοκράτης πρὸς ἀντίπατρον. ἔτι δὲ καὶ τόσῳ μᾶλλον εὐκρινὲς ὄν. ἀλλ᾽ ἔχων ἀνάστασιν ἐνόμιζεν ἐμποδιεῖν αὐτὸν πρὸς πολλὰ τῶν πραγμάτων. Romani quoq;, Impedio illum (ut iam oſtendimus). Sophocles, αἴαντι. δίκαιος γόνος pro uero. Noſtri quoq; uerum pro iuſto, & iuſtum pro uero frequenter ponunt. Virgi. in. xij.

» Quæcunq; eſt fortuna mea eſt, me uerius unum,

» Pro uobis fœdus luere & decernere ferro, uerrius dixit pro iuſtius. Attici, ἐμμένω τούτοις καὶ ἐν τούτοις ἐνεπλέχθην τούτοις καὶ ἐν τούτοις. Nos quoq; permaneo his & in his, implicor his & in his, ἐμβλέπω αὐτῷ καὶ αὐτὸν καὶ εἰς αὐτόν. Sic & nos proſpicio illi & illum & in illum. Virgilius in primo. = & alto

» Proſpiciens. Terentius in Heauton. Tibi proſpexi. κατανεύω σοὶ ποιήσειν. Ariſtophanes in Babylonijs. ἐννεύει μὲ φεύγειν οἴκαδε, nos quoq; ſimiliter annuit me fugere domum. & ad datiuum dicunt tam illi q̃ nos, ἐννεύει μοὶ ποιεῖν annuit mihi facere. Attici, ἔνδον pro εἴσω, & ἔνδοθεν pro ἔνδον ponunt, aduerbia quæ ſunt in loco pro ad locũ, & quæ ſunt ad locum pro in loco ponentes. Noſtros quoq; auctores inuenimus

huiuſcemodi figura utentes. Virgilius in. iiij. Aeneidos.
» = eiectum littore, egentem
Suſcepi, pro ad littus. Illi ἵδρυμαι περὶ τὴν ἀκρόπολιν, παρίσταμαι τῷ τάφῳ καὶ τάφον καὶ ἐγκατέσκηψεν εἰς τόνδε τὸν τόπον καὶ ἐν τῷδε, καὶ περὶ τόνδε. nos quoq; aſtitit illum locum, & illo, & illi. Et circa illum.
» Virgilius in quinto. Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber, Iſocrates in Areopagitico, ἐν ταῖς αὐλητρίσιν, pro in loco in quo habitant tibicines. huic ſimile, Cicero in. i. Inuect. Dico te ueniſſe priore nocte inter falcarios, ideſt in locum ubi ſunt falcarij, Ἐνέγκων ὄνομα Attici dicunt pro ἔχων. Virgilius in. iiij. Aeneidos.
» Egregiam uero laudem, & ſpolia ampla refertis.
» Tuq; puerq; tuus. Cratinus in Poetina, ἀτὰρ ἐννοοῦμαι δὴ τὰ τῆς μοχθηρίας τῆς ἠλιθιότητος τῆς ἐμῆς. ſimiliter nos, cogito, quæ ſunt difficultates ſtoliditatis meæ. Illi ἔνιοι τινὲς. noſtri certi quidã. τὸ ἕνεκα, eſt q̃n prætermittunt Attici. Thucydides, τὰς αἰτίας προέγραψα πρῶτον καὶ τὰς διαφορὰς τοῦ μή τινα ζητῆσαι ποτὲ ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς Ἕλλησι κατέστη. Romani quoq; frequenter hac prætermiſſione utuntur in genitiuo nominũ, quæ ſupinorũ terminationes habent, ut populi ſeruandi laborat, Reip. defendẽdæ periclitatur, deeſt cauſa. Saluſt. in Iugurth.
» Quæ poſtq̃ glorioſa modo, neq; belli patrandi cognouit. Thucydides. i. καὶ αὖθις ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει, pro ἑνὸς δέοντος. Inde dicũt noſtri undeuiginti, undetriginta, duo deuiginti, duo detriginta, & ſimiliter per cæteros denarios numeros. Hora. undeoctoginta dixit in ſecundo Sermonũ. Vnde octoginta annos natus cui ſtragula ueſtis, Hoc eſt. lxxx. annos ætatis habens, unde unũ. Attici ἐναντίον τοῦδε, pro coram illo. Terent. in Andria.
» Id gratum fuiſſe aduerſum te habeo gratiam. Demoſthenes. ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου, αὐτὸς ἐξηγεῖτο τὸν νόμον τῷ κήρυκι ἀντὶ τοῦ ὑπηγόρευεν. Romani uerbis præire & iurare in uerba illius, ideſt quomodo ille dictaret. Horatius in Epodo.
» In uerba iurabas mea Arctius atq; hedera procera adſtringitur illex Attici ἐντρέπομαι τοῦτο καὶ τούτου. hinc Romani pudet me iſtius rei dicunt Plato. νῦν δὲ οὔτε ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύνει οὔτε ἡμῶν οὔτε τὸν νόμον ἐντρέπει. Idem in Phœdro ὁ δὲ οὔτε κέντρων ἡνιοχικῶν οὔτε μάστιγος ἔτι ἐντρέπεται. Euripides in Alcmœone, ἐπ' οὔτ' ἑκόντος οὐδὲν ἐντρέπει πατρός. Sophocles in Oedipode, ἐπὶ Κολωνῷ ἦ καὶ δοκεῖτε τοῦ τυφλοῦ τιν' ἐντροπὴν ἢ φροντίδ' ἕξειν. Idem in Tyranno μήτε παρεντραπῆς τόδε. Alexis. ἑλένης ἁρπαγῇ. ἀκόλαστός ἐστι, πλὴν δὲ πολιὰν οὐκ ἐντρέπεται.
Terentius in Phor.
» Non pudet uanitatis? Idem in Adel.
» Fratris me quidem pudet & piget. Idem in Phor.

Vt nihil pudet. Et nota ꝙ tam ad reuerentiam honestæ personæ, ꝙ̃ ad pudorem turpis, refertur supradicti constructio uerbi, ut pudet me patris, pro erubesco patrem. & pudet me uanitatis pro erubesco propter uanitatem. ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ μυστηρίων. τῆς μὲν τύχης ἣν ἐχρησάμην δικαίωσαν ὑφ' ὑμῶν ἐλεεῖν. hinc Romani Misereor tui. Attici, ἐνδέξια καὶ ἐναρίστερα, antepenultimo acuto aduerbialiter proferunt. Similiter nos dextra illum, & sinistra illum. Salust. in Iugurt.

» Dextra Adherbalem assedit. Home. ἀλλ' ἄνα εἰ μεμονάς γε pro ἀνάστηθι. Virg. in. iij. Aenei. O' mihi sola mei super Astyanactis imago,

super pro superes, ἐξῆλθον τοῦ πολέμου ἐξῆλθον τῶν σῶν πολεμίων χειρῶν, καὶ ἐξέρχομαι τῆς οἰκίας. ἔξιθι τῶν κινδύνων. ἐξέστησαν τόδε καὶ τοῦδε, καὶ τῷδε. δεδημένοι πάντα ὑπὲρ φιλοτιμίας ἀνήλωσαν ὑπὲρ δὲ δόξης οὐδένα ποτὲ κίνδυνον ἐξέστησαν ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας οὐσίας προσαναλίσκοντες ἐτέλουν. Aristophanes βατράχοις. εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσι, ὅστις ἄπειρος τοιῶνδε λόγων ἢ γνώμῃ μὴ καθαρεύει. Solinus in memorabilibus.

» Tatius hominem exiuit. Virgilius in quinto.

» Corpore tela modo atq; oculis uigilantibus exit.

ἐπιστατήσει ὑμῶν καὶ ὑμῖν. ἔθ' ὅπως στρατῷ τῆς ἡμέρας ἀλλ' αὐτοῦ ὑμῶν γυνὴ καλῶς ἐπιστατήσει. Plato νόμων δυοδεκάτῳ. γυμνικῶν τε καὶ ἱππικῶν ἄθλων ἐπιστάτης. Cratinas ἐρέταις τὴν πέρυσι βουλὴν ἐφεστώς.

Romani insto illi & illum. Virg. in. i. Aenei.

» = instans operi regnisq; futuris. Idem in. viij.

» Parte alia Martis currumq; rotasq; uolucres.

» Instabant. Idem in. viij.

» Heu quantæ miseris cædes laurentibus instant.

Attici ἐπιτροπεύειν αὐτὸν καὶ αὐτοῦ. Nostri accusatiuo soli iungunt hoc. Virgilius in quinto.

» Tutatur fauor Euryalum. Attici ἐπεβάλοντο τῇδε τῇ πράξει, καὶ τὴνδε τὴν πρᾶξιν. Romani conor illam rem. Virg. in. ix.

» = ac conantem plurima frustra. ἐπιδείξεις ποιῶν καλῶς καὶ ποιεῖν καλῶς. similiter latini ostendens faciens bene & facere bene. Virg. in. ij.

» Aenei. = sensit medios illapsus in hostes, pro se illapsum esse. Illi ἐπιδεδίκασται τοῦδε, & nos damnatus pecuniarum repetundarum Attici ἐπιλέλησμαι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus. τοῦδε οὐκ ἐπιλήσομαι. Xenophon. παιδίας. στ. ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη μετέλθοι. Menander κυβερνήταις. ἐπελάθετο αὐτὸν ὅστις εἴη. Virg. in. ij. Aeneidos.

» Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere graios.

Idem in tertio.

» Oblitus'ue sui est Ithacus discrimine tanto.

Illi ἐπεξιέναι τῷ πράγματι, καὶ τὸ πρᾶγμα. Nos exequi rem ſolum. Illi ἐπιχωριάζει εἰς ἀθήνας καὶ ἐν ἀθήναις. Et nos habitat Romæ et habitat Romam. Virg. in. yiij.

» Hoc nemus hunc inquit frondoſo uertice collem.
» Quis deus incertum eſt, habitat deus. Idem in. iij. Aeneidos.
» = nondum Ilium & arces,
» Pergameæ ſteterant habitabant uallibus imis. Simile eſt huic. Eijci=
» tur in littus, & littore. Virg. in. iiij. Aenei. = eiectum littore, egentem
» Suſcepi. Idem in. yiij. = uolat haſta Tago per tempus utrunq;, pro in
» Tagum, Ἐπὶ τούτου τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔστησαν τρόπαιον. καὶ ἐξ ἀθηνῶν ἀντὶ τοῦ ἀθήνηθεν, ἐν ἀθήναις ἀντὶ τοῦ ἀθήνησι. Latini frequenter, & maxime hiſtorici ablatiuis utuntur cũ præpoſitione pro genitiuis & datiuis, in loco ſignificationem habentibus, ut in Tyro pro Tyri, & in Taurominio pro Taurominij, et in Sorte pro Sorti. Iſocrat. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης, οὐδὲ εἰδεῖν αὐτοὺς ἐξεγένετο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. Illi, ἐτῶν τοσούτων et ἔτεσιν τοσούτοις dicunt. Noſtri actõ & ablatiuo, inueniũtur ta-
» men & gtõ uſi, ut Cicero in. ij. Inuect. Qui dies futurus eſſet ante
» diem. yi. Calen. Nouembriũ, Calendarũ pro ante Calendas, Cuius teſtes ſunt commentatorum probatiſſimi. Virg. in. i. Aeneid.
» = una cum gente tot annos, Bella gero. Terent. in Eunu.
» At ille alter uenit ad nos annos natus ſexdecim, deeſt enim ante & tot annis dicitur. ἔτη γεγονὼς τοσαῦτα, καὶ ἐτῶν τοσῶνγε. Lyſias ἐν τῷ περὶ τοῦ διογένους. ἦν γὰρ αὐτῷ υἱὸς ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς ἐτῶν γεγονὼς ἑκκαίδεκα. Attici, ἔτυχε τιμωρίας ὁ διώκων καὶ ὁ φεύγων. ſimiliter Latini. Virg. in. iiij. Aeneid.
» Vlta uirum, pœnas inimico à fratre recepi. Illi, εὐδαιμονίζω σοῦ τόδε, καὶ εὐδαιμονίζω σε τοῦδε. Noſtri quoq; authores hãc ſæpiſſime imi=
» tati ſunt figuram. Virg. in. xi. Iuſtitiǽ ne prius imirer belline laborum.
» Iuuenalis in quinto. Et pater ergo animi felices credit auaros, εὐτυχεῖς τῷ θυμῷ, καὶ εὐδαίμονας τὸν θυμόν. Licet aũt accuſatiuo & ablatiuo adiungere & dicere animum felices, & animo felices. ἱκετεύω σε δοῦναι μοι ταύτην τὴν χάριν καὶ εὔχομαι τοῖς θεοῖς καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ προσεύχομαι τοὺς θεοὺς. Et nos ſupplico te & tibi. Terent. in And.
» Ipſum hunc orabo, huic ſupplicabo, amorem, huic narrabo meum.
» Precor tamen & oro, & obſecro, & quæſo accuſatiuo iunguntur in multis locis. Attici, ἡγεῖται τῆς πόλεως καὶ τῇ πόλει. πλάτων μένωνι. οὐκ ἄρα σοφίᾳ τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν οἱ ἀμφὶ θεμιστοκλέα τε, καὶ οὓς ἄρτι ἄνυτος ὅδε ἔλεγε. Hinc nos præficio urbi, & præfectus urbi, & urbis. Sed qñ datiuo adiungitur participiũ eſt, qñ uero genitiuo nomen, quõ amans illius nomen, amans autẽ illum

participiũ, & natus illius nomẽ, natus uero ab illo, uel illi participiũ.
Et fere oĩa participijs similia nomina diuersa casuũ constructione di
scernuntur. Participia enim necesse est uerborũ suorũ seruare constru
ctiones. Attici, ἠρξάμην πόλεμον πρὸς τοῦτον, καὶ τούτῳ πλάτων. περὶ λά-
χης. πρῶτα μὲν κλέωνι πόλεμον ἠράμην. Tale est illud Virgilia. in. viij.
» = uolat hasta Tago per tẽpus utrunq;, pro in Tagũ, μιᾷ ἡμέρᾳ τοῦ-
» το πεποίηκεν, ἤγουν διὰ μιᾶς ἡμέρας καὶ ἡμερῶν πόσων τόδε ἐστι. De=
mosthenes ἐν τῷ κατ' αἰσχίνου. ἐκ τῶν αὐτῷ πεπρεσβευμένων δυοῖν ἢ τρι-
ῶν ἡμερῶν ὑμᾶς μένοντας οἴκοι. In eodem. δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ταῦ=
τα πεπράχθαι. In eodem. δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν οἷς μὲν ἐχθρὸς εἶναι φί
λον αὐτὸν γεγενημένον, οἷς δὲ φίλος τοὐναντίον. Similiter per eclipsin,
» Cicero in. ij. Inuec. Sed triduo tñ audietis, pro intra triduũ. ἀναβεβλη
» μένος στολὴν καὶ στολῇ. indutus uestẽ & ueste. Virgi. in. vij. Ipse pedes,
» tegmen torquẽs immane leonis Terribili impexũ seta cũ dentibus al
» bis Indutus capiti sic regia tecta subibat. Idem in. xi. Harũ unã iu-
» ueni, supremũ mœstus honorẽ, Induit. Ter. in Eunu. Meã ipse induit.
» Idem in eadẽ. Et ea est indutus. ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς. Plato πολιτείας,
γ', μαλακώτεροι αὖ γίνονται ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ ἢ ὡς προσή-
κει. Similiter nos molliores fiunt, q̃ ut melius illis, huic simile est Salu=
» stianũ i Iugur. Romanos sicut plerosq; remoto metu laxius licẽtiusq;
futuros. Demosth. ὀλυνθιακῶν. iij. ὑπῆρχον ὀλύνθιοι δύναμίν τινα κεκ=
τημένοι καὶ διέκειθ' οὕτω τὰ πράγματα οὔτε φίλιππος ἐθάρρει τούτους οὔτε
» οὗτοι φίλιππον. *Statius in. ij. Theb. = martisq; ex semine Theron Ther
» rigenas cõfisus auos. θαρρῶ τοῦτο καὶ τούτῳ. Nos fido huic rei, & hac re.
» Virg. in. xi. = dum troia tentat Castra fugæ fidens, & cœlũ territat
» armis. Idem in. vij. Moliri iam tecta uidet, iam fidere terræ. Attici
θαυμάζειν αὐτοὺς καὶ αὐτῶν, καὶ αὐτοῖς. Latini quoq; miror illum, &
illius & illo. Virgi. in. ij. Aeneidos.
» Et molem mirantur equi, primusq; Thymoetes. Idem in. xi.
» Iustitiæ'ne prius mirer belli'ne laborum. τῷ ἑαυτοῦ ῥάβδῳ τουτονὶ τύπτω
ἰδίοις αὐτῶν ἀγαθοῖς. Isocrates πανηγυρικῷ. καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ
τοῖς ἄλλοις κακοῖς, ἢ τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἀγαθοῖς. huic simile est illud Ter.
» in Adelpis. Suo sibi gladio hunc iugulo. Attici. ἄρχομαι τοῦ βιβλίου καὶ
τόδε καὶ κατῆρχε τοῦ λόγου καὶ τὸν λόγον. Plato θαυμαστὸν γάρ τινα ὦ κρί-
των ἀνὴρ κατῆρχε λόγον οὔσοι ἄξιον ἀκοῦσαι. Latini accusatiuo incipio
& cœpi, & inchoo, & ineo adiungunt. Virgilius in Bucolicis.
» Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus. Idem in. y.
» Vix ea fatus erat, cœpit cum talia uirgo. Idem in eodem.
» = nocturnas inchoat aras. Attici, ἀκούω σοῦ πείθομαί σοι. καὶ κατακροᾶ=
σθαι τούτου καὶ τοῦτον. Eupolis

Nostri audio quidem accusatiuo adiungunt , ausculto uero tam datiuo q̃ accusatiuo. Terentius in Andria.
» Pamphilum'ne adiutem an auscultẽ seni. Idem in eadem.
» Ausculta pauca, & q̃d ego te uelim, & tu quod quæris scies. Sic enim habent antiqui codices teste Donato cõmẽtatore eius. Attici, κατακέχρη-
» σαι ταύτῃ καὶ ταύτην. Cicero in i. Inuecti. Quousq; tandẽ abutere Ca-
» tilina pacientia nostra. Salusthius in Catilin. Quippe quas honeste habere licebat, abuti ꝑ turpitudinẽ properabant, sed põt subaudiri his. Attici, καθέζομαι ἐπὶ καθέδρᾳ καὶ τὸν σκίμποδα καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷδε, καὶ εἰς τόνδε, καὶ ἐπὶ τοῦδε, καὶ ἐπὶ τῷδε. Thucidides, α΄, καθεζόμενοι δὲ αἰχμῶνες ἱκέται εἰς τὸ ἡραῖον ἐδέοντο. ἐκαθήμεθα δὲ ἐν τῇ στοᾷ. Nostri quoq; auctores frequẽter huic uerbo diuersos sociãt casus, sedeo in mõte & in montẽ & non te & montẽ sine præpositionibus, ut Virg. in
» vii. Tali intus templo diuũ patriáq; Latinus Sede sedens. Idem in. v.
» Summa petit scopuli sicca'q; in rupe resedit. Salust. in Iugurth. Iugur
» tha extenuata suorũ acie montẽ insedit. Attici, κατηγορῶ σου πορνείας καὶ πορνείαν. Et nos accuso te furti, & accuso tui furta. Demosthenes, ἐν τῷ κατὰ μειδίου. εἰ μὲν οὖν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι παρανόμων, ἢ παραπρεσβείας, ἢ τινὸς ἄλλης τοιαύτης αἰτίας ἔμελλον αὐτοῦ κατηγορεῖν. Attici, κατέαγε τοῦ δεῖνα, καὶ τῷ δεῖνι τὸ σκέλος. Similiter Latini fractum illius & illi crus. Attici, καταφρονήσας τούτου καὶ τοῦτον. Herodo. in. i. καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν. Romani, et tenno, & sperno, & despicio, & oĩa uerba actiua, quæ faciunt ex se passiua accusa
» tiuo coniungunt. Virg. in Buco. O digno coniuncta uiro dum despicis omnes. Illi dicunt πρὸς δύναμιν, καὶ κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ μνήμην ἀντὶ τοῦ ὡς μέμνημαι. & κατὰ σῶμα εἰργασμένην. Nostri quoq; pro
» uiribus. i. secundũ uires. Salust. in Catil. publicam miserorum causam
» pro mea consuetudinis ne suscepi. Virg. in. v. Tum ualidis flexos in-
» curuant uiribus arcus, Pro se quisq; uiri idest secundũ suas uires, hæc tñ eadem præpositio, idest pro, quando uerbo adiungitur in supradicta significatione assumit ut, prout possum, prout ualeo, prout intelligõ. Illi καταμελεῖν τούτων καὶ ταῦτα Antiphon. πολιτικῷ. μήτε φιλοπότην κληθῆναι, καὶ δοκεῖν τὰ πράγματα καταμελεῖν ὑπὸ

Sic & nostri negligo illum. Terentius in Adelphis.
» Pecuniam in loco negligere maximum interdum est lucrum. καρτερεῖν τὰ παρόντα, καὶ ἐπὶ τοῖς παροῦσι. Nos ad accusatiuum. Virg. in. iii.
» Aeneidos. Haud impune. quidem nec talia passus Vlysses. καταρᾶται
» τούτῳ. Horatius Sermonum. tibi non referenda precati. Illi καταγελᾷς ἡμῶν καὶ ἡμῖν.

» Terentius in Adel. Rideo hunc. Idem in Eunu.
» Forte habui scortũ, cœpit ad id adludere & irridere. Idem in eodẽ.
» Hisce ego non paro me ut rideant, sed his ultro arrideo. Illi καταχρά-
ζομαί σε καὶ καταβοήσομαί σε καὶ σοῦ. Aristophanes ἱππεῦσιν. κατακε-
κράζομαί σε. Nos increpo illum. Illi, ἀμφὶ ἔτος κατ᾽ ἔτος, καθ᾽ ἑκάστην ἡ-
μέραν, καθ᾽ ἡμερινόν. Nostri in dies, & per singulos dies, & in an-
nos, & per singulos annos, & in horas, & per singulas horas. Liui-
us frequenter, in milites pro in singulos milites. Virg. in. v.
» Bina boum uobis Troia generatus Acestes,
» Dat numero capita in naues, adhibete penates. Illi, ὅσημέραι, nos quo-
tidie & quot annis. Illi, κατάγομαι καὶ καταλύω, καὶ ὁρμίζομαι, & ad
locum, & in loco ponunt. Similiter nostri, diuerto domi & domũ. Illi,
κόπτειν τὰ ῥήματα pro differere. Terent. in Heauton.
» = uerum interea dum sermones cædimus, Illæ sunt relictæ. Illi, κοπι-
ᾶς αὐτὸν, pro in lassitudinem ducis. Huic similia sunt apud nos tam
actiuam q̃ passiuam habentia significationem, ut superius ostendimus,
propinquo, ruo, moror. Illi, κωλύω σε λέγοντα, καὶ κωλύω σε λέγειν, καὶ
κινδυνεύοντα καὶ κινδυνεύειν καὶ κωλύει τὸν ἀδικούμενον καὶ κωλύει τοῦ τὸν
ἀδικεῖσθαι. & nos prohibet illũ periclitantem, & prohibet illum pe-
» riclitari. Virg. in. ij. Aeneid. = sensit medios illapsus in hostes, pro illa-
» psum se esse. Salust. in Iugurth. Et Hercule Sylla ante te cognitũ mul-
tis orantibus alijs, ultro egomet opem tuli, nullius indigui, λαχεῖν τῶν
πατρώων, καὶ διαλαχεῖν τὰ πατρῷα. Nos sortior ad accusatiuũ. Virg. in
» xij. Sortitus fortunam oculis. Illi, λέγουσιν ὡς τόδε ἐγένετο, καὶ λέγουσιν
ὡς τόδε γεγονέναι. Nostri dicunt, ut illa res facta sit, & illam rem fa-
ctam esse, λέγεται ὅδε πεποιηκέναι τόδε, καὶ λέγεται τόνδε πεποιηκέναι
» τόδε. & nostri frequenter, Terent. in Eunu. Apparet hũc seruum esse
domini pauperis Miseriq;. Illi, λεκτέον ἐστὶ, pro oportet dicere, Plato πο-
λιτείας γ. ὅτι ἔφαμεν ἃ μὲν λεκτέον, ἤδη εἰρῆσθαι, ὡς δὲ λεκτέον ἐπισκε-
πτέον εἶναι. Hinc Romani gerundia uel supina inuenerunt, dicẽdi di-
cendo dicẽdũ, dictum dictu. Proprie aũt in, dum, terminãtia atticum
significant aduerbiũ, quod omni generi & numero, & ꝑsonæ, & tẽ-
pori põt adiungi, ut legendum est mihi tibi illi, nobis uobis illis. & le-
gendũ est & legendũ fuit, legendũ erit, poetã, orationem, carmen. At-
tici, λογίζεται φιλῆσαι παρθένον ἐκτετικῶς. Nos dicimus confitetur cõsu-
latus uirginem, & criminatus innoxium. Virg. in. ij.
» = sensit medios illapsus in hostes, pro illapsum se esse. Statius in. xij.
» = hortaris euntẽ. pro hortaris ire. Attici, λοιδορεῖσθαι αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς.
Hyperides κατὰ Δημοσθένους. ἀλλὰ τοὺς νεωτέρους ἐπὶ βοήθειαν καλεῖς οὓς
ὕβριζες καὶ ἐλοιδόρου ἀκρατοκώθωνας αὐτοὺς καλῶν. καταρῶμαί σοι καὶ σε

& Romani maledico tibi et te. Cicero pro Deiotaro. Blesamius inquit
eius enim nomine optimi uiri, nec tibi ignoti, maledicebat tibi. λυμαί-
νεται τῷδε καὶ τόνδε. Herodotus. α. λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ εἶτ' ἔλεγε
τοιάδε. Romani lædo te, noceo tibi dicunt &
» te. Lucanus in. iij. Insiluit solo nociturus pondere puppim. Sed magis
per eclipsin, in, præpositionis prolatum est, insiluit puppim pro in
puppim. Isocrates in Aegynetico. ἐκποίησας δ' ἂν οἰκίας ἴδιον υἱὸν εἶδεν
αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους εἰσποιηθέντα μᾶλλον πολλὺ, pro πολλὺ μᾶλλον,
μάλιστα, καὶ πολλὺ μάλιστα. Nostri, multo magis & multo maxime, ut
» Virgilius in primo. Pygmalion scelere ante alios immanior omnes.
Attici, μανθάνω τόδε καὶ τοῦδε, huic simile est illud Terentianum in
» Eunucho. Reuiso quidnam Chærea hic rerum gerat, pro quas res.
» Et Virg. in. xi. Iustitiæ ne prius mirer belline laborum. Similiter in-
simulo auaritiæ, accuso pecuniarũ repetundarum, uel furti, uel adul
terij & similia. ἐνδήμων εἰμὶ τοῦδε, καὶ εἰδὼς ὑπάρχω τὰς ἱστορίας.
Sciens autem quando participium est accusatiuo adiungitur, quando
nomen genitiuo, quomodo amans, diligens, patiens, negligens, & simi-
» lia. Attici, μετ' ἐμοῦ ἐστὶ τὰ δίκαια. Cicero in. iij Inue. Hæres erat filia,
faciebant omnia cum puella, leges, æquitas, uolũtas patris, edicta præ
torum. Illi μέλλω ἀναγινώσκειν, μέλλω γράφειν καὶ γράψαι. Lysias ἐν
τῷ περὶ ἡγησάνδρου κλήρου ὡς ἔμελλεν ἐπί τε τοὺς βωμοὺς εἶναι καὶ νομι-
ζόμενά γε ποιήσειν. pro hac constructione Romani participio utuntur
futuri, cum omni tempore substantiui uerbi, ut lecturus sum μέλλω ἀ-
ναγινώσκειν. lecturus eram & fui & fueram ἔμελλον ἀναγινώσκειν.
lecturus ero uel fuero μελῶ ἀναγνώσεσθαι. Illi. μέλει μοι ταῦτα καὶ τού-
των. Nos, curo has res. Illi μέχρις ἕως. Nos usquedum. Attici, ὀδύρο-
μαι τῷ πάθει σοῦ καὶ σέ. μέμφεταί σοι καὶ σέ. Similiter nostri queror
» tibi & te. Iuuenalis in primo. Nec quereris patri, nec terram cuspi
» de quassas. Virg. in Buco. Dum queror & diuos q̃q̃ nil testibus illis
Profeci. Xenophon παιδίας. ζ'. τοῖς δὲ θεοῖς οὐδὲν ἀνεχοίμην μέμψασθαι
οὐδ' ἀνδρός. μέμφομαί σοι τοῦθ' ὅτι χρηστά με λέγοντα οὐκ ἐποίησεν προσ-
δοκᾶς. Demosthenes ὀλυνθιακῶν. γ'. καὶ οὐχὶ μέμφομαι τὸν ποιοῦντά τι
τῶν δεόντων ὑπὲρ ὑμῶν. Attici μεθ' ἡμέραν ponunt per se. & νύκτωρ
καὶ ἡμέραν, Aristoph. οὔτε νύκτωρ παύεται οὔτε ἡμέραν. Nostri quoq; fre
quenter huiuscemodi utuntur constructionibus, noctu, & die interdiu
» & nocte. Virg. in primo = noctem non amplius unam,
» Falle dolo. Idem in eodem. = una cum gente tot annos, Bella gero.
Habere pro esse, Demost. ἔχω ἐνταῦθα ἡμέρας δή τινας. Idem κατὰ αἰ-
σχίνου ὑπὲρ τῆς παραπρεσβείας. μηδενὶ ὑμῶν εὐσεβῶς ἔχειν ἀποψηφί-
» σασθαι αὐτοῦ. Teren. in Phormi. Bene tibi se habent principia. Attici,

μικρὸν ἢ μέγαν. Nos plus minus'ue, & huius simile Terentius in An
» dria. Quo iure quaq; iniuria. Illi μνησθῆναι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus
Iliados. ι. μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι οὔτι νέον γε. Idem ἰλιάδος.
ω. μνῆσαι πατρὸς σεῖο θεοῖς ἐπιείκελ' ἀχιλλεῦ. δημοσθένης φιλιππι. ς'. καί
περ ὄντες οὐ δεινοὶ τοὺς ἀδικοῦντας μεμνῆσθαι. Similiter nostri. Virg. in
» iiij. Aenei. = nec meminisse pigebit Elisæ. Idem in Bucolicis.
» = numeros memini si uerba tenerem. παραινῶ σοι ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς,
» admoneo te illius & illum. Salust. in Catilina. Sed quoniam tanti ui
» ri nos tempus admonuit, Virg. in. x. Lucagus ut pronus pendens in
» uerbera telo Admonuit bijugos. Illi τὴν παρθένον ἐξηπάτησεν μονο
νουχὶ ὑποσχόμενος μέταλλα χρυσοῦ. Similiter Terentius in Phormi.
» = senem per epistolam Pellexit modo non montes auri pollicens. Atti
ci, multa per ellipsin proferunt, uel pleonasmon εἶτ' αὖ πάλιν αὖθις.
Pherecrates ἐν χείροσι. νῦν δὲ ἄρτι μοι τὸ γῆρας ἐντίθησιν οὖν. nostri
quoq; nunc nuper, ἐνέσκηψαν κατὰ τοῦ νότου πολλὰς, deest plagas, quo-
» modo Terentius in Eunu. = Plurima salute Parmenonem Summum
» suum impertit Gnato, deest enim amicum. Idem in eodem. Ego'ne
» illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ὄζει φυγὸς, μύρου ἐκεῖνος, καὶ ὄζει
τὰ μύρα. Pherecratis ἐν πετάλοις. ὥστοι κακὸν ὄζει
» Terentius in Adelphis. = olet unguenta de meo. Iuuena.
» = olebit laternam οἶδα τινὰς ποιοῦντας ἢ ποιήσοντας τόδε καὶ οἶδα τι-
νὰς ποιεῖν ἢ πεποιηκέναι τόδε. Xenophon ἀπομνημονευμάτων. δ'. οἶδας
δέ τινας ἄλλα ποιεῖν ἢ οἴονται δεῖν. Terentius in Adelphis.
» = uideo, sapere, intelligere, eos in loco, Vereri, inter se amare. ἄχθομαι
τοῖς κακοῖς, ἀχθήσῃ τούτοις ποτὲ καὶ ὀκνῶ τούτοις. Xenophon. τοῖς μὲν λα
κεδαιμονίοις οὕτως αὖ οἱ πελασταὶ ὤκνουν. hinc Romani piget genitiuo &
accusatiuo coniungunt, piget me hostium. Eiusdē constructionis, pudet,
tædet, miseret. Inueniuntur tamen etiam accusatiuis solis coniuncta.
» Teren. in Adel. Hei mihi non te hæc pudent. Idem, ut nihil pudet.
αἰσχύνομαι τὴν ἡλικίαν τὴν σὴν οὐδὲν ἀκίνδυνον ἴδιον οὐδὲ ὀκνήσας οὐδὲ
ἀπολογισάμενος. Attici dicunt. θαρρῶ αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς. Similiter nostri.
» Statius. ij. Thebaidos. * Terrigenas confisus auos. Iuuenalis in. iij.
» Fidimus eloquio, Ciceroni nemo ducentos Nunc dederit nummos, nisi
» fulserit annulus ingens. Virg. etiam datiuo coniunxit in. xi. = dum
» Troia temptat Castra fugæ fidens, & cœlum territat armis.
» Idem in. ix. Et fidere nocti. Attici dicunt, ὀλίγον πρότερον καὶ ὀλί
γῳ πρότερον. Nos quoq; ante paulum, & paulo ante, quomodo & post
paulum, & paulo post. Plato μένωνι. οὐκοῦν τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότε
ρον μόριον ἀρετῆς ἔφαμεν εἶναι. Isocrates πανηγυρικῷ. ἐπὶ δὲ τῶν με
γίστων τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον πειράσομαι καὶ περὶ τού-

» τῶν διελθεῖν. Cicero in .ij. Inuecti. Et uoces paulo ante exaudire potui-
sti, similiter attici ὀλίγῳ ὕστερον & ὀλίγον ὕστερον. quomodo & nos Pla
» to ἐν εὐθυδήμῳ ὀλίγῳ ὕστερον εἰσέρχεσθον τούτῳ. Horatius. Illam post
paulo sed pluris Attici, ὀλίγας ἡμέρας pro ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Ari
stophanes. γήρᾳ. σὺ δ' οὐχ ἥκῃ νῦν μ' ὅπως δὴ ὀλίγας ἡμέρας. similiter nos.
» Virg. in. i. = una cum gente tot annos, Bella gero. Idem in eodem.
» Tu faciem illius noctem non amplius unam Falle dolo.
» Idem in. iij. Aenei. Tres adeo incertos caeca caligine soles,
» Erramus pelago, totidem sine sydere noctes, ὀλίγου εἰς χιλίους ἀντὶ τοῦ
παρ' ὀλίγον χιλίους. nos paulominus mille. Thucydides. δ'. ἱππῆς δ' οἱ
πάντες ἠκολούθουν μακεδόνων ξὺν χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους. Ὀλίγου
δεῖ, καὶ ὀλίγου δεῖν ἀντὶ τοῦ σχεδὸν ὀλίγου ἐπελαθόμην ὃ ἐβουλόμην εἰπεῖν
» ἀντὶ τοῦ ὀλίγου δεῖ. Terentius in Andria. Sosia, ades dū paucis te uolo.
» χορδαῖς ὑποχόμενος. Iuuenalis in. ij. Fidibus promittere, & Terē.
» in Eunu. Fidibus scire. Attici, ὀμοῦμαί σοι τοὺς θεοὺς καὶ τῶν ὄρ ὄμνυτε.
» Virg. in. yi. Dij cuius iurare timent & fallere numen. Idē in eodē.
» = maria aspera iuro. Nec mirum cum etiā passiuum habeat. Vnde
» Luca. in y. Et laetae iurantur aues bubone sinistro. Home. Iliad. i.
ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι. Idem ἰλιάδ. ξ'. ἄγρει νῦν
μοι ὄμοσσον ἄαατον στυγὸς ὕδωρ. Menander. γλυκέρα τί κλάεις ὀμνύω
σοι τὸν δία καὶ τὴν ἀθηνᾶν φιλτάτη ὀμωμοκὼς καὶ πρότερον ἤδη πολλά-
κις. Idem in Mysogyno ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον εἰ μὴ ἔλθοις θήσειν σοι
» γραφὴν κακώσεως. Teren. in Phor. = en unquam iniuriarum audisti
» mihi scriptam dicam? & Lucanus in. yi. Effera damnarat nimiae
» pietatis Ericto. Attici, ὅμοιος τῷδε καὶ τοῦδε. Thucydides ζ'. τὸ γὰρ γέ-
νος τῶν θρακῶν, ὅμοια τοῖς μάλιστα τοῦ βαρβαρικοῦ ἐν ᾧ ἂν θαρσήσῃ,
φονικώτατόν ἐστι. Virgilius in Bucolicis.
» Vrbem quam dicunt Romam Meliboee putaui.
» Stultus ego, huic nostrae similem. Terentius in Eunu.
» Qui tibi ego multa dicam? domini similis es. Attici, ὅμοιός ἐστι λόγος
καὶ πρότερον. ἀντὶ τοῦ οἷος καὶ πρότερον. Plato κρίτωνι. ἀλλ' ὦ θαυμά-
σιε, οὗτός τε ὁ λόγος ὃν διεληλύθαμεν ἔμοιγε δοκεῖ ἀνόμοιος εἶναι καὶ ὁ
πρότερος ἀντὶ τοῦ οἷος πρότερος. Virgilius.
» O socij, neq; enim ignari sumus ante malorum.
idest illorum, quae pertulimus mala. Et nota quod ex huiusmodi stru
ctura graeca frequenter latini, ac, & atq;, in significatione similitudi
nis accipiunt, ut, similis est haec oratio, atq; ante.
Virgilius in secundo Aeneidos.
» Haud secus, ac iussi faciunt. Terentius in Andria.
» Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam neget daturum.

Idest ut ab huiusmodi homine, qualis est qui filiã negat. Facio atq; feci ante, pro sicut ante feci. Attici, ὃν τρόπον καὶ ᾧ τρόπῳ, καὶ ἐξ οὗ τρόπου, καὶ καθ' ὃν τρόπον. Nos quẽadmodũ, & quomodo. ὃν καθάπερ τοῦδε καὶ τόδε, καὶ ἀπὸ τοῦδε. Plato Χαρμίδῃ. ὑπὲρ δὲ σοῦ ἦν δ' ἐγὼ ὦ Χαρμίδη πάνυ ἀγανακτῶ εἰ σὺ τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν, καὶ πρὸς τούτῳ τὴν ψυχὴν σωφρονέστατος μηδὲν ὀνήσῃ ἀπὸ ταύτης τῆς σωφροσύνης. Virg. in. vij.

» = fruitur deorum Colloquio. Iuuenalis in secundo,

» Exul ab octaua Martius bibit, & fruitur dis,

» Iratis, at tu uictrix prouincia ploras. Similiter potior illius rei, et illa

» re, & illã rem. Cicero. in. ij. Inuectiuarũ. Rerum potiri uolunt. Terẽ.

» in Adel. Ille alter sine labore patria potitur cõmoda. Idẽ in eodem.

» Miseriam omnem capio, hic potitur gaudia. Salust. in Iugurth.

» Priusq̃ legatos conueniret Adherbalis potiretur. Virgi. in. i.

» Egressi optata potiuntur Troes harena. Illi, ὅσημέραι καὶ ὅσαι ἡμέραι ὑπερίδης δηλιακῷ. ἐνταῦθα θύεται τῷ

Hinc Romani quotidie uel cottidie, pro quot dies, & quot annis, pro quotquot erunt anni. Attici, μακρῷ χρόνῳ, ἱκανὸν χρόνον. nos longo tempore. Ὀσφραίνη τι καὶ ὀσφραίνομαι τοῦ ψύχους. Nos quoq; olfacio

» illam rem. Terent. in Adelphis. = sinerem illũ, ac non sex totis men-

» sibus Prius olfecissem q̃ ille quidq̃ cœperit? Odoror quoq; accusatiuo

» coniungitur. Lucanus in. vij. = tabemq; cruentæ,

» Cædis odorati Pholoen liquere leones.

Vsq; ad hunc locum de gallico exemplari quod Aldus noster uiuens magno pretio redemerat, descriptum est.

Attici λέγοιμι ἄν, de futuro dicunt, λέξοιμ' ἄν, etiã de præterito. Antiquiores tamen ὀρξοίμην de futuro, de præterito dicunt ὀρξαίμην. In huiuscemodi sensu Romani solent non solũ præteritis imperfectis, sed etiam præteritis perfectis uti pro præsentibus, uel futuris, tam subiunctiuis q̃ indicatiuis. Virgi. in. i. Aeneidos.

» Certe hinc Romanos olim uoluentibus annis,

» Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri,

» Qui mare qui terras omni ditione tenerent,

» Pollicitus, tenerent ἀντὶ τοῦ καθέξουσι. Idem in eodem.

» Cum uenit aulæis iam se regina superbis,

» Aurea cõposuit sponda. Cicero Inuect. i. Non. n. illud peto, quod soleo

» cum uehementius contẽdi impetrare, reus ut absoluatur, & Terent.

» in Eunu. Quæ uera audiui taceo, & contineo optime, audiui pro audiam uel audiuerim, Idem in Andria.

» =ſed ſi quid tibi narrare occepi continuo dari
» Tibi uerba cenſes, occepi pro occipiam uel occeperim. Attici, ὅτι πλεῖστον
» δῶυασαι. Similiter noſtri. Terentius in Eunucho.
» Munus noſtrum ornato uerbis quoad poteris, Et illū emulum quoad
» poteris ab ea pollito, quoad poteris, pro ut poteris, quantum poteris.
» τί μοι γένοιτο. Huic ſimile eſt illud Terent. in Andria.
» Quid me fiat, pro in me fiat. Attici, ὅτε μάλιστα, noſtri cum maxime
pro ἔτι μάλιστα frequenter ponunt. Plato in eodem χεδὸν δὲ τὶ πάν-
των μάλιστα. Similiter. Virg. in. i. Aeneidos.
» Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam.
» Poſthabita coluiſſe Samo. Attici, τοίνυν accipiunt παραπληρωματικῶς,
noſtri quoq; frequenter, ergo, repletiui loco accipiunt. Terentius in
» Andria. Mihi'ne? tibi ergo, οὐδεὶς λέγει τοῦτο, λέγει τοῦτο οὐδεὶς, pro eo-
dem ponunt Attici ex ſuperuacuo duplicantes abnegationem. Teren.
» in Phor. Non ſic futurū eſt. Lucanus in. i. Aut hic errat ait, nulla ſine
» lege per æuum, Mundus. Teren. in Eunu. Nihil minus pro minime
* Terentius in Andria.
» Quid uos? quo pacto hic? ſatin recte? nos'ne?
» Vt quimus aiunt, quando ut uolumus non licet. Idem in Eunucho.
» =nunc ergo eam mi Phædria, Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio
abducere. Frequentiſſime tn̄ ſunt huiuſcemodi figuræ, quibus aduer=
bia nominibus, uel participijs, uel pronominibus redduntur, & maxi
» me localia. Virg. Arma uirumq; cano. genus unde latinū, pro ex quo,
Attici, ὡς δεηθεῖησαν καὶ τοῦτο εἶπον ὡς δεηθῶσιν, ut rogauerint, talis iun
ctura frequens eſt apud nos, quotiēs, ut pro cauſali coniūctione poſitū
præterito ſubiūctiui copulatur, uel ēt præſenti, uel futuro, qn̄ loco ὅτι
» ideſt ꝙ ponitur. Cice. in. vij. Verrinarū. Primū ut iudicijs, q̄ decē lau
datores dare non pōt, honeſtius ei nullū daret, q̄ illum quaſi legitimū
numerū conſuetudinis non expleret. Attici οὐ μὴν οὐχ ἥκιστα Romani nō
minus nō parū, nihilominus. Illi τὴν ἡγεμονίαν οὐκ ἀπρακτοτάτῳ ἀνδρὶ
» παρέδωκαν. Cicero Verr. i. Ad hominē non inertiſſimū. Attici οὐχ ἧττον
pro ſimiliter, & pro magis. Noſtri quoq; non minus non ſecus. Virg.
» in. iij. Nō ſecus ac iuſſi faciunt Idē in eodē. Non ſegnior, pro ſimilis.
ἐν ἀρχῇ in principio οὐδεὶς σωκράτους ἧττον ἀμαθὴς ἐγένετο. Ter. in Eu.
» Hoc nemo fuit, minus ineptus, pro magis prudēs. Illi οὐδαμῶς
Terent. in Eunu.
nos nunquam.
» Nemo quiſq̄. abundat quiſq̄. οὐδέποτε tam in præterito q̄ in futuro
ponunt, quō & nos nunq̄. μὴ οὐχὶ γίνεται. Noſtri quoq; frequenter
duplici abnegatione utuntur pro ſimplici, ut nihilominus pro non, &
recuſo ne faciam, pro recuſo facere. Ἀπαγορεύω μὴ λέγω καὶ ἀπαγορεύω

λίγειν. In ſequentibus uero οὐκ ὄλεσέ με ζεὺς ἢ παλλάς με κατέφλεξε. Hæc autem figura ſolet fieri, uel abundante abnegatione, uel deficiente à cõmuni ſubaudienda. Virgilius in tertio Aeneidos.

» = non me tibi Troia,
» Externum tulit, aut cruor hic de ſtipite manat, pro neq; cruor. Idẽ in
» ix. Non hic Atridæ, ne fandi fictor Vlyſſes. ne dixit ſed temen pro nec ponens. uel & aut, necnon, ẽt, &. Lucanus in. iiij.
» Quippe ubi non ſonipes motus clangore tubarum
» Saxa quatit pulſu rigidos uexantia frenos,
» Ora terens ſpargitq; iubas & ſubrigit aures,
» Incertoq; pedũ pugnat nõ ſtare tumultu. Hic enim ecõtrario, q; atq;, &, pro nec poſuit, & ad omnia, non, in principio poſitũ à cõi accipitur. οὔτ' ἐκεῖνος ἐποίησεν, οὔτ' οὗτός τι. Idem in eodem.
» = fluuios non ille cruoris
» Membrorũq; uidet lapſus. Μετὰ τὴν δυστυχίαν οἱ οἰκεῖοι οὐδέν μοι οὔτε τὸ λεπτὸν πένητι ἔδωκαν. Saluſtius in Catil. Poſtq̃ uictoriã ſunt adepti, ni
» hil reliq fecere uictis. Illi ὀφείλει μοι τόκον ὁ δεῖνα, καὶ ὀφείλει τόδε ποιῆσαι. & nos, debet mihi ille uſurã, & debet illam rẽ facere. Nã infinitis uerborũ tam illi q̃ nos frequenter utimur loco nominũ. & illi quidem pro omni caſu, nos aũt pro nominatiuo uel accuſatiuo, ut Perſius.
» Sed pulchrũ eſt digito monſtrari, & dicier hic eſt.
» Idem Euge tuum & belle. Lucanus in. iiij.
» Victuroſq; dei celant ut uiuere durent,
» Felix eſſe mori. loco enim genitiui, uel datiui, uel ablatiui, & accuſatiui cum præpoſitione, gerundijs, uel ſupinis utimur, de q̃bus, de uerbo tractantes ſufficiẽter docuimus. Attici παραβάλλομαι τούτῳ καὶ πρὸς τοῦτον. Demoſthenes pro Cteſiphonte πρὸς ἐκείνους ἐξετάζειν καὶ παραβάλλειν εἶναι. Romani quoq;, Cõparo tibi illum, & tecũ. Cicero pro Deiotaro.
» Et ſi inique Caſtorẽ cum dño confero. πανταχοῦ, tam in loco, q̃ per oẽs
» partes ſignificat. Demoſthenes Philippicarũ. iij. τοὺς ταῦτα διδάξοντας ἐκπέμπων μὲν πρέσβεις πανταχοῦ, ad locũ, & Philippicarũ. iiij. οἱ τυραννίδων ἢ δυναστειῶν ἐπιθυμοῦντες κεκρατήκασι πανταχοῦ, quod eſt in loco. Nos omnifariam quidẽ pro per oẽs ponimus, ubiq; aũt in loco, & undiq; de loco, & quoq; ad locũ. ἡ ἡλικία τοῖς πᾶσιν ἐπιβέβηται. Si
» militer nos. Virg. in. iiij. Omne æuũ ferro teritur. Illi, ἐπέχω σε μαινόμενον καὶ μαίνεσθαι καὶ ἐπέχω σε ἵνα μὴ μαίνῃ. Et noſtri cõpeſco illum inſanientẽ, & inſanire, & ne inſaniat. παρὰ, apud illos, & genitiuo, & datiuo & accuſatiuo adiungitur, & apud nos, præter, accuſatiuo coniungitur, & ablatiuo tum quum pro ſine accipitur, ut Salu
» ſtius in Catilin. Præter rerũ capitalium condemnatis, pro ſine condẽ-

natis. & tenus tam ablatiuo, q̃ genitiuo, ut pube tenus. Virgi. in. iiij.
» Pube tenus postrema immani corpore Pistris. Idem in. iij. Georg.
» Et crurum tenus à mento palearia pendent, secundum græcos dixit.
Attici παρεσκευάζοντο ὡς ποιήσοντες τόδε καὶ ποιῆσαι τόδε. Similiter no
» stri. Salustius in Catilin. Neq; tñ Antonius procul aberat, ut pote q̃ ma
gno exercitu locis æquioribus expeditos in fuga sequeretur. hinc uide
» tur etiam illud = dignus patrijs qui lætior esset,
» Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset. Virgi. Attici παραχωρῶ σοι τοῦδε καὶ τόδε. Latinorum quoq; authores. Concedo tibi illius rei, & illam rem. Lucanus in. i.
» = tibi numine ab omni,
» Cedetur, iuris'q; tui natura relinquet,
» Quis deus esse uelis. Attici, φέρουσι. Xenophon.
* Liuius in. xxvi. ab Vrbe condita. Qui Pompeium morbum excusasse ferunt, ne cum interesset deditioni animos Numantinorum irritaret. Attici. παρ' ἐμοὶ pro ἐπ' ἐμοὶ, ἐν ἐμοὶ quomodo & nos apud te. Aristophanes, παρ' ἐμοὶ, οὐκ εἰς κόρακας πλοῦτος παρὰ σοί? Illi φέρεται Ἀλεξάνδρου πέρι.
Virgilius in primo.
» Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam.
» Posthabita coluisse Samo. περὶ apud illos, & præponitur & postponi
tur, & diuersas habet significationes, quomodo & apud nos, de &
præ, & pro, et pleræq; præpositiones. Herodotus historiarum primo. περὶ τῆς νήσου, & alibi ἀνθρωπηΐων πρηγμάτων πέρι.
Virgilius in quarto.
» Te propter libicæ gentes Nomadumq; tyranni
» Odere. & qua de re, pro de quare. Terentius in Andria.
» I' præ sequar, pro præ i. Attici περιόπομαι σε, καταφρονῶ σου. Nostri despicio, contẽno, sperno, illum, ad accusatiuum solum. Illi πιστεύω σοὶ καὶ ὑπὸ σοῦ πιστεύομαι, nos quoq; credo tibi, & credor à te. Attici πειρῶμαι τῶν παθῶν καὶ πειρῶ τήνδε. Aristophanes ὅταν μὲν αὐτάς τις πίνης πειρῶν τύχῃ. Latini ad accusatiuum solum. Virgi. in. ij.
» Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras. Expertus tamen & illam rem & illius rei. Virgi. in. xi.
» Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos belli iuuenes, ast Ilua trecentos. Sed magis nomen est. Attici ἀπέχει στάδιον τῆς πόλεως, καὶ σταδίῳ. Lycurgus
* Hinc nostri, uiginti passus, & uiginti passibus aberat. Attici πεποίηκα σε ἀεὶ καλῶς καὶ δέδωκα σοὶ ἀεί. Teren-
» tius similiter in Andria. Siue te hæc solũ semper fecit maximum. Illi

ἔγνω δή ποτε ἠδικημένος, καὶ ἑαυτὸν ἀδικεῖσθαι, huic simile. Virg. in. ii.
» * sensit medios illapsus in hostes, pro illapsum se esse. Illi δειλὸς ἐν τοῖς πρακτέοις ὅτι καὶ πράττειν. Similiter nos, trepidus est ad faciendum, & trepidus est facere. Virgilius in Bucolicis.
» Cur non Mopse boni quoniam conuenimus ambo.
» Tu calamos inflare leues ego dicere uersus, pro boni ad calamos inflãdos, & ad dicendos uersus. Attici, ἀμπέχεται τριβώνιον ἐκεῖνος, κυκλόω ἀμφί τοις τὴν κάρδοπον, & nostri circũdare illũ casibus & circundare illi casus, quo tot uoluere casus, & tot uolui casibus. Virg. in primo.
» Quid'ue dolens regina deum tot uoluere casus. Idem in eodem.
» Argentum parius'ue lapis circundatur auro. Similiter induo te ueste, & induo tibi uestem. Virg. in. xi.
» Harum unam inueni supremum mœstus honorem,
» Induit. Idem in decimo. An sese mucrone ob tantum dedecus amens,
» Induat. ποὶ ἢ πὼς apud græcos infinitum, grauatur, interrogatiuum circunflectitur, similiter apud nos quà, & quò. Attici πίστευσόν μοι τοῦτο ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, sed hoc synemptosis esse uidetur, ad uerbum enim sequens accusatiuo usus est, datiuo autem, & accusatiuo simul frequenter iungitur credo uerbum. Terentius in Adelphis.
» Quid credas, aut cui credas. Idem in Andria.
» Credon tibi hoc nunc? Attici πλέον τριῶν ἐτῶν καὶ τρία ἔτη τοῦτο ἐγίνετο. Nos quoq; plus tres dies, & plus tribus diebus. Plato in Timæo, εἴδη δὲ πλέον ἑνὸς ἔχων. similiter quoque πλέον ἢ μερῶν τριάκοντα καὶ πλέον ἢ τριάκοντα ἡμέρας. nostri quoq; hac constructione ad omnes casus utuntur. Terentius in Eunucho.
» Non plus triduum. Virg. in. i. = noctem non amplius unam,
» Falle dolo. Lucanus in. vii. · plus est q̃ uita salus'q;
» Quod periit. Cicero in Frumentar. Pluris dimidio. ὡς εἰ μὴ, hoc Attici cõstruunt omni cũ casu, absq; utõ, quo et nostri nisi & dũtaxat, ut nisi ille dicat, nisi illius iussu, nisi illi cõgrue, nisi illũ doceã, nisi illo pñte. ποὶ, Græci frequẽter in locũ ποὶ in loco. Homer. tãtũ. * Romani, quo ad locũ, ubi in loco. Attici πολλὺ μᾶλλον καὶ πολλῷ. Nostri ad ablatiuũ multo magis & multo maxime. Salust. in Catil. Ea tẽpestate mihi impiũ
» Po. Ro. multo maxime miserabile uisum est. Attici ζῶ ζωὴν ἀθλίαν, similiter δουλεύω δουλείαν, & nostri seruitutem seruiunt. Terentius,
» Cãtilenam eandem canis. Illi πολλὺν χρόνον καὶ διὰ πολλοῦ. Romani multum tempus, & multo tempore. Virg. in. vi.
» Nec plura his, ille admirans uenerabile donum,
» Fatalis uirgæ longò post tempore uisum. Terentius in Eunucho.
» Illum liquet mihi deierare, his mensibus,

» Sex uel ſeptem prorſum non uidiſſe proximis. Virg. in. i. = iouisq;
» Et ſoror & coniunx una cum gente tot annos.
» Bella gero. Μάχομαι σοὶ, nos quoq; pugnat mihi & ad me. Similiter certat, & huiuſcemodi alia, & mecum. Virgilius.
» = una cum gente tot annos.
» Bella gero. Illi. φροντίζων τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τῇ πόλει, noſtri quoq; faciens curam urbis, & ſuper urbe. Attici ἐπεισβαίνω εἰς τὴν θάλασσαν, & noſtri adeo urbē & in urbem. Virgi. in. ij.
» Mygdonides illis qui ad Troiam forte diebus Venerat. Idē in Bucol.
» Quo te Mœri pedes an quo uia ducit in urbem? δέομαι χρημάτων, nos eget uerbum tam genitiuo, q̃ ablatiuo coniungimus, egeo illius rei, & illa re. Illi ποῖ ad locum, & nos quo. Illi ἀθήνησι, καὶ ἐν ἀθήναις, pro his nos genitiuis ſi primæ ſint, uel ſecundæ nomina urbiū, ſin tertiæ ablatiuis utimur, & in ſemper pluralibus, ut Romæ, Tyri Carthagine Athenis. Attici πότερον, & ſingulari & plurali numero adiungunt, nos uero utrum utriq; numero adiungimus, utrū bonæ ſint hæres an illæ. Attici γυμνὸς τῇ κεφαλῇ ἐπεισέβαινεν. Virgilius.
» Nuda genu nodoq; ſinus collecta fluentes. ἐπιγελῶ τούτοις, ἐμπαίζω σὲ καὶ σοὶ καταγελῶ σοῦ καὶ σὲ, ἐμπαίζω αὐτόν. Terētius in Eunucho.
» Habui ſcortum, cœpit ad id alludere, & me irridere. Virgi. tamen
» in. ij. = certantq; illudere capto. Similiter arrideo tibi pro irrideo. Terentius in Eunucho.
» Sed his ultro arrideo. Attici προεώρων τοῦτον οἷος ἔσοιτο. Virgi. in. i.
» Et alto proſpiciens. Idem in ſexto.
» Proſpexi Italiam ſumma ſublimis ab unda. Terentius in Heautontimorumeno.
» Quicquid ego huius feci tibi proſpexi & ſtultitiæ tuæ. Attici, πλείονες δὴ πάντες τοῦτο λέγουσιν ἄνθρωποι. Terent. in Andria.
» Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli. ὑπερέχω σοῦ καὶ ὑπερέχει ἡ κεφαλὴ τὴν χεῖρα. Nos quoq; præſto tibi & te. Virgi. in. xij.
» Ibo animis contra uel magnum præſtet Achillem. Teren. in Eunu.
» Dij immortales homini homo quid præſtat, ſtulto intelligens
» Quid intereſt. Illi dicunt κηδεστὴς σοῦ καὶ σοὶ, cognati uel affines, uel fratres, uel amici, uel inimici horum, & his, ſic & ſimilia omnia. Illi ἔγωγε λέγω γένοιτό μοι τοῦ καλοῦ τοῦτό τε. Frequenter & noſtri huiuſcemodi utuntur figura, ut genitiuos ponant pro nominatiuis. Cicero
» in. i. Verrinarum. Ita mihi deos uelim propitios, ut cum illius mihi tē
» poris uenit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum ſit, non ſolū
» cōmoueor animo, ſed ēt toto corpore per horreſco. Idem in. vij. Cum
» mihi Tyndaritani illius uenit in mentem, cum Segeſtam, cum iura

ſimul ciuitatũ, atq; officia conſydero. Attici, προσήκει μοὶ πολυπραγμο-
νεῖν τοῦτο. Terentius in Eunucho.
» Et adeo ad te attinere hanc omnem rem. noſtri frequentius attines ad
illum & illi. Attici, ἀγαπῶν τῆς παρθένου καὶ ἀγαπῶν τὴν παρθένον.
Romani quoq; fugitans, amans, patiens, & multa ſimilia, tam genitiuo
q̃ actõ adiungunt, ſed actõ iuncta, participia, genitiuo, nomina ſunt.
Plato in Lyſide. * dixit ideſt clementer pro
» non nimium, hinc Saluſt. in Iugurth. Sed his rumor clemens erat, pro
non nimius. εἰσέρχεται τὴν πόλιν οὗτος. Euripides. μόνον δὲ σοὶ τέκνοι-
σιν εἰς ἀγειδόμους. Terentius in Andria.
» Adeon ad eum? Virgilius in decimo.
» Regem adit, & regi memorat nomenq́; genusq́;. Idem in Georg.
» Adit opida paſtor. εἰσῆλθε τὴν οἰκείαν ὁ κλέπτης. Chreſtomenes.
* Terentius in Phormione.
» Adi magiſtratus Attici, ἱκετεύω, λίσσομαι σὲ πρὸς θεῶν. Virg. in. vi.
» = ſuperosq́; precati, Trinacrij teucriq́; uiri. Terentius in Andria.
» Huic ſupplicabo, amorem huic narrabo meum. προσκαλῶ σὲ καὶ προσέ-
φη τοῦτον. Virgilius in ſexto.
» = extremum fato quod te alloquor hoc eſt. Idem in ſecundo.
» Affaturq́; deos, & ſanctum ſydus adorat. Attici, τῷ βασιλεῖ δεδιμέ-
νοι προκνέχθησαν. Romani quoq; oblati ſunt uobis, & ad uos. Attici,
προσλαμβάνω σὲ καὶ προσλαμβάνω σοῦ. Nam πρὸς præpoſitio tam ac-
cuſatiuo, q̃ genitiuo coniungitur, ſed in diuerſa ſignificatione. quod nos
in multis facimus præpoſitionibus, ut in, ſub, ſuper, ſubter, de q̄bus ſuf-
ficienter Donatus docet. Præter autem, quando loco ſine accipitur abla-
» tiuo coniungitur, ut Saluſt. in Catilin. Præter rerum capitalium con-
demnatis, nam aliâs accuſatiuũ ſequitur. Tenus quoq; quod apud græ-
cos aduerbiũ eſt, ſicut & ſine & multa alia, quæ à noſtris inter præ-
poſitiones ponuntur, tam ablatiuo q̃ genitiuo ſociantur ſecundum græ-
cos. Virgilius in tertio.
» Pube tenus, poſtrema immani corpore Priſtis. Idem in Georg. iij.
» Et crurum tenus à mento palearia pendent. Idem in. x.
» = cui laterum tenus hiſpida nanti,
» Frons hominem præfert. hoc aũt (ut oſtendimus) ſecundũ græcos. nam
apud latinos nulla præpoſitio, nec aduerbiũ præpoſitiuum caſualiũ,
niſi actõ uel ablatiuo coniũgitur. Attici, εἴθε μοι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ γένοιτο
» νῦν. Cicero in Verrin. primo. Cum illius t̃pis mihi uenit in mentẽ. Illi,
ἐπὶ τούτοις γελᾷ καὶ ἐπιγελᾷν σοὶ, σέ. Terentius in Eunucho.
» Hiſce egò non paro me, ut rideant, ſed his ultro arrideo.
» Idem in Adelphis. Rideo hunc. Idem in eadem.

» Nulli lædere os, arridere omnibus. Idem in Eunucho.
» Cœpit ad id aludere & me irridere. Attici, προκρίνω σὲ ἄριστον εἶναι
πάντων τῶν ἐμῶν ἑταίρων. Nostri quoq; huiuscemodi locutionibus utũ=
tur, ut prepono hunc optimum esse amicorum. Illi, λαχαίνουσι τὴν κτί
σιν, οἰκοῦσι τὴν μεσοποταμίαν, nostri quoq; accolunt fluuium & fluuio.
ἀποβλέπω καὶ ἐπιβλέπω τὸν βωμὸν, sic nostri. Cicero pro Milone.
» Et aspexit me illis quidem oculis. Virgilius in primo
» Aspice bissenos lætantes agmine cygnos. Attici, ἐναντίον θεοῦ, καὶ ἐνώπι=
» όν σου. Terent in Phor. Namq; inscitia est aduersum stimulos calces.
παρενεχθήμην τῷ θείῳ. Iuuenalis in quarto.
» = spectent iuuenes quos clamor & audax,
» Sponsio, quos cultæ decet, assedisse puellæ. Illi, πρῶτον μὲν οὖν, δεύτερον
δὲ, εἶτα μὲν ἔπειτα δὲ, Nostri uero, primo uel primũ quidẽ, deinde uero,
uel post uero, uel nũc uero, uel secundo, aut secundum uero. συστρέφω τὴν
» διάνοιαν καὶ ἀνακαλῶ τὸν νοῦν. Terentius in Andria. Nunc quam rem
» uitio dent quæso animum aduortite. Idem in Eunucho.
» Aduerti hercle animum. Virgilius in sexto.
» Cæruleam aduertit puppim ripæq; propinquat. ἐπερειδόμενος τῇ
βακτηρίᾳ, ἐπιβαίνει ὁ ἀσθενῶν. Virg. in xi.
» Impressoq; genu nitens terræ applicat ipsum. Attici, ἐν μέρει, πρὸς μέ=
ρος, καὶ ἐκ μέρους. Nostri quoq; ad partem, & in parte, & ex parte.
Illi, τοῦτο μόνον δίδοσθαι οἱ ἐνόμισεν ἔργον. Terent in Andria.
» Id sibi negoti credidit solum dari. Huic simile est illud Virgilianum.
» Dixerat & genua amplexus genibusq; uolutans,
» Hærebat. Demosthenes, καθ' ἡμᾶς ἐγένετο, καὶ κατὰ γνώμην, κατὰ τὸ σὸν
θέλημα. Hoc est quod dicimus secundũ uoluntatem uestram, & secundũ
» uos. Lucā. in. vij. - secundum Aemathiã lis tanta datur. Attici, βουλεύο=
μαι προβλέπω σὲ καὶ σοὶ, καὶ προνοῶ. Quomodo & apud nos, cõsulo &
prouideo, prospicio, tã datiuo quam acc͞o coniũgitur, sed datiuo prouidentiã
significant. Illi, πάτροθεν καὶ μητρόθεν βάρβαρός ἐστι, καὶ ἐκ τε πατρὸς, καὶ
μητρὸς βάρβαρος nos à patre & à matre Atheniensis est. Attici,
πρὸς σοῦ λαμβάνω τόδε ἀντὶ τοῦ παρὰ σοῦ. Romani quoq; apud arbitrũ
& ad Troiam tamen pro apud Troiam. Virgilius in primo.
» Prima quod ad Troiam pro charis gesserat argis. ὑπονοῶ τὰ ἱερὰ
κεκλεμμένα, ἤγουν εἶναι. Frequentissime nostri quoque participia pro
infinitis, ut audio interfectum, mortuum, cæsum, & similia, in quibus
» omnibus subauditur esse. Iuuenalis. = perituros audio multos. ὥστε
» λέγειν περιόπτειν γεωργέ. Salustius in Catilin. & populus lætari, &
merito dicere fieri. Attici, στεφανοῦται κοτίνου στεφάνῳ καὶ στεφανοσάμε-
νος καλάμῳ λευκῷ, & Romani coronatur illam rem, & illa

re. Quomodo ēt induitur. Hora Coronari Olympia. Virg. in. vij.
= induit albos Cum uitta crines. Idem in x.
An sese mucronē ob tm̄ dedecus amens, Induat. Præpositio apud illos
frequenter abundat, & deficit. Demosth. * & no-
stri cōuenit, mecū, tecū. Aristophanes aūt ἄπειμ' ἰὼν ἐκεῖθεν ἐκτραχηλι-
σθῇ πεσών. Deest enim κατὰ. Homer. ἀμφότερον, ἀντὶ κατὰ ἀμφότερον.
Nostri quoq; utraq; figura utuntur. Virg. in. ix. Tum demū præceps
saltu sese oībus armis, In fluuiū dedit. Deest cū. Attici, μέμνημαι συγ-
γνῶθι idest memini da ueniā. Demosthe. * Salust. in
Iugurth. hoīs ueteris prosapiæ, multarū imaginū, nullius stipendi. Fre
quentius tn̄ in huiuscemodi sensu Romani ablatiuo utuntur. Terent.
in Andria. Ibi unā aspicio adolescentulā Forma, bona fortasse, ac uol
tu Sosia, Adeo modesto, adeo uenusto, ut nihil supra. Cic. in Philip. cō
tra Antoniū. Tu nec soluendo eras idest soluere debita nō poteras. Illi,
συμφωνῶ ἐμαυτῷ εὐδαιμονοῦντι καὶ εὐδαιμονῶν, nostri inueniūtur hac
forma sæpe usi, cōscius sum mihi benefaci nti, & benefaciēs, quomodo
dicimus nomen est mihi Iulus, & Iuli, & Iulo, & Iulū. Virg. in. iij.
= sensit medios illapsus in hostes. Illi, κλέπτας τῶν θεῶν τὰ ἱερὰ, καὶ τοὺς
θεοὺς, & nostri depilatus deos decumas & deorū decumas. Attici, αἰ
σθάνομαι ὀδμῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ τραπέζῃ, nostri accusatiuo sentio illam rē,
ἀγνοεῖ τὴν ἁμαρτίαν, Similiter Latini ignoscit culpam *
& magis fœmininū ipse fœtus est. Quomodo apud nos, hic & hæc
stirps & finis, et silex, & multa similia. Herodo. in. iij. *
idest. obijt, uel mortuus est à suis. Attici, ταὐτὸ τοῦτο, τουτέστιν ἐκεῖνο. No
stri quoq; idem hinc illud est. Iuuenalis in. ij. Implet & ad mœchos
dat eisdem ferre cynædis. θανατῶ ἐγὼ, καὶ σὲ, ἀποδειλιῶ ἐγὼ καὶ σὲ,
quō & Latini sæpe eadē uerba diuersis proferunt significationibus,
ut ruo absolutū, & actiuum. Virg. in. viij. = ruit omnis in urbe
Pastorum ex acie numerus. hic enim est absolutum. In primo autem
actiue protulit. Incubuere mari totumq; à sedibus imis.
Vnà Eurusq; Notusq; ruunt. Similiter moror tam absoluta q̄ actiua
significatione ponitur. Virg. in. i.
Hunc Phœnissa tenet Dido blandisq; moratur,
Vocibus. Iuuenalis in tertio. = morantur
Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorem. hoc inactiua signi-
ficatione. Virgilius in. iiij.
Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater,
Destruat? Illi, υἱὸς μοῦ ἐστι καὶ ἔστι μοὶ υἱὸς καλός. Similiter nos dicimus
argumentum huius rei, & huic rei est illud, quomodo dicimus pater
huius est, & huic ille, Virg. in. ix.

Huic monstro

Huic monstro Vulcanus erat pater. Attici, ἐν τοσούτῳ δὲ, quomodo &
nostri interea dum. Virg. in. iii. Georg.
» Sed fugit interea fugit irreparabile tempus.
» Singula dum capti circumuectamur amore. Idem in eodem.
Interea superat gregibus dum læta iuuentus. Notandum ergò quòd quo
modo apud græcos ἕως coniunctum cum ἂν significat μέχρις ἂν, sic
& apud nos interea est etiam ubi pro tamen inuenitur positum.
Virgilius in primo Georgicorum.
» Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ. Interea posuit pro τὸ.
τὸν βίον ἐκτελέσαι uitam finire idest mortem obire. Attici, ὅλην τὴν εὐ
» νύκτα φροντίζω. Virg. in. i. = noctem non amplius unam.
» Falle dolo. Idem in tertio.
» Noctem illam tecti syluis immania monstra
» Perferimus. Attici, ὁ χειμὼν ὁ νὸς τῆς πέτρας. huic simile est. Virg.
» Ictum iam fœdus pro fœderis hostia. Illi, νυκτὸς ἦλθε, καὶ νύκτωρ τῇ
ὑστεραίᾳ καὶ προτεραίᾳ. Nos pridie aduerbialiter dicimus, & postri-
die, & priore die tamen & posteriore, & postero, & nocte & supe-
» riore. Cicero in. i. Inuect. Quid proxima, quid superiore nocte ege-
ris. Illi, τοιοῦτος, ὁ ναὸς, ὁ σὸς, ὁ πειραιεὺς, huic simile. Iuuenalis in
tertio. Hunc qualem nequeo monstrare & sentio tantum, pro talē
qualem. Et sciendum quòd frequenter huiuscemodi pronomina demon-
stratiua, & infinita nomina, loco infinitiuorum qualitatis & quanti-
tatis inueniuntur apud authores. Demosthenes. *
» Virg. in. ii. Dis aliter uisum. Illi,
νὴ τὴν δύναμιν ἡμῖν ἐστὶν ἐν ταῖς χερσὶ τὰ μά. Salustius in Catil.
» Proh deum atq; hominum fidem uictoria nobis in manu est. Illi, χιά-
ζεταί με, καὶ βιάζοιμε, ποιοῦμαι τόδε τὶ καὶ ποιῶ. Nos multis uerbis
tam actiuæ quàm passiuæ uocis, similiter in una eademq; significatione
utimur, mereo & mereor, populo & populor, nutrio & nutrior, bel-
lo & bellor. Virgilius in secundo Georg.
» Hoc pinguē & placitam paci nutritor oliuam, pro nutrito. Idē in. xi.
» = pictis bellantur amazones armis. Illi, οἱ μὲν ἕλληνες οἱ δὲ βάρβαροι,
οἱ μὲν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ κακοὶ τούτων, Pro quo nostri dicunt, quidam bo-
ni, quidam mali, alii boni, alii mali, & hi boni, & hi mali. Attici,
τί ἡμῖν καὶ σοὶ ὦ ἑταῖρε. Terentius in Adelphis.
» Sed quid ista Aeschine nostra, aut quid nobis cū illis. Iuuen. in. iii.
» Quo mihi te solitum falsas signare tabellas. Plato *
Nostri in utraq; significatione actō utuntur. Vir. in. iiii.
» Vlta uirum pœnas inimico à fratre recæpi. Idem in. ii.
» = nunquā omnes hodie moriemur inulti. Vindico quoq; in utraq; signi-

ficatione inuenitur tam pro læſo, q̃ contra lædentẽ accipiẽdum. unde
» uindicta non ſolum pœna, ſed ét liberatio accipitur. Perſius. Vindi-
» cta poſt q̃ meus à prætore receſſi. Vnde & aſſertio tam à ſeruitute
in libertatem, q̃ à libertate in ſeruitiũ trahi ſignificat, quod apud Li
uium in multis legimus locis. Attici, ἀκούετε τὶς ἡμῶν, λαβετέ τὶς τοῦ-
το. Terentius in Adelphis.
» Aperite aliquis actutum hoſtium. Attici, τὶ, ex ſuperuacuo adijciunt.
Plato. * Terentius in Andria.
» Subtriſtis uiſus eſt eſſe aliquid. ὅπου χάριν καὶ τῶ ἦλθες δεῦρο, pro cu-
» ius cauſa. Cicero Philip. ij. Illud Caſſianum cui bono id eſt cuius gra-
tia, aut ad cuius bonum. Attici, * Frequen-
» tiſſime hac figura utuntur noſtri. Saluſtius in Iugurth. Homines uete-
» ris proſapiæ multarum imaginum ac nullius ſtipendij. τοῦ πιεῖν, τοῦ
φαγεῖν, τοῦ λαβεῖν, τοῦ λέγειν. Demoſthenes. τὸ γὰρ πράττειν τοῦ λέγειν καὶ
χειροτονεῖν ὕστερον ὂν τῇ τάξει, πρότερον τῇ δυνάμει καὶ κρεῖττόν ἐστι. pro
hac conſtructione, id eſt pro articulo genitiui quod coniungant græci cũ
uerbo infinito nos gerundijs in, di, terminantibus utimur, addentes tñ
cauſa uel gratia, ut diſcendi cauſa lego Virgilium, accuſandi cauſa, &
defendendi, in forum procedo. δεῖται χρημάτων ὁ δεῖνα. καὶ δέομαι
τροφῆς. Iſocrates. * Noſtri, egeo illius rei,
& illam rẽ, & illa re, & ſupplico tibi, & quæſo te. Ter. in Andria.
» Huic ſupplicabo, amorẽ huic narrabo meum. Cicero pro Roſcio. Nam
» per deos immortales quid eſt in hac cauſa quod defenſionis indigeat?
» Demoſthenes Philip. iiij. ὥσπερ τοὺς πεζοὺς τὸν αὐτὸν τρόπον στρατοπεδεύο-
νους. & noſtri frequenter hac figura utuntur quẽadmodum dicis, ſic
facis, prout dicis facio. διὰ τὰς ἁμαρτίας, ad accuſatiuum, διὰ σὲ οὐδεὶς
» ἡμῶν βούλεται σῴζεσθαι. Cicero pro Ligario, atq; in hoc quod cum mẽ
» dacio, ſi uis, gloriari per me licet. Τοσοῦτον ὅσον. τοσοῦτον διενήνοχεν,
ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος, ὥστε καὶ λέγειν ἅπαντας, quod pleriq; dicunt τοσοῦ-
το διοίσεις τούτου τἀνδρὸς, ὅσω. Et Romani tantum q̃tum, & tanto,
q̃to, differt, diſtat, intereſt, præſtat Attici, τοσοῦτον ἄπειμι τοῦ κακουρ-
γεῖν, καὶ τοσούτῳ ἄπεστι τοῦ δίκαιος εἶναι. Similiter Latini tantum, &
tanto defuit inuitis ciuibus aliquid facere. Cicero pro M. Marcello.
Tantum abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta
quæ cogitas nondum ieceris. Illi, οὗτος μὲν γεννηθεὶς ἔτη εἴκοσι τάδε
ἐποίει. Terentius in Eunucho.
» Ille alter ad nos uenit annos natus ſedecim. Illi, ἐπαινῶ σε ποτὲ μὲν διὰ
τὸ φιλότιμον εἶναι, ποτὲ δὲ καὶ διὰ τὸ γενναιότατον φαίνεσθαι, pro quo
» nos cum, tum. Cicero pro deiotaro. Cum in omnibus cauſis grauiori-
bus. C. Cæſar initio dicendi cõmoueri ſoleam uehementius, q̃ uidetur

uel usus uel ætas mea postulare, tum in hac causa ita multa me perturbant. ἄρα apud illos supponitur, τοίνυν præponitur, apud nos autem & igitur & ergo tam præponuntur, quam supponuntur. Attici,
* τῶν πρώην ἀγαθῶν, ἦλθέ μοι εἰς νοῦν. Om-
» nia hæc & apud nostros inuenis. Virg. in. ix. Nocte super media tu-
» ti sub matribus agni Balatum exercent. Cicero Verri. i. natum illius
» temporis mihi uenit in mentem. Idem de signis. Venit enim mihi fani,
loci, regionis illius in mentem. Attici, σήμερον ἡμέρα, αὔριον, ἢ οἱ πρωῒ τοῦ
το, νῦν ὁ θάνατος ἄλις. Nostri quoq; aduerbium est quando casuali ad-
» iungunt, ut Persius. Euge tuum & belle, nam belle hoc excute totum.
» Idem, Hesternum cras abijt. Vir. Mane nouū, & sponte sua, & Luca
» nus in. i. Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Attici, δῄων
» πολεμίων ἴδοις ἂν αὐτοὺς ποιεῖν. Salust. in Catilina. Cum domos atq;
» uillas uideas in modum urbium ædificatas. Thucydides.
* pro nudius tertius. Hinc Romani tertium & tertio ca
lendas uel Nonas, uel Idus, uel Calendarū nonarum Iduum pro in
tertio ante Calendas uel Nonas uel Idus. Cicero Inuect. i. Meministi'ne
» me ante diem. xij. Calendarū Nouembrium dicere in Senatu, fore in
armis certo die, qui dies futurus esset ante diem sextum Calendarū
Nouembriū, pro in diem sextum Calendarū Nouembrium, ante fre=
quentius tn̄ accusatiuo adiungitur, & p eclipsin præpositionis. Atti=
ci, πείθομαί σοι, ὑπακούω σοῦ, ὑποτάσσομαί σοι. Hinc Romani obedio tibi
» & ausculto tibi. Salust. in Catil. Quæ natura prona, atq; uentri obe-
» dientia finxit pro ob audientia. Teren. in Andria. Pamphilū'ne ad-
iutem an auscultem seni. Attici, πειθόμενος τῷ πατρὶ, εἰμὶ σοὶ ὑπήκοος.
Hinc Ro. dicunt audiens tibi sum. Attici, πρὸς σοῦ ἀντὶ παρὰ σοῦ. acci-
piunt, sicut & nos super pro de. Demosthenes Philippi. iiij.
» * Virg. in primo. Multa super Priamo rogitans, sup
» Hectore multa. Attici, ἡμίσει. Hinc Ro. dimidio superat. unde Iuue.
» in. y. = pares, quod uendere possis Pluris dimidio. Similiter præstat
» pro superat. Virg. in. xij. Ibo animis cōtra uel magnū præstet Achil-
» lem, pro superet. Idem in. i. = gradiensq; deas supereminet oēs. Illi, πε
ριόπτομαι τὸν ἀσθενοῦντα, ἀποδοκιμάζω τόδε τί. Ro. ad accusatiuū de=
spicio & contēno et aspernor illū. προσβλέπειν, ἀφορᾶν, ἐπιβλέπειν τό
» δε. Cicero pro Milone. Et aspexit me illis quidem oculis, quibus tum
» cum omnibus omnia minabatur. Virg. in. i. = & alto
» Prospiciens summa placidū caput extulit unda. Illi, ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὑπὸ
δένδρῳ, ὑπὸ τὸν στρατηγόν. Hinc sub apud nos accusatiuo et ablatiuo ad
iungitur. genitiuo enim præpositio apud latinos præponi non pōt se-
» paratim. Virg. i. ij. = postesq; sub ipsos Nitūtur gradibus. Idē in. yiij.

» = ſub te tolerare magiſtro, Militiam, Sub oculis quoq; dicimus, pro ante
oculos. Attici, ἀνέχομαι σὲ λοιδορεῖν, καὶ λοιδοροῦντα, καὶ λοιδοροῦντος.
Sic & nos patimur illum facere hoc, & hoc facientem, & hoc facien
te. Illi, ἄρτι uel πρώην dicunt, quod pauloante uel mox fuit, & ex hoc
Ro. è ueſtigio dixerunt, uel ꝙ ſtans aliquis in eodẽ ueſtigio facit, unde
ſtatim quoq; dicitur, uel q̃tum tempus eſt in uno ueſtigio faciẽdo, quod
» eſt breuiſſimũ. Cice. in. i. Ver. è ueſtigio ex homine tanq̃ aliquo Circeo
» poculo factus eſt Verres, rediјt ad ſe, atq; ad mores ſuos. Illi, ὑπὲρ
καπνοῦ τίθησι, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων. & ſimilia dicunt. Sic Virgi. in. yi.
» = gemina ſuper arbore ſidunt.
» Et fronde ſuper uiridi ſunt nobis mitia poma. Idem in. i. Aeneidos.
» = fama ſuper æthera nothus. Attici, ἐπὶ κρόνου ἦσαν ἤγουν ἐπὶ τῶν ἡμε
ρῶν τοῦ κρόνου, non addentes diẽ, hoc & noſtri eſt qñ faciunt. Demoſt.
pro Cteſiphonte. * Idem in Philippi. ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπάρ
χει, & noſtri ſub imperio ſuo, & ſub imperiũ ſuum facit gentes. Atti
ci, ὑπομένω καὶ ὑποφέρω, & latini ſuſtinebant illũ. Illi, ὑπολαμβάνω,
pro reſpondeo ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη τάδε ἤγουν ἀπολογούμενος. Plato in
Protagora. * Hinc Virgilius in. yi.
» Suſcipit Anchiſes, atq; ordine ſingula pandit, pro reſpondit ad inter-
rogationem Aeneæ. inueniuntur & noſtri abundantia utentes, ut lo
quere dicens, & ſtude properans, & ſimilia. Attici, ὁρῶ ἡμᾶς μετα-
μέλλεσθαι, καὶ μεταμελλομένους, hac figura frequentiſſime quoq; Ro.
utuntur, ut infinita uerba, pro participijs ponant, ut Terent. in Adel.
» Video ſapere in loco, amare inter ſe. ἢ τὸν ἀπόλλω, μὰ τὴν ἀφροδί-
την, Latini plerunq; utuntur accuſatiuo in huiuſcemodi interiectioni-
bus, proh deum fidem. Terent. in Phormione.
» Proh deum immortalium fidem, negat Phaniũ eſſe hanc ſibi cogna-
tam Demipho. & ad nominatiuum tñ ſolet proferri, ut idẽ in Adel.
» Proh dij immortales facinus indignum Geta quod narras. Attici. συλ-
λέγει φθόνον μοὶ ὁ βάσκανος, & nos inuidiam mihi colligit. ἐπιτρέπω
σοὶ χαίρειν καὶ χρήματα. Iuuenalis in. i.
» = audenti ſeſe indulſiſſe tribuno. ἔχω σκῆπτρον καὶ φέρω, κομίζω τόδε.
» Virgi. in. yij. = de tiara & ſceptro
» Hoc Priami geſtamen erat, cum iura uocatis. Idem in. i.
» Virginibus tyrijs mos eſt geſtare pharetram. Idem in eodem.
» Præterea ſceptrum Ilione ꝙ geſſerat olim
» Maxima natarum Priami. Illi, γνῶσις ἐστὶ τῆς γραμματικῆς, & nos,
eſt nobis prudentia illius rei, & de illa re. φροντίζω τόδε, καὶ φροντί
ζω σοῦ, & nos ad accuſatiuum, curo illam rẽ. χάριτας ἀθανάτους σοὶ
οἶδα. Terentius in Eunucho.

» Magnas uero agere gratias Thais mihi. Idem in eadem.
» Et habetur & refertur Thais tibi, ut merita es gratia. Attici, εἰσάγω δόμους καὶ εἰς δόμους, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαιρέτω. Hinc nos uicem tuă doleo, pro in tuam, & .vij. Cal. pro ante Cal. Virg. in .i.
» Italiam fato profugus, pro in Italiam. Terentius in Eunucho.
» At ille alter uenit ad nos annos natus .xvi. pro ante .xvi. Frequentissima est hæc figura apud authores, in qua præpositio deficit, χαμόθεν quod est à loco. Cratinus pro in loco posuit * melius tñ distinguendum χαμαὶ, humi χαμόθεν ab humo, χαμᾶζε in humum. Nos genitiuo quidem in loco, & ablatiuo uero de loco, & accusatiuo ad locum utimur humi sum es est. Salust. in Iugur. quæ humi crudo
» atq; arenoso gignuntur. Virg. tñ. = eiectū littore dixit, pro in littus, quamuis quidam distinguentes eiectum ad consequens uerbum dicunt lit-
» tore egentem Suscepi & regni demens in parte locaui. βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. Simile Virg. in .iij. Georg.
» Pascuntur uero syluas & summa Lycæi. Idem in .ij. Aeneid.
» Implicat, & miseros morsu depascitur artus. Sic ergo possumus dicere, satior illius rei & illam rem. Terentius in Adelphis.
» Sed postquam intus sum omnium rerum satur.

PRISCIANI GRAMMATICI PARTITIONES VERSVVM .XII. AENEIDOS PRINCIPALIVM.

a Rma uirumq; cano troiæ qui primus ab oris. Versus genere uniformis, specie dactylicus, compositione simplex, nec similis pedibus, depositione terminalis in disyllabū, qui diuitur in cæsuras, per cola quidem in nouem, per cōmota uero in duas, semiquinariam & semiseptenariă, per pedes in quinq;, quia dactylus habet tres syllabas. Di. Quid est genere uniformis? Ma. Quia generalia metra nouem sunt. Dactylicum, anapesticū, iambicum, trochaicum, choriambicum, pæonicum, ionicum à maiori, ionicum à minori, antispasticum. & sunt in quibusdam generibus diuersæ species uersuum, ut, choriambicum asclepiadeum, ex spondeo & duobus choriambis & pyrrhichio. choriambicum gliconicum ex spondeo, choriambo & pyrrhichio. Similiter alia huius generis plurima inueniuntur metra, ut illud Horatianum
» Lydia dic per omnes, quod habet choriambum et bacchium. Dacty-

ticum uero uniforme eſt. Di. Quid eſt ſpecie dactylicus? Ma. quia leg
timos pedes dactylos & ſpondeos accipit, qui in dactylos reſoluuntur
ratione temporũ. Di. Quid eſt compoſitione ſimplex? Ma. quia ſunt
uerſus ex diuerſis generibus metrorum cõpoſiti, quales inuenies apud
Horatium & alios lyricos, mixtos ex dactylis & iambis, ut eſt apud
Flaccum. Scribere uerſiculos amore perculſum graui. Eſt enim ſemi-
quinaria penthemimeris heroica cum dimetro iambico. Heroicus uero
ſimplex eſt cõpoſitione ideſt a pedibus unius ſpeciei componitur. Di.
Quid eſt nec ſimilis pedibus? Ma. quia licet uel dactylos uel ſpon-
deos ponere. Di. Quid eſt depoſitione terminalis in diſyllabum? Ma.
Catalecticos dicunt, quibus deeſt in fine aliquid, acatalectos quibus ni
hil deeſt. Heroicus autem qui legitimos habet dactylos qui triſyllabi
ſunt, ideo in diſyllabum deſinere uult, & minuit in fine unam ſyl-
labam ne ſit impedimẽto ſequenti uerſui quin celeriter incipiat. Præ
terea dicuntur hypercatalecti quibus abundat una uel duæ ſyllabæ,
ut nouenarium Pindaricum, quod cum ſit dimetrum iambicum, ha-
» bet tamen unam ſyllabam plus in fine. Horatius. Syluæ laborantes ge
luq;. Brachycatalecti dicuntur in iambicis & ſimilibus, quibus deeſt
una ſyllaba uel duæ, ut eſt ſenarium iambicum Colophon, Horatius.
» Mea renidet in domo lacunar. Per cola diuiſio ſeparatur in certas in
tegras partes orationis, per pedes uero ſecundum metri rationem, &
per cómata ſimiliter. Cómata autem ſunt tria, trochaica, ſemiqui-
naria, & ſemiſeptenaria. quarta enim Bucolica magis paſſio eſt ſicut
ſemipes & quarta trochaica, & quæ inueniuntur per ſingulos pe-
des. Cæſuræ uero uerſuũ & rhythmum leuiorem ſolent perficere, &
neceſſe eſt uel unam uel duas cæſuras in uerſu inueniri. nam tres ra
riſſime poſſunt inueniri in eodem uerſu. Nam ſi ſemiquinariã habet,
trochaicam raro habere põt, niſi qñ monoſyllaba interſit dictio, ut
Munera clara dedit dat eidẽ debita pater. & econtrario ſi tertiam
trochaicã habet ſemiquinariam raro habere põt. Per pedes in qnq;
diuiditur hic uerſus cæſuras, quia ſex pedes quinq; habent interru-
ptiones. Di. quot figurarum eſt heroicus uerſus? Ma. triginta & dua-
rum. Di. quõ? Ma. quia quinq; dactylos uel ſpondeos habentes unius
ſunt figuræ. Similiter quatuor dactylos, & unum ſpondeũ habentes,
quinq; faciunt figuras, & è contrario, ex quatuor ſpondeis & uno da
ctylo quinq; figurarũ eſt. Vnus enim inter quatuor mutans loca qnq;
facit figuras. Sic & duo ſpondei inter tres dactylos, & duo inter tres
ſpondeos mutantes loca denas faciunt figuras. Habemus igitur tres mo
dos. & primus ſingulas figuras habet ex quinq; ſimilibus. Pone igi-
tur duas figuras. Secundus qui ex quatuor & uno diſſimili mutan-

te loca, quinas. pone ergo hic decẽ figuras. Tertius modus est ex duobus & tribus diuersis cõmutatis, in quo denæ inueniuntur figuræ. Adde etiã. xx. Omnes igitur sunt. xxx. & duæ figuræ. Et ut scias ẽt aliam rationem numeri figurarum, in omni metro computa quod pedes accipiunt singula loca, & multiplica numerũ, quem accipiunt singula loca, priora ad numerum pedum, quos accipiunt loca sequentia. ut in heroico, primus locus accipit duos pedes, hoc est dactylum & spondeũ, similiter secundus duos. bis duo quattuor fiunt. tertius similiter duos. bis quattuor octo fiunt. quartus quoq; duos. bis octo sedecim. & quintus duos. bis sedecim trigınta & duo. & in iambico similiter primus locus accipit pedes quinq;, secundus tres. ter quinq; sunt quindecim. tertius quoq; quinq;. quinquies quindecim septuaginta quinq;. quartus tres. ter septuaginta quinq; ccxxv. quintus quinq;. quinqes. ccxxv. M. c. & . xxv. Sic in omni metro in quo diuersorũ pedum sunt eadem loca capacia, ut in anapæstico & trochaico hac ratione figuras potes inuenire. Nam in illis metris, in quibus singula loca fixos habent pedes, idest singulos unius sunt figure. ut in Asclepiadeo ac Saphico hendecasyllabo & similibus.

» Arma uirumq́; cano troiæ qui primus ab oris. Di. scande uersum. Ma. Arma ui. rumq́; ca. notro. iæqui. primus ab. oris. Di. quot habet figuras? Ma. decem. Di. quare? Ma. quia constat ex tribus dactylis, & duobus spondeis. Di. Quot cæsuras habet? Ma. duas. Di. quas? Ma. Semiquinariam et semiseptenariam. Di. Quomodo? M. Armaui. rumq; ca. notroiæ. Di. Quot partes orationis habet iste uersus. Ma. nouẽ. Di. ostende. Ma. Arma. uirum. q;. cano. troiæ. qui. primus. ab. oris. Di. Quod nomina? Ma. sex. Arma uirũ, troiæ, qui primus oris. Di. quot uerba. Ma. Vnum. cano. Di. quot præpositiones. Ma. unam ab. Di. quot coniunctione? Ma. unam. que. Di. Arma quæ pars orationis est? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuum. Di. cuius speciei? Ma. generalis. Di. cuius generis? Ma. neutri. Di. cur neutri? Magist. quia omnia quæ in plurali numero in, a, desinunt sine dubio sunt neutri generis. Di. cur singulare non est in usu? Ma. quia multas & uarias res hoc nomen significat, arma enim dicuntur hoc nomine instrumenta non solum bellica, sed etiam ferè omnium artium, ut Virgilius de agrestibus in. i. Georg.

» Dicendum & quæ sint duris agrestibus arma, Nautarum quoq; & pistorum instrumenta arma dicuntur. Virgi. in. y.

» Colligere arma iubet ualidisq́; insurgere remis. Idem in. i.

» = cerealiaq; arma, Expediunt. Cum igitur sit ὁμώνυμον, quod quidam uniuocum dicunt, & uarias res significet, sicut ipse demon=

strat, singulæ earum habent sua nomina, ut scutum, gale & cætera. non igitur opus est in hoc nomine singularis numerus, cum semper in plurali significatione ponatur. Potest etiam & differentiæ causa hoc singulare taceri, ne ab armo artu corporis obliqui eius casus proferri existimentur, hic armus huius armi. Di. Cuius figuræ? Mag. simplicis. Di. fac ab eo compositum. Ma. armiger, armipotens, semermis, inermis & inermus. Di. Cuius casus in hoc loco? Mag. accusatiui. Di. Vnde hoc certum est? Ma. A` structura, idest ordinatione & coniunctione sequentium. cano enim uerbum accusatiuo coniungitur. ergo si quando inuenies talem ordinationem, pone loco neutri masculinum uel fœmininum, quorum accusatiui non sunt similes nominatiuis, & manifestabitur tibi casus, ut in hoc uersu cano uirum dixit. similiter cano illam rem dicimus, ex quibus neutra quoque sine dubio possumus intelligere secundum quem casum proferantur tam in singulari q̃ in plurali numero. Nec solum tantum in neutro genere, in quo nominatiuus accusatiuus & uocatiuus similes sunt, sed etiam in alijs generibus in quibus inuenies similes casus, & dubitas secundum quam structuram positi sint, compone cum illis qui non sunt similes, & soluisti tibi dubitationem, utputa si dicas oratoribus utor magistris, & dubites utrum datiuus an ablatiuus sit casus oratoribus & magistris, non solum quod utor uerbum ablatiuo semper coniungitur hoc possis agnoscere, sed etiam si secundum singularem numerum hanc eãdem ordines orationem dicendo, oratore magistro utor. omnia enim terminantia in, e, ablatiuum, masculina uel fœminina nullum similem casum habent. Di. quotæ est declinationis arma? Ma. Secundæ. Di. quare? Ma. quia genitiuum armorũ facit. omnia autem neutra pluralia, a, finalem nominatiui in, o, longam conuertunt, & addita, rum, faciunt gtũm, si sint secundæ declinationis. illud quoq; possum dicere, qm̃ aliæ declinationis nomen in, ma, desinens in plurali numero non inuenitur nisi secundæ, ut prima primorum, summa summorum. Di. fac deriuata ab eo. Ma. armarium, armamentum, armamentarium,
» armillæ quæ brachialia uocantur. Cicero in. iiij. De Rep. Armentum
» & ab eo, armentarius. Di. dic uerbum denominatiuum. Ma. armo, as, at. Di. Vnde certum est quando uerbum à nomine, an nomen à uerbo nascitur? Ma. ex ipsa significatione & rerum natura cognoscitur. nam non possumus dicere armo nisi prius sint arma quibus armemur, nec auro, as, nec subæro subæras. Vnde Persius.
» Nequa subærato mendosum tinniat auro, nisi prius sit aurum uel æs. Contra autem à uerbo nascitur nomen quod non potest esse nisi prius actus uerbi in eo intelligatur, ut cum dicas lector. intelligo eum prius

legisse, & sic ei nomen do. Ergo armo, sicut diximus, uerbum est de-
nominatiuum quod à nomine nascitur, lector autem nomen uerbale.
Di. Passiuum eius dic. Ma. armor. Di. declina. Ma. armor armaris
uel re, tur. Di. dic participia actiua. Ma. armans armaturus, passiua
autem, armatus & armãdus. Di. fac nomẽ uerbale à participio præ
teriti temporis. Ma. armator, armatrix. Di. Cur? Ma. quia omnia par
ticipia præteriti temporis, us, in, or, conuertentia faciunt nomen uerba-
le in omni coniugatione masculinum. ex quo iterum, or, in, rix. mutan-
tes facimus fœmininum. nisi euphonia idest sonus, prohibeat. quod
euenit in illis quæ in, sor, desinunt, ut pransor, cursor, tonsor. nemo
enim dicat pransrix, cursrix, tonsrix, propter asperitatem prolationis,
ut Terent. Tonstrina dixit euphoniæ causa addens, t, contra regulã.
Sicut enim à doctore doctrina consonantes eas habuit, quas suum uer-
bum primitiuum, sic debuit tonsrin a absq;, t, esse, nisi sonoritas coegis-
set. defenstrix quoq; Cicero in Timæo protulit addita, t, D. fac alia
deriuatiua ab eodẽ supradicto participio. Ma. armatu tus tui, arma-
tura, quæ rem ipsam significat. & sciendum ꝙ plerunq; quædã no-
mina rerum fere eandem ha ent cum participijs termina onem, dif
ferunt autem declinatione. Nam nomina quartæ sunt, participia ue-
ro secundæ, ut iudicatus ὁ κριθεὶς huius iudicati, secundæ, iudicatus ue-
ro ἡ κρίσις huius iudicatus quartæ. monitus ὁ ὑπομνησθεὶς huius moni
ti, monitus ἡ ὑπόμνησις huius monitus. lectus ὁ ἀναγνωσθεὶς huius lecti,
& huius lectus ἡ ἀνάγνωσις aditus ὁ προσελευθεὶς huius aditi, aditus
ἡ προσέλευσις huius aditus. Quidam autem stulte & contra usum
authorum participij penultimam producunt & dicunt hoc se facere
differentiæ causa. nullum enim participium ueniens à uerbis in eo
desinẽtibus siue secundæ seu quartæ sint coniugationis, ī, productã hẽt
añ, tus, ut moneo monitus, hẽo habitus, prætereo præteritus. Vir. in. ix.
» O mihi præteritos referat si Iuppiter annos, obeo obitus. Idem in x.
» Morte obita quales fama est uolitare figuras. Adeq; quoq; facit adi-
» tus. Ouidius. in Fastis. Sol aditus quem queris ait ne uana labores,
» Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. De aditus igitur q̃tum ad præ
sens sufficienter diximus. Latius autem tractatum est de participio
hoc, in libro singulari. Nunc autem hoc est sciendũ ꝙ genitiuus quoq;
supradicti participij pene in omnibus assumpta, o, facit rei nomen, ut
iudicati iudicatio, orati oratio, rati ratio, moniti monitio, lecti lectio. pe-
nultima in omnibus correpta. Quamuis igitur regula det nobis co-
piam tam in, us, q̃ in, o, terminantibus uti, in significationibus rerum
incorporalium, tamen authorum nobis usus sunt magis obseruandi.
Illud quoq; sciendum ꝙ multa nomina uerbalia participijs futuri tẽ-

poris ſimilia inueniuntur. & à paſſiuis quidem ſemper, ut amandus
φιλητέος nomen, amandus φιληθησόμενος participium. legendus ὁ ἀνα=
γνωστέος nomen, legẽdus ὁ ἀναγνωσόμενος participium. ſimiliter & do=
cendus ὁ διδακτέος nomen, & διδαχθησόμενος participium & in fu=
turi quidẽ tpis participijs paſſiuis hoc euenit ſemper, in actiuis autem
non ſemper, ſed in quibuſdam. & hoc in fœmininis. ut armatura
ὅπλισις nomẽ, & ὁπλισομένη participium. litura ἡ ἀπαλειφὴ. nomẽ,
ἡ ἀπαλείψουσα. participiũ ſcriptura ἡ γραφὴ nomen, ἡ γράψουσα par=
ticipium. Eſt autem inuenire nomina adiectiua hominum & mobilia,
in omnibus ſimilia participijs præteriti temporis etiam in declinatio-
ne, ut doctus nomen, ὁ εὐπαίδευτος, participium ὁ παιδευθεὶς. armatus
nomen ὁ ὁπλίτης participium. ὁ ὁπλισθεὶς. Ergo ſciendũ ꝙ ſi ſint no-
mina mobilia hominum non poſſunt eadem etiam rerum eſſe, ut do-
ctus, armatus, & contra ſi ſint rerum incorporalium nõ poſſunt ea=
dem & hominum adiectiua, ut motus aditus. Sunt etiam rerum uo-
cabula, quædã quæ neutris præteriti tẽporis participijs ſimilia ſunt,
ut factum nomen, τὸ ἔργον participium τὸ γεγονός. uiſum nomen ἡ ὀπτα=
σία participium τὸ ὀφθὲν. Eſt autem quando participijs præſentis tem-
poris ſimilia inueniuntur nomina adiectiua, ut ſapiens nomen ὁ σο=
φὸς, & participium ὁ φρονῶν. amans nomen ὁ ἐραστὴς participiũ ὁ ἐ-
ρῶν. Sed nomen genitiuo, participium autem accuſatiuo iungitur, ſe=
cundum uerbi naturam, ut natus & ipſe dea ὁ τεχθεὶς ἐκ θεᾶς. natus
autem deæ, ὁ υἱὸς θεᾶς dicitur. Di. Virum quæ pars orationis eſt? Ma.
nomen. Di. quid eſt nomen? Ma. pars orationis uniuſcuiuſq; rei ſup-
poſitæ communem uel propriam qualitatem ſignificans. Di. quot ac=
cidunt nomini? Ma. qualitas ſiue ſpecies, genus, numerus, figura, caſus.
ſiue declinatio. nam comparatio non bene inter accidentia poteſt po=
ni, quia non eſt generale accidens, nec in omnibus inuenitur nominis
ſpeciebus, ſicut ſupradicta quinque. non enim eſt ſpecies nominis, in
qua non inuenias qualitatem & genus, & numerum, figuram &
caſum, comparatio autem in ſolis, ut dictum eſt adiectiuis inuenitur.
Di. dic igitur, Virum cuius ſpeciei eſt? Ma. primitiuæ. poteſt tamen
& à uireo uerbo eſſe deriuatum, & eſt appellatiuum, & ſignifi-
cat corpus animale. Di. Cuius generis? Mag. maſculini. Di. unde hoc
poſſumus ſcire? Mag. tam ab ipſa natura eius rei quam ſignificat,
ꝙ̃ à terminatione & declinatione. omnia enim in, ir, deſinentia, quæ
propria ſunt hominum, maſculina ſunt, & ſecundæ declinationis, ut
uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri, & ſimilia. Di. cur per, u, ſcri-
bitur? Mag. quia omnia nomina à, ui, ſyllaba incipientia per, u, ſcri
buntur, exceptis bitumine & bili quando fel ſignificat, & illis quæ

à bis aduerbio componuntur, ut biceps, bipatens, biuium. Di. cur sonũ uidetur habere, i, uocalis, v, litteræ græcæ? Mag. quia omnis dictio à ui syllaba breui incipiens, d, uel, t, uel, m, uel, r, uel, x sequentibus hoc sono pronunciatur, ut uideo, uidebam uidebo. & quia in his temporibus, ui, corripitur mutauit sonum, i, in, v. in præterito autem perfecto, & in alijs in quibus producitur, naturalem sonum seruat, ut uidi uideram uidissem uidero. Similiter mutat sonum uitium quia corripitur, uita autem non mutat, quia producitur. uim mutat, quia corripitur, uimen autem producitur ideoq; non mutat. Similiter uir & uirgo mutãt, quia corripiũtur, uires autem et uirus non mutant quia producuntur. uix mutat quia corripitur, uixi non mutat quia producitur. & hoc idem plerique solent & in illis dictionibus facere, in quibus à, fi, breui incipiunt syllabæ, sequentibus dictis consonantibus, d, m, r, t, x, ut fidus perfidus, confiteor, infirmus infimus, fimus. Sunt qui non adeo hoc obseruant cum de ui nemo ferè dubitet.

Disci. cuius numeri est uirum? Magist. singularis. Di. dic pluralem. Magist. uiri. Di. cuius figuræ? Magist. simplicis. Di. fac ab eo compositum. Magist. semiuir, duumuir, triumuir, quinqueuir, septemuir, decemuir, centumuir, leuir, frater mariti. uirbium quoque uirum bis dictum tradunt, uiripotens, uirago, uirgo, uirillustris, uirdeuotus, uirmagnificus, uirspectabilis. Quæ omnia ideo composita accipimus, quia sub uno accentu pronunciantur. Di. cuius est casus uirum? Magist. accusatiui singularis. Di. fac ab èo deriuata. Ma. hic & hæc uirilis, & hoc uirile, & uirilitas. uirtutem quoque hinc uolunt deriuari quidam. Di. fac aduerbium.

Magist. uiritim, quod græci ἀνδρακὰς dicunt, idest per singulos uiros. Disci. que, quæ pars est? Magist. coniunctio est. Disci. quid est coniunctio? Magist. pars orationis connectens ordinansq; sententiam. Disci. quot accidunt coniunctioni? Magist. tria. potestas, ordo, figura. Disci. cuius est potestatis? Magist. copulatiuæ. Disci. cuius ordinis? Magist. suppositiui. Disci. cuius figuræ? Ma. simplicis. Disci. quem habet accentum? Mag. hæc & aliæ duæ coniugationes ue uidelicet, et ne, sunt apud latinos inclinatiuæ, quas græci ἐγκλιτικὰς uocant. solent enim suos accentus in extrema syllaba præcedentis dictionis remittere, ut uirũq; subiectis'ue, tanto'ue. Ne autẽ sæpissime, e, amittens apostropho notatur, non solum uocali, sed etiam consonante subsequente, ut tanton' me crimine dignum Ducis?

Disci. fac compositum ab ea? Magist. quodq; atq; neq; quoq;, nec quoq; à neq; factum est per apocopã extremarũ uocalium. & quia in fine syllabæ, q, scribi nõ poterat trãsiuit in, c. Di. cano. quæ pars orationis

est? Ma. uerbum. Di. quid est uerbum? Mag. pars orationis cum tempore & modis significatiuum. Di. quot accidunt uerbo? Ma. modi, formæ, significationes, coniugationes, numeri, figuræ, tempora, personæ quoq; in plerisq;. Di. cuius est modi cano? Ma. Indicatiui. Di. cuius formæ? Ma. perfectæ. Di. quam aliam formam habet hoc uerbum? Ma. frequentatiuam, quæ est canto cantas cantat. Di. unde solent nasci frequentatiua? Ma. plerunq; à participijs præteriti tēporis, ut cantus canto cantas, habitus habito habitas, scriptus scripto scriptas, captus capto captas, cursus curso cursas, domitus domito domitas, uolutus uoluto uolutas. Ideo autem diximus plerunq;, quia ago agis facit agito, & lego legis legito, & nosco noscito, & disco discito, & scisco sciscito. Di. cuius significationis est cano? Ma. actiuæ. Di. cur? Ma. quia facit passiuum canor. Di. cuius est coniugationis? Ma. tertiæ correptæ. Di. unde hoc certum est? Ma, quia persona prima uocalē correptam ante consonantem habet, quæ in tertia producta siue quarta coniugatione inueniri non pōt. & quod non solum in secunda persona, is, finalis corripitur, cano is, sed in plurali numero, & in prima & secunda persona, i, penultima corripitur. itaq; antepenultima in his acuitur personis, ut canimus canitis. nec non imperatiuus & infinitiuus, e, correptam habentes, sicut etiam Donatus docet, manifestissime id ostendunt. Di. cuius est numeri? Ma. singularis. Di. dic pluralem. Ma. canimus. Di. cuius figuræ? Ma. simplicis. Di. fac cōpositum ab eo. Ma. succino, accino, concino. Di. cuius est temporis? Ma. præsentis. Di. dic præteritum perfectum? Ma. cecini. Di. cur? Mag. quia uerba in, no, desinentia, si tertiæ coniugationis sint, in, ui, faciunt præteritum, ut sterno straui, cerno creui, sperno spreui, lino leui, pono quoq; antiqui posiui secūdū analogiā dicebant, quod nunc posui dicimus. cano autem ideo cecini dixerunt, ne si canui secundum analogiam dicerent, non à cano nasci uideretur, sed ab eo quod est caueo. Ab eo tn̄ composita in, ui, diuisas faciunt ptūm, cōcino concinui, succino succinui, occino occinui. Di. dic participia actiua. Ma. canens & canturus, passiua cantus & canendus. Di. fac ab eis nomina. Ma. cantus ἡ ᾠδὴ, & cantio, & cantor & cantrix & cantilena. & à frequentatiuis duo cantitatus cantitatio, & cantator & cantatrix & cantatio. concinnus quoq; à canendo compositum est. Di. Troiæ quæ pars est? Mag. nomen. Di. quale? Ma. proprium. Di. cuius speciei? Ma. deriuatiuæ. A Troe enim rege nominata est Troia. Di. dic ab eo alia deriuata. Ma. Troianus, troicus, tros, quoq; quando pro appellatiuo idest gentili accipitur.

Et sciendum q. pleraq; gentilium & propria solent esse ipsorum conditorum urbium siue gentium, & appellatiua. ut Italus,

Danaus, Latinus, Tros. Di. cur troia cum apud græcos diphthongon in priore habeat syllaba non seruat etiam apud nos? Ma. quia in disyllabis, in quibus, αι, uel, οι, diphthongi antecedunt apud græcos sequẽte uocali, diæresim solent facere latini plerunq;, & pro consonante duplici accipere, i, & eam à priore subtrahere syllaba & adiũgere sequenti. q̃uis antiqui solebant duo, ij, scribere, & alterum priori subiungere, alterum præponere sequenti, ut Troija, Maija, Aijax. hanc tamen cõsuetudinem habuerunt Aeoles imitantes, qui κοΐλον per diuisionem dicunt pro κοῖλον, & multa similiter diuidunt. Di. qui, quæ pars orationis est? Ma. à quibusdam pronomen esse putatur hoc, sed non recte. proprie enim pronomen est, quod pro nomine proprio ponitur, & personã finitam habet. Ergo cum quis uel qui, & qualis & talis, tantus & quantus, & similia infinita sint uel interrogatiua, uel relatiua, nec finitas hñt personas, potius sunt nomina. nec mirũ si quædam ex ipsis declinationem habent pronominum, cum pronomina quoq; multa, de quibus non est dubitatio quin pronomina sint, nominum habeãt declinationem, ut, meus, tuus, noster, & uester. & est sciendum, ꝙ qui pro quis ponitur, quis aũt pro qui non. & omnia huiuscemodi relatiua nomina per se acuuntur, in contextu aũt orationis grauantur idest pro acuto in fine grauem accentum accipiunt. hoc tñ ipsum, qui, pro aduerbio sæpe inuenitur, qñ accipitur pro quomodo. est etiam ablatiuus. Di. fac ab eo compositum. Ma. quisquis, quisq;, aliquis, aliqui, siquis, nequis, quisq̃, quicunq;, quispiam, quidam. quin. quod significat, qui non & cur non, & ut non, & necnon. atqui, & atquin. Di. primus quæ pars orationis est? Ma. nomen. Di. cuius speciei est? Ma. ordinalis, & est à græco qđ est πρῶτος. Di. cuius gradus est? Mag. superlatiui. Di. unde hoc certum est? Ma. quia omnibus solet numeris præponi, & genitiuo plurali semper coniungitur, quod suũ est superlatiui, ut primus illorum. Ergo proprie illorum est nominũ superlatiuus, quæ numerum significant à tribus & ultra. nam comparatiuus eius idest prior qui ad unum solet fieri, semper inter duos ponitur. Ergo præpositiuum numerorũ nomina non habent. quod autem comparatiuum est prior ostendit in, us, neutrũ, quod ab eo nascitur prius. Nullum enim nomen in, or, desinens commune, in, us, facit neutrum, nisi sit comparatiuum, ut hic & hæc melior, & hoc melius, hic & hæc doctior, & hoc doctius, sic ergo hic & hæc prior & hoc prius. Di. fac ab eo aduerbium. Ma. primæ, primum & primo. Di. fac deriuatiuum nomen. Ma. primitiæ, primitiuus, a, um, primarius, primulus, primores, priscus, pristinus, primâs primatis. Di. cur in fine circunflectitur primâs? Mag. qa antiqui, hic & hæc primatis

dicebant, penultimā circunflectentes. ti, igitur concisa mansit accentus integer in eadem â littera, quæ extremæ syllabæ facta est, quæ erat in pleno penultima. Ergo idem in omnibus similibus obseruandum est, ut arpinâs, suffenâs, capenâs, & similibus alijs. Di. fac compositum à primo. Ma. primordium, principium, primipilarius, primicerius, decemprimi, quomodo decēuiri, primogenitus, πρωτότοκος. primotinus, πρώιμος, quomodo serotinus, ὄψιμος, pridie, princeps. Di. ab quæ pars est? Mag. præpositio est. Di. quid est præpositio? Mag. pars orationis, quæ præposita alijs partibus orationis significationes earum, aut mutat, aut complet, aut minuit. complet ut facio perficio. mutat ut doctus indoctus. minuit, ut rideo subrideo. Di. cui casui adiungitur ab præpositio? Ma. ablatiuo in sola appositione. Di. an etiam in compositione alijs partibus orationis præponitur? Ma. tam in compositione quàm in appositione sed in compositione cum nominatiuo, & cum eius declinatione, aut cum illis dictionibus, quæ carent casibus. in appositione uero cum ablatiuis casualium, ut abduco abducens tis, abigo abigens abigentis. & sciendum ꝙ eandem significationem habet, a, & ab & abs. &, a, quidem uel abs uocali sequente non ponimus, ab uero non solum uocalibus sequentibus, sed etiam consonantibus quibusdam non male sonantibus antecedente ab, ut abduco, abdo. abs uero sequente, q, ut abs qualibet, uel, c, ut abscondo, uel, t, ut abstineo abstrao. Di. quo accentu pronunciatur ab? Ma. per se acuto, in uersu uero graui, sicut & aliæ omnes præpositiones in suo loco positæ, idest præpositiuæ. nam est quando mutant ordinem & postponūtur, & mutant accentum, ut te propter, eundem propter, hic penultima habet acutum accentū, quod si præponeretur sine dubio grauaretur. Di. oris quæ pars est? Magist. nomen. Di. cuius numeri? Ma. pluralis. Di. dic singularem. Ma. ora. Di. quando habet aspirationem hora? Mag. qn̄ tempus significat, quando autem fines sine aspiratione est, & qn̄ plurale est neutri generis est à singulari quod est os oris.

Onticuere omnes intentiq; ora tenebant. Di. scande uersum. Mag. conticu, ero, mnesin. tenti. qu' orate. nebant. Di. dic cæsuras. Mag. semiquinariam. Di quod habet figuras? Ma. decem. Di. quare? Ma. quia habet duos dactylos & tres spondeos. Di. tracta pedes. Ma. conticu. ero. mnesin. tenti qu'orate. nebant. Di. partes orationis quod sunt? Mag. sex. Di. quot nomina? Ma. duo. Di. quæ. Mag. omnes & ora. Di. quot uerba? Mag. duo. conticuere & tenebant. Di. quid aliud habet? Magist. participium intenti, & coniunctionem q;. Di. Conticuere quæ pars orationis est? Mag. uerbum. Di. quale? Ma. perfectum. Di. quo modo dictum? Ma. Indica-

tiuo. Di. coniugationis. Magi. secundæ. Di. cur secundæ? Ma. quia in præsenti tempore secunda persona in es productam desinit, conticeo contices, quamuis à prima quoque persona hoc manifestum est in hac coniugatione. Omnia enim uerba in eo desinentia secundæ sunt coniugationis exceptis paucis primæ coniugationis quæ ferè sunt hæc, beo, beas, creo, creas, screo screas, meo meas, nauseo nauseas, laqueo laqueas, calceo calceas, nucleo nucleas. & quartæ queo quis & eo is, & quæ ex his componuntur. Di. cuius significationis? Mag. actiuæ. Di. dic passiuum. Mag. conticeor. Di. cuius numeri? Ma. pluralis. Di. cuius figuræ? Mag. compositæ. Di. ex quibus componitur? Ma. ex integro & corrupto, con, præpositio est integra, quamuis separata in appositione non potest inueniri, sed semper in compositione. ticuere autem corruptum est, quia, ā, quod habuit integrum mutauit in i, tacuere, ticuere. Di. cuius est personæ? Ma. tertiæ pluralis, quæ tā in, re, q̄ in, runt, in hoc tempore finitur. Di. cuius temporis? Ma. præteriti perfecti. Di. dic primas personas in omni tempore p singulos modos? Ma. indicatiuo conticeo, conticebam, conticui, conticueram, conticebo. Di. dic totum imperatiuum. Ma. imperatiuo cōtice conticeat, conticeamus conticete conticeant, conticeto tu conticeto ille, conticeamus conticetote cōticento. Optatiuo utinam conticerem, conticuissem, conticeam. Subiunctiuo cum conticeam conticerem conticuerim conticuissem conticuero. Infinita conticere, conticuisse, conticitum ire, uel conticiturum esse. Impersonalia indicatiui conticetur, conticebatur, conticitum est uel conticitum fuit, conticitum erat nel fuerat, conticebitur. Imperatiuo conticeatur, conticetor. Optatiuo utinam conticeretur, conticitū esset uel fuisset, conticeatur. Subiunctiuo mō cum conticeatur, ceretur conticitū sit uel rit, citum esset uel fuisset, citum erit uel fuerit. Infinitiua impsonalia similia sunt passiuis, conticeri conticitū esse uel fuisse, conticitum iri. D. quid ergo interest inter infinita impersonaliū et passiuorum? M. quia infinitis impsonalibus necesse est uerbū et pronomē siue nomē adiūgere, ut taceri à me uolo, idest tacere uolo. Sin autē uerbū tm̄ addas dicendo taceri uolo, passiuum ostendis sine dubio. licet tamen passiuo adiungere ablatiuum casum, sed ita ut subiungatur actūs primæ uel secundæ, uel tertiæ personæ, ut legi uolo me à te, legi te uolo à me, legi illum uolo à te, uel à me, legi ille se uult à te uel à me. Ecce hoc passiuum est sine dubio, q̄a & actūs & ablatiuus adiūgitur infinito, quod si esset impsonale fieri nō posset. nā actūm ei nūq̄ possumus adiūgere. Ex illo quoq; est facile dignoscere, ꝙ impersonale hēt significationem actiuam etiam in infinito nam taceri à me uolo dicimus pro tacere uolo. Taceri autem illum uolo eā personam ostendo pati quā protuli per accu-

factiuum. In imꝑsonalibus autem pati quidem neminem significamus, agere autē eam personā ostendimus, quā per ablatiuum proferimus, ut taceri à me uolo pro tacere uolo, taceri à te uolo pro tacere te, taceri ab illo pro tacere illum. Di. cur conticitum ire, facit futurum? Ma. q̄a per formam participij præteriti temporis neutri, & infinitiuum ire uel iri tam actiuum quàm passiuum profertur, ut tacitum ire & tacitum iri. uel per futurum actiui participium & esse uel fuisse taciturum esse uel fuisse. taciturus enim est participium futuri, præteriti uero tacitus, a, um. Ergo in neutris uerbis q̄uis nō sint participia præteriti ad similitudinem habentium hoc proferimus, ut statum ire, sicut amatum ire. & duo supina tacitum tacitu, statum statu. ex quo staturus, ut amatum tu, amaturus. sic in cæteris quoq;. Di. cur conticui facit ptūm perfectum? Ma. quia omnia in ceo desinentia mutant eo in ui diuisas & faciunt supradictum tempus, ut arceo arcui, taceo tacui, iaceo iacui. excepto mulceo mulsi. Di. fac inchoatiuum. Ma. conticeo conticesco. quidam tn̄ conticisco protulerunt. Sed regula magis in inchoatiuis, e, penultimam flagitat, in his quæ à uerbis secundæ coniugationis deriuantur, ut horreo horresco, ferueo feruesco, caleo calesco. Inueniuntur enim ab alijs quoq; coniugationibus, sed raro, ut amasco, hisco, labasco, scisco. Di. declina passiuum indicatiui. conticeor conticebar conticitus sum uel fui, conticitus eram uel fueram, conticebor. Imperatiuo conticere, atur, mur, mini, antur, conticetor tu, conticetor ille, conticeamur conticeminor conticentor. Optatiuo utinam conticerer, conticitus essem uel fuissem, conticear. Subiunctiuo cum conticear, cerer, conticitus sim uel fuerim, conticitus essem uel fuissem, conticitus ero uel fuero. Infinita conticeri, conticitum esse uel isse, conticitum iri. Di. dic participia. Ma. conticitus conticendus. Di. cur solent Romani ptūm p̄fectum in, or, desinentium uerborum & omnia tempora, quorum regula à præterito perfecto nascitur, per participia declinare? Ma. quia apud græcos quoq; in plurimis uerbis, in quibus secūda & tertia p̄sona indicatiui deficit in præterito, per participium eas declinant, & optatiui quoq; & subiunctiui præterita, ut, τέτυμμαι, τέτυψαι, τέτυπται. τετύμμεθα, τετυμμένοι ἐστὲ. τετυμμένοι εἰσίν. Sic & optatiua & subiunctiua. quod Romani in omnibus in, or, desinentibus faciunt. & sciendum ꝙ à participio, ut supradictum est, præteriti temporis, solēt nasci infinita futuri tam actiua q̄ passiua, ut conticitum ire & conticitum iri. & passiui quoq; siue impersonalis præteritum infinitum, ut conticitum esse uel fuisse & supina duo conticitum conticitu, & futuri participium actiuum conticiturus. & hæc quidem oriuntur à participio præteriti. à participio uero præsentis, quod nascitur in prima

quidem &

quidem & ſecunda coniugatione à ſecunda perſona cū extremæ ſyl-
labæ interponimus, n, ut amo amas amans, doceo doces docens. in ter-
tia uero & quarta, à prima perſona mutata, o, in, ens, ut lego legens,
audio audiens, facio faciens, uenio ueniens. exceptis eo & queo, & quæ
ex eiſdem componuntur. Hæc enim ante, e, i, habent in nominatiuis
participiorum. nam iens & quiēs faciunt participia. in genitiuo quoq;
per tranſmutationem uocalium, i, in, e, &, e, in, u, declinantur, ut iens
euntis, quiens queuntis, contra omniū participiorum morem. À præ-
ſenti uero participio actiuo naſcitur futurum paſſiui, s, finali abiecta
& addita, dus, ut amans amandus, docens docendus, legens legendus,
faciens faciendus, audiens audiendus. Iens autem & quiens, & ex his
compoſita à gtō faciunt futurum, adiens adeuntis adeundus. gerundia
quoq; tria à participio futuro naſcuntur, ex tribus eius caſibus, ideſt
genitiuo datiuo & actō, amandi, do, dum. faciēdi, do, dum. docendi, do,
dum eundi, do, dum. Di. dic nomen uerbale ex eo. Ma. conticitor con-
ticitrix, quæ quamuis regula cōcedat dicere, tñ niſi in uſu inueniamus
authorum non temere debemus proferre. ipſa res conticinium. à taceo
ſimplici fit taciturnus & taciturnitas, taciturus & tacitus participia.
Di. Oēs quæ pars eſt? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuum. Di. cu-
ius ſpeciei? Ma. numeralis. Omnia autem nomina numerum ſignificā-
tia appellatiua ſunt, q̄uis ſint quædam cognomina propria, quæ uo-
cem habent numeralium, non tamen etiam ſignificationem, ut Quin-
tus Catulus, Decimus Brutus. Di. poteſt habere hoc nomen compara-
tionem? Ma. non. Di. quare? Ma. quia nullum nomen numerum ſigni-
ficans comparationem poteſt habere, cum unusquisq; numerus in ſe
cōſtet, nec augeri, nec minui in ſua qualitate poſſit excepto prior. quod
in duobus ordinem ſignificat. Di. cuius eſt generis? Ma. cōis, quia om-
nia nomina in is deſinentia ſi apud græcos uel cōia ſunt uel mobilia,
quæ illi κοινὰ uocant, apud nos ſine dubio communia ſunt. ὁ πᾶς, ἡ πᾶ-
σα τὸ πᾶν, ut hic & hæc omnis & hoc omne. ὁ χρήσιμος, ἡ χρήσιμος,
καὶ τὸ χρήσιμον, hic & hæc utilis & hoc utile. ὁ δύσκολος ἡ δύ-
σκολος, τὸ δύσκολον, hic & hæc difficilis & hoc difficile. Di. cuius nu-
meri? Ma. pluralis, & eſt ſciendum quod hoc nomen ideſt omnis eā-
dem uim habet ſignificationis, ſiue ſingulariter ſiue pluraliter pro-
feratur. Omnis homo enim ſi dicam, & omnes homines idem ſignifi-
co. & omnia quæ ſimilem uim habent ideſt cunctus ti, uniuerſus ſi.
Di. cuius figuræ? Ma. ſimplicis. Di. fac ab eo compoſitum. Ma. omni-
potens, omnifariam, omniparens, omnigena. Virg. in. viij.
» Omnigenumq; deum monſtra. Di. fac aduerbium ſimplex. Ma. om-
nino, compoſitum omnifariam. Di. cuius caſus eſt hic? Ma. nominati-

ui, idem tamen eſt etiam uocatiui in omni plurali numero. Accuſatiuus
uero & uocatiuus huiuſcemodi nominum ideſt quæ nominatiuum &
gtũm ſingularem ſimilem hñt, actũm pluralem tam in es productã
q̃ in is longam terminant. Di. intenti quæ pars eſt? Ma. participium.
Di. quid eſt participium? Ma. pars orationis partem capiens nominis
partẽq; uerbi. Di. quot accidunt participio? Ma. ſex. genus. caſus. tem-
pus. ſignificatio. numerus. & figura. Di. cuius gñis? Ma. maſculini. Di.
cuius numeri? M. pluralis. Di. dic ſingulare. Ma. intentus ta tum. &
ſciendũ ꝙ omnia participia præteriti & futuri tp̃is mobilia ſunt, &
maſculino q̃dẽ & neutro genere ſecundũ nomina ſecũdæ declinatio=
nis declinantur, in fœminino uero primã declinationem ſeruant. pñtis
aũt tp̃is participia cõia ſunt trium generum, ut hic & hæc & hoc
amans, et tertiæ declinatiõis. Et ſciendũ ꝙ ſunt quædã uerba, quorum
ſignificatio ad ſolos mares, uel ad ſolas fœminas pertinet, ad mares,
ut futuo, cuius participiũ quoq; ad mares ſolos pertinet, ut futuens. ne=
mo enim dicit hæc futuens, niſi figurate in Epicœnis nominibus ani-
maliũ, ut hæc aq̃la futuens. in quo q̃uis fœmininum proferamus tñ
marẽ intelligimus. Sic ẽt in fœminino nubo uir nõ dicit, niſi abnegat
ſexum, & quaſi fœmina loquatur. ergo nubens quoq; proprie de fœ-
mina dicitur. Sed aliq̃n poſſumus figurate maſculinis quoq; generibus
adiungere talia. ſi dicam magnus eſt ignis nubẽs mihi, ignis pro ama=
ta dicens. Di. cuius caſus? Ma. nominatiui idẽ tñ eſt & uocatiui. Di. cu-
ius ſignificationis? Ma. hoc primum debes ſcire ꝙ ſignificatio partici-
piorum, tam à gñibus uerborum, q̃ à formis ſumitur. ergo à quinq;
gñibus ideſt actiuo, neutro, paſſiuo, cõi, deponenti, totidẽ naſcũtur ſpẽs
participiorũ. & à formis quattuor ideſt p̃fecta, meditatiua, inchoati-
ua, frequentatiua, totidẽ formæ p̃ticipiorũ. Di. dic igitur cuius ſpẽi? M.
paſſiuæ. naſcitur enim ab intendor uerbo paſſiuo. Di. cuius formæ?
Ma. eius cuius uerbũ ex quo naſcitur ideſt perfectæ. Di. põt aliam
formã habere hoc uerbũ? Ma. põt, frequẽtatiuã. Intentor aris, ex quo
participiũ intentatus. Di. cuius tẽporis? Ma. præteriti. Di. cuius figuræ?
Ma. cõpoſitæ ex duobus integris. & ſciendum ꝙ ſimplex eius in uſu
tam per tus, q̃ per ſus, inuenitur, tentus & tenſus. Lucanus in. i.
» Et uarias ignis tenſo dedit aere formas. Et tẽtus tñ à teneor fit põt
tñ etiam nomen eſſe intẽtus, unde intẽtior intentiſſimus. Tentorium
quoq; hinc deriuatur, & tentigo tentor. Di. q;, quæ pars orationis eſt?
Mag. coniunctio copulatiua. Di. cuius ordinis? Ma. q̃ poſtpoſitiui. Di.
ora quæ pars eſt? Mag. nomen appellatiuum, neutrum plurale. ſim=
plex, caſus in hoc loco accuſatiui. idem tamen eſt in neutris nominu=
bus, ſemper & nominatiuus & accuſatiuus & uocatiuus. Di. dic ſin=

gulare. Ma. os oris. nã ſi correpte os dicas aliud ſignificat, & oſſis facit genitiuũ. D. fac diminutiuũ. M. oſcillũ. Di. fac deriuatiuũ. M. oſculũ & oſculor oſcularis. oſtiũ quoq; inde deriuatur, ex quo oſtiarius et oſtiatim. Oro quoq; uerbũ ab ore eſt, et oraculũ. Di tenebãt, quæ pars orationis eſt? Ma. uerbũ actiuũ ꝑfectũ indicatiue dictũ, temporis præteriti imꝑfecti, numeri pluralis, perſonæ tertiæ, coniugatiõis ſecũdæ. Di. declina. M. Teneo tenebã & cætera. Di. quã aliã formã facit hoc uerbũ? M. frequentatiuã, tento tas. composita, attineo, retineo, contineo, ſiſtineo, ꝑtineo, continẽs, continẽtia, retinaculũ. deriuatiua, tenax, tenacitas.

p Oſtq̃ res Aſiæ, Priamiq; euertere gentem. Di. ſcande uerſum. Mag. Poſtq̃ reſaſi & cætera. Di. quas habet cæſuras? Ma. Semiquinariam & ſemiſeptenariam. Di. quot figuras habet? Mag. decem. habet enim tres dactylos & duos ſpondeos. Diſci. diuide ſingulos pedes. Ma. Poſtq̃. reſaſi. æpria. mique. uertere. gentem. Di. quot partes orationis habet hic uerſus? Ma. ſeptem. Di. quot nomina? Ma. quatuor. res aſiæ Priami gentem. Di. quot uerba. Mag. unum euertere. Di. quid aliud? Mag. aduerbium poſtq̃. & coniunctionem q;. Di. poſtq̃ quæ pars orationis eſt? Ma. aduerbium. Di. quid eſt aduerbium? Ma. pars orationis, quæ addita uerbo ſignificationem eius explanat, atq; implet. Di. quot accidunt aduerbio. Mag. duo. Di. quæ? Mag. ſignificatio & figura. comparatio enim non omnibus aduerbijs accidit. accidentia uero debent generalia eſſe & communia omnibus ſpeciebus dictionis eius cui accidunt. ergo melius eſt pro comparatione addere accidentibus aduerbio ſpeciem. Quædam enim aduerbiorum πρωτότυπα ideſt primitiua, uel primæ impoſitionis, quædam deriuatiua. primitiua, ut ſæpe, ſatis. deriuatiua, ut ſæpius, ſatius. Diſci. poſtq̃ igitur cuius ſignificationis eſt? Mag. temporis. Diſci. cuius figuræ? Mag. compoſitæ ex duobus integris, poſt & quàm. Di. quem habet accentum? Mag. ſi per ſe proferatur uel præpoſtere, acutum, in uerſu grauem. Diſci. da deriuatiuum à poſt. Ma. poſterius, poſtea, poſterus, poſteritas. huius comparatiuus poſterior, ſuperlatiuus poſtremus. & aliud poſticus, a, cum, & poſtea, & poſthac, & poſtmodum. Poſtes quoque inde uidentur dici, ꝙ poſt fores ſtant. poſthumus etiam ab hoc eſt compoſitum, & poſtliminium, & pomerium, quaſi poſt murium, & poſthabeo. Diſci. Res quæ pars orationis eſt? Mag. Nomen. Diſci. quid eſt nomen? Mag. pars orationis & cætera. Diſci. quot accidunt nomini? Mag. quinque. Diſci. quæ? Mag. qualitas, genus, numerus, figura, & caſus. Diſci. cuius ſpeciei appellatiuorum? Mag. generalis. quãuis enim quidam grãmatici incorporalia ſoleant res dicere, tamẽ uera ratione omnia quæ ſunt

siue corporalia siue incorporalia πράγματα res possunt nominari, sicut hic res Asiæ dixit pro opes. & respub. & res familiaris, & res uxoria. Ergo sicut supradiximus, significationẽ habet generalem, & est primitiuũ. D. fac igitur ex eo deriuatiuum? Ma. Recula, quidã & reum inde dictum putant, quod rei alicui obnoxius est. Di. cuius generis? Ma. fœminini. Di. cur? Ma. quia omnia nomina quintæ declinationis fœminina sunt, excepto dies quod in singulari numero, tam masculinum, q̃ fœmininũ inuenitur, in plurali uero masculini dũtaxat, & etiam quod ab eo componitur, meridies. cur autem quintæ sit declinationis in regulis quas de nomine scripsimus inuenies. Di. cuius numeri hic? Ma. pluralis. Di. unde hoc possumus scire? Ma. quia addit euertere. uerbum enim uerto accusatiuo plurali uel singulari necesse est adiungi, singularis aũt accusatiuus rẽ est. Di. cuius figuræ? Ma. simplicis. Di. fac ab eo cõpositum? Ma. resp. res uxoria. Di. cuius casus? Ma. accusatiui pluralis. Omne autem nomen quintæ declinationis, nominatiuum singularem & uocatiuum & nominatiuum pluralem, & accusatiuum & uocatiuũ similem habet. Di. dic regulã in es productã terminatorum nominum consonante antecedente. Ma. omnia in es productam terminantia nomina consonante antecedente tertiæ sunt declinatiõis, ut cædes cædis, Verres Verris, Vlysses Vlyssis, Achilles Achillis. & omnia habent pares syllabas in nominatiuo & genitiuo, exceptis paucis, locuples locupletis, merces dis, hæres dis, ceres cereris, pes pedis, præpes tis, perpes tis. & præterea quintæ declinationis res rei, spes spei, fides fidei. Antiqui uero & plebes plebei declinauerunt, quod nunc plebs plebis dicimus, et fames famei, quod nunc famis. Di. Asiæ quæ pars orationis est? Ma. nomen propriũ. Omnia enim nomina prouinciarũ, & urbium, & montium, & fluuiorũ, & hominum, & deorũ, uel aliarum rerũ indiuiduarum, propria sunt. Di. cuius speciei? Ma. primitiuæ. Di. fac ab eo deriuatum. Ma. Asius, a, um. nec mirum. in multis enim prouinciarũ nominibus inuenis similia deriuatiua primitiuis & appellatiuis. ut Italus propriũ ẽ et gentile. Similiter Danaus, Latinus, Hispanus, Siculus, & Sicanus. Di. dic & aliud deriuatiuum ab eo, quod est Asia. Mag. asianus, & asiaticus, & inuicẽ supradicta tria pro possessiuis proferri possunt. proprie aũt asius & asiaticus possessiua sunt. Inueniuntur autẽ hæc eadem ẽt propria, ut Scipio Asiaticus, asianus gentile, Asiaticus uictor. Di. cuius est declinationis? Ma. primæ. Di. quare? Ma. quia omnia desinentia in, a, masculina uel fœminina uel cõia primæ sunt declinationis. Di. cur cum litterarum mutatio nulla facta sit, accentus mutatur? Ma. quia, a, finalis apud græcos producitur, apud nos corripitur, accentus quoq; apud nos

mutatio facta eſt. hoc tamen ſcire debemus, ꝙ ſiue temporis ſiue litterarum fiat in nrõ commutatio, melius facimus ſi accentum ad latinitatem proferimus. patronymicis exceptis, quæ per omnes caſus magis græcum ſibi defendunt accentum, quia ſeruant græcũ ntũm, ut Priamides priamidæ. licet tamen in illis etiam accentum ſeruare latinum, quæ cum ſint græca, non tamen aliena uidentur formulis terminationum latinorum, ut Creuſa Arethuſa, quæ cum latine proferũtur licet etiam in nrõ circunflecti, duntaxat in penultima ſyllaba. non eſt tñ abſurdum, & ſi græcum accentum ſeruabimus in nominatiuo duntaxat. Di. Priami quæ pars orationis eſt? Ma. nomen. Di. quale? Ma. proprium ſpeciei deriuatiuæ ἀπὸ τοῦ πρίασθαι τὸ ἀγοράζειν. Di. fac ab eo deriuatiuum poſſeſſiuum. Ma. priameius priameia priameium, patronymicum, priamides, priamis. Di. cuius generis? Ma. maſculini, numeri ſingularis, figuræ ſimplicis, caſus genitiui, declinationis ſecundæ. Di. quare? Ma. quia omnia nomina cuiuſcunq; generis apud græcos in, os, deſinentia nominatiuũ, apud nos mutant, os, in, us, & ſecundæ ſunt declinationis, ut πρίαμος priamus priami, κῦρος Cyrus. κύπρος. Cyprus. πύλος. pylus. πέλαγος pelagus. Nam genus à genero magis latinum, quomodo munus à munero. quibus enim huiuſcemodi adiacent uerba, ſine dubio latina ſunt. Di. q;, quæ pars eſt orationis? Ma. coniunctio. Di. cuius poteſtatis? Ma. copulatiuæ, ordinis poſtpoſitiui, figuræ ſimplicis. Di. fac ab ea compoſitum. Ma. atq;, neq;, itaq;, quoq; & cætera ſupradicta. Di. cuius eſt accentus? Ma. encliticum eſt. ideſt ſuum accentum inclinat in ſyllabam extremam ante ſe poſitæ dictionis, hoc aũt & aliæ duæ coniunctiones hñt, ne, ue. Diſci. euertere quæ pars orationis eſt? Ma. uerbum, modi infiniti, formæ perfectæ, coniugationis tertiæ correptæ. Di. quare? Ma. quia correptam hẽt. ĕ, penultimã. Di. cuius generis uel ſignificationis? Ma. actiuæ, figuræ cõpoſitæ. Di. ex quibus? Mag. ex duobus integris ex, e, præpoſitione & uerto. Di. diſpone uerbum? Ma. temporis præſentis, numeros enim & perſonas infinita non hñt, unde & nomen acceperunt à defectione numerorũ & perſonarum. Di. declina. Ma. euerto, bam, euerti, teram, euertam. Imperatiuo modo euerte euertito, Optatiuo modo utinã euerterem, euertiſſem, euertam. Subiunctiuo modo cum euertam, euerterẽ euerterim, euertiſſem, euertero. Infinitiuo modo euertere, euertiſſe, euerſum ire. Imperſonalia euertitur, euertebatur, euerſum eſt uel fuit, euerſum erat uel fuerat, euertetur. Imperatiuo in præſenti euertatur, futuro euertitor. Optatiuo utinam euerteretur, euerſum eſſet uel fuiſſet, euertatur. Subiunctiuo cum euertatur, euerteretur, euerſum ſit uel fuerit, euerſum eſſet uel fuiſſet, euerſum erit uel fuerit. Infi-

nitiuo modo euerti, euerſum eſſe uel fuiſſe, euerſum iri. Gerundia uel participialia nomina ſunt hæc, euertendi, do, dū, euerſum euerſu, participia actiua euertens euerſurus, paſſiua euerſus euertendus. Di. cur euerto euerti facit? Ma. quia hoc ſolum ante, t, r, habuit in hac coniugatione, ideſt in tertia, & mutauit, o, in, i, & facit præteritum. In participio tamen ptō paſſiui pro, t, s, habuit ut euerſus. etiam in uerbo uerto uerſus fit participium eiuſdem temporis. Di. fac ab eo frequentatiuum. Ma. euerſo, as, at, euertito, as, at. Et ſciendū ꝙ plerunq; ſolent frequentatiua à participio præteriti tpis fieri, ut ſcribo ſcriptus, ſcriptito ſcriptitas ſcriptitat. domo domitus domiti, domito, as, at. curro curſus, curſo, as, at, & curſito, as, at. uideo uiſus, uiſo, is, it. ergo & uerſus uerſo, as, hinc eſt & uerſutus, & Vertūnus, & uertex, & uertigo, & uerticulum, & uerſura. Di. gentem quæ pars orationis eſt? Mag. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuum, generis fœminini, numeri ſingularis, caſus accuſatiui. Di. dic nominatiuū. Ma. gens gentis, quia omnia in, ns, rs, ls, deſinentia interpoſitione, ti, faciunt genitiuum, ut mons montis, mars martis, puls pultis. exceptis differentiæ cauſa frons & lens, quæ cum faciunt per, tis, genitiuum frontis ſignificant græce τὸ μέτωπον. & lētis, τὴν φακῆν cum autem per dis, faciunt genitiuum, ſignificat frondis, τὴν φυλλάδα. lendis autem τὸ κονίδιον. Præterea libripens libripendis, quia à uerbo pendo componitur conſonantem uerbi ſeruat, faciens genitiuum per, dis, libripendis. Di. fac à gente deriuatiua. Ma. hic et hæc gentilis & hoc gentile. uidetur ēt genus à gente deriuari, unde & genius, et genialis, & generoſus, et cōpoſita indigena, ingenuus, degener.

T regina graui iam dudum ſaucia cura. Diſci. ſcande uer-
a ſum. Mag. At re. ginagra. ui iam. dudum. ſaucia. cura. Di.
dic cæſuras. Mag. Semiquinariam. Atre. ginagra. ui. Di. quot figurarum eſt? Mag. decem, habet enim tres pedes ſpondeos & duos dactylos. Diſci. tracta pedes. Mag. Atre. ginagra. ui iam. dudum. ſaucia. cura. Diſci. partes orationis quot habet? Mag. ſeptem, quatuor nomina, regina, graui, ſaucia, cura. Di. & quid aliud? Ma. unam coniunctionem, at, & duo aduerbia iam dudum. Di. At quæ pars eſt? Ma. coniunctio. Di. coniunctio quid eſt? Mag. pars orationis adnectens ordinanſq; ſententiam. Di. quot accidunt coniunctioni. Ma. tria. Di. quæ? Mag. poteſtas, ordo, figura. Di. cuius poteſtatis? Mag. copulatiuæ, eſt tamen etiam & aduerſatiuæ quam græci ἐναντιωματικὸν uocant, ſicut etiam hic. Nam Aenea quieſcente regina turbatur, quod eſt contrarium. Di. cuius ordinis? Mag. communis, licet etiam poſtponere eam quomodo &, ſed cauſa metri. quod fere in omnibus poteſt inueniri præpoſitiuis coniūctionibus. Di. cuius figuræ? Ma. ſim-

plicis. Di. fac ab ea compositum. Ma. atq;. Di. quem habet accentum?
Ma. grauem in uersu, quomodo oẽs præpositiuæ coniunctiones. Di. re=
gina quæ pars orationis est? Ma. nomen speciei deriuatiuæ. Di. dic pri
mitiuum? Ma. rex. Di. hoc quoq; unde nascitur? M. à rego uerbo, unde
genitiuũ in, gis, terminat. dicitur autem hoc γένος κοινὸν ἀνομιοκατάλη=
κτον, nec in toto fixum, nec in toto mobile. & omnia quæcunq; mascu=
linum habent tertiæ declinationis, fœmininum faciunt primæ, ut rex
regina, leo leæna, draco dracæna, hospes hospita, sospes sospita, læno
læna, strabo straba, & si qua similia inueniantur. Est autem hoc no
men idest rex & regina uerbale, quia à uerbo nascitur. ex hoc tamẽ
quoq; fit uerbũ denominatiuum idest à nomine deriuatum, regno re=
gnas. Di. quale nomen est? Ma. appellatiuum generis fœminini, nume=
ri singularis, figuræ simplicis, hic casus nominatiui, declinationis pri-
mæ. Di. quæ deriuantur ex eo? Ma. à rege, regius, regalis. Di. quid in-
terest inter regium & regale? Ma. regius possessiuum, regalis uero ad
claritate pertinet, idest dignus rege. Di. dic diminutiuum eius. Mag.
regulus & regillus, quæ etiam propria inueniuntur. Inde puto etiam
regulã dici qua mensura exæquatur, quasi mensura regens. Di. dic cõ-
positũ ab eo. Mag. interrex, regificus. Di. graui quæ pars orationis est?
Ma. nomen adiectiuũ speciei primitiuæ, generis cõis. omnia enim adie
ctiua in, is, desinentia cõia sunt, & in, e, faciunt neutrum numeri sin-
gularis, figuræ simplicis, casus ablatiui. Omnia enim supradictæ for=
mæ nomina in, i, terminãt ablatiuũ. Di. fac ab eo deriuatũ. Ma. graui-
or, grauissimus, grauitas & grauida, hic & hæc grandis, & hoc grã
de, & grando, & uerbum grauo grauas. Di. iam quæ par orationis
est? Ma. aduerbium. D. aduerbium quid est? Mag. pars orationis &
reliqua. Di. quoe accidunt ei? Ma. tria, significatio & reliqua. Di. cu-
ius est significationis? Ma. temporis. figuræ simplicis. Di. quem habet
accentũ? Mag. grauem. & omnia ferè monosyllaba præpositiua. nisi
differentiæ ratio prohibeat, ut ne, quando μὴ significat grauatur, qñ
uero τὸ νάνυ circunflectitur. Sic qñ similitudinis est circunflectitur, qñ
» iurantis grauatur, ut Sic tua cyrnæas fugiant examina taxos. Di. du
dũ quæ pars orationis est? Ma. aduerbiũ tpis. & est sciendũ ꝙ utrũq;,
idest iam & dudum non solum de præterito tempore dicitur, sed
» etiã de futuro, ut = iamdudum sumite pœnas. qũo etiam, qñ, aliquando,
olim, unq̃, hæc omnia tam præteritum q̃ futurum possunt significare.
& putant quidam dudum quasi diudum dici, hæc enim syllaba, idest
dum solet expletiua inueniri ut, quidum, agendum, adesdum. Di. sau-
cia quid est? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuũ speciei deriuatiuæ,
siue participialis. Nam à participio sauciatus nascitur saucius, qũo

regius et
regalis fere
simp[illegible] pag. 43
et [illegible] regia
etiam muni
cipium idem
fere. pag 43

à lassatus lassus, à laceratus, lacerus & lacer, sic enim Ouid. yi. Me-
tamorphoseon. Di. cura quæ pars est? Ma. nomen. Di. quale? Ma. ap-
pellatiuũ ipsius rei. potest tñ & de alia re intelligi. Scimus enim q̃
Virgilius apud inferos inter monstra habitantia in faucibus inferorũ,
» ponit etiam curas quasi deas aliquas, ut = ultrices posuere cubilia Cu-
ræ. & quæritur utrum uerbum ex re, an res ex uerbo nascatur, &
potius antecedit uerbi actus in hoc nomine, quia sine re esse non pót.
nec enim cursus intelligi potest sine currente, nec cogitatio sine cogitan
te, sic ergo nec cura sine curante. uidetur ergo esse deriuatiuũ uerba-
le, à uerbo curo, curas, at. Di. dic nomina deriuata ex eo. Ma. curiosus,
curagulus, curator, curatio, curatura, curia, curialis. composita secu-
rus, obscurus, tricurium, & quidam putant ab eo curam dici, quod
cor urat uel agitet.

i

Nterea medium Aeneas iam classe tenebat. Di. quot cæsuras
habet? Mag. semiseptenariam, ut, Interea medium Aeneas.
Di. quot figurarũ? Ma. decem. habet enim tres dactylos &
duos spondeos. Di. tracta singulos pedes. Ma. Intere. a medi. æne. asiã.
classete. nebat. Di. quot partes orationis habet hic uersus? Ma. septem.
nomina tria, medium, æneas, classe, uerbum unum, tenebat. Di, quid
aliud? Ma. duo aduerbia, interea & iam. Di. interea quæ pars oratio
nis est? Ma. aduerbiũ. Di. cuius significationis. Ma. temporis. potest tñ
& loci esse, speciei deriuatiuæ, ab in enim deriuatur inter, ex quo hoc
aduerbium cõponitur ex integro & corrupto, interea. Ideo aũt cor-
ruptum dicimus ea, quia cũ sit neutrum plurale debuit corripi, sed
quia factum est aduerbiũ producit, ā. in omni enim aduerbio cũ sit
finalis, ā, producitur, excepto ită. põt tñ ablatiuus intelligi singularis,
qui in cõpositione solet huiuscemodi inueniri, ut quo circa quapro-
pter. Di. mediũ quæ pars orationis est? Ma. nomen. Di. quid est nomen?
Ma. secundum Donatum pars orationis cum casu, corpus aut rem pro
prie cõiter'ue significans. secundum Apolloniũ. pars orationis quæ sin
gularum corporaliũ rerum uel incorporalium subiectorũ qualitatem
propriam uel cõem manifestat. Di. quot accidunt nomini? M. sex, qua-
litas, species, genus, numerus, figura, casus. nam cõparatio generale ac-
cidens nõ est. Di. quale est hoc nomen? Ma. appellatiuũ. Di. cuius spe-
ciei? Ma. adiectiuæ. est tñ ad aliquid & mobile. & uidetur ẽt deri-
uatiuum esse à modo, hoc est mẽsura, uñ est & modius. & differẽtiæ
causa medius mutat, o, in, e, uel à græco dcm̃ est μέσος medius. Sciendũ
tñ ꝙ omnia adiectiua appellatiuorũ in, us, desinẽtia mobilia sunt, ex-
cepto uetus ueteris, quod antiq̃ssimi ueter dicebant. Di. cuius gñis? Ma.
neutri. Di. dic masculinũ. Ma. medius. ex quo fit media mediũ. oĩa. n.

tum in,us, q̃ in, er, desinentia adiectiua si sint secundæ declinationis,cũ apud græcos uel cõia uel mobilia inueniãtur,sine dubio mobilia sunt,ὁ εὐτυχὴς καὶ ἡ εὐτυχὴς καὶ τὸ εὐτυχὲς.hic fortunatus hæc fortunata hoc fortunatũ ὁ ἀγαθὸς ἡ ἀγαθὴ τὸ ἀγαθὸν , bonus,na,num , ὁ ὁπλόφορος ἡ ὁπλοφόρα τὸ ὁπλόφορον,armiger armigera armigerũ,ὁ ἱερὸς ἡ ἱερὰ τὸ ἱερὸν,sacer,a,um.D.cuius numeri?Ma.singularis,figuræ simplicis,casus accusatiui.tenebat enim uerbũ,accusatiuũ exigit,& tñ in omnibus neutris idẽ casus nominatiuus,accusatiuus,& uocatiuus ẽ. Di.cuius declinationis?Ma.secundæ.omnia enim in,um,desinẽtia,secundæ sunt declinationis sine dubio.Di.fac ab eo deriuatiuũ. Ma.medietas,mediocris,meditulliũ.Medicus quoq; uidetur inde dictus,quia temperantia mediũ est inæqualitatis quæ solet fieri ex cõtrarijs elementis.Mediastinus quoq; inde uidetur cõponi quia medias partes balnei tenet,hoc est in medio lauantium stat.Di.dic aliud cõpositum.M. mediterraneus & medianã,aduerbiũ medie, uerbum ab eo cõpositũ dimidio dimidias,inde dimidiatus.Di.Aeneas quæ pars orationis ẽ? Ma.nomen propriæ qualitatis,speciei primitiuæ,gñis masculini,numeri singularis,figuræ simplicis,casus nominatiui,declinationis primæ. Di.quare?Ma.quia omnia græca in,as, desinẽtia si apud illos in,ου, diphthongum effertur genitiuus,apud nos sine dubio sunt primæ mutata,ου,in,æ,ut αἰνείας αἰνείου,Aeneas æneæ. Antiqui tñ huiuscemodi nomina absq;.s,solebant proferre.quod Terentius ubiq; facit, So-
» sia,Byrrhia,Cherea,Geta ponens,ut in Andria.Aut tu aut hic Byr-
» rhia.Iuuena.Ceu Marsya uictus.Di.fac ab eo quod est Aeneas deriuatiuum.Ma.possessiuum æneius æneia,ium. & secundũ Apuleium æneicus aneica,cum.Sic enim ponit in epitomis historiarum,Aeneica gens.patronymicũ æneades secundũ analogiam. nã in,as,uel in,es, desinentia si faciunt in,ου. genitiuum græcũ in ades faciunt patrony
» mica.Itaq; hoc usus ubiq; est poeta.Aeneadæ in ferrum pro libertate
» ruebant.Defessi æneadæ. In uno tñ loco auctoritate poetica ænides
» dixit. Sit satis Aenide telis impune,Numanum,
» Oppetijsse tuis. quasi ab Aeneus nominatiuo sicut à Peleus pelides. Vnde etiã poemati suo æneis inscripsit,quod est fœmininum æneidæ, quod per synæresin æniden dixit sicut pelides pro peleides. Cæterũ secundũ analogiam ab æneadæ æneas æneadis debebat dici.Di.iam quæ pars orationis est?Ma.aduerbiũ temporis speciei primitiuæ, figuræ simplicis.Di.quem accentũ recipit.Ma.per se acuitur,in uersu autem grauatur nisi encliticũ ei adiungatur ut iamq;.tunc enim acuitur.Di.classe quæ pars orationis est?Ma.nomen appellatiuum speciei deriuatiuæ,secundũ quosdam.qdam aũt inde deriuatum esse putant

ἀπὸ τῶν καλῶν. Est aũt homonymũ uel uniuocum. nã plura significat & nauiũ multitudinẽ & hominum collegia, quæ συμμορίας græci uocant, & equitũ ordines. Di. fac deriuatiuũ. Ma. classicus, ca, cum. Sonitus quoq; tubarũ classica inde nominatur q̃a classes equitũ ordines uocant, ut dictũ est, qui maxime utuntur tubis. Di. tenebant quæ pars? Ma. uerbũ. Di. uerbũ quid est? M. secundũ Donatũ, ut supra dixi. Secundũ alios uero pars orationis cũ tp̃e & modis sine casu actionem siue passionẽ significans. Nõ enim oĩa uerba personas habent, ut infinita & imꝑsonalia & gerũdia. oportet aũt definitiones gñales esse. Di. cuius est modi? Ma. indicatiui & formæ perfectæ & coniugationis secundæ, & generis siue significatiõis actiuæ, singularis numeri, figuræ simplicis, tp̃is præteriti imꝑfecti, ꝑsonæ tertiæ. Di. qualitas uerborũ in quo est? Ma. in modis & formis. Di. Quot accidũt uerbo? Ma. qualitas, cõiugatio, genus, numerus, figura, tẽpus, ꝑsona. Di. declina. Ma. Indicatiuo modo teneo, præterito imꝑfecto tenebã, præterito perfecto, tenui, præterito plusq̃ ꝑfecto, tenuerã, futuro tenebo. Imperatiuo modo tp̃e præsenti ad secundã & tertiã personã tene teneat, teneamus nete, ant, futuro, neto tu, neto, ille, amus tenetote, ant, uel tenento. Optatiuo modo tp̃e præsenti, & præterito imꝑfecto utinã tenerẽ, præterito ꝑfecto & plusq̃ perfecto, utinã tenuissem, futuro utinã teneam. Subiunctiuo modo tp̃e præsenti, cũ teneam, præterito imꝑfecto, cũ tenerem, præterito ꝑfecto, tenuerim, præterito plusq̃ ꝑfecto, tenuissem, futuro tenuero. Infinitiuo modo numeris & ꝑsonis tempore pñti, & præterito imꝑfecto tenere, præterito ꝑfecto & plusq̃ ꝑfecto tenuisse, futuro tentũ ire uel tenturũ esse. dicitur tñ & à tendo, dis, tentũ ire, sed in illo ẽt tensum possumus dicere, in hoc aũt tentũ ire dũtaxat. & similiter in omnibus quæ ꝑ huiuscemodi uoces participiales proferuntur. Sunt aũt supina duo & infinitiuũ futuri, necnõ præteritũ in passiuis & infinitiuis imꝑsonaliũ, quæ similia sunt passiuis, tentũ esse uel fuisse et tensum esse uel fuisse, tentũ iri uel tensum iri. Di. quæ differẽtia est inter infinita passiui & imꝑsonalis? Ma. quia passiuũ uerbo eget tantũmodo ut amari uolo. ostẽdo enim me pati uelle aliq̃d ab alio. Imꝑsonale uero infinitũ non solũ uerbo, utpote infinitum, sed ẽt certa aliqua ꝑsona, siue per pronomen, siue per nomen eget, utpote imꝑsonale. Si enim dicã amari à me uolo pro amare accipitur, quod est actiuũ. Impersonale aũt semper actiuã uim habet. gerundia tenendi, do, dum, tentũ tentu. participia ueniunt à uerbo actiuo, duo præsentis tp̃is & futuri, præsentis tenens, futuri tenturus. Di. declina ẽt passiuum. Ma. Indicatiuo modo tp̃e præsenti teneor, præterito imꝑfecto, tenebar, præterito perfecto, tentus sum uel fui, præterito plusq̃ perfecto, tentus erã

uel fuerã, futuro tenebor. Impatiuo modo tpe pñti ad secundã & tertiam psonam tenere teneatur, teneamur, mini, antur. Futuro tenetor tu, tor ille, teneamur teneminor tenentor. Optatiuo modo tpe præsenti, & præterito impfecto utinã tenerer, præterito pfecto & plusq̃ perfecto, utinã tentus essem uel fuissem, futuro utinã tenear. Subiunctiuo modo tpe præsenti cũ tenear, præterito impfecto cum tenerer, præterito pfecto cũ tentus sim uel fuerim, præterito plusq̃ pfecto cũ tentus essem uel fuissem, futuro cum tentus ero uel fuero. Infinitiuo modo teneri, tentum esse uel fuisse, tentum iri. Participia duo, præteriti tentus, futuri tenendus. nomẽ uerbale tentor, fœmininũ tẽtrix, ipsa res tẽtio. Di. cur teneo tenui, & teneor tẽtus sum? M. qa oĩa in, neo, desinẽtia sic faciunt præteritũ, ut moneo monui moneor monitus sum, seneo senui. Excepto maneo mansi & maneor mãsus sum, et neo neui, & neor netus sum.

Ic fatur lachrymãs classiq; immittit habenas. Di. dic cæsuras. Ma. semiquinariã et semiseptenariã. Sic fatur lachrymans classi. Di. quot figurarũ est hic uersus? Ma. decẽ. Di. cur? Ma. qa habet duos dactylos & tres spõdeos. Di tracta singulos pedes. Ma. sicfa. turlachry. mansclas. siquim. mittitha. benas. Di. quot partes orationis hic habet uersus? Ma septẽ, nomina duo, classi, habenas. uerba duo, fatur immittit. participium unũ, lachrymans. aduerbium unum, sic, & coniunctionem q;. Di. sic, quæ pars orationis est? Ma. aduerbium significationis similitudinis, speciei primitiuæ, figuræ simplicis. & est sciendũ ꝙ omnia in, c, desinentia producuntur. excepto donẽc. nam, nec, inter, coniunctiones ponunt. Di. quem accentum habet? Ma. circunflexum, nisi sit iurandi. tunc enim grauatur, ut apud Virgi. Sìc tua Cyrnæas fugiant examina taxos, & quando ut uel uti subiungitur ei, ut sicuti dixit. Sic ut iussit. Di. fatur quæ ps est? Ma. uerbum, modi indicatiui, formæ pfectæ, coniugationis primæ, generis uel significationis deponentis, numeri singularis, figuræ simplicis, temporis præsentis, personæ tertiæ. Di. declina. Ma. Indicatiuo for, fabar, fatus sum uel fui, fatus eram uel fueram, fabor. Imperatiuo modo tempore præsenti fare fetur, femur, amini, fentur. nam in prima coniugatione, impatiuo modo secunda psona habet penultimã, a tertia uero, e, quam seruat prima & tertia pluralis, persona, nam secunda indicatiuum sequitur in omni coniugatione, amare ametur, amemur, amamini, entur. In secunda uero coniugatione secunda quidem persona productã habet, ẽ. penultimam, tertia autem, a, post, e, ut docere doceatur, quam seruat prima & tertia pluralis, ut doceamur docemini doceantur. In tertia uero coniugatione, e, correptam habet penultimam secunda persona, ut legere, tertia uero, a, quam ser-

uat prima & tertia pluralis, ut legere legatur, legamur legimini le-
gantur. In quarta uero, i, penultimam habet productã, ut munire, ter=
tia uero persona, a, post, i, quam seruat prima & tertia pluralis, ut
muniatur muniamur munimini muniantur. sed hæc in regulis uer-
balibus latius tractata inuenies. futuro fator tu fator ille, femur fa-
minor fentur uel fantor. Optatiuo modo utinã farer, ptõ perfecto &
plusq̃perfecto fatus essem uel fuissem, futuro utinã fer. Subiũctiuo modo
tpe præsenti cum fer, ptõ imperfecto cum farer, ptõ perfecto cum fatus
sim uel fuerim, ptõ plusq̃perfecto cũ fatus essem uel fuissem, futuro cũ
fatus ero uel fuero. Infinitiuo modo tpe præsenti fari, ptõ perfecto &
plusq̃perfecto fatum esse uel fuisse, futuro fatum iri. Gerundia fandi,
do, dum, fatum tu. participia ueniũt à uerbo deponenti tria, præsens,
ptũm & futurũ. præsens fans, unde infans qui loqui non põt. Ptũm,
fatus, ta, tum. futurum, faturus, ra, rum. Et est sciendũ ꝙ in omni uer=
bo qđ habet participiũ præteriti tpis ex hoc per interpositionem, ru,
facimus futurũ, ut amatus amaturus, doctus docturus, dictus, rus. ex
ceptis paucis mortuus moriturus, in quo secundum analogiam ptũm
debuit esse moritus. Nullum enim participium, u, geminat. Similiter
orior ortus, oriturus, pro orturus, partus pariturus, erutus eruitu-
rus, caritus cariturus, sed hoc quoq; in regulis uerborum planius tra
ctauimus. Di. cur impersonale non habet hoc uerbum? Ma. quia nul-
lum in, or, desinens generat impersonale, idest nec passiuum, nec depo
nens, nec commune. excepto una misereor, quod miseret facit imperso-
nalẽ, ex contrario illorum quæ ex actiuis uel neutris nascuntur. Nam
pleraq; illorũ uel magis omnia, exceptis paucis, passiuam hñt declina=
tionem tertiarum personarum, ut statur, amatur, quiescitur, itur. Ex-
cipiuntur autẽ à contingo git, placeo placet, euenio euenit, & uaco ua-
cat, & iuuo iuuat. in quibus tertiæ similes sunt actiuæ personæ, uel
neutrali impersonalium. Nam pœnitet, piget, tædet, pudet, licet, libet
positiua sunt, quanuis libeo & liceo dicatur, sed alterius sunt signifi=
cationis, libeo enim τὸ πιλιδνοῦμαι liceo uel liceor ἐπιθεματίζω signifi-
cant. antiquissimi tamen & pœniteo, & pudeo, & pigeo, & misereo
dicebant, Nomen participiale uel uerbale fandus fanda fandum. ple-
raque enim uerba etiam si participia futura passiua non habent,
nomina tamen huiuscemodi forma pleraque habere inueniuntur.
Præterea quoq; pleraque participia in, tus, desinunt, & mutant, tus,
in, tor, & faciunt nomen uerbale, ut amatus, amator, doctus doctor,
lectus lector, auditus auditor, sic ergõ fatus fator, possumus dicere.
Antiqui tamen etiam passiue proferebant fatus pro dictus dicen-
tes, unde fatum dictum & iussum dei. Idem enim esse dicit Plato

fatum uoluntatem & iussionē dei. Di. fac compositum ab eo quod est for faris. Ma. affor affaris affatur, ut apud Virgi.

» Affaturq; deos & sanctum sydus adorat. Et sciēdū q rarissime simplicis prima persona inuenitur in usu for quomodo & à do dor. ipsa res fatus, & fatio & fatum. inde putant quidam ēt fas & nefas dictum, quod iustum est dici, uel taceri. ex quo fasti & nefasti dies. & fasti τὰ ἡμερολόγια. Di. cur participium huius uerbi præterito tpe. a, habet ante, tus? Ma. quia omnia quæ in, aui, faciunt præteritū in actiuis, & omnia cōia & deponentia primæ coniugationis in, atus, a, penultima producta præteritū participij faciunt, ut amo amaui amatus, accuso accusaui, tus, luctor, atus, osculor osculatus, criminor, tus. Di. lachrymans quæ pars orationis est? M. participiū. Di. quid est participium? Ma. pars orationis partem capiens nominis partēq; uerbi. Di. participio quot accidunt? Ma. septē. Di. quæ? Ma. genus, numerus, figura, casus, tēpus, significatio, forma. Di. cuius generis? Ma. cōis triū generum. Omnia enim participia præsentis tēporis trium generū sunt, & in duas desinunt consonantes, n, &, s. Nā & si naturaliter quædam ad solos pertinent mares, ut futuo & deuirgino, uel ad fœminas, ut futuor, nubo, deuirginor, possumus tn̄ in alterum sexum trāsferre, uel figurate, uel per irrisionē, uel per epicœnon, ut si dicā bona anima est, quæ istā uirginem deuirginauit, uel bonus animus q illi marito nupsit. bene igitur dicitur q omnia uerba & pticipia apta sunt ad omne genus dici. Di. cuius casus? Ma. nominatiui in hoc loco, pōt eē tn̄ & uocatiui. Omnia enim nomina siue participia nominatiuū & uocatiuū similem habent. exceptis græcis & in, ius, desinentibus secūdæ declinationis, cuius propria si ante, us, i, habuerint abiecta, us, uocatiuum faciunt, ut Virgilius Virgili, Terētius Terenti. Alia uero, us, in, e, conuertentia faciunt uocatiuū, ut Turnus Turne, socius socie, myrtus myrte. Virgilius in Bucolicis.

» Et uos ò lauri carpam, & te proxima myrte. Est tamen inuenire etiā in huiuscemodi sæpe euphoniæ uel metri causa nominatiuū pro uocatiuo positum, ut Lucanus. Degener ò populus uix sæcula longa deo-

» rum. populus pro popule posuit, & Virgilius.

» Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum. fluuius pro fluuie posuit. Di. cuius est tēporis? Ma. præsentis, nulla. n. participia in duas consonantes desinentia tēporis præteriti uel futuri inueniuntur. Sciēdum autem q quomodo participia prætiriti tēporis coniuncta cum uerbis temporis præsentis præteritū tempus significāt, ut lectus, sum es est, sic participia præsentis si coniūgantur cū uerbis præteriti tēporis, loco præteriti tēporis accipiuntur, ut amās feci, studens legi. Di.

cuius ſignificationis? Mag. actiuæ. naſcitur enim à uerbo lachrymo as, at. Cuius actiuum uim paſſiuam, paſſiuum uim actiuã uidetur habere. Nam patitur dolorẽ qui lachrymat & facit qui lachrymatur. Multa tñ ſimilia inueniuntur, ut lugeo et lugeor, ploro & ploror. formas ſuorũ uerborũ uel ſpecies habent participia, ut lecturio lecturiens, ferueſco ferueſcens, curſo curſans, curſito curſitans. Di. cuius numeri? Ma. ſingularis, figuræ, ſimplicis. Di. cui caſui adiungitur. Mag. accuſatiuo lachrymans illum. Neceſſe eſt enim omnia participia ĳs caſibus adiungi, quibus & uerba ex quibus naſcuntur, ut lachrymo illum, lachrymas illum, inuideo tibi, inuidens tibi, miſereor tui, miſerens tui. Nam ſi in aliũ caſum tranſeant perdunt uim participĳ, & ad nomina transferũtur, ut ſi dicam amans illũ, participium eſt, quia & amo illum dicimus. Sin autem amans illius nomen eſt quod ſignificat ὁ ἐραστὴς ἐκείνου. Vnde etiam comparationem accipit, amantior amantiſſimus. ſimiliter timens illum, & timens illius, fugiens illum, » & fugiens illius, ut Terentius in Phormione. Fugitans litium. Semper tñ ex participio præſentis temporis, & tria gerundia uel participialia ſolent naſci ablata, s, & addita, di, do, dum, ut amans, di, do, dum, lachrymans lachrymãdi, do, dum, & participium futuri paſſiuum lachrymandus à lachrymor. eſt tamen etiam nomen ὁ δακρυτέος. Di. declina uerbũ tam actiuum q̃ paſſiuũ lachrymo lachrymas lachrymat, lachrymor, aris, uel re, atur. Di. quotæ eſt declinationis lachrymans? Ma. tertiæ. Omnia enim participia præſentis tẽporis tertiæ ſunt declinationis, utpote in duas deſinentia conſonantes, præteriti uero temporis participia & futuri cum ſint mobilia maſculinũ & neutrum ſecundæ habent declinationis, fœmininum uero primæ, ut hic & hæc & hoc lachrymans, lachrymatus lachrymata, tum, lachrymandus lachrymanda lachrymandum, lachrymaturus lachrymatura lachrymaturum. Di. Claſſis? Ma. de hoc ſuperius ſufficienter tractauimus. Di. q; quæ pars orationis eſt? Mag. coniunctio. Di. quid eſt coniunctio? Ma. pars orationis adnectens ordinanſq; ſententias. Di. quot accidunt coniunctioni? Ma. tria, poteſtas, figura, ordo. Di. cuius eſt poteſtatis? Ma. copulatiuæ, ordinis poſtpoſitiui. Eſt autẽ encliticum, & hæc & aliæ duæ coniũctiones ue, ne. ne uero ſolet tiam abiecta, e, encliticam uim poſſidere, ut Pyrrhin' tanton'. Encliticæ que ue ne præpoſitionibus ante ſe poſitis erigunt extremæ ſyllabæ faſtigium, ut propterq; illum inter'ue homines. Di. cuius figuræ? Ma. ſimplicis. Cõpoſitaq; ſemper poſtponitur, ut atq;, quoq;, nãq;. Syllabicæ quoq; additur in fine & uim coniunctionis amittit. & encliticæ, ut undiq; deniq;. Itaq; qñ ante penultima acuto profertur ideſt quando coniunctio eſt

rationalis. Vtraq; pleraq; quæritur cũ ſint una pars orationis, nec q; diuiſa pro coniunctione accipiatur, cur nõ tertium ab ultimo acutum habuerunt. in quo poſſumus dicere, quod accentus maſculinorum & neutrorum, qui penultimus eſt acutus, acuit & fœminina in ſuam legem concidentia. Nec mirũ euphoniæ cauſa hoc in his eueniſſe, cum in alijs quoq; quibuſdam cõpoſitorum hoc idem inueniatur, ut calefacis, tipefacis ſua uerubens, quæ omnia debent ſecundũ analogiam in antepenultima habere acutum, in penultima tñ habuerunt. Di. immittit quæ pars orationis eſt? Ma. uerbum, modi indicatiui, formæ perfectæ, coniugationis tertiæ correptæ, generis actiui, numeri ſingularis, figuræ cõpoſitæ ex corrupto & integro. nam cõpoſitio mutauit, n, in, m, quia ſequens uerbum ab, m, incipit. Solet enim uel, p, uel, m, uel, b, ſequente n, in, m, conuerti in cõpoſitione, ut compono, cõmitto, immitto, imbuo. Di. cuius temporis? Ma. præſentis, perſonæ tertiæ. Di. declina. Ma. Indicatiuo modo tẽpore præſenti, Immitto immittebam, immiſi, immiſeram. immittam. Imperatiuo modo tẽpore præſenti. Immitte immittat, immittamus, immittite immittant. Futuro immittito tu, immittito ille, immittemus imittitote immittunto. Optatiuo modo tpe præſenti, et præterito impfecto utinã Immitterẽ immiſiſſem, immittã. Subiũctiuo modo tpe præſenti, cũ Immittã immitterẽ, immiſerim, immiſiſſem, immiſero. Infinitiuo modo Immittere, immiſiſſe, futuro imiſſum ire uel immiſſurũ eſſe. Impſonalia immittitur, imittebatur, immiſſum ẽ uel fuit, imiſſum erat uel fuerat, imittetur. Imperatiuo immittatur immittitor. Optatiuo utinã imitteretur immiſſum eſſet uel fuiſſet, immittatur. Subiunctiuo modo imittatur, imittetur, immiſſum ſit uel fuerit, imiſſum eſſet uel fuiſſet, imiſſum erit uel fuerit. Infinita immitti, immiſſum eſſe uel fuiſſe, imiſſum iri. Gerũdia immittendi, do, dũ, immiſſum immiſſu. Participia actiui imittens & imiſſurus, paſſiuũ immittor, bar, imiſſus ſum uel fui, imiſſus eram uel fuerã, immittar. Imperatiuo immittere, tatur, amur, imini, tantur, immittitor tu, tor ille; amur, imittiminor, immittuntor. Optatiuo modo utinã immitterer, immiſſus eſſem uel fuiſſem immittar. Subiũctiuo modo cũ immittar, immitterer, immiſſus ſim uel fuerim, immiſſus eſſem uel fuiſſem, immiſſus ero uel fuero. Infinita paſſiua immitti, immiſſum eſſe uel fuiſſe, futuro immiſſum iri. Participia paſſiua, immiſſus immittendus, nomen uerbale immiſſor, immiſſio ipſa res. Di. cur miſi facit præteritum? Ma. in, to, deſinentia uerba, c, quidem antecedente tria ſunt, quorum unum in, xi, facit præteritum perfectum plecto plexi, duo autem in. xui, necto nexui, pecto pexui. ſic Aſper de uerbo. Chariſius uero pexi protulit. E, breui antecedente in eandẽ, to, ſyllabam terminantia

duo inueniuntur, quorum alterum in, ui, ſyllabam, alterum in, ui, diſiunctas faciunt præteritum, peto petiui, meto meſſui. Cato in. ij. originū ordeum demeſſuit. Caſſius Emina in. y. Annaliū, ubi ordeū demeſſuerunt. P, antecedente unum inuenitur, inepto ineptui. R, antecedente duo uerto uerti, & ſterto ſterti. T, antecedente unum inuenitur immitto immiſi. ſed antecedente, s, unum ſiſto ſteti, quod etiam à ſto ſteti fit. Cum igitur in, ſi, faciunt præteritum perfectum, ſupina in, ſum, uel in, ſu, faciunt, ut læſi, luſi, riſi, arſi, læſum, luſum, riſum, arſum, uel læſu luſu, riſu, arſu. unde & læſus, luſus, riſus, arſus. læſurus, luſurus, riſurus, arſurus. Di. fac alia à uerbo mitto compoſita. Ma. amitto, demitto, ſummitto, committo, admitto, permitto, promitto, præmitto, emitto, omitto, remitto. Abmitto admiſſarius, ab emitto emiſſarius. Et à ſimplici miſſus hic & hæc miſſilis & hoc miſſile. Poſſumus etiam, hic et hæc miſſibilis & hoc miſſibile dicere, quomodo penetralis & penetrabilis. Di. habenas quæ pars eſt? Ma. nomen. Di. quale? Mag. appellatiuū. Di. cuius ſpeciei? Ma. deriuatiuæ. Di. unde deriuatur? Ma. à uerbo habeo, Inde etiam aſpirationem habet, & per, b, mutam ſcribitur. nam auena quæ τὸν βρόμον ſignificat, & ſine aſpiratione eſt, & per, u, ſcribitur. Eſt igitur habena cum aſpiratione nomen uerbale. Di. cuius generis? Ma. fœminini. Di. cuius numeri? Ma. pluralis figuræ ſimplicis, caſus accuſatiui, declinationis primæ. Di. cur? Mag. quia omnia in a, deſinentia declinationis primæ ſunt, exceptis neutris quæ græca ſunt, & apud græcos in, τος, faciunt genitiuum, apud nos autem, os, in is, conuertentia tertiæ ſunt declinationis, ut τόρευμα, τος, toreuma toreumatis, χῆμα χήματος, ſchema, tis. litterarum uero nomina tam in, a, quàm in alias quaſcunq; litteras deſinentia, & apud nos, & apud græcos indeclinabilia ſunt, ut ἄλφα, βῆτα, γάμμα. non enim recte Donatus digammum poſuit. Ab habeo fit habito, habitudo, habitaculum, habilis. compoſita inhibeo, cohibeo, prohibeo, exhibeo.

V quoq; littoribus noſtris æneia nutrix. Di. quot cæſuras habet? Ma. duas ſemiquinariam & ſemiſeptenariam. Tu quoq; littoribus noſtris. Di. quot figurarum eſt? Ma. decem, habet enim tres dactylos & duos ſpondeos. Di. tracta ſingulos pedes. Ma. Tu quoq; littori. bus no. ſtris æ. neia. nutrix. Di. quot habet partes orationis? Ma. ſex. Noīa tria, litoribus, æneia, nutrix. Pronomina duo, tu, noſtris, coniunctionem, quoq;. Di. tracta per ſingulas partes. Ma. Tu quoq;. Di. tu quæ pars orationis eſt? Ma. pronomen. Diſci. quid eſt pronomē? Ma. pars orationis, quæ pro proprio nomine uniuſcuiuſq; accipitur, perſonasq; finitas recipit. Item aliter. pronomen eſt pars orationis, quæ pro nomine poſita tantundē penè ſignificat, perſonamq;

sonamq; interdum recipit. Ideo autem dico penè, quia quamuis substantiam significat, non tamen etiam qualitatem quomodo nomen. bene igitur uidentur fecisse qui carentia personis finitis separant à pronominibus. Pronomen proprie, quod pro proprio nomine ponitur. itaq; quia propria nomina plus alijs omnibus nominibus finita sunt, certam enim aliquam rem significant, pronomen quoq; quod loco proprij nominis accipitur debet finitas personas habere. Sunt igitur pronomina de quibus nulla dubitatio est, quindecim, octo primitiua & septem deriuatiua, primitiua quidem personæ primæ, ego & obliqui casus eiusdem pronominis, secundæ tu, tertiæ uero sex, sui, ille, iste, is, hic, ipse, deriuatiuæ primæ personæ meus noster nostrâs, secundæ tuus uester uestrâs, tertiæ suus. Hæc tam apud nos quàm apud græcos pronomina ab omnibus accipiuntur. Cætera uero quæ sunt infinita, uel interrogatiua, uel relatiua substantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis, uel numeri, magis nomina dicenda sunt, quã pronomina. substantiæ, infinitum, uel interrogatiuum, ut Quis, relatiuũ ut Qui, interrogatiuum uel infinitiuum, uel relatiuum qualitatis ut Qualis. significat enim ποῖος penultimo acuto, quod est interrogatiuum, & ποιός ultimo acuto, quod est infinitum, & ὁ ποῖος, quod est relatiuum. eius redditiuũ Talis. quantitatis interrogatiuum uel infinitiuum uel relatiuum Quantus, significat enim ὁ πόσος penultimo acuto, quod est infinitũ & ὅσος, quod est relatiuum. redditiuum eius Tantus. Numeri interrogatiuum & infinitum & relatiuum, Quot. Significat enim πόσοι penultimo acuto & ultimo, quod est infinitum, & ὁ πόσοι quod est relatiuũ. eius redditiuum Tot. deriuatiuũ eius quod est quis. cuius, a, um, & cuiâs. & ab eo quod est quot, quotus & quotennis & quotenus. quibusdam ab eo quod est tot uidetur esse totus, sed alia uidetur esse significatio. hæc tamen nomina prædicta pleriq; latinæ artis scriptorum, pronomina esse infinita dixerunt. Nec mirum cum Didymus quoq;, & multi alij uetustissimi græcorũ, inter articulos hæc numerauere. Romani uero cum articulos non habeant, inter pronomina hæc posuerunt. tãta autem uidetur esse cognatio articulorũ & pronominum, quod Stoici in una parte orationis utrunq; esse putant, articulos finitos pronomina dicentes, quæ uero grammatici græcorũ, inter articulos ponunt illi infinitos dicebant esse articulos. Necnon etiã supradictas dictiones, quas Apollonius Herodianusq; & Dionysius inter nomina rationabiliter, posuerunt. Hæc autem latius in libro qui est de pronomine tractauimus. Sed ut breuiter dicam loco propriorũ nominum non possunt accipi ea quæ generalia sunt etiam appellatiuorũ, quod suum est pronominum. Nam dicentes quis interrogamus de omni substantia, uel

Qualis de omni qualitate, uel Quantus de omni quātitate, uel Quot de omni numero. pronomen autem definitæ alicuius personæ uult esse, & rem certam significare. Disci. quot accidunt pronomini? Ma. sex, species, genus, numerus, figura, persona, & casus. Disci. cuius speciei? Mag. primitiuæ. Disci. fac ab eo deriuatiuum. Mag. tuus, tua, tuum, & aduerbium tuatim, & per ἐπέκτασιν. Tu, te, quæ est correpta, ut
» O' Tite tute tati tibi tanta Tyranne tulisti. Disci. cuius generis? Ma. communis trium generum. quomodo enim apud græcos ἐγὼ, σὺ, ἐμοῦ, σοῦ οὗ, trium sunt communia generum, sic & apud nos ego, & tu, mei, tui, sui. Numeri singularis, figuræ simplicis, personæ secundæ, casus nominatiui, & uocatiui. hic autem magis nominatiuus est, cum per apostrophen dicatur, quæ exigit nominatiuum, & cum quoque con iunctum, quod ad alios nominatiuos relatum est, idest ut Misenus & Palinurus, tu quoque. Disci. quoque quæ pars est? Mag. coniunctio, accipitur enim pro & tu. Est tamen etiam loco aduerbij inuenire hanc dictionem positam, ut
» Multa quoq; & bello passus dum conderet urbem. hic enim pro similiter necesse est id accipi, cum sequitur &. Disci. quid est coniunctio? Mag. pars orationis adnectens ordinansq; sententiam. Di. quot accidunt coniunctioni? Mag. tria, potestas, ordo, & figura. Disci. cuius est potestatis quoq;? Mag. copulatiuæ. Di. cuius ordinis? Ma. postpositiui. uetustissimi tamen solebant etiam præponere eam. Di. cuius figuræ? Mag. compositæ, ex corrupto & integro. quo enim corripitur, quod si produceretur esset integra pars. Disci. quem habet accentum? Ma. penultimum acutum. omnes enim ferè coniunctiones postpositæ generalem seruant accentuum regulam. Di. litoribus quæ pars orationis est? Mag. nomen. Disci. quale? Ma. appellatiuum, generis neutri, numeri pluralis, figuræ simplicis, casus datiui, declinationis tertiæ correptæ. Di. cur? Mag. quia omnia in, us, desinentia neutra tertiæ declinationis sunt, & in, ris, faciunt genitiuum. excipitur, pus, indeclinabile, & uirus, quod Lucretius secundæ posuit declinationis. = diri
» primordia uiri. pelagus uero græcum est, hoc pelagus pelagi, & uulgus uulgi, tam masculinum q̃ neutrum. Disci. quot differentias habet penultima genitiui in, ris, terminantium supradictorum neutrorum nominum? Mag. si uerbis adiacent, quæ. e, correptam penultimam habuerint, seruant, e, ante, ris, genitiui, ut munero munus muneris, uulnero uulnus uulneris, sydero sydus syderis, ex quo componitur consydero & desydero, latero latus lateris, operor opus operis. Si uero monosyllaba sint, & producunt in nominatiuo, & seruant ante, ris, in genitiuo quoq; productam, ut ius iuris, thus thuris, rus ruris, plus

pluris. Si uero ſint comparatiua, maſculinorum eorundemq́; fœmini-
norum ſequuntur genitiuum, o, penultimam ſeruantia ante, ris, ut mi-
nor, minus minoris, maior, maius maioris. Alia uero, o, correptă ha-
bent ante, ris, ut corpus corporis, pectus pectoris, litus litoris, pignus
pignoris, & pigneris, fœnus fœnoris, & fœneris. quamuis uerba eo-
rum magis, e, penultimam habent, pignero & fœnero. Di. fac ab eo
deriuatiuum quod eſt litus. Mag. litoreus & litoralis, quidam aũt
litus ἀπὸ τῶν λιτῶν, uoluit eſſe, quia proficiſcentes & reuertentes ſo-
lent ibi uota concipere. Diſci. noſtris quæ pars eſt? Mag. pronomen.
Di. quale?. Mag. poſſeſſiuum & deriuatiuum. Di. ex quo caſu ſolet
deriuari? Ma. ex genitiuo, ut nos noſtrum uel noſtri, noſter. Idq́; ſine
dubio ex ſingulari numero oſtenditur. Ego mei meus, tu tui, tuus, ſui
ſuus. unde & penultimæ corripiuntur. Di. cuius generis? Ma. neu-
tri. Sed ſciendum quod omnis datiuus & ablatiuus pluralis, tam in
nominibus mobilibus q̃ in pronominibus & participijs, communis eſt
trium generum. Diſci. cuius numeri? Mag. pluralis, figuræ ſimplicis,
caſus datiui. omnis autem datiuus & ablatiuus pluralis, ſimilis eſt, ut
dictum eſt. Diſci. & unde poſſumus ſcire differentiam? Ma. à iun-
ctura & ordinatione, idem ἀπὸ τῆς συντάξεως, quod facile poteſt ſciri
ex ſingularium iunctura, quæ non habet ſimiles datiuum & abla-
tiuum, ut in omnibus primæ declinationis nominibus, & tertiæ in, e,
terminantibus ablatiuum, & quartæ & quintæ. In his enim mani-
feſte oſtendit caſus differentiam. Cum uerbum igitur dediſti ſine du-
bio datiuum exigat, ſiquod ſupradictarum declinationum nominum
ordines, neceſſe eſt datiuum adiungere, ut dediſti poetæ uel homi-
ni uel ſenatui uel rei. Non licet enim niſi datiuum huic uerbo ad-
iungere. Et nota quod quatuor habent declinationum differentias
pronomina, ſunt enim quæ tã genitiuum q̃ datiuum in, i, terminant,
quæ ſunt tria & communia trium generum, ut ego mei mihi, tu tui ti
bi, ſui ſibi. Sunt quæ genitiuum in, ius, datiuum uero in, i, proferunt,
quæ ſunt communia triũ generum, ut ille illius illi, ipſe ipſius ipſi, iſte
iſtius iſti, hic huius huic, is eius ei. Sunt alia quæ ſequuntur ſecundam
declinationem mobilium nominum, qualia ſunt poſſeſſiua, meus, a, um.
tuus, a, um, ſuus, noſter & ueſter. Sũt & alia tertiæ declinationis no
minũ declinationẽ ſeruãtia, noſtrâs ueſtrâs, noſtratis et ueſtratis. Di.
æneia quæ pars orationis eſt? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuũ,
quãuis enim poſſeſſoris nomẽ propriũ ſignificet, tñ omnis poſſeſſio eius
cõe hoc nomẽ põt habere, ut æneia mater, æneia nutrix æneia mẽs, æ-
neia fames, æneia facies, æneia manus, æneius ager, æneius filius, ænei-
us enſis, æneium lumen, æneium munus, æneium regnum. Di. cuius ge-

neris? Ma. fœminini, numeri singularis, figuræ simplicis, declinationis
primæ. Di. ex quo nomine deriuatur? Ma. ab ænea, de quo superius la
tius diximus. Di. nutrix quæ pars orationis est? Ma. nomen. Di. qua-
le? Ma. appellatiuũ. Di. cuius speciei? Ma. appellatiuorũ, uerbalis. Di.
ex quo uerbo masculinũ eius nascitur? Ma. à nutrio. solent aũt in, tor,
uerbalia in, trix, facere fœminina mutata, tor, i, trix, ut lector lectrix,
in supradicto uero euphoniæ causa uel alternitatis idest παραλληλότη-
τος, tri, syllaba subtracta est contra regulam. Cum enim nutritor sit
masculinum debuit fœmininũ nutritrix esse, sed absurditas soni mi-
nuit syllabam. Di. à quo uerbo deriuatur? Ma. à nutrio nutris nutrit.
Di. declina uerbum. Ma. nutrio uerbũ actiuum. Indicatiuo modo di-
ctum temporis præsentis numeri singularis, figuræ simplicis, coniuga
tionis quartæ, personæ primæ, quod declinabitur sic. Nutrio, is, it, nu
trimus, itis, unt, eodem modo tẽpore præterito imperfecto, nutriebam,
bas, bat, nutriebamus tis, bant. eodem modo tempore præterito perfe-
cto, nutriui nutriuisti nutriuit, et pluraliter nutriuimus, stis, runt, uel,
re. eodem modo tẽpore præterito plusq̃ perfecto, nutriueram, as, at,
ramus, ratis, rant, eodem modo tẽpore futuro nutriam, es, et. Impe-
ratiuo modo tẽpore præsenti ad secundam & tertiam personam nu-
tri nutriat, nutriamus, te, ant, eodem modo tempore futuro nutrito tu,
to, ille, nutriamus, tote, triunto. Optatiuo modo tẽpore præsenti, & præ
terito imperfecto, utinam nutrirem, res, ret, nutriremus, retis, rent. eo-
dem modo tẽpore præterito ꝑfecto, & plusq̃ perfecto utinã nutriuis-
sem, sses, sset, nutriuissemus, tis, ent, eodem modo tẽpore, futuro, nutriã,
as, at, utinam nutriamus, atis, ant. Subiunctiuo modo tẽpore præsenti
cum nutriam, as, at, amus, atis, ant. eodem modo præterito imperfecto
cum nutrirem, res, ret, nutriremus, tis, ent. eodem modo tẽpore præte
rito ꝑfecto cũ nutriuerim, ris, rit, nutriuerimus, tis, rint. eodem modo
tẽpore præterito plusq̃ perfecto cũ nutriuissem, ses, set, emus, etis, ent.
eodem modo tẽpore futuro, cum nutriuero, ris, rit, rimus, ritis, rint. In
finitiuo modo numeris & personis tẽpore præsenti, & præterito im
perfecto nutrire, præterito perfecto, & plusq̃ perfecto, nutriuisse, fu-
turo nutritũ ire, uel nutriturũ esse. Verbo imꝑsonali nutritur, batur,
nutritũ est uel fuit, nutritũ erat uel fuerat, futuro nutrietur. Impe
ratiuo modo nutriatur nutritor. Optatiuo utinã nutriretur, nutritũ
esset uel fuisset, nutriatur. Subiũctiuo modo, cũ nutriatur, nutriretur,
nutritum sit uel fuerit, nutritũ esset, uel fuisset, nutritũ erit uel fue-
rit. Gerundia uel participialia nomina, nutriẽdi nutriendo nutrien
dum, nutritũ nutritu, duo ꝑticipia ueniunt à uerbo actiuo, præsens nu
triens, futurũ nutriturus nutritura nutriturũ. Eius passiuum, indi-

catiuo modo nutrior, bar, tus, ſum uel fui, tus, eram uel fueram, triar. Imperatiuo, nutrire nutriatur nutriamur, nutrimini, antur. futuro nutritor tu, tor, ille, mur, nutriminor untor. Optatiuo utinam nutrirer, untritus eſſem uel fuiſſem, nutriar. Subiunctiuo cum nutriar, rer, nutritus ſim uel fuerim, nutritus eſſem uel fuiſſem, nutritus ero uel fuero. Infinitiuo modo uutriri, nutritum eſſe uel fuiſſe, futuro nutritum iri, duo participia ueniunt à uerbo paſſiuo, præteritum nutritus nutrita nutritum, futurum nutriendus nutrienda nutriendum. Nomen uerbale nutritor & nutrix, ipſa res nutritio. D. fac ab eo deriuatiuum? Ma. nutricula, quæ eſt diminutiuum, ut Iuuenalis.

» Gallia uel potius nutricula cauſidicorum.

T belli ſignum laurenti Turnus ab arce. Di. ſcande uerſum Mag. Vt bel li ſi. gnumlau. renti. Turnus ab. arce. Di. quot cæſuras habet? Mag. ſemiquinariam. Di. quomodo? Mag. Vt belli ſignum. Di. quot figurarum eſt hic uerſus? Ma. quinq;. Di. quare? Ma. quia conſtat ex quatuor ſpondeis & uno dactylo, & uno trocheo. Di. tracta p ſingulos pedes? Ma. Vt, bel, li ſi. gnumlau, renti, turnus ab, arce. Di. quot partes orationis habet? Ma. ſeptem. Di. quot nomina? Ma. quinq;, belli ſignū laurenti turnus arce. Di. quid aliud? Ma. aduerbium ut, & præpoſitionē ab. Di. ut, quæ pars orationis eſt? Ma. hic aduerbium temporale, aliâs autem ſimilitudinis pōt eſſe & adiecta, i, tamen eandem ſignificationem habet, uti. cui additur nam, & fit aduerbium optantis utinam. ſimiliter compoſitum cum uelut & ueluti aduerbium ſimilitudinis eſt. Et quando ὅπως uel ἵνα græcum ſignificat, pro coniunctione cauſali accipitur, eſt etiam quando optatiuum eſt, ut Terentius in Phormione.

» Vt illum dij omnes deæq; perdant. Di. belli quæ pars eſt? Ma. nomen. Di. quale? Mag. appellatiuum. Di. cuius ſpeciei? Mag. deriuatiuæ, ab eo quod eſt bonum, bellum diminutiuū eſt. per ἀντίφρασιν igitur, hoc eſt, per contradictionem pro malo bellū dicitur, id quod malo hominum eſt inuentum à bono. ergo maſculinū bonus bellus, & fœmininū bona bella, & neutrum bonū bellū facit. Omnia enim in, us, deſinentia maſculina geminant, ll, in diminutiuis, ut geminus gemellus, gemina gemella, geminū gemellū. Et ſciendū quod inueniūtur etiā ipſorum diminutiuorū cōparatiua & ſuperlatiua, quo comparatiuorum diminutiua, quæ apud græcos nō inuenis. Terent. in Adelph. Atq; unumquodq;

» quod erit belliſſimū carpā. ex bello quod bonum ſignificat, bellaria dicūtur τὰ τραγήματα. Di. dic ab eo qđ eſt bellum, quod pugnā ſignificat, deriuatiuū aliud. Ma. bellicus ca, cum. bellicoſus. Bellienus qđ proprium eſt à bello deriuatum, bello, as, uerbum, ex quo bellax, quod eſt

trium generum. bellatus enim participium bellator & bellatrix fa-
cit. ab eo etiam est, Bellona dea belloru͞. Duellu͞ dicebant antiqui pro
bellum, ex quo perduellio. ab eo componitur, bellipotens. et belliger, &
imbellis, & rebellis, & rebello uerbum. & debello quoq; compositu͞
est uerbum. Inde etiam debellatu͞ est. belli enim portæ, quanuis duæ
sint partes, pro uno tamen nomine proprio accipiuntur, quod signifi-
cat fores Iani templi. Di. signum quæ pars orationis est? Mag. nomen.
Di. quale? Ma. appellatiuu͞. Di. cuius speciei? Ma. primitiuæ. Di. fac de-
riuatiuu͞ ab eo, uel diminutiuum. Ma. Sigillum, uerbu͞ signo, as, et signio
signis. & ex eo compositu͞, insignio insignis, unde insignitus. præterea
significo, as, & signifer, et antesignanus. hoc est propugnator signoru͞.
» et designo, co͞signo, resigno i. aufero, u͞n Vir. in. iiij. = & lumina morte
» resignat, idest aufert. est au͞t uniuocum idest ὁμώνυμον, significat enim
τὴν σφραγῖδα, καὶ τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ τῶν πολέμων σημεῖον, τὸ, ἐπὶ τῷ κόν-
» τῳ, καὶ τὸ σύνθημα, ut in eodem libro, = dat bello tessera signum, καὶ τὴν
» σάλπιγγα, ut Lucanus. Signa canunt. Di. laurenti quæ pars est? Mag.
nomen appellatiuu͞, speciei deriuatiuorum possessiuæ. est tn͞ etiam pa-
triæ si est ablatiuus ab eo quod est hic & hæc & hoc laurens lau-
rentis. potest tn͞ & proprium ipsius ciuitatis esse si genitiuus accipitur,
hoc Laurentum huius laurenti, ut sit ab arce Laurenti hoc est ab arce
urbis Laurenti. Sed si est ab eo qđ est hic & hæc & hoc laure͞s, ab
hoc & ab hac laurenti, pro Laurentina posuit unde Lucanus. = lau-
» rentinosq; penates. Laurentum nominatu͞ est à lauro inuenta in arce,
teste ipso poeta. compositum ab eo qđ est laurus, lauriger, unde lauri-
geros currus. à lauro etiam laureatus, ata, atu͞. Cicero fasces laureatos,
hoc est uictoriæ lauros habe͞tes, & ex ea proprium Laurentius Lau-
rentia. & co͞prensiuum quod græci περιεκτικὸν uocant lauretum, uelu-
ti myrtetum, rosetum. Di. dic possessiuu͞. Ma. laureus. quo͞ myrteus, cor-
neus, a, um. Di. laurus quotæ declinationis est? Ma. inuenitur & secu͞-
dæ & quartæ. Omnia enim arborum nomina in, us, desinentia fœ-
minina sunt, & secundæ declinationis. exceptis quinq;, quæ ta͞ secun-
dæ q̃ quartæ inueniuntur, quercus, laurus, pinus, ficus, cornus laurea
etiam pro lauro accipitur. Di. Turnus quæ pars est? Mag. nomen. Di.
quale? M. propriu͞. Di. cuius speciei. Ma. uniuocæ. potest enim etiam ap-
pellatiuu͞ intelligi piscis palustris & fluuius. Di. fac ab eo possessiuu͞?
Ma. turnius, a, um, sicut à Saturnus saturnius, a, um. patronymicum
po͞t per analogia͞ dici turnides, sed raro in latinis nominibus solent
eiusmodi formæ patronymicæ fieri, q̃uis poeta Scipiadas figurauit à
Scipione, sed et ipsum ἀπὸ τοῦ σκιπίωνος quod græcu͞ est, uidetur esse.
Di. ab, quæ pars orationis est? Ma. præpositio. Di. cui casui seruit? Ma.

ablatiuo. Di. qd interest inter, ab, & a, & abs? Ma. qđ consonante sequente, a, plerūq; scribēdum est, uocali uero omnimodo, ab. inuenitur ab etiā consonātibus sequentibus, sed quæ non aspere post, b, sonant, a, uero uocali sequente nisi loco sit consonātis, i, uel, u, nunq̃ inuenitur, ut, a, Ioue, a, Venere. abs, autē, q, uel, t, uel, c, sequentibus paucis, antepo nitur tam in appositione quàm in cōpositione, In appositione, ut abs te, pro, a, te. In compositione, ut abstuli, abscondo, absq; ullo malo pro sine ullo malo. Di. arce quæ pars orationis est? M. nomen. D. quale? Ma. appellatiuum speciei deriuatiuæ ab arceo uerbo dicitur arx, quæ facile munimēto suo arcet hostes. Inde etiam sumitates montiū, ex quibus facile possūnt depelli hostes, arces dicuntur. & arcus qđ longe arceat similiter hostes. Di. cuius est coniugationis uerbum arceo? Mag. secundæ. generis uel significationis actiuæ. Di. declina uerbum arceo. Mag. Arceo uerbum actiuum. Indicatiuo modo dictum. t. p. Arceo, bam, arcui, eram, futuro arcebo. Imperatiuo arce, at, te, ant, uel cento. Futuro arceto tu, arceto ille, & pluraliter arceamus arcetote arcento uel arceant. Optatiuo modo tēpore præsenti, & ptō imperfecto utinā arcerē, arcuissem, futuro utinam arceā. Subiunctiuo modo tpe præsenti cum arceā, ptō imperfecto arcerem, arcuerim, arcuissem, futuro cū arcuero. Infinitiuo arcere, arcuisse, arcitū ire uel arciturum esse. Gerūdia uel participialia nomina, arcēdi, do, dum, arcitum arcitu. Participia ueniunt à uerbo actiuo duo. p. t. arcēs, futuri arciturus. Passiuū arceor, ris, uel cere, arcetur, arcebatur, arcitus sum uel fui, secundum analogiam quāuis in usu deficit, compositum tn̄ eius coërceor coërcebar coërcitus sum, in frequēti est usu. Præteritū plusq̃perfictum arcitus eram uel fuerā, futuro arcebor. Imperatiuo modo tempore præsenti arcere arceatur, emini, antur. Futuro arcetor tu, arcetor ille, arceminor, centor. Optatiuo modo tpe præsenti utinā arcerer, arcitus essem uel fuissem, futuro arcear. Subiunctiuo modo cum arcear, arcerer, arcitus sim uel fuerim, arcitus essem uel fuissem, arcitus ero uel fuero. Infinitiuo arceri, arcitū esse uel fuisse, arcitū iri. Gerundia uel participialia nomina cōia sunt tā actiuo q̃ passiuo, arcēdi, do, dū, arcitū arcitu, duo participia ueniunt ì uerbo passiuo, præteriti arcitus, futuri arcendus.

Tque ea diuersa penitus dum parte geruntur. Disci. scande
a uersum? Mag. Atquea. diuer. sepeni. tusdum. partege. runtur. Di. quot cæsuras habet? Mag. duas, semiquinariam & semiseptenariam. Di. quot figurarum est? Ma decē. Di quare? Ma. qa constat ex tribus dactylis & duobus spondeis. D. tracta singulos pedes? Ma. Atq;ea, diuer, sapeni, tusdum, partege, runtur. Di. quot partes orationis habet hic uersus? Mag septem. Disci. quot nomina? Mag.

duo diuerſa et parte. Di. quot uerba? Ma. unũ, geruntur. Di. quot pro-
nomina? Ma. unum, ea. Di. quot aduerbia? Ma. duo penitus & dum,
Di. quot coniunctiones? Ma. unam, atq;. Di. atq;, quæ pars eſt? Ma. con-
iunctio. Di. cuius poteſtatis? Ma, copualtiuæ, ordinis cõis, ideſt tam præ
poſitiui q̃ poſtpoſitiui, inuenitur. ſed raro poſtponitur quomodo etiã,
&, & quia, Di. quid intereſt interq; & ac & atq;? Ma. quod, q;, ſem
» per poſtpoſitiua & enclitica, & ſignificat non modo & ſed etiam τε
græcam, quando repletiua eſt, ac autẽ ſemper præpoſitiua eſt, & ac-
cipitur etiam pro aduerbio ſimilitudinis quomodo atq;, ut, Haud ſe-
cus ac iuſſi faciunt, & atq; tam præpoſitiue q̃ poſtpoſitiue poſita co-
pulationem ſolam ſignificat. Di. cuius figuræ atq;? Ma. compoſitæ, ex
duobus integris at, & q;. Di. quem habet accentum? Ma. præpoſitiua
omnis coniunctio & præpoſitio grauatur, poſtpoſitiua uero generalẽ
accentum ſeruat dictionum. Di. ea quæ pars orationis eſt? Ma. prono
men. Di. quale? Mag. ſubiunctiuum uel relatiuum. Di. primitiuum eſt
an deriuatiuum? Ma. primitiuum. Di. quot pronomina indubitabilia?
Ma. primitiua quidem octo, primæ perſonæ unum ego, ſecundæ unũ,
tu, tertiæ ſex, ille, ipſe, iſte, hic, is, ſui. Di. & quare prima perſona, &
ſecunda ſingulas habent uoces, tertia uero tot & tam diuerſas? Ma.
quia prima perſona & ſecunda ſemper ſunt præſentes, & iuxta ſe
loquuntur, tertia uero modo longe, modo præſens, modo abſens, modo
demonſtratiua, modo relatiua, modo diſcretiua. Di. quid intereſt inter
hic & iſte & is? Mag. quia hic præpoſitiuum eſt & demonſtratiuũ,
& indeclinatione nominum à grammaticis pro articulo accipitur,
Iſte uero demonſtratiuum eſt, is ſubiunctiuum, uel relatiuum, Ille po-
teſt & in loco aliquo longe poſito eſſe demonſtratiuum & relatiuũ,
» tamen idem eſſe & cum ſignificantia aliqua proferri, ut, = ſic Iup-
piter ille monebat, ipſe autem relatiuum & diſcretiuum eſt, ut ipſe
modo, Aeneas, noſtri ſi tanta cupido eſt, diſcretiuum eſt, ut ego ipſe, tu
» ipſe, ille ipſe. ut = quæq; ipſe miſerrima uidi. Ideo autem diſcretiuum
eſſe dicitur, quia diſcernit perſonam, cui adiungitur, oſtendens per ſe
facere & non per alium, hoc eſt ipſe per me, & non per alium. Di.
dic deriuatiua pronomina quot? Ma. ſeptem, meus, tuus, ſuus, noſter,
ueſter, noſtrâs, & ueſtrâs. Di. quot ſunt declinationes pronominum?
Ma. quatuor, illorum una, quæ in, i, faciunt genitiuum & datiuum, ut
mei mihi, tui tibi, ſui ſibi. Secunda illorum quæ in, ius, habent geni-
tiuum, illius, huius. Tertia quæ ſecundum mobilia declinatur nomi-
na, ut meus, tuus, ſuus. Quarta quæ tertiam nominum declinationem
ſeruat, ut noſtrâs & ueſtrâs. Di. quæ ſunt dubia? Ma. quæ Stoici qui-
dem antiquiſſimi inter articulos cum præpoſitionibus ponebant. Ro-

mani autem inter pronomina infinita uel interrogatiua uel relatiua uel redditiua, Dionysius uero & Apollonius & Herodianus rationabiliter inter nomina posuerunt. Sunt autem substantiæ uel qualitatis uel quantitatis uel numeri infinita. substantiæ, ut quis ꝙ tam interrogatiuum est q̃ infinitum, cuius relatiuum est, qui, quod per se quidem acuitur, in relatione uero grauatur. Inuenitur tamen etiam pro quis atq; tunc circunflectitur. Obliqui autem eorum casus quando relationem significant, grauãtur, qualitatis qualis, quod penultimam circunflectit, quando interrogatiuum est, quando uero infinitum est uel relatiuum acuit ultimam, quæ tamen in lectione sopitur. eius relatiui redditiuum talis. Di. dic quantitatis? Ma, quantus, quod similiter tria significat, interrogationem, relationem, infinitionem, quando uel infinitum est uel interrogatiuum acuitur, quando uero relatiuum in locutione grauatur. eius redditiuum tantus. Numeri quot, quod significat interrogationem, infinitionem, relationem, sed quando interrogatiuum est, acuitur, uel infinitum, quando autem relatiuum in lectione grauatur. eius redditiuum tot. Di. dic deriuatiuum ab eo quod est quis? Ma. cuius cuia cuium, quæ sunt possessiua infinita, quæ græci non habent. præterea hic & hæc cuiatis & hoc cuiate, huius cuiatis quæ sunt gẽtilia & infinita. & est sciendum quod hæc declinationem pronominum habent, quis uel qui, cuius. & eam tñ inæqualem cum accusatiuũ quem faciat & ablatiuum à quo uel à qui, & datiuum pluralem q̃s uel quibus. Di. quæ sunt alia nomina quæ declinationẽ pronominum habent? Ma. in, us, quidem desinentia sex, ut unus, nullus, ullus, solus, totus, alius. In, er, uero duo, uter et alter, & ex his cõposita. excipitur neuter neutri. Di. dic nominatiuum ab eo ꝙ est id? Ma. masculinum eius is fœmininum ea. Di quid habet notandum hoc pronomen? Ma. ꝙ nominatiuum pluralem masculinum tam in ei facit quàm in ij, et datiuum & ablatiuum in eis & in is, & quamuis ij duplicetur, tamen pro una accipitur syllaba in metris quomodo dij & dijs pro dei & deis. Di fac ab eo ꝙ est is compositum. Ma. idem eiusdem. Di. & quid interest inter masculinum & neutrum? Ma. quia masculinum producitur, neutrum uero corripitur, Di. diuersa quæ pars est? Ma. nomen appellatiuum speciei deriuatiuæ. à uerbo uertor uersus participium, unde est factum nomen compositum, diuersus, sa. sum. generis fœminini numeri singularis, quando fœmininum est, quando uero neutri pluralis. Et nota quod omnia mobilia in, a, facientia fœminina nomina & pronomina & participia, similem habent fœmininũ singularem & neutrũ pluralẽ, ut primus, a, um, & pluraliter prima, pulcher chra chrũ, pluraliter pulchra, armiger gera, pluraliter armi-

gera, satur satura, & pluraliter satura, ille illa illud, & pluraliter illa, iste ista istud, is ea id, hic hæc hoc singulariter est fœmininum, & pluraliter neutrũ. necnon etiam, quis quæ quod, tam in singulari fœmininum q̃ in plurali neutrum. participia quoq; amaturus, ra, rum, pluraliter amatura, amatus, a, um, pluraliter amata. Di. cuius numeri? Ma. singularis, quia fœmininum est in hoc uersu, figuræ compositæ, ex duobus integris, idest, di, præpositione, quæ separatim non inuenitur per se, & uersa. Sunt aũt inseparabiles præpositiones, quæ per se separatæ nunq̃ possunt inueniri hæ, di, dis, re, se, an, &, con. quas tamen præpositiones ideo dicimus, quod interpretatio quoq; earum apud græcos præpositiones eas esse ostendit, & præpositiuum locum semper sibi in compositione defendunt. diuersus tamen apud latinos frequenter, non solum pro uarius, sed etiam pro separatus accipitur & discretus, ex quo deriuatiuum ẽt diuersitas. Di. penitus quæ pars est? Ma. aduerbium, Di. cuius significationis? Ma. hic, localis, aliâs qualitatis. significat enim prorsus uel in intimam partẽ, » ut causas penitus tentare latentis. & hic tamen similem habet significationem penitus, idest in penitissima parte, hoc est in intima Italiæ. antiqui enim & penitior & penitissimus solebant ab eo dicere, uelut ulterior ultimus. Di. cuius speciei? Mag. primitiuæ. ex eo enim fit nomen penitior & penitissimus. nascitur & aduerbium comparatiuum penitius, superlatiuum penitissime. Di. cuius figuræ? Ma. simplicis. Di. dum quæ pars est? Ma. aduerbium temporale quoq; hic. est etiam coniunctio causalis quando pro ὄφρα græca coniunctione accipitur, ut Multa quoq; & bello passus dum conderet urbem. Et sciendum quod dum aduerbiũ indicatiuo coniungitur, coniunctio uero subiunctiuo. est tamen quando pro coniunctione repletiua accipitur, ut Sosia Ades dum paucis te uolo. Et nedum illi corruptis moribus uictoriæ temperarent. ex eo deriuatur dudum, post nec quoq; uel non posita aduerbium est temporale, ut nec dum nondum. Di. parte quæ pars est? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuum. Di. cuius speciei? Ma. primitiuæ, et generis fœminini, numeri singularis, figuræ simplicis, casus ablatiui. Di. cur partis facit? Mag. quia omnia in, rs, uel, ls, uel, ns, desinentia interposita, ti, faciunt genitiuum, ut pars partis, puls pultis, mons montis. exceptis à corde cõpositis, quæ, d, habent pro, t, ut uecors uecordis, discor discordis. seruãt enim primitiui consonantem genitiui. & differentiæ causa frons frondis & lens lendis. præterea glans glandis, libripens libripendis quod à uerbo pendo cõponitur. Di. sic ab eo quod est pars diminutiuum, M. particula uerbũ uero partio et partior, quod in eadem inuenitur significatione. & ex eo composita similiter dispertio & dispertior,

impertio & impertior. Di. dic ab eo composita. Mag. participium & participo uerbum, similiter componitur ab eo expers & particeps, & propartio & bipartitus & tripartitus, & similia. Di. geruntur quæ pars orationis est? Mag. uerbum. Di. quale? Mag. perfectum. Di. quomodo dictum? Ma. indicatiuo modo. Di. cuius significationis? Mag. passiuæ, coniugationis tertiæ correpte, numeri pluralis, figuræ simplicis, temporis præsentis, personæ tertiæ. Di. declina. Ma. gero, is, it, Di. quare præteritum gessi facit? Mag. quia in, ro, desinentia tertiæ coniugationis in, ui, faciunt præteritum perfectum, ut quæro quæsiui, tero triui. excepto uro ussi, gero gessi, curro cucurri. licet ex eo cōposita duplicent in præterito perfecto cu, uel non. decurro decucurri, uel decurri, percurro percurri uel percucurri, quare gessi gestus facit, participium, quomodo & ussi ustus. Quæsiui quoq; quæstus, ὁ πόρος differentiæ causa facit, nam quæsitus ζητηθείς. Di. fac frequentatiuum. Mag. gesto, as, at. A participijs enim præteriti, plerunq; fiunt frequentatiua, et à gesto gestio, is, it, idest motu corporis significo gaudium. ab eodem deriuantur gerulus, unde componitur nugigerulus & gesticulor, aris, are, tur, & ipsa res gesticulatio.

P Anditur interea domus omnipotentis Olympi. Di. scande uersum. Mag. Panditur & cætera. Di. quot habet cæsuras? Ma. unam, Di. quam? Mag. semiquinariam. Di. quomodo? Ma. Panditur interea. Di. quot figurarum est? Ma. unius. Di. quare? Ma. quia quinq; dactylos habet. Di. tracta singulos pedes. Ma. Panditur. intere. a domus. omnipo. tentis O. lympi. Di. quot partes orationis habet hic uersus? Ma. quinq;. Di. quot nomina? Ma tria, domus, omnipotentis, olympi. Di. quot uerba? Magist. unum, panditur. Di. quid aliud? Mag. aduerbium interea. Di. panditur, quæ pars est? Ma uerbum. Di. cuius modi? Mag. indicatiui. Di. cuius formæ? Ma. perfectæ, coniugationis tertiæ, uel significationis passiuæ, numeri singularis, figuræ simplicis, temporis præsentis, personæ tertiæ. Di. dic actiuum eius. Mag. pando, is, pandebam, pandi, panderam, pandam. Di. cur mutata, do, in, di. facit præteritum perfectum? Mag. quia omnia uerba tertiæ coniugationis, quæ ante, do, n, habent mutata, do, in, di, faciunt præteritum, ut scando, di, ostendo ostendi. excipiuntur quædam, abijcientia quidem, n, fundo fudi, scindo scidi, findo fidi, duplicantia uero primam syllabam pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutudi. Di. declina passiuum. Mag. pandor, pandebar, passus sim. Di. cur passus sim facit præteritum perfectum? Mag. quia omnia passiua in, dor, desinentia tertiæ coniugationis uerba, nisi sint à, dor, uerbo composita, participium præteriti in, sis, faciunt,

ut ludor luſus, cædor cæſus, defendor defenſus, incendor incēſus. ſed notandum ꝙ cum alia omnia quæ, n, hn̄t ante, do, & in participio ante, ſus, ſeruent, n, ut offendo offenſus, defendo defenſus, incendo incenſus, tēdo tenſus, pendo penſus, tundo tunſus, hoc differentiæ cauſa, ne fœmininum eius ſimile inueniatur proprio maſculino quod eſt hic Păſa, ideo paſſus paſſa fecit, q̄uis à patior quoq; paſſus facit & à pateo paſſus.
» Virgilius in tertio. = paſſis de littore palmis. & in primo.
» Crinibus Iliades paſſis. Fundo etiam fundi fuſus facit, nec duplicauit, s, quia producta uocalis non egebat tali geminatione. ſcidi quoque & fidi, quia corripiunt penultimam, duplicauerunt in participio, s, ſciſſus & fiſſus. Virgilius in nono.
» = & fiſſo tranſit præcordia ligno. Imperatiuus, optatiuus, ſubiunctiuus, & infinitiuus ſupradicti uerbi, ſecundum analogiam declinatur. Diſci. dic ſupina Ma. pandendi, do, dum, paſſum paſſū, participia actiua pandens paſſurus, paſſiua præteriti paſſus, futuri pandendus, nomen uerbale paſſor. In, ſor, autē deſinentia, uel in, xor, uerbalia, fœminina, facere non poſſunt litterarum diſſonantia prohibente. In, tor, enim deſinentia mutant, tor, in, trix, amator amatrix, doctor doctrix, raptor raptrix, fartor fartrix. nomen uerbale rei hic paſſus huius paſſus, quod ſignificat τὸ βῆμα, quod patet in ſpatio diſtantiæ pedum. eſt tamen & aliud uerbale pandus, da, dum. Donatus, panda atq; cōtractior. Et Ouidius panda naris. nam paſſio magis à patior eſt. Di. interea quæ pars eſt? Ma. aduerbium. Di. quid eſt aduerbium? Mag. pars orationis quæ adiecta uerbo ſignificationem eius explanat atq; implet. Di. quot accidunt aduerbio? Ma. ſignificatio. ſpecies. figura. Di. cuius eſt ſpeciei? Ma. inter quidem ab in præpoſitione uidetur eſſe natum, quomodo à ſub ſubter, & extra ab ex, ea uero primitiuum pronomē eſt ablatiui caſus ſingularis, uel accuſatiui pluralis. Di. cuius eſt figuræ? Ma. compoſitæ, ex integro & corrupto. Si ea pluraliter accipiamus. Inter enim integrū eſt quod pleriq; latinorū præpoſitionem accipiunt, græci aūt aduerbium, ea uero corruptum. accuſatiuus enim pluralis, a, producit propter generalem regulam aduerbiorum in. a. terminantiū, quæ omnia producūtur, ut interea & propterea, & præterea. excepto ita. poſſumus tamen dicere, quod in compoſitione nō neceſſe eſt ſeparatorū conſtructionem ſeruare, & licere etiam in his ablatiuum ſingularem recipere, ut in his aduerbijs compoſitis cum præpoſitionibus, quomodo, quocirca, quapropter, ſic interea propterea. frequēter etiā & ſimplices ablatiui pro aduerbijs accipiūtur, ut unà, qua, qui, quomodo, dextra, ſiniſtra. Di. domus quæ pars eſt? Ma. nomen appellatiuum, ſpeciei deriuatiuæ, à græco enim deriuantur. græci enim

δομήσασθαι dicunt ædificare, Inde & δόμησις, & ὁ δόμος, græce eni
maſculini eſt & latine fœmininũ hæc domus, quomodo ὁ κρατὴρ hæc
cratera, ὁ δεκάπους hæc decẽpeda, ὁ πανθὴρ hæc panthera, ὁ χάρτης
hæc charta, ὁ γαυσάπης hæc gauſapa. Di. dic deriuatiuum à domo.
Ma. domicilium, domeſticũ, domo, as, at, hoc eſt ſub dominio & poteſta
te mea facio. unde maris domitor pro dominator. Inde & dominus,
hinc Domitius & Domitianus. Di. dic aduerbia. Ma. ex hoc in loco
domi, ad locum domum, de loco domo, quæ græci dicunt οἴκοι, οἴκαδε,
οἴκοθεν, diminutiuum eius domuncula. Di. omnipotens quæ pars ora=
tionis eſt? Ma. nomen. Di. quale? Ma. appellatiuũ. Di. cuius ſpeciei? Ma.
adiectiuæ, figuræ cõpoſitæ. Di. ex quibus? Ma. ex tribus corruptis, om
ni & potis & ens, qui omnium potens eſt. antiqui enim dicebant ens
participium ab eo quod eſt ſum es eſt. ideo à poſſum uerbo potens na
ſcitur tam participium q̃ nomen, ſed quando participium eſt, tempus
ſignificat & accuſatiuo nominum uel infinito uerborum coniungitur,
nec comparationem accipit, ut potens pugnare uel potens bella face-
re, quando autẽ nomen eſt, caret tempore, & genitiuo coniungitur, &
comparationem habet, ut potens maris & amans illius, potentior &
amantior. Sic ergo omnia participia ſimilia poſſumus diſcernere, tẽ-
pore, conſtructione, & caſu & cõparatione. ſi enim uerbi caſum non
ſequantur, in uim trãſeunt nominum, ſimiliter ſi tempus amittant,
& ſi cõparationem aſſumunt, ut fugitans litiũ, doctus grãmaticæ, do
ctior, doctiſſimus. Di. cur in, tis, finit genitiuũ? Ma. quia omnia nomina
in, ls, rs, ns, deſinentia, interpoſitione, ti, faciunt genitiuũ, ut puls pultis,
mons montis, ars, tis. exceptis differẽtiæ cauſa frons, dis, & lens lẽdis,
præterea glans glandis, cuius quidem ẽt ſimilem genitiuo quidã pro
tulerunt nominatiuũ. libripens quoq; libripendis ſeruata conſonante
uerbi pendo. præterea à corde cõpoſita ſeruantia, d, notanda ſunt, cõ-
cors concordis, diſcors diſcordis, uecors uecordis. Cõparatiuũ quidẽ po
tẽs potentior potentiſſimus dicitur. omnipotens aũt, ideo nõ poſſe hẽre
cõparatiuum, q̃ a eſt ſupra omnia, & nemini poteſt cõparari. Di. fac
ab eo quod eſt potens ipſam rẽ. Ma. potentia poteſtas. Di. quid intereſt
inter potentiã & poteſtatẽ? Ma. hoc intereſt, ꝙ potentia magis pro ui
accipitur, poteſtas aũt pro dictione, quidã autem ẽt potentatum dixe-
runt. Di. declina uerbum. Ma. poſſum, potes, poteſt, poteram, potui, po-
tueram, potero. Imperatiuo potes, poſſit, poſſimus, poteſte, ſint, poteſto
tu, ſto ille, poſſimus poteſtote poſſunto. Optatiuo modo utinam poſſem, po
tuiſſem, poſſim. Subiũctiuo modo cũ poſſim, poſſem, potuerim, potuiſ-
ſem, potuero. Infitiuo modo poſſe, antiqui poteſſe. Terentius in Eunu.
» = ſed nihil tamen poteſſe. præterito potuiſſe. In futuro deficit. deriua-

tiua ex hoc, possibilis, cōpos, præpotens & impotens. Di. Olympi quæ pars est? Mag. nomen. Di. quale? Ma. proprium, significat aūt montem & cœlum, olympus dictum à græco ὁλόλαμπον, quod undiq; luceat. Di. cuius speciei? Ma. deriuatiuæ uel cōpositæ, à græco idest τοῦ ὅλου καὶ λάμπειν. Di. fac ab eo deriuatiuum. Ma. olympicus olympica olympicum proprium, et olympius, a, um, & olympium certamen uel olympia, quæ in honorem Iouis celebrantur certamina Pisis. Inde cōponitur olympiodorus, & olympionices, olympias, cuius secundū analogiam olympiades debet esse masculinum.

o Ceanum interea surgens aurora reliq̃t. Di. scande uersum. Ma. Ocea. ninter. & cætera. Di. quot habet cæsuras? Mag. duas, semiquinariā & semiseptenariam, Oceanū interea, ecce semiquinaria, surgens ecce semiseptenaria. Di. quot figurarū est? Ma. decem, habet enim tres dactylos & duos spondeos. Di. tracta p̃ singulos pedes. Ma. Ocea, nintere, asur, gensau, rorare, liquit. Di. quot partes orationis habet iste uersus? Ma. quinq;, Oceanum interea surgens aurora reliquit. Di. quot nomina? Ma. duo, aurora, oceanum, uerbum unum reliquit, partitipium unum surgens, aduerbium unum interea. Di. oceanum quæ pars est? Ma. nomen. Di. quale. Mag. proprium, speciei deriuatiuæ ἀπὸ τοῦ ὠκέως νάειν, hoc est celeri motu dictus græce oceanus. Di. fac ab eo deriuatiuum. Ma. oceanitides, masculinum, & oceanitis fœmininum, unde Virgilius in quarto Georgicorum. » Oceanides ambæ. Di. dic possessiuum. Mag. oceanius, a, um, ut Saturnius, a, um. Di. dic patronymicum. Ma. ὠκεανὸς ὠκεανοῦ, oceanides, fœmininum oceanis, uelut Priamus priamides & priamis. & q̃uis sit proprium oceanus, etiam pro appellatiuo accipitur quando partes eius significat, ut si dicam Atlanticus oceanus & indicus oceanus, & erythræus, & boricus, siue æthiopicus, quomodo mare cum totum significat proprium est, cum partem appellatiuum. Di. interea quæ pars est? Ma. aduerbium significationis hic temporalis, aliàs au- » tem etiam localis, ut Interea ad templum non æquæ Palladis ibant » Crinibus Iliades passis peplumq; ferebant. Di. cuius figuræ? Ma. cōpositæ ex duobus integris hoc ex inter & ea qui est ablatiuus perfectus. solent autem componi ablatiui cum præpositionibus, quæ etiam accusatiuo separatim solent coniungi, quapropter, quocirca, propterea sic etiam interea. Di. Inter primitiuū est an deriuatiuum? Ma. deriuatiuum ab in, quomodo ab, ex, extra, &, a, sub, subter, et, a, de antiqui deter, unde deterior deterrimus. quæ tamē alij à uerbo detero facta esse putauerunt. quomodo aūt ab exter extra, et à super supra sic ab inter intra, hinc intro & intus. & intra quidē spatiū temporis,

uel loci ſignificat, intro uero ad locum, intus in loco, cōparatiuus interior, ſuperlatiuus intimus, uerbum intro, as, at. Di. ſurgens quæ pars orationis eſt? Ma. participiū præſentis temporis, & in duas conſonantes deſinit, hoc eſt, n, s, & cōe trium generū. Di. cuius caſus? Ma. nominatiui & uocatiui, hic aūt nominatiui, temporis præſentis, ſignificationis neutræ, formæ perfectæ, numeri ſingularis, figuræ cōpoſitæ ex duobus corruptis. tam ſurſum enim q̃ rego, corrupta ſunt. Et notandū ꝙ cum in præſenti ex duobus corruptis ſit, in præterito ex integro et corrupto, inuenitur, ut ſurrexit et multa inueniuntur huiuſcemodi, nō ſolum uerba, ſed & nomina, ut alteruter alterutrū, in nominatiuo ex duobus integris eſt, in genitiuo ex corrupto & integro. cogo cogis cogit, in præſenti ex duobus corruptis eſt, in præterito perfecto ex integro & corrupto. pergo perrexi, in preſenti ex integro & corrupto, in præterito autem ex duobus integris. Di. declina uerbum eius. Ma. indicatiuo ſurgo, ſurgebam, ſurrexi, ſurrexeram, ſurgam. Imperatiuo ſurge ſurgat, ſurgamus, te, ant, futuro ſurgito tu, ſurgito, ille, ſurgagamus, tote, ſurgant uel ſurgunto. Optatiuo. ſurgerem. ſurrexiſſem. ſurgam. Subiunctiuo. ſurgam. ſurgerem. ſurrexerim. ſurrexiſſem. Surrexero. Infinitiuo ſurgere. ſurrexiſſe. Surrectum ire uel ſurrecturum eſſe. Imperſonali indicatiuo ſurgitur ſurgebatur. ſurrectum eſt uel fuit. ſurrectum erat uel fuerat. ſurgetur. Imperatiuo ſurgatur. Optatiuo utinam ſurgeretur. ſurrectum eſſet uel fuiſſet. ſurgatur. Subiunctiuo quum ſurgatur. ſurgeretur. ſurrectum ſit uel fuerit ſurrectum eſſet uel fuiſſet. ſurrectum erit uel fuerit. Infinita imperſonalis ſurgi, ſurrectum eſſe uel fuiſſe, ſurrectum iri. Supina ſurgendi, do, dum, ſurrectum ctu. participia præſentis temporis ſurgens, futuri ſurecturus. etiam nomen eſt ſurrectus, quomodo rectus, cum caret tempore.

Sciendum tamen ꝙ ſimplex eius uerbi actiuum eſt rego. facit enim regor. compoſita autem ab eo quædam in neutralium tranſeunt ſignificationem, quædam permanent in ſimplicis, ut pergo, ſurgo neutralia ſunt, dirigo autem & porrigo ſiue porgo, & arrigo, actiua ſunt. Di. dic ab eo quod eſt ſurgo nomen uerbale? Mag. ſurrector ſurretrix, ipſa res ſurrectio & ſurrectus. Notandum ꝙ in, go, deſinentia, r, antecedente, ſi non ſunt à rego compoſita in, ſi, faciunt præterita, ut mergo merſi, tergo terſi, alia uero omnia in, xi, per, x, ut angò anxi, pungo punxi, tingo tinxi. exceptis frango fregi, lego legi, impingo impegi, tango tetigi, pungo pupugi, & punxi. Item à lego compoſita mutantia primitiui ſignificationem, mutant præteritum intelligo intellexi, negligo neglexi. Di. aurora quæ pars eſt? Mag. nomen. Di. quale? Ma. proprium. poteſt tamen quando pro die accipitur loco

appellatiui accipi. quando enim deam significat proprium est. Di. cu-
ius speciei? Ma. deriuatiuæ. ab aura enim aurora. proprie enim ipse
ascensus solis, idest prima pars diei aurora dicitur, in qua solet pulsu
solis aer motus auram facere. alij autem à splendore solis dictam pu=
» tant. ponunt autem auram pro splendore, teste poeta in. vi. = per ra-
» mos aura refulsit, idest splendor. inde etiam aurum dicitur, & aura=
rij quod fauoribus splendidos, hoc est claros faciunt, & aurigæ, quod splendo
rem sibi agant auris, idest fauoribus populi, hoc est clamoribus. Disci.
cuius generis? Ma. fœminini, numeri singularis, casus nominatiui et uo
catiui, hic autem nominatiui. ablatiuus autem in, a, productum termi-
natur declinationis primæ. Di. quare? Ma. quia omnia nomina ma-
sculina, uel fœminina, uel communia, tam græca quàm latina, in, a, desinen
tia primæ sunt declinationis, exceptis illis quæ nascuntur à masculi=
nis in, ius, terminantibus genitiuum, quæ sunt hæc, una, ulla, nulla, sola,
tota, alia, utra, altera, & quæ ex his componuntur. similiter à qua cõ
posita siqua, nequa, aliqua. ea enim genitiuos & datiuos masculino=
rum seruant suorum, unde quidam non ad significationem, sed ad de=
clinationẽ attendentes pronomina esse putarunt. Di. reliquit quæ pars
est? Ma. uerbum. Di. cuius modi? Ma. indicatiui, formæ perfectæ, coniu
gationis tertiæ, numeri singularis, figuræ compositæ, ex duobus inte-
gris re & liquit. separatim tamen re dici non potest. quod tamen qui=
dam uolunt à retro uel rursus esse. quod si sit ex corrupto & integro
inuenitur ea pars, liquit enim perfectum est. Di. cuius temporis? Ma.
præteriti. Di. quare, linquo liqui facit præteritum. Ma. quia, n, haben-
tia ante quo, uel, co, abiecta, n, faciunt præteritum, ut linquo liqui, uin=
co uici. similiter ab eis composita deuinco deuici, conuinco conuici, relin
quo reliqui, derelinquo dereliqui. & producunt, i, penultimã in præ=
terito naturaliter. Di. declina uerbum. Ma. relinquo & cætera. Di.
declina etiam passiuum. Ma. relinquor. relinquebar. relictus sum et
fui. relictus eram & fueram. relinquar. Imperatiuo relinquere. re=
linquatur. relinquamur relinquimini relinquantur. futuro relinqui=
tor tu, relinquitor ille. relinquiminor. relinquantur uel relinquuntor.
Opt. utinam relinquerer. relictus essem uel fuissem. relinquar. Subiũ.
quum relinquar. relinquerer. relictus sim uel fuerim. relictus essem
uel fuissem. relictus ero uel fuero. Infinita relinqui. relictum esse uel
fuisse. relictum iri. Gerundia uel supina relinquendi relinquendo re=
linquendum. relictum relictu. Participia actiua præsentis temporis.
relinquens futuri relicturus. passiua. præteriti relictus. futuri. relin
quendus, nomen uerbale relictor & relictrix, ipsa res relictio. potest
tamen & relictus dici, sed quartæ declinationis, hinc deriuatur, re-

liquus

liquus reliqua reliquum, & reliquiæ. quod poetæ interposita, l, relliquiæ metri causa proferunt, est etiam à delinquo delictum pro peccato, quia delinquit officium suum qui peccat.

Vrnus ut infractos aduerso Marte Latinos. Di. quot habet cæsuras iste uersus? Mag. unam semiquinariam. Di. quot figurarum est? Mag. decem, quia habet duos dactylos & tres spondeos. Di. tracta singulos pedes. Ma. Turnus ut. infra. ctos ad. uerso. martela. tinos. Di. quot partes orationis? Ma. sex. Di. quot nomina? Ma. quatuor, Turnus, aduerso, marte, latinos. unum participium infractos. unum aduerbium ut. Di. Turnus quæ pars? Mag. nomen. Di. quale? Mag. proprium. Di. cuius speciei? Mag. uniuocæ. significat enim nomen proprium regis rutulorum, & appellatiuum piscis palustris. inde deriuatur turnius, quomodo saturnius à Saturno, secundum regulam, patronymicum debet fieri turnides, quomodo Priamus Priades. Di. quare secundæ declinationis est Turnus Turni? Ma. quia in. us, correptam desinentia propria, secundæ sunt declinationis, excepto Venus Veneris. præterea Ligus Liguris, quod proprium est. potest & gentile esse, & si sit proprium est masculinum solum, hic Ligus liguris, Si gentile est inuenitur commune, ut hic & hæc Ligus liguris. Di. quare Turnus Turne facit uocatiuum? Ma. quia omnia in, us, desinentia secundæ sunt declinationis, & in, e, faciunt uocatiuum, exceptis proprijs, quæ, i, habent ante, us, quæ per apocopā proferunt uocatiuū, ut Virgilius Virgili pro Virgilie, & Mercuri pro Mercurie. ideoq; accētus manet penultimus quis breuis sit penultima syllaba. ex quibus enim aliqua subtrahitur syllaba si integra illa remanet, in qua est accentus, integrum etiam seruat accentum, ut hic & hæc arpinâtis perfectum, circunflexum habuit penultima syllaba, quæ mansit in concisione, dicimus enim hic & hæc arpinâs perfectum. similiter si dicamus munît pro muniuit circunflectitur nît, quia integra dictio supra se habuit circunflexum, sic etiam tuguri pro tugurij acutū debet habere, & Terenti pro Terentie, Salusti pro Salustie. Euphoniæ tamen causa uel metri, est quando nominatiuis utuntur pro uocatiuis,
» ut deus pro dee, fluuius pro fluuie, ut Virgilius. = hesperidum flu-
» uius regnator aquarum, & populus & popule. Lucanus. Degener
» ò populus. Vnum autem inuenitur appellatiuum solū, quod in, i, &, e, profert uocatiuū, ut filius ò filie & ò fili. Di. ut quæ pars orationis? Ma. aduerbiū. Di. quid est aduerbium? Ma. pars orationis & cætera. Di. quot accidunt aduerbio? Ma. tria, significatio, species, & figura. D. cuius significationis est? Ma. hic temporalis, accipitur enim pro postq̄, quando autem significat ἵνα græcam coniunctionem, loco coniunctionis

accipitur cauſalis. eſt tamen etiam ſimilitudinis aduerbium. ſolet autẽ
ei adijci, i, tam coniunctionem ſignificanti quàm aduerbium. additur
etiam ei nam & inuenitur optandi aduerbium utinam. Igitur & ut
& uti aduerbium, quidem quãdo tempus, uel ſimilitudinem uel qua-
litatem ſiue interrogationem, ideſt quando quomodo ſignificat, quando
uero ἵνα uel ὅπως græcam coniunctionem ſignificat, coniunctionis loco
accipitur. Compoſitum nanq; ab uti utinam aduerbium eſt optandi, ut
diximus. præterea pro uidelicet utiq; affirmandi eſt aduerbium. Di.
quem habet accentum? Mag. ut uti & utinam præpoſitæ grauantur
per omnes ſyllabas, ſubiunctiue autem generalem accentum ſeruant.
ſciendum tamen eſt quod ut quoq; inuenitur etiam pro optandi aduer
bio, ut Terentius in Phormione.

» Vt illum dij deæ'q; omnes perdant. cum uel quoq; compoſitum tam ut
q̃ uti ſimilitudinis aduerbium faciunt, uelut ueluti, ut Virg.

» Ac ueluti magno in populo cum ſæpe coorta eſt. Di. infractos quæ
pars eſt? Ma. participium. D. quid eſt participium? Ma. pars orationis
partem capiens nominis partem uerbi. Di. cuius eſt generis. Ma. ma-
ſculini. caſus accuſatiui. temporis præteriti, ſignificationis paſſiuæ, for-
mæ perfectæ, numeri pluralis, figuræ compoſitæ, ex duobus integris.
& nota ꝙ inueniuntur participia ex uerbis, quæ non ex duobus in-
tegris componantur, integra in utraq; parte inuenta, ut infringor, ex
integro & corrupto, tamen infractus ex duobus integris fit. Ideo'q;
poſſumus non à uerbis deriuata accipere, ſed magis à ſe compoſita.
ſimiliter impingo impactus, contingo cõtactus. ſimiliter perficio per-
feci, deficio defeci, conficio confeci. nec mirum in uerbis & in participijs
hæc inueniri, cum etiam in nominibus poſſint huiuſcemodi compoſitio
nes eſſe. ut idem tam maſculinum q̃ neutrum ex duobus eſt corruptis,
eiuſdem uero ex integro & corrupto, econtrario alteruter ex duobus
integris, alterutrius uero ex integro & corrupto. Di. declina uerbum.
Ma. Indicatiuo infringo infringebam, infregi infregeram infringam.
Imp. Infringe infringat, infringamus. infringite. infringant. infringito
tu, infringito ille. infringamus infringitote, infringant uel infringunto
Optatiuo infringerem. infregiſſem. infringam. Subiũctiuo quum infrin
gam. infringerem. infregerim. infregiſſem. infregero. Infinitiuo in-
fringere. infregiſſe. infractum ire. uel infracturum eſſe. Gerundia
uel participialia infringendi, do, dum, infractum ctu. Participia ue-
niunt ab actiuo præſens infringens, futurum infracturus. Di. declina
paſſiuum. Ma. infringor & cætera, nomen uerbale infractor, fœmi-
ninum infractrix, ipſa res infractio, nomen rei infractus, infractura.
Oſtendimus enim ſæpe, ꝙ participia actiua futuri tẽporis, fœminina

etiam pro ipsa re accipiuntur, ut pictura, usura, natura, iunctura, sic etiam fractura. rarissime in, or, rerum nomina inueniuntur, ex quibus magis uerba nascuntur, non ex uerbis nomina, ut labor à laboro, color à coloro, amor ab amo, honor honoro. Di. dic alia composita. Ma. confringo, perfringo, defringo, sufringo. Di. cur frango fregi facit praeteritum? Ma. quia tertiae coniugationis uerba in, go, desinentia, r, antecedente si sint simplicia faciunt praeteritum in, si, ut mergo mersi, spargo sparsi, alia uero in, xi, ut pingo pinxi, tingo tinxi, rego rexi, unde & ab eo composita pergo perrexi, surgo surrexi, exceptis lego legi, & ex eo compositis quando eandem significationem seruant, ut relego relegi, perlego perlegi, mutata autem significatione in, xi, ut diligo dilexi, intelligo intellexi, negligo neglexi. Excipitur similiter frãgo fregi, pango pegi uel pepigi, ex quo impingo. excipitur, etiam tango tetigi, & pungo pupugi uel punxi. & ago egi. & ex eis composita. Di. cur infractus? Ma. quia omnia in, gi, uel, xi, praeteritum facientia per, ctus, faciunt participia, ut legi lectus, dilexi dilectus, tetigi tactus, sanxi sanctus, excipiũtur duo, flexi flexus, & fluxi fluxus. Di. aduerso quae pars orationis est? M. nomen hic, quia caret tẽpore, unde licet eius comparatiuum facere aduersior & superlatiuũ aduersissimus Di. quale est hoc nomen? Mag. appellatiuũ. Di. cuius speciei? Mag. adiectiuae qualitatis & mobile et deriuatiuũ à participio idest participiale. Di. fac ab eo deriuatiuũ aliud? Ma. aduersarius aduersaria aduersariũ. Di. Declina uerbũ. M. aduerto tis, tit &c. Di. dic eius frequentatiuũ. Ma. aduersor aduersaris, qđ ab actiuo factũ est deponens, q̃uis aduerto & aduertor aliã significationem hñt. Scias aũt ꝙ omnia frequentatiua primae sunt coniugationis, & plerunq; à participio praeteriti solent fieri, uersus uersor, aduersus aduersor, exceptis in, go, uel in sco, desinẽtibus. illa enim à praesenti faciunt frequẽtatiua, ut ago agito, lego legito, & scisco sciscito, & nosco noscito. uiso enim uisis, & lacesso lacessis, & arcesso arcessis, non sunt primae sed potius tertiae coniugationis. frequentatiua primae sunt coniugationis & inchoatiua tertiae meditatiua quartae. Di. dic aliud cõpositum ab eo qđ est uerto. Ma. aduerto, conuerto, euerto, & subuerto, animaduerto, praeuerto, & penè cũ omnibus praepositionibus indubitabilibus inuenitur, circumuerto, anteuerto. Et notandũ ꝙ aduerbia quoq; inueniũtur non solũ ex obliquis casibus nominum masculinorum uel foemininorũ, sed etiam ipsi ntõ similia, ut aduersus, qđ quidã quia actõ coniũgitur magis praepositionem existimauerunt. uersus quoq; suppositũ localibus nominibus aduerbiũ esse inuenitur, ut Italiam uersus, Galliam uersus. Salustius tamen etiam praepositionem ei anteposuit in Catilina, In Galliam uersus, in

Hispaniam uersus. exaduersum quoq; compositum, ut Terentius in Phormione, » exaduersum tonstrina erat quædam. A` diuerto fit deriuatiuum diuerticulum, diuersorium quoq; dicitur locus, in quo diuertimus. uersus quoq; litterarum ordinatio, uel ꝙ uertimus stilum à fine ad initium, uel ab initio ad finem, uel ꝙ antiqui à dextra parte in sinistrã, uel à sinistra ad dextram scribebant. uertigo quoq; & uertex, à uerto uerbo fiunt, & Vertunnus deus & Verticordia compositum, dea. Di. Marte quæ pars orationis est? Ma. nomen proprium speciei primitiuæ. Di. fac ab eo compositum. Ma. martius martia martium. solemus etiam & martiaticus martiatica martiaticum dicere, unde stipendia militum martiatica dicuntur. inde etiam deriuatur mauors, ex quo mauortius. dicitur tamen maspiter quasi mars pater, quomodo diespiter, idest diei pater Iuppiter, hic & hæc martialis et hoc martiale. potest tamen esse & proprium Martialis & appellatiuum. Di. quid interest inter proprium martialis & appellatiuum? Ma. quod si proprium sit, masculinum est, & ablatiuum in, e, terminat, si aūt appellatiuum sit, commune est & ablatiuum in, i, terminat, quomodo Iuuenalis, felix. Di. cur Mars martis facit? Mag. quia omnia in, ls, rs, ns, desinentia interposita, ti, faciunt genitiuum, ut puls pultis, ars artis, mons montis. excipitur differentiæ causa frons, quod quando folium significat frondis facit, frons enim capitis frontis, & lens quando pullos pediculorum significat lendis, quando autem significat legumen, lentis. Præterea glans glandis, cuius quidam nominatiuum & genitiuum similes esse uoluerunt. libripens uero quia à pendo uerbo componitur, consonantem uerbi seruauit libripens libripendis. præterea à corde composita habent genitiuū secundum simplicis genitiuum concors concordis, discors discordis. Di. latinos quæ pars est? Ma. nomen deriuatiuum, generis masculini, numeri singularis, figuræ simplicis, speciei deriuatiuæ, potest tamen & proprium esse Regis soceri Aeneæ et gentile à Latio latinus & possessiuum latinus ager. Latium autem uel à latendo uel à latitudine est nominatum. à latino latinitas, à latio deriuatur ēt latius & latiaris. Di. fac compositum. Mag. latinigena quomodo, troiugena, graiugena, sed in eis geminatio, i, mutauit sequentem, i, in, u, alternitatis causa pro troiigena graiigena, troiugena & graiugena faciens.

PRISCIANI GRAMMATICI DE ACCENTIBVS LIBER.

l

ITTERA *est nota elementi, quæ cum scribitur & in uoce minima resonat, nihil aliud q̃ nota ad formandum elementum esse comperitur, sed cum in uocem ex sono prorumpitur, elementi uocabulum concipit. Quod cum ratio ita sese habeat, quasi imago huius rei esse uidetur, quippe cum ex aere percusso ictu linguæ, unde uox formatur perficitur. Vox nãq; corpus esse ostenditur, nam si corpus non esset auditus auriũ minime ui percuteretur. Sed dum tangit auditum & reuerberat elementum, tripartite diuiditur. s. altitudine, latitudine, longitudine. Habet quidem littera altitudinem in pronunciatione, latitudinem in spiritu, longitudinem in tempore, hoc est aut alte, aut late, aut longe auditur. Habent etiam syllabæ suũ elementũ quod productio dicitur. sed inter litterarũ elementum & syllabarum hoc distat, quod litterarum elementa sunt ipse pronunciationes, syllabarum uero elementa ipse productiones. Quid est enim aliud elemẽtum q̃ pars minima partium uocis articulatæ? Illud uero quod remanet nota uel figura elementi est. Distat aũt illud inter litteras & elementa, ꝙ elementa proprie ipsæ pronunciationes dicũtur, notæ aũt earum litteræ. Sed abusiue & elementa pro litteris, & litteræ pro elementis ponũtur. Nam aliud est littera quæ uidetur, aliud quod per eam colligitur. Videntur aũt litteræ esse longæ, aut rotundæ, aut quadratæ. colligitur nãq; per eas res gesta alicuius, dũ colligitur in syllabis, de syllabis in partibus, & de partibus in orationibus. Sed nos locuturi de partibus ad accentũ qui in dictiõibus est necessarius transeamus, cuius rei mysterium præbente deo uitã latius tractemus.*

A ccentus nanque est certa lex & regula ad eleuandam & deprimendam syllabã uniuscuiusq; particulæ orationis, qui fit ad similitudinẽ elementorum, litterarũ, atq; syllabarum, qui etiã tripartito diuiditur, acuto, graui, circunflexo. Accentus nanq; acutus ideo inuentus est, quòd acuat siue eleuet syllabã. Grauis ideo ꝙ deprimat aut deponat. Circunflexus eo quod deprimat atq; acuat. Sunt autẽ accentus. x. quos ita huic operi dignũ existimaui prænotare. acutus accentus, grauis, circũflexus, lõga linea, breuis uirgula, hyphen, diastole, Apostrophos, dasea, psyle. Quid est acutus accentus? nota per obliquũ ascendens à sinistra in dextrã partẽ ita. /. Quid est grauis? nota per obliquũ à summo in dextrã partẽ descẽdens ita. \ . Quid est circũflexus? nota de acuto

& graui facta. A. Quid est longa linea? nota à sinistra in dextram partẽ æqualiter ducta. ‒. Quid est breuis linea? nota iacẽs similiter sed panda sicut pars inferior circuli ita. ‿. Quid est hyphen? uirgula subiecta uersui circunflexa ita. ‿. qua duo uerba cum res exigit copulamus, ut antetulit gressum, & Turnus ut anteuolans tardum
» præcesserat agmen. Hæc est contraria diastolæ, diastole quidem dex
» tera pars circuli ad imas litteras deposita, quæ fit ita. , . & hac nota male cohærentia discernuntur, ut est Tum, danai genitu atq; erep tæ uirginis ira. & procubuit uiridiq; in littore conspicatur, sus, Apostrophos est circuli altera pars dextra sed ad summam litteram apposita quæ fit ita. ʼ. Hac nota ostendimus parti orationis deesse ultimã uocalem, cuius consonans remanet, ut est,
» Omnipotens genitor tanton' me crimine dignum,
Duxisti? Dasean uel psylen apud latinos, h, uocali addita uel detracta significat. Quid est dasea? flatilis, quæ hac notatur figura. ⊢. c. Quid est psyle sicitas quæ notatur. ɔ. ⊣.
Notandum etiam quod acutus accentus apud latinos duo loca habet penultimum & antepenultimum, apud græcos autem, penultimum, antepenultimum, & ultimum. Circunflexus autem penultimum tantum ponitur nanq; grauis uel cum acuto uel circunflexo in eadem dictione, sed non tñ in eadem syllaba, obseruatur nanq; unus accentus in integris dictionibus, ut Romanus, Hispanus. In cõpositis uero unus similiter, ut Malesanus interea loci. Sed in peregrinis uerbis & barbaris nominibus uel interiectionibus, nulli sunt certi accentus. Ideoq; in potestate uniuscuiusq; consistunt, ut quod necessarium uideat sic in metro ponat. Tres siquidem res accentuum regulas conturbant, distinguendi ratio, pronunciandi ambiguitas, atq; necessitas. sed qualiter hæc fiant intimandum est. Ratio nanq; distinguendi legem accentuum sæpe conturbat, dum si quis pronuncians dicat, pone, ergò, uel quià, quod apud latinos in ultima syllaba, nisi discretionis causa poni non potest accentus, & hoc est quod diximus ponè ergò, ponè ideo diximus ne putetur esse uerbum imperatiui modi pône, ergò diximus ne putetur esse coniunctio rationalis quæ est ergo.
A mbiguitas uero pronunciandi sæpe legem accentuum perturbat, ut si quis dicat interea loci qui nescit utrum dicat alteram partem interea & alteram loci. quod non separatim, sed sub uno accentu pronũciandum est, ne ambiguitatem in sermone faciat. Necessitas pronunciationis regulam corrumpit, utputa si quis in primis dicat doctus, & addat, q; coniunctionem, & dicat doctusq; ecce in pronunciatione accentum mutauit cum non in secunda syllaba sed in prima accen-

tum habere debuit. Sunt quidem tres ſyllabæ, in quibus accentus corrumpitur, q;, ne, ue, ut itáq; qn̄ aduerbium eſt, nam itaq;, quando coniunctio eſt, * uenerunt'ne uiri ad uos? carbonibus'ue lumbos aſſauere ſuos. Syllabæ quæ correptam uocalem habent, acuto accentu proferuntur, ut fíx, píx, níx, núx, dúx. quæ etiam tali accentu pronunciandæ ſunt, quando ſint longæ poſitione, quia naturaliter breues ſunt. Quæ uero naturaliter eſt longa, circunflexo accentu exprimenda eſt, ut ros, dos, ſpes, res. Biſyllabæ uero ſi priorem productam habent & poſteriorem correptam, priorem ſyllabam circunflectunt, ut Meta, Creta, Roma Illæ uero quæ ſunt ambæ longæ uel prior breuis, & ulterior longa, acuto accentu pronunciandæ ſunt, ut, nepos, leges, reges. hæ uero quæ ambæ ſunt breues, ſimiliter acuto accentu pronunciandæ ſunt, ut bonus malus. Sed notandum quod ſi prior poſitione longa ſit non circunflexo, ſed acuto accentu pronuncianda eſt, ut arma, arcus. quia quanuis ſit longa poſitione, tamen exprimenda eſt tali accentu quod non eſt natura, οἷον ὄχλος. Triſyllabæ uero οἷον αὔσχιον, & deinceps, ſi penultimā correptam habuerint antepenultima acuto accentu profertur, ut Tullius Hoſtilius. Nam ſi penultima poſitione longa fuerit, acuetur. Antepenultima uero grauabitur, ut Catéllus Metéllus. Si uero ex muta & liquida longa in uerſu conſtat, in oratione mutat accentum, ut latébræ tenébræ. Syllaba uero ultima ſi breuis fuerit & penultimā naturaliter longam habuerit, ipſam penultimā circunflectet, ut Cethegus, Peroſus. ultima uero ſi naturaliter lōga fuerit, penultima acuetur ut Athénæ Mycénæ. Ad hanc aūt rem arſis & theſis neceſſariæ ſunt. Nā in unaquaq; parte orationis, arſis et theſis ſunt, nō in ordine ſyllabarū, ſed in pronūciatione, uelut in hac parte natura, ut qn̄ dico natu eleuatur uox, & eſt arſis in, tu, qn̄ uero, ra, deprimitur uox, & eſt theſis de tu, quantū ſuſpenditur per arſim, tantū deprimitur ꝑ theſim. Sed ipſa uox quæ per dictiones formatur, donec accētus perficiatur, in arſim deputatur, quæ aūt poſt accentū ſequitur in theſim. his an̄ prælibatis, nūc de cōſequentia huius libri uideamus.

L atina quidem propria nomina nominatiuum ſingularem in, a, terminantia in penultima ſyllaba accentum ſeruant q̄q̄ nonnulla uocalem ante uocalem habere uideantur, quorū alia differentiæ cauſa, alia ſolo uſu producenda ſunt, ut Catilina, Vrania, Stephania. Appellatiua uero eundem accentum ſeruant, a, terminantia, ut poeta, regina, habena, fortuna, catrina. Compoſita uero eandem pronunciationem ſibi defendunt quā habent in ſimplicitate, ut concaua trāſfuga. fu. enim in ſimplicitate breuis eſt, & ideo tránsfuga, & non transfúga dicimus. homicîda quoque & paricîda ideo longam, i,

in penultimo loco habent, qui a,e,longam in,i,productã conuertunt.
Compoſita uero à cano penultimã corripiunt.excipitur tibĩcen,quod
euphoniæ cauſa pro duabus,ĭĭ,breuibus unam ſeruat longã. Notan=
tur aũt pleraq; quæ,i,longam uocalem habent ante uocalem,ut philo
ſophia Papia,quemadmodũ unum uerbum fio quod ſolum,i,produ=
ctam ante.o,uocalem habet.ideo autem diximus pleraq;, quia omnia
uocalem,i, ante uocalẽ habentia in antepenultima mutant accentum,
ut Veneria,Marcelia,Placentia,Auſonia,Iunonia.& illa quæ in,tia,
finiuntur,ut iuſtitia, ſapiẽtia,mœſtitia,hanc aũt regulam ſequuntur
omnia quæ ſic finiuntur,præter illa quæ ſupra diximus,quorũ alia
differentiæ cauſa alia ſolo uſu pronunciantur. Excipiuntur iſtius,ip=
ſius,illius,genitiui quorundam pronominum,quorum penultimæ in=
differenter ponuntur.Illa aũt quæ à uerbis colo & gigno cõponun-
tur breuem penultimã habent,ut agricola,cœlicola,ſyluicola,rurige
na,terrigena. Reliqua uero omnia in,a,deſinentia , participio futuri
temporis ſimilia,penultimam producunt,ut hæc ſcriptura,litteratu
ra, quæ omnia quando ſunt nomina carent tempore . Ea uero quæ
u,uel quamlibet uocalem habent ante,a,corripiuntur omnia,ut Man
tua,Capua, Danaa . Corſica uero & ſimilia breuiantur & omnia
quæ ſunt poſſeſſiua, & quæ ſunt eis ſimilia , ſi,i,habent in penulti-
ma ſequente,c,conſonante,ut Cretica,Yſaurica,Alemanica. Excipitur
ueſica quod producitur,quæ enim habent,n,producuntur, ut Roma=
na,Campana,Hiſpana, Cumana . & hæc omnia ſecundum diuerſas
regulas per obliquos caſus producta ſiue correpta, pronũcianda ſunt.
E, finita fixa penultimã habentia,i,in eadem ſyllaba omnia produ-
cuntur,Alias uero uocales habentia ſimilem regulã ſequuntur, ut ſe
dile,monile,ſingulare uerbale,quæ æqualiter per omnes caſus produ
cenda ſunt.O,littera terminata præpoſita uocali,e,penultimam corri
piunt,ut ganeo,labeo,aleo.quæ ſolos habent nominatiuos et uocatiuos.
Ea uero quæ,i,ante,o, habent ſimiliter corripiuntur ſed per cæteros
caſus,excepto uocatiuo producuntur,ut mulio,nis,quaternio, nis,præpo
ſita autem qualibet conſonante,penultimam productam ſeruant , ut
imago,nis,uligo,nis,fuligo,nis,caligo,nis,diſſimilitudo,nis,magnitudo,
nis.Quorum alia,o,in obliquis caſibus ſeruant & producenda ſunt,
alia,in,i,conuertunt & corripienda ſunt,ut carbo,nis, bubo,nis,cali=
go,nis,altitudo altitudinis.I,littera terminatum unum inuenitur tri
ſyllabum indeclinabile,quod in penultimo breuiatur, ut hic & hæc
& hoc nihili.V,littera finitum unum inuenitur aptotum in ſingu=
lari,in plurali declinatur , quod in penultimo liqueſcit ut tonitru.
Al,finita ſi ſint appellatiua in penultima producta ſint,ut uectigal,

tribunal,consonante antecedente,al,excipitur animal,barbara autem propria breuiantur,ut Anibal,lis, Asdrubal,lis,quæ omnia in obliquis casibus in neutro,a,productă hňt,in masculino breuē habēt.Il, syllaba terminata corripiuntur in penultimo,ut hic & hæc uigil huius uigilis,ꝑ uidetur magis per syncopam proferri, & hoc in obliquis penultimă corripit.Ol.syllaba terminatū inuenitur unum,quod in penultimo corripitur,ut eliol.Vl, syllaba terminatum unum inuenitur proprium quod breuiatur,ut hic Heriul, quod barbarum est. Vm,terminata breuiantur,ut Sophronium,Abrotoniū,Dorcium, Philorcium.En,syllaba finita si sint à prima cōiugatione uel quarta producenda sunt,ut solor solamen,munio munimen,farcio farcimen,sin autem à secunda uel tertia corripienda sint,ut sedimen, regimen præposita itaq; consonante,c,corripienda sunt,ut tubicen, fidicen,excipitur tibīcen quod solum producitur,ut prædiximus.Ar, syllaba terminata producuntur ad instar supradictorum nominum, ut torcular,lacunar,puluinar,notatur laquear quod breuiatur, quæ omnia in obliquis producuntur,excipitur iubar iubaris,ipar imparis, quæ in obliquis breuiantur teste Virgilio,ut

» = iubare exorto,& idem,

» = numero deus impare gaudet,& proprijs nominibus, ut Arar araris,Cæsar Cæsaris,Bostar Bostaris. Er,syllaba finita si sint neutri generis in penultima producenda sint,ut cadauer,papauer,si masculina aut fœminina sunt,corripiuntur,nisi sint positione lōga,ut alacer, uolucer,mediocer,& hæc mulier, & omnia hæc & similia in obliqꝭ corripiuntur ,ut cadauer cadaueris,uolucer uolucris , excepto mulier mulieris.cætera autem omnia cadaueris,papaueris,laseris, & tuberis,itineris,sileris,cineris,corripiuntur.In,ir, syllaba terminata breuiantur,ut semiuir,duumuir,triumuir,septemuir,decēuir,& omnia in obliquis casibus sub uno accentu proferenda sunt.Or, syllaba terminata,i,uocali præposita breuiantur,ut melior,doctior,& hæc omnia in obliquis productionē sibi defendunt.Propria uero nomina corripienda sunt,ut Hector ris,Nestor ris.producuntur appellatiua tam masculini q̃ fœminini generis,quanuis nō habeant,i,ante,or,ut odor, ris,amor,ris,uxor,ris,soror,ris,neutra autem breuiantur, ut æquor æquoris.Notetur memor,& ab eo composita,ut immemor , quæ sunt omnis generis corripientia,o,in obliquis . & indecor , cuius simplex decor penultima correpta inuenitur apud uetustissimos , quando pro decorus ra,rum, accipitur,et arbor,ris,quod est generis fœminini,& à puero composita,ut publipor & marcipor,& omnia in or,desinentia neutra uel græca, & quæcunq; deriuantur uel componuntur à

primitiuis, unum cōis generis quod producitur, ut hic & hæc auctor. Vr, ſyllaba terminata breuiantur, ut hic lepiſur, ſapiſur, & omnia in obliquis caſibus breuiantur, ſapiſur ſapiſuris. ſimiliter ſatur ſa-
turis, hoc iecur, hoc guttur, hoc ſulphur, iecur iecoris uel iecinoris. As, finita producuntur ut dignitas, felicitas, & omnia, ā, litteram ſer
uant in omni caſu productam, in qua terminatione quædam maſculi-
na partim propria, partim à nominibus ciuitatum tranſlata, per ſyn
copam proferuntur & accentum in ultimo ſeruant, quod eſt contra regulam latinorum, ut Mæcenâs, Larinâs, Arpinâs. ſed in uetuſtiſſi-
mis libris inueniuntur proferri Larinatis Mæcenatis, unde ſubtra-
cta, ti, accentus remanſit. Es, ſyllaba finita breuiantur, ut Hercules, ſo
nipes, alipes, miles, gurges, ſtipes, excipitur hæres, dis, locuples locuple
tis, quæ in obliquis producuntur. Et eſt notandum ꝙ omnia quæ ſunt quintæ declinationis producuntur in obliquis, quando eorũ penulti-
mæ in nominatiuo corripiuntur, uocali ante, es, poſita, ut facies faciei, dies diei, conſonante aũt ante, es, poſita corripiuntur in obliquis, ut fi-
des fidei. præterea unum notatur in eadem clauſula es finitum quod non quintæ ſed tertiæ declinationis eſt quod producitur, ut quies quie
tis, cætera in obliquis corripiuntur, ut abies, paries, aries. Is, ſyllaba finita, ſi ſint accidentia producuntur. tñ hæc omnia ſint cōis generis, facientia neutrũ in, e, & producuntur in obliquis, ut hic & hæc ſua-
uis & hoc ſuaue, memoralis, ſpecialis. Appellatiua aũt quædam ſunt producenda, ut ſecuris, ſinapis, lebetis, cætera corripienda ſint in ob-
liquis, quæ ſunt diſyllaba in nominatiuis, ut lapis lapidis, iaſpis ia-
ſpidis, puluis, ſanguis, uomis uomeris, pollinis. excipitur impubis quod corripitur tam in nominatiuo q̃ in genitiuo. Os, ſyllaba terminata, in penultimis producenda ſunt, ut ſacerdos ſacerdotis, lepos leporis. quod eloquentem ſignificat. nepos nepotis. Vs, ſyllaba finita in penultima productionem ſibi defendunt, ut tribunatus, conſulatus, magiſtratus, principatus, & omnia quæ à uerbis ueniunt quæ ſunt ſimilia parti-
cipio, ut amatus, delectus, ſtratus, laceſſitus, cupitus, munitus, auditus. excipitur hic ſitus, litus, quitus, quæ corripiuntur non ſolum in ſim
plicitate, ſed etiã in compoſitione, ut inſitus, illitus, nequitus. citus uero licet corripere & producere, dicimus enim incitus producte, & inci-
tus correpte. Compoſita uero ab eo corripiuntur, ut aditus, obitus, præ
teritus. À do quoq;, & à ſto corripiuntur compoſita, ut datus unde fit inditus, ſtatus unde inſtitus, à reo quoq; ratus, unde fit irritus, à ſpiro quoq; & halo nomina uenientia breuiantur, ut ſpiritus, hali-
tus, ab ambio quoq; fit ſimiliter ambitus, ſed quando participiale eſt, ſeruat penultimam productam ſicut ambītus, à rutus quoq; penulti-

mam corripiunt, ut erutus, dirutus. Notandum est aũt quod hæc quando sunt nomina carent temporibus, quando participialia tempus cum significatione demonstrant, ut amatus sum ab illo. Nomina aũt tertiæ declinationis terminantia in, us, nominatiuum breuiant, quæ à supradictis regulis non inueniuntur, ut seruitus, * fraxinus, excipitur papyrus quod producitur, ut hæc papyrus huius papyri.

* Alia aũt omnia q̃q̃ non sint longa in nominatiuo in obliquis producuntur, ut seruitus seruitutis, palus paludis, iuuentus iuuentutis. Excipiuntur hæc quæ corripiuntur Venus ueneris, ligus liguris, lepus leporis, quod est animal. Propria uero uel appellatiua masculini generis, siue ex se fœminina faciunt, siue in aliud genus minime trãsformantur, si sunt trisyllaba uel tetrasyllaba, ac deinceps habentia. i, corripiuntur Terentius, martius. excipiuntur hæc quæ habent, a, in penultima, uel possessionem significant, aut à possessoribus deriuantur, ut Terentianus, Martianus, Capuanus, Beneuentanus, Hispanus, Placentinus, Taurinus. Quæ autem habent, c, inter, i, & u, corripiuntur ut Porticus, Rusticus, Gallicus, Romanicus, excipiuntur quæ habẽt a, ut Tauricanus. Ax, syllaba finita breuiantur, ut pertinax, contumax, peruicax, & omnia in obliquis casibus productam, a, habent, ut pertinacis, contumacis. Ex, syllaba finita breuiantur, ut artifex, aurifex, opifex, quæ omnia in obliquis. e, litteram in. i, breuẽ conuertunt, ut opificis, aurificis, murex muricis. sorex soricis. excipitur unum masculini generis scilicet ueruex q in obliquis casibus producitur, ut ueruex ueruecis quod animal est. Ix, syllaba finita producuntur, ut bellatrix, uenatrix, excipitur meritrix, genitrix, sed hæc in obliquis producuntur, ut uenatricis, genitricis, meritricis, radicis. Excipiuntur hæc quæ grauãtur, ut salix salicis, calix calicis, silex silicis. Ox, terminata breuiãtur, ut uelifox, atrox, celox, sed in obliquis producuntur, ut uelifocis, atrocis, celocis. Vx, finita syllaba producuntur, ut polinurux, calinurux, Pollux. excipitur coniunx, gis, quod quidã in nominatiuo sine, n, scribi uolunt, quod in obliquis casibus amittit, ne uerbũ putetur. T, littera terminata, tã in nominatiuo q̃ in obliqs casibus breuiãtur, & omnia neutri generis sunt, ut caput capitis, syncaput syncapitis,
» occiput occipitis, Persius. = fissa fumosum syncaput aure. Quæ aũt in duas cõsonantes desinunt si sint longa positiõe, aut in cõpositione producuntur, in simplici figura productionẽ sibi defendunt, ut cædẽs, tradens, clamãs, conclamãs. Cætera uero breuiantur, ut omnipotens, penipotens, audiẽs. & hæc omnia tã longa q̃ correpta in obliquis producuntur, quia seruant positionẽ, excipiũtur quæ non seruant, ut inops inopis, hyems hyemis, cælebs cælibis, adeps adipis.

Regulis accentuum nominum compoſitis, tractandus eſt accentus, qui in uerbis conſideratus certis defimēdus eſt regulis. Vniuerſa enim uerba primæ coniugationis, quæ in ſecunda perſona, as, ſyllaba finiūtur, cum in triſyllabis & in tetraſyllabis ueniunt, in penultimis ſyllabis per omnes modos producenda ſunt, ut amo amas, amabam amaui. Excipitur præteritum plusq̄ perfectum quod corripitur ſolū ut amaueram. Et futurum eiuſdem modi in primis & in ſecundis perſonis pluralibus, cuius exemplū hoc eſt, amabo, bis, bit, & pluraliter amabimus, bitis, bunt. Ab his nanq; regulis exeunt nouem, quæ in, ui, diuiſas ſyllabas mittunt, præteritum perfectū & plusq̄perfectum, primas & ſecundas perſonas plurales futuri indicatiui corripiūt, ut ſeco ſecas, ram, cui, ſecabimus ſecabitis, cætera nanq; producūtur, ut domo, as, bam, bo, domabunt, ſeco ſecas, bam, ſecabo ſecabunt, frico fricas fricabam, ueto uetas, bam, ſono ſonas, bam, tono tonas, bam, mico, micas, bam, crepo, as, bam, plico, as, bam. tamen annexis præpoſitionibus præſens breuiatur, quod in diſyllabis uenit niſi poſitione aut natura ipſa uerba producta ſint, ut reparo, reſono, reſeco, replico, notatur autem plico, quod præteritum plicui & plicaui facit. quatuor ab hac regula exeunt, ſto, do, lauo, iuuo, quæ cū componūtur, ſicut in ſimplicitate, nec in, aui, nec in, ui, exeunt, formulam ſuperiorem ſequuntur, reſto reſtiti, reſtiteram, reſtabimus reſtabitis, reddo reddi reddideram, reddemus, tis. excipiuntur relauo & reuiuo, quæ in præterito ſic exeunt, relaui, reuixi, ſequuntur etiam regulam ſuperiorem. excipitur relauo ꝙ in præterito perfecto & plusq̄ ꝑfecto, & in uno futuro coniunctiui modi ſyllabā, la, longam habet, in cæteris uero temporibus breuiantur, relaui relaueram relauero. Notentur nanq; quæ in ſimplici figura ſunt longa, quia ipſam productionem quam habent in ſimplicitate, retinent ſibi in compoſitione. ſic, & præpoſitio quando componitur cum aliqua parte orationis qualis ipſa fuerit præpoſitio, & talis remanet in compoſitione, ut redimo, ſubuerto, inhæreo. Omnia uerba ſecundæ coniugationis, quæ, es, ſyllaba finita in ſecunda perſona præſentis temporis cum in triſyllabis & in tetraſyllabis, uel etiam in poliſyllabis inueniuntur, omnia in penultimo corripiuntur ut rubeo, habeo, miſceo, langueo, iaceo, rigeo, ſed per cæteros modos ſuperiores formulas, quas in prima coniugatione perſcripſimus, ſequuntur. Notantur quæ in præterito perfecto & plusquam pefecto, & in uno futuro modi coniunctiui producuntur, & in compoſitione & in ſimplicitate, in cæteris autem temporibus & modis breuiantur, ut ſedeo ſedi ſederam, reſideo reſedi reſederam, caueo caui cauerā, uoueo uoui uoueram uouero, uideo uidi uideram uidero.

Verba tertiæ coniugationis quæ,is, syllaba finiuntur, si,in trisyllabis uel in polisyllabis ueniunt corripiuntur in præsenti,& in cæteris tẽporibus,nisi sint positione longa.excepto præterito impfecto præsentis tẽporis,ubi semper penultima syllaba longa fit, ut tribuo tribuebã, tribui tribuerã tribuam tribuero.Notantur autem quæ in,iui,uel in, eui,exeunt in præterito,quæ productionem seruant in eodẽ præterito pfecto,ut cupio cupiui,quiesco quieui, sapio sapiui.Cætera uero breuẽ sibi regulam defendunt,nisi positionem habeant,ut contemno contempsi,gero gessi.excipiuntur hæc quæ in præsenti tpe & in cæteris tẽporibus breuiantur,in præterito uero perfecto & plusq̃ perfecto,& in uno futuro coniũctiui modi producũtur,ut lego legi legerã legero, facio feci feceram fecero,similiter fugio fugi fugerã fugero,fodio,ago, emo.ab his ergo regulis discrepant duo uerba,quæ in præterito breuiantur & in præsenti producuntur,ut pono cogo,dicimus repono reponis reposui,recogo recogis recogi.co,enim syllaba in præsenti longa & in præterito breuis,similiter uero alia duo uerba excipiũtur,quæ sunt primæ coniugationis, quæ etiã ut superiora in præsenti sunt producta,& in præterito breuiata,ut do sto,dicimus enim reddo reddidi,resto restiti. * Notandum nanq; est, quod omnis dictio quæ in trisyllabis aut in cæteris polisyllabis exit ante penultimã syllabam seu correptam seu productam licenter,quod fert Poeta in metro est fiducia qua nos protegat omnipotens Rex.

Quartæ coniugationis uerba,quæ in,i,litteram productã desinunt in secunda psona præsentis tẽporis in trisyllabis aut in cæteris polysyllabis ueniunt,omnia penultimam syllabã breuem habent , ut audio, cacio,pollio,sepio excipiuntur eo & queo,& quæ in disyllabis ueniunt,ut scio.sed hæc et his similia regulã primæ cõiugationis sequuntur.Nota hæc quæ in præsenti tẽpore , & in cæteris tẽporibus breuiantur , in præterito uero pfecto & plusq̃ perfecto, ut iam in alijs diximus,& in uno futuro coniunctiui modi producuntur,scio sciui sciueram uero,uenio ueni ueneram uenero, queo quiui quiuerã quiuero.Quoniã(ut opinor)latius & conueniẽter tractatũ est de his accẽtibus nunc de sequentibus uideamus.Participium nanq; illos accentus, quos nomen, habet in omni loco,ut diximus cum de his tractabamus. Pronomen uero similiter eisdem regulis utitur. Notandum nanq; est illa pronomina,quæ in ultimis seruant accentum,ut hicce nostrâs uestrâs,ideo apud modernos ita habent,quia apud antiquos hiccine & nostrâtis uestrâtisq; dicebatur , unde retinent accentum in ultima quæ hẽbant in penultima,& nõ solum hæc erant apud illos, sed ẽt multa alia quæ differentiæ causa uel solo usu dicebantur , ut egomet

feci, nanq; syllabicæ adiectio est in ego, ut in aliis uidelicet ne, ce, ut illic-cine huiusce.

A duerbia nanq; si, e, terminantur breuiantur in penultima, ut hodie, sedule, sed ea quæ à nomine ueniunt producuntur, ut Tulliane Martiane, si, m, terminantur, ut meatim, tuatim, suatim producuntur, similiter si, i, breuiantur, ut uesperi, si, o, causa differentiæ in ultimo seruat accentum, ut falsò, similiter in ultima ne putetur nomen esse, ut unà aliâs, si in, er, breuiantur ut breuiter, si in, ol, similiter ut ædepol, si in, c, in ultimo ut istic illic, si in, us, breuiãtur funditus. Notandum est quod aduerbia omnia quæ præpositionibus cõponuntur sub uno accentu proferẽda sunt, ut deinde exinde, hanc aũt regulã sequitur omnis coniũctio, & in cõpositis, et in simplicibus, ut interea etenĩ. Præpositio uero semper in fine accentũ seruat, ut apud ante. Interiectio nullam certam regulam retinet tamen in fine & in medio acuitur, ut papæ euax.

PRISCIANI GRAMMATICI DE PONDERIBVS ET MENSVRIS LIBER.

OMNI te Symmache nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omni uirtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artiũ disciplinarumq; florẽtem, iustissiméq; prospera fortunæ meritis uitæ probantẽ, fama quidem antea nobis absentem uenerabilẽ faciebat, nunc aũt præsentẽ ueritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altissimæ qua sup-biæ calcas tumores et pietatis ponderibus grauissimis superas omnia. Itaq; gloriosum, mihi credas, aliquid tantæ authoritatem interrogationis mereri, de figuris sicut iussisti numerorũ breuiter collecta demonstrabo, & de numeris uel ponderibus, prætrea de Terentii metris, necnon etiam de præexercitamentis rhetoricis, quæ græci προγυμνάσματα uocant, qm̃ diligentius ea Sophistæ iuniores quos sequimur, aptioribusq; diuisionibus ad exercendos iuuenes ad omne rhetoricæ genus exposuisse creduntur. Petimus igitur sapientẽ eloquentiam uestrã, hac enim dignitate nihil in homine melius nouimus, ut et nos huiusmodi frequentius quæstionibus, tam præsentes q̃ absentes cum felicitate exerceatis, & Romanorũ diligentia uestrorũ ad artes suorum alacriores reddatis authorũ, q̃bus solis cæteras cũ graiis gentes superasse noscuntur, quarũ decus & numen industria uestri nititur culminis.

Sciendū, quod cū ab uno ad millies, mille numeri notentur apud latinos, non plus tredecim eos figuris notari inuenimus, nā principales repetuntur quater ſinguli, tam ante quinarios qui ſunt medij numero, q̄ poſt eos. Sunt igitur principaliū figuræ ſeptem, mediorū uero ſex, quarum rationes diu exquiſitas, ut potero breuiter diſſeram. Vna per. i, ſcribitur antiquo more atticorū, qui ſolebant principalē nominis numeri litteram ponere, & ſignificare numerū. ergo ἴα pro μία dicentes i, ſcribebant, & .δ. δύο, & .τ. τρεῖς, et ſic .τ. π. ε. ο. τέσσαρα, πέντε, ἑπτὰ, ὀκτῶ, ſignificantes & .ε, ἐννέα, uetuſtiſſimi quoq; graeci pro aſpiratione. h, ſcribebant q̄ habebāt, Ͱ, δασεῖαν in principio, & ſic Ͱε. Ͱε. Ͱε. idē eſt ἓν, ἓξ, ἑπτὰ, ſic Ͱε, Ͱε, Ͱε, ideſt ἑξήκοντα ἑβδομήκοντα, ἑκατὸν, uel ſic .ς' quod ſignificat ἐννενήκοντα. quidam autem & ſic ſcribebant. non incongruum tamen uidetur etiam uerſus græcos aptiſſime de his numeris compoſitos ſubijcere.

*

Hos igitur latini quoq; in pleriſq; imitati ſunt. nā per. ī, unum notant illos ſecuti. quinq; per. ū. quia quinta eſt uocalis. a. e. i. o. u. decē per. X quia decima eſt conſonās, apud græcos. β. γ. δ. ζ. θ. κ. λ. μ. ν. ξ. uel φ. ü. apud latinos. X. ſequitur. quinquaginta p. L, quia apud antiquos græcos. L, pro. n, quæ nota eſt quinquaginta ponebant, teſte Apollonide & Lucio Tarrheo. unde latini quoq; lympha dicunt, pro nympha aquam uel fontem uolentes monſtrare. Virgi. » in primo Aeneidos. Dant famuli manibus lymphas cereremq; caniſtris. Centum autem principalem nominis litteram c. quingenta per ſequentem litteram conſonantem, nam poſt. c. d. ſequitur. Mille ſecundum Atticos per. X, græcam, ſed ut ſit differentia ad decem circonſcriptis lateribus (X). Quinq; millia per. I, & duas à dextera parte Apoſtrophos Iↄↄ. Decem millia per ſupradictam formam additis in ſiniſtrā partem contrarijs duabus notis, quæ ſunt Apoſtrophi. ccIↄↄ. & hoc ad imitationem græcorum, qui unius notam ſubdita linea nunc quoq; ſcribunt ſic. ı̲. Quinquaginta millia per. I. mediā, & tres in dextera parte apoſtrophos. Iↄↄↄ. Centum millia per. I, mediam & tres in dextera parte apoſtrophos, & in ſiniſtra totidem contrarias. cccIↄↄↄ. uel quod uériſimilius eſt decem millia notantur per. M. circunſcriptam ex utroq; latere quomodo mille, per. x. circumſcriptam ex utroq; latere, ſic, (X). & hoc ad imitationem græcorum, quia χίλιοι eam litteram habent principalem ſui nominis, ſed differentiæ cauſa media linea alti r facta eſt, quia millies

quoq; mille per X circunſcripta ſolet notari ſic. (X). ergo quinq; millia cum ſit dimidia pars decem milliū. ccıↄↄ. dimidiam partem ſcripturæ ſeruauerunt ſic ıↄↄ, quomodo quinquaginta millia dimidia pars centum millium qui numerus per eadem decem millium, ſcribitur tamē ex utroq; latere ſingulis circunſcriptionibus, cccıↄↄↄ. quingenta millia per. q, quod eſt initium nominis & apoſtrophon quod mille, ſimiliter milia per. M. unde incipit nomen ex utraq; parte circunſcriptā (M) & ſic (q).

d E ponderibus etiam neceſſarium eſſe putauimus addere, As nummus eſt libralis, & per, L, perſcriptam notatur, Dupondius nummus eſt bilibris per duas, LL, perſcriptas. Seſterti-

» us nummus duarum ſemis librarum per duas. LL, & . s, ex qua incipit ſemis perſcriptas. unde Seſtertius dicitur ſemis tertius, de quo Aruntius hæc ait. Seſtertius olim dupondius & ſemis ideſt duæ libræ & ſemis, quaſi ſemiſtertius, quo tempore denarius decuſſis ualebat, hoc eſt poſt duos ſequens tertio loco eſt ſemis. hoc quoq; ſecundū atticos & ionas qui ἡμίδραχμον dicebant pro δύο ἥμισυ δραχμὰς, teſte etiam Didymo, qui hoc ponit, oſtendens in omni parte orationis & conſtructionis analogiam græcorum ſecutos eſſe Romanos, unde & Herodotus in primo hiſtoriarum. * Septimum ſemitalentum dixit pro ſex ſemitalenta. denarius quoq; decem librarum nūmus per. X, perſcriptam notatur. horum pleraq; in Verrinis Ciceronis, licet inuenire, antiquiſſimæ ſcripturæ emendatis codicibus. Obolus dicitur ut Dardanus docet, ſcrupulus eſſe, ideſt ſex ſiliquæ, drachma ſiue argenteus ſcrupuli tres, uncia drachmæ octo, ſcrupuli uigintiquatuor, unciæ duodecim libra, uel mina attica drachmæ octoginta, libra uel mina graia dragmæ nonagintaſex, talentum Athenienſe paruum minæ ſexaginta, magnū minæ. lxxxiiij. & unciæ. iiij. libra uel, as, unciæ duodecim, deunx unciæ undecim, decunx uel dextans unciæ decem, dodrās unciæ nouem, beſſis unciæ octo, ſeptūx unciæ ſeptem, ſemis unciæ ſex, quincunx unciæ quinque, triens unciæ quatuor, quadrans unciæ tres, ſextans unciæ duo, uncia una ſeſcunx, uelut alij ſeſcuntia tres dimidiæ unciæ, ſemiūcia ſemis unciæ duæ, ſextula ſunt tertia pars unciæ, ideſt ſcrupuli octo, ſiliquus ſcrupuli ſex, ſextula ſcrupuli quatuor, dimidia ſextula ſcrupuli duo. Rurſus ſextula & dimidium ſextulæ ſiciliquus appellatur, ſcrupulus ſiliquæ ſex, ſiliqua eſt quod dicūt græci

uel

Neceſſarium tamen exiſtimaui ad confirmanda ſupradicta à diuerſis auctoribus de his dicta ſubijcere, Liuius in. xxxiiij. ab Vrbe condita, multitudinis eorum argumentum fit ꝙ Polybius ſcribit centū talentis

eam rem

eam rem Athenis stetisse, cum quingentos denarios pretium in capita
quod redderentur dominis statuissent, Mille.n. cc.ex ratione Achaia
habuit captiuos Italicos. qua ratione ostenditur sex millia denariorum
habere talentum. nam cum quingenti denarij pro mille ducentis capti
uis dati colligantur sexcenta millia denariorum centum ea ostendit fu
isse talenta, Centesima autem pars sexcentorum millium sex millia in-
ueniuntur, denarij autem illo tempore nummi argentei erant. xxiiij.
siliquarum, quod in eodem libro ostendit Liuius signati. lxxxiiij. mil-
lia fuere atticorum, tetradrachmam uocant trium ferè denariorum
in singulis argenteis est pondus. uide ꝙ quatuor drachmæ sunt. lxxij.
siliquæ. diximus enim superius quod tres oboli quorum singuli sex si
liquas habent, drachmam faciunt, tres autem denarij idē hēbant, idest.
lxxij. siliquas. Idem Liuius in. xxxyij. ab Vrbe condita, Ostendit ma-
gnum talentum atticum. lxxx. habere libras, & paulo plus cum su-
pradictorum computatio manifestat. lxxxiij. libras & quatuor un-
cias habere talentum, ꝙ est sex millia denariorum. Liuius talentum
ne minus pondo. lxxx. Romanis ponderibus pendat. Idem sic decreuit
Senatus, ut non plus q̃ ternæ libræ & quaternæ unciæ singulis desint
talentis. Et sciendum ꝙ secundum Liuij computationem Centum mi-
næ atticæ, quarum singulæ. lxxy. drachmas habēt, faciunt talentum
magnum, & minus, nam minus habet. lx. secundum Dardanum, ꝙ
autem est magnum & minus ostendit Terentius in Phormione.

» Si quis daret talentum magnum. Italica autem mina drachmas ha-
bet, ut supra dictum est. xcyi. quod est libra. xij. unciarum idest de-
narij. lxxij. hac igitur computatione. lxxxiij. libræ Rom. & quatuor
unciæ, quod est magnum talentum, centum minas atticas faciunt. Sene-
ca in decimo Epistolarum ad Nouatum. xxiiij. HS. i. talentum atticum
paruum. xxiiij. n. HS. lx. libras habent. Varronis quoque auctoritate
supradictorum pleraq; comprobemus.

M ulta pecuniæ signatæ uocabula sunt æris & argenti, hæc, as, ab ære,
dupondius à duobus ponderibus ꝙ unū pondus assis pondium diceba
tur, ideo ꝙ, as, erat libra pondus. Deinde à numero usq; ad centussem
à tribus assibus tressis, & supra sic per portionem usq; ad nonussis
in denario numero hoc mutat, quod primum est ab decem assibus de-
cussis, secundum à duobus decussibus uigessis, reliqua conueniunt, ut
trigessis per portionem usq; ad centussis, quod Persius ostendit.

» Et centum græcos uno centusse licetur, quo magis æris proprium uoca
bulum non est, nam ducenti, & sic proportione quæ dicuntur nō ma-
gis asses q̃ denarij, aliæq; res significant æris minima pars, Sextula ꝙ
sit sexta pars unciæ, semiuncia quod dimidia pars unciæ est, Vncia

ab uno dicta, Sextans ab eo quod sexta pars assis est, Quadrans qđ
quarta & Triens quod tertia pars, Semis ꝙ semis.i.dimidium assis,
ut supradictum est, Septunx à septem & uncia collisum. Reliqua ob=
scuriora ꝙ à diminutione, & ea quæ diminuuntur ita sunt, ut extre-
mas syllabas habeant una dempta uncia deunx, Dextans dempto sex
tante, Dodrans dempto quadrãte, Bes ut olim des dempto triente &
argentei nummi, idest absiclis * denarij ꝙ denos æris ualebant
Quinarij ꝙ quinos Sestertius duobus semis. dupõdius enim & semis
antiquus Sestertius est, & ueteris consuetudinis, ut retro æra dicere ut
ita ut semis quintus, semis quartus, semis tertius nunciarent, ab semis
tertius Sestertius dictus. Nummi denarij à decima libella, Didymus
etiam ita confirmat. Necessarium esse existimauimus etiam ipsa no=
mina numerorum, & quæ ab eis deriuantur uel componuntur sub=
iungere. & sciendum eos declinari numeros qui uariant genera, qui
uero una uoce tria genera continent, indeclinabiles esse tam apud græ
cos q̃ apud latinos, unus una unum duo & duæ & duo. hi & hæ
tres & hæc tria, hi & hæ & hæc quatuor, similiter quinq; & sex
& septem octo, nouem, decem, undecim, duodecim, tredecim, quatuor-
decim, quindecim, sedecim, decem & septem, decem & octo, decem
& nouem, uiginti, uigintiunus uigintiuna uigintiunum, sic deinceps
omnibus cardinalibus numeris minores, usque ad nouem adduntur,
quanuis contrarium ante decem fiat usque ad sedecim. licet tamen &
præpostere maxime coniunctione interposita hæc proferre decem &
unum, decem & duo, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta,
septuaginta, octoginta, nonaginta, Centum, ducenti ducentæ ducenta,
trecenti trecentæ trecenta, quadringenti quadringentæ quadringenta,
quingenti quingentæ quingenta, sexcenti sexcentæ sexcenta, septingen
ti septingentæ septingenta, octingenti octingentæ octingenta, noningenti
& nongenti noningentæ & nongentæ nõingenta & nongenta, hi &
hæ & hæc mille. Ex his nascuntur ordinalia nomina hæc inæqua=
liter quidem quantum ad uocem, primus & secundus, æqualiter ue=
ro tertius & quartus, quintus, sextus, septimus, octauus, nonus deci=
mus, undecimus, duodecimus, ab undecim & duodecim. nam reliqua
ex utraque parte declinantur contra consuetudinem græcorum usq;
ad nonum decimum, ut tertius decimus, quartusdecimus, quintusdeci-
mus, sextusdecimus, septimusdecimus, octauusdecimus, nonusdecimus,
uicesimus, uicesimusprimus, uicesimussecundus, uicesimustertius, uicesi
musquartus, uicesimusquintus, uicesimussextus, uicesimusseptimus, sic
omnes sequentes uelut in primitiuis ad imitationem græcorum à ui-
gesimo, & supra maiori minorem addunt numero plerunque, un=

decim, duodecim, decem & duo. ante decem uero minorem ponunt, quã composita accipiuntur, & sub uno accentu proferuntur. Nã licet dissoluta compositione diuersis accentibus ea proferentes, mutare ordinem quomodo & apud græcos, & dicere decimus & septimus pro septimusdecimus, & tertius & uigesimus pro uigesimustertius, sic & similia trigesimus, quadragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogesimus, nonagesimus, centesimus, ducentesimus uel ducesimus, trecentesimus uel trecesimus, quadringentesimus uel quadrigesimus, quingentesimus, uel quingesimus, Liuius ab Vrbe condita, trigesimoprimo, anno quingesimo, sexcentesimus uel sexcesimus, septingentesimus uel septingesimus, octingentesimus uel octingesimus, noningentesimus nonimgesimus & nongentesimus, millesimus. habent ex omnibus numeris Romani dispertitiua, quæ græci uocant διαιρετικά, quæ naturaliter semper plura sunt, quippe in multos distribui eundem significant numerum, ut singulos oculos habebant cyclopes, quod græci dicunt * sic usque ad mille habẽt latini, ut singuli, bini, quæ sunt anomala, quantum ad uocem unius & duorum, terni uel trini, sed terni τριτταῖοι trini τρίτοι magis significat uel τριτταῖοι trini ludi, quatrini, quini, seni, septeni, octeni, noueni, deni, undeni, duodeni, ternideni, ex duobus integris, quomodo tertius decimus & deinde quaterdeni, quindeni, senideni, septendeni octonideni, noueni deni, uiceni, uiceni singuli, uiceni bini, uiceni trini. Similiter cæteri triceni, quadrageni, quinqungeni, sexageni, septuageni, octogeni, nonageni, centeni, ducenteni, per syncopam duceni trecenteni, et per syncopam treceni, quadrigenteni quadrigeni, quingenteni & quingeni, sexcenteni & sexceni, septingenteni & septingeni, octingenteni & octingeni, nongenteni & nongeni, milleni. Authores tamen nõ proprie etiam singulari numero ea protulisse inueniuntur, Lucanus.
» = septeno gurgite Nilus, & Virgilius in. x.
» It grauis Auletes, centenaq; arbore fluctum, Verberat assurgẽs. hæc tamen ipsa etiam semper in plurali cum geminatis ponuntur, ut bina mœnia, terna, Cicero in. ij. Verrinarũ, inter binos ludos q a ludi qñ spectacula significãt, semper pluraliter dicũtur. Liuius in. xxxv. et bina equestria & arma, uni quoq; & unæ & una sempe pluralibus adiũguntur, quæ pro singularibus accipiũtur, ut Salustius in Catilin.
» Hi postq̃ in una mœnia cõuenere, pro in unã urbem. Virg. in. ij. Aenei.
» = satis una superq; Vidimus excidia, pro unum excidiũ, et Luca. in. iiij.
» totũq; in partibus unis, Bellorum fecere nefas, pro una in parte. Donatus in arte prima, atq; excepto amphibracho & epitrito, quorum alterũ sexcupla, alterũ epitrita diuisiõe partimur uniuersorũ pedũ trina

conditio reperitur, trina pro tripartita dixit. Primanus primæ legiõnis. Secundanus ſecundæ legionis. Similiter Tertianus, unde tertiana febris. Quartanus unde etiã quartana febris. Quintanus, unde & quintana porta caſtrorum, Sextanus, Septimanus, unde ſeptimana dierum ſeptem. Octanus, Nonanus, Decimanus, unde decimana porta caſtrorum. decanus quoq; à decem & decuria & decurio nomen, & uerbum decurio, as, unde decuriata comitia, ut à centum centurio nomen & uerbum & centuriatus, ex quo centuriata comitia, ex quo

» ſuccenturiatus, Terentius in Eunucho. Egõ in ſubſidijs hic ero ſuccen-
» turiatus ſi quid deficias.

Sunt & altera, forma ex omni numero deriuatiua in rius deſinentia, exceptis unus & duo, è quibus ſingularis, dualis, ut ternarius iambus, qui tres habet pedes, quaternarius, quinarius, unde & ſemiquinarius, ſenarius, ſeptenarius, unde & ſemiſeptenarius. Octonarius, nouenarius, denarius, unde & denarius nummus, undenarius, duodenarius, ternarius, denarius, ſimiliter cæteri uicenarius, tricenarius, quadragenarius, quinquagenarius, ſexagenarius, ſeptuagenarius, octogenarius, nonagenarius, centenarius, ducentenarius & ducenarius, trecentenarius & trecenarius, quadringentenarius & quadrigenarius, quingentenarius & quingenarius, ſexcentenarius & ſexcenarius, ſeptingentenarius & ſeptingenarius, octingentenarius & octingenarius, non ingentenarius & non ingenarius (& melius per ſyncopam proferuntur) millenarius. Aduerbia quoq; ex omni numero inueniuntur ab uno quidem & duo inæqualiter, ſemel & bis, à cæteris uero æqualiter, ter quater & reliqua omnia in, es, productã deſinunt Quinquies, ſexies, ſepties, octies, nouies, decies, undecies, duodecies, tredecies, quaterdecies, q̃ndecies, ſexdecies, deciesſepties, deciesocties, deciesnouies, uigeties & uicies, trigecies & tricies, quadragies, quinquagies, ſexagies, ſeptuagies, octogies, nonagies, centies, ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, ſexcenties, ſeptingenties, octingenties, noningenties & nõgenties, millies. Infinitis tamen numerorũ aduerbijs, &, n, interponitur, quotiẽs, totiens, ſimiliter aliquotiẽs, inueniuntur & aliæ deriuationes uel cõpoſitiones, multæ à nominibus numerorũ, ut unicus, ullus, unitas, unio, uniuerſus, & uno uerbũ unas unat, ternitas uel trinitas ſeptimana ſenio, Per-

» ſius. Iure etenim ſummum quid dexter ſenio ferret,

Millia, ſemiquinarius, ſemiſeptenarius, nundinum & nundinæ, trinundinum, trinũnundinum. Et ſciendũ ꝙ poetæ ſæpe deriuatiuis utuntur pro primitiuis, uel contra, uel alijs ſpeciebus pro alijs, ut Virg. in x. Aeneid.

» Tot lecti proceres bis denis nauibus ibant, pro bis decem, & Luca-
» nus in ſeptimo. = ſepteno gurgite Nilus, pro ſeptinario. Sunt præte-

simplum, duplum, triplum, quadruplum, quincuplū, & similia, quæ proprie ad pondus uel numerum dicuntur. Simplex, duplex, triplex, & similia, quæ ad omnē rem dicuntur & uerba ex his, duplico, cas, triplico, cas, multiplico, cas, dupōdius, tripondius, & similia. Illud quoq; sciendū ꝙ undeuiginti, dicimus pro decē & nouē, idest, unde unū deest, uiginti uel undeuiginti, post quem uiginti numerus est, quod est nouē & decem numerus, post eum enim sequitur uiginti numerus.
Horatius in secundo Sermonum.
» Vnde octoginta annos natus cui stragula uestis, unde octoginta dixit, idest septuaginta nouem annos habens ætatis, hoc est octoginta, unde unum deest, etiam duodeuiginti dicunt pro decem & octo, ꝙ attici ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει dicunt, idem inuenitur in cæteris cardinalibus numeris. i. triginta & quadraginta, & reliquis duo de triginta pro uiginti & octo, & similia uniformis, biformis, triformis, & similia duo asses dussis, dupōdius, tressis, quadrassis, decussis, uicessis, tricessis, quadragessis, quinquagessis, sexagessis, septuagessis, octogessis, nonagessis, centussis, post quē numerum teste Varrone non cōponuntur cum asse numeri, deunx, dextans, dodrās, bessis, septunx, sexcūx, quincunx, triens, quadrās, sextans, Sextula, libra, bilibris, trilibris, quadrilibris, & similia, anniculus uel annuus, biennis, triennis, quadriennis, quinquennis, & similia, bienniū, triennium quadrienniū, quinquēnium, et similia, bimus, trimus, quadrimus, & similia, bipes, tripes, quadrupes, decempes, & decempeda, & similia, biduum, triduum, quadriduum, & similia, binoctium, trinoctium, quadrinoctium, & similia, bicorpor, tricorpor, & similia, biceps, triceps, quadriceps, centiceps, & similia, bifariam trifariam, quadrifariam, & similia, bipatens, tripatēs & cætera, bilinguis, trilinquis, & similia, biuium triuium, & similia, bifidus, trifidus, quadrifidus, & similia, bisulcus, trisulcus, & similia, geminus, tergeminus, centum geminus & similia, unimanus, bimanus trimanus, centimanus, & similia, unicolor, bicolor, tricolor, & similia, duumuir, triumuir, quinq;uir, septemuir, decemuir, centumuir, & similia, bigæ, trigæ, quadrigæ, & similia, bijugus. Vnde Virg. in. y. Aenei. = bijugo certamine campum, Corripuere, & bigati nummi trijugus, quadrijugus, & similia. Triangulū. Cæsar in Arato, = cur diuite lingua, græcia precurram potius q̄ triangula dicam? Quadrangulum. quinquangulum, sexangulum, & similia, bifurcus trifurcus, quadrifurcus, & similia.

P ondera pæonijs ueterum memorata libellis.
Nosse iuuat. pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus.

Pondere terra manet, uacuus quoq; ponderis æter
Indefessa rapit uoluentis sydera mundi.
Ordiar à minimis, post hæc maiora sequentur.
Nam maius nihil est aliud q̃ multa minuta.
Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo
Gramma uocant, scrupulum nostri dixere priores.
Semina sex alij siliquis latitantia curuis
Attribuunt scrupulo, lentis ueraciter octo,
Aut totidem speltas numerent, tristes'ue lupinos
Bis duo, sed si par generatim his pondus inesset
Seruarent eadem diuersæ pondera gentes,
Nunc uariant. & enim cuncta non fœdere certo
Naturæ, sed lege ualent hominum'q; repertis.
In scrupulis trinis drachmam, quo pondere doctis
Argenti facilis signatur nummus Athenis.
Holcæq; à drachma non re sed nomine differt.
Drachmam si gemines aderit quem dicier audis
Siciliquus, drachmæ scrupulum si adiecero, fiet
Sextula quæ fertur, nam sex his uncia constat.
Sextula cum dupla est, ueteres dixere duellam
Vncia fit drachmis bis quatuor, unde putandum
Grammata dicta, ꝙ hæc uigintiquatuor in se
Vncia habet, tot enim formis uox nostra notatur
Horis quot mundus peragit noctem'q; diem'q;.
Vnciaq; in libra pars est quæ mensis in anno.
Hæc magno latio libra est gentiq; togatæ.
Attica nam minor est, terquinq; hanc deniq; drachmis
Et ter uigenis tradunt explerier unam.
Accipe præterea patrio quam nomine graij
Mnam uocitant, nostriq; minam dixere priores,
Centum hæ sunt drachmæ, quod si decerpseris illis
Quatuor, efficies hanc nostram deniq; libram,
Attica quæ fiet, si quartam dempseris hinc mna,
Cecropium superest post hæc docuisse talentum.
Sexaginta minas seu uis sex millia drachmas,
Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis.
Nam nihil his obolo'ue minus, maius'ue talento.
Nunc dicam solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue assis, nam sic legum dixere periti.
Ex quo quod soli capimus, perhibemur habere,

Dicimur aut partis domini pro partibus huius,
Vncia nam libræ si deest, dixere deuncem,
At si sextantem retrahas, erit ille decunces.
Sed nullum reliquo nomen semuncia certum
Dempta dabit, neq; est huius sescuntia triplex,
Dodrantem reliquum uocitant quadrante retracto
Cumq; triens desit, bessem dixere priores.
Iidem septuncem dempto quincunce uocarunt.
Post hæc semissis solidi pars maxima fertur.
Nam quod dimidium superat, pars esse negatur,
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius, quibus est semuncia maior.
Hæc de ponderibus superest pars altera nobis,
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo spatio latoq; notetur in anglo,
Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex
Quatuor ex quadris medium cingatur inane,
Amphora fit cubus quam ne uiolare liceret
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites,
Huius dimidium fert urna ut & ipsa medmnū
Amphora, terq; capit modium, sextarius istum
Sexdecies haurit, quot soluitur in digitos pes.
At cotylas quas si placeat dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius unus,
Qui quater assumptus fit graio nomine Choenix,
Adde duos, chus fit uulgo qui est congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quod eos capiat sex congius unus.
At cotyle cyathos bis ternos una receptat
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur.
Bis quinæ hunc faciunt drachmæ, si appendere uelles,
Oxybaphum fiet, si quinq; addantur ad istas
At mystrum cyathi quarta est ac tertia mystri
Quam uocitant cyanen, capit hæc cochlearia bina.
Quod si mensuræ pondus componere fas est
Sextarij cyathus pars est quæ est uncia libræ.
Nec non oxybaphi similis sescuncia fiet.
Siciliquumq; tibi mystro similare licebit.
Cochlear extremum est scrupuliq; imitabitur instar.

Attica præterea discenda est amphora nobis
Seu cadus, hanc facies nostræ si adieceris urnam,
Est & bis decies quem conficit amphora nostra
Culeus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris quas aduena Nilus inundat
Artaba, cui superat modij pars tertia, post tres
Nanq; decem modijs explebitur artaba triplex.
Illud præterea tecum cohibere memento
Finitum pondus uarios seruare liquores,
Nam libræ ut memorant bessem sextarius addet,
Seu puros pendas latices, seu dona lyæi
Adduint semissem libræ liuentis oliui
Selibramq́; ferunt mellis superesse bilibri,
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis,
Nanq; nec errantes undis labentibus amnes,
Nec mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes, par pondus habent, non deniq; uina
Quæ campi aut colles nuper'ue, aut ante tulere.
Quod tibi mechanica promptum est depromere musa,
Ducitur argento tenui'ue ex ære cylindrus
Quantum inter nodos fragilis producit arundo.
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus sedeat totus'ue supernatet undis,
Lineaq́; à summo tenuis descendit ad ima.
Ducta superficie, tot quæq; in frusta secatur,
Quot scrupulis grauis est argenti æris'ue cylindrus,
Hoc cuiusq; potes pondus spectare liquoris,
Nam si tenuis erit maiori mergitur unda,
Sin grauior plures modulos superesse notabis,
Aut si tantundem laticis sumatur utrinq;
Pondere præstabit grauior, si pondera secum
Conueniunt, tunc maior erit quæ tenuior unda est.
Quod si ter septem numeros texisse cylindri
Hos uideas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert equi tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quãtum expulit unda.
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
Hæc de mensuris quarum si signa requires,
Ex ipsis ueterum poteris cognoscere chartis.

Nunc aliud partum ingenio trademus eodem
Argentum fuluo si quis permiſceat auro
Quantum id ſit, quo'ue id poſſis deprendere pacto
Prima ſyracuſij mens prodidit alta magiſtri.
Regem nanq; ferunt ſiculam quam uouerat olim
Cælicolum regi ex auro ſtatuiſſe coronam,
Compertoq; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq; argenti opifex immiſcuit auro,
Oraſſe ingenium ciuis, qui mente ſagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro
Repperit, illæſo quod dijs erat ante dicatum.
Quod te quale ſiet, paucis aduerte docebo.
Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos eſt.
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis
Impones libras, neutrum ut præponderet, hasq;
Summittes in aquam, quam pura ut ceperit unda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ ſuſtinet aurum,
Penſius hoc nanq; eſt, ſimulare craſſius unda.
At tu ſiſte iugum, medijq; è cardine centri
Interualla nota, quantum diſcerpſerit illinc,
Quotq; notis diſtet ſuſpenſo pondere filum,
Fac drachmis diſtare tribus, cognouimus ergo
Argenti atq; auri diſcrimina, deniq; libram
Libra tribus drachmis ſuperat, cum mergitur unda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mixta eſt
Argentiq; meri par pondus, itemq; ſub unda
Lancibus impoſitum ſpecta, propenſior auri
Materies, ſubſiſtet enim furtumq; docebit.
Nam ſi ter ſenis ſuperabitur altera drachmis,
Sex ſolas libras auri dicemus ineſſe,
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt
Argentum argento, liquidis cum mergitur undis,
Hæc eadem puro deprendere poſſumus auro
Si par corrupti pondus, pars altera geſtet.
Nam quotiens ternis pars illibata grauarit
Correptam drachmis ſub aquam, totidem eſſe notabis
Argenti libras, quas fraus permiſcuit auro.
Pars etiam libræ quæuis ſi forte ſuperſit
Hæc quoq; drachmarum ſimili tibi parte notetur
Nec non & ſine aquis.

PRISCIANI GRAMMATICI DE PRAEEXERCITAMENTIS RHETORICAE EX HERMOGENE LIBER.

f

ABVLA est oratio ficta uerisimili dispositione imaginẽ exhibẽs ueritatis. Ideo aũt hanc primã tradere pueris solent oratores, quia animos eorũ adhuc molles, ad meliores facile uias instituunt rite. Vsi sunt ea tñ uetustissimi quoq; authores, ut Hesiodus, Archilochus, Horatius. Hesiodus quidẽ lusciniae. Archilochus aũt uulpis. Horatius muris. Nominantur aũt ab inuentoribus fabularũ, aliae Aesopiae, aliae Cypriae, aliae Libycae, aliae Sybariticae. Omnes aũt cõiter Aesopiae, q̃m in conuentibus frequenter solebat Aesopus fabulis uti. Et pertinet ad uitae utilitatẽ. Et est uerisimilis, si res quae subiectis accidunt ꝑsonis apte reddantur, ut puta de pulchritudine aliquis certat, pauo supponatur hic. oportet alicui astutiã tribuere, uulpecula est subijcienda. Imitatores aliquos hominũ uolumus ostendere, hic simijs est locus. Oportet igitur modo breuiter, modo latius eas differere. Quo modo aũt hoc fiet? si nunc narratione simplici proferantur, nunc ẽt sermo inductis fingatur personis, exempli causa. Simiae conuenerunt, & consiliũ habuerunt de urbe condenda, & q̃ placuit illis, paratae erant incipere aedificationẽ, sed uetus inter eas prohibuit ab incepto, eas docens, ꝙ facile capientur si intra muros cõcludantur. sic breuiter dices, si uelis producere sic. Simiae conuenerunt, & consiliabãtur de urbe condenda, quarũ una in medium ueniens, concionata est, q̃ oportet ipsas quoq; ciuitatẽ habere. Videtis enim aiebat, ꝙ ciuitates habendo homines ẽt habent domos singuli, & concionẽ uniuersi & in theatrum ascendentes delectant animos spectationibus & auditionibus uarijs. & sic proferes orationẽ in orãdo dicens, ꝙ & plebiscitũ scriptũ est, & finges etiã orationem ueteris Simiae. Expositio aũt fabularum uult circuitionibus carere, & iucundior esse. Sed oratio qua utilitas fabulae retegitur, quam ἐπιμύθιον uocant quod nos affabulationẽ possumus dicere, à q̃busdam prima, à plerisq; rationabilius postrema ponitur. Sciendum uero ꝙ ẽt oratores inter exempla solent fabulis uti.

De narratione.

n

Arratio est expositio rei factae uel quasi factae. Quidã tñ χρείαν. i. usum posuerunt ante narrationẽ. Species aũt narrationis quatuor sunt, fabularis, fictilis, historica, ciuilis. Fabularis est ad fabulas supradictas pertinens. Fictilis ad tragoedias, siue

comoedias ficta. Historica ad res gestas exponẽdas. Ciuilis quæ ab oratoribus in exponendis sumitur causis. Nunc aũt de ea quæ ad exercitationem pertinet dicemus, quã uarijs proferre modis solemus, per rectum, inclinatũ, per coniunctiuũ, per dissolutum, p cõparatiuũ. per rectum, ut Medea Oeetæ filia fuit, hæc prodidit aureũ uellus & sequẽtia. Rectum aũt nominatur quod per totã uel ampliorẽ orationem casum seruat nominatiuũ. Inclinata dicitur in qua obliquis utimur casibus, ut Medeã Oeetæ filiã dicunt, amauisse Iasonẽ, & reliqua, quia alios quoq; casus assumit. Coniunctiua uero figura est qua arguentes utimur, ut quid enim Medea? non amauit qdem Iasonem? prodidit aureum uellus? interfecit fratrẽ & sequentia. Dissolutũ uero fit sic. Medea Oeetæ filia prodidit aureũ uellus. Absyrtũ interfecit, & sequentia. Cõparatiuũ est hoc. Medea Oeetæ filia debens pudicitiã seruare turpitudine amoris prodidit eã, & quam decebat custodẽ fraternæ fieri salutis interfecit fratrẽ, & quæ debuit tutari aureũ uellus, tradidit insidiatori. & rectũ quidẽ historiæ cõuenit, est enim planius. inclinatum uero magis certaminibus rhetoricis, cõiũctiuũ quoq; ad arguendum accõmodatius. Dissolutũ aũt per orationibus siue cõclusionibus, est enim passiuũ, idest affectus animi cõmouens.

De usu.

Usus est quem græci χρείαν uocant, cõmemoratio alicuius orationis, uel facti, uel utriusq; simul celerẽ habens demonstrationem, quæ utilitatis alicuius causa plerunq; profertur. Usium aũt alij orationales, alij actiui, alij mixti. Orationales sunt qbus inest oratio sola, ut Plato dicebat musas in animis ingeniosorum esse. Actiui uero in quibus actus inest solus, ut Diogenes cum uidisset puerum agẽtem indecenter, pædagogũ uirga percussit. Mixti si addas percussit, dicens, quare sic erudisti? Interest aũt inter usum & cõmemorationes, quod usus breuiter profertur. Cõmemorationes uero quas ἀπομνημονεύματα uocant, longiores sunt. à sententia uero differt, quod sententia indicatiue profertur, usus uero sæpe etiam per interrogationem & responsionẽ. Præterea quod usus ẽt actu solent inueniri, Sententiæ uero in uerbis tantum. & quoniam usus habet omnino personam quæ fecit uel dixit, Sententia uero sine persona dicitur. Traduntur tamen differentiæ usuũ plures à ueteribus. Alij enim sunt indicatiui, alij interrogatiui. Sed nunc ad instans ueniemus, hoc est ad operationem & ordinationem, ad usus pertinentium capitulorum. Disponendum igitur sic. primum ut laus breuiter dicatur eius qui fecit uel dixit. Deinde expositio ipsius usus, hinc Causa, ut Isocrates dicebat Stirpem quidem doctrinæ esse amarum, fructum uero dulcem. LAUS. Isocrates sapiens fuit & producis p tempora locũ. Postea sequatur elocutio ipsius usus,

nõ enim oportet nomen ipsum per se ponere, sed latius eã interpretari, deinde à causa. Maxima enim factorũ per laborem perfici solẽt, pfecta uero afferunt iucunditatẽ. Deinde utendũ à contrario, nam uilissimæ rerũ nõ egẽt labore & finem teterrimũ hñt. Studiosissimæ uero res è contrario. post hæc à cõparatione. Quomodo enim agricolas oportet laborãtes in terra accipere fructus, sic etiã eloquentes. Deinde ab exemplo Demosthenes inclusit sese in ædiculis ad legendum multo labore, post accepit fructũ coronas, prædicationes. Deinde à testimonio, ut Hesiodus quidẽ dixit. uirtutis uiam asperã dij fecere. Alius poeta dixit laboribus uendunt dei nobis omnia bona. Post omnia inferes exhortationem, ꝙ oportet parere illi qui dixit aut fecit.

De sententia.

Sentẽtia est oratio generalẽ pronunciationem hñs hortãs aliquã rem, uel deterrẽs, idest dehortans, uel demõstrans quale sit aliqd. dehortans quidem quo modo in illo Homerico, non
» oportet per totã noctem dormire consultorem, & in illo Virgiliano.
» Heu nihil inuitis fas quenꝗ fidere diuis. Hortãs uero ut in illo oportet pauperiẽ fugiẽtem ẽt latissimũ pontũ penetrare, & ad scopulos inclinare præcipites. Demonstrãs uero qualitatẽ rei, ut prospere enim agẽtes indigni occasionẽ accipiunt in sapientẽ malefaciẽdi. Præterea aliæ sententiarũ sunt ueræ, aliæ uerisimiles, aliæ coniunctæ, aliæ superlatiuæ. Veræ qdem ut nõ põt inueniri uita hominis carens molestia, &
» Heu nihil inuitis fas quenꝗ fidere diuis. Verisimiles autem ut siquis cũ malis conuersatur libẽter, nunꝗ de hoc bene interrogaui Viro, sciens qm̃ talis est quales illi cum quibus cõuersatur, & quid non mor-
» talia pectora cogis Auri sacra fames? Coniunctæ, ut non bonum mul-
» tos esse reges. Vnus rex sit, & obsequium amicos, ueritas odium parit.
» Superlatiue, ut nihil imbecillius homine terra pascit, & fama malum
» quo non aliud uelocius ullum, Mobilitate uiget.

De operatione.

Operatio uero sententiæ consimilis est meditationi usus, de quo superius dictum est. Prouenit enim à laude breui eius qui dixit, à simplici expositione ipsius sententiæ, à causa, à contrario, à cõparatione, ab exemplo, à iudicio, à conclusione. Fit aũt sententia exempli causa nõ oportet per totam noctẽ dormire Virum multis consulentem, laudabis igitur eum qui dixit breuiter. Deinde simplici expositione eloqueris sententiã, ut non decet Virum in summa ptãte, multis præsidentẽ, ab occasu solis usqꝫ ad ortum opprimi somno. A' CAVSA debet præses in curia semp esse, somnus uero curas omnibus aufert. A' CONTRARIO, contrariũ est enim rex et priuatus &

somnus & uigiliæ. Quo modo ergo molestum non est si priuatus homo per totam dormiat noctem, sic intolerabile si rex non uigilijs consulat cuiusq; sibi parentium saluti. A COMPARATIONE, quomodo enim gubernatores & si cæteri dormiant soli pro cõmuni uigilant salute, sic oportet imperatores curare pro suis. AB EXEMPLO, Hector enim noctu uigilans & curans speculatorem ad naues græcorum mittebat Dolonem. AB IVDICIO, ut Salusthus quoq; hæc comprobat dicens. Sed multi mortales dediti uentri atq; somno uitam sicuti peregrinantes transiere. Conclusio uero habet exhortationem plerunq;, ut oportet & nos necessarias res suscipientes nimia cura uigilijsq; eis consulere.

De refutatione.

r Efutatio est improbatio quã græci ἀνασκευὴν uocant rei propositæ. Confirmatio uero econtrario cõprobatio. Quæ uero planissime sunt falsa, uel uera, nec refutanda sunt, nec confirmanda, quales sunt fabulæ Aesopi, uel historiæ indubitabiles. oportet enim refutationes de illis rebus fieri quæ ancipitem adhibent opinionem. Refutandũ igitur ab incerto, ab incredibili, ab impossibili, ab inconsequente, ab indecente, ab incõmodo. AB INCERTO, ut incertum erat tempus, in quo Narcissum fuisse dicunt. AB INCREDIBILI Incredibile est Arionem malis affectum uoluisse canere. AB IMPOSSIBILI Impossibile erat Arionem à Delphino seruari. AB INCONSEQVENTI. ꝙ cõtrariũ dicitur, ut contrariũ erat uoluisse perdere libertatem eum qui eã seruasset. AB INDECENTI, indecẽs erat Apollinem, cũ sit deus uoluisse mulieri uim inferre. AB INCOMMODO cũ dicimus ꝙ neq; prodest hæc audire, confirmes uero à cõtrarijs.

De loco communi.

l Ocus cõmunis exaggerationẽ habet manifestæ rei, quasi ex argumentationibus iam pactis. Non enim quærimus in hoc, an iste sacrilegus, uel uir fortis sit, sed rei conuictæ & manifestæ exaggerationem facimus. cui tamen legibus supplicium sit definitum, uel premium. Dicitur aũt cõmunis locus q̃a conuenit contra omnem (uerbi causa) sacrilegum, uel ẽt (ut quibusdam placet) pro omni uiro forti. Oportet aũt sic progredi per inquisitionẽ contrarij, deinde ponere ipsam rem post cõparationẽ quam sequitur sententia, post eã coniecturaliter præteritã uitam crimineris à p̃ntibus, dehinc amoueas misericordiã per capitula, quæ finalia dicuntur idest utili, iusto, legitimo, honesto et similibus, & ꝑ demonstrationem huius rei actæ. Principia enim in loco cõi pure non inuenis, sed usq; ad formulã quandam seruentur. & ut exemplũ manifestũ fiat, sit locus cõis contra

sacrilegum. Principia igitur dicenda sunt usq; ad formulam hoc modo. Omnes quidē oportet maleficos homines in odio esse uobis iudices, maxime uero eos qui contra deos aliqd audent. secundum quasi principium. Ergo si uultis facere ut cæteri quoq; sint pessimi, isti concedite, sin hoc placet minime, istum supplicijs afficite meritis. Tertium. uidetur enim reus in periculum duci solus, re aūt uera, Vos quoq; in discrimen extremū uenietis. contemptio enim iurisiurandi & fidei, religionisq; uiolatio, nescio an minores habeat sacrilegio pœnas. Post has igitur formulas principij antequā in ipsam rem ueniamus, de contrario est dicendū, ꝙ leges costituerunt prudentissime, deos aris placari, tēpla eis deuouerunt, donarijs ornauerunt, hostijs honestauerunt, festis diebus redeuntibus celebrauerunt. & inferes ēt approbationē tractando causam, ꝙ iustissime has leges constituerunt. Deorū enim placatorum prouidentia custoditur salua respu. uiolatorū uero proditione corrumpitur. sic progredere ad propositū. Quæ cum ita sint, iste qd ausus facere? & exponis rem, non quasi docens, sed quasi exaggerās, ꝙ uniuersæ nocuit ciuitati, & cōibus & priuatis rebus, & timendū est, ne tale scelus consequatur sterilitas frugum, ne hostium superemur armis & similia. Post hæc ad cōparationes uenies ꝙ homicidis multo est iste peior. Quanta uero sit differentia, conijcere possumus ex læsis. homicidæ enim contra homines audent. Sacrilegus aūt in ipsos scleratam exercet audaciam deos. Tyrannis iste simillimus, sed tñ & illis non omnibus sed pessimis omniū. Illorum enim facinus est leuissimum, ꝙ sacratas dijs diuitias auferunt, à maiore uero ad minus cōparationes per increpatione inducens, ne minuere crimen uidearis. Non est iniquissimum furē uel iniuriosum affici supplicio, sacrilegum uero absolui? licet autē præteritam eius uitā à præsenti criminari, ꝙ à paruis cœpit, & ad hoc pessimū facinus progressus est. Ergo non solū sacrilegū, sed ēt furem atq; effractorē & adulterum habetis. excuties & sententiā per q̄ uenit ad tale peccatum. quod nolens ingenue laborare, uel arando cibū aquirere, per sacrilegia uult diuitias quærere. Si dicis contra sacrilegum, uel homicidam. Præterea à consequentibus dicis ꝙ per hunc imminuta maiestas templorū, infamati sacerdotes, segniores ad offerendū ornamenta delubris redditi ciues. Vtere aūt amotione misericordiæ. Amouetur autē misericordia finalibus capitulis idest iusto, utili, possibili, decēti, & descriptione ipsius iniuriæ, ut non istū mihi attēdatis qui lachrymat ante uestrū conspectum, sed illū cōtemnentē deos, adeuntē fana, euellentē fores auferentē donaria sacrorū & post omnia perores in exortationē desinens. Quid moramini? quid cogitatis de eo qui iam pridē omnibus uidetur damnatus.

De laude.

Laus est expositio bonorum, quæ alicui accidunt personæ, uel cōmuniter uel priuatim, cōmuniter ut laus hominis, priuatim uero, ut laus Socratis. Laudamus tamen etiam res, ut iustitiam, & muta animalia, ut equum, necnon ēt arbores, & semina, & montes, & fluuios, & similia. Sciendū est autem q & laus & uituperatio sub uno eodemq; genere referūtur demonstratiuo. q exijsdem locis utraq; proficiscuntur. Quid aūt interest inter has & locū cōmunem? Videntur enim in quibusdam esse unū coniunctę. Hoc, q in loco cōi pro uiro forti dicentes eo consilio dicimus, ut premiū petamus, laus aūt per se testimonium uirtutis habet. Loci uero laudis uel uituperationis hæc sunt, GENS, ut Latinus, græcus, CIVITAS, ut Romanus, Atheniensis, GENVS, ut Aemylianus, Alcmæonides. Dices aūt si quid nascendo euenit uiro, uel ex somnijs, uel ex signis, uel huiuscemodi quibusdam prænunciationibus. Deinde sequitur VICTVS, ut in Achille, q medullis leonum pastus est, hinc EDVCATIO, quo modo eruditus est apud Chironem. Nec non ēt NATVRA animi, corporisq; tractetur, & eorū utrunq; per diuisionem. Dices. n. de corpore quidē q pulcher q magnus, q citus, q fortis. De animo uero q iustus, q moderatus, q sapiens, q strenuus. Postea laudabis A PROFESSIONIBVS, idest quod officium professus est, philosophicum, uel rhetoricum, uel militare. Omnibus autem est exquisitissimum de gestis dicere, ut militarem uitam degens, quid in ea gessit. Laudabis etiam uel uituperabis EXTRINSECVS idest à cognatis, amicis, diuitijs, familia, fortunis, & similibus. Præterea etiam A TEMPORE, quantum uixit, multum, uel parum. Vtrunq; enim occasiones laudis uel uituperationis præbet. Ad hæc EX QVALITATE MORTIS, ut pro patria pugnans, uel si quid mirabile in ipsa morte euenit, uel etiam ab eo qui eum interfecit, ut Achilles ab Apolline interfectus est, & exquirenda etiam quæ secuta sunt post mortem, si certamina in eius honorem sunt celebrata, quo modo Patroclo ab Achille, & Anchisæ ab Aenea. Si oraculū aliquod datū est de ossibus eius, quo modo de Oreste & Palinuro, SI FILIOS HABVIT LAVDABILES, quo modo Achilles Pyrrhū. Maximā uero occasionem in huiuscemodi orationibus, suppeditant, COMPARATIONES quas pones, in quo loco tēpus admoneat. Consimiliter aūt muta quoq; animalia quo modo conuenit, & à loco in quo nascuntur, laudantur, à dijs in quorū sunt tutela, ut columba ueneri, equus Neptuno, dicitur esse consecratus. Præterea dices quo modo pascitur, qualē habeat animū, quale corpus, quod opus, aut quid utilitatis, quale spatium tpis, uitæ, nec non etiā cōparatione,

& omnibus accidentibus locis uteris. Res autem laudes ab inuẽtoribus, ut uenationem Diana inuenit, & Apollo, & ab his qui ea usi sunt, ut Heroes uenationibus utebantur. Maxima autem facultas in huiuscemodi rerum laudationibus datur ex contemplatione eorum qui eas res affectant quales sint tam animis q̃ corporibus, ut uenantes, fortes, audaces, acuti, integri corporibus. Hic non ignores quo modo etiam deos debeas laudare. Similiter arbores à loco in quo gignuntur, & à deo in cuius sunt tutela, ut oliua Mineruæ, laurus Apollinis, etiam à pastu quo modo pascuntur, & id si multa cura egent admireris, si sint parua id quoq; laudabis. Dices autem quomodo de corpore staturam, pulchritudinem, pullulationem, quo modo de Mali arbore, & quid utile habent, in quo maxime morãdum. Cõparationes aũt ubiq; assumendæ. Quinetiam urbium laudes huiuscemodi locis non difficulter acquires. Dices enim & de genere ꝙ indigenæ, et de uictu ꝙ à deis nutriti, & de eruditione quo modo à dijs eruditi sunt. Tractes uero quo modo de homine qualis sit statura quibus professionibus est usa quid gesserit.

De comparatione.

c Omparatio est uel similium, uel diuersorum, uel minorum ad maiora, uel maiorum ad minora collatio. ea usi sumus etiam in communi loco augentes per comparationem crimina. Assumitur tamen & in laude & uituperatione, eiusdem rationis causa, & quoniam tamen doctissimi oratores ea quoq; per se pro exercitatione sunt usi, dicamus etiam de hac. procedens igitur per locos laudationis, comparamus & urbem urbi ex qua sunt uiri, & genus generi, & uictum uictui, & professiones professionibus, & gesta gestus, & ea quæ acciduñt extrinsecus, et diuersos mortis modos, & quæ ea sunt consecuta. Similiter si arbores comparare uolueris, cõferes etiam præsidentia eis numina, & loca in quibus nascuntur, & fructus & utilitatem, & similia. Res quoq; si compares dices qui primi eas inuenerint, & eos conferes. Præterea qualitatem animi & corporis, idem tibi sit præceptum in reliquis. Sic enim uel in omnibus uel in plerisq; similia ostendimus, quæ comparamus. Est autem quando alterutrum præponimus comparando. Est autem quando alterutrum uituperantes, alterutrum laudamus, ut si comparemus iustitiam, & diuitias, fit autem comparatio etiam ad melius, ut si laudans Vlyssem comparem illum Herculi, minorem similem maiori uirtutibus uolens ostendere. exigit autem huiuscemodi locus fortem oratorem, & callidum, & celerem, ut agiles possit semper facere transitiones.

De allocutione.

Llocutio est imitatio sermonis ad mores & suppositas per-
a sonas accommodata, ut q̄bus uerbis uti potuit Andromache
Hectore mortuo. Conformatio quam græci προσωποποιΐαν nominant, est quando alicui rei contra naturā datur persona loquē-di, ut Cicero patriæ & reip. in Inuectiuis dat uerba. Est præterea simulacri fictio quam græci εἰδωλοποιΐαν dicunt quando mortuis uer-ba dantur, ꝙ facit Cicero pro Celio, uerba dans Appio cæco, contra Clodiam. Fiunt autem allocutiones & finitarum personarum & in-finitarum Infinitarum, ut quibus uerbis uti potuisset ad suos aliquis profecturus à patria. Finitarum uero, ut quibus uti potusset uerbis Achilles ad Deidamiam profecturus, ad bellum Troianum. Allocu-tionum uero quædam sunt simplices, quando supponitur aliquis ipse per se loquens, quædā duplices, quando ad alios loquitur. Per se qui-dem, ut quibus uerbis uti potuisset Scipio uictor reuertens, ad alios uero quibus uerbis uti potuisset Scipio post uictoriam ad exercitum. Vbiq; autem est seruanda proprietas & personarum & temporum. Alia sunt enim uerba iuuenis, alia senis, alia gaudentis, alia dolentis. Sunt aūt quædā allocutiones passionales, quædam morales, quædā mixtæ. Passionales sunt in quibus passio, idest commiseratio perpetua induci-tur, ut quibus uerbis uti potuisset Andromache mortuo uiro. Morales uero in quibus optinent mores, ut quibus uerbis uti potuisset rusticus cum primū aspexit nauim. Mixtæ uero utrunq; habēt, ut quibus uer bis uti potuisset Achilles interfecto Patroclo. Habet enim & passionē funeris amici, & morem de bello cogitantis. sed operatio procedit per tria tempora, & incipit à præsentibus recurrit ad præterita, & trā-sit ad futura, habet autem stilum suppositis aptum personis.

De descriptione.

Escriptio est oratio colligens & præsentans oculis quod de-
d monstrat. Fiunt autem descriptiones tam personarum q̃ re-
rum, & temporum, & status, & locorum, & multorū alio-rum. personarum quidem, ut apud Virgilium.

» Os habitumq; gerens & uirginis arma, Spartanæ. Rerum uero ut pedestris prælij uel naualis pugnæ descriptio. Temporum autē ut ueris, æstatis. Status, pacis, uel belli. Locorum ut littoris campi, montiū, urbium. potest autem & commixta esse demonstratio, ut si quis descri bat pugnam nocturnam, ac simul demonstret & rem & tempus. Conuenit igitur res quidem describere ab antefactis, & quæ in ipsis eueniunt, uel aguntur, ut si belli dicamus descriptionem, primum qui-dem ante bellum debemus dicere delectus habitos, sumptus paratos,

timores qui fuerunt, hinc congressus, cædes, mortes, uictorias, laudes ui ctorum, illorum uero qui uicti sunt lachrymas, seruitutem. Sin uero loca uel tempora uel personas describamus, habebimus aliquam etiã narrationem, de qua supra docuimus, & à bono uel utili uel laudabili rationem. Virtus autem descriptionis maxime planities, & præsentia, uel significantia est. Oportet enim elocutionem penè per aures oculis uel præsentiam facere ipsius rei, & exæquare dignitati rerum stylum elocutionis, si clara res est, sic & oratio similis, Sin summissa, huic quoque aptabitur qualitas uerborum. Sciendum autem ꝙ quidam non posuerunt descriptionẽ in præexercitamentis, quasi præoccupatam, & in fabula & narratione. In illis enim quoque describimus & loca, & fluuios & personas, & res. Sed quoniam quidam eloquentissimorum eam quoq; tradidere inter præexercitationes non incongruum est eos imitari.

De positione.

Positio est deliberatio alicuius rei generalis ad nullam personam certam pertinens, uel aliquam partem circunstantiæ, ut si tractemus an nauigandum, an ducendum uxorem, an philosophandum, non addentes cui, sed ipsam rem per se & per accidentia eius requirentes, ut an illa res sit facienda, quam facientibus solet illud & illud accidere, ꝙ si finitam assumamus personam, & sic deliberemus, non positio iam, sed suppositio est, quæ magis ad controuersias pertinet. Sunt igitur positionum, aliæ ciuiles, aliæ priuatæ. Ciuiles quidem quæ communibus & ad ciuitatem pertinentibus subiacent opinionibus, ut an rhetoricæ dandum studium & his similia. Non ciuiles uero uel priuatæ quæ sunt propriæ aliquarum disciplinarum & eas profitentium, ut an pilæ formam habeat mundus, an multi sint mundi, an ignis sit sol. hæ enim quæstiones ad philosophos pertinent. Nam oratores in alijs sunt exercitandi. Nominauerunt aũt quidam has actiuas, illas autẽ inspectiuas, siue intellectiuas. Hæ enim possunt agere, illarum autem finis est inspectio, siue intellectus. Est aũt inter locum cõem & positionem hoc, ꝙ locus communis conuictæ & manifestæ rei est exaggeratio. Positio aũt dubiæ rei quæstio. Positionum aũt aliæ sint simplices, aliæ ad aliquid comparãtur, & duplices uidẽtur esse. Si enim dicamus an luctationem exercendum, an agri culturam, duplex. Oportet enim ab altero dehortari in alterum hortantem. Diuiduntur aũt positiones capitulis, quæ finalia nominantur, idest, iusto, utili, possibili, decenti. VT IVSTVM est ducere uxorem, & ꝙ à parentibus accepimus, reddere uitæ. QVO PRODEST. Multa enim ex nuptijs accidunt solatia. QVOD POSSIBILE. A' similibus enim facile possumus dicere, QVOD NON DECET more ferarum de-

gere, hoc modo confirmes. Refutes autem ex contrarijs, nec non etiam incidentes obiectiones reprobes. In peroratione uero hortationibus uteris, & cõibus omniũ moribus hominum. De legis latione.

l Egis quoq; lationẽ in præexercitationibus ponunt, quoniam etiam in negociali, & lationibus legum, & accusationibus utuntur quæstione. Differentiam aũt hanc esse dicunt, ꝙ in negociali circunstantia est, In præexercitatione non est, ut fert aliquis uendendos esse honores, sine tẽpore, & sine reliquis circunstantiæ partibus. Diuiditur autem manifesto, legitimo, iusto, utili, possibili, decenti. MANIFESTO ut apud Demosthenem est, facile est id hominibus, discere & cognoscere simplicia & manifesta esse iura legum. LEGITIMO, si dicimus ꝙ contra ueteres leges. IVSTO quãdo dicimus ꝙ & contra naturã & contra mores. VTILI quando dicimus ꝙ & nunc, & in futurum lædit. POSSIBILI qñ dicimus ꝙ neq; potest fieri. DECENTI quando dicimus ꝙ εἰς δόξαν βλάπτει.

PRISCIANI GRAMMATICI De Versibus Comicis Liber.

VM Non solum Terentius, sed etiam Plautus, Ennius, Acciusq; & Neuius atq; Pacuuius, Turpiliusq;, & omnes tam tragœdiæ q̃ comœdiæ ueteris latinæ scriptores eodẽ metri modo iambici sint usi, ut omnibus in locis indifferẽter ponerent quinq; pedes, idest iambum, uel tribrachum, uel anapæstum, uel dactylum, uel spondeum, absq; postremo loco in quo uel iambũ, uel pyrrhichiũ omnino posuisse inueniũtur, miror quosdã uel abnegare esse in Terentij comœdijs metra, uel ea quasi arcana quædã, & ab omnibus doctis semota, sibi solis esse cognita confirmare. Quorũ ut uel imperitiæ uel arrogantiæ uitiũ effugiamus, breuiter de supradictis metris authorũ exponamus, & uetustissimorũ testimonijs, ẽt metrorũ usuũq; approbatiõibus utentes. Sciendũ igitur ꝙ Iambici uersus, uel monometri sunt, ex duobus pedibus simplicibus coniũcti, uel dimetri ex quatuor, uel trimetri ex sex, uel tetrametri ex octo, nã pentametri ex decẽ, & hexametri ex duodecim rarissime inueniũtur. Ergo trimetris et tetrametris frequenter utuntur Comici, alijs uero raro, & in medio dispersis, pronunciationis rhythmicæ causa & distinctionis. Ideo aũt spõdeum uel dactylum in secundo, uel quarto loco posuerunt, quod inuenerunt etiam apud græcos Comicos uetustissimos, q̃uis raro, fieri tñ, hoc idem. Solent aũt la-

tiui in multis initium aliquod accipientes à græcis ab angusto in effu= sum licentiæ spatium hoc dilatare, quomodo fecerunt in sexto casu, se cundum uetustissimos græcorum grãmaticos. sextum enim casum illi dicebant ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν idest à me, à te, à se, quem in omnibus casua libus seruauere magistri latini. Similiter impersonalia à paucis græ= cis accæpta λέγεται ᾄδεται, λέγεται διογένην τὸν κυνικόν. In omnibus ferè actiuis & neutris εἴωθαν, φιλεῖ, ζῆ, φρονεῖ, γηρᾷ, S. quoq; quum ra= rissime necessitate carminis uim consonantis amittit apud græcos, ut Homerus in Bœotia,

τῶν ἦρχ᾽ ἀσκάλαφος, καὶ ἰάλμενος υἷες ἄρηος. Item in Iliade.

αἰθαλόεν πρῆσαι δὲ πυρὸς δηΐοιο θύρετρα. Item in Odyssea.

*

nostri tamen cum licentia, & maxime uetustissimi subtrahunt eam in metris frequen- ter. Hoc igitur idem fecisse arbitror in supradictis metris, ut ꝙ illi ra rissime posuerunt, hi frequentissime in iambicis ponerent. Sunt tñ qui altitudinis causa etiam & pompalitatis, quæ stilo elocutionis conuenit latinæ (hæc aũt frequentia facit dactyli uel spondei, & ut penè disso luta & pedestri simillima esse uideatur personarum sermocinatio) id illos fecisse arbitrantur. Trochaicis etiam utuntur plerunq; tetrame tris catalecticis, idest quibus una deest syllaba in fine, in quibus om- nes iambicos ponunt in quocunq; loco pedes, cõmixto tamen metro tro chaico, in eis plerunq; inuenimus ante finem uersus longam. Sunt ta men & ultra citráq; tetrametro usi trochaico, eorum igitur exempla proferam si prius metris de supradictis scripta proponam.

Terentianus De comicis & tragicis uersibus.

Culpatur autem uersus in tragœdijs
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contra qui secundo & talibus
Spondeon, aut quem comparem receperit,
Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Vt quæ loquuntur sumpta de uita putes
Vitiant iambum tractibus spondaicis,
Et in secundo, & in cæteris æque locis,
Fidemq; fictis dum prŏcurant fabulis,
In mĕtra peccant arte, non inscitia,
Ne sint sonora uerba consuetudinis
Paulumq; rursus à solutis differant,
Magis ista nostri, nam ferè græcis tenax
Cura est iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetusta prælucent comœdia.

Vide Terentianum quoq; scire ꝙ non penitus odiuerint hoc græci, ut in secundo, & talibus ponerent spondeos, uel dactylos, quod ostēdit di cendo. Magis ista nostri, nam fere græcis tenax Cura est iambi. Asitio nius idem ēt confirmat his uerbis. Comici poetæ laxius etiā in uersibus suis q̄ tragici, spatiū dederunt, & illa quoq; loca quæ proprie debebantur iambo, dactylicis occupant pedibus, dū quotidianū sermonē imitari uolūt, & à uersificationis obseruatione spectatorē ad actū rei conuertere, ut nō fictis sed ueris affectionibus inesse uideantur. Iuba. Ideo in. ij. & . iiij. & . yi. loco iambos non recipit nisi à breui incipientes, quia in his locis feriuntur per coniugationem pedestriū metrorum, & uult extrema pars pedum iambicorum celerior esse quō & ipsi iambi, Accipere autē solet cæsuras duas quas & heroicum. i. semiquinariā, & semiseptenariā. Erit aūt probabilis iambicus uersus, & tragœdijs aptus, si secundū & quartum pedē non alios feceris q̄ iambos, aut eū qui appellatur tribrachus, aut anapæstus, qm̄ sunt pares, catometros autē si aliter. nam primus & tertius & quintus hāc admittunt permutatiōis pedis licentiā, cā obscura multis est, sed aperiatur à nobis. Nam qm̄ ter feritur hic uersus, necesse est ubicūq; ab ictu percussionis uacat, morā temporis adiecti non reformidet. In primo aūt pede & tertio incipit, & in qnto, feritur in secundo, & quarto & . yi. Attende Iubā quoq; scire inueniri quosdā iambos in quibus secundus & quartus absq; obseruatione ponitur quos catometros uocanit. Idem in. yiij. Qui ergo confuderunt, & multiformiter coniugauerunt hoc genus uersuū, omnibus uel locis indifferenter posuerunt trochæos, aut pro spondeis, aut pro dactylis, & hæc est quoq; uitiosa confusio ut,

Sīquā flāgēllā iūgābīs āntē pūtārē dēcēt
Nē rēsōlūta ēt uīdūā ūlmūs ēt cōrnūs
āgrī dīßīdīūm dārē nysĭă rārā quĕānt.

Hac confusione usi sunt Comici nostri uel in trochaicis suis, ut indiscrete dactylos uel spondeos uel trochæos ponerent. At illud quoq; » sciendum ꝙ omnes quidem crebris synaliphis, & episynaliphis & collisionibus & abiectionibus. s, litteræ sint usi, scandendo uersus suos. Terentius autem plus omnibus. Igitur in plerisq; prologis & primis scenis trimetris utuntur. Plautus in Truculenti prologo.

Pēr parnām pārtēm pōstūlāt Plāutūs lōca
Dē uēstrīs māgnīs, ātq; āmoēnīs moēnībūs,
ăthēnās qūo sīne ārchītēctīs cōnfērāt.
Nōn ōmnīs ætās ād pērdīscēndūm sāt ēst
ămāntī, dum hīc pērdīscāt quōt pērĕāt mōdīs,
Nēq; ēām rătīōnēm ea īpsă nunquam ēdōcēt Vēnūs.

Idem in Milite glorioso, in prima Scena.

Curate ut splendor uitro sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim quum sudum est solent,
ut ubi usus ueniat contra conserta manu
Perstringat oculorum aciem in acie hostibus.

Idem in Amphitrionis prologo.

ut uos in uostris uoltis mercimoniis,
emundis uendundisque me lætum lucris
afficere, atq; adiuuare, in rebus omnibus.

In eiusdem prima scena.

Qui me alter est audacior homo, aut qui confidentior,
Iuuentutis mores q̃ sciam qui hoc noctis solus ambulem
Quid faciam, si nunc tres uiri me in carcerem compegerit

Ecce quãuis prima sit scena, hic tamen tetrametris usus est. Ideo in plerisq; diximus. Vtitur tamen in hac ipsa scena dimetris brachicatalecticis, idest à tribus simplicibus pedibus, ut,

ita peregre adueniens, & similiter
Qui hoc noctis a portu,

Vel dimetris catalecticis, idest, quibus una deest syllaba, ut

ingratis excitauit

Vel dimetris hypercatalecticis. i. quibus una abũdat syllaba, ut in eodẽ

Hospitio publicitus accipiar.

Vtitur etiam monometris, ut in Truculento,

Pessima mane
optime odio es.

Similiter Terentius in omni prologo, & in omni prima scena, trimetris utitur, nisi confundant uersus scriptores, ut in Andria.

Poeta quum primum animum ad scribendum appulit,
id sibi negoti credidit solum dari
Populo ut placerent quas fecisset fabulas.

In prima scena.

Vos istæc intro auferte, abite. Sosia
ades dum paucis te uolo dictum puta.

In Prologo Adelphorum.

Postquam poeta sensit scripturam suam
ab iniquis obseruari, et aduorsarios.

In prima scena.

Storax, non rediit hac nocte a cœna æschinus?
Neque seruolorum quisquam qui aduorsum ierant.

In Eunuchi prologo.

Si quisquam est qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere.
In prima scena eiusdem.
Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem
Quum accersor ultro, an potius ita me comparem.
In Heautontimorumeni prologo.
Ne cui uostrum mirum sit cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium.
In prima scena eiusdem.
Quanquam hæc inter nos nuper notitia admodum est
inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es.
In Hecyra idem.
Hecyra est huic nomen fabulæ. hæc quum data est noua
Nouum interuenit uitium, et calamitas.
In prima scena eiusdem.
Perpol quam paucos reperias meretricibus
Fideles euenire amatores Syra.
In Phormione idem.
Postquam poeta uetus Poetam non potest
Retrahere a studio et tradere hominem in otium.
In prima scena.
amicus summus meus, et popularis Geta
Heri ad me uenit, erat ei de ratiuncula.
Item tetrametro in multis utitur iambico scenis, ut in Andria.
Mirabar hoc si sic abiret, et heri semper lenitas.
Dimetro quoq; distinctionis causa usus est per medium.
Verebar quorsum euaderet.
Post quem iterum posuit tetrametros.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo.
Nunquam cuiquam nostrum uerbum fecit, neq; id ægre tulit.
Similiter.
enim uero Daue nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ
Quantum intellexti modo senis sententiam de nuptiis.
Nec solum Comici huiusmodi usi sunt iambicis, sed tragici uetustissimi, ut Ennius in Medea.
utinam ne in nemore pelio securibus
Cæsæ cecidißent abiegnæ ad terram trabes.
Neue inde nauis inchoandæ exordium
Cæpißet, quæ nunc nominatur nomine
argo qua uecti argiui delecti uiri

Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis peliæ per dolum,
Nam nunquam hera errans mea domo efferet pedem.

Accius in Argonautis ex p̄sona pastoris qui primus uidit nauē Argo.

Aut forte Triton fuscina euertens specus
Subter radices penitus undanti infreto.
Molem ex profundo saxeam ad cœlum uomit.
Fremebunda ex alto ingenti sonitu et spiritu,
Præ se undas uoluit, uertices ui suscitat,
Ruit prolapsa, pelagus respergit, reflat.

Idem in Persidis.

Satis ut quem cuique tribuit fortuna ordinem
Nunquam ulla humilitas ingenium infirmat bonum.

Idem in Phœnissis.

Sol qui micantem, candido curru, atque equis
Flammam citatis feruido ardore explicas
Quique natum aduerso augurio, et inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Idem in Telepho.

Quantam tyndareo gnata, et Menelai domus
Molem excitarit belli, pastorq; illius.

Turpilius quoq; in suis Comœdijs idem facit ut in Lyndia.

Profecto ut quisque minimo contentus fuit
ita fortunatam uitam duxit maxime
ut philosophi aiunt isti, quid uis sat est.

Idem in Epiclero.

Quæso ædepol quo ante lucem te subito rapis
Here cum uno puero?
Nequeo esse intus Stephanio.
Quid ita? Præ ut solent me curæ somno segregant
Forasque noctis excitat silentio.

Idem in eodem tetrametris utitur.

Currendo sic est, sic datur nimium ubi sopori seruias.
Potius quam domino, et ubi seuero imperio quæ imperata sunt.

Terentius trochaico mixto uel confuso cum iambico utitur in Sermone personarum, quibus maxime imperitior hic conuenit, quē puto ut imitetur hanc confusionē rhythmorum facere. Sunt aūt Trimetri ac plus minus'q; . & habent penultimam uersus syllabam in quibusdā longam & in quibusdam breuem, ut in Andria.

Adhuc archillis quæ assolent, quæq; oportent

Signa esse ad salutem omnia huic esse uideo
Nunc primum fac istæc ut lauet, post deinde
Quod iussi dari bibere. et quantum imperaui date.

Hæc sequitur dimeter catalecticus finiendi sermonis causa quem ad archillida habuit.

Mox ego huc reuertar.

Similiter Plautus in Truculento eodem metro usus est in sermone ancillæ Astaphij

ad fores auscultate, atq; asseruate ædes.
Ne quis aduentor grauior abeat atq; adueniat,
Neu quis manus attulerit steriles intro ad nos
Grauidas foras exportet, noui ego hominum mores.

Turpillus in Lyndia nautæ personam inducit hoc metro loquentẽ.

Di aduenientem perdant hic quidem nos perdidit
Factum esse diem hinc quartum hodie iterant ita conuentum.

Cicero quoq; in. iiij. Tusculanarũ Euripidis iambos transferens in locis paribus tam dactylos, q̃ spondeos sæpe ponit, ut,

Neque tam terribilis ulla fando ratio est,
Nec fors nec ira coelitum inuectum malum
Quod non natura humana patiendo ferat.

His igitur exẽplis facillime diligentes omnium possunt Comœdiarũ metra cõprenhendere, & uersus si quos imperitia scriptorũ confudit ad integrũ restituere musicæ locũ. Necessarium aũt esse duximus multo exquisita labore inuentaq; exẽpla diuersorũ nominatissimorũ græcæ authorũ, quorũ quædã et Heliodorus protulit metricus, & Ephestion, subijcere, ut ostẽdamus non imperite, sed scientissime hoc quoq;, & ad illorũ imitationẽ authorem fecisse nostros. Heliodrus metricus ait, ἱππῶναξ πολλὰ παρέβη τῶν ὡρισμένων ἐν τοῖς ἰάμβοις, hoc est Hipponax multa præterijt. i. prætermisit præfinita in iambicis. Hipponax in. i. ἐρέω γὰρ οὕτω κυλλήνιε μαιάδος ἑρμῆ.
Iste enim uersus quum sit choriambus in quarto loco, & in quinto habuit dactylos, quum in utroq; debuerit à breui incipiens pes poni.
In eodem. τοὺς ἄνδρας τούτους.
Iste iambicus habet in secundo loco spondeũ, & in quarto dactylũ. Pindarus teste Heliodoro. ἀντέστρεφεν, hoc est conuertit rhythmum iãbicũ, hoc modo πεπρωμέναν, ἔθηκεν μοῖραν μετατραπεῖν ἀνδροφθόρον, οὐδ' ἔσεται κατεῤῥύη. In secundo iambo pyrrhichium secundũ & trochæum, & quartũ spondeũ posuit. Idẽ τροχὸν μέλος αἱ δὲ χείρωνος ἐντολαὶ hic iambus in. iij. trochæũ habet, & in. iiij. spõdeũ. Idẽ αἴνιγμα παρθένου ἐξ ἀγρίαν γνάθων hic. iiij loco spondeũ posuit. Idẽ ἐν δασκίοι=

σιν πατὴρ ἦν. In hoc quoq; iambico trochæum in tertio loco posuit, & in .iiij. spondeũ. Idem δουδὶν πρὸς αὐτιων. hic similiter in .iiij. loco spondeũ habet. Itaq; puto Horatium propter huiusmodi uersus Pindaricos dixisse in .iiij. Carminum.

Quum per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit numerisq; fertur
Lege solutis.

Anacreon teste Heliodoro ὁ ρᾶν, ἀεὶ μὴν πολλοῖσι γὰρ μέλεις.
Hic iambus quartum spondeũ habet Eupolis βάπταις, quum in alijs Iambis eiusdem fabulæ recta est obseruatione metrorũ usus, hos tñ posuit in fine habentes spondeos, ἀνόσια, πάχω ταῦτα ναὶ μὰ τὰς νύμφας. In principio .n. Trochæũ posuit quem imitans Sophocles teste Seleuco, profert quædam contra legem metrorum, sicut. In hoc ἀλφεσιβοίαν ὁ γεννέτας πατήρ. Hic quoq; iambus à Trochæo incipit.
Simonides & Alcmæon in iãbico teste Heliodoro, non solũ in fine ponunt spondeum, sed ẽt in alijs locis. Simonides in E partemisio naumachia in dimetro catalectico ἐβόμβησεν θάλασσα.
In secundo loco spondeũ posuit ἀντέστρεφεν δ' ἑαυτῷ ἀποστρέπουσαν κνήρας. Alcmæon aũt in prima catalecticũ trimetrum fecit habentẽ in quarto loco modo iambũ modo spondeũ, sic νεομόναρχε παρθένοις ἀεῖδεν καὶ ναὸς ἀγνᾶς εὐπύργω θεράπαινας. In quarto loco spondeum habet similiter, χέρσονδε κωφὸν ἐν φύκεσι πιτνεῖ. Quarto loco spondeũ posuit, nam, φῦ producitur teste Heliodoro qui ait, Simonidẽ hoc frequenter facere. Idẽ ostendit Pindarũ ẽt trisyllabos in fine uersus posuisse νόμων ἀκούοντες θεόδμητον κελάδον. Ecce in hoc iambo in fine tribrachũ posuit, qui nec cõcathenatus esse põt cum consequente, quippe in consonantẽ desinens. Similiter Bacchylides. χρυσὸν βροτῶν πολίεαιν ἀνύει καθαρὸν. hic quoq; iambicus in fine tribrachum habuit.
Hipponactem ẽt ostendit Heliodorus iãbos & choriãbos confuse protulisse ἕρμη φιλέρμαι κελαδοῦ κυλλήνιε. ἐπεύχομαι τοῦ, κάρτα γὰρ κακῶς ῥίγω. nam ῥίγω spondeus est. Ephestion quoq; metricus ostendit comicũ epionicum spondeos paribus locis habentẽ Iambicarum συζυγιῶν .i. coniugationum, ut est apud Eupolim in fabula quæ dicitur χρυσὸς. γένος ὁ κακίστη πόλει πᾶς ὤνασαι κλέων ἔφορος ὡς εὐδαίμων πρότιρον γε σὺ νῦν τε μᾶλλον ἔσει. Idẽ ἔδει πρῶτον μὲν ὑπάρχειν πάντων ἰσηγορίαν τῶσδ' ὅσω, οὐκ ἄντις ὅμιλον χαίροι τοι αἴδε πόλεις ἦν ἔξεστι πάνυ δ' ἐν τῷ κακῷ γε τὴν ἰδέαν. Hi omnes locis paribus spondeos habent.

Commentarium Rufini. V. D. grammatici Antiochensis in metra Terentiana.

e VANTHIVS in Cōmentario Terētij de fabula, hoc est de Comœdia sic dicit. Cōcinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententijs, grata salibus, apta metro, et postea sic. Veteres & si usi ipsi quoq; metris negligentius iambici uersus dūtaxat, in. ij. & . iiij. loco, tñ à Terentio uincuntur resolutione huius metri q̄tum pōt cōminuti ad imaginem prosæ orationis. Asper in Cōmenterio Terentij sic. Hosce uersus agere cœpisset.

ĭtă nē pătrĭs ăĭs ădūēntūm uĕrĭtum hinc ăbīſsē dŏmūm .

Et deinceps quæ sequuntur quadrati. Diomedes sic.

Septenarium uersum Varro fieri dicit hoc modo, cum ad iambum trisyllabus pes additur, & fit tale.

Quĭd ĭmmĕrĕntĭbūs nŏcēs? quĭd ĭnuĭdēs ămīcĭs?

Similiter in Terentio uersus est.

Nām sī rĕmīttānt quīppĭām phĭlūmĕnæ dŏlōrēs.

Et in Plauto sæpe tales reperiuntur.

Varro de lingua latina ad Marcellum sic. Quare in hmōi locis poni oportet notam in trāsuersum inter syllabas, frequentius ad extremū uersum, senariū & similes. Si pro lōga breuē habebunt, ut in hoc.

ămīcŭs sūmmūs mĕūs ēt pŏpŭlārī: Gĕtæ. Carisius sic.

Septenarium uersum fieri dicit Varro hoc modo, cum ad iambum trisyllabus pes additur, ut præfatum est.

Bassius ad Neronem de iambico sic dicit

Iambicus aūt cum pedes ēt dactylici generis assumat, desinit iambicus uideri, nisi percussione ita immoderaueris, ut cum pedem supplodis, iambicum ferias, ideoq; illa loca percussionis non recipiunt aliū q̄ iambum, & ei parem tribrachum, aut si alterius exhibuerint metri speciem, quod dico exēplo faciam illustrius. In Eunucho in præsenti statim in prima pagina. Hic uersus trimetrus.

ēxclūsĭt, rĕuŏcăt, rĕdĕām? nōn sī mē ŏbsĕcret.

Ponam dubium secundo loco pedem, propius accedam,

Hērōs ătrĭdēs cœlĭtūm tēstŏr fĭdēm. Varro in. vij.

Clausulas quoq; primum appellatas dicunt ꝙ clauderent sententiam, ut apud Accium, An hæc iam obliti sunt phryges?

Nonnunq̄ ab his initium fit, apud Cæcilium.

Dī bŏnī quĭd hŏc? Apud Terentium.

Dĭſcrŭcĭōr ănĭmī Idem Varro in eodem libro.vij. de lingua latina ad Marcellum ſic dicit. Aut in extremum ſenarium totidem ſemipedibus adiectis fiat comicus quadratus, ut hic.

Hĕrī ălĭquŏt ădŏlēſcēntŭlī cŏĭmŭs īnpīræĕō

Trimetros uerſus iambicos Terentij, & Plauti, & cæterorum comico=rum M.Tul.dicit & nominat. Quintilianus etiam trimetros ſena-rios nominauit. Et Flauius Caper in artibus ſuis trimetros uerſus iam bicos Terentij Senarios appellauit. De metris Terentij & Plauti & cæterorũ comicorum & tragicorũ. Victorinus ſic dicit.

Quantũ aũt ad uerſum comicum ſpectat, ut paululũ euagemur, ſcio plurimos affirmare Terentianas, uel maxime fabulas metrum ad di ſciplinã græcorũ Comœdiarum non cuſtodiſſe.i.quas Menander Phi lemon Diphilus, & cæteri ediderunt. Noſtri.n.in modulandis rhyth-mis, ſeu metris, ueteris comœdiæ ſcriptores ſeq̃ maluerunt.i.Eupolim, Cratinum, Ariſtophanem. prologos itaq; et primarum ſcenarũ actus, trimetris cõprehenderunt, deinde longiſſimos.i.tetrametros ſubdide-runt, qui appellãtur quadrati, poſtea in ſequẽtibus uariauerũt, modo .n.trimetros, modo addito quadrante uel ſemiſſe poſuerunt.i.ſemipede adiecto, uel integro pede iambo uel ſeſquipede, hæc ꝑ medios actus, ua rie rurſus in exitu fabularũ quadratos, quales diximus in ſecũda ſce na locauerunt. Sed idẽ quadrati legitimi quum.xvi.ſyllabis iuxta ius propriũ conſtare debeãt, plerunq; inueniũtur.xx.aut amplius ſylla-barũ, hinc exiſtimãtur metrũ nõ tenuiſſe, nec ſua lege cõpoſuiſſe. Quod uero ad clauſulas.i. minuſcula cola, ꝑtinet, quot genera uerſuũ ſunt, to-tidẽ membra pro clauſulis poni pñt. & ſolent in canticis magis q̃ di-uerbijs quæ ex trimetro magis ſubſiſtunt, collocari, & præcipue apud Plautũ & Neuium, & Afraniũ. Nam hi maxime ex omnibus mem-bris uerſuũ colis ab his ſeparatis licenter uſi reperiuntur in clauſulis. Idem Victorinus in alio loco de iãbo ſic dicit. Improbatur aũt apud Tragicos, uerſus ex omnibus iambis compoſitus, nam quo ſit amplior, & par tragicæ dignitati, interponunt frequentius locis duntaxat im paribus pedum dactylorũ moras & ſpondeum. Similiter apud comi-cos laxius ſpaciũ datum eſt, nam & illi loca quæ proprie debentur iambis ſpondeis occupant, dactylóq; & anapæſto locis adæq; diſpari-bus. Ita dum quotidianum ſermonem imitari nituntur, metra uiti-ant, ſtudio non imperitia, quod frequentius apud noſtros q̃ apud græ cos inuenies. Genera autem iambici metri ſunt duo, nam ex ijs alia integra, alia clauda quæ ſcazonta, ſeu choriamba uocant, ſunt, quorũ differentiam penultima uerſus ſyllaba demonſtrabit. Nam ſi breuis contigerit erit rectum & integrum iambicum.ita

Vigoris adde concitum celerem pedem
Sin uero longa delumbe, & claudum, ut est
Nouitate ductus non est inscius legis
Le longa quæ penultima reperitur metrum corrumpit, huius repertor Hipponax, nam pro iambo inductis trochæis contra legem trimetri iambici, metrum innouauit quod adæque ex spondeo contingit.

Versus Rufini Gramatici de metris Terentij & Plauti & aliorum.

Gnouit metrum, seruatq; Terentius artem
Nam prologos trimetro didicit componere uersu
Scænarumq; actus primos pede claudit eodem
Poeta quum primum animum ad scribendum appulit
id sibi negoti credidit solum dari
Populo ut placerent quas fecisset fabulas
Vos istæc intro auferte, abite Sosia
adesdum paucis te uolo. Dictum puta
Tetrametros sequitur quem finxerat ille Boiscus
Quales sunt isti uersus.
Mirabar hoc si sic abiret, et heri semper lenitas.
Qui post huc sequitur dimeter est.i.quatuor simplices pedes habet.
Verebar quorsum euaderet
Item tetrametri similes hi de iambo
enimuero Daue nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ
Trochaicum archilochicum unde fieri dicunt metrum
Creticon Archilochus supra caput addit iambum
Quales sunt isti
Dii boni, boni quid porto,
Sed ubi inueniam Pamphylum?
Lætus est nescio quid.
Nihil est nondum hæc resciuit mala
De iambo Hipponactico
Vltimus Amphibrachis uelocem claudit iambum
Aut bacchius erit finis discrimine nullo
Vtitur Hipponax hoc metro sæpius auctor
Quales sunt hi uersus
Ne forte imprudens faciam quod nolim, sciens cauebo
Nam si remittant quippiam Philumenæ dolores
Legitimum interdum sub scænis ponit iambum

ōbsĕquĭūm ămīcōs uērĭtās ŏdĭūm părīt.
Vtitur his Plautus metris & mille poetæ
De pedibus quibus hæc consistunt metra notabis.
Dactylus aut spondeus inest uel cursor iambus
Aut anapæstus erit, positi discrimine nullo
Partibus in quinis, nam post celer extat iambus
Pyrrhichius'ue citus, finem concludere possit,
ēxclūsīt, rĕuŏcāt, rĕdĕām? nōn sī me ōbsĕcrĕt.
Quōd plērīq; ōmnēs făcĭūnt ădŏlēscentŭli.
De nomine uero talium uersuum siue metrorum
Græcus apamphænonta solet memorare poeta,
Immanifesta uocant hæc carmina uoce latini,
Hunc trimetrum ueteres graij cognomine dicunt
Quod pedibus iunctis hunc scandere sæpe solebant,
Ponitur aut scazon, spondeum finis habebit.

Quales sunt isti.

Nēc fōntĕ lābră prōlŭī căbāllīno.
Nĕc īn bĭcĭpĭtī sōmnĭāssĕ pārnăsso.

De metris comicis.

Tetrametros trimetros'q; capit comœdia uersus.
Tetrametrum primus fertur posuisse Boiscus,
Creticon Archilochus, trimetro superaddidit ingens,
Amphibrachum trimetro Hipponax supponit iambo,
Fulserat hac Plautus, pulcher'q; Terentius arte.

Terentianus de iambis fabularum sic dicit.

Culpatur autem uersus in tragœdijs
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contra qui secundo & talibus
Spondeon, aut quem comparem receperit,
Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Vt quæ loquuntur sumpta de uita putes
Vitiant iambum tractibus spondaicis,
Et in secundo, & in cæteris æque locis,
Fidem'q; fictis dum prōcurant fabulis,
In mētra peccant arte, non inscitia,
Ne sint sonora uerba consuetudinis
Paulum'q; rursus à solutis differant,
Magis ista nostri, nam fere græcis tenax
Cura est iambi uel nouellis comicis,
Vel qui in uetusta prælucent comœdia

Aristophanis ingens emicat sollertia
Qui sæpe metris multiformibus nouus
Archilochon arte est æmulatus Musicæ.

Sisenna in commentario Penuli Plautinæ fabulæ sic.

Halonum pœni dicunt deum, & producenda syllaba metri gratia exigit iambus.

Scaurus in commentario Plauti in Pseudulo dicit.

Malai διαίρεσις metri causa.

Scaurus in eadem fabula sic

Nunc iam, Iam diuisit in duas syllabas metri causa.

Sisenna in Rudente sic

Fuit extente prima syllaba metri causa, & postea sic

Habiliore metro usus est, ut solet in mulierum oratione. Postea sic

Latronem producit metri causa.

Idem Sisenna in Amphitryone sic

His quattuor generibus quintum accedit,
De genere uersuum qui sunt uniusmodi.

Idem Sisenna in Captiuis sic

Hic ornatu .S, litteram metri causa misit.

Idem Sisenna in Aulularia sic

Hæc scæna anapæstico metro est, sed conuersa sunt, ut non intelligas.

Iuba in libro quarto sic dicit.

Iamborum itaq; exempla quæ frequentata sunt subdidi.

πάτερ λυκάμβα ποῖον ἐφράσω τόδε δαυιὼς ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατὴρ *

Videre non uult cœlum Panetius
Misera marino quæ tumida in littore
Vallis per imas amne labens cærulo
Armiger huda pede uago littora petens
Cœrula, non aliter superans liqua malitiæ.
παρὰ σοφοῦ μεμάθηκ᾽ ἐγὼν ὅσα τίσαν κατάναθοι.
Rape faces, cape puer soporabit cane melis. In alio loco sic.

Iambicum metrum non ex solis iambis conscribitur, sed quinq; suscipit pedes, idest iambum, tribrachum, anapæstum, dactylum & spondeum, hoc est iambum & spondeum, & solutiones eorum .s. ex iambi solutione tribrachum. Nam si sequentem longam syllabam in duas breues soluas fiet de iambo tribrachus. Spondei autem solutiones duas dactylum & anapæstum. Nam si prior syllaba spondei soluatur in duas breues fiet anapæstus, si uero secunda, fiet dactylus.

Vnde datur intelligi iambica metra, de iambo & spondeo fieri, & de eorum solutionibus·

De choliambo sic.

Est autem proceritas eiusdem uersus qui unius pedis differentia nomē amittit, nam ꝙ sexto loco qui locus par est non iambus, sed spondeus, uel trocheus accipitur, & à longa incipit syllaba, claudum carmen facit & choliambicum nominatur, ut est ὦ κλαζομένιοι βούπαλος κατέκτει νεν ἀκούσαθ' ἱππόνακτος ὀυ ταραμήκω *

O` quæ tenerulæ comparis tenes crinem
Seu des in ista ueia latet fossa.

Quod autem binis pedibus & non singulis scanditur, uetus institutū est. Quippe Herodotus antiquus historiæ auctor quum de heroico diceret uersu, quem singulis partiri pedibus moris est, ita dixit, καὶ σφὶν ἠπί θυνα φήσω ἄλυσιν.

Vnde apparet heroicum singulis pedibus scandi etiam apud ueteres solitum, iambicum autem binis, idem autem ait quum de Archiloco pario refert, qui Gygæ fabulam optime complexus est ita γίγνεσθον καὶ ἀρχίλοχος πάριος κατὰ τον αὐτὸν χρόνον γεγονὼς, ἐπήνεσεν ἰάμβῳ τριμέτρῳ. *

Meminit autem uersus eius Herodotus quem applicui
ὦ μοιτ' ἀργυρέου τοῦ πολυχρύσου μέλει.

Et hactenus de Catalectico trimetro dictum

De octometro Boisco idem sic dicit

Octometrum catalecticum quod appellatur Boiscum βοΐσκος ὁ ἀπο- κυζικοῦ παντὸς γραφεὺς ποιήματος, τὸν ὀκτάπουν εὑρὼν στίχον φοίβῳ τίθησι δῶρον.

Boiscus is de Cyzico noui repertor carminis, nă primus uersum octono pede deo dicauit.

Firmianus ad Probum de metris Comœdiarum sic dicit. Nam ꝙ de metris Comœdiarum requisisti, & ego scio plurimos existimare Terentianas, uel maxime fabulas, metrum non habere Comœdiæ græcæ idest Menandri, Philemonis Diphili qui trimetris uersibus constant. Nostri enim ueteres comœdiæ scriptores, in modulandis fabulis sequi maluerunt Eupolim, Cratinum, Aristophanē, prologos igitur & primarum actiones trimetris comprehenderunt, deinde longissimos idest tetrametros subdiderunt, qui appellantur quadrati, in consequentibus deinceps uariauerunt. modo enim trimetros, modo addito quadrante uel semisse posuerūt. idest uel semipede adiecto, uel integro pede iambo, uel sesquipede, hæc per medios actus. Varie rursus in exitu fabularum quadratos quales diximus in secunda scena locauerunt. Sed

ijdem quadrati legitimi cum.xvi.syllabis iuxta ius proprium constare debeant, tamen plerunq; fiunt.xx. aut amplius syllabarum hinc putantur metro carere nec lege ulla contineri. Mensuram esse in fabulis hoc est μέτρον Terentij & Plauti, ac cæterorum comicorũ & tragicorum dicunt, hi, Cicero, Scaurus, Firmianus, Varro, Victorinus, Cæsius Bassus, Terẽtianus, Cæcilius Vindex, Sisenna, Cima, Diomedes, Albinus, Quintiliãus, Sosi pater, Carisius, Helenus, Asper, Flauianus, Caper, Aruntius, Probus, Plinius, Euanthius Sacerdos. qui & Donatus, (Iuba.

Hæc ego Ruphinus collegi mente benigna
Discipulisq; dedi munera pulchra libens.

Versus Ruphini clarissimi litteratoris de compositione, & metris oratorum.

Musigenæ numeros uates & metra sequuntur,
Orator numeros, hæc illi maxima uirtus,
Ne uagus errando laudandam nesciat artem.
Rhetoras Ausonios & graios dactylus armat.
Dactylus armauit Ciceronem, armauit iambus
Spondeusq; grauis, numeroq; aptissime pæan.
Temporibusq; pares, q̃uis & syllaba crescat.
Continuos fugito multos (sit uersus) eosdem.
Optimus orator sequitur ratione poetas.
Cognatus uirtute sua, metrumq; recusans
Hic quoq; uult numeris uoces frenare uagantes.

Item sic.

Doctus Aristoteles pæanem laudat utrunq;
A` longa incipiens, primordia pulchra locabit
ā̆spĭcĕrĕ ut uerbum est, contrarius illĕ sŭprēmŭs,
Tullius hunc laudat, cui sit penultima longa
ēssĕ trochæus adest, uĭdĕātŭr, tertius ille
Quem pæana uocat, musis deuota uetustas,
Hic membris melior nostris cui tertia longa.

Versus eiusdem de numeris & pedibus oratorum

Rhetoricas pulchre structuras dochimus ornat,
Principium bacchius erit, concludet iambus,
Aut uice mutata nomen mutabitur uni
Primus iambus erit, cum finem creticus explet,
Prima breuis, longæq; duæ, breuis, ultima longa,
Exemplumq; artis dabitur res publica nobis,
Quam Cicero casu genitiuo ponere gaudet.
Hoc pede composito laudatur fama pedestris

Vt docet Ausonius orator Tullius ingens.
Omnibus iste locis numerum pes efficit aptum
Longa breuem sequitur, longam breuis, adijce longam,
Syllaba prima breuis cum syllaba longa secunda,
Tertia longa, breuis quarta, productaq; quinta
Tullius orator, ceu multi dochimon ornat.
Item sic.
Creticus, atq; trochæus erit qui claudere possunt.
Aut spondeus inest, nullo discrimine finis.
Principioq; Trochæon habes, in fine molossum.
At finis bacchius erit, breuis ultima claudet.
Longa sit an'ne breuis, nullum discrimen habetur.
Vt solet in metris doctus componere uates.
Aut adsit numerus pulcher; bis fine trochæus.
Sed magis erigitur spondeo clausula fortis.
Hanc docet eloquium summi Demosthenis artem.
Spondeo narrare solent, tibi rhetores acta,
Quod grauis & tardus, res gestas mentibus affert,
Dactylicis certant pedibus, qui currere possunt.
Dicimus egregios Theopompi more labores,
Et uitam insignem laudamus Isocratis arte,
Hic stylus historijs, hic laudibus aptior hæret.
De Ambitu siue Circuitu quem græci περίοδον dicunt.
Dicere musa iubet, me dicere iussit Apollo
Circuitum orator quot membris reddere debet,
Vos Phœbi comites animis hæc condite uestris
Et memores doctis componite mentibus artem,
Non unum natura dedit nos ferre laborem.
Legibus alternis, quæ pulchras iunxerat artes.
Quatuor è membris plenum formare uidemus
Rhetora circuitum, sic ambitus ille uocatur,
Quatuor ex metris hunc uersibus aspicis æquum.
De genere Iudiciali.
Iudicijs pæana refert tibi Tullius aptum.
De genere deliberatiuo.
Si quis rem dubiam deliberat armat iambus.
Dactylus his causis tibi dicitur aptus utrisq;.
De Theophrasto idem Rufinus metro saphico sic.
Rhetoras pulchros Theophrastus ornat
Membra dispergens bona dithyrambi.

Fusa per artes. Anapæstus idem,
Floret in arte.
Longior fluxit numerus per artem,
Quem dedit nobis Anapæstus ille.
Hinc pedes claros loca dithyrambi,
Rhetores aptant.

Cicero de numeris oratorijs sic dicit.

Insistit aũt ambitus modis pluribus e quibus unũ est secuta Asia, maxime qui dichoreus uocatur, cum duo chorei extremi sunt. i. e singulis longis & breuibus. Explanãdum est enim quod iam ab alijs ijdem pedes alijs uocabulis nominãtur. Sed in orationis numero, nihil est tam uitiosum q̃ si semper est idem. Cadit aũt per se ipse ille præclare, quo etiam satietas formidanda est magis. Quintilianus in arte de numeris et structura Demosthenis sic dicit. Nã eo fit ut Demosthenis seuera uideatur compositio, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, & illa. Quod ab uno, quod sciam, Bruto minus probatur, cæteris placet, κἂν μήπω βαλλοίμην αὐτὸ ζῆν. Idem in alio loco sic. Talia sunt Demosthenis πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν Et penè totũ principiũ. In alio sic. Est & dochimus qui fit ex bacchio, & iambo, uel ex iambo & cretico, stabilis in clausulis & seuerus Spondeus quoq;, quo plurimũ est Demosthenis usus. Diomedes sic dicit in libro secundo artis suæ. Igitur Spondeus è duabus syllabis longis aptus est clausulis qualibus maxime Demosthenes utitur, πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Habet enim graues sonos, finemq; sensus, & clausulæ firmas sedes constituit, ut reīpūblĭcæ cāusā, & armă sūmpsī, & esse prō nōbīs. Grauior est autem longa syllaba præcedente q̃ breui, aliter enim sonat armă sūmpsī aliter prō nōbīs. Cicero ad Herennium in arte sic περὶ ὑπερβάτου. Huiuscemodi transiectio quæ rem non reddit obscurã, multum proderit ad continuationes, de quibus ante dictũ est, de quibus oportet uerba sicuti ad poeticũ extruere numerum, ut perfecte & politissime possint esse absolutæ. De numeris, idest de structuris, siue de continuatione, siue de compositione Cicero sic dicit. Longissima est igitur complexio uerborum, quæ uolui uno spiritu potest, sed hic naturæ modus est, artis alius. Nam cum numeri sint plures iambum & trochæum frequenter segregat ab oratore Aristoteles Catule uester, qui natura tamen incurrũt ipsi in orationem & sermonem nostrum. Sed sunt insignes percussiones eorum numerorum & minuti pedes, quare primũ ad heroũ nos dactylici, et anapæsti, & spõdei pedẽ inuitat, in quo impune progredi licet, duos dũtaxat pedes aut paulo plus, nec planè in uersum aut in similitudinẽ uersus incidimus. Aliæ sunt geminæ quibus

hi tres heroici pedes in principio continuandorũ uerborũ satis decore
cadunt. Probatur aũt ab eodẽ illo maxime pæan, ꝗ est duplex. Nam
aut à longa oritur quã tres breues consequuntur, ut hæc uerba, dĕsĭ
nĭtĕ, ĭncĭpĭtĕ, cōmprĭmĭtĕ, aut à breuibus deinceps tribus extrema
producta atq; lõga, sicut illa sunt, dŏmŭĕrūnt sŏnĭpĕdēs. Atq; illi phi
losopho ordiri placet à supiore pæane, posteriore finire. Est aũt pæan
hic posterior non syllabarũ numero, sed auriũ mensura, quod acrius
iudiciũ & certius, par ferè cretico, ꝗ est ex longa & breui & longa.
Quĭd pĕtām præsidij, aut exequar, quó ue nunc. A` quo numero ex-
orsus est Fannius. Sī quĭrītes minas illius, hunc ille clausulis his aptio
rẽ putat quas uult longa plerũq; syllaba terminare. Postea in eodem
tertio libro de oratore sic dicit. Sed sæpe carpẽda membris minutiori
bus oratio est, quæ tñ ipsa membra sunt numeris uincienda, neq; uos
pæan, aut herous ille cõturbet, ipsi occurrent orationi, ipsi inq̃ se offe
rent, & rñdebunt non uocati. Consuetudo modo illa sit scribẽdi, atq;
dicendi ut sentẽtiæ uerbis finiantur, eorũq; uerborũ iũctio nascatur à
proceris, ac liberis, maxime heroo, aut pæane priore, sed uarie distin
ctéq; considat, notatur. n. maxime similitudo in cõquiescẽdo. Et si pri
mi ac postremi pedes sunt hac ratione seruati, medij possunt latere,
modó ne circuitus ipse uerborũ sit, aut breuior q̃ aures expectant, aut
longior q̃ uires atq; anima patiatur. Clausulas aũt diligentius ẽt ser
uandas esse arbitror q̃ superiora, quod in his maxime perfectio atq;
absolutio indicatur. Nã uersus æque prima & media & extrema ps
attenditur, ꝗ debilitatur in quacunq; parte titubatũ est. In oratione
aũt pauci prima cernunt, postrema pleriq;, qm̃ apparẽt et intelligun
tur. Variãda sunt, ne aut animorũ iudicijs repudiẽtur aut auriũ sa=
tietate. Duo. n. aut tres ferè sunt extremi seruandi & notãdi pedes, si
modo nõ breuiora & præcisa erunt supiora, quos aut choreos, aut he
roos, aut alternos esse oportebit, aut in pæane illo superiore quẽ Ari=
stoteles probat, aut ei pari cretico. Horũ uicissitudines efficient, ut neq;
ij satientur qui audiẽt fastidio similitudinis, nec nos id quod faciemus
opera dedita facere uideamur. postea sic. Verũ ut in uersu uulgus si
est peccatũ uidet, sic siquid in nostra oratione claudicat, sentit, sed
poetæ nõ ignoscit, nobis cõcedit, Taciti tñ omnes nõ esse illud, quod di
ximus, aptũ perfectumq; cernunt. Idẽ M. Cicero in Oratore de pedi
bus, & numeris incisorum, idest κομμάτων & membrorum, idest κώ-
λων & ambituũ siue circuituum, idest περιόδων sic dicit. Apud græ
cos quidem iam anni quadringenti sunt, propè, cum hoc probatur,
nos nuper agnouimus postea sic. Quod si aures tam in humanas,
tamq; agrestes, habent, ne doctissimorũ quidẽ uirorũ eos mouebit au-

thoritas. Omitto Isocratem, discipulosq; eius, Ephorum et Naucratem, q̃q̃ orationis faciendæ, & ornandæ authores, locupletessimiq; ipsi oratores esse debeant. Sed quis hominum doctior? quis acutior? quis in rebus uel inueniendis uel iudicandis acrior Aristotele fuit? quis porrò Isocrati aduersus infensius? is igitur uersum in oratione uetat esse, numerum iubet. eius auditor Theodectes in primis, ut Aristoteles sæpe significat, politus scriptor atq; artifex, hoc idem sentit & præcipit. Theophrastus uero eisdem de rebus etiam accuratius. Quis ergo istos ferat qui hos authores non probent, nisi omnino hæc esse ab ijs præcepta nesciant? In alio loco sic dicit. Fluit omnino numerus à primo tum incitatus, breuitate pedum, tum proceritate tardus, cursum, contentiones magis requirunt, expositiones rerum tarditatem. In alio sic. Cur de perfugis nostris copias comparant contra nos? Sunt illa duo prima, quæ κόμματα græci uocant, nos incisa dicimus, deinde tertium κῶλον illi, nos membrum, sequitur non longa (Ex duobus enim uersibus, idest membris, perfecta) comprehensio, & in spondeos cadit. Et Crassus quidem sic plerunq; dicebat, idq; ipsum genus dicendi maxime probo. Sed quæ uicissim, aut membratim offerunt ea uel aptissime cadere debent, ut est. apud me. Domus tibi deerat? at habebas, pecunia superabat? at egebas. hæc incise dicta sunt quatuor. At membratim quæ sequuntur duo, incurristi amens in columnas in alienos insanus insanisti. Deinde omnia tanq̃ crepidine quadam comprehensione largiore sustinentur, depressam, cæcam, iacentem domum, pluris q̃ te et fortunas tuas æstĭmāstī. dicoræo finitur, at spondeis, proximum illud. Nam his quibus ut pugiunculis uti oportet, breuitas faciet ipsa liberiores pedes. Sæpe enim singulis utendum est, plerunq; binis, & utrisq; addi pars pedis potest, non ferè ternis amplius. incisim autem & mẽbratim tractata oratio in ueris causis plurimum ualet. Maximeq; ijs locis cum aut arguas, aut refellas. ut nos in Corneliana secunda. Ò callidos homines, Ò rem excogitată, Ò ingenia metuenda, membratim adhuc deinde cæsim diximus. Rursus membratim. Testes dare uolumus. Extrema sequitur comprehensio, sed ex duobus membris qua nõ potest esse breuior, Quem quæso nostrum fefellit, ita uos esse facturos. nec ullũ genus dicendi est, aut melius, aut fortius, binis aut ternis ferire uerbis, nonunq̃ singulis, paulo alias pluribus inter quæ uarijs clausulis se interponit raro numerosa cõprehẽsio. Idẽ sic dicit de Teophr. Nanq; ego illud assentior Theophrasto, qui putat orationem quæ quidem sit polita atq; facta quodammodo, non astricte, sed remissius numerosam esse oportere. Etenim sicut ille suspicatur, post anapæstus procerior quidem numerus effloruit, inde ille licentior & diuitior fluxit

dithyrambus, cuius membra & pedes, ut ait idem, sunt in omni locupleti oratione diffusa. Idem Cicero in Bruto sic. Extitit igitur iam senibus illis, quos paulo añ diximus Isocrates, cuius domus cunctæ græciæ, quasi ludus quidam patuit, atq; officina dicendi, magnus orator & perfectus magister, q̃q̃ forensi luce caruit, intraq́; parietes aluit eam gloriam quam, nemo meo iudicio, est poeta consecutus. is & ipse scripsit multa præclare, & docuit alios, & cum cætera melius q̃ superiores tum primus intellexit etiã in soluta oratione dum uersum effugeret, modum tamen & numerum quendam oportere seruari. Ante hunc enim uerborum quasi structura, & quædã ad numerum conclusio nulla erat, aut si quando erat non apparebat eam dedita opera esse quæsitam. Quæ forsitan laus sit, ueruntamen natura magis tunc, casuq; nonnũq̃, haud ratione aliqua, aut ulla obseruatione fiebat. Ful. Sosipater Charisius de numeris sic dicit.

Bacchicum metrum tale est. Bacchare, lætare præsente Frontone, hoc uidetur ad prosam conuenire. Et sanè multis pedibus in oratione utimur, licet stulti putent liberum à uinculis pedum sermonem prosæ esse debere. Cicero de numeris sic dicit. Versus enim illi ueteres in hac soluta oratione prope modum, hoc est numeros quosdam nobis esse adhibendos putauerunt, postea sic. Idq́; princeps Isocrates instituisse fertur, ut inconditam antiquorum dicendi consuetudinem delectationis, atq; aurium causa, quemadmodum scribit discipulus eius Naucrates, numeris astringeret. Nanq; hæc duo musici qui erant quondam, item poetæ machinati ad uoluptatem sunt uersum, atq; cantum, & ut uerborũ numero, & uocum modo & delectatione uincerent auriũ satietatem. Hæc igitur duo uocis dico moderationem, & uerborum conclusionem, quoad orationis seueritas pati posset, à poetica ad eloquentiã traducenda duxerũt. In quo illud est uel maximũ, ꝙ uersus in oratione, si efficitur coniunctione uerborum, uitium est, & tñ eam coniunctionem sicuti uersum numerose cadere & quadrate, & perfici uolumus. Neq; est ex multis rebus, quæ magis oratorem ab imperito dicẽdi ignaroq; distinguat. Idem Cicero. Nam etiam poetæ quæstionem attulerunt, quidnã esset illud quod ipsi differrent ab oratoribus, numero maxime uidebatur antea, nunc apud oratores iã ipse numerus concrebuit. Quicquid enim est quod sub auriũ mensurã aliquã cadit, et si abest à uersu (nam id q̃dem uitiũ orationis est) numerus uocatur qui græce dicitur ῥυθμος. Itaq; uideo uisum esse nonnullis Platonis & Democriti locutionem, & si absit à uersu, tamen quod incitatius feratur & clarissimis uerborũ luminibus utatur, potius poema putandũ q̃ Comicorum poetarum, apud quos nisi ꝙ uersiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dissi-

mile ſermonis. Victorinus de cōpoſitione ſic dicit. Creticū qui ex longa & breui & lōga, ſi ſequatur ſpondeus uel trochæus bonā compoſitionē facere dicūt. Quouſq; tandē abutere Catilina patientiā noſtrā duo extremi pedes ſunt Creticus & ſpondeus, idē multa dicit de compoſitiōe & numeris & pedibus oratorijs. Vt Cicero dicit, iſti ſcripſerūt apud græcos Thraſymachus, Naucrates, Gorgias, Ephorus, Iſocrates, Theodectes, Ariſtoteles, Theodorus, ByZantius, Theophraſtus, Hieronymus. latine de numeris hi, Cicero, Victorinus, Euſebius, Terentianus, Varro, Probus, Chariſius, Diomedes, Quintilianus, Donatus, Seruius. Nā qui Iſocratem maxime mirantur, hoc in eius ſummis laudibus ferūt, ꝙ uerbis ſolutis numeros primus adiūxerit. Cū enim uideret oratores cū ſeueritate audiri, poetas aūt cum uoluptate, tū dicitur numeros ſecutus, ꝗbus etiam in oratione uteretur, tum iucunditatis cauſa, tum ut uarietas occurreret ſatietati, qđ ab his uere quidē ex parte, non totum dicitur. Nam in eo genere ſciētius uerſatū Iſocratem confitendum eſt, ſed princeps inueniēdi fuit Thraſymachus, cuius omnia nimis extant ſcripta numeroſe. nam (ut paulo ante dixi) paria paribus adiūcta & ſimiliter definita, itē contrarijs prolata contraria, quæq; ſua ſponte, ſi id nō agas, cadunt plerūq; numeroſe, Gorgias inuenit, ſed his eſt uſus intēperantius. Id aūt eſt genus (ut an̄ dictū eſt) ex tribus partibus collocationis alterū. eorū uterq; Iſocratem ætate præcurrit, ut ille eos moderatione nō inuentione uicerit. Eſt. n. ut in transferēdis faciēdiſq; uerbis tranquillior, ſic in ipſis numeris ſedatior. Gorgias aūt auidior eſt generis eius & ijs feſtiuitatibus (ſic enim ipſe cenſet) inſolentius abutitur, quas Iſocrates, cum tn̄ audiſſet adoleſcens etiā in Theſſalia ſenem iam Gorgiam, moderatius tēperauit. In alio loco ſic. Sed hos cum in clauſulis pedes nomino, nō loquor de uno pede extremo, adiungo (quod minimū ſit) proximum ſuperiorē, ſæpe etiam tertium, ne iambus quidem, qui eſt è breui & longa, aut par eſt choreo qui habet tres breues trochæus ſed ſpatio par nō ſyllabis, aut ēt dactylus, qui eſt è longa & duabus breuibus, ſi eſt proximus à poſtremo, parū uolubiliter ꝓuenit ad extremū, ſi eſt extremus choreus aut ſpondeus. Nunq̄ enim intereſt uter ſit eorū in pede extremo, ſed ijdem tres pedes male concludūtur, ſi quis eorū in extremo locatus eſt, niſi pro cretico poſtremus eſt dactylus. Nihil enim intereſt dactylus ſit extremus an creticus, ꝗa poſtrema ſyllaba breuis an longa ſit, ne in uerſu quidē refert. Quare etiam pæana qui dixit arctiorē in quo eſſet longa poſtrema, uidet parum, quoniam nihil ad rem eſt poſtrema breuis an lōga ſit. iam pæan ꝙ plures habet ſyllabas, numerus à quibuſdam non pes exiſtimatur.

Idem Cicero in Dialogis de repu. multa dicit referēs Asianos oratores ditrochæo clausulas terminare.

Terentianus de cretico hoc est de amphimacro pede sic dicit.

Optimus pes, & melodis & pedestri gloriæ.
Plurimum orantes decebit quando pene in ultimo obtinet
Sedem beatam, terminet si clausulam
Dactylus, spondeus imā, nec trochæum respuo.
Bacchios utrosq; fugito, nec refellas tribrachyn,
Nam solet longam trochæus soluere in duas breues.
Vnde & appellant trochæum quem uocamus tribrachyn
Plenius tractatur istud arte prosa rhetorum.

Pompeius Messalinus de numeris & pedibus oratorū sic dicit. Cicero spondeum incisis idoneū putat, qui (ut ait) paucitatem pedū grauitate sua & tarditate cōpensat. Dochimum aptū dicit quo uis loco esse, dum semel ponatur, qm̄ continuitas numerum asperū efficiat, Ditrochæum quoq; præclare cadere. Palmā de omnibus cretico tribuit. Itē de Salustiana cōpositione siue numero & structura sic dicit. Nunc si uideatur Salustianæ periodi numeros inspiciamus, Rēs pŏpŭ, dactylus, līrō, mānī, Mārcō, tres spondei Lĕpĭdō, anapæstus Quīntō Cātŭlō, spondeus et anapæstus, cōnsŭlĭbŭs, pæan primus, āc dĕīndĕ, dichoreus siue ditrochæus, mīlĭtī, dactylus, æ, dŏmī, creticus, gĕstās, spondeus cōmpŏsŭī, choryambus ex longa & breui, & breui & longa, Cicero de compositione Demosthenis sic dicit.

Quasi uero Trallianus fuerit Demosthenes cuius non tam uibrarēt fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.

Versus Rufini Viri clarissimi De numeris, & pedibus oratorum.

Creticus aut spondeus erit pæan'ue supremus,
Dactylus atq; trochæus adest, uel cursor iambus,
Partibus in cunctis qui ponitur ante supremum,
Temporibus'ue pares hos omnes reddere possunt,
Soluere seu longas malis ut syllaba crescat
Rhetoricis Asiæ placuit bis fine trochæus.
Principia & medium, & finem tibi dochimus ornat.

Cicero de incisis, & membris, & de circuitu sic.

O`M. Druse patrē appello, hæc quidē duobus in his pedibus incisim deinde mēbratim. Tu dicere solebas sacrā esse rēpu. hæc item mēbra ternis, post ambitus quicunq; uiolasset ab omnibus esse ei pœnas pĕr sŏlūtas. Dichoreus. Nihil. n. ad rem extrema illa longa sit an breuis, deinde, patris dictū sapiens tĕmĕrĭtās filij cōmprŏbāuit. Hoc dicho-

reo tantus clamor concionis excitatus est, ut admirabile esset, Quæro numne id numerus effecerit? uerborũ ordinem immuta, fac sic. Comprobauit filij temeritas, Iam nihil erit & si temeritas ex tribus breuibus & longa est, quem Aristoteles ut optimum probat.

Idem Cicero postea sic dicit.

Sed sunt clausulæ plures quæ numerose & iucundæ cadunt. Nã Creticus qui est ex longa & breui & longa, & eius æqualis pæan q̃ spatio par syllaba longior qui cõmodissime putatur in solutã orationem illigari, cum sit duples, nã aut è longa est & tribus breuibus, q̃ numerus in primo uiget, iacet in extremo, aut è totidẽ breuibus & longa quẽ optime cadere censent ueteres, ego non planè reijcio, sed alios ante pono. Nam spondeus est quidẽ funditus repudiandus, & si quod est è longis, hebetior uidetur & tardior, habet tamen stabilẽ quendã & non ex partẽ dignitatis gradum, in incisionibus uero multo magis & in mẽbris. paucitatem. n. pedũ grauitate sua & tarditate cõpensat.

Donatus de structuris & pedibus oratoris numerorũ sic dicit.

Cicero in exordinatione sententiæ clausuláq; ponẽda modo ditrochæũ probat pedẽ, modo pæana primũ aptum incipientibus, modo pæana quartũ, finientibus congruũ, modo dochimũ ex breui & duabus longis & breui & longa, cuius exempla posuit, ămīcōs tĕnēs, modo amphimacrũ pedem, & rursus modo dactylũ, modo anapæstum, modo dithyrambum laudat.

Probus de numeris oratoris.

Trochæus & pæan tertius, faciet illam structurã Tullio peculiarẽ ēssĕ uĭdeātŭr.

Cicero de numeris & pedibus oratoris sic.

Iam pæan q̄ plures habet syllabas q̃ tres, numerus à quibusdam non pes habetur, nominatus est quidem (ut inter oẽs constat antiquos Aristotelem & Theophrastum, Theodectem Ephorum) unus aptissimus orationi uel orienti uel mediæ, putant ẽt cadenti, quo loco mihi uidetur aptior creticus. Dochimus aũt è quinq; syllabis breui duabus longis breui longa, hoc est ămīcōs tĕnēs, quouis loco aptus est.

Idem Cicero De pedibus & structuris sic.

Iambus. n. frequẽtissimus est in eis quæ demisso atq; humili sermone dicuntur. Pæan aũt in amplioribus. in utroq; dactylus, Itaq; in uaria & perpetua oratione hi sunt inter se miscendi & tẽperandi. Cicero ad Herenniũ in arte rhetorica de mẽbro. i. περὶ κώλυ. Mẽbra oratiõis appellat, res breuiter absolutas, sine totius demõstratione sentẽtiæ, quæ denuo alio mẽbro orationis excipiatur hoc pacto, & inimico proderas, id est unũ quod appellamus mẽbrũ. Deinde hoc excipiatur oportet altero, & amicum lædebas. Ex duobus mẽbris, hæc exornatio põt constare, sed cõmodissima & absolutissima est quæ ex tribus con-

ſtat, hoc pacto. & inimico proderas, & amicũ lædebas, & tibi nõ cõſulebas. Itẽ nec reip. cõſuluiſti, nec amicis profuiſti, nec inimicis reſtitiſti.

Priſciani de Declinatione Nominum Liber.

O MNIA Nomina q̃bus latina utitur eloquẽtia q̃nq; declinationibus inflectuntur, quæ ordinẽ acceperunt ab ordine uocaliũ formantiũ genitiuos. Prima igitur declinatio eſt cuius genitiuus ſingularis in, æ, diphthõgon deſinit, ut hic poeta huius poetæ. Secũda declinatio eſt cuius genitiuus ſingularis in, i, productũ deſinit, ut hic doctus huius docti. Tertia in, is, breuẽ, ut hic pater huius patris. Quarta in, us, productã, ut hic ſenatus huius ſenatus. Quinta in, ei, diuiſas ſyllabas, ut hic meridies huius meridiei. Habet ergo primæ declinatiõis nominatiuus litteras terminales duas. a, & . s. Terminationes uero tres. ā, ās. ēs. productas, ut hæc ſyllaba huius ſyllabæ, hic æneas huius æneæ, hic anchiſes huius anchiſæ. In. ā, deſinẽtia, ſeu græca ſint ſeu latina maſculina uel fœminina uel cõia primæ declinatiõis ſunt, ut hic citthariſta huius citthariſtæ, hic ſcriba huius ſcribæ, hæc calliopea huius calliopeæ, hæc regina huius reginæ, hic & hæc aduena huius aduenæ. Excipiuntur nouẽ mobilia nomina, una, ulla, nulla, ſola, tota, alia, utra, neutra, altera, quæ declinationẽ pronominũ hñt in, ius, terminantiũ, gtm̃, quo ea quæ cõpoſita ſunt, ut aliqua, nequa, ſiqua. Neutra uero in, ā, græca tertiæ ſunt declinationis, genitiuus. n. græcus, tos, in, tis, cõuertit apud nos, ut hoc poema huius poematis, hoc emblẽma emblẽmatis, hoc toreuma huius toreumatis. Litterarũ uero nomina indeclinabilia ſunt tã apud græcos, q̃ apud latinos & neutra, ut alpha, beta, a, b. In, as, uel in, es, græca quæ apud græcos in, ȣ. diphthongum terminant gtm̃, ſunt primæ declinatiõis, ut Anchiſes huius Anchiſæ ἀγχίσης, ἀγχίσȣ, hic Lyſias huius Lyſiæ λυσίας λυσίȣ, hic Aeneas huius Aeneæ αἰνείας αἰνείȣ, hic Priamides huius Priamidæ, πριαμίδης πριαμίδȣ. Sciendũ eſt aũt quod ſi patronymicorũ formæ inueniatur propria nõia ſecundũ tertiã magis ueteres declinationẽ proferunt, ut hic Thucydides huius Thucydidis, hic Euripides huius Euripidis. Similiter proferunt barbara nõia eiuſdẽ terminationis, ut Tigranes huius Tigranis, hic Mithridates huius Mithridatis, hic Ariobarzanes huius Ariobarzanis. & in aliis tñ quibuſdã græcas authoritate idẽ feciſſe inueniũtur, ut hic Orõtes huius Orõtis. Secunda declinatio hẽt tres terminales litteras, r, ſ, m. terminationes uero ſex, er, ir, ur, us, eus, um, ut ſacer ſacri, uir uiri, ſatur ſaturi, magnus magni, Tydeus Tydei, tẽplũ tẽpli. In, er, deſinẽtia ſi à græcis ſint, ros, in, er, con

uertitur apud nos, & quæ ex se faciunt fœminina in, a, desinētia, & quæ, s, &, t, an̄, er, hn̄t (nisi sint possessiua) secūdæ declinatiōis sunt, ut hic Alexāder Alexādri, hic tener huius teneri, hic sacer huius sacri. faciūt. n. tenera, sacra. hic oleaster huius oleastri, hic apiaster huius apiastri. Excipitur hic sequester sequestris, qđ q̄uis tertiæ declitiōis sit tn̄ fœmininū in ā, facit hæc sequestra, q̄q̄ uetustissimi declinatiōis secundæ rōnabilius hoc protulerūt hic sequester huius sequestri. Alia uero oīa exceptis supradictis in, er, desinētia tertiæ sunt declinatiōis, ut hic pater huius patris, hæc mulier huius mulieris, hic et hæc paup̄ huius paup̄is, hoc tuber huius tuberis. Excipiūtur puer pueri, socer soceri, gener generi, fiber fibri, cācer cācri, liber libri, culter cultri. In, ir, duo inueniūtur masculina, secundæ declinatiōis, ut hic treuir huius treuiri, qđ est gn̄ale, & hic uir huius uiri, et ex eo cōposita noīa duūuir, triūuir, semiuir, leuir. præterea neutra duo inueniūtur in, ir, unū tertiæ declinatiōis, ut hoc Gadir huius Gadiris nomē ciuitatis, et hoc, ir, qđ græci θέναρ dicūt, īdeclinabile. in, ur, uero unū inuenitur cuius fœmininū in, a, desinit scđæ declinatiōis, ut hic satur saturi. Alia uero oīa sunt tertiæ declinatiōis, ut hic furfur huius ris, τὰ πίτυρα, hic & hæc fur huius furis φῶρ φωρὸς, hoc sulfur ris, qđ græce θεῖον ἄπυρον dicitur. In, us, correpta desinentia, s, uel, t, uel, x, an̄cedētibus si sint rerū incorp̄aliū uocabula, masculina sunt et quartæ declinatiōis, ut hic risus huius risus, hic uisus huius sus, hic uersus huius sus, tumultus tus, metus tus, motus tus, sexus, luxus, similiter sunt quartæ declinatiōis, & quæ ex his cōponūtur, ut hic senatus à senibus et natu, huius senatus, hic magistratus huius magistratus, hic exercitus huius exercitus, & quæ cognominati ex his prolatis fixa sunt, ut hic magistratus πρυτανεῖον καὶ πρυτανεὺς, huius magistratus, hic exercitus στρατὸς καὶ στρατόπεδον, huius exercitus, hic saltus ἄλσος πήδημα, huius saltus. eiusdē prætere a quartæ declinatiōis quædā sunt, quæ cū sint fixa ī, tus, desinūt aliqua præcedēte cōsonāte in eadē syllaba ante, t, posita, ut hic fluctus ctus, quæstus quæstus, hic rictus huius rictus, excipitur lectus ἀνακεκλιμένος huius lecti, nā mustus facit musta. Similiter sunt quartæ declinationis quæ p̄ syncopā à supradictis incorporalibus proferuntur, ut portatus portus, certatus certus, artatus artus, & arcitus, à uerbo arceo arcus, laqueatus, lacus, uultus quoq; ipsa res esse uidetur à uerbo uolo, q̄uo cultus à colo. Alia uero omnia supradictæ terminationis masculina, sunt scđæ declinationis, ut bonus boni, Homerus Homeri, uētus uēti, q̄uis uideatur hoc quoq; eē simile incorp̄ali, qđ à uenio uerbo nascitur ex quo cōpositū ē aduētus, sanctus sancti, somnus, ni, excipiūtur gradus, sinus, currus, ficus, qđ ē uitiū corp̄is, et tonitrus et cornus, q̄ ēt

neutra ſunt in,u,deſinentia,& unũ tertiæ declinationis , ut hic lepus leporis. Nam penus & ſpecus tam maſculini ꝗ fœminini & neutri generis inueniũtur,& ſecundæ & tertiæ & quartæ declinationis, ut hic penus huius peni,& hoc penũ peni,& hoc penus huius penoris, & hæc penus penus,nui,& hoc penu huius penu.Similiter hic ſpecus huius ſpeci,hæc ſpecus huius ſpeci,& hoc ſpecus huius ſpecoris,& hoc ſpecũ huius ſpeci,& hoc ſpecu huius ſpecu.In,us,correptam deſinẽtia fœminina, ſi ſint propria uel appellatiua aut græca,in,os,apud græcos deſinentia,uel arborũ nomina ſecundæ declinationis , ut hæc tyrus tyri,arctus arcti,Cyprus pri,pyrus ri,cupreſſus ſi,pylus li,arbutus,alnus,excipiũtur q̃nq; quæ tã ſcd̃æ ꝗ quartæ inueniũtur declinationis,ut quercus,pinus,cornus, ficus,laurus,et unũ tertiæ ut Venus Veneris. Alia uero oĩa nomina in,us,correptam deſinẽtia fœminina quartæ ſunt declinationis,ut hæc manus huius nus,nurus,ſocrus,porticus,anus. Excipiuntur aluus alui,humus humi,& hæc domus domi,uel domus,et colus coli uel colus.Neutra in,us,deſinẽtia , ſeu producta, ſeu correpta tertiæ ſunt declinationis,& in,ris,terminant genitiuũ,ut ius iuris,plus pluris,munus muneris , pondus ponderis,corpus corporis,pectus pectoris,maius,minus.Excipiũtur hoc pelagus gi, quod græcũ eſt, & hoc uulgus gi,qđ & maſculinũ eſt,& hoc uirus ri,& hoc pus indeclinabile. in,us,correpta cõmunia duo inueniũtur tertiæ declinationis,ut hic & hæc & hoc uetus ueteris,lygus lyguris, qđ eſt gentile,& duo monoſyllaba quæ producuntur in nrõ,ut hic et hæc ſus ſuis,grus gruis,nam mus muris epicœnũ eſt, & à græco μῦς, & .υ,mutatur in.ū,longã.Nulli enim maſculinũ in,us,productã deſinit,græca igitur in,us,productã deſinentia ſi apud græcos in,dos, finiunt gtĩm,apud latinos,dos,in,dis,cõuertitur per eundẽ caſum , ut ὁ οἰδίπους,οἰδίποδος hic Oedipus huius Oedipodis,ὁ μελάμπους μελάμποδος hic Melampus huius melampodis.latina uero quæ in ſupra dicta ſyllaba in,us,productã.deſinunt ſine dubio fœminina ſunt,& tertiæ declinationis,ut hæc ſeruitus tutis, ſenectus ctutis,iuuentus tutis,tellus,ſalus,palus.Sed de eorũ & aliorum nominũ ultimis & penultimis ſyllabis genitiuorũ latius in lib.de nomine docuimus.In,um, deſinentia omnia ſunt ſecũdæ declinationis,ut hoc templũ huius tẽpli,palladiũ palladij.in,eus,deſinentia græca ſunt & ſecundæ declinationis,ut hic Tydeus Tydei,Oileus Oilei,Orpheus Orphei. Tertia declinatio hẽt terminales litteras decem.a,e,o,c,l,n,r,ſ,t,x,ut hoc toreuma,tis,hoc monile lis,hic & hæc uirgo nis,hoc lac,hic ſal,hoc nomen,hic orator,hæc ciuitas,hoc caput,hic & hæc hoc felix.In.a,neutra,& in,e, correptã, & in.o,tertiæ ſunt declinationis,ut hoc toreu-

ma, tis, sedile lis, monile lis, hic Cato, hæc uirgo, hic & hæc homo. Excipitur hoc cæpe quod aptotũ est, & tñ dicitur hæc cæpa cæpe. In. c, uel in. l, uel. n, uel. t, uel. x, desinẽtia omnia sunt tertiæ declinatiõis, ut halec halecis, piscis, hic cõsul, titan, hoc syncipµt syncipitis, hic & hæc & hoc fallax. In. r, desinẽtia si nõ sint declinatiõis secũdæ, ut superius docuimus, sine dubio sunt tertiæ, ut hoc bostar huius bostaris, hic agger huius aggeris, languor languoris, hæc soror sororis, hic & hæc memor ris, felicior, melior, hoc laquear laquearis. In, es, uero desinẽtia quintæ declinatiõis inueniuntur, per antecedẽtes igitur uocales ea discernimus. In, as, uero desinẽtia latina quidẽ tertiæ sunt declinatiõis, græca uero sunt quæ in, os, terminãt gtm̃ apud græcos, ut Mœcenâs huius Mœcenatis, arpinâs arpinatis, pietas huius pietatis, hic Atlas huius Atlantis hæc Pallas huius Palladis. In, ēs, correptã uero tertiæ sunt declinatiõis, ut miles seges hic & hæc & hoc teres tis, in, es, productã desinẽtia quidem quorum gtũm græcũ in, ους, uel, εος, terminãt, tertiæ sunt declinationis, ut ὁ ἑρμογένης, τοῦ ἑρμογένους, hic Hermogenes huius nis, ἐτεοκλῆς, ἐτεοκλέεος, hic Eteocles clis. Latina uero si añ, es, i, habuerint, quintæ sunt declinatiõis, ut facies ciei, series riei, dies diei. Excipiũtur hæc quies cuius cõpositũ requies facit gtm̃, requietis uel requiei. Alia uero oĩa tertiæ sunt declinatiõis, ut Vlysses sis, Verres ris, hæc cædes dis, nubes nubis, hic & hæc hæres dis, cõe duũ generũ uel triũ, locuples tis. Excipiũtur res rei, spes spei, fides fidei, plebes plebei quod et plebs plebis dicitur. In, is, oĩa tertiæ sunt declinatiõis, ut collis lis, samnis nitis, Neapolis lis, lis litis, utilis utilis, In, os, quoq; oĩa latina, & in, os, productã græca tertiæ sunt declinationis, ut flos floris, nepos nepotis, hæc dos dotis, hic et hæc custos huius custodis, hic heros herois, hæc erinnys huius erinnys. Sed de penultimis eorum, & aliorum omnium in sexto libro de noĩe inuenies latius, ut supradictũ est. In, es, uel in, aus, diphthongũ desinẽtia, & oĩa quæ in duas cõsonantes desinunt tertiæ sunt declinationis, ut hic præs prædis, hoc æs æris, fraus fraudis, laus laudis, hæc arx arcis, ars artis, mons montis, mors mortis. Quarta declinatio habet terminales litteras. u, & . s, similiter habet duas terminationes, us, & . u. in, us, quidẽ masculinorũ & fœmininorũ, in. u, uero neutrorũ, ut hic uultus uultus, hæc manus manus, hoc genu huius genu, sed in, us, terminatorũ regulã superius tractauimus qñ de secunda docebamus declinatione, in. u, uero desinẽtia neutra inueniuntur indeclinabilia in numero singulari, in plurali uero secundum quartã flectuntur. Quinta declinatio unã hẽt terminationẽ in, es, productã, de qua superius ostendimus, qñ de tertia differebamus, ut meridies, ei. Hinc de obliquis casibus quinque declinationũ docebimus. Priæ declinatiõis gtũs et dã

tiuus in.æ,diphthongũ desinit,ut huius & huic poetæ,accusatiuus in am,ut hunc poetam. Vocatiuus & ablatiuus in.a,ut ò & ab hoc poetæ. Nominatiuus & Vocatiuus plurales in.æ,diphthongũ, ut hi & ò poetæ. Genitiuus in,arũ,ut horũ poetarũ. Datiuus & Ablatiuus in,is, ut his & ab his poetis. fœminina mobiliũ duũ generũ quæ naturaliter mobilia sunt differẽtiæ causa notantur,deabus, filiabus,natabus, equabus,asinabus,mulabus,animabus. Accusatiuus in,as,ut hos poetas. Sciendũ est tñ quod in græcis nominibus est qñ græcis utuntur terminationibus authores per diuersos casus,tã singulares q̃ plurales,ut huius familias genitiuo casu,latine aũt huius familiæ. Secundæ declinationis genitiuus in.i,desinit,ut hic magnus magni. Datiuus & ablatiuus in.o,productã,ut huic & ab hoc magno, accusatiuus in,um,ut hunc magnũ,nisi sint neutra quorũ accusatiuus ubiq; sequitur suũ nominatiuũ,ut hoc pelagus accusatiuo hoc pelagus,hoc laquear accusatiuo hoc laquear. Vocatiuus qñ nominatiuus in,er,uel in.m,desinit similis erit ei,ut hic uir,ò,uir,hoc tẽplum ò templũ, qñ uero nominatiuũ in,ius, finitur si sint propria nomina abiecta,us, fit uocatiuus,ut hic Virgilius ò Virgili, Laurentius ò Laurenti,Terentius ò Terenti. In alijs uero omnibus in,us, terminantibus in nominatiuo mutatione,us, in.e,fit uocatiuus,ut hic magnus ò magne, socius ò socie. Inuenitur aũt unum nomen filius ò fili & ò filie duplici prolatũ uocatiuo,ueteres tñ aliqñ uel metri uel euphoniæ causa nominatiuis utuntur pro uocatiuis. In,eus,desinẽtia græca sunt quæ tm̃ uocatiuũ seruant græcũ,ut Orpheus ò Orpheu,quõ & accusatiuus in.a,ut hunc Orphea,et hoc frequentissime in omnibus græcis nominibus, quõ diximus superius, inuenies in multis fieri casibus. Nominatiuus & Vocatiuus plurales secundæ declinationis p.i, finiuntur,ut hi & ò magni. Neutra aũt tã eiusdem declinationis q̃ aliarũ declinationum,in q̃bus inueniuntur, nominatiuũ accusatiuum & uocatiuũ pluralem in.a,terminant, quõ & apud græcos. Genitiuus pluralis ab ablatiuo singulari,addita,rũ, profertur,ut ab hoc magno horũ magnorum. datiuus & ablatiuus in,is,ut his & ab his magnis. accusatiuus in,os,ut hos magnos. Tertiæ declinationis genitiuus desinit in,is,correptã,ut rex regis. datiuus in.i,ut huic regi,accusatiuus in plerisq; in,em,ut hunc regẽ,in paucis uero in,im,ut tybrim & restim,puppim,turrim, sitim,de q̃bus in sexto libro exposuimus,uocatiuus similis est nominatiuo,ut hic rex ò rex. In græcis aũt nominibus licet uocatiuo uti græco, sicut superius dictũ est,ut ò Tyberi pater. Ablatiuus in quibusdã per.ẽ,correptã,ut ab hoc rege in quibusdã per.i,ut à Tyberi in quibusdã per.e,& p i,ut à felice uel felici. Nominatiuus accusatiuus & uocatiuus plurales

tertiæ declinatiōis in,es,productā deſinunt,ut hi & hos et ò reges.In
quibuſdā ēt in,is,finitur ipſe accuſatiuus,ut hos & has oēs & oīs,ge
nitiuus pluralis plerūq; in,um,nō antecedēte.i,ut à rege regū,in qui=
buſdā aūt antecedēte.i,ut horū montiū,de q̄bus in libro ſeptimo docui
mus,datiuus & ablatiuus in,bus,ut his & ab his regibus.Quartæ
declinationis gt̄us ſingularis in,us,productā deſinit,ut hic ſenatus hu
ius ſenatus,datiuus in,ui,ut ſenatui.act̄us in,um,ut hunc ſenatū, uo
catiuus ſimilis eſt ntō,ut ò Senatus Ablatiuus in.u,ut ab hoc ſenatu.
Eiuſdē declinatiōis ntūs pluralis,act̄us et uocatiuus in,us,ut hi et hos
et ò Senatus,genitiuus in,uū,ut horū Senatuū,datiuus et ablatiuus in,
bus,ut his et ab his ſenatibus.Quintæ declinationis gt̄us & datiuus
ſingulares in,ei,diuiſas ſyllabas proferūtur,ut huius & huic rei.Ac
cuſatiuus in,em,ut hāc rē,uocatiuus ſimilis eſt ntō,ut ò res,ablatiuus
in.e,ut ab hac re.Nominatiuus et act̄us & uocatiuus plurales eiuſdē
declinatiōis in,es,productā exeunt,ut hæ et has et ò res,genitiuus ad-
dita, rum, ſyllaba ablatiuo ſingulari , ut ab hac re harū rerū,da-
tiuus & ablatiuus in,bus,ut his & ab his rebus,et hoc quidē cōpen
dij cā ad inſtruendos pueros ſufficiat in p̄nti dixiſſe, p̄ſpicaciorē aūt
regularū rōnem tā penultimarū q̄ ultimarū ſyllabarū que pertinēt
ad declinationes omniū nominū in libris illis quos de noie ſcripſimus
diligenter inuenire licet,et maxime in ſexto & ſeptimo qui de ntō et
obliquis caſibus cōpoſiti,teſtimonijs multurū confirmantur authorū.

p Ronomina de quibus nulla dubitatio eſt apud latinos ſunt
xv.primitiua q̄dem octo,hæc ſunt,primæ p̄ſonæ unū,ut ego
& ſecundæ unū ut tu,tertiæ uero ſex, ſui,ipſe,iſte,hic,ille.
is.deriuatiua ſeptē,meus,tuus,ſuus,noſter et ueſter,noſtrâs et ueſtrâs.
h̄nt igitur primitiua duas declinationes,deriuatiua duas,& unaqui
dem primitiuorū eſt declinatio,quæ tam gt̄um quam datiuū in.i, ter
minat act̄um & ablatiuū in.ē,productā,ut mei tui ſui,mihi tibi ſibi,
me te ſe,à me à te à ſe.Vtūm ſecunda p̄ſona tm̄ habet, qui ſimilis eſt
ntō,pluralia uero primæ & ſecundæ p̄ſonæ ſimiliter declinātur,nā
tertiæ perſonæ pronomen ſupra poſitū eſt ideſt ſui,quod ntūm nō ha
bet,cōe eſt utriusq; numeri,nos uos,noſtrū uel noſtri, ueſtrū uel ue-
ſtri,nobis.in plurali aūt numero ſecūda perſona tm̄ habet utūm qui
ſimilis eſt ntō,ut ò uos,ideo aūt ſui ntūm non habet,quia nec apud
græcos ἑαυτοῦ.i.ſui,hoc aūt in libro qui eſt ſecundus de pronomine,
latius tractauimus.Altera declinatio pronominū in reliquis quinq;
primitiuis,quorū gt̄us in,ius,& datiuus in.i,deſinit per tria genera.
Act̄us aūt & ablatiuis ſingularis, & oēs caſus plurales in maſculi
no quidē genere et neutro ſecundæ declinatiōis nominū terminatiōes

seruant, in fœminino quidem primæ, ut ille illius illi, illa illius illi, illud illius illi, illum illam illud. necesse est enim neutra ntũm & accusatiuum similem habere, ab illo ab illa ab illo, nominatiui plurales illi ille illa. Notandum tamen est quod hic & hæc & hoc, huius huic, datiuum semper in .c. terminant differentiæ causa, propter hui interiectionem. Ex septem autem deriuatiuis quinq; quidem secundum regulam mobilium nominum declinãtur, masculinum & neutrum secundæ declinationis, fœmininum uero primæ est & sunt hæc, meus, tuus, suus, noster & uester. Reliqua uero duo cõia sunt & tertiæ declinationis, ut hic & hæc nostrâs nostratis, hic & hæc uestrâs uestratis. Inueniuntur tamen nouem nomina mobilia, quæ quia declinationem pronominum habent inter pronomina quidã posuerunt, ut quis uel qui quæ quod uel quid, cuius cui, unus una unum unius uni, ullus ulla ullũ ullius ulli, solus sola solum solius soli, totus, ta, tum totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrum utrius utri, alter altera alterius alteri, similiter declinantur, quæcunq; ex his cõponuntur, excipiũtur hic neuter huius neutri, uetustissimi tamen neutrius protulerunt, quis uel qui accusatiuus in, em, terminat, ut quem, ablatiuũ tam in .o, ꝗ̃ in .i, ut à quo uel qui, & datiuũ & ablatiuum pluralem tam in is ꝗ̃ in ibus, ut quis uel quibus. Quidã tamen omnia nomina infinita uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua substãtiæ uel ꝗ̃titatis, uel qualitatis, uel numeri significatiua pronomina esse putauerunt. substantiæ ut quis uel qui, qualitatis ut qualis talis, ꝗ̃titatis ut ꝗ̃tus tantus, numeri ut tot quot, & quæ ex his cõposita sunt seu deriuata, sed pronomina esse non pñt quia finitas personas non hñt, quod proprium est pronominis significare certam personam cum casu coniunctam.

Omnia uerba quæ secundũ analogiam declinantur desinunt in .o, uel in, or, & hñt coniugationes quatuor, prima igitur coniugatio est, cuius persona prima in .o, desinens, mutat eam in, as, productam, & facit secundam personam, ut amo amas. Secunda uero cõiugatio est, quæ eo primæ personæ in, es, productã conuertit in secunda persona quæ semper in ea cõiugatione una syllaba minor est, ut doceo doces. Tertia coniugatio est quæ in, io, q̃dẽ desinens in prima persona abiecta .o, & assumpta .s, minuitur una syllaba in secũda ꝑsona, ut facio facis. Alia uero uerba quacũq; littera antecedẽte .o, in, is, breuẽ conuertunt, ut ruo ruis, lego legis. Quarta coniugatio est quæ primam personam in, io, uel in, eo, desinit eis'q; in, is, productam conuersis facit secundam personam, minorem una syllaba, ut audio audis, eo is .s, uero finali secundæ personæ in .t, conuersa fit tertia persona in omni coniugatione, uocali tamen correpta ante .t, ut amas amat, doces

docet, facis facit, legis legit, audis audit, interposita uero mu, in eadem secunda persona seruans s, facit primam pluralẽ, ut amas amamus, doces docemus, legis legimus, audis audimus. ti, uero interposita, facit secundam pluralem, ut amas amatis, doces docetis, legis legitis, audis auditis. Tertia uero persona pluralis in prima quidem & in secunda coniugatione interposita tertiæ singularis. n, solet fieri, ut amat amant, docet docent. in tertia uero coniugatione & quarta primæ personæ. o, finalem in unt, conuertentes facimus tertiã pluralem, ut facio faciunt, lego legunt, audio audiunt, eo eunt. Præteritum imperfectum primæ quidem & secundæ coniugationis à secunda persona abiecta s, & addita, bam, proferimus, ut amas amabam, doces docebã. Similiter fit in uerbis quartæ coniugationis desinẽtibus in, eo, ut eo is ibam, queo quis quibam, in alijs uero quartæ & tertiæ coniugationis primæ personæ. o, finalem in. e, productam cõuertimus, et assumpta, bam, facimus præteritum imperfectũ, ut facio faciebam, audio audiebam, licet aũt et hoc maxime poetis ẽt per syncopam in quarta cõiugatione audibã & munibã dicere & similia. Eandẽ aũt habet declinationẽ ptm̃ imperfectũ, in omni coniugatione quã habet primæ coniugationis præsens tempus, et omnia quæ in, as, secundam personã faciunt cuiuscunq; sint temporis, uel modi uel coniugationis similiter declinantur, ut amo amas amat, amamus tis ant, amabam bas bat, amabamus tis bant, amauerã ras rat, amaueramus tis rant. Optatiui quoq; futurum & pñs coniunctiui secundæ tertiæ & quartæ cõiugationis legã legas legat, legamus tis gant, in, es, quoq; desinentia in secunda persona cuiuscunq; sint temporis uel modi uel coniugationis secundum pñs tempus indicatiui modi secundæ coniugationis declinantur, ut doceo doces docet, docemus docetis docent, amarem res ret, amaremus amaretis amarent, amem ames amet, amemus tis ent, legerem res ret, legeremus tis rent. in, is, uero desinentia secunda persona tertiæ coniugationis declinationẽ quam habent in præsenti tempore seruant, ut lego gis git, legimus legitis legunt, amabo bis bit, amabimus bitis bunt, docebo bis bit, docebimus bitis bunt, ibo ibis ibit, ibimus ibitis ibunt. Illud autem notandum est, quod in subiũctiui tertia persona pluralis non conuertit. i, in. u, ut amauerim ris rit, amauerimus tis rint, & in anomalis quidem sis & uelis tam finalis secundæ personæ q̃ penultima primæ pluralis, & secunda syllaba producitur, ut sim sis sit, simus sitis sint, uelim uelis uelit, uelimus uelitis uelint, in alijs uero rarissime inueniuntur, igitur omnia tempora in omni coniugatione indicatiuo apparent, & in omnibus modis absq; præterito pfecto, et absq; imperfecto trifariæ declinationis, etiã præsens tempus

trium coniugationum, & omne quidem præteritum imperfectum & plusq̃ perfectum secundum primæ coniugationis præsens tempus declinatur, ut amabam bas bat, amaueram ras rat, docebam bas bat, docueram ras rat, legebam bas bat, legeram ras rat, audiebam bas bat, audiuerã ras rat. Similiter secundæ & tertiæ & quartæ coniugationis futurum optatiui, & præsens subiunctiui, secundum primæ coniugationis secundam personam declinatur, ut doceam as at, legam gas gat, audiam as at. Secundum præsens tempus secundæ coniugationis declinatur futurum indicatiui in tertia & in quarta cõiugatione, ut legam ges get, audiam es et, et omne præsens & præteritum imperfectum optatiui, & præteritũ imperfectum subiunctiui & plusq̃ perfectum utriusq;, ut amarẽ res ret, amauissem ses set, docerem res ret, docuissem ses set, legerem res ret, legissem ses set. Similiter et optatiui futurum siue subiunctiui præsens primæ cõiugationis, ut amem es et, orem ores oret. Tertiæ uero cõiugationis declinationem quã habet præsens indicatiui, futurũ, primæ et secundæ cõiugationis seruãt, ut amabo bis bit, docebo bis bit, similiter fit quartæ in, eo, desinentibus, ut ibo ibis ibit. Similiter subiunctiui præteritum perfectũ & futurum uniuersarũ coniugationũ, ut amauerim amauero ris, docuerim docuero ris, legerim legero ris, audierim audiero ris. His igitur de generalibus trium coniugationũ declinationibus collectim tibi expositis, de præterito quoq; perfecto generaliter doceamus, omnis præteriti perfecti prima persona in. i, desinit, cuius de penultimis litteris & syllabis in libro secundo de uerbi præterito latius tractauimus, hæc assumpta, sti, facit secundam personã, ut amaui amauisti, docui docuisti, legi legisti, audiui audiuisti. t, uero assumpta, sed correpta. i, tertiam facit personam, ut amauit, docuit. Similiter correpta. i, & assumpta, mus, facit primam pluralem, ut amauimus docuimus, stis, uero assumpta secundã facit pluralem, ut amauistis docuistis. In tertia uero plurali mutat. i, in. e, productam & assumit, runt, uel, re, ut amauerunt uel amauere, docuerunt uel docuere. Plusq̃ perfectũ tempus in omni coniugatione à præterito fit. i, finali in. e, breuem conuersa, & assumpta ram, ut amaui amauerã, audiui uel audij, audiueram uel audieram. Futurum quidẽ primæ & secundæ coniugationis à secunda persona præsentis indicatiui modi abiecta. s, & addita, bo, solet fieri, ut amo amas amabo, idẽ fit in uerbis quartæ coniugationis in eo desinẽtibus, ut eo is ibo. Tertiæ coniugationis omniũ uerborum futurum, & quartæ in, io, desinentium fit à prima persona præsenti. o, finali conuersa in, am, ut lego am es, audio audiã es. & notandũ est quod nullo alio modo inuenies in prima p̃sona ante, m, litterã uocalẽ, quæ in aliã

transſeat in ſecunda, niſi in ſupradicto futuro, ut legã leges, audiã audies. Omnis ſecunda pſona imperatiui modi præſentis tẽporis à ſecũda perſona fit indicatiui abiecta s, in tertia uero coniugatione ẽt. i, in e, correptã conuertimus, ut amas ama, doces doce, legis lege, audis audi. ideo aũt. i, in. e, conuertit tertia, quia debet ſeruare tẽpus quod habet ſecunda indicatiui, quæ non poterat. i, finalẽ corripe. in omni. n. uerbo i, in fine poſita producitur. tertia uero eiuſdẽ impatiui pſona à prima indicatiui o, finali in prima coniugatione qdẽ in, et, in alijs uero in, at, cõuerſa, fit, ut amo et, doceo at, lego at, audio at. hæc eadẽ tertia pſona abiecta. t, ſed producta. e, uel. a, et aſſumpta, mus, facit primã pluralis ſuã, ut amet amemus, doceat amus, legat gamus, audiat audiamus, ſecũda uero pluralis à ſingulari ſua fit adiecta, te, ſyllaba, ut ama ate, doce ete, audi ite. Et notãdũ quod in tertia cõiugatione. e, finalis, quæ loco i, correptæ ponitur in plurali numero eiuſdẽ pſonæ in penultimo loco, in quo licet. i, correptũ inuenire, redit in. i, lege legite. tertiæ aũt pluralis imperatiui modi in omni cõiugatione à ſingulari ſua fit interpoſita. n, littera, ut amet amẽt, doceat doceãt, legat legant, audiat audiant. Futurũ imperatiui ſecundæ uel tertiæ pſonæ cõe eſt, et fit adiecta ſecundæ pſonæ præſentis tẽporis, to, ſyllaba, ut ama amato, doce doceto, lege legito, audi audito. Hoc quoq; notandũ eſt quod. e, finalis in i, redit in penultima ſyllaba propter ſupradictã rationẽ, lege legito, huic addẽtes, te, ſyllabã facimus ſecundam perſonã puralẽ, ut amato amatote, doceto docetote. tertia uero pluralis futuri imperatiui à tertia plurali præſentis indicatiui in omni cõiugatione fit adiecta. o, ut amãt amanto, docent docẽto, legunt legũto, audiunt audiunto, eunt eunto. Optatiui modi præſens & præteritũ imperfectum in omni cõiugatione à ſecunda pſona imperatiui fit aſſumẽs, rem, ut ama amarẽ, doce docerem, lege legerẽ, audi audirem, præteritũ uero perfectum et plusq̃ perfectũ eiuſmodi fit à præterito pfecto, addita. s, & , ſem, ut amaui amauiſſem, docui docuiſſem, legi legiſſem, audiui audiuiſſem, futurũ optatiui à prima pſona indicatiui. o, in, em, cõuertens in prima cõiugatione, in alijs uero. o, in am, ut amo amẽ, doceo doceã, lego legã, audio audiam. Futuro quoq; optatiui ſimile eſt præſens ſubiunctiui, ut lego legam, audio audiã, præteritũ quoq; imperfectum ſubiunctiui ſimile eſt præſenti, et præterito imperfecto optatiui, ut cũ amarẽ cũ docerem cũ legerem cũ audirem, præteritũ perfectũ ſubiunctiui à præterito pfecto indicatiui fit, quod mutat. i, finalem in. e. correptã, & aſſumit, rim, ut amaui amauerim, docui docuerim, legi legerim, audiui audiuerim, idẽ eſſe futurũ eiuſdẽ prima tantũmodo pſona mutante, rim, in, ro, ut amaueri amauero ris rit, amauerimus tis rint Similiter docueri do

cuero ris rit, docuerimus ritis rint, legerim legero, audierim audie-
ro. præteritum plusq̃ perfectum subiunctiui simile est præterito p-
fecto & plusq̃ perfecto optatiui, ut utinam amauissem, docuissem, le-
gissem, audiuissem. Infinita in omni coniugatione fiunt à præsenti tem
pore secundæ personæ imperatiui, addita, re, ut ama amare, doce do
cere, lege legere, audi audire. præteritum perfectum et plusq̃ perfe-
ctum à præterito perfecto & plusq̃ perfecto optatiui fit abiecta. m,
ut amauissem uisse, docuissem uisse, legissem isse, audiuissem uisse. Futurũ
uero, supinum desinens in, um, & uerbum ire, ut amatum ire, doctũ
ire, lectum ire, auditum ire, Vel participium futurum neutrum &
esse uerbum substantiuum, ut amaturum esse, docturum esse, lecturum
esse, auditurum esse. Participialia uel supina quæ tres casus uidentur
habere, & loco infinitiui cum articulo coniunctiui apud græcos acci-
piuntur, nascuntur à participio præsentis. s, in. d, conuersa & addita.
i, uel. o, uel, um, ut amans amandi do dum, docendi do dum, legendi
do dum, audiẽdi do dum. Sunt alia quoq; duo quæ ad formam par=
ticipij præteriti temporis desinunt in, um, uel in. u, ut amatum amatu.
Sed hoc interest inter amandum & amatum & inter amando &
amatu quod amandum necessitatem amoris significat, amatum ini=
tiationem ad amorem. Similiter amando in ipso amore est, amatu
pro amatione uel pro amore. i. pro ipsa re accipitur, & hoc manife=
stat etiam ipsa interpretatio græca, quod superiora. i. amandi aman
do amandum & amatum, infinitiuorum non solum cum articulo,
sed etiam cum præpositione uim habent, ut in hoc faciendo ad hoc
faciendum, faciendi, pro oportet facere. Sequentium uero alterum cum
præpositione græca & articulo infinitum significat, ut uenatum uel
magis pro ipsa re ad locum accipitur, uenatum pro aduenationem,
quomodo & uenatu pro uenatione, sicut miserabile uisu pro uisio=
ne, dictu pro dictione. Multis igitur modis sicut in alijs locis docuimus
nomina accipienda sunt, magis q̃ uerba, unde & præpositiones in-
ueniuntur ante ea quæ in, dum, desinũt, qui est accusatiuus, uel in, do,
qui est ablatiuus positæ, ut ad amandũ uel in amãdo. Passiua ex acti
uis fiunt hoc modo, omnia actiua cuiuscunq; coniugationis in quocũq;
tempore modo uel persona in o, desinentia assumunt. r, & faciunt ex
se passiua, ut amo amor, amabo amabor, amato amator, doceo doceor,
docebo docebor, doceto docetor, lego legor, legito legitor, legunto legun=
tor, audio audior, audito auditor, audiunto audiuntor. Omnis secunda
persona passiua, in præsenti, & præterito imperfecto indicatiui &
optatiui ab actiua sua fit interposita, ri, sed in tertia pro. i, penul-
tima. e, correptam habet, sed ẽt, ris, in, re, conuersa solet eadẽ secunda

persona in omni coniugatione proferri, ut amas amaris uelamare, doces doceris uel docere, legis legeris uel legere, audis audiris uel audire. Quomodo docuimus in actiuo sic in passiuo præsentis declinatio docet, & reliquorum temporum absq; præterito perfecto, & his quæ ex hoc nascuntur per diuersos modos declinationem, quæ fit secundũ unum ex tribus coniugationibus. Tertia uero persona ab actiua sua adiecta, ur, solet fieri, ut amat amatur, docet docetur, legit legitur, audit auditur. Sed penultima in omnibus coniugationibus producitur, excepta tertia plurali. Prima & secunda persona à secunda persona actiui abiecta. s, & addita, mur, &, mini, fiunt, ut amas amamur amamini, doces docemur docemini, legis legimur legimini, audis audimur audimini. Et in omni coniugatione penultima primæ personæ, ante penultima uero secundæ producitur syllaba, absq; tertia coniugatione. tertia persona pluralis, ab actiua sua fit adiecta, ur, ut amant amantur, docent docentur, legunt leguntur, audiunt audiuntur, quæ uero in m, desinunt actiua primæ personæ per omnes cõiugationes et modos in præsenti & in præterito imperfecto uel in futuro. m, in. r, conuersa faciunt passiuum (nam omne præteritum perfectũ & plusq̃ perfectum per participia declinatur in passiuis) ut amabã amabar, amarem amarer, docebam docebar, docerẽ docerer, legebam legebar, legerem legerer, audiebam audiebar, audirem audirer, amem amer, doceam docear, legam legar, audiam audiar. Cæteras uero personas secundum supradictas regulas declinamus, omne præteritum perfectum & plusq̃ perfectum passiuorum uel similium passiuis per participium præteriti temporis, & per sum uerbum declinatur, ut soleo solitus sum, uel cõmunia uel deponentia, passiua uero imperatiua secũdæ personæ in omni coniugatione, similia sunt infinitiuis actiuis, ut amare, docere, legere, audire. Tertia uero à tertia sua uerbi actiui fit adiecta, ur, ut amet ametur, doceat doceatur, legat legatur, audiat audiatur, pluralia uero secundum terminationem tertiæ personæ æqualiter terminantur, addita. m, pro. t, in prima et tertia persona interposita. n, ut ametur amemur amentur, nam secunda persona imperatiui similis est indicatiui secundæ, quomodo & apud græcos, amamini, docemini, legimini, hæc. n. tam in indicatiuo q̃ imperatiuo modo similiter proferuntur idq; comprobat autoritas. Terentius in Phormione,

Dum licet dumq; adsum loquimini mecum. Et idem.

Et contemplamini me eodem uultu. Et idem in Eunu. = uos me sequimini. Salustius in Catil. Expergiscimini aliquando & capessite rẽ pu. Et idem in Iugur. Vos colite & obseruate talem hunc uirum, immitamini uirtutes eius et enitimini, ne ego meliores liberos sumpsisse ui-

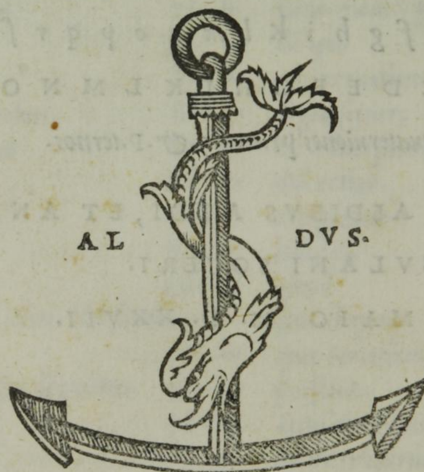
dear q̃ genuisse. futurũ imperatiui secundum supradictam regulam
fit ab actiuo desinente in.o, addita r, ut amato amator, doceto docetor,
legito legitor, audito auditor. Similiter in tertia plurali amanto aman
tor, docento docentor, legunto leguntor, audiunto audiũtor. Secunda uero
p̃sona indicatiui modi mutatione.i, finalis in, or, fit, ut amamini ama
minor, docemini doceminor, legimini legiminor, audimini audiminor.
Omnium modorum præteritum perfectum & plusq̃ perfectum, si=
cut supradictum est, per participium præteriti temporis & substan
tiuum uerbum profertur, subiunctiui uero futurum sicut est, ut ama
tus sum, amatus fui, amatus eram, amatus fueram, amatus essem uel
fuissem, amatus sim uel fuerim, amatus ero uel fuero. Infinitiua passi
ua ex actiuis fiunt mutatione.e, finalis in.i, absq; tertia coniugatione,
in illa.n. abiecta, re, ultima syllaba penultima.e, in.i, conuertitur, ut
amare ri, docere ri, legere gi, audire ri, præteritum plusq̃ perfectum
per participiũ neutri generis, & uerbũ esse uel fuisse fit, ut amatũ esse
uel fuisse, doctũ esse uel fuisse, lectũ esse uel fuisse, auditum eẽ uel fuisse.
futurũ per participiũ simile & per iri uerbũ, ut amatum iri, doctũ
iri, lectum iri, auditũ iri. Omne participiũ præsentis quidem tẽporis
in.ns, desinit, et in prima quidẽ et secunda coniugatione interposita.n,
secundæ p̃sonæ præsentis indicatiui modi, ut amas amãs, doces docẽs.
In tertia uero & in quarta à prima persona fit conuersa.o, in, ens, ut
lego legens, audio audiens, excipiuntur eo et queo, quæ euphoniæ causa
iens pro eens, qens pro queens, & faciunt genitiuos euntis pro ientis,
& queuntis pro qentis. Omne participiũ præteriti tẽporis.s, uel.t, uel
x, habet ante, us, ut amatus, doctus, læsus, fixus, excipitur mortuus.
Omne participium futuri in, rus, uel in, dus, desinit, ut amaturus &
amãdus, docturus docendus, lecturus legendus, auditurus audiẽdus.
Nomina uerbalia plerunq; à p̃ticipio præteriti fiunt mutata finali, us,
in, or, ut amatus amator, doctus doctor, in, tor, desinentia mutant, tor,
in, trix, ut amator amatrix, doctor doctrix, lector lectrix, auditor au
ditrix, et faciunt fœmininum. Rerum autem incorporalium uocabula
plerunq; præteriti temporis participijs similia inueniuntur, sed quar
tæ declinationis sunt, ut iudicatus, monitus, habitus, auditus. Fiunt etiã
à genitiuo supradicti participij, addita.o, correpta.i, ut coniunctus con
iuncti coniunctio, ratus rati ratio, penultima correpta, est tamen quã=
do nomina participijs futuri temporis fœmininis in.a, desinẽtibus si-
milia sunt, ut scriptura, pictura, armatura, est quando in, um, desi-
nunt uel in or, factum, dictum, labor, amor, in.o, desinentia seruant
regulam actiuorum, in, or, uero passiuorum, de quorũ speciebus in li
bris quos de Verbo scripsimus latius dissertum esse inuenies.

FRANCISCVS ASVLANVS STVDIOSIS. S.

SEDVLO dedimus operam, studiose lector, ut Priscianum tam emendatum haberes, quàm & tu optabas, et opera illius effectũ est, quem huic rei praefecimus. Sed nosti probe, nos quoque homines esse: hoc est imbecillitati naturae subiectos. nemo unus natura tam solers, nemo arte & industria tam cautus, ut non in aliquibus aliquando labatur. ergo post absolutam impressionem aliquot errores adnotauimus: Quod si qui alij tibi occurrent, illos plane scito nullius momenti futuros. quicquid igitur, & qualecunq; est, quod offerimus, boni consule, & Vale.

ERRORES QVI INTER IMPRIMENDVM INCIDERVNT.

honorum pretij pagina 1. b.
semiuocales ab illis acceptis pro.
φ.π.& ϝ. 4. a.
χαῖρε. 7. a.
Chremes, Chremetis.
z. duplex. 7. b.
πήλιον. uin 9. b.
lycius. lycie. 12. b.
caelebs sequente 13. a.
sabbura. 13. b.
reddidit 14. a.
corfinium 15. a.
pro libertate Menoetius Menoetiades. Aeneam 19. b.
possessionem. 22. a
compositum nominatiuo 23. a.
per aeuiternam. 23. b.
possumus. 24. b.
solitudo. 25. b.
ad comparatiuum. 26. b.
maturrimus. 27. a
non possunt. 28. b.
lucellum. grandiusculus 29. a
sucula. Prometheus. 30. a.
terrula 30. b.
Antonius. 31. a.
cautus cauti cautela. 33. a.
in alis. 36. a.
tribunicius. 37. b.
ut conuiua 40. a.
Dauid. θεὸν. 41. a.
& adiectiuis quae si non in is faciunt foemininum, necessario communia sunt ut celer. cuius & c. 41. b.
communia 42. a.
haec charta 42. b.
hic phaeax. 45. a.
quatiens. hoc 45. b.
habent. 46. b.
argutumq; 47. b.
aspicio. componuntur attendendum 48. a.
a calculis 49. a.
defendunt 51. b.
accidentibus. 52. a.
Cassius 55. b.
generis. 56. a.

AL DVS.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

